الانوار الاحمدیّہ

فی

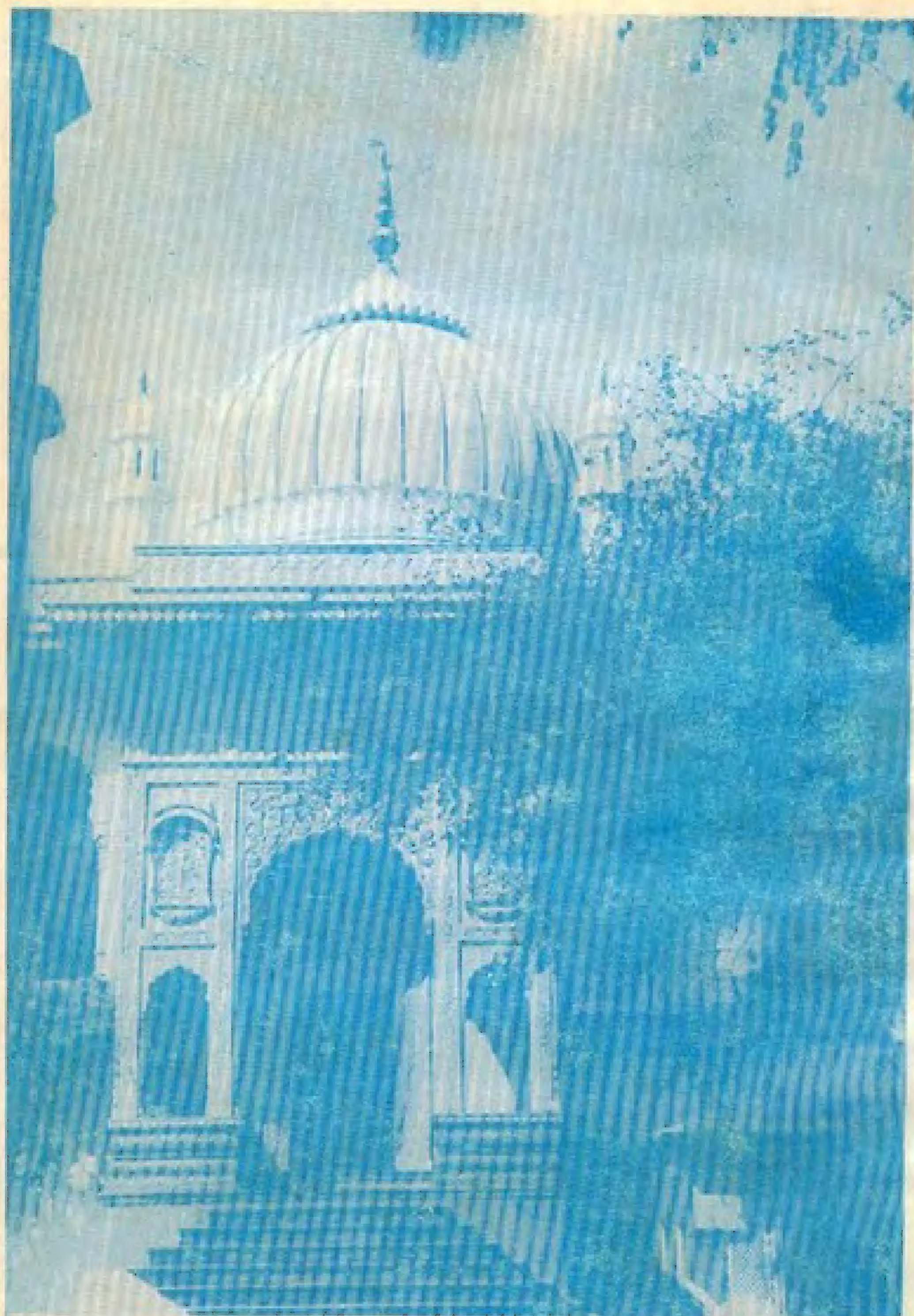
حالات المشائخ النقشبندیّہ

حصہ (۲)

حالاتِ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدس سرہٗ

تالیف

حضرت قبلہ گاہ مولانا مولوی نظر محمد سومرو رحمۃ اللہ علیہ

روضہ مبارک حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہٗ ۔ سرہند شریف

عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة

الانوار الاحمدية

فی

حالات المشائخ النقشبندية

حصو پهريون

حالات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره

از تاليفات

حافظ القرآن فخر عاشقان حضرت مجدد الحاج
جناب حضرت واعظ الاسلام مولانا مولوي نظر محمد صاحب مرحوم
سومرو نسباً، نقشبندي مشرباً

تعداد طبع — هڪ هزار

سن طباعت — ١٣٩٣ھ / ١٩٧٣ع

مقام طباعت — مطبوعه مطبع سعيدي قرآن محل ڪراچي

قيمت — ٻارهن رپيا

ملڻ جو هنڌ

مولوي نور احمد سومرو

بنگلہ ١٦٣ع گارڊن ويسٽ

ڪراچي ٣

فهرست مضامين ڪتاب مستطاب الانوار الاحمدية (حصو ٻيو)

اظهار افسوس

حضرت قطب العارفين، فخر الكاملين، مريد ورهبر، محبّ دين، رهبر راهِ دين پيرو دستگير مرشد برحق الحاج قبلهٔ خواجه عبد الله جان البحر وف بر حضرت شاهه آغا سرهندي مجددي سرجاده نشين درگاه شريف فضل ساڳيءَ قدس الله تعالى سره الاقدس تاريخ ٢٣ ربيع الاول ١٣٩٣ھ روز جمعه مطابق ٢٧ اپريل ١٩٧٣ع تي وفات ڪري. آيات جو ڏيئو اُجهامي ويو ۽ ملت اسلاميه کي جيڪو نقصان پهتو آهي تنهن جو اندازو لڳائي نٿو سگهجي. اهڙي عالم باعمل ۽ ڪامل اڪمل جي موت جهان جو موت آهي "مَوْتُ الْعَالِمِ مَوْتُ الْعَالَمِ" جو مقولو مشهور آهي. هن زماني ۾ تقويٰ، تحمل، بردباري، سخاوت، علميت ۽ فضيلت جي وصفن ۾ پنهنجي زماني ۾ اُن ڪانءِ ممتاز هوا. اهڙي محبوب دلربا، گنجينهٔ (خزانه) جي بها گوهر (جيل)، شريعت جي زمين جي حجاب ۾ اچڻ جي ڪري جو صدمو پهتو آهي اُن جو بيان نٿو ڪري سگهجي.

"اڄ ته اهو طالبن جو طالب، تو لاءِ رب، آه، دل ٻيءَ وياءَ، هيٺين مون منهن جي، جيڪي جيئري هئي سي لاهوتي لڏي ويا."

ڏاڍو افسوس هي آهي ته سندن فيض گهرڻ، همت ۽ خاص توجهه جي برڪت سان هي ڪتاب لکجي پورو ٿيو ۽ شايع ٿيڻ جي مرحلي ۾ هو ته اسان ڪان هميشه لاءِ جدائي فرمائي جاوداني جهان ويا. هن ڪتاب جي ڪاپي جي ڪيترا جڳهه پروف جا وقت راقم الحروف کي تاڪيد ۽ تلقين فرمائيندا هوا ته "جلد ڪتاب کي ڇپائي ۽ پرگڻ ڪري اڳتي ڪتاب ٻيهر پيري فرمايا ته اهو وقت جو مون کي ڏاڍو آهي تنهن جو شوق ڪري جو ڪتاب ڇپجي ٿي تو ڪوتاهه.

سندن انتقال کان پوءِ هڪ ٻه ڏينهن پريشاني جي عالم ۾ اوڙي سندن هڪ مڪتوب شريف جو مضمون ذهن ۾ آيو، ويو جو، هن غلام ڏانهن جناب اخوي خان صاحب غلام رسول خان مرحوم جي وفات وقت لکي فرمايو هو ته "هن غم جي مصيبت جو علاج بجز صبر ۽ رضا بالقضا جي ٻيو ڪونهي آهي. جيڪو غم والم ڪو او تو تو غم والم باده نئين و بين و نڪ ڪري سيني عزيزن ڪي صبر ۽ رضا بالقضا جي تلقين ڪري شال او سبحانه وتعالى سڀني کي توفيق ڏئي ۽ صبر جميل بخشي.

بس هن مضمون ڏسڻ سان دل جي بيقراري گهٽبي ڳئي آهي ڪيفيت ختم ٿي وئي ۽ حقيقت ظاهر ٿي ته هالي ڪو ٿورو ڪرڻ کان هنن ڪري سندن قرب ۽ وصال حاصل ڪونه ٿيندو، پر سندن تصنيف ۽ تاليف کي عام ڪرڻ ۽ سندن عادات ۽ اخلاق کان خلق کي آگاه ڪرڻ ئي باعث قرب جو آهي. انشاء الله تعالى جلد ئي حضرت صاحب مرحوم جي حياتي شريف ۾ تصنيف ٿيل "حق الوصية" سرانجام ڪرڻ جي ڪوشش ڪندس. پهريائين مخزن العلوم حصو علم تصوف مطبوع ٿيندو شروع ڪندس بعد ۾ حصو علم حديث ۽ تصوف شروع ڪندس. ناظرين ڪرام کان هن دعا جي درخواست آهي ته خداوند تعالى توفيق رفيق فرمائي ته اهو ڪم سرانجام ڪري سعادت دارين حاصل ڪريان ويرحم الله عبدا قال آمينا. راقم الحروف نور احمد عفا عنه الصمد تاريخ ١٠ ربيع الثاني ١٣٩٣ھ روز جمع مطابق ١٣ مئي ١٩٧٣ع.

حضرت صاحب مرحوم جي مناجات منظومه جا سنڌي سليس زبان ۾ تحرير فرمائي اٿن سا هن ڪتاب ۾ داخل ڪيا ويا. خداوند تعالى اولياءِ ڪاملن جي ارواحن جي برڪت سان اسان کي هن ڪتاب پڙهڻ وارن کي محبت ۽ انهن جي نقش قدم تي هلڻ جي توفيق عطا فرمائي آمين.

مناجات

بدرگاه قاضي الحاجات بتوسل مشائخ نقشبنديه وسلسله حضرات مجدديه از حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه تا حضرت خواجه محمد حسن جان قدس سره

بسم الله الرحمٰن الرحيم

حمد اول مان چوان رب العلى جي واسطي — شڪر ٻيهر خالق ارض و سما جي واسطي
پوءِ چوان دل جان سان لک لک صلوات و سلام — سيد الڪونين ختم الانبياء جي واسطي
ڪر ڪرم مون تي خدايا مصطفيٰ جي واسطي — حضرت صديق اڪبر باصفا جي واسطي
رک سلامت دين ۽ ايمان منهنجو اي خدا — حضرت سلمان فارس پارسا جي واسطي
نيڪ ڪر قسمت اسان جي ۽ سعادت ڪر نصيب — حضرت قاسم امام الاتقيا جي واسطي
صادقن سان حشر ڪر منهنجو الٰه العالمين — جعفر صادق امام الاولياء جي واسطي
ڪر زياده دين ۽ ايمان اسان جو باليقين — بايزيد بو سطامي پيشوا جي واسطي
بوالحسن سو خارقاني شهر جو ساڪن هيو — صاحب ڪشف و ڪرامت مقتدا جي واسطي
حضرت شيخ بو علي عالي حسب عالي نسب — صاحب علم و عمل نور الهدى جي واسطي
حسن ظاهر حسن باطن شيخ يوسف کي هيو — ڏي اسان کي حسن ٻئي اُن مه لقا جي واسطي

عبدالخالق غجدواني هو امام العارفين
معرفت پنهنجي عطا ڪر ۽ محبت ڪر نصيب
نيڪ بختي ڪر عطا ۽ عاقبت محمود ڪر
سلسلي جي پير ڪامل جو علي راميتني
پير پيرن جو ڏٺو هو سيّد ميرڪلال
نقش بند نقشبندان هو بهاءالدين ولي
دل ۾ ذڪر حق جو جنهن جي رهيو هر روز شب
بند نفس و قيد شيطان کان ٿئي آزاد ڪر
زهد ۽ تقوىٰ طهارت علم ۽ حلم و حيا
ڪر بقا بالله سان موصوف فاني غير کان
جنهن ڪيو روشن شريعت ۽ طريقت جو ديو
ڏي اسان کي يا الاهي تون گناهن کان پناهه
رنگ اسان کي دين ۽ ايمان جو ڏي اي خدا
شاه اسماعيل جو هو صاحب تقوىٰ عجيب
خواجهء معصوم ثاني شاه غلام محمد ولي
دل اسان جي صاف ڪر ۽ زنگ ظلمت دور ڪر
شاه فضل الله جو ٿيو فيض جاري سنڌ ۾
حضرت شاه عبدالقيوم هو انهن جو جانشين
حضرت شاه عبدالرحمٰن هو سراج الاولياء
هو ابو ۽ پير اسان جو مخلصن لئي مهربان
هيڏي ترت پيرن وٽان کي اله العالمين
آهيان بيڪار ۽ بدڪار ڏاڍو بي عمل
نفس پرور بي اثر ڪاهل ڪمينو آهيان
نااميدي ڪا مڪر اي شاه آغا شاد ره
سڀ مرادون پوريون ڪر ۽ دعائين مستجاب
اهل ۽ اولاد اسان جو شاد رک آباد رک
پرده رک يا رب اسان جو ننگ ۽ ناموس پڻ
سڀ مريدن مخلصن کي رک سلامت اي خدا
آفتون سڀ دور ڪر ۽ گهر سندن معمور ڪر
مشڪلات آسان ڪر ۽ دشمن کان ڏي پناه

خلق جو رهبر ٿيو خاص و خدا لئي واسطي
پير ڪامل عارف راه هديٰ جي واسطي
حضرت محمود شاه اصفيا جي واسطي
حضرت بابا سماسي باصفا جي واسطي
ڪر ڪنن ڪنيا جو هو ولي رباني واسطي
تنهن ڪيو روشن طريقو هي خدا راهي جي واسطي
حضرت يعقوب چرخي پيشوا جي واسطي
خواجهء احرار شاه بي ريا جي واسطي
زاهد و درويش خواجه امڪنگي جي واسطي
شيخ عبدالباقي باقي بقا جي واسطي
تنهن مجدد الف ثاني مقتدا جي واسطي
خواجهء معصوم اوّل حق نما جي واسطي
صبغة الله شاه جي نيڪو ادا جي واسطي
جنهن کي قربان ٿيا تنهن جانفدا جي واسطي
صاحب فيض و ڪرامت باصفا جي واسطي
شاه صفي الله امام الاصفيا جي واسطي
فضل ڪر يا رب اسان تي اولياء جي واسطي
صاحب علم و عمل فيض و سخا جي واسطي
آفتاب معرفت نور الهديٰ جي واسطي
حضرت خواجه حسن جان رهنما جي واسطي
تنهنجي در تي مير انام التجا جي واسطي
ڪو نه ڪيو ڪو مون عمل خالص خدا جي واسطي
ڏي مونکي توفيق تون حمد و ثنا جي واسطي
فضل ڪر جو آهي دافع هر بلا جي واسطي
تنهنجي رحمت آهي واسع هر گدا جي واسطي
اهل بيت مصطفيٰ خير الوريٰ جي واسطي
فاطمه بنت النبي خير النساء جي واسطي
غازين بدر و حنين و ڪربلا جي واسطي
۽ دل سندين مسرور ڪر حمد ثنا جي واسطي
حرمت شير خدا مشڪل ڪشا جي واسطي

پيش لفظ

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ الَّذِيۡ نَوَّرَ قُلُوۡبَ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ بِالۡقَوۡلِ الۡمَتِيۡنِ وَشَرَّفَ صُدُوۡرَ الۡعَارِفِيۡنَ بِالۡاِيۡمَانِ الۡيَقِيۡنِ وَاَوۡصَلَ اَعۡمَالَ الۡاَبۡرَارِ اِلٰى عِلِّيِّيۡنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الۡمُرۡسَلِيۡنَ وَعَلٰى اٰلِهِ الطَّيِّبِيۡنَ وَاَصۡحَابِهِ الطَّاهِرِيۡنَ اجمعين آما بعد هي كتاب مستطاب مرغوب الاحباب ومطلوب الاصحاب المسمیٰ بالانوار الاحمديه في حالات المشائخ النقشبنديه "گهڻن سالن جي گوشهٔ گمنامي کان پوءِ خداوند تعالىٰ جي فضل ۽ ڪرم سان شايع ٿي ناظرين ڪرام جي محبت ڀري نظرن هيٺ پهچي چڪو آهي، ان نعمت جي شڪرانه جيا آنڀ لاءِ هن بنده جي عجز ڀري عاجز زبان کي ڪا طاقت نه آهي جو شڪرانو ادا ڪري سگهي ـ　　اگر برويد از تن صد زبانم ؛ ادائے شکرِ لطفش کے توانم

جاڻڻ گهرجي ته هي ڪتاب ٻن حصن ۾ آهي، حصهٔ اوّل حالات حضرت سرور ڪائنات فخر موجودات صلى الله عليه وسلم ۽ احوال خلفاء الراشدين رضوان الله تعالىٰ عليهم اجمعين ۽ ذڪر حضرات خواجگان نقشبندي تا حضرت خواجه بيرنگ باقي بالله جي ۾ تاليف ٿيل آهي حصه ٻيو خاص حالات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس الله سره الاقدس ۾ ٿيل آهي حصه ٽيون حالات باقي حضرات خواجگان نقشبندي تا احوال خير مآل شيخ الطريقة مصنف هذ الكتاب عليهم الرحمة جي ۾ لکيل آهي ـ

هن وقت خلاف ترتيب جي هن ڪتاب جي خاص هن ٻئي حصه کي شايع ڪرڻ جو سبب هيءُ آهي ته هڪ ڀيري حضرت مشفق مهربان و دستگير ماندگان حضرت صاحب ڪلان مد ظله العالي سجاده نشين دار الارشاد درگاه شريف ٽنڊو سائينداد، پنهنجي مبارڪ زبان گوهر فشان حق ترجمان سان ارشاد ٿي فرمايائون ته "حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جا حالات مفصل عربي، فارسي ۽ اردو بلڪ انگريزي زبان ۾ به شايع ٿي چڪا آهن سنڌي زبان ۾ اڃا تائين

ضواهر ۽ ڪتاب ۾ ڇپيو آهي جنهن ۾ سندن نصيحت افروز ڪلمات بالتفصيل ڏنل آهن - دوران ارشاد جي ۾ فرمايائون ته اسانجي ڪن مريدن کي اها به خبر ڪا آهي ته اسان سرهندي آهيون يا سرهندي، جو اسان کي حق مخلص، پير سرهندي ڪري سڏيندا آهن، اسانجي پيشوائي طريقت "حضرت مجدد" جي نالي، نسب، حسب کان گهڻا مريد ناواقف آهن" ڏنل ذڪر جنهن ۾ هن حصه جي چيائون جو اشارو فرمايائون -

سُبحان الله! سندن هي اشارو ۽ ٻروڙو معنيٰ خيز آهي جڏهن ڪو به سالڪ طريقه پنهنجي پيشوائي طريقه جي نالي، نسب، حسب ۽ درجات بلند، مقامات ارجمند کان بالڪل ناواقف هوندو ته آهي ان کي پنهنجي شيخ الطريقة جو تصور پوري طرح نه ٿي سگهي، شيخ الطريقه جي محبت پيشوائي طريقت جي محبت ۾ مضمر آهي، نقشبندي طريقه جو نور سندن ذات گرامي کان روشن ٿيو آهي، نقشبندي طريقه جو باغ سندن عالي همت جي برڪت سان سرسبز ٿيو آهي.

ازو روشن چراغ نقشبندي ✧ ازو سرسبز باغ نقشبندي

بهندوستان گرچه دارد مقام ✧ به بالائي هفتم فلک رانده گام
نگين گشته در حلقهٔ اولياء ✧ چو در انبيا خاتم الانبيا

انهيءَ سبب ڪري هن حصه جي ڇپائڻ جي وڌيڪ ضرورت محسوس ڪئي وئي اميد ته عنقريب باقي حصا بعونه تعاليٰ ڇپايا ويندا -

هن حصه جي تصحيح بعد اوچتو راقم الحروف کي حضرت والد بزرگوار مرحوم يعني مؤلف هن الڪتاب جي دستخطي مسودن مان خاص هن حصه جو مقدمه بفضله تعاليٰ هٿ اچي ويو آهي، اهو محبت آميز مقدمه گهڻي ذوق ۽ شوق سان مفصل لکڻ فرمايائون جو فوائد عجيبه، فوائد لطيفه ۽ مسائل منيفه تي شامل آهي - دستور مطابق اهو مقدمه لکي پوءِ ڪتاب شروع ڪيو ويندو اميد ته نور على نور جو مصداق ثابت ٿيندو.

هي لکڻ بحقيقت کان خالي نه آهي ته جيئن سائين کان وٺي هن ڪتاب جي صحت ۽ تڪليف ونقل ۽ تصحيح مطابق ورڙي نٿين سو ڪتاب کي نقل ڪرڻ کان پوءِ ڪتابت جي لباس ۾ آڻڻ هن ناچيز ناقص الفهم جي حوصله، همت ۽ سمجه کان گهڻو ٻاهر هئي، فقط حضرت صاحب مدظله العالي جي دعاءِ سندن نظرِ عنايت جي برڪت شامل حال ٿي.

حضرت صاحبن بار بار فرمائيندا رهيا ته هي ڪتاب ڪوشش ڪري ڇپايو، اسانجي مريدن لاءِ خواهه سنڌ جي سيني جهڙي طريقي وارن لاءِ مفيد ثابت ٿيندو. سنڌ جي شاگردن ڪري اسانجي خاندان جي بعض فردن کي تمام گهڻو شوق دامن گير رهندو هو ته هي ڪتاب جلدي ڇپجي مگر ڪنهن کي به فرصت نه ملڻ سبب اهو ڪم هميشه التواءِ هيٺ ايندو رهيو ڇو ته اهڙن ڪمن جو مدار علمي لياقت ۽ وسيع معلومات سان گڏ گهڻو ڪري فرصت ۽ فراغت تي به آهي.

راقم الحروف کي گهڻن سالن جي ڳالهه ياد آهي ته ڪراچي ۾ پنهنجي جاءِ تي ناچيز راقم الحروف جناب حضرت اخوي مولوي صاحب غلام حسين مدظله جي اشاري موجب هي بيو حصه حضرت مرشدنا جن مدظلهم العالي جي حضور ۾ پيش ڪري عرض ڪيو ته "سائين! انوار احمديه جو هي حصو آهي دعا ڪيو ته ڇپجي." پاڻ تنبيه سان فرمايائون ته همت نه ڪيو، گوڙ بان سان پيا دعائون گهرايو. آئون حيران ٿي ويس ته اها همت منهنجي وس کان ته ٻاهر آهي. شام جو چانهه پيئڻ وقت پاڻ جناب فيض مآب حضرت صاحب مرحوم سائين آغا عبدالستار جان سان اهو تذڪرو فرمايائون ته مون هن مولوي کي ٻڌايو آهي، هاڻي جيڪڏهن ڪتاب کي نه ڇپائيندو ته هن مولوي جا ڪن پٽي ڇڏيندس.

سبحان الله! بلاريب خدا تعاليٰ جي صالحين بانڪن جي هر ڳالهه برحمت ۽ فائدي کان خالي نه آهي. نگاهِ چشم بزرگان تهي ز رحمت نيست ؛ غبار چهره گردون دليل باران است

ان واقعه کان پوءِ ناچيز کي اڃا ذوق ۽ شوق پيدا ٿيو ته اول ڪتابت جو فن حاصل ڪيان. آخر ٻه اڍائي سال ڪراچي ۾ رهي پيس ٻارن وانگر الف ۽ بي جون تختيون استاد وٽ لکڻ لڳس. ڦڙي ڦڙي سان تلاءُ ٿيندو آهي واقعي اندک اندک شود بسيار ؛ دانه دانه است غله در انبار تيئن سڀ تختيون ختم ڪري ٿوري ٿوري ڪتابت جو ڪم شروع ڪيم ۽ ٻي ڪتاب اردو ۾ لکيم پوءِ هن ڪتاب جي تصحيح ڏانهن توجه ڪيم. پهريائين تصحيح موڪلي جناب دوست مهربان مڪرم محترم رئيس ميان الهه ڏنو خان کان ڪرايو ويو. وڌيڪ تحقيق ۽ تسلي لاءِ ڏي سڄو ڪتاب جناب فضيلت مآب محسن الاحباب مڪرم محترم ميان عبدالله انڙ صاحب جن کان نئين سر تصحيح ڪرايو ويو. شڪر آهي خداوند تعاليٰ کي جنهن ذهن ۽ ذڪا جي دولت کان سرفراز فرمايو آهي پاڻ محنت جي نظر سان ڪتاب کي چڱي طرح مطالعه ڪري ڪن خامين تي نشان فرمائي ڪتاب موٽائي ڏنائون. پوءِ صورة ٻنهي صاحبان جي محنت وٺي ناچيز مشڪور ۽ ٻنهي صاحبن جو احسانمند آهي

حضرت والد بزرگوار مرحوم جي انتقال کي هن وقت تقريباً ٤٦ سال گذري ويا آهن اندازو لڳائي سگهجي ٿو ته هن ڪتاب لکڻ واري زماني کي تقريباً ٻهاڪو، سٺ سال جو عرصو گذري چڪو هوندو ضرور ان وقت ۽ هن وقت جي زبان ۾ ٿورو فرق پيدا ٿيڻ گهرجي هن کان سواءِ حضرت والد بزرگوار مرحوم جن کي گوناگون مصروفيتن جي ڪري باقاعده نظرثاني ڪرڻ جو وقت ميسر نه ٿي سگهيو ۽ سائين حياتي بر پوري طرح وفا نه ڪئي جو ٤١ سالن جي عمر ۾ وفات فرمايائون ان ڪري ڪن ڪن جاين جو سمجهڻ ڏکيو ٿي پيو سنڌي محاوري موجب مطلب سمجهه ۾ پوري طرح نٿي اچي انهن جاين جي سولي ڪرڻ جي اثر صاحب جن ڪوشش ڪئي آهي ساڳئي وقت مصنف عليه الرحمة جي طرز تحرير کي باقاعده قائم رکيو اٿن.

جناب اثر صاحب جو هي خيال جناب حضرت صاحب مد ظله العالي کي گهڻو پسند آيو ته مصنف جي طرز تحرير جيڪڏهن فوت ٿي وئي ته ڪتاب جو روح به فوت ٿي ويندو ڪتاب جو جوهر مصنف جي محبت آميز الفاظن تي موقوف آهي مصنف جي لکڻ جو نمونو موجوده روش تحرير سان موافق نه هجي تڏهن به فائدي کان خالي نه آهي.

هن ڪتاب ۾ پنهنجي طرفان ڪابه ڪمي بيشي نه ڪئي وئي آهي البته ڪن ڪن جاين جي حاشيه ۾ زياده وضاحت جي خاطر ڪجهه لکيو ويو آهي. بعض احبابن ۽ حضراتن جي مشوري موجب عربي جي بالمقابل سولو با محاوره سنڌي ترجمو داخل ڪيو وڃي، مگر اهو ڪم طوالت ۽ تاخير جو ڪنهن خصوص ٿيو ٿي ان بار گران جي برداشت جي في الحال طاقت نٿي سگهي. الحمد لله خداوند تعالى توفيق ڏني ڪئي نئين ايڊيشن ۾ اهو ڪم سرانجام ڪيو ويندو. ان اميد تي هن ڪتاب جي ڪٺن جاين تي عربي عبارت جو خلاصه عبارت کان اڳ سولي نموني سان تسهيل طور ذڪر ڪيل آهي ته ڪن ترجمي جي ڪا خاص ضرورت معلوم نه ٿي. عربي نه ڄاڻندڙن لاءِ به باعث آساني جو آهي.

هي نه لکڻ اظهار تشڪر جي منافي ٿيندو، ته جن حضراتن هن ڪتاب ڇپائڻ بابت مدد فرمائي آهي، يا جن وعدو ڪيو آهي انهن جي شڪر گذاري سان گڏ انهن جي حق ۾ ناچيز دعاگو آهي شال خداوند تعالى انهن جي عزت اقبال کي زياده فرمائي - آمين

پنهنجي خاندان مان جناب حضرت فيض درجت بحر شفقت الحاج حضرت عمري صاحب قاضي جان محمد جن خاص مدد فرمائي ۽ جناب فضيلت مآب اخوي حاجي غلام صديق صاحب وعدو فرمايو آهي -

آخر ۾ هنن چند دعائيه حرفن تي اڪتفا ڪيان ٿو ۔

دولت روشن و وقت مجموع باد ⁂ قدم ثابت و پايه مرفوع باد

حيات خوش و رفتنت بصواب ⁂ عبادت قبول و دعا مستجاب

ويرحم الله عبدا قال آمينا

غره ذوالحج سنه ۱۳۹۱ھ مطابق
۱۹ جنوري سنه ۱۹۷۲ع بروز اربع

راقم الحروف نور احمد عفا عنه الصمد

مختصر حالات جناب حضرت فيض مآب
مؤلف هذا الكتاب المستطاب

ڄاڻڻ گهرجي ته هن ڪتاب جا مؤلف راقم الحروف جا والد بزرگوار آهن جونڪ راقم سندن ڄڻ واهي ان ڪري ائين نه سمجهڻ گهرجي ته ڪُل جي تعريف ۽ توصيف سان جزي کي به اجمالاً شامل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ويئي آهي، اهو موجوده زماني جو فتنه ۽ فريب آهي جو پنهنجي عيبن لڪائڻ جي خاطر ڪن لاءِ ابن ڏاڏن جي شان ۾ مبالغه سان تعريف ڪئي ويندي آهي ۔

بِاَنْ نُوحِيْنَ كَيْنَ مِيْ سَارَاحِيْنَ وَاَذَاءِ نَانَا ⁂ اُهْزَاوَلِيْ اَنَا كُعُرِنْ لَا نَا كَيْرَا

جڏهن ته دستور آهي ته هر ڪتاب جي شروع ڪان اڳ مصنف جي مختصر حالات ناظرين ڪرام جي واقفيت لاءِ درج ڪئي ويندي آهي انهي دستور موجب راقم به مختصر احوال جا مشهور ۽ معروف آهي تنهن بنهي تي خود ساخته ۽ من گهڙت مضامين ۔

وڌيڪ تفصيل وار حالات جناب فضيلت مآب مولوي قاضي غلام احمد عارفي صاحب جي لکيل مجموعه نظم ديهاتي جي شروع ۾ ڏسڻ گهرجي ۔

نالو، ذات ۽ سندن والد سڳوري جا احوال

الحاج مولانا مولوي مرحوم جو نالو نظر محمد هو. پاڻ شهر ديهات تعلقه ڪنڊيارو ضلع نوابشاه جي سومرا خاندان جا فرد ۽ مشهور بزرگ قاضي عبدالرحمن صاحب جا خلف رشيد هوا. قاضي صاحب جن پاڻ به صاحب علم و عمل حافظ القرآن ۽ حاجي الحرمين هو سندن سخاوت خاص شيوه هئي ۽ صاحب همت ۽ عالي همت هوا. سندن تاريخ ولادت راقم کي معلوم نه ٿي سگهي. پاڻ تعليم محراب پور تعلقه ڪنڊيارو ۾ جناب حضرت عمدة العلماء و زبدة الفضلاء مولانا مولوي ميان عبدالله صاحب

نيڪي واري وٽ حاصل ڪيائون ان وقت مولانا صاحب جن شهر محراب پور ۾ پڙهائيندا هوا پنهنجي استاذ صاحب جا نهايت اديب هوا. فرمائيندا هوا ته اسانکي استاذ صاحب اڳيان ڳالهائڻ جي همت نه ٿيندي هئي.

جناب حضرت عموي صاحب قاضي حاجي جان محمد جن فرمائن ٿا ته بابا سائين جن اسانکي ڪلهن تي نشان ڏيکاريندا هوا ۽ چوندا هوا ته بابا هي نشان استاذ جي خدمت جا آهن.

هر که خدمت کرد او مخدوم شد ∴ هر که خود را دید او محروم شد

بابا ڪافي اڳيان مولويت جي درجي تي ڏهيتا ته سندن عزيزن قريبن کين معاش جي فڪر ۾ مجبور ڪيو. هڪ رات معمول جي خلاف استاذ سڳوري جي خدمت ۾ دير ڪرڻ شروع ڪيائون گهڻي رات گذري ويئي. سندن استاذ سڳورا سمجهي ويا ته ڪنهن ڪا مجبوري آهي مگر ادب جي ڪري ڪان جي نه ٿو سگهي. پڇيائون ته بابا تنهنجو ڪهڙو ڪم آهي ٻڌاءِ؟ پاڻ فڪر معاش جو اظهار ۽ عزيزن قريبن جو اصرار بيان فرمايائون. ان وقت مولانا صاحبن پنهنجي ڀاءُ قاضي ميان فيض محمد صاحب ڏانهن جو ان زماني ۾ ميرپور خاص ۾ ڊپٽي ڪليڪٽر هو چٺي لکي ڏنائون. قاضي صاحب جن تو سان پهريائين ڪيري طرف انجنيري کاتي جي ڪورٽن جي سر نگهباني تي ڊاريڪٽرن جي نگهباني مقرر ڪيا آهسته آهسته سندن بخت جو ستارو اوج ترقي تي پهتو. آخر پاڻ انجنيري عهدي تي فائز ٿيا ان زماني ۾ کين وڏا اختيارات مليل هوا. ان ملازمت جي زماني ۾ قرآن شريف ياد ڪيائون سنڌ جي ٻولي ۾ جنهن "حاجائي حافظيائي بشري" فرمائيندي هئي بابا سائين هڪ ننڍي قرهي نظر آئي هئي جنهن جو ان تي جيترو ياد ڪندا هوا ان تي لکي پوءِ ڊيوٽي تي ويندا هوا اهڙا ڪيترا ئي ڪتاب اسان وٽ محفوظ هوندا هئا مگر افسوس آهي جو هاڻي گم ٿي ويا آهن.

قرآن شريف سندن تمام پڪو هو. حضرت والد بزرگوار جو ماسون سڳورو مرحوم محمد فقير جي ماڻيند وهوندو هڪ سال رمضان شريف ۾ مرحوم قاضي صاحب جن پنهنجي هيڊ ڪوارٽر ٽگ شهر ڪيري تي هوا سندن پاڙي جو ديهات مان حافظ هيو ته "اسانکي ايا ڪين حافظ نه آيو آهي، شايد هن سال ختم اسان وٽ نه ٿي سگهي پاڻ خاطر هڪ شرط رکي هنن تان سواري جو انتظام ڪري ڏنو ديهات پهتا، ان ياچڻ رات ۾ ختم پورو ڪري صبح کان پوءِ واپس هيڊ ڪوارٽر تي پهتا. آفرين باد برين همت مردانه

سنه ١٩١٣ع ۾ ريٽائر ٿي سرڪار کان مليل زمين ٺهرالوا ڏي تيار ڪرڻ ۾ ڀڄي ويا عمر

تائين ڦقيرن ۽ عالمن ۽ خصوصاً پنهنجي مرشد جي خاندان جي ڪمال محبت ۽ اخلاص سان خدمت ڪندا رهيا. پنهنجي آبائي وطن شهر ديهات ۾ فالج جي بيماري سبب ۽ جمادي الثانيه جمعه ڏينهن اشراق وقت ١٣٢٦ه ۾ رحلت فرمايائون. سندن تاريخ وفات جو ماده "مغفور" آهي. ١٣٢٦
يا ڪ حضرت قطب العارفين خواجه عبيد الله المعروف به خواجه غلام جان قدس سره "مشهور حضرت صاحب مڪه وارن جا مريد هوا. سندن وفات جو ذڪر بالتفصيل حضرت والد بزرگوار
انوار احمديه جي ٽئين حصه ۾ حضرت صاحب مڪه واري جي ڪرامت جي بيان ۾ ڪيو آهي زياده تفصيل طوالت جي ڪري نه ٿو لکجي.

سندن مزار شريف جي مٿان تختي سنگ مرمر تي هن طرح لکيل آهي

لا اله الا الله محمد رسول الله

هو الباقي

تاريخ وفات حضرت آيات مرحوم مغفور جنت مکان قاضي حاجي حافظ عبد الرحمٰن ولد محمد بريل عليهما الرحمة والرضوان سومرو نسبًا نقشبندي مشربًا بهفت دهم ماه جمادي الثاني ١٣٢٦ روز جمعه وقت نماز اشراق بعمر شصت و سه سال از اين جهان فاني بدار البقا رحلت فرمودند. انا لله وانا اليه راجعون ۵

۵ قطعه تاريخ ۵

حضرت زبدة العلما مولانا مولوي عبد الله صاحب مرحوم ساکن قريه پٽ متصل حيدرآباد نظم فرموده

دريغا زين جهان رحلت نموده　　عماد الملک قاضي عبد رحمٰن
محب و مظهر نور سعادت　　معزز و مقتدا سرار پنهان
مقام قرب قصر وصل عالي　　بجنت با قران الطاف رحمٰن
هميشه باد تا روز قيامت　　بر او بادا کرامش فضل يزدان
چو گرديده غريق رحمت حق　　سن ترحيل او مغفور برخوان

له هي روايت جناب حضرت عمو صاحب قاضي حاجي جان محمد مد ظله جي آهي. حضرت والد بزرگوار جي دستخط ڪرن مان معلوم ٿئي ٿو ته مٿانهين حضرت فيض درجت خواجه محمد اسماعيل جان سرهندي مجددي قدس سره فرمائي آهي و هو الاراجح ١٢

مؤلف جي ولادت باسعادت تربيت، تعليم ۽ تڪميل

سندن ولادت باسعادت ۲۵ ربيع الاول سنه ۱۳۰۳ھ جمعي رات اسر جي وقت ٿي. سندن ولادت کان اڳ، والده ماجده مرحومه جي ڏاڏي خواب ۾ ڏٺو ته، سندن جهولي ۾ چنڊ لٿو آهي، ان خواب جي خبر سندن والد بزرگوار قاضي عبدالرحمان کي معلوم هئي. خواب جو تعبير پاڻ سمجهي ويا ڪين ٻڌايائين مگر شروع کان معلوم ٿيو ان ڪري تربيت ۽ تعليم ۾ تمام گهڻي قدر ڪوشش ڪيائون.

حضرت والد صاحب جن پهرئين قرآن شريف پنهنجي ڳوٺ ديهات ۾ مرحوم آخوند عبدالخالق ابڙاڻي وارن وٽ پڙهيا پوءِ سيڻار جه بالا، جو هن وقت سيڻارجه اسٽيشن جي اتر اولهه طرف تقريباً ميل پنڌ جي مفاصلي تي ننڍو شهر آهي اتي ان وقت تعليم ورتائون.

ان زماني ۾ راقم الحروف جي ناني مرحوم پنهنجي ڏاڏي جي ڀاءُ جناب فضيلت مآب مرحوم قاضي عبدالواسع صاحب جي گهر ۾ والد بزرگوار جن جي رهڻ جو بندوبست هو، مرحوم قاضي صاحب جن دولت مند ۽ اثر رسوخ وارا هوا. هڪ ڀيري والد بزرگوار مرحوم جو شايد سبق پوري طرح ياد ڪونه ٿيو هو، سندن استاد کين تنبيه ڪئي، پاڻ گهر ۾ اچي ڄاڻايائون ته ماني نٿي کائون. گهر وارن جي صلاح سان ناني مرحوم، سندن استاد صاحب کان پڇيو ته قاضي صاحب جن جو نينگر ماني نه ٿو کائي ۽ روئي ٿو خبر نه آهي ته ڇا ٿيو اٿس، استاد صاحب جواب ۾ چيو ته بار بار اچ موڙ ڪيس تنبيه ڪئي آهي، نه ته ٻيو ڪو بار آهي ئي ڪو نه، روئي ٿو ته آئنده آئون ڪيس نه چوندس. اتفاقاً سندن والد بزرگوار (راقم الحروف جو جد امجد) سندن استاد کان تعليم بابت حال احوال پڇيو، جواب ۾ چيائون ته "سائين آئنده آئون اوهان جي نينگر کي نه چوندس جو قاضي صاحب جن پارت ڪئي آهي." اهو جواب ٻڌي پاڻ گهڻي قدر ناراض ٿيا ۽ فرمايائون ته جي نظر ڇڏ جا سبق آهيو ته سندس پار تون نه ڪيو اهو مهابي اولاد سان دشمني ٿا ڪيو. "جور استاد به ز مهر پدر"

آخر سيڻار جه بالا کان پوءِ صحبت ديري سيال ۾ جناب فضيلت مآب مرحوم مولوي صاحب مير محمد سيال وٽ فارسي ڪتاب پڙهڻ لڳا.

ننڍي هوندي کان وڏي خوش مزاج ۽ خنده پيشاني هوا. راقم الحروف جي ڀڻي مرحومه حافظياڻي فرمائيندي هئي ته جڏهن صحبت ديري سيال کان گهر ايندا هوا ته پنهنجي خوراڪ جي انتظام جو احوال هن لفظن ۾ بيان ڪندا هوا.

محبت ديرو جي نڪر نه آهي پنڌ تو
جي تڪ هڻي وڃي ته پوءِ ڪي به تو آهيو

محبت ديري سيان کان پوءِ سنڌ ۾ والد بزرگوار دارالارشاد درگاهه شريف، تنهن
سائينءَ جي مدرسه ۾ پڙهيا ٿون.

پڪي مرحومه (حافظه بشرى) فرمائيندي هئي ته درگاهه شريف تان هڪ پيري
پاءُ مرحوم مولوي صاحب ڳوٺ آيو، والده وڏي همشيره جي اڳيان روئي ڳوان وقت اتفاقاً سائنءَ
بابا ديهات ۾ آيل هو. والده سڳوري بابا سائين سان احوال ڪيو ته نظرمحمد آيو آهي، درگاهه شريف
پيري پنڌ آهي اتي دعوت کان ڪيبائي ٿو صاحب اون کان پرجي ٿو. بابا سائين جڏهن اها خبر ته
ته سخت گرم ٿي ويو چيائين ته مونکي نظرمحمد جي جان ۽ هن اڳين ماس مرشد جي حوالي آهي
۽ ڪين جلد درگاهه شريف ڏانهن روانو ڪيائون -

چون بود اصل جوهري قابل تربيت را در او اثر باشد

درگاهه شريف دارالارشاد ۾ سائين اوم سنڌ ۾ مختصر تعليم ۽ تڪميل جو احوال
حضرت صاحب قضائماب قبلہ شاهه آغا محمد ظله العالي مونس المخلصين ۾ پنهنجي والد بزرگوار
خواجه خواجگان حضرت خواجه محمد حسن جان قدس سره جي بعض احباب ۽ خاص مريدن
جي ذڪر ۾ جو بيان فرمايو آهي ان جو خلاصه هن طرح آهي

مرحوم مولوي نظرمحمد منهنجو همعصر ۽ هم سبق هو ڪيترا سال
گڏ هڪ جاءِ تي گذاريا سين. سندس والد مرحوم قاضي عبدالرحمن
جن کيس فارسي ڪتابن پڙهڻ کان پوءِ عربي پڙهائڻ لاءِ هتي سڏ
موڪليو هو. آئون ان زماني ۾ ڪافيه، هدايه النحو پڙهيو هو، پڙهائين
ڪيترا سال اصرف ۽ نحو جا منهنجي اڳيان پڙهيائين، آخر ۾ سان
گڏ ٿيو، مٿين ڪتابن ۾ هم سبق ٿيا سون، چار ٿي تائين درس ڪتاب
هڪ جاءِ مولوي صاحب اڳيان پڙهيا سون؛ جڏهن مولوي خيرمحمد صاحب
هتان چڏي ويو، تڏهن مرحوم مولوي نظرمحمد دهلي روانو ٿيو تقريباً
پنج چهه مهينا مولوي عبدالرب جي مدرسه ۾ تعليم ورتي سند ڏانهن
موٽي آيو؛ هت مولوي خيرمحمد صاحب مڪسي وٽ دستار فضيلت بندي.
۽ پنهنجي ملڪ ديهات جي ڳوٺ ضلع نواب شاهه سنڌ ۾ شريعت ۽ طريقت

جي ترويج ۽ خلق جي هدايت لاءِ مشغول ٿيا، پنهنجي جاءِ تي مدرسه مجدديه جاري ڪري طب ۽ مريضن جي علاج جو ڪم پڻ شروع ڪيائون گويا طبيب روحاني هوا ۽ حڪيم جسماني پڻ، آس پاس جا ماڻهون ڏانهن رجوع ٿيا

هر ڪجا چشمه بود شيرين　　　مردم و مرغ و مور گرد آيند

سندن صحبت مؤثر ۽ وعظ پر تاثير هو گهڻا ماڻهون سندن صحبت سبب سڌي رستي تي آيا ۽ روزي نماز ۾ مشغول ٿيا الخ ملخصًا.

حضرت والد بزرگوار جن پهريائين پنهنجي والد جي نظر ۽ تربيت ۾ حضرت خواجه سراج الاولياء حضرت خواجه عبد الرحمٰن قدس سره جا مريد ٿيا، سندن نظر اڪسير اثر سان اُن صلاحيت کي پهچي ويا، باقي فيض ۽ فائدو سندن مسند نشين رأس المحققين رئيس المدققين زيب وزينت دين متين الحاج حضرت صاحب ڪلان حافظ القرآن خواجه محمد حسن جان قدس سره وٽان حاصل ڪيائون.

مرشد جي عشق ۽ محبت ۾ فاني الشيخ هوا، پنهنجي نظر ۾ مرشد جيئن خوب نظر ايندا هوا، سندن محبت جو بيان هن عاجز جي زبان جي طاقت کان ٻاهر آهي. پنهنجي حياتي مبارڪ جا ڏينهن سنت جي احياءِ ۽ بدعت جي اطفاءَ لاءِ وقف ڪري ڇڏيائون، دنيوي ڪمن سان ڪابه رغبت نه رکندا هوا.

حضرت استاذي مرحوم محمد اسماعيل ميرياڻي، جو سندن خاص مخلص ۽ معتقد هوا سندن وفات کان پوءِ تقريبًا ۳۰-۴۰ سالن تائين قرآن شريف پڙهائڻ ۽ مسجد شريف جي خدمت باطمع ڪندا رهيا، تن راقم الحروف سان ذڪر ڪيو ته حضرت مولانا مرحوم هڪ پيري تي فرمايو جنهن جو مطلب خلاصه هي آهي ته "مضمون مين سان ڪهڙو واسطو آئون زمين کي ڇا ڪندس مان ادي خان محمد (جو سندن وڏو ڀاءُ هو) جي نياڻي پٽ آهيان اڙ پيو ڪمائيندو هوندي ڪو کاڌو سان"

ترڪ دنيا گير تا سلطان شوي　　　ورنه همچون چرخ سرگردان شوي

سرهند شريف جي زيارت جو ڪين هر وقت شوق دامن گير رهندو هو عرس جي موقعي تي هر سال سرهند شريف روانا ٿيندا هوا، سرهند شريف جي محبت ۽ عشق ۾ جيڪي اشعار لکيا اٿن سي ناظرين ڪرام اڳيان پيش ڪجن ٿا، ڪين جڏهن پنهنجي محبوب جي مڪان جو ايترو عشق ۽ ذوق هوندو پنهنجي محبوب (صاحب مڪان) سان سندن ڇا محبت هوندي؟ -

بيت

شهر تنهنجو سادو سينگار سرهند   خدا جي فيض جو جنسار سرهند
لئي لطف ۾ ڏيون عاشقن جون   اتي شهرن سنڌ سالار سرهند
تنهن ۾ ٿيون ڏين ٿيون ننڌن   اهو دلبر اکين جو ٺار سرهند
تاڪن عامن خاص اکئن شهر جا   محب مهت اهو منٺار سرهند
خدا سان ٿي ملائي ذات تنهنجي   هيئن جو هار هي هسوار سرهند
مٿي منڪر جتهين ڇڄيو ان کي   اتي لئي ٿي قهر تلوار سرهند
جتهين مسجد محمد مير آيو   اها مسجد ٿي منجهه مهندار سرهند
اتي عاملن ذي عجب ياد آيو   سبب تنهنجي ٿيو سردار سرهند
اسم ذاتي جو ٿيو آواز چوطرف   ڀاوارڙو ٿيو آذار سرهند
مجدد جي مهرباني سان ان کي   سڀ ٿيو سڀ خلق لئي لوار سرهند
ڏيون روضي سنڌ ٿيو جهت پير ٿيون   تنهنجي دل جدا هن سان يار سرهند
گهڻي ان گهوت جي ٿي گهور خلقون   سڀ طالب کي تن ۾ ٺار سرهند
خداوند احمد نبي جي نعمتون   مجدد جي مهرباني مار سرهند
مٿي جو مان مرشد کان ٿو ومون   اهو جنت جو ٿيو گلزار سرهند
جڳ اٿو ان ڪنهن ڪاڻ نه جو گذار ڪن   ٿيو هيئن سنڌ وهنيار سرهند
بدل جي پيڙي پاڇها ويڪ ٿيو   غمن جي لاءِ ٿيو غمخوار سرهند
اکهائي سال سائين سونال منهنجو   ڏجي هيڪر ديان ديدار سرهند
دور ٿئي هن دنيا دشمن کي جتيان   کهڙي دل ٿي ڏسان دلدار سرهند
دلين ۾ داغ جن کي دوستي جو   تو ٿي تنهنجو هڪ هڪ وار سرهند
سڏ اٿو ۾ من مهٿو سوياد   ٿيو سيڻن جي ٿي سنسار سرهند
ڪريا احسان اوائين اکهون ٿي   ڪڏهن جوين ٿيو سينگار سرهند
ٿي وجت فيض ناظر جي اچي ات   ٿي عنبر مشڪ جئن هنڌار سرهند
وڏائين لو ڪعبه جو قرب سان   مٿي مالڪ الله جهڙ دار سرهند
ڳالهه اهو ون پير ٿيو جن ملڪ سب   ڳالهين تنهنجا وڏا اوڏار سرهند
ٿا وسن ٿي مٿي ماڻڪ ڪرم سڀ ڪي   جتي هن سائل ڪي ٿي پسار سرهند

ولين ات سيين تشريف آندي — آيا پنجتن ۾ جا پيار سرهند
سن امر شڪن سيجي وٽ پاڻ آيا — محمد مصطفيٰ مجتبيٰ ڀر سرهند
محمد هاشمي کي ٻي ڪريان سوال — اِلي ويني موٽي ڏيکار ـــ هند
ٿيون روضي ۾ ڏٺون تو جوڻ سب — لطف لائق ٿيو لهڪار سرهند
اهو تو هوت هينئڻ کي هٿ ٿي — ڏئي جانب سنڌ وڃو جار سرهند
ٻريل گنج فيض ٿيا طالب ڪو گهرجي — سڌ اسهڻو ٿيو شاهوڪار سرهند
مهرسڪين تي ڏاڍي ڪر ٿيو — لڱين جي لاءِ ٻنهي ٿيو يار سرهند
جڏهن تي سار پاڻي ها جب جو — وڃان هاڻي الله آڌار سرهند
سچائي جو ٻڌي سنڌ ۾ صباڻي — وڃان واهي الين مان نار سرهند
اڳيان ايمان جو آئون ڪندس عرض — ڏسيند وڪرت رب جي ڪار سرهند
سڪايل جي منا رب سڻ صدا هئي — ٿيان تاموت خد منگار سرهند
جنين جي سڳجا سلڪ اسڪو ڏيا — رڌي ڏاتيون انهن ڏاتا سرهند
سڻ ايئين دوستن کي وان ڏئي تو — مٺي منڪر تي ٿيو قهار سرهند
ڪري جيڪو ڪلا اُچي گڏ هر ٿيو — ڪند وانءَ تي سن اڳتهار سرهند
نظر محمد تي اڳيان نوي ٿو — ڪري شل نور ۾ نروار سرهند

پنهنجي زندگي مبارڪ ۾ هر نوع تبليغ جو ڪم ڪندا آيا، تدريس، تاليف، تقرير ۽ تحرير فرمايائون. سندن تاليفات هي آهن ١ مجموعه نظم ديهاتي، منجهس خطبا ۽ قصائد وعظ موٽي ۽ نصيحت پر تاثير ۾ مشتمل آهن ٢ الانوار الاحمديه في حالات المشائخ النقشبنديه ۽ حصا جنهن جو ذڪر ٿي گذريو ٣ رد قاديانن جو سليس نمونه، شاگرد عاشق جي سوال، جواب جي طريقه، تمام تحقيق سان ڪيل آهي ٤ الدر المنظوم في تذڪرة المخدوم قدس سره المڪتوم، مخدوم نوح عليه الرحمة جي حالات سوانح حيات ۽ مناقبات ۾ آهي ان سان گڏ سنڌ جي ڪن بزرگن جي حالات به شامل آهي. ٥ احسن التقرير في جواب التحرير مولوي صاحب محمد عثمان نورنگ زاده جي تعصب آميز اعتراض جي جواب ۾ مختصر رساله لکيو اٿن. مولوي صاحب محمد عثمان انوار احمديه جي حصه ٻئي تي اعتراض ڪيو هو. پنهنجي

شيخ الطريقت جي رسالا ابتدا السلوڪ فارسيءَ تان سنڌيءَ ۾ ترجمه ڪيو اٿن.

عجز ۽ انڪساري ۽ سادگي بہ سندن خاص عادت هئي. مستري محمد بخش صاحب شڪارپوري چوندو هو ته "هڪ ڀيري شڪارپور ۾ وڏو جلسو هو ۽ وڏا حضرت صاحب حضرت خواجه محمد حسن جان قدس سره به جلسه ۾ رونق افروز هوا. مولوي صاحب مرحوم اهڙيءَ طرح عجز ۽ انڪساريءَ ۽ سادگيءَ سان ويٺل هوا جو ڪنهن نه ٿي سمجهيو ته هي مولوي آهي. جڏهن حضرت صاحب جي حڪم سان تقرير تي بيٺا ته سڀ ماڻهون حيران ٿي ويا. تقرير پوري ڪري دري جنهن وقت ٻئي مولوي صاحب کي وارو ڏنائون ان وقت سڀني جماعت هڪ آواز ٿي چيو "مولوي صاحب ڪاري ڪٿي وارو وعظ ڪري"، ان وقت کين ڪاري ڪٿي ويٺو هئين هئي".

فروتني است دليل رسيدگان بڪمال ڪه چون سوار بمنزل رسد پياده شود

وفات حسرت آيات

عين جوانيءَ ۾ کين دق جي بيماري لاحق ٿي. سندن وڏي ڀاءُ جناب فضيلت مآب الحاج علوي قاضي خان محمد صاحب جن گهڻيون ئي دوائون ۽ علاج ڪرايا، مگر تقدير خداوندي غالب هئي جو ڪنهن به علاج ۽ دوا مان فائدو نه ٿيو.

هرچه کردند از علاج و از دوا گشت رنج افزون حاجت ناروا

از قضا سرکنگبين صفرا فزود روغن بادام خشکي مي نمود

بيماريءَ جي وقت وصيت فرمائي هوائون ته جڏهن منهنجو لاڏاڻو وقت ٿئي ته منهنجي مٿان اچي چادر وجهي سيني تي مڪتوبات شريف، صحيح بخاري شريف ۽ تفسير جلالين رکجو. عين انهيءَ وقت سندن وصيت موجب سيني تي اهي ڪتاب سڳورا رکيائون.

سندن پوري زندگي مبارڪ تصوف، حديث ۽ تفسير جي مطالعي ۾ بسر ٿي چاڙيءَ ۾ به انهن فنن جي خاص ڪتابن کي پنهنجي سيني سان ملايائون، انهيءَ حيثيت ۾ ئي سندن روح مبارڪ قفس عنصريءَ کان پرواز ڪري پنهنجي اعلیٰ مڪان تي پهتو. انا لله وانا اليه راجعون ط

سندن تاريخ وفات جو مادو جناب حضرت خواجه محمد اسماعيل جان قدس سره واهب فيض انتم لکيو آهي

۱۳۴ھ

سندن مزار شريف مٿان سنگ مرمر تي هن طرح لکيل آهي

تاريخ وفات جناب حضرت بابرڪت حافظ القرآن الحاج مرحوم مغفور مولوي نظر محمد

ولد مرحوم قاضی حاجی عبدالرحمٰن صاحب علیهما الرحمة والرضوان سومرو نسباً
نقشبندی مشرباً ۱۴ جمادی الثانیه ۱۳۴۵ھ بروز سه شنبه مطابق ۱۴ دسمبر ۱۹۲۶ء وقت
درمیان عصر و ظهر رحلت فرمودند اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ ○

قطعه تاریخ وفات از حضرت مرشدنا خواجه محمد اسماعیل جان سرهندی مجددی قدس سره

آه کین حاجی و حافظ مولوی محترم — رفت از ملک وجود الآن به اقلیم عدم
آنچنان زاہد که باشد شمۂ از زہد او — تا ابد گر من بتقوایش بفرسایم قلم
گر کف حسرت بسایند بهیش عالم بجاست — زانکه در گیتی وجودش بود از بس مغتنم
حور غلمان از قدومش در ارم فرحان خوش — مردمان از فقدش اندر جهان در درد غم
سال تاریخ وفاتش جست روشن چون ز غیب — گفت ہاتف در جوابش واہب فیض اتم

سندن اولاد ۽ پوٽن جو ذڪر

جامع ڳهر جي ٽن راقم الحروف جي جد امجد کي چار فرزند ٿيا: محمد يوسف، قاضي خان محمد، مولوي نظر محمد، قاضي جان محمد. ٻن پٽن کي اولاد ٿيو. ٻيا ٻه ننڍي ئي فوت ٿي ويا آهن.

۱- محمد يوسف ننڍپڻ جي زمانه ۾ فوت ٿي ويو.

۲- فضيلت مآب عموي صاحب قاضي حاجي خان محمد جي ولادت ۱۳۰۱ھ ڌاري ٿي. سندن تربيت تعليم پنهنجي والد جي نظر هيٺ ٿي. حضرت سراج الاولياء خواجه عبدالرحمٰن سرهندي مجددي قدس سره جا مريد ٿيا. صاحب فضيلت ۽ عالي دماغ هوا. نهايت دور انديش ۽ مزاج شناس هوا. ڪين قرآن شريف گهڻو ياد هو. صورت ۽ سيرت عالمانه هئين. پنهنجي والد بزرگوار جي وفات کان پوءِ ڏوڪري ڪاڪو ياسندن حوالي هو. ۱۲ ذي قعده ۱۳۶۷ھ مطابق ۱۶ سيپٽمبر ۱۹۴۸ع وفات ڪيائون. سندن مزار مقدس سنگ مرمر جي هن طرح لکيل آهي:

تاریخ وفات جناب عزت مآب الحاج مرحوم و مغفور قاضی خان محمد ولد مرحوم
قاضی حاجی عبدالرحمٰن صاحب علیهما الرحمة و الرضوان سومرو نسباً نقشبندی
مشرباً در ۱۲ ذی قعده ۱۳۶۷ھ روز پنجشنبه مطابق ۱۶ ستمبر ۱۹۴۸ء از این
جهان فانی بدار البقا رحلت نمودند اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ ○

يڪي بعد ديگرے ٽي شاديون ڪيون هوائون. پهرين گهرواري مان مرحوم اخوي خان محمد صاحب ولد ڪين ٿيو. ٻي گهرواري مان اخوي الحاجي غلام صديق صاحب سلمه ربه پيدا ٿيا.

۱ فضيلت مآب جناب مرحوم خان صاحب الحاج غلام رسول جي ولادت ۱۲ صفر المظفر سنه ۱۳۲۱ هه بمطابق ۲۱ مئي سنه ۱۹۰۳ع ۾ ٿي آهي. تعليم نوشهرو فيروز، سنڌ مدرسة الاسلام ڪراچي ۽ علي ڳڙهه يونيورسٽي ۾ ورتائون، جڳي اعلى تعليم حاصل ڪري ميرپورخاص ۾ پهريائين وڪالت ڪيائون، اول مئجسٽريٽ ۽ سب جج مقرر ٿيا. درجه بدرجه ترقي ڪندي اسيشن جج جي عهدي تي پهتا ڪي سال اليڪشن ڪمشنر به رهيا وڏي عهدي هوندي به سادگي کي زياده پسند ڪندا هوا موجوده وقت جا ماڻهن وانگر تڪلف سان رُعب تاب پيدا ڪيائون ڪڏهن به نه سندن منهن مُهڙ هوندو هو. سندن هر نشست برخواست ۾ عاجزي ۽ تواضع ملحوظ هوندو هو.

تواضع کند هوشمند گزین — نهد شاخ پرميوه سر بر زمين

سال ۱۳۷۶ هه ۾ حضرت صاحب شاه آغا مدظله العالي سان همراه ڪتاب پنهنجي ياءِ حاجي غلام صديق صاحب سان گڏ حج بيت الله ۽ زيارت روضه رسول الله صلى الله عليه وسلم کان مشرف ٿيا.

اليڪشن ڪمشنر جي عهدي تان رٽائر ٿي ميرپورخاص ۾ سيشن جج مقرر ٿيا ٿوري عرصي ۾ اوچتو دل جي عارضه سبب ميرپورخاص شهر ۾ ۲۸ صفر المظفر سنه ۱۳۸۲هه ڏينهن آچر وقت اشراق مطابق ۳۱ جولاءِ سنه ۱۹۶۲ع ۾ وفات ڪيائون، سندن جنازو ميرپورخاص مان ڪڍي پنهنجي آبائي مقام ديهات ۾ دفن ڪيائون. سندن تاريخ وفات جناب حضرت آغا محمد ابراهيم جان سرهندي مجددي مدظله هن طرح نظم فرمائي آهي.

رفت سوئے باغ جنت قاضی عالی صفات — نالهائی دل نوحها بر خواست از هر شش جهات
آنکه چون نوشیروان در وصف عدلِ داوری — بے عدیل او بود در اطراف آفاق و جهات
نام خود را کرد ثابت در غلامیِ رسول — تا که رحلت کرد ازین دار فنا و بے ثبات
آفتاب روز شنبه کو طالع شد به دهر — شد غروب آن مهر برج علم و فضل از کائنات
بیست و هشتم بود از صفر که مخفی شد بخاک — معدن حلم و حیا و گنج اسرار نکات
عمر آن بینائی راز از لفظ بینا شد عیان — رحمت حق یافت حق آگاه تاریخ وفات

خان صاحب مرحوم کي ٻه فرزند، عبدالخالق ۽ عبدالحميد ۾ پيدا ٿيا آهن. جن مان وڏو فرزند عبدالخالق عرف فضل هادي سلمه ربه ولادت سنه ۲۳ جمادي الاول سنه ۱۳۵۰هه مطابق سال ۱۹۳۱ع عيسوي ۾ ٿي آهي، هن وقت بفضله تعالى ايم بي بي ايس ڊاڪٽر آهي

علائقه نجران سعودي عرب ۾ رهي ٿو. کيس ٤ فرزند، عبدالجليل، عبدالحليم، محمد سليم محمد ڪليم ۽ هڪ نياڻي آهي.

٢ برخوردار عبدالرحيم سلمه ربه ولادت سنڌ ٥ شعبان سنه ١٣٦١ه مطابق سيپٽمبر سنه ١٩٤٢ع ۾ آهي. پاڻ هن وقت ڪراچي، انڪم ٽيڪس ۾ انسپيڪٽر آهي کيس ٢ فرزند، خالد، طارق ۽ هڪ نياڻي آهي. ولادت برخوردار خالد سلمه ربه ٥ جنوري سنه ١٩٦٦ مطابق ١٣ رمضان المبارڪ سنه ١٣٨٤ه ۾ آهي. ولادت برخوردار طارق سلمه ربه ٢٨ جمادي الثانيه سنه ١٣٨٩ه مطابق ١١ سيپٽمبر سنه ١٩٦٩ع خميس رات ٿي آهي

٣ جناب فضيلت مآب اخوي حاجي غلام صديق صاحب مدظله جي ولادت ٢٩ صفر المظفر سنه ١٣٣٢ روز سومر وقت اشراق مطابق سال ١٢|١٩١٩ع ۾ ٿي، پنهنجي والد مرحوم جي نظرهيٺ تعليم تربيت حاصل ڪري زميندار ي ۾ مشغول ٿي ويا هن وقت بفضله تعاليٰ پنهنجي فن ۾ ماهر آهن حضرت والد بزرگوار مرحوم جا داماد آهن، يعني راقم الحروف جي همشيره سندن گهر ۾ آهي نيڪ صورت ۽ نيڪ سيرت آهن. اولاد جا سڪائل آهن شال الله سبحانه وتعاليٰ پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان کين اولاد صالح عطا ڪري.

٤ الحاج مرحوم مغفور حافظ القرآن واعظ الاسلام مولانا مولوي نظر محمد جو ذڪر مفصل مٿي گذري آيو، پاڻ به يڪي بعد ديگري به شاديون ڪيون هوائون هڪ گهر مان جناب اخوي مولوي صاحب غلام حسين ۽ ٻئي گهر مان راقم الحروف (نوراحمد) ۽ هڪ نياڻي ٿي.

١ الحاج جناب اخوي مولوي غلام حسين صاحب جي ولادت ٢٢ ذي قعد سنه ١٣٢٥ مطابق سنه ١٩٠٧ع ۾ ٿي فارسي درسي ڪتاب سڳين جي شهر بگ تحلقه گهيٽ منگين ۾ مولانا عبدالمجيد صاحب شاهاڻي وٽ پڙهيائون. عربي تعليم، ڪاڪا ٽڙن، ڳيوي لو تعلقه لب دريا ۽ الله آباد جي مدرسن ۾ تحايمروتائون، والد بزرگوار مرحوم جي رحلت ڪان بعد زماني جي ڪمن سبب مجبورا فارغ التحصيل نه ٿي سگهيا، بفضله تعاليٰ هن وقت صاحب فضيلت ۽ عالي همت آهن ڏهه ڀيرا حج بيت الله ۽ زيارت روضه رسول الله صلي الله عليه وسلم جي سعادت کان مشرف ٿيا آهن.

زهے سعادت آن بنده که کرد نزول — گهے به بيت خدا و گهے به بيت رسول

کين چار فرزند، غلام مصطفيٰ، عبدالهادي، محمد علي، عبدالمنان، عبدالرحمن

۽ ٻيا ٽيئون آهن سلمهم ربهم

١- برخوردار غلام مصطفىٰ سلمه ربه جي ولادت ٢١ شوال سنه ١٣٥٢ھ آڪاري رات ۾ ٿي، تمام اديب، صالح سعادتمند آهي، ڪراچي لونيٽ ڪالٿه ۾ ملازم آهي

٢- برخوردار عبدالهادي سلمه ربه جي ولادت ١٧ رجب المرجب ڏينهن سومر سنه ١٣٦٠ مطابق ١١ آگسٽ سنه ١٩٤١ع ۾ آهي، راقم الحروف جو ٻيو ٻٽون آهي، بفضله تعاليٰ هن وقت بحري جهاز ۾ انجنيئر آهي، سعادت آثار ۽ صلاحيت اطوار آهي

٣- برخوردار محمد علي سلمه ربه جي ولادت ٨ شوال جمعه رات وقت عشا سنه ١٣٦٢ مطابق ٨ آڪٽوبر سنه ١٩٤٣ ۾ آهي. بفضله تعاليٰ جيئرو آهي.

٤- برخوردار گل حسن جي ولادت ٢٢ شعبان سنه ١٣٧١ مطابق ١٧ مئي سنه ١٩٥٢ع ڇنڇر ڏينهن ۾ ٿي. هن وقت ٺٽي جام ڪاليج ۾ تعليم حاصل ڪري رهيو آهي.

٥- هن ٻيچاري ٽڏهن ۾ شرمسار راقم الحروف نور احمد عفا عنه الصمد جي ولادت ٢٨ محرم الحرام سنه ١٣٤٥ وقت ٣ بجي ڇنڇر رات مطابق ٨ آگسٽ سنه ١٩٢٦ع ۾ آهي: راقم الحروف والد بزرگوار مرحوم جي وفات وقت ڇهن مهينن جو هو، والده صاحبه مدظلها فرمائيندي آهي ته هڪ ڀيري والد بزرگوار مرحوم مونکي ڏسي فرمايو ته " بابا توَن منهنجو ڏسڻ لاءِ سڪندين ۽ چوندين ته بابو منهنجو ڪهڙو هو، ان ڪري وڏي چاچي مرحوم جنهنجو ذڪر ٿيندو ۽ ننڍي چاچي مدظله، جنهنجو ذڪر جلد ايندو مونکي جان کان وڌيڪ پيار ڏيکاريائون، والد مرحوم جي روحانيت جي برڪت اسان ان سبحانه وتعاليٰ نعم البدل روحاني والد مرشدي مربي پير روشن ضمير قبله حضرت شاه آغا مدظله العالي عطا فرمايو.

ابتدائي فارسي ڪتاب ڪريمي مرحوم جناب حضرت استاذي مولوي محمد ابراهيم جمالي وٽ پڙهيس باقي ابتدائي ڪتاب منية المصلي تائين جناب حضرت اخويا استاذي مولوي عبداللطيف صاحب جن وٽ پڙهيم ۽ حضرت صاحب مدظله جي فرمودي موجب جناب حضرت عموي صاحب مرحوم قاضي خان محمد مدرسه امينيه ۾ موڪليو، حضرت صاحب جن عموي صاحب مرحوم کي فرمايو ته نور احمد صاحبزاده غلام نبي جان سان گڏ پڙهي جنهن دستور سان آئون ۽ مرحوم مولوي نظر محمد هڪ جاءِ تي گڏ پڙهيا هواسون.

ان زماني ۾ جناب مرحوم آغا غلام نبي جان صاحب مدرسه امينيه ۾ پڙهندا هوا

فدوي سندن خدمت ۾ رهندو هو، پاڻ نهايت مشفق مهربان خوش الطبع هوا، غلام ني سندن اهڙي ڪرم فرمائي هئي جنهنجي بيان ڪان زبان قاصر آهي.

درا صلابش ڪرم رسم قديم است ڪريم ابن الڪريم ابن الڪريم است

سندن خدمت جو وسيلو سائين جي خادم ڪي هن درگاه جي خدمت جو فخر حاصل ٿيو. ٩ رمضان المبارڪ ١٣٦٢ھ ۾ وفات ڪيائون، مزار مبارڪ سندن ڏاڏي جي قدم جن گنج شريف جي دامن ۾ آهي.

غم عشقش زبس بگداخت جسم ناتوانم را بجا عينڪ گذارد تا ببينيد استخوانم را

سندن پٽ صاحبزادو هن وقت صاحبزاده ولي محمد جان سلمه ربه، نهايت نجابت فضيلت مآب حضرت اخوي استاذي مولوي حاجي عبداللطيف صاحب وٽ ڪجهه وقت فارسي پڙهي هئي، هاڻي پنهنجي باءِ ننڍي صاحبزادو دوست محمد جان سلمه ربه سان گڏ ننڍي عيد تي پڙهي ٿو، اسعدهما الله تعالى في الدارين بحرمت سيد الڪونين.

آمدم برسر مطلب، مون ڪي ڪتاب جناب فضيلت مآب حضرت استاذي مولوي ميان احمد صاحب پيرزاده نگ منگ ڏاڏو وارن وٽ پڙهيا، ميان ڪتاب سي حضرت سيد تي سندي استاذي اعني حضرت امير محمد شاه حسيني ثم اميناني وٽان جي حضور ۾ پڙهيم. سندن وفات ڪان بعد وستار فضيلت جو شرف پير روشن ضمير قبله حضرت شاه آغا مدظله العالي بخشيو. افسوس جو هن مدت جي دنيا ۾ گذارڻ جي ڏسگهيس، تاهم هي نعمت نه آهي جو حضرت صاحب مدظله العالي جي زيارت فيض بشارت جي نعمت ۽ سندن درگاه جي حاضري دولت نصيب اٿم.

نازم بچشم خود ڪه جمال تو ديده است افتم به پاي خود ڪه بڪويت رسيده است

راقم الحروف کي ٥ پٽ ظهور احمد عرف نذير احمد، نثار احمد، فدا احمد، منظور احمد، مقبول احمد ۽ ٻي نياڻيون آهن سلمهم ربهم.

١٣٦٤
نور بصر دلبر ظهور احمد عرف نذير احمد سلمه ربه جي ولادت الاجمادي الثاني ۾ آهي هينئر ڪتاب فارسي جا گلستان تائين پڙهيو اٿس، هن وقت ديهي تعليم طرف سندس تعليم کي پورو ڪرڻ جي سٽيان لاءِ رهي ٿو، جناب اخوي مولوي صاحب غلام حسين جو داماد آهي

نور بصر دلبر نثار احمد سلمه ربه جي ولادت محرم الحرام ١٣٦٦ھ ۾ آهي، هن وقت

ڪراچي ۾ انگريزي تعليم وٺي رهيو آهي، راقم الحروف وٽ فارسي به پڙهندو آهي.

۳ برخوردار فدا احمد سلمه ربه جي ولادت ۸ ذي الحج سنه ۱۳۸۳ھ ۾ آهي

۴ برخوردار منظور احمد سلمه ربه جي ولادت ۵ شوال المڪرم سنه ۱۳۸۱ھ سومر ڏينهن ٿي آهي هن وقت پنهنجي ڳوٺ ديهات ۾ تعليم وٺي رهيو آهي.

۵ برخوردار مقبول احمد سلمه ربه جي ولادت ڇويهين ذي الحج سنه ۱۳۸۹ھ مطابق ۲۷ فيبروري سنه ۱۹۷۰ع ڏينهن آچر ۱۲ بجي ٿي آهي. اَللّٰهُمَّ ارْزُقْهُمْ عِلْمًا نَافِعًا وَفَهْمًا كَامِلًا وَاجْعَلْهُمْ مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِيْنَ

۶ جناب فضيلت مآب حضرت عمومي صاحب قاضي حاجي جان محمد مدظله العالي بفضله تعالى حال حيات آهن شال الله سبحانه و تعالى سندن سايه عاطفت تادير قائم فرمائي. حضرت عمومي صاحب جي ولادت ۱۶ شعبان سنه ۱۳۰۹ھ ۾ آهي، ۱۵ سال پنهنجي والد بزرگوار جي پيار ڀري نظرن ۾ رهيا. ننڍي ڄمار ۾ وڏي حضرت صاحب مرحوم يعني قطب زمان حضرت خواجه محمد حسن جان قدس سره جا مريد ٿيا، حضرت صاحب قدس سره جي نظر اڪسير برڪت سان تربيت يافته ۽ ترقي پذير ٿيا. سندن طبيعت شرع کان ڏاڍي ۽ تقويٰ ڏانهن مائل آهي پنهنجي سڄي عمر ۾ انگريزي لباس استعمال نه ڪيائون، سوٽ بوٽ کان نافر آهن. ڪراچي ۾ گهڻو وقت ايس اي جي آفيس جا سيڪشن انچارج رهيا، ۲۶ فيبروري ۱۹۵۶ع تي رٽائر ٿي پنهنجي آبائي ڳوٺ ديهات ۾ رونق افروز ٿيا آهن، بفضله تعالى عالم صوفي ۽ زاهد انسان آهن پنهنجي مرشد جي درگاه جي خدمت ۾ سڀ کان اڳ ۾ رهندا آهن هن عمر ۾ به عبادت گذار شب خيز آهن، سخاوت سندن خاص شيوو آهي. مدرسه مجدديه جي سنڀال ۽ مسجد شريف جي خدمت پاڻ سرانجام ڏيندا رهن ٿا

ڏنو ڪو مرڻو ويتر لڳي ڪهڙو — سڪي سر هڻي جي ونجن مارين ڪڙهن

شاديون ٽي ڪيائون، پهرين گهرواري مان به فرزند ٿيا: حاجي عبداللطيف، حاجي عبدالقادر، ٻي گهرواري مان ڪين اولاد ڪونه ٿيو، ٽئين گهرواري مان اولاد، غلام سرور، نيڪ محمد، خليل احمد، محمد يوسف ۽ مريما ٿيو ٿيون

۷ جناب فضيلت مآب الحاج اخوي استاذي صاحب مولوي عبداللطيف جي ولادت سنه ۱۳۱۲ھ ۾ ٿي، متڪين جي مدرسه ۾ ۽ انتها آباد جي مدرسه ۾ ابتدائي تعليم حاصل ڪيائون، بعد ۾ وڌيڪ تعليم جي تڪميل جناب مولوي ميان رضا محمد صاحب وٽ پڙهي ۽ قبه سعيد خان ڦلهڙ اڪوٽ

طرف ڪيائون، حضرت قطب زمان خواجه محمد حسن جان قدس سره پنهنجي دست مبارڪ سان دستار فضيلت ڪائن کين مشرف فرمايو، طالب علمي جي زماني ۾ سندن حافظو تمام تيز هو، بعينه استاد جي تقرير ياد ڪري ڇڏيندا هوا. استاد جا ساڳيا الفاظ بيان ڪري ڏيندا هوا، پاڻ ڪنهن جي ڳالهه جو عارضه گهٽ ڪندا هوندا هئا. آهسته آهسته عارضه وڌندو ويو، انهيءَ تڪليف هوندي به پاڻ تڪميل ڪري پهتا. اين سعادت بزور بازو نيست، تانه بخشد خدائے بخشنده.

فارغ التحصيل ٿيڻ بعد ڪيئن مطالعه جو گهڻو شوق هوندو هو، رات ڏينهن ڪتابن جي مطالعه ۾ مشغول هوندا هئا. مختلف مسائل جا جواب خطن جي صورت ۾ تحرير فرمايائون. سندن تاليفات مان الهدايه القادريه لاصحاب العبد الاختياريه رسالو اختياريه جي جواب ۾ شايع ٿي چڪو آهي، جنهن مسئلي الدلائل البديعه في منح الدلالات الشيعه المعروف به هدايت نامه حنفيه ٿيڻ کان پوءِ تاليف ڪيائون، رسالو شامل آهي نقشبنديه طريقه ۾ ذکر بالجهر، جنهن ۾ خود ئي مسئلي پيشوائن طريقه نقشبنديه حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي اقوال ۽ افعال جي روشني ۾ حق کي ظاهر ڪيو ويو آهي. من شاء فليرجع اليها. جنهن ڪانفرنس ۾ حضرت جو ڪردار آهن، سو ٿيو سان بيه ۾ دين تعليم جو ڪم سرانجام ڏيندا رهيا.

کين به فرزند، عبدالحفيظ ۽ امان الله ۽ چار نياڻيون آهن. ولادت برخوردار عبدالحفيظ سلمه ربه جي ۱۲ ذي قعده ۱۳۵۳ھ ۾ آهي، سعادت مند صلاحيت رکندڙ آهي، هن وقت حيدرآباد ۾ ملازم آهي، کيس هڪ پٽ برخوردار عبدالمجيد ۽ به نياڻيون آهن، ولادت برخوردار عبدالمجيد سلمه ربه جي ۲۵ ذي الحج ۱۳۸۵ھ ۾ آهي. ولادت برخوردار امان الله سلمه ربه جي ۱۳۶۹ھ ۾ آهي، هن وقت حيدرآباد ۾ انجنيئرنگ جي تعليم حاصل ڪري رهيو آهي.

۲ جناب فضيلت مآب العلوي حاجي غلام قادر صاحب جي ولادت ۱۳۱۸ھ ۾ ٿي آهي، پنهنجي والد بزرگوار دائم پنهنجي مرشد جي درگاهه جي نهايت عقيدت ۽ اخلاص سان خدمت ڪندا آهن، هن وقت حيدرآباد ۾ واپار جي شغل سان رهن ٿا. کين به فرزند عبدالرزاق، بشير احمد ۽ ٻي نياڻيون آهن. ۱ برخوردار عبدالرزاق سلمه ربه جي ولادت ۱۳ ذي قعد ۱۳۶۲ھ ۾ ٿي آهي کيس به پٽ عبدالوهاب، عبدالفتاح ۽ ٻه نياڻيون آهن. ولادت برخوردار عبدالوهاب سلمه ربه ۵ ذي قعده ۱۳۸۹ھ ۾ آهي. برخوردار عبدالفتاح جي ولادت ۸ ذي قعد ۱۳۹۱ھ ۾ ٿي آهي هن وقت حيدرآباد ۾ صوبيدار آهي. ۲ برخوردار بشير احمد سلمه ربه جي ولادت جي تاريخ معلوم ٿي نه سگهي.

۳ برادرم غلام حسين سلمه ربه جي ولادت جمادي الثانيه ۱۳۲۶ھ مطابق سال ۱۹۰۸ع ۾ ٿي آهي هن وقت ڪراچي ۾ پنهنجي نئين پاڙي جي سيپاري گهر جي ڪاروبار ڪري ٿو. ۴ برادرم فقير محمد ۵ برادرم خليل احمد ۶ برادرم محمد يوسف سلمهم ربهم هن وقت ڪراچي ۾ تعليم وٺي رهيا آهن.

ٻيا ٻئي بزرگوار جو سڀ اولاد بفضله تعالى درگاهه شريف تي ٿيندڙ سالياني اجتماعن ۾ پوري عقيدت ۽ اخلاص سان حاضري ڀريندا آهن.

راقم الحروف ابو احمد عفا عنه الصمد ۱۰ ذي الحج ۱۳۹۱ھ
ڪراچي

مقدمه

من

مولف هذا الكتاب

يا فتاح

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

حمد فراوان ۽ ثناءِ بي پايان ان خالق جلّ جلالهٗ جي جنهن پنهنجي ڪمال قدرت سان گوناگون خلقت ۽ عالم ملڪ ملڪوت کي هڪ گهڙيءَ ۾ ڪُن جي امر سان وجود ۾ آندو ۽ جميع موجودات مان انسان کي پنهنجي دوستيءَ ۾ قبولي ڪيترن عنايتن سان سرفراز ڪيائين ۽ اسرار معرفت ۽ انوار محبت پنهنجي جا عارفن جي دلين ۾ پلٽيائين

ڌڻي مالڪ سڀ جڳ کي اپايو　　سواءِ تو نڪي تنهن ڪنهن آزايو
اپائي انهيءَ گوناگون خلقت　　انهيءَ آدم اپايو لئه محبت
انهيءَ نقاش جي ڪي مهر ساري　　ڪيائين ذات ولين جي پياري
رکيائين سرّ پنهنجو خاص تن ۾　　لڪايائين ڦبائي جي سخن ۾

۽ صلوات بي نهايت بر روح پاڪ صاحب لولاڪ رسول الثقلين تحت نشين عالم قاب قوسين رئيس لشڪر انبياء رهبر قافله اوليا و اصفيا احمد مجتبى محمد مصطفى صلي الله عليه وعلى آله وصحبه ـ

محمّد مير سيّد دوجهاني　　خدا اپائي تهين راز نهاني
اهو سردار سرور شاهِ لولاڪ　　ٿيا پيدا انهيءَ لئي ارض و افلاڪ
جڏهن تهنجي سگهه بي ذات آئي　　تڏهن ظاهر خدا اچي ٿي خدائي
ثناءِ سروري سندي ٻاهر بيان کان　　چڱا هي بيت آنند اجان جانان

---

١. دنيا ۾ ڪتب ڦنائي لائير فهم غيري ٢. حضرت مير امام جان جانان قدس سرهٗ

خدا در انتظار حمد ما نيست — محمدؐ چشم بر راه ثنا نيست
خدا مدح آفرين مصطفےٰ بس — محمدؐ حامد حمد خدا بس
مناجاتے اگر بايد بيان کرد — به بيتے هم قناعت مي توان کرد
محمدؐ از تو مي خواهم خدا را — خدايا از تو حب مصطفےٰ را

۽ حمد آهي ان خالق الخلق جلّ جلاله جي جنهن اصحابن سڳورن رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين کي امت جي اولياء کان افضل ڪري اهڙن جت "كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ" جو پهرايو پري ان جت کي حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جو چار بن صوتين جي لاهين "خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ" جي ساڻ هٿ هاليو ۽ اجماع امت جي "اَلصَّحَابَةُ كُلُّهُمْ عُدُوْلٌ" جي جواهر ۾ ساڻ انهي تاج کي جڙيو خصوصاً خلفاء الراشدين رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين جي منڪرن کي الله جلّ جلاله جهنم ۾ اڇلايو.

اول صديق اڪبر يار ٿيو — سند ۾ منڪرن جو منهن ڪارو ٿيو
خدا وارا ڪلام قرآن ۾ آهي — ٿيون سيني ۾ ٽارڻ انهن رهاه
ٿيو افضل چاڻان انبياءُ — و سيلو رهبر ٿيو سڀ اولياءُ
عمرؓ عادل ٿيو رب جو پيارو — هٿو سڄو نبي جو بڻ سچارو
ٿيو ٽيون علي المرتضيٰؓ جو — مثل ٿيو ان احمد مجتبيٰ جو
لفظ لوڪان ٻڌي جو جيا ٿون — ڏ لو جنت سند ۽ ٿنهن کي پيا ٿون
ٿيو عثمانؓ ابن عفان انور — ٻنهي ڪان لو ۽ هو سڀني جو سر
شه لولاڪ جو ٿيو دنيا ٿون — وجود ان جو جيا ۽ حلم ها ٿو
ٿيو ٻي شڪ مثل ر انهدائي — جنن منڪر ڪئي تن ڊنگ ڏاڍي
عليؓ المرتضيٰؓ شاهِ ولايت — حقيقي مير جي تن ۾ عنايت
خليفو ٻي جي سردار مومنين — سندس فرزند آهن شاهه حسنينؓ
ٿيو مشڪل ڪشا جي نام مشهور — عطا ۾ آهه حاضر ڪل جي پيا دور

صاحب نزهة المجالس جي، علامه شيخ عبد الرحمان صفوري شافعي رحمة الله عليه ڪتاب الفرد ۽ مسجد ۾ روايت حضرت ابن مسعود رضي الله تعاليٰ عنه جي هڪ حديث آندي آهي ته

---

۱ [illegible] رواه الترمذي [illegible] مشكوٰة شريف مترجم [illegible] ۲ عمر بن الخطاب سراج اهل الجنة - كنز العمال كتاب الفضائل من قسم الاقوال ج [illegible] ص [illegible]

فرمايو حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم ابوبڪر اسلام جو ڇت آهي، عمر اسلام جو ڏلو، عثمان ابن عفان اسلام جو تخت ۽ علي ابن ابي طالب اسلام جو طبيب. ٻي حديث ۾ حضرت جن صلي الله عليه وسلم فرمايو ته آئون علم جو شهر آهيان ۽ ابوبڪر انجي بنياد ۽ عمر انجون ڀتيون ۽ عثمان انجي ڇت ۽ علي انجو دروازو آهي. ٻئي فرمايا آئون ته جيڪو ارادو ڪري ته آئون ابراهيم ڏانهن ڏسان سو ابوبڪر ڏانهن ڏسي ۽ جو نوح ڏانهن ڏسڻ جو ارادو ڪري سو عمر ڏانهن ڏسي ۽ جو موسيٰ ڏانهن ڏسڻ گهري سو عثمان ڏانهن ڏسي ۽ جو هارون ڏانهن ڏسڻ گهري سو علي ڏانهن ڏسي. ٻئي فرمايا آئون ابوبڪر مثال اکين منهنجي آهي جي منهنجي منهن ۾ آهن ۽ عمر مثل زبان منهنجي ۽ عثمان مثل هٿن منهنجي ۽ علي مثل روح بدن منهنجي. ٻئي فرمايا آئون ابوبڪر جو مثال منهنجي امت ۾ مثل تڪبير اولي جي آهي نماز ۾ ۽ مثال عمر جو جهڙي قرأة نماز ۾ ۽ مثال عثمان جو مثل رڪوع جي ۽ مثال علي جو مثل سجدي جي. ڪتاب شواهد النبوة ۾ آهي ته حضرت نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم مثل گهوڙي بادشاه جي آهي. گهوڙي بعضي جت پير بند، آهي بعضي لڳ، بعضي ڪمر بند، بعضي تلوار، پر جيڪي ان جو ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه آهي ۽ لڳ حضرت اميرالمومنين عمر ابن الخطاب رضي الله تعاليٰ عنه ۽ ڪمر بند انجو عثمان ابن عفان رضي الله تعاليٰ عنه ۽ تلوار جوهردار انجو حضرت علي ڪرم الله وجهه آهي ص ١٣٢-١٣٣ ۽ لک لک شڪر الله جل جلاله جا جنهن مونکي اهل بيت سڳورن رضوان الله عليهم اجمعين جي محبت کان مشرف فرمايو ۽ تن جي وسيلي صحن قلب جي ۾ سينگاريا جو مرڪايو.

اُجوالو علي المرتضيٰ ٿيو — حسن سرور سين جو هنيائيو
حسين جو سدا آئون جوابون — اندر ۾ محبت عابد جي رکايون
باقر امام آهي سيارو — ٿيو شان جعفر جو نيارو
موسيٰ تقي بني نيا سينگار — تنين کان جي قرباني نيا هجيا
نقي ۾ شعر اسان ٿيو سڄو — خدا ڪيو عسڪري جو شان بهتر
سڀ امامن جي محبت ڪن مسلمان — محبت اهل بيت آهي ايمان
نياڻي پاڪ بي خاتون جنت — محبت تهن سندي سيد لطيف
ڪيل جي اهل بيت کان قربان ٿيا — آهي شيطان جا لي شڪ ڪريا ٿيا
انهي ڏي نين جي مون محبت — ته بو ڪا حشر ۾ لاسن بن تهمت

توان پوءِ رب جل جلاله جا احمد ۽ شڪر جنهن پنهنجي حبيب انسان تي نظر ۽ مهرباني فرمائي خير البشر جنهن صلواة الملڪ الاحد سچي سڳنڌ سرور امام الشريعة والطريقة والحقيقة والحقيقة ڪعبة الواصلين قبلة الڪاملين امام الڪاملين حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره السامي جو سکڻو ڏيکاريو. فيض جو دنيا ۾ موٽي ڏيکاريو پوءِ انهي محبت ۾ منهنجي جسم کي چيارو.

شڪر آهي شڪر آهي شڪر آه	اچو ڏيکاريان پيو رحمان دي ڪام
مجدد مير جو آهي تنهن جو نام	حشر تائين ملڪ ساري جو آهي
لقب خاصي مجدد الف ثاني	ملڪ ساري جي ڪيائين حڪمراني
نقشبندين جو تيو سرتاج اعلى	شريعت جو ڏسيائين تاج اعلى
مليو خلت خليلي شان تنهنکي	جيو فرزند حضرت پاڪ تنهنکي
قطب اقطاب ۽ قيوم النور	سند التقوى ورع ۾ پاڪ اطهر
بحر پيا فيض جا چوطرف تنهنجا	سبق سيکي ڪيئين ساعت ۾ سهڻا
جنهن وقت خاص بيت الله آيو	محمد شاهه رسول الله آيو
سچو فاروق جو فرزند دلبند	وسايائين اچي تو سن شهر سرهند
سنڌو ري ميين مان سنڌ کي ڏنا	۽ پيءُ ري مان ته رهن کي ڏنا
مليو هي مان هوا جي صبح هتي	مجدد مير جو جيا ٿون فرمان
ٿيو عالم سڀ کي مرتون جو نور	ٿيو منڪر انهي جي ان ڪان دور
پلاءِ ود آل دي دن جي دوا ٿيو	ڪٿيوان جو انهي در جي سن ٿيو
لواري ۽ ڪنيا ري فيض ور تو	دڳائي سان مجدد مير پير لو
ڪندا اِئي ٿيو ڪامل مهربان	ٿيوا باد آباد ڦهر شادان
وسڻي ۾ پڻ وسايو ميڻهن ان	ڏلوا مجود مائي خاص درگاه
ننڍائي کي ڪيو هتاب روشن	لکين پوڪيا انهي داد ارگاشن

له لوا ري [illegible] حضرات النقشبندين جي مشهور معروف [illegible] حضرت سلطان الاولياء خواجه [illegible] ولادت ٢٢ [illegible] وفات [illegible] شيخ ابو [illegible] خواجه [illegible] عروة الوثقى خواجه محمد معصوم [illegible] شيخ محمد ابو [illegible] شيخ ابو [illegible] مجدد الف ثاني قدس سره [illegible] خواجه محمد [illegible]

پريرئي ٿيا آن ۾ نظر ٻيئي — خليفا ايا ٻه ٿيئي صحبت ان جي
خليفا هي سيئي سندن ۾ ٿيا ٿين — مٿين ارشاد جي ماڻي آڏيا ٿين
سندن اولاد سندو ۾ ٿيو آيو — سندن مان هڪ جو ٿيو والي وچالو
خليفن لاءِ جي آيو محمد — مٿين راضي ٿيو حضرت محمد
ٽکڙ ءِ ۾ منيار ٿي ماه تابان — ٿنڊو سائين سندو فيض ۾ تابان
شڪارپور ۾ ٿيا آن شاه جي آن — انهن جو فيض تا محشر هجي شان
سدا فيضن ۾ ٻيل هيل آباد — سچو ٿيو ملڪ ان جي فيض کان شاد
مجدد جي محبت ۾ خدا امام — حشر جي ڏينهن لهندم شان وڌا

۽ هزار حمد ان حنان جل جلاله جا جنهن مونکي مريدي ۾ درٻار جي غلاماڻي، حضرت پير دستگير قطب دوران، قيوم زمان، مهر سپهر ولايت، ماه سماء هدايت، نير برج القا، آفتاب مطلع ارشاد، ماهتاب افق امداد، سراج محفل صفا، چراغ بزم رضا، مظهر اسرار الٰهيه، مهبط انوار نامتناهيه، مورد فيض سبحاني، مصدر برڪات رحماني، فخر اولاد مجدد الف ثاني، مروج طريقه مجدديه، مڪمل ڪمالات احمديه، سالڪ صراط مستقيم شريعت و ايمان، ناهج مناهج سبيل طريقت و احسان، ڪاشف اسرار خلت و محبت، واقف انوار محبيت و محبوبيت، مجدد مائة رابعة العشر، مروج شريعت خير البشر، حضرت خواجه خواجگان خواجه حاجي صاحب محمد حسن جان، ادام الله ارشادهم على سائر المسترشدين الى يوم الدين جي ڪان مشرف ڪرايو، جن جي صحبت بابرڪت کان سيني طالبن جو زنگ ڏورو لاٿو هجي ويو.

وسيلو رحمت الله ۽ ماوراءِ بالرب — ٿيو فيضن سيئن وسريئي بستان
مجدد وقت جو قيوم عالي — ماڪ ماري سين وسرئي ڌوالي

[illegible] سرهند کان آيل، بن خواجه عبد الاحد بن خاتم الرحمة مولانا محمد سعيد بن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني [illegible] ... [illegible] حضرت [illegible] شريف جو موڙهو اعلیٰ حضرت مخدوم محمد يوسف قدس سره آهي [illegible] ... فيض ياڻي جي نسبت حضرت مخدوم محمد اسماعيل [illegible] ... حضرت [illegible] محمد [illegible] ... [illegible] نقشبندي حضرت [illegible] ... صاحب الفيض [illegible] رحمة الله عليه آهي - سندن فيض ياڻي نسبت حضرت قاضي [illegible] ... نقشبندي [illegible] ... حضرت [illegible] ... سندن فيض ياڻي جي نسبت حضرت مخدوم محمد ابراهيم [illegible] ... حضرت مخدوم محمد ابراهيم [illegible]

محمد جو خلق سارو وتن ٿيو — ڇڪي دل کي ٿين محبوب ٿي جيو

حُسن خلق حُسن سيرت مٿن — ٿيو ثقلين جو آگو اُن انوار

جڏهن ٿيو نور ذاتي اسرار ظهارا — مٿن ٿيو جيئن محمد مير سرار

تڏهن هر ملڪ ۾ هي غلغلو ٿيو — سڀني عالم ۾ هي مشهور ٿي ويو

محمد حسن تاج الاولياء آهه — وڏين فخر سڀني اتقيا آهه

اُهو ٿيو حافظ القرآن سردار — جوانن جيڪي اهڙي ڪان آه برتر

مٿو مرشد سڀني عالم جو هادي — محمد جي مليون روو واه گادي

اُهو ٿيو فيض مجلس ۾ اُهو نور — ٿڌن ٿيو رب جي درگاه ڪان دور

اُهي ساڳيا صلين ۾ تنا خدائي — فنائي جي حرم ۾ ٿيا سڀ ادائي

اُها سيرت اُها صورت اُهو حال — اُها سنت جي ثبوت اُهو قال

نظر هڪ سان ڪري واصل خدا سان — جڏا اُن هڪ گهڙيءَ ۾ ماسوا کان

جنين کي مرض باطن جا گهڻا هئا — نظر هڪ سان جڏي خوشحال ٿيا

نقشبندي سند ۾ مشرب خفاهم — ابوجهلن کان مخفي ۾ دائم

سڀني کي تا ڪيا ڪن اوت ارشاد — وتن ٿيو فيض جو پيا ابو ۾ بنياد

ٿيو شهباز پيران اوج تقريب — ٿيا عنقائي ڪوه قاف تجريد

ڏئو جن تنهن محمد تي ڏٺو جنهن — وتن ٿيو ٿي شد جو هو وقت سالو

ٿيا سي خوش جنين دامن جهليا تن — ٿيو هيٺ کان ڪيو انڪار جنهن

وتين ۾ ٿيو هي شڪ نگانو — سند ۾ سالڪ جي جيئن زماڻو

سگهوري آل ۾ تنهن جي سد شاد — طبع جيئن هو هي فلڪ آباد

[illegible]

نظر تنهنجي ٿئي شرفجي، معين ٿي سدا ٿين تا قيام — جنهنجو وسايل فيض ٿيو هر جاءِ ٿي برهان تمام
اهل ۽ اولاد سان آباد دائم شل هُجي — ياالٰهي سوالي ٿئي تون حرمت خير الانام

حضرت خواجه ضياء الدين نقشبندي، مجددي خليفه خاص ڏيوهڙن مان هڪ عن الخير قبله عالم خواجه محمد زبير رضي الله تعالى عنه پنهنجي ڪتاب گلستانِ تصوف ۾ ٿو لکي ته اي پيارا ولايت کي پهچڻ، بالهيب ٿي بيهڪ ڪرڻ، دوزخ جي باه کان جان ۽ بهشت جي نعمتن کان مشرف ٿيڻ ۽ اخلاق موچارا هوڻ ۽ قرب ۽ وصال ايزد متعال جو ملڻ ۽ معنائن اسرار جو ظهور ۽ اچڻ نفساني سڌن جي مخالفت ڪرڻ، رضاءِ حق جل وعلا جي نعمت، عبادت صدق صفا جي فرحت ۽ مڙني مرتبا مشاهدن ۽ سعادت دين دنيا جي، اهي سڀ مهر بانيون متابعت حضرت سيد الڪونين صلى الله عليه وسلم کان سواءِ ملڻ ممڪن نه آهن، جنهن پاڻ متابعت آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي ۾ سينگاريو نور سعادت جو انجي پيشاني ۾ هوندو، ۽ جو انهيءَ دولت سنت ۽ پيروي حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم جي کان محروم رهيو، بدبختي ۽ پريشاني جا داغ انجي منهن تي پيا، موچارو سعادت مند ۽ صاحب دولت جو آهو آهي جو هن ڏاڻ جي روشنائي جي وسيلي سان "قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ" (يعني چئو اي محمد صلى الله عليه وسلم، جي اوهين دوست رکندا آهيو خدا ۽ جاپوءِ تابعداري منهنجي ته دوست رکي اوهانکي خداءِ تعالى ۽ بخشي گناهن اوهانجن کي) جي راهه ورتائين ۽ مڙن امورن آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي اخلاقن جي پيروي ڪيائين جو قبول پيش درگاه احديت ۽ مقتبسان انوار شريعت، هڪ سنت نبوي جي پوري ڪرڻ کي سون جائيتن ۽ رياضتن کان زياده ٿا ڄاڻن ۽ جو عمل آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي عملن مان آهي، زيادهه ٿوڻيائي مڙن عبادتن کان ٿا پائين جو ته حق سبحانه وتعالى پنهنجي محبوب حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم کي انهن صفتن سان موصوف ڪيو جي ولس محبوب ۽ مقبول آهن پوءِ ڪا عبادت بي زهد ۽ موچاري نور متابعت آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي کان ناهي ۽ ڪا طاعت، استقامت شريعت کان وڌيڪ نفيس آهي، جيڪو ڪري ته دين دنيا جي موڪي سعادت پهچي ۽ جمال طريقت ۽ حقيقت جو ان تي

---

[1] عوارض السالكين مسمى به گلستان تصوف فارسي مقصد اول مطبوعه لاهور واقع مطبوع [2]
[2] هو پيا امهي ظاهر —

جڏهن ٿئي ته پوءِ ظاهراً ۽ باطناً آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي تابعداري ڪري، پوءِ سرورِ ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي ذات ۾ مستقيم الاحوال هجي، الله جل جلاله انهي اقبال جي صبح لڪل کي مطلع سعادت جي مان اڀاري پيدا ڪري ۽ دل انهي معنا جي نور ڪان روشن ڪرائيندو.

پوءِ هن حقيقت کي دل جي يقين سان ڄاڻ ته جواهر انوارن جا موتي اسرارن جا سوائي خزاني آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي نظر نه ايندا ۽ دولت بي انتها ۽ خزانا سعادت جا گنجينه محمدي صلي الله عليه وسلم کانسواءِ حاصل نه ٿيندا، جو ته متابعت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي نعمت، منت ۽ نعمتن کان افزون ۽ احسان حضرت بي چون جل جلاله جو آهي، جنهن کي نقد ۾ سعادت حاصل ٿيل آهي، شرعي امورن مان ڪوبه امر ڪمال حسن ۽ نيت سان انهي نظر اڳيان الله جل جلاله جلوه گر ٿو ڪري ۽ جو ثواب ڏيڻ لائق آهي، دين جي حڪمن مان هر حڪم انهي اڳيان سهل ترين قدر ٿو ڪري. ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

نقل آهي ته حق سبحانه وتعالى جل جلاله آنحضرت صلي الله عليه وسلم کي خطاب ڪري فرمايو ته اي حبيب منهنجا تون ٿو چاهين ته منهنجا آهين، آئون چاهيندس ته تون ڪي اهڙي منزل رضامندي جا ڪو نه آئون رضا تنهنجي ٿو طلبيان، پوءِ هن حقيقت جو دوستن کي يقين هجي ته جو مقبول درگاه سبحاني ۽ خادم حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جو سو محترم ٻنهي جهانن جو آهي، جو ته جنهن کي به درگاه حضرت احديت جي مروات ڪو ولي ڏني اٿن، سبب متابعت آن سرورِ ڪائنات صلي الله عليه وسلم جو آهي ۽ جنهن کي جت عزت اقبال جو مٿي پير ڪيو اٿن، سبب پيروي أن أفضل الموجودات صلي الله عليه وسلم جو ۽ جود ربي ولايت جي کي پهتو آهي وساطت سان، جو طالب مطلوب پنهنجي کي مليو انهي هدايت ۽ عنايت سان، جو ته مشتاق جمال آنحضرت صلي الله عليه وسلم ۽ تابع آن سرور صلي الله عليه وسلم جا هئي ڪڏهن ماسوا کان پاڪ ٿي سڀيان ڪمال متابعت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي اهڙي دولت نه آئون جنهن کي زوال ناهي ۽ مطيع آنحضرت صلي الله عليه وسلم جا غفلت جي اوندهه کان نڪري روشني سعادت ابدي جي کي پهچي اهڙي حياتي حاصل ڪيائون جنهن کي ممات ناهي، جي گهڻا ورهه سواءِ استقامت شريعت نبوي صلي الله عليه وسلم جي رياضت ڪندا، هرگز مقصود کي نه پهچندا، جي ساري عمر سواءِ متابعت آن سرور صلي الله عليه وسلم جي زهد عبادة ۾ گذاريندا، ڪڏهن به لائق قرب حضرت ذوالجلال ۽ وصال ايزد متعال جو نه ٿيندا. جڏهن عاملان نمونه نيت ۽ شاهبازان ميدان

حقيقت جي هڪ مثالي مرتبي تي پهتا ۽ درجي محبوبي حاصل ڪيائون. جنهن سبب ان ڪمال متابعت ۽ پيروي آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي ڪئي ۽ وسيلي ۾ اعليٰ شريعت جي پاڪائي ۾ انهن علم شهود جي پڄاڻي ۾ پهچايائون، جو مشرف محبوبن ۾ سر دفتر مقربن آنحضرت صلي الله عليه وسلم جا آهي آهن جي پيروي ۽ متابعت صلي الله عليه وسلم جي ۾ جو شان ۽ سعيو ڪندي ٿيا، ذات مقدس آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي صفات ۾ فاني ٿي ويا ۽ ان جي ڪري ان مقام محبوبي جي ۾ پهتا، خوبيءَ احسان سرور عالم صلي الله عليه وسلم جي ڪان، اها نعمت جامع ٿي نصيب ڪان مٿا هيئين آهي ته بهره ور ٿيا، جو ته جاودانت خادم ڪي ٿي صلي خادم کي بر سيمان تابعداري پوري جي سنايت ثابر ماٿ ۽ دولت ڪرم جي ڪان سرفراز ٿاڪن، پر انهيءَ واسطي اتباع حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جو هن طائفه جي دين ۾ هر ڪت ڪان ته درو ۽ ٿو هن خالت ڪان ڏور مٿاهون آهي.

اي پيارا اخلق، جا الله جل جلاله ڪان پري پهچي وئي آهي، اهو ئي سبب آهي جو طريقي محمدي صلي الله عليه وسلم ۾ حال تي هن ۽ نفس ۽ شيطان جي خيال ڏانهن ڌيان ڏين، هر قدر جو سنت ۽ شريعت جي ادب ۾ قصور ڪندو، معنائن جي ظهور ۾ قوي سند حضرت امام اعظم رضي الله تعالى عنه هن هڪ سنت خطا ڪرڻ سبب پاڻهي ڏهن جي قضا قضا فرمايائون، پر جي ڪافي سعادت مند ڪان ڪو خطر شريعت نبوي صلي الله عليه وسلم جي ڪم ڪا ۽ تو فعل سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي مان فوت ٿي ويو ته، جيئن ته خالق ٿي ۽ خوف هن ڪان وَمَنْ ضَيَّعَ سُنَّتِي حُرِمَتْ عَلَيْهِ شَفَاعَتِي، يعني جنهن منهنجي سنت ضايع ڪئي ان تي منهنجي شفاعت حرام آهي) پاڻ ئي تاهم کي ٻڌائي ۽ ڪوشش ڪري، جيئن جناب حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جي درگاه ۾ ڏيندڙ هن عشق جي شرمندو نه ٿي، جيئن ته حديث شريف ۾ آهي، مَنْ اَحْيَا سُنَّتِي فَهُوَ مِنَ الْفَائِزِيْنَ وَمَنْ تَرَكَ سُنَّتِي فَهُوَ مِنَ الْخَاسِرِيْنَ يعني جو قبول ڪري سنت منهنجي کي اهو ڇوٽڻ وارن آهي ۽ جو ڇڏي ٿو سنت منهنجي اهو نقصان ڪرڻ وارن آهي.

نقل آهي بشر حافي رحمة الله عليه کان ته هڪ رات حضرت محمد مصطفى صلي الله عليه وسلم کي خواب ۾ ڏٺو حضرت صلي الله عليه وسلم فرمايو ته اي بشر ڄاڻين ٿو ته الله تعاليٰ تو کي ڪهڙي سبب مٿاهون ڪيو؟ چيم يا رسول الله صلي الله عليه وسلم ڄاڻان نٿو فرمايا تنهنجي واسطي جو منهنجي متابعت ۾ سعيو ڪئي ۽ سنت منهنجي جا آداب ۽ صالحن جي تعظيم

کي ڏکاڻ ۾ پيئي، اهو ئي سبب آهي جو الله جلّ جلاله کي هن درجه تي پهچايو.

مطلب ته جا صفائي باطني ۽ انکشاف مقامي ۽ دولت پنهاني پيروي حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جي ڪامل اتباع مان ئي نصيب ٿئي ٿي، سا رياضتن ۽ مجاهدن سان ٿيڻي ناهي ۽ جو ٻيا ٻانها جو سڄي خدا تعالي جي دربار ۾ پهتا آهن ۽ دين ڪم ۾ تقويت ۽ ظاهر باطن جي طهارت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي پيروي ۾ حاصل ٿئي ٿي ڪنهن طاعت عبادت ۾ حاصل ٿيڻي ناهي.

راقم الحروف رحمة خواجه ضياء الدين قدس سره ۾ هڪ رات حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم کي خواب ۾ ڏٺو، گويا حضرت جن صلي الله عليه وسلم تمام تڪڙا ڪنهن جاءِ تان تشريف فرمائي رهيا هوا، حضرت شيخ شهاب الدين سهروردي قدس سره جن سندن پٺيان آهن انهي پٺيان هي تعبير ڏٺي، تا آنکه حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن انهي جاءِ تي پهتا، جتي نه زمين هئي نه زمان نه آسمان هو نه مڪان. اُن جاءِ تي حضرت صلي الله عليه وسلم جن پيهي رهيا ۽ هٿ مبارڪ شيخ جي مٿي تي رکيائون ۽ مناجات درگاه باري جلّ جلاله جي ۾ ڪيائون ته اي الهي اي مولا منهنجا هي شهاب الدين سهروردي آهي، منهنجي متابعت ۾ گهڻي ڪوشش ڪئي اٿس ۽ منهنجي سنتون مطابق جلوائيندو رهيو اٿس، آئون انهي کان گهڻو راضي آهيان تون پڻ انهي تي راضي ٿئي جڏهن جاڳيس انهي واقعه کان وقت منهنجو نهايت خوش ٿيو ۽ دل منهنجي نهايت صفائي واري ٿي. جو آدمي کي پيرن جيڪو هن ڪان ناهي جو ان ڏينهن سنت حضرت رسول خدا صلي الله عليه وسلم جي پيارن ۾ ڪوشش ڪئي، عمر جنهن سيلي سان درجي متابعين کي پهچي جڏهن سالڪ ڪاسنت حضرت رسول خدا صلي الله عليه وسلم جي سنتن مان جليو ٿو آئي، حضرت رسول خدا صلي الله عليه وسلم ان کان راضي ٿو ٿئي ۽ حق تعالي جلّ جلاله انهي دل ۾ نور نوبين اڪري ۽ ظاهر باطن انهي کي صفائي ۾ روشنائي ٿو بخشي ۽ ان جي صفتن عادتن ڪچڙين کي چڱين عادتن سان تو مٽائي جا افرحيراني جي لطف قدسي ماڻهو تمام ٿو ڪري.

اي پيارا اهو ٿو ڄاڻين جو سرور عالم صلي الله عليه وسلم تابعدارن ٻنهي کي ۽ جي ذات پاڪ حضرت جن جي پيروي ڪندي ڪيترا شيخ ۽ متعدد جاءِ ڪيائين اُن جي فيضان اسرار تحقيق کي جاڻيائين ته هڪ ٻئي تي واڌ ۾ جو ڪي ٻه متابعت حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي کان مخالفت ڪري، جنهن جماعت بدعت ۽ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي ۽ بدعتن جي وڌيڪ سان نه ڪي چڙيو آهي، سيائي قيامت جي ڏينهن حضرت رسول صلي الله عليه

جي دربارگاهه ۾ ڪهڙو مُنهن وٺي ايندا، انهي مخالفت جي جواب ۾ ڪهڙي زبان سان سرورِ ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي اڳيان گفتگو ڪندا پر انهاڻي سمجهي ڇا ڪين ڪئي آهي، سڀ انهن جو نتيجو آهي جو حسن جمال شريعت جو انهن جي اکين اڳيان جلوه گر نه ٿيو آهي. ڇهڙو سچ کي ڪوڙ سياه قلم ۾ لڪل ڪندو رهي ٿو.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جن فرمايو آهي ته جا نعمت ديني ۽ جا دولت اسلام ۾ آهي بحڪم ڪريمه اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا "يعني اڄ ڏينهن ڪامل ڪيم اوهان لاءِ دين اوهان جو ۽ تمام ڪيم اوهان تي نعمت پنهنجي ۽ پسند ڪيم اوهان لاءِ اسلام کي اهڙو دين جي" سرورِ عالميان صلي الله عليه وسلم جي پيروي تي ٻڌل دين جي ترڪ ماليت جو خشبو ذوق ڪمن ۾ سنت جماعت جي برخلاف عقيدو رکي ٿو اهي ۽ خسارو آهي، پر جو سنت جي تابعداري ۽ دين جي ادب جي رعايت اختيار ڪري، خبردار خدا جو طلبي ۾ اُن جي صحبت ڏانهن لاڙو نه ڪرڻ گهرجي نڪ تصرف ۽ خوارق عادات ڪرامتون اُن جون ڏسين ۽ هو برخلاف حديث ۽ قرآن جي هجي ته اُهو هرگز اُن جي صحبت نه ڪري، جو ته اُهي ڪرامتون وليَن جي ڪرامتن مان ناهن بلڪ استدراج "شيطاني ٺڳ" آهي اهي ڪرامتون سبب رياضت گهڻي ۽ خلاف نفس جي هندن ۽ جوڳين کي پڻ حاصل ٿيون ٿين پر جنهنجي موافق آيتن قرآن ۽ حديث ۽ اقوال مشائخن ۽ مجتهدن اهل سنت جماعت جي ۾ عمل ناهي ۽ امور شرعي ۾ متابعت سرورِ ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي نه ڪجي، حالات ۽ ارادات ۽ واقعات ۽ ڪشف ۽ ڪرامت اُن جي ۾ ڪو اعتبار ڪونهي، جو ته ڪرامت وليَن جي ۽ ولايت اُن جي تابع نبي جي نبوت جي آهي، جيڪو متابعت نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جي ڇڏيندو ۾ اهو ولايت ۽ ڪرامت قرب الهي وٽ ڪڏهن نه رهندو. اگرچه ولي جي ولايت ڪيترن شرطن سان لاڳو آهي ۽ سڀڪو شرط پنهنجي جاءِ تي اهندو، پر شرط ضروري مٿاهون ۽ ضروري ڪامل ۽ ضروري ۽ چاره ۽ ضروري پاڻ جنهن سان بنياد سيرِ سلوڪ باطني جو ۽ قيام ولايت جو اُن سان لاڳو آهي متابعت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي آهي جميع امور نه ڇڏڻ جي. ڪُلُّ مُحدثين وٽ پاڻ ڪائنات سان اول ٿوري ڪري ثبت ڪائنات قرار نه ڏني اهڙي طرح شريعت پاڪ ۽ بنياد طريقت ۽ حقيقت جو آهي. جو سالڪ استقامت شريعت جي بالسواءِ ٿو رهي باوجود اهڙي خيال ٿو ڪري ته هو ڪو قرب ۽ ولايت جو مٿاهون درجو ماڻي رهيو آهي سو خيال ڪوڙو وهم ۽ ديوانگي جو آهي، پر ۽ جنهن کي دل ۾ اهڙو ٿئي ته مرتبو ولايت جو حاصل ٿيو ۽ طريق

حقيقت جي واٽ کي ڳولهي جيئن ته خدا تعاليٰ جي قرآن مجيد ۽ حديث حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جي ڪي آئيندي وقت جو خبرون ڏنيون آهن انهن جي ڪري هميشه ان ۾ سند جي جڏهن ان کان برخلاف جو هوند ڪري.

جڏهن اهڙن نقلي فقيرن جي زندگي ڏٺي وڃي، سمجهي سوالي بيڪ شريعت ۽ حاصل ڪري ۽ ڀرن طريقت، يقين ۽ حقيقت کي، باوجود نفساني سڀ ان جي دعويٰ قرب ۽ معرفت جي ڪن اهڙي ربوبيت جي ۽ خود نمائي ۽ خود بيني آهي، جا آهي هن زماني ۾ هٿ اچي ٿي، ته انهن سان عقيدت جي واٽ کان انهن جي صحبت جو پابند ٿين ۽ نور شريعت جي ڪاذبي ٻهراڙي جي نصيب ٿين جيئن ته بعضي درويش ڪٿ ڪٿ ڪن بيد ان جو ڪٿن ٿا، ظاهر فقيري جي لباس سان پهرين ۽ باطن مرض ۽ هوا سان خراب ٿيل شڪاري، والڪوٺ جي ازبون ڏنا آهن جن اندر باطن جا ڪي شڪار ۾ رچيل، دڪان پيري مشائخي جو کوليو اٿن، ۽ مڪر ۽ فريب سان سڀ ڪن منڌ ۽ ڪن پيرن سان عامن کي پنهنجو معتقد بنائن، پنهنجو دنيوي غرض انهن اندر کان پورا ڪرائن، پناهه ڏئي الله جل جلاله سارين مخلوقات ۾ جيڪا بدتر آهي آهن جو خدا جي واٽ کي ديا کيني جو سينو ڪيو اٿن ۽ الله جل جلاله کان پري ۽ محروم ٿا ٿين، ظاهري انهن جو سينگار، ڪفني جي پيري مالڪي مثل آهي، بيڻ جو ظاهري صفت پنهنجي موجب ڏيکاري ۽ موچا جي صفت ان ۾ نه ڪجهه نظر عنايت حق تعاليٰ جل جلاله جي ان تي عرش ڏٺيندي اعاذنا الله سبحانه مِنَ السُّمْعَةِ وَالرِّيَا

جڏهن بعضي نقلي، سلوڪ پورو نه ڪيل، فنا بقا جو شربت نه چکيل، پيري ۽ پيرن ڪي جي خيال ۾ ٿا رهن در حقيقت نفس کان فريب کاڌو اٿن ۽ سعادت واري واٽ جي سير کان باقي محروم رهيا آهن جيئن الله عز جل جلاله فرمايو آهي. يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ط يعني اي اها جماعت جنهن ايمان آندو آهي ڇا لاءِ چئو ٿا ان جيڪي نه ڪيو ٿا اهو ڏاڍو ڏوهه آهي الله جل جلاله جي ڏٺو ان شخص جي جو جوڻي قربان ٿو

پوءِ سوالو مجاهدي ۽ يادگيري خدا جل جلاله جي ضرر ڪي ۽ پيري جي گادي تي ويهي ۽ سوالو ٿوٽ حقيقت جي مين ان بهادران طريقت جي ۾ ضرر دعويٰ جي بڻ ٿي نهايت بڇڙو آهي ۽ بعضي جاهل بدبخت ڏاڙهي مڇون ڪوڙائي مثل بانڀڻ جي ڳانا ٻڌائڻ ۾ وجهي ڇنهن کي عام ماڻهون چون ٿا آهن ته نلائق فقيري ڏٺا آهن، اهڙي شريعت جي ڪان محروم رهي الشقي

سنڌن سيني ۾ پورا، جهڙوڪ زنا وغيره، ڀنگ ۽ ڪوڪنار جي پيئڻ ۾ چالاڪ، شيطاني قيد ۾ گرفتار ٿيا آهن ۽ بعضي ٻيا نمازن جي وقت کي خدا پرستيءَ جي وقت ٿا ڄاڻن. نه عقل رکن ٿا جنهن جي وسيلي سان تهذيب ۽ اخلاق حاصل ڪن ۽ مرض قلبي کي ميٽائن. نه شوق رکن ٿا ذوق جو ان مستيءَ ۽ هوا پرستيءَ کان رڪجي پون. خودپرست ۽ باطن جا انڌا آهن جو وات دين ۽ اسلام جي گذريءَ ڪمزوريءَ جي ڪري ۾ پيا آهن ٻوڙ ٻڏيءَ جي بابت انهن کي اهڙو مثال ڏجي ٿو چيو ويو آهي جو ٻنهي جون اکيون ڏاڍيون آهن ڏسي نٿا سگهن. حاصل ڪلام قسم قسم جون ٻوليون ٻاٽ کي خدا ۽ رسول جيئون ڪونه ٿا ۽ ساري عمر پنهنجي خدا جي واصل ٿيڻ لاءِ ٿا گذارين پر جڏهن ته نفس ۽ شيطان، جو اڪثر باطل جي وات کي انهن جي وات ۾ ڪڏهن ٻيو چيو آهي حق ۽ باطل تنهن ٻنهي جو يڪسان ٿي پيو آهي تنهن ڪري سڀ غلطي ۾ پئجي ويا آهن ۽ وات حق جي کي بجاءِ شريعت جي طلب وانئن، سو هن زماني آفرين انهيءَ مرد تي جنهن جي ذهن ۾ حضرت سيد عالم صلي الله عليه وسلم محبت ڪري ۽ اصحابن سڳورن ۽ تابعين ۽ تبع تابعين ۽ سلف صالحين ۽ علماءِ مجتهدين ۽ مشائخ دين متين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين جي وات تي خدا جي وات جو سو ٿو ڪري ۽ حسن ترڪ ڪن وات جو ۽ فريب نفس بدخواه جو توسچائي ۽ وصفن واڪاڻيل ۽ عارفن ۽ چارڻ سان ظاهر باطن پنهنجي کي سينگاري ٿو رکي ۽ هٿ جي وار جو قدر به شريعت کان ٻاهر نه ڪري، جڏهن شريعت معرفت الاهي لاءِ وسيلو آهي پوءِ جنهن وسيلي کي ڇڏيو ۽ دين جي ڪمن کي بيهڪ نه ڪيائين ۽ دين حضرت سرورڪائنات صلي الله عليه وسلم جي کان منهن موڙيائين انهيءَ جنبو ته اسلام جي دائره کان ٻاهر ڪري پيو ٿو.

بعضي فقير جاهل، اهل بدعت چاتا چون ته اسين شريعت کان لنگهي طريقت ۽ حقيقت جي درجه کي پهتا آهيون، پناهه ڏي الله تعالى جل جلاله انهن جي اعتقادن کان جو ته جو شريعت کان لنگهيو سو ڪافر ٿي پيو پوءِ ڪافر حقيقت کي ڪين پهچي سگهندو. حضرت سيد الطائفه قدس سره فرمايو آهي ته مڙني واٽون خلق تي بند ٿيون آهن مگر جو حضرت نبي صلى الله عليه وسلم جي وات تو درجي خدا ءِ کي ٿو پهچي، ابوالحسن ماسوري قدس سره فرمايو آهي ته صفائي قلب جي ۽ ڪشادگي سيني جي ان وقت حاصل ٿيندي جو مومن پيروي سنت نبوي صلى الله عليه وسلم جي ڪري ۽ بدعت کان پرهيز ڪري. شيخ ابوسعيد قدس سره فرمايو آهي ته جو دعوي حال جي ٿو ڪري ۽ اهو حال کيس شريعت جي حد کان ٻاهر ٿو ڪيري ته پوءِ اهڙي صحبت کان پرهيز ڪر. تم ڪلامه ملخصا"

قدوة اصحاب صدق وصفا، زبدة اصحاب ورع وتقوىٰ شمس هدايت وارشاد محي سنت نبويه قيم طريقه احمديه حضرت مولوي نعيم الله علوي حنفي مجددي بهرائچي خليفه خاص حضرت ميرزا مظهر جان جانان شهيد قدس سره ڪتاب معمولات مظهريه ۾ لکن ٿا ته حضرت غوث العٰلمين شهنشاه دنيا ودين قيوم ثاني صاحب سر المڪتوم خواجه محمد معصوم قدس سره پنهنجي رسالي ۾ آندو آهي ته " اي ياءِ ناجنس ۽ مخالف جي صحبت کان احتراز ڪر ۽ بدعتن کان ۽ انهي مجلس کان بچ ۽ جو ياڻ کي پيرگادي جو صاحب ٿو ڪوٺائي ۽ اڪثر حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جي سنت کان ٻاهر ۽ شريعت سڳوري جي نور کان روشن ناهن ، خبردار! هزار بار خبردار! انهن کان پري ره ڇاڪاڻ ته انهي شعر ۾ به نڪتا ۽ مثال ڪن ڏينهن کان پوءِ ٿو ڪي انڌا انهن لاءِ رنين آئي ۽ خلق اعظم کان خانه تنهنجي ۾ لوي پوءِ هو هو ۽ بدن ڪرڻ جو لائق نه آهي اُهو گهوجو آهي ۽ شيطاني دام تنهنجي لاءِ نهاني ۽ مخفي آهي ، اگرچه انهن کان ڪيترن قسمن جون ڪرامتون ڏسين ۽ ظاهر دنيا سان اُهو لاڳاپو ڪنهن قسم جو نه رکن ته هنجي قرمِنْ صُحْبَتِهِ اُحْتَرِزْ مَا تَفِرُّ مِنَ الْاَسَدِ يعني ڇا انهي صحبت کان ، زياده انهن کان جو هجين تو شينهن کان

نصيحت سلطان وقت شيخ ابوسعيد ابوالخير قدس سره کي چيائون ته فلاڻو شخص پاڻي جي مٿان ٿو گهمي ، شاه صاحب فرمايو ته اهو آسان ڪم آهي ڇاڪاڻ ته اهڙي طرح آهي ۽ چيائون ته فلاڻو شخص هوا تي تو اُڏامي فرمايائون ته ڪي ۽ جيئن اهڙي هوا تي اڏامندا آهن ، چيائون ته فلاڻو هڪ گهڙي ۾ هڪ شهر کان ٻئي شهر ۾ ٿو وڃي فرمايائون ته شيطان پڻ هڪ پساه ۾ مشرق کان مغرب تائين ٿو وڃي اهڙن چيزن جي ڪا الله جل جلاله جي درگاه ۾ قيمت ناهي مرد اُهو آهي جو خلق ۾ دهي ۽ ڏيتي ليتي ڪري ۽ نڪاح ڪري ۽ ماڻهن سان گڏيل هجي ۽ هڪ گهڙي الله جل جلاله کان غافل نه هجي.

سرود جي مذمت قدوة اهل الله ابو علي رودباري قدس سره کان پڇيائون ته هڪ شخص سرود ٿو ٻڌي ۽ چوي ٿو ته هي مون کي حلال آهي ڇالاءِ ته آئون اهڙي درجه کي پهتو آهيان جو پهنجي حالات جي خلاف ڪا ڳالهه مون تي اثر نه ڪري ، جواب ۾ فرمايائون ته ها تحقيق پهتو آهي پر جهنم ۾ پهتو آهي. تم ڪلامه ملخصا

بهرحال هن ولي ڪامل جي گذريا آهن سڀ سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جي تمام سرگرم هوا.

ل معمولات مظهريه فارسي مطبوعه گلزار محمدي واقع لاهور ص ٨

محي الدين جو لقب

امام الصديقين حجة العارفين روح المعرفة خليفة الله في ارضه وارث كتابه ونائب رسوله حضرت سيدنا شيخ عبدالقادر جيلاني قدس سره کي جو لقب محي الدين جو مليو سو بہ اهو ئي وجه آهي جو دين نبوي صلي الله عليه وسلم کي، جو هيڻو ٿي ويو، پاڻ تازو ڪيائون. سفينة الاولياء[1] ۾ آهي ته حضرت جن پڻ فرمايو ته جمعي ڏينهن سويري بغداد ۾ پئي آيس اوچتو هڪ بيمار بدن جو ڪمزور رنگ جو ڦريل وات تي ڏٺم ان مون کي چيو السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَبْدَ الْقَادِرِ ان کي سلام جو جواب ڏئي چيائين اٿاريو. ان کي اٿاريو ويس، چيائين مون کي ويهار، ان کي ويهاريم بت اڀو تازو ٿيو ۽ صورت ان جي سهڻي ٿي ۽ رنگ اڇو صاف ٿيو آءٌ ان کان ڊڄس، چيائين مون کي سڃاڻين ٿو؟ چيم نه، چيائين ته آءٌ ڏاڏي (حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم) جو دين آهيان هيڻو ٿي ويو هوس، جيئن تو ڏٺئي، تو هاڻ ڏنو الله جل جلاله اوهان جي صدقي مون کي جيئرو ڪيو "اَنْتَ مُحْيِي الدِّيْنِ" يعني تون زنده ڪندڙ دين جو آهين. ان کي ڇڏي مسجد جامع ۾ آيس، هڪ شخص منهنجي اڳيان آيو ۽ منهنجي پيرن ۾ هٿ رکي چيائين يَا مُحْيِي الدِّيْنِ! جڏهن نماز ادا ڪيم ڪثرت خلق هر طرف کان مون ڏانهن هجوم ڪيو ۽ هٿ پير منهنجا چميائون ۽ سڀني مون کي چيو ته يا محي الدين رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ. تَمَّ كَلَامُهُ مُلَخَّصًا. ص[2] دلائل جي ڪيرائي ته محي الدين جي معنيٰ ٻي آهي.

وصيت

فتوح الغيب جي مقالي ٦٦ ۾ حضرت محبوب سبحاني سيدنا شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله تعالى عنه جن پنهنجي فرزند ارجمند کي هن طرح وصيت فرمائي آهي "اِيَّاكَ وَفُضُوْلَ تَحْرِيْكِ الْجَوَارِحِ وَعَلَيْكَ بِطَاعَةِ اللهِ وَرَسُوْلِهٖ —" پاڻ کي عضون جي بي فائدي چرپر کان بچاءِ، ڪ يعني پنهنجا سڀ عضوا خدا جي بندگي ۾ ڪم آڻ، بي فائدي ڪم ۾ انهن سان نه ڪر، ۽ تو تي لازم آهي ته خدا ۽ ان جي رسول جي فرمان برداري ڪر.

سبحان الله! رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جي تابعداري جو شان ۽ قدر ان جي پوري عاشقن سڃاتو "اِنَّمَا يَعْرِفُ ذَا الْفَضْلِ مِنَ النَّاسِ ذَوُوْهُ" — جڏهن انهن کي الله جل جلاله نور شريعت جو ڏيکاريو تڏهن ڪري حضرت سيد الكونين صلي الله عليه وسلم جي سنت ۾ پنهنجو جسم مبارڪ جلايائون ۽ جن، اکين جي اڳتي ائين سڀ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جون ڏنيون پاڻ کي منهن ڪارو بنايائون.

---

[1] هي ڪتاب فارسي ۾ مشهور معروف، اولياءِ ڪرام جي حالات ۾ شهزاده دارا شڪوه جو تصنيف ڪيل آهي جو بيان ص٣٣ ۾ آهي — [2] ڏسو — [3] اصل عبارت فارسي هن طرح آهي: — "شخصي نعلين پيش پاي من نهاد و گفت يا شيخ محي الدين چون نماز بگزاردم خلق از هر طرف بر من هجوم كردند"

جناب حضرت قاضي ثناءالله پاني پتي نقشبندي مجددي، حضرت ميرزا مظهر جانجانان قدس سره جو خاص خليفو، جڏهن ميرزا صاحب قدس سره جي حضور ۾ ايندو هو تڏهن حضرت ميرزا صاحب قدس سره اُٿي بيهندا هوا. سبب اهو جو ڏنو ويندو هو ته جڏهن قاضي صاحب ڏانهن ڏسندا هئا تڏهن منزلت سبب انهيءَ ڪري اُٿي بيهندا هئا[1]. ڪلمات طيبات ۾ هڪ مڪتوب ۾ هن قسم سان موجب بيان ڏنو ويو آهي.

جي ڪا بادشاه ۽ فقير عطار ۽ ڪناس ٻئي هڪ ٻئي بني آدم هڪ جنس جا آهن. جي بادشاه عظيم ڪثير العطايا والاحسان ڪنهن فقير کي پاڻ ڏانهن سڏي ۽ ڪيس نعمتون، احسانون، قرب منزلت ۽ وڏي شان جو اميدوار تو فرمائي ۽ اهو فقير انهيءَ بادشاه کان منهن ڦيري ۽ ڪاڪوس جي صفائي جو ڪم ڪرڻ شروع ڪري ته حالت ۾ انهيءَ فقير کي ڇا چئبو؟ خصوصًا انهيءَ صورت ۾ جو بادشاه جي حضور ۾ آهي ۽ ان ڏانهن پٺي ڏئي بيهار ۽ ٻئي ان سان تعلق رکي، جنهن ته سلطاني قهر ۽ غضب کي پاڻ تي ظلم ڪري جي دعوت ڏئي. انهيءَ قياس تي هي ڳالهه سمجهڻ گهرجي ته رب العالمين باوجود صفات جلال ۽ جمال، ڪبريا ۽ عظمت جي بانهي کي پاڻ ڏانهن تو ڪوٺي ۽ فرمائي ٿو ﴿نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ﴾ ... جو موني هڪ ڪراڙ ۽ ڇڄو تو تي، تون ان کي هڪ ڪنڌ ڇڄو تو ڦيائين، ۽ پنهنجي محبوب کي رسالت سان موڪلي پاڻ ڏانهن تو ڪوٺي ۽ بهشت جي نعمتن ۽ ٻنهي جهانن جو ڪيس اميدوار تو ڪري دوزخ ۽ قهر جي پيڙ جي عذاب جي پيڪار تو فرمائي ۽ پر جي ڪيئو جنهن کي الله جل جلاله پاڻ ڏانهن تو ڪوٺي قرب ۽ منزلت ان کان منهن ڦيري دنيا ڪميڻي ۽ ان جي سڱ ڏانهن متوجه ٿو ٿئي، حالانڪ ڄاڻي ٿو ته الله جل جلاله حاضر ناظر آهي، ان کان ڪا شيءِ مخفي نه آهي، ڪمال بي حيائي ۽ بي مروتي آهي.

نقل آهي ته هڪ زال پرده نشين قاضي وٽ آئي فرياد ڪيائين ته منهنجو مڙس ٻي زال تو پرڻجي ان کي روڪيو. قاضي چيو ته ان کي منع ڪري نه سگهبي، حق تعالى تو فرمائي ﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ ان زال چيو ته اي قاضي اڄ مون کي پرده عصمت ۽ حيا روڪ نه ڪئي ها ته جيڪر پنهنجو حسن ۽ جمال تو کي ڏيکاري انصاف جي گهرجان ڪيان ها

---

[1] مڪتوب ۱۲ از مڪاتيب قاضي ثناءالله، ڪلمات طيبات ص ۱۲۳ — [2] اصل عبارت هن طرح آهي: اے برادر پادشاه وفقير وعطار وكناس همه بني آدم از يك جنس هستند الخ

ته جنهن شخص کي مون جهڙو دلبر يا دوست حاصل ٿيو ته ان کان منهن ڦيري ٻئي ڏانهن مشغول ٿئي، ان کي ڪٿي درست ٿيندو. اتفاقًا ان مجلس ۾ هڪ ڏلي سگهڙ ويٺو هو اهو ڪري ٻي هوش ٿي ڪري پيو، جڏهن هوش ۾ آيو، ان کان احوال پڇيائون، چيائين ته عورت جي ان گفتگو وقت هاتف آواز ڏنو ته هي عورت پنهنجي حسن لاءِ پڙ اٿين ٿي جوڙي، مونکي ۾ جيڪڏهن پاڪائي ۽ ڪبريائي جو پڙ دنيا ۾ وڪي ها ته پنهنجو جمال ظاهر ڪري اهو انصاف ڪيان ها ته جنهن شخص کي مون جهڙو دوست ملي ٿو ان کي جڳائي نه آهي ته ماڻهن ٻين ڏانهن ڪمن ۾ مشغول ٿي وڃي نه ان کي ڇا جوڙ گهرجي.

وَمَنْ مِثْلِيْ وَاَيْنَ يَكُوْنُ مِثْلِيْ ‌ ‌ ‌ وَلَيْسَ يَكُوْنُ فَاطْلُبْنِيْ تَجِدْنِيْ

يعني الله جل جلاله ٿو فرمائي ته منهنجو مثال ڪيئن آهي ۽ ڪٿي هوندو، حقيقت ۾ ڪو به منهنجو مثل نه آهي، پوءِ منهنجو طلب ڪر ته مونکي حاصل ڪندين. ته ڪلامه ملخصًا

شهباز لامڪاني اويس رحماني، خورشيد چرخ عرفاني واقف اسرار متشابهات قرآني محبوب لاثاني امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه سنت محمدي صلى الله عليه وسلم جي وصف ۾ جيڪي ارقام فرمايو اٿن. ڪنهن ٻئي کان اهڙو نه ٿيو آهي جيئن ته سندن رسالا مبارڪ ۽ مڪتوبات عشق محمدي صلى الله عليه وسلم تي شاهد آهن، سندن ڪي جملا محبت جي موتين سان ڀريل "حالات مشائخ مجدديه" تان اتاري هديه ناظرين ٿو ڪريان[1].

حق سبحانه وتعالى اسان مفلسن کي سيد الاولين والآخرين جي تابعداري جي دولت سان: سندن دوستي جي وسيلي پنهنجي ڪمالات اسمائي ۽ صفاتي کي ظهور ڪري، مٿن ان ۾ آندو ۽ ڪين سمورن مخلوقات ۾ بهترين ڪري پيدا ڪيائين عليه من الصلوات افضلها ومن التسليمات اكملها مشرف ڪري ۽ ان تي استقامت بخشي، ڇو ته هن سنت جي متابعت جي دولت، سڀني دنياوي لذتن ۽ اخروي نعمتن کان ڪيئي مرتبا ڏاڍو آهي فضيلت، انهي متابعت سنت سان لاڳو آهي ۽ مزيت شريعت جي احڪامن پوري ڪرڻ سان شامل عليه وعلى آله الصلوات والسلام والتحية. مثلاً منجهند واري ننڊ جا متابعت موجب واقع ٿئي اها غير متابعت وارين ڪيترين ڪروڙن راتين جي جاڳڻ کان [illegible]

---

[1] حالات مشائخ نقشبنديه مجدديه اردو تصنيف حضرت مولانا مولوي محمد حسن صاحب نقشبندي مجددي مظهري ص ٣٦ [2] مڪتوب ١١٤ جلد اول حصه پنجم مڪتوبات شريف مطبع امرتسر ص ٢٨

موچاري آهي ۽ اهڙيءَ طرح نظر جي ڏينهن کانپوءِ شريعت مصطفوي صلي الله عليه وسلم جي
ان لاءِ فرمايو آهي هميشه روشن رهڻ کان جو شريعت مان ماخوذ ناهن زور ٻيلو
آهي ڏينهن هڪ جيتري (٢٩ حصه ناموس) امر شارع صلي الله عليه وسلم جي سان جبل سوني
جي خرچڻ کان جو پاڻ وٽ هجي فاضل نه ورآهي. اميرالمومنين عمر رضي الله تعاليٰ عنه
هڪ ڏينهن صبح جي نماز جماعت سان ادا ڪري اصحابن ڏانهن نظر ڪئي: هڪ شخص حاضر
نه هو، پڇڻ فرمايائين. اصحابن عرض ڪيو ته اهو شخص سڄي رات توجاڳي شايد هن وقت
ان کي ننڊ وٺي وئي هوندي، اميرالمومنين عمر رضي الله تعاليٰ عنه جن فرمايو ته جي اهو سڄي رات
ننڊ ڪري ها، صبح جي نماز جماعت سان ادا ڪري ها (جا سنت آهي)، بهتر هجي ها. اهل گمراهي
جي، رياضتون ۽ مجاهدا گهڻا ڪيا آهن پر جڏهن موافق شريعت حقه جي ناهن بي اعتبار
۽ خوار آهن، جيڪڏهن انهن ڏکين عملن جو اجر ڪين ملي ته اهو بعضي دنيوي نفعن
سان بند آهي. سڄي دنيا جا آهي تا بعضي نفعن انهن جي ڪهڙو اعتبار رکي، مثال انهن
جو نهار پيدا ڪرڻ جي آهي (عرف ۾ ان کي پنگي ڪري چوندا آهن) جو گهٽيون ۽ پاخانا صاف ڪندو آهي
انهي رياضت محنتي کان زياده آهي ۽ اجو اجر مزدوري کان گهٽ. شريعت جي تابعدارن
جو مثال انهي جماعت سان آهي جو، جواهرن نفيس ۽ هيرن لطيفن سان ڪم ٿا ڪن عمل
انهن جو نهايت ٿورو آهي ۽ اجر انهن جو نهايت گهڻو آهي. ٿي ٿو سگهي ته عمل هڪ ساعت
جو سنت سان لاڳو آهي، اجوري لک جي برابر آهي. حڪمت هي آهي جو عمل شريعت موافق
واقع ٿئي اهو حق جو پسنديده آهي (سبحانه) ۽ خلاف ان جو ڪيس پسند نه آهي (تعاليٰ)
لوءِ جو ڪم الله جل جلاله کي پسند نه آهي، ان مان ثواب جي ڪهڙي اميد. واضح اب جو اهي
هن معني کي عالم مجاز ۾، جنهن شاهد آهي ٿوري التفات سان ظاهر ٿيندو

هرچه گيرد علتي علت شود ڪفر گيرد ڪاملي ملت شود

ته ۽ مٺيءَ سعادتن جو سرمايو متابعت سنت جي آهي ۽ هيولا (مادو) مٺي فساد
جي خلاف شريعت. ثَبَّتَنَا اللهُ سُبْحَانَهٗ وَاِيَّاكُمْ عَلٰى مُتَابَعَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ وَعَلٰى آلِهٖ
الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ وَالسَّلَامُ

ايضاً. ترهات ۽ سڪر ۾ باطل ڪلمات، صوفين جي مان چاڙهوري ۽ انهن جي احوا

ل ڪتوب ٣٦ جلد اول حصه ٽيون مڪتوبات شريف طبع امرت سر ص ٩٩ ٢ ترهات جمع ترهه جو آهي ترهه

مان ڇالاٿو وڃي. اُتي وجد ۽ حال کي جيستائين شريعت جي تارازيءَ ۾ نه توريو ويندو ادڌ مٽي تي به نه ونندا ۽ ڪشفن ۽ الهامن کي جيستائين قرآن ۽ حديث جي ڪسوٽي تي نه هڻندا اڌ جَوَ تي پسند نه ڪندا. سلوڪ طريقه صوفيه جي ڪان، مقصود نه ياد تي يقين جو حاصل ڪرڻ آهي شريعت جي اعتقادي مسئلن سان، جو حقيقت ايمان جي آهي ۽ پڻ حاصل ڪرڻ آساني جو آهي فقه جي احڪامن جي ادا ڪرڻ ۾. سوا انهن ڪان سواءِ ڪو غرض نا هي ان ڪان سواءِ جهڙو روُيت يعني ديدار باري تعالىٰ جَلَّ جَلَالُهٗ جو آخرت ۾ وعدو ڪيل آهي دنيا ۾ البت واقع نا هي. مشاهدا ۽ تجليون جو صوفي انهن سان خوش آهن اهي شبيه ۽ مثال جي تسلي سان آرام ظلال ۾ آهن، ۽ الله جل جلاله وراء الوراء آهي. عجائب ڪارو بار، جيڪڏهن حقيقت مشاهدات ۽ تجليات انهن جي کي اصلي شڪل ۾ بيان ڪجي ته خوف آهي ته مبتدين کي طلب ۾ نقصان پيدا ٿئي ۽ انهن جي شوق ۾ قصور واقع ٿئي ۽ انهيءَ کان به خوف ٿو ٿئي جو باوجود غلطي نه سمجھي جو ته حق ۾ باطل کي ڏجي وڃي ۽ مڪتوب ٻڌ مڪتوب ٤٥ جلد اول ۾ نالي شيخ فريد جي رقم ٿا فرمائن. ۽ صحيح اِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يَهْوَاهُ مُطِيعٌ: يعني عاشق معشوق جو تابعدار آهي. حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم سان پوري محبت اها آهي جو سندن مخالفن سان پوري دشمني رکي ۽ انهن سان عداوت اظهار ڪرڻ گهرجي، ڇو جو آنحضرت عليه الصلواة والسلام جي شريعت جا مخالف آهن ۽ محبت حضرت جن صلى الله عليه وسلم جي ۾ سستي نه ڪري. عاشق معشوق جو ديوانو ٿيندو آهي ۽ ان جي مخالفت جي طاقت نه رکي سگهندو آهي ۽ محبوب جي مخالفن سان ڪهڙي طرح به صلح ظاهر نه ڪندو ۽ ٻه محبتون جي هڪ ٻئي ۾ ضد ۽ مخالف آهن گڏ ٿيڻ ناهن، ضدن جو گڏجڻ محال آهي ۽ محبت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم يا انهي شريعت جي ۽ محبت ڪرڻ مخالف رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم ۽ شريعت جي مخالفن جي هاڻي اهي ٻئي محبتون مان مشڪل آهن، هڪ جي محبت ٻئي جي عداوت ۽ دشمني لازم

(تذڪرل صفحه ٣٥ تان) جي صحيح باطل آهي، هت مراد اُهي ڪلمات صوفين جا آهن جو مستي ۽ سڪر جي حالت ۾ ظاهر شريعت جي مخالف معلوم ٿين ٿا. ٢- هه حصه ٻئي مڪتوبات شريف مطبوعه امرتسر ص ٣١ لکيو ٿا فرمائن. ٣ معني هن طرح آهي - تَعْصِي الْإِلٰهَ وَأَنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهٗ: هٰذَا الْعَرَبِيُّ فِي الْقِيَاسِ بَدِيعٌ لَوْكَانَ حُبُّكَ صَادِقًا لَأَطَعْتَهٗ: إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيعٌ:

ڪنڊن ۾ آهي هن طرح هن ڳالهه ۾ فڪر فرمائڻ گهرجي جو اڄا ڪم هٿ کان نه ويو آهي، گذريل عمر جو تدارڪ ڪري ٿو سگهجي، سڀاڻي جو ڪم هٿ کان ويندو سواءِ پشيمانيءَ جي حاصل ٿيندو

بوقت صبح شود همچو روز معلومت — که باکه باخته عشق در شب ديجور

يعني صبح جي وقت توکي ڏينهن وانگر معلوم ٿيندو ته اوندهي رات ۾ ڪنهن سان عشق بازي ڪئي ڇو ته هن جاءِ تي علامه محمد مراد سنڌي مڪتوبات ۾ هيٺيون بيت نقل ڪيو آهي شعر لکيو اٿن، فَسَوْفَ تَرَىٰ إِذَا انْجَلَى الْغُبَارُ — أَفَرَسٌ تَحْتَ رِجْلِكَ أَمْ حِمَارٌ

يعني جڏهن غبار لهي ويندو سو جهڙو ٿيندو ته ڏسندين ته تون جلد ڏسندين ته تنهنجي هيٺان گهوڙو هو يا گڏهه.

دنيا جو سامان مخروري ۽ مغروري آهي، معاملو اُخروي ابدي بقا آهي حياتيءَ جي بقا ڏينهن کي جيڪڏهن سيد الاولين والآخرين عليه وعلى آله الصلواة و التسليمات جي تابعداريءَ سان پورو ڪيو اٿيئن ته پوءِ ته ابدي هميشگي جو آهي ۽ جي پيروي محمدي صلى الله عليه وسلم کان محروم آهي ته پوءِ حياتي سندس ڪي ڪين آهي جيئن بزرگن جي جهڙو به ڪم چگو ڪري.

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ مِنْ عَرَبٍ وَمِنْ عَجَمٍ — خَابَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ فِي بَابِهِ الثُّرَيَّا

محمد عربي کابروي هردو سراست — کسي که خاک درش نيست خاک بر سر اوست

تَمَّ كَلَامُهُ مُلَخَّصًا.

حضرت محبوب سبحاني سيدنا شيخ عبدالقادر جيلاني قدس سره ڪتاب الاسرار جي اول ۾ آندو آهي ته الله جل جلاله جو فرمودو آهي وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ يعني مون جنن ۽ ماڻهن کي هن لاءِ خلقيو آهي ته هو مونکي سڃاڻن پوءِ الله جل جلاله جي سڃاڻپ ضروري آهي. لِيَعْبُدُونِ جو ترجمو ليعرفون آندو اٿن پوءِ معرفت يعني الله جل جلاله جي سڃاڻپ جو بيان آئي فرمايو اٿن ته معرفت ٻه قسم آهي معرفت صفات، معرفت ذات ٻنهي جي صحيح بيان آئي کان پوءِ ارشاد فرمايو اٿن ته اهي ٻئي علم کان سواءِ حاصل ٿيڻ ناهن علم ظاهر ۽ علم باطن، جن جي ثبوت ۾ حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم جن فرمايو آهي اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ عِلْمٌ بِاللِّسَانِ وَعِلْمٌ بِالْجَنَانِ. عِلْمٌ بِاللِّسَانِ يعني علم ظاهري حجت آهي الله جل جلاله جي ٻانهن تي ۽ عِلْمٌ بِالْجَنَانِ يعني علم

باطن . مقصود حاصل ڪرڻ لاءِ نفعو ڏيندڙ آهي ۽ انسان اول علم شريعت ڏانهن محتاج ٿو ٿئي جيئن ظاهر لاءِ ڪسب معرفت الله جل جلاله جو حاصل ڪري. عالم معرفت صفات جي مرتبي ۾ اُچي درجا آهن پوءِ انسان علم باطن ڏانهن محتاج ٿو ٿئي تانته حاصل ڪري روح لاءِ ڪسب عالم معرفت الٰهي ۾ ۽ اهو علم باطن حاصل ٿيڻو ناهي جيستائين ترڪ جي شريعت ۽ طريقت جي ابتڙ آهن نه ڇڏجي ۽ اهو علم باطن تيستائين حاصل نه ٿيندو جيستائين نفساني ۽ روحاني تڪليفون الله جل جلاله جي رضامندي لاءِ، رياءَ ۽ پڌائي کان سواءِ برداشت نه ڪندو ۽ عبارت مختصر مجنس هي آهي:

وَهَاتَانِ الْمَعْرِفَتَانِ لَا تَحْصُلَانِ إِلَّا بِعِلْمَيْنِ عِلْمِ الظَّاهِرِ وَعِلْمِ الْبَاطِنِ الْمَذْكُوْرَيْنِ كَمَا قَالَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ الْعِلْمُ عِلْمَانِ عِلْمٌ بِاللِّسَانِ وَذَالِكَ حُجَّةُ اللهِ عَلٰى عِبَادِهِ وَعِلْمٌ بِالْجَنَانِ فَذَالِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ بِحُصُوْلِ الْمَقْصُوْدِ وَالْإِنْسَانُ يَحْتَاجُ أَوَّلًا إِلٰى عِلْمِ الشَّرِيْعَةِ وَذَالِكَ لَا يَحْصُلُ إِلَّا بِتَرْكِ الرُّسُوْمَاتِ الَّتِيْ هِيَ مُخَالِفَةُ الشَّرِيْعَةِ وَالطَّرِيْقَةِ وَحُصُوْلُهُ بِقَبُوْلِ الْمَشَقَّاتِ النَّفْسَانِيَّةِ وَالرُّوْحَانِيَّةِ لِرِضَاءِ اللهِ تَعَالٰى بِلَا رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالٰى فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْ لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ۔

معلوم ٿيو ته سواءِ شريعت محمدي صلي الله عليه وسلم جي هرگز ڪو به شخص باطن وارو ٿيڻو ناهي، باقي جو صوفي خام چون ٿا ته حرام شيون جهڙوڪ ڀنگ، چرس وغيرهما اسان تي حلال آهن ۽ عبادت مولا جل جلاله جي اسان تي ڪانهي، اها انهن جي ڪمال جرئت ۽ گستاخي آهي. ڪتاب غنية الطالبين مطبوعه مڪه شريف جي خطبي ۾ آهي ته شيخ الوقت - الطريقه، معدن السلوڪ والحقيقة قطب رباني سيدي شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله عنه جن فرمايو ته هڪ ڏينهن مون کي وڏي روشني ڏيکاري ڏني جو آسمان جي ڪنارن کي ڀري ڇڏيو پوءِ ان ۾ هڪ صورت ظاهر ٿي سڏ ڪري چيائين: اي عبدالقادر! آءٌ تنهنجو رب آهيان ۽ حرام شيون جي شريعت ۾ آهن توتي حلال ڪيم، مون جواب ۾ چيو، اي ملعون تو تي لعنت هجي الله جي، اوچتو اهو نور اونداهي ٿي ويو ۽ انهي صورت دونهون ٿي پئي، پوءِ مون کي خطاب ڪري چيائين ته اي! عبدالقادر، تون مون کان پنهنجي شرڪان ڇٽي وئين، ڇو ته تو کي رب جي حڪم سان پنهنجي احوال جي واقفيت آهي، تو کي پورو علم آهي منزلن جي حالات ۾

حالانڪ تحقيق انهيءَ واقعي وانگر ستر صاحب طريق جا مون گمراهه ڪري ڇڏيا، جن کي
اهو گفتگو شيطان لعين ڪيو تڏهن حضرت جن فرمايو ته مون چيو ته "الله جو فضل آهي
جو آئون انهي لعين جي شر کان بچيس"، ڪنهن پڇيو ته حضرت اوهان ڪيئن ڄاتو ته
اهو شيطان آهي حضرت جن فرمايو ته سندس چوڻ مان جو چيائين حرام شيون توکي
حلال ڪيم، انهي مان معلوم ڪيم ته اهو شيطان آهي، عبارت عربي هي آهي:

وَكَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ يَقُوْلُ تَرَاءَىٰ لِيْ نُوْرٌ عَظِيْمٌ مَلَاءَ الْأُفُقَ ثُمَّ تَدَلَّى فِيْهِ صُوْرَةٌ
تُنَادِيْنِيْ يَا عَبْدَ الْقَادِرِ أَنَا رَبُّكَ وَقَدْ حَلَّلْتُ لَكَ الْمُحَرَّمَاتِ فَقُلْتُ اِخْسَأْ يَا لَعِيْنُ
فَاِذَا ذٰلِكَ النُّوْرُ ظَلَامٌ وَتِلْكَ الصُّوْرَةُ دُخَانٌ ثُمَّ خَاطَبَنِيْ يَا عَبْدَ الْقَادِرِ نَجَوْتَ مِنِّيْ
بِأَمْرِ رَبِّكَ وَفِقْهِكَ فِيْ أَحْوَالِ مُنَازَلَاتِكَ وَلَقَدْ أَضْلَلْتُ بِمِثْلِ هٰذِهِ الْوَاقِعَةِ
سَبْعِيْنَ مِنْ أَهْلِ الطَّرِيْقِ فَقُلْتُ لِلّٰهِ الْفَضْلُ فَقِيْلَ لَهُ كَيْفَ عَلِمْتَ أَنَّهُ شَيْطَانٌ
قَالَ بِقَوْلِهِ قَدْ حَلَّلْتُ لَكَ الْمُحَرَّمَاتِ. تَمَّ كَلَامُهُ الشَّرِيْفُ.

سج کان وڌيڪ روشن ٿيو ته جيڪي شريعت جي مخالفت ۾ ٿا رهن تلقين
سان اُهي شيطان جي صلاح ۾ بدل آهن ۽ متقين کي ريل تقرير مان اٿين ته معلوم
ٿيو ته شريعت الله جل جلاله جي اوڏي ٿيڻ جو وڏو وسيلو آهي پوءِ جو شريعت محمدي
صلي الله عليه وسلم جي گهڻي رعايت ڪندو ويندو، جو وڌيڪ بلڪل رعايت سنت نبوي
صلي الله عليه وسلم جي ڪندو رهندو ۽ ظاهر آهي ته شريعت جي تابعداري پوري طرح
ڪماحقه اصحابن سڳورن رضوان الله تعالى عنهم اجمعين کان جهڙي ٿي آهي ان
کي پوري رهڻ وڏي نعمت حق ڪري ٿي آهي، اهيا سڳي روش الله جل جلاله وڏن ولين
ڪاملن کي عنايت ڪئي عموماً ۽ حضرات خواجگان قدس الله تعالى اسرارهم کي خصوصاً
جو ته رعايت سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي حضرات خواجگان نقشبنديه کان گهڻي
ٿي رهي آهي اهوئي سبب آهي جو انهي طريقي سڳوري کي سڀني طريقن کان افضل ۽ اعلى
تو جيئجي، جونه چوڻ ڪهڙي جو هن طريقي جي نسبت افضل البشر بعد الانبياء ابوبڪر
الصديق رضي الله تعالى عنه سان آهي جو بالاتفاق نبين سڳورن کان پوءِ پهريون آهي
جناب حضرت شيخ محمد مراد مڪي رحمة الله عليه پنهنجي رسالي جي خطبي ۾ فرمائي ٿو ته
طريقو حضرات خواجگان نقشبندي قدس الله اسرارهم جو ساڳيو طريقو صحابن سڳورن

جو آهي رضوان الله تعالى عليهم اجمعين. ته اصحابن سڳورن جي واٽ کان ڪا زيادتي ڪئي اٿن جا بدعت آهي، نه ڪا گهٽتائي ڪئي اٿن الى آخره عبارت جنسه هي آهي

اِعْلَمْ اَنَّ الطَّرِيْقَةَ الْعَلِيَّةَ النَّقْشَبَنْدِيَّةَ قَدَّسَ اللّٰهُ اَسْرَارَ اَهَالِيْهَا هِيَ طَرِيْقَةُ الصَّحَابَةِ الْكِرَامِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ عَلٰى اَصْلِهَا لَمْ يَزِيْدُوْا فِيْهَا وَلَمْ يَنْقُصُوْا فِيْهَا اِلٰى آخِرِهٖ

اها ساڳي عبارت ڪتاب حديقة الوردية في حقائق اجلاء النقشبندية جي خطبي ۾ علامه عبد المجيد ابن محمد بن محمد بن عبد الله خاني قدس سره ڏني آهي پڻ اها عبارت ڪتاب حديقة الندية ۾ محمد بن سليمان حنفي بغدادي علامه محمد مراد قدس سره جي ڪتاب کان نقل ڪئي آهي.

ڪتاب حديقة الورديه واري ملفوظات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي ۾ "جو اها ملفوظات عين مڪتوبات شريف جي عبارت آهي" ڏنو آهي ته حضرت جن ارشاد فرمايو آهي ته رئيس هن طريقه جو ۽ رئيس هن سلسله جو حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه آهي جو نبين کان پوءِ پلو آهي، انهي سبب اڪابرن هن طريقي جي فرمايو آهي ته اسانجي نسبت مڙني نسبتن کان اعلى شان ۾ رکي ٿي جو ته نسبت انهن جي عبارت آهي حضور خاص کان ۽ حضور انهن جو ۽ نسبت انهن جي صديقي آهي، حضور حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جو مڙني کان حضور ۽ نسبت کان مٿاهون آهي ۽ هن طريقي جي خاصيتن مان اندراج النهاية في البداية آهي يعني بدايت جي نهايت هن جي شروعات آهي.

سوال:- جي هنن جي شروعات ٻين جي نهايت ٿي ته پوءِ هنن جي نهايت ڪٿي ٿيندي پڻ ٻين جي نهايت حق کي ملڻ آهي ته پوءِ حضرات جو سير حق کان اڳتي ڪيئن ٿو ٿئي ليس وراء العبادان قرية.

جواب:- نهايت هن طريقه عاليه جي وصال عريان آهي، انجي حاصل ٿيڻ جي علامت مطلوب جي حصول کان ياس يعني نااميدي آهي پوءِ انهيءَ تقرير کي سمجهي وٺ جو ته اسانجو ڪلام اشارو آهي جنهن کي تمام ٿورا پر وڏي سگهه وارا خواص بلڪ اخص الخواص الى آخره. عبارت جنسه مختصر هي آهي.

قَالَ قُدِّسَ سِرُّهُ اَيُّهَا الْاَخُ رَئِيْسُ هٰذِهِ الطَّرِيْقَةِ الْعَلِيَّةِ وَرَئِيْسُ هٰذِهِ السِّلْسِلَةِ السَّنِيَّةِ الصِّدِّيْقُ الْاَكْبَرُ الَّذِيْ هُوَ بَعْدَ النَّبِيِّيْنَ اَفْضَلُ الْبَشَرِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَمِنْ هٰهُنَا قَالَ اَكَابِرُ هٰذِهِ الطَّرِيْقَةِ اِنَّ نِسْبَتَنَا فَوْقَ جَمِيْعِ النِّسَبِ اِلٰى اَنْ قَالَ فَاِنْ قِيْلَ اِذَا كَانَتْ نِهَايَتُ غَيْرِهِمْ مُنْدَرِجَةً فِيْ بِدَايَتِهِمْ فَمَاذَا تَكُوْنُ نِهَايَتُهُمْ وَاَيْضًا اِذَا كَانَتْ نِهَايَةُ غَيْرِهِمُ الْوُصُوْلَ اِلَى الْحَقِّ فَاِلٰى اَيْنَ يَكُوْنُ سَيْرُهُمْ عَنِ الْحَقِّ لَيْسَ مِنْ وَرَاءِ عَبَّادَانِ قَرْيَةٌ فَالْجَوَابُ اِنَّ نِهَايَةَ هٰذِهِ الطَّائِفَةِ الْعَلِيَّةِ اَنْ تَيَسَّرَ هِيَ الْوَصْلُ الْعُرْيَانُ الَّذِيْ عَلَامَةُ حُصُوْلِهِ الْيَاسُ عَنْ حُصُوْلِ الْمَطْلُوْبِ فَافْهَمْ فَاِنَّ كَلَامَنَا اِشَارَةٌ لَايَفْهَمُهَا اِلَّا الْاَقَلُّ مِنَ الْخَوَاصِ بَلْ اَخَصُّ الْخَوَاصِ الخ

مڪتوب ٤٣ جلد پهرئين ۾ انهي سوال جو جواب ڏاڍي چڱي طرح سان ڏنل آهي مطلب ته ظاهر آهي ته سڀني نبين جي نهايت حق کي ملڻ آهي پر حضرت خاتم المرسلين صلي الله عليه وسلم جي نهايت نه ملڻ آهي. انهن نه ملڻ نه ڏسڻ جي نهايت حق کان ٻي ڪنهن طرف آهي.

ڪتاب بهجة السنية في آداب الطريقة العلية النقشبندية الخالدية ۾ حضرت شيخ محمد بن عبد الله خاني نقشبندي خالدي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رحمه الله تعالى کان نقل ڪيو آهي ته طريقه حضرات خواجگان جو طريقو اصحابن سڳورن جو آهي رضوان الله عليهم اجمعين. پڻ ارشاد فرمايائون ته طريقه حضرات خواجگان جو اندراج النهاية في البداية تي مبني آهي.

حضرت شاه نقشبند غوث الاعظم سيد بهاء الدين محمد نقشبند قدس سره جن فرمايو آهي ته اسين داخل ڪيون نهايت کي بدايت ۾ هي طريقو بعينه طريقو اصحابن سڳورن جو آهي جو ته اصحابن سڳورن کي جيڪي اول صحبت حضور صلي الله عليه وسلم جي ۾ حاصل ٿيو پين کي نهايت ۾ ان ترو حاصل ڪونه ٿيو سگهي. انهي سبب ڪري وحشي. قاتل حضرت حمزه رضي الله تعالى عنه جو حضرت جن جي صحبت کان مشرف ٿيو حضرت ويس قرني رضي الله تعالى عنه کان "جو خير التابعين آهي" پلو ٿيو يعني حضرت وحشي کي جيڪي اول صحبت ۾ حاصل ٿيو سو حضرت اويس قرني کي نهايت ۾ ...... عبارت مختصر هي آهي... اِعْلَمْ اَنَّ طَرِيْقَةَ الْخَوَاجَگَانِ قَدَّسَ اللّٰهُ اَسْرَارَهُمْ مَبْنِيَّةٌ الخ

البهجة السنية في آداب الطريقة العلية ... النقشبندية ... ص١٣٦ ... مطبوعه مصر

عَلَى اِنْدِرَاجِ النِّهَايَةِ فِي الْبِدَايَةِ قَالَ الشَّاهُ النَّقْشْبَنْدُ قُدِّسَ سِرُّهُ نَحْنُ نُنْدِرِجُ النِّهَايَةَ
فِي الْبِدَايَةِ وَهٰذِهِ الطَّرِيْقَةُ بِعَيْنِهَا طَرِيْقَةُ الصَّحَابَةِ الْكِرَامِ رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ
أَجْمَعِيْنَ اِلٰى اَنْ قَالَ فَيَعْلَمُ اَنَّ التَّشَرُّفَ وَحْشِيٌّ قَاتِلُ حَمْزَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فِي بِدَايَةِ
اِسْلَامِهِ مَرَّةً بِصُحْبَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ اَفْضَلُ مِنْ اُوَيْسٍ الْقَرْنِيِّ
الَّذِيْ هُوَ خَيْرُ التَّابِعِيْنَ فَالَّذِيْ تَيَسَّرَ لِوَحْشِيٍّ فِي بِدَايَةِ تِلْكَ الصُّحْبَةِ مَا تَيَسَّرَ
لِاُوَيْسٍ فِي نِهَايَتِهِ الخ۔

۽ حضرت امام رباني قدس سره کان ٻئي جلد جي آخر ۾ آيل ته حضرت شاهه نقشبند رضي الله تعالیٰ عنه فرمايو آهي ته اسان جو طريقو ٻين طريقن کان ويجهو طريقو آهي ۽ پڻ فرمايو اٿن ته مون الله جل جلاله کان طريقو موصل الی الله يعني پهچائيندڙ هو لا جل جلاله کي گهريو، اها دعا منهنجي قبول ٿي جنهن ته اهو نقل رشحات ۾ حضرت خواجه عبيد الله احرار قدس سره کان ثابت آهي، پوءِ جو هي طريقو موصل ۽ قرب جي نهايت جو ٻين جي انتها اهل آهي انهن جي ابتدا ۾، پوءِ اهو نااميد آهي جو هن طريقي ۾ داخل ٿئي ۽ استقامت نه ڪري ۽ بي نصيب ٿي وڃي، سچ جو ڪهڙو وڏو آهي جي ڪا ڏسڻ ڪا نهيس، هاڻو جيڪڏهن طالب ٻيو ناقص جنهن جو سلوڪ پورو نه ڪيل آهي هٿ ۾ اچي ويو، پوءِ طريقي جو ڪهڙو وڏو ۽ طالب جو ڪهڙو قصور، جو ته مطلوب کي پهچائيندڙ حقيقت ۾ انهي طريقي ۾ مرشد ڪامل آهي ته پوءِ طريقو ۽ هن طريقي جي خاصيتن مان هي به آهي جو شروعات ۾ ميناج لذت ۽ وجدان ۽ پڇاڙي ۾ بي لذتي ۽ گهٽائي جو اها انتهائي نااميدي جي لائق ڪنهن آهي برخلاف ٻين طريقن جي جو انهن جي شروعات ۾ بي لذتائي ۽ فقدان يعني گهٽائي ۽ انهن جي پڇاڙي ۾ ميناج ۽ وجدان ۽ اهڙي طرح هن طريقي جي شروعات ۾ قرب ۽ شهود ۽ انتها ۾ دوري ۽ حرمان يعني نااميدي آهي، مان طريقن جو تفاوت معلوم ڪرڻ گهرجي ۽ عاليشان هن طريقي جو ته قرب يعني اوڙتائي ۽ شهود يعني حاضر هجڻ ۽ حلاوة يعني ميناج ۽ وجدان يعني لهر خبر تو ڏني فراق ۽ دوري ۽ حرمان جي ۽ بي لذتي هوڻ ۽ گهٽ هجڻ خبر تو ڏني نهايت اوڙتائي جي ويجهڙائي، فهم من فهم. هن گجهي رمز جي بيان ۾ هي ڳالهه ڪافي آهي ته انسان کي سنڌ سن نفس کان وڌيڪ تمام ويجهي ڪا شيءِ ڪانهي پوءِ قرب ۽ شهود

۽ حلاوة ۽ وجدان جي نسبت مفقود يعني گم ٿيل آهي ۽ ٻئي جي نسبت موجود آهي. عارف
کي اشارو ڪافي آهي (انسان انسان کي پري ڏسي نٿو سگهي، جي اک سان ملائي بيهاري
ته ڏسي سگهندو. اهو به قرب جو مثال آهي) ۽ هنن اڪابرن، احوال ۽ مواجيد کي شرع جي احڪامن جو تابع ڪيو آهي ۽ ذوق ۽ معرفتن کي علم ديني جو خادم ڪري ڄاڻن ٿا ۽ ننگر
شريعت جي نفيس موتين کي آرت ۽ ڪاٺ سان نٿا مٽائن جي ڪلمان باطل ۽ ٻي هوشي ۾
صوفين جا چيل. انهن تي ٽڳجي نٿا وڃن نه انهن تي مفتون ٿا ٿين ۽ جي احوال شريعت جي مخالف
۽ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي ابتڙ ٿين ۽ حاصل ٿين انهن جو ارادو نٿا فرمائن ۽ انهن
کي ڪنهن طرح قبول نٿا ڪن انهي سبب سماع ۽ نچڻ جائز نٿا رکن ۽ ذڪر ڏاڍيان ڪرڻ کي
قبول نٿا فرمائن. حال انهن جو هميشه هڪ حالت تي آهي ۽ وقت انهن جو هميشه تجلي ذاتي
کان مشرف آهي. جا ٻين لاءِ وڄ وانگر ڪڏهن آهي ڪڏهن ناهي پر هنن لاءِ هميشه آهي،
جنهن حضور کان پوءِ غيبة (يعني غائب ٿيڻ) اچي اهو حضور هنن سڳورن وٽ اعتبار کان ٻاهر آهي
بلڪ ڪارخانو انهن جو انهي حضور کان به وڌيڪ مٿاهون آهي. جيئن حضرت خواجه عبيد الله
احرار قدس سره ارشاد فرمايو آهي ته حضراتن خواجگان نقشبندن جي نسبت سيکڻ
مڪر ڪندڙ ۽ ٺڳيندڙ سان نٿي لڳي بلڪ ڪارخانو انهن جو اعليٰ آهي، عبارت هن جي ترجمي سان
مختصر هو آهي. قال الشاه نقشبند قدس سره طريقتنا أقرب الطرق وقال أيضا طلبت
من الله تعالى طريقا تكون موصلة إلى الله وقد أجيبت دعوته كما في الرشحات
عن عبيد الله الأحرار قدس سره وكيف لا تكون أقرب وموصلة وانتهاؤها
مندرجة في ابتدائها فالمحروم من يدخل هذه الطريق ولا يستقيم فيه ويروح
لا نصيب له وما ذنب الشمس إذا لم تكن هناك عين تبصر نعم إذا وقع طالب في
يد ناقص فأي ذنب للطريق إلى أن قال. ومن هنا لا يجوزون السماع والرقص ولا يعملون
على الذكر الجهري حالهم على الدوام ووقتهم على الاستمرار التجلي الذاتي الذي لغيرهم
كالبرق لهم دائم والحضور الذي يعقبه غيبة ساقط عن حيز الاعتبار عند
هؤلاء السادات الأخيار بل كارخانهم أعلى عن الحضور كما أشار إليه
عبيد الله الأحرار وقال إن سادة هذه السلسلة العلية ما لهم نسبة إلى كل زرق

---

[1] بهجة السنية في آداب الطريقة العلية مطبوعه مصر ص؟

وَمَنْ تَقَاصَرَ كَانَ نَجَاتُهُمْ اَعْلٰى اهـ

ٻيءَ جاءِ تي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي مڪتوب شريف کان نقل ٿو ڪري ته: جاڻ ته طريقه عاليه نقشبنديه جا اڪابر، متابعت سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جي لازم ڪري ٿا وٺن ۽ عمل عزيمت جو اختيار ٿا فرمائن. پوءِ جي شريعت سڳوري کي لازم ڪري وٺي ۽ عمل عزيمت اختيار ڪرڻ مان انهن کي احوال ۽ مواجيد حاصل ٿا ٿين. الله جل جلاله جي وڏي نعمت ٿا ڄاڻن ۽ جي انهي شريعت نبوي صلي الله عليه وسلم جي التزام ۽ عمل عزيمت جي اختيار ۾ ڪا سستي ٿا ڏسن ته پوءِ احوال مواجيد انهن وٽ پسند نه آهن ۽ انهي شريعت نبوي جي فتور ۾ سواءِ خرابي ۽ قصور جي ٻيو ڪجهه نه ٿا ڄاڻن جو ته برهمڻ ۽ جوڳي فلسفي يونان جا انهن کي به اهڙي قسم جون ظاهري تجليون ۽ ڪشف مثالي ۽ علم توحيدي حاصل ٿا ٿين مگر نتيجو انهن مان خواري ۽ فساد کان سواءِ ٻيو حاصل ٿيڻو ئي نه آهي ۽ انهن کي رحمان جل جلاله کان دوري ۽ محروميءَ کان سواءِ ڪجهه نصيب ڪونهي. اي ڀاءُ! جڏهن الله جل جلاله جي فضل سان هن طريقي ۾ داخل ٿئين پوءِ انهن جي متابعت ڪرڻ توکي ضرور آهي ۽ انهي جي مخالفت کان پرهيز ڪجي جئين انهن جي ڪمالات کان سعادت مند ٿئين ۽ انهي حالات کان مشرف ٿئين، پوءِ جي تو تي ڳالهيون واجب آهن ٻهئي گهڻيون آهن. اول اعتقاد اهل سنت جماعت جي موافق رکڻ، ٻيو شرعي احڪام ڄاڻڻ: جهڙوڪ فرض، واجب، سنت، مستحب، حلال، حرام، مڪروه ۽ مشڪوڪ جيڪي علم فقه ۾ ثابت آهي. ٽيون هي احڪام شرعي ڄاڻڻ ۽ انهن تي عمل ڪرڻ. چوٿون سلوڪ ڪرڻ وات باطني جو، جيستائين هي به ٽيئي ظاهر ۽ باطن جا صحيح نه ٿيا آهن تيستائين عالم قدس تائين انهن اڏامڻ مشڪل آهي ۽ احوال ۽ مواجيد به سواءِ انهن ٽن پرن جي حاصل ٿيا ناهن پوءِ جي انهن ٽن پرن کان سواءِ پاڻ ۾ حالتون باطن وارن جهڙيون ۽ وجدان باطن وارن جهڙو ڏسين ته پوءِ پاڻ کي خرابي ۽ هلاڪي ۾ ڄاڻ ۽ انهن احوال ۽ مواجيد کان پناهه گهر. عبارت مختصر غنيه بهجة السنيه جي هي آهي. ۶ قَالَ الْغَوْثُ الصَّمَدَانِيُّ وَالْاِمَامُ الرَّبَّانِيُّ السَّيِّدُ الشَّيْخُ اَحْمَدُ الْفَارُوْقِيُّ قُدِّسَ سِرُّهٗ فِي التَّرْغِيْبِ عَلٰى مُتَابَعَتِ السُّنَّةِ السَّنِيَّةِ عَلٰى

---

۱ نقصان ۲ پراهين ۳ نااميدي ۴ بهجة السنية في آداب الطريقة العلية مطبوعه مصر ص۹

صاحبها الصلوة والسلام والتحية اعلم ان اكابر هذه الطريقة العلية النقشبندية التزموا متابعة السنة السنية واجتناب العمل بالرخصة فان تيسر لهم مع هذا الالتزام والاجتناب بالاحوال والمواجيد فيعرفون ان ذلك النعمة العظمى وان وجدوا في هذا الالتزام والاجتناب فتورا فليست تلك الاحوال والمواجيد مما يعتد عندهم ولا يعرفون في ذلك الفتور سوى الخراب والقصور اذ براهمة الهند وجوكية وفلاسفة اليونان تحصل لهم من قسم التجليات الصورية والمكاشفات المثالية والعلوم التوحيدية وليس لهم من نتائجها سوى الفساد والفضيحة ولا نصيب لهم من الرحمن سوى البعد والحرمان. ايها الاخ لما دخلت بالفضل الرباني في سلك ارادة هذه الاكابر فلا بد لك من متابعتهم والحذر عن مخالفتهم. تم كلامه الشريف ملخصا

صاحب حديقة الندية ۾ لکيو آهي ته علامه سيد محمود بن اشرف حسيني نقشبندي تحفة السالكين ۾ آندو آهي ته حضرت شاه نقشبند قدس سره فرمايو آهي ته اساجي شرعا طريقن بين جي نهايت آهي، پڻ ارشاد فرمايائون ته الله جل جلاله جي معرفت بهاءالدين تي حرام آهي، جي ان جي شروعات ٻين بسطامي جي نهايت نه ٿئي، حضرت خواجه عبيد الله احرار قدس سره فرمايو آهي ته اهو ڪلام جيڪو شريعت جي برخلاف ناهي حديث "امتي كمثل المطر لا يدري اوله خير ام آخره" دلالت ڪندڙ آهي. تم كلامه الشريف ملخصا

علامه محقق شيخ ابن حجر هيتمي مڪي خاتمه فتاوى طريقي نقشبنديه ۾ آندو آهي الطريقة العلية السالمة من كدورات الصوفية هي الطريقة النقشبندية، يعني جاهل صوفين جي خرابين کان سلامتي وارو ۽ طريقو عالي، نقشبندي طريقو آهي.

حضرت جامع الكمال الصوري والمعنوي شيخ عبد الله المعروف به شاه غلام علي قدس سره پنهنجي رساله ۾ آندو آهي ته شيخ عبد الحق محدث دهلوي، جو قادري طريقي کان مشرف ٿيل هو پوءِ خواجه باقي بالله قدس سره جي بيعت کان مشرف ٿيو، حضور نقشبندي نسبت جو حاصل ٿيس، پنهنجي مرض الموت ۾ مرادن ۾ توکلي، ليس عند الضعيف نسبة حالات الفناء والبقاء طريقة احسن من طريقة النقشبندية يعني فنا ۽ بقا جي حالتن جي

ـه [illegible]

حاصل ڪرڻ لاءِ مصنف رحه طريقي نقشبنديءَ کان موچارو ٻيو طريقو ڪونهي.

علامه شيخ علي قاري حنفي حصين حصين ۾ آيل حديث "مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَقَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ كُتِبَ لَهُ أَلْفُ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَمُحِيَ عَنْهُ أَلْفُ أَلْفِ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَ لَهُ أَلْفُ أَلْفِ دَرَجَةٍ" يعني جو بازار ۾ داخل ٿي ۽ پڙهي لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ ... عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ تائين ان لاءِ لک نيڪيون لکيون وڃن ٿيون ۽ لک برايون ان جون ميٽيون وڃن ٿيون ۽ لک درجا مٿاهون ڪيا وڃن ٿا" جي شرح ۾ لکي ٿو ته بازار ۾ انهيءَ دعا پڙهڻ جي ايتري قدر فضيلت جي ان ڪري وجه آهي جو بازار جاءِ غفلت جي آهي بازار ۾ ذڪر ڪندڙ ائين آهي جيئن ڪو غازي جهاد في سبيل الله ڪري ۽ هي حديث دليل انهيءَ جو آهي جو حضرات نقشبنديه جي اڪابر صوفين قبول ڪيو آهي ۽ فرمايو اٿن اَلْخَلْوَةُ فِي الْجَلْوَةِ وَالْعُزْلَةُ فِي الْخُلْطَةِ فَالسُّوقُ كَائِنٌ بَائِنٌ وَغَرِيبٌ قَرِيبٌ وَعَرْشِيٌّ وَفَرْشِيٌّ ۽ انهيءَ طرح ٻيون سندن عبارتون. الله جل جلاله شال انهن جي برڪتن کان اسان کي نفعو ڏئي ۽ جو شخص حديثن رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جو پورو تابعدار آهي ۽ حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي خبرن ۽ احوالن جو پورو واقف آهي ۽ انهي قولن فعلن کي ڄاڻندڙ آهي ان کي ظاهر ٿيندو ته هي طريقو اهو آهي جنهن کي مبعوث ٿيڻ کان پوءِ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن قبول فرمايو ۽ انهي حالت تي امت کي برانگيخته ڪيائون ۽ اڪابر الصحابه سڳورا رضوان الله تعالى عليهم اجمعين تابع ٿيا الى آخره عبارت بجنسه تبرڪا مختصر هيٺ مرقوم آهي.

وَقَالَ الْعَلَّامَةُ الشَّيْخُ عَلِيٌّ الْقَارِيُّ الْحَنَفِيُّ فِي شَرْحِ حَدِيثِ مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَقَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الخ وَلَعَلَّ وَجْهَ هٰذِهِ الْفَضِيلَةِ بِخُصُوصِ السُّوقِ لِأَنَّهَا مَحَلُّ الْغَفْلَةِ فَالذَّاكِرُ فِيهِمْ كَالْمُجَاهِدِ فِي الْمَغَازِي وَهٰذَا دَلِيلٌ لِمَا اخْتَارَهُ السَّادَةُ النَّقْشَبَنْدِيَّةُ مِنْ أَكَابِرِ الصُّوفِيَّةِ حَيْثُ قَالُوا الْخَلْوَةُ فِي الْجَلْوَةِ الخ وَنَحْوُ ذٰلِكَ مِنْ عِبَارَاتِهِمْ نَفَعَنَا اللّٰهُ بِبَرَكَاتِهِمْ وَمَنْ تَتَبَّعَ أَحَادِيثَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَرَفَ أَخْبَارَهُ وَأَحْوَالَهُ وَعَلِمَ أَقْوَالَهُ وَأَفْعَالَهُ تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّ هٰذِهِ الطَّرِيقَةَ هِيَ الَّتِي اخْتَارَهَا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الْبَعْثَةِ وَحَثَّ أُمَّتَهُ عَلٰى هٰذِهِ الْحَالَةِ وَتَبِعَهُ أَكَابِرُ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ دُونَ مَا نُقِلَ عَنْهُمَا [illegible] وَلَوْ كَانَ

بَعْضُهَا مُسْتَحْسَنًا فِي الْجُمْلَةِ اِنْتَهٰى

هٰذَا كُلُّهُ نُقِلَتْ مِنَ الْحَدِيْقَةِ النَّدِيَّةِ مطبوعہ مصر ص ١٤

نقشبندي طريقي جي خصوصيتن جو بيان

حضرات نقشبندي سڳورن جي طريقي ۾ جي خصوصيتون آهن، تن جي پوري تفصيل سان بين ڪتابن ۾ عموماً ڪيل آهي ۽ مڪتوبات شريف ۾ خصوصاً. هت قلب ۽ قلبي ذڪر جي خاصيت ۾ بهجة السنية تان ڪجهه مختصر ٿو ڪيان.

قلب ۽ قلبي ذڪر جي خاصيت

حضرت امام نووي رحمة الله عليه ڪتاب الاذڪار ۾ لکن ٿا ته ذڪر قلبي جو ذڪر زباني ٿيڻ واجبي، جنهن تي قلب ۽ زبان ٻنهي سان ذڪر ڪرڻ گهرجي، جيڪڏهن هڪ ذڪر ڪري ته ذڪر قلبي بهتر ٿيو آهي۔

ذڪر خفي قلبي، جو حضرات نقشبندن قدس الله اسرارهم جن اختيار فرمايو آهي تنهن جو ثبوت صاف طرح قرآن شريف مان آهي. الله جل جلاله فرمايو آهي وَاذْكُرْ رَّبَّكَ فِيْ نَفْسِكَ يعني پنهنجي نفس ۾ ذڪر رب جو ڪر. ٻئي هنڌ الله جل جلاله جو ارشاد آهي اُدْعُوْا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً يعني رب کي نيازمنديءَ سان سڏيو ۽ ڳجهي طرح پڻ. اهڙيون آيتون ڪيترن ڪتابن ۾ آيل آهن. جن حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي. رُوِيَ فِي الصِّحَاحِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِيْ بِيْ وَاَنَا مَعَهٗ اِذَا ذَكَرَنِيْ فَاِنْ ذَكَرَنِيْ فِيْ نَفْسِهٖ ذَكَرْتُهٗ فِيْ نَفْسِيْ وَاِنْ ذَكَرَنِيْ فِيْ مَلَاٍ ذَكَرْتُهٗ فِيْ مَلَاٍ خَيْرٍ مِّنْهُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَغَيْرُهٗ. هن مان ظاهر آهي ته ذڪر قلبي مجلس ۾ به ٿي سگهي ٿو ۽ گوشي ۾ به. سبحان الله ڇا ته مولا جل جلاله جي عجيب نعمت آهي۔

ام المومنين حضرت عائشه رضي الله تعالى عنها کان روايت آهي ته ذڪر کي جو ذڪر ڪراماً ڪاتبين کان ستر ڀيرا زياده فضيلت ٿو رکي. جڏهن ڏينهن قيامت جو ٿيندو ۽ خلق خدا جي حساب لاءِ الله رجوع ڪندي، جيڪي نگهبان ملائڪ سڳورا آهن (ڪراماً ڪاتبين) جيڪي عمل ٻانهي جا لکيا هوندا، اُهي ۽ ياد ڪيا هوندا، اُهي پيش ڪندا، الله جل جلاله فرمائيندو ته ڏسو، منهنجي ٻانهي لاءِ ٻيو ڪجهه باقي، بچيو آهي؟ ته جيڪي اوهان عمل ٻانهي جا پيش ڪيا انهن کان سواءِ ٻيو به ڪجهه آهي؟ ته چوندا ته اسان کي عمل ڪونه ڇڏيو آهي جيڪو به ٻانهي جو عمل هو اسان لکيو آهي، پوءِ الله جل جلاله

له بهجة السنية مطبوعه مصر صفحه ٣٥

باطني ڪي وڌائيندو ته مون وٽ به انهن ٿڌي ڪڻي آهي (ذڪر قلبي) يعني مونکي معلوم آهي جي بدلي ڪان توکي آئون مشرف ڪندس حديث هي آهي.[1]

يَفْضُلُ الذِّكْرُ الْخَفِيُّ الَّذِي لَا تَسْمَعُهُ الْحَفَظَةُ عَلَى الَّذِي تَسْمَعُهُ سَبْعِيْنَ ضِعْفًا
إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ الْخَلَائِقَ إِلَى حِسَابِهِ وَجَاءَتِ الْحَفَظَةُ بِمَا حَفِظُوْا وَكَتَبُوْا
قَالَ اللهُ تَعَالَى انْظُرُوْا هَلْ بَقِيَ لِعَبْدِيْ مِنْ شَيْءٍ فَيَقُوْلُوْنَ مَا تَرَكْنَا شَيْئًا مِمَّا
عَلِمْنَاهُ وَحَفِظْنَاهُ إِلَّا وَقَدْ أَحْصَيْنَاهُ وَكَتَبْنَاهُ فَيَقُوْلُ اللهُ تَعَالَى إِنَّ لَكَ
عِنْدِيْ حَسَنَةً وَأَنَا أَجْزِيْكَ بِهِ وَهُوَ الذِّكْرُ الْخَفِيُّ تمّ الحديث[2]

معلوم ڪرڻ گهرجي، پهرين ذڪر مان مراد ذڪر خفي يعني گجهو آهي جو ڪراماً ڪاتبين ٿا ٻڌي سگهن، ٻئين ذڪر مان مراد ذڪر جهري يعني ڏاڍيان آهي ۽ الله جل جلاله فرمائي ٿو ته مون وٽ باطني چڱائي آهي انکي اجورو بدلو آئون پاڻ ڏيندس، اهو چڱو ڪم ذڪر قلبي آهي جو الله جلّ جلاله ۽ ٻئي وچ عاشق جانه چڱو فرمايو آهي

ميان عاشق و معشوق رمزيست ڪراماً ڪاتبين را هم خبر نيست

اهڙي طرح جامع الصغير ۾ حديث آهي ته حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو "خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ خَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِيْ" يعني ذڪر گجهو ڏاڍو چڱو آهي ۽ رزق جيڪو ڪفايت ڪري سو ڏاڍو چڱو آهي.

قاضي عياض رحمة الله عليه فرمايو آهي ته ذڪر الله جلّ جلاله جو ٻه قسم آهي: ذڪر زباني، ذڪر قلبي ٻه قسم آهي، انهن مان هڪ، جو اڄو ۽ عالي شان تو ڪري، فڪر ڪرڻ الله جلّ جلاله جي عظمت ۽ جلال ۽ جبروت ۽ آيات ۽ ملڪوت اندر ۾، جو انجي زمين ۽ آسمان ۾ آهي. ——— شيخ الشيوخ امام الانام الحبر الهمام عبد الحي الصالحي الشهير بابن العماد الحنبلي رحمة الله عليه ڪتاب بغية اولي النهى شرح غاية المنتهى ۾ هيٺيان قول مانن جي ته "صَلٰوةُ التَّطَوُّعِ افضل تَطَوُّعِ بَدَنٍ لَا قَلْبٍ" جي آندو اٿس "وَقَوْلُهُ (لَا قَلْبٍ) إِشَارَةٌ إِلَى أَنَّ عَمَلَ الْقَلْبِ أَفْضَلُ" يعني متن وارن جو لا قلب جو لفظ آندو آهي سو اشارو هن ڳالهه ڏانهن آهي ته قلب جو عمل ڏاڍو ڀلو آهي.

---

[1] البيهقي في شعب الايمان وابن ابي الدنيا وضعفه عن عائشة ڪنز العمال ج ١ ص ٢١٣
[2] بهجة السنية مطبوعه مصر ص ٣

۽ شيخ تقي الدين رحمة الله عليه فرمايو آهي ”اَلذِّكْرُ بِالْقَلْبِ اَفْضَلُ مِنَ الْقِرأةِ بِلاَ قَلْبٍ“ يعني ذڪر قلبي ٻرڊو ڀلو آهي انهي قرآن کان جا قلبي اخلاص کان سواءِ آهي.

حضرت شيخ شبلي رحمة الله عليه جن مجلس ۾ هي بيت پڙهندا هوا

ذَكَرْتُكَ لاَ اِنِّيْ نَسِيْتُكَ لَمْحَةً ∴ وَاَيْسَرُ مَا فِي الذِّكْرِ ذِكْرُ لِسَانِيْ
فَلَمَّا اَرَانِي الْوَجْدُ اَنَّكَ حَاضِرِيْ ∴ شَهِدْتُكَ مَوْجُوْدًا بِكُلِّ مَكَانِ
فَخَاطَبْتُ مَوْجُوْدًا بِغَيْرِ تَكَلُّمٍ ∴ وَلاَحَظْتُ مَعْلُوْمًا بِغَيْرِ عِيَانِ [1]

۽ استاذ ابوعلي دقاق رحمة الله عليه جن فرمائيندا هوا: بهرحال ذڪر قلبي ريحانة القلوب آهي جنهن سان اُنس بالمحبوب حاصل ٿو ٿئي. الله تعاليٰ جل جلاله فرمايو آهي اَلاَ بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ ۽ تَطْمَئِنُّ قُلُوْبُهُمْ بِذِكْرِ اللهِ ۽ انهي ذڪر قلبي سان قلب جي غفلت علام الغيوب کان رڪجي ٿي، جڏهن ڪيترا ليڪن خاصيتون الله جل جلاله قلب ۾ وڌيون ۽ ان ۾ نعمتون خدائي ڀٽيون ٿي پيون، تڏهن انهي شان لائق ٿيو ته ذاريت کان خالي ڪجيس ۽ ذڪر جي ڪثرت جو صيقل (ريتي) ڏجيس، جو ته اها جاءِ الله جل جلاله جي نظر جي آهي جئين ته اِنَّ اللهَ يَنْظُرُ اِلٰى قُلُوْبِكُمْ جي حڪم انهي تي دلالت ڪري ٿي ۽ اهو قلب جاءِ ايمان جي ۽ معدن الاسرار ۽ منبع الانوار آهي. جنهن لاءِ حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم جو ارشاد فيض بنياد آهي ته جيڪڏهن اهو قلب صلاحيت ۾ آيو ته سڄي جسم ۾ صلاحيت اچي ويندي، جو ته حضرت سرور ڪائنات جو بيان صادق اچي جو انهي قلب ۾ عبادات اعتقادي ۽ عملي جي حجت جو مدار آهي، ڇاڪاڻ مؤمن نه ٿي سگهندو جيستائين پنهنجي قلب کي انهن ڳالهين تي محڪم نه ڪري جنهن تي ايمان لاڳو ٿيندو آهي ۽ عبادت مقصود به صحيح ٿي نه سگهندي جيستائين ان ۾ نيت قلبي نه ڪري: برابر عبادت بدني هجي، جهڙو روزو نماز، يا مالي، جهڙو زڪواة، يا ٻنهي سان مرڪب جهڙو حج - جڏهن نيت ڪندو تڏهن ته عبادت عادت کان جدا ٿيندي ۽ قلب مرڪز عبادت جي گهڻو وقت آهي. ______ تخصيص قلب جي ايمان سان ۽ خوف ۽ انابة ۽ تقويٰ ۽ پرهيزگاري ۽ سلامتي سان ڪيترن آيتن ۾ آهي پاره ۲۸ سورة مجادله رڪوع ۲ وَكَتَبَ فِي قُلُوْبِهِمُ الْاِيْمَانَ. پاره ۲۶ سورة حجرات رڪوع ۱ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاِيْمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوْبِكُمْ

---

[1] بهجة السنية مطبوعه مصر ص ۳۶

پارو ٢٦، سورة قٓ رڪوع ٣ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيْبٍ ۝ پارو ٢٦ سورة قٓ رڪوع ٣ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهٗ قَلْبٌ. پارو ٢٦ سورة حجرات رڪوع ١ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ لِلتَّقْوٰى ط. پارو ١٩ سورة شعرآء رڪوع ٥ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَّلَا بَنُوْنَ ۝ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ ۝

حضرت حارث رحمة الله عليه فرمايو آهي ته: الله جي ذڪر کان قلب جو غافل ٿيڻ بلاءِ آفت آهي، پوءِ انهي وقت قلب ۾ غفلت پيدا ٿئي ٿي الله جل جلاله فرمايو آهي وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهٗ عَنْ ذِكْرِنَا ___ حضرت خالد بن معدان رحمة الله جن فرمايو آهي ته سڀ ڪنهن ٻانهي کي مُنهن ۾ ٻه اکيون آهن جن سان امر دنيا جو ڏسي ٿو ۽ ٻه اکيون انهي قلب ۾ آهن جن سان امر آخرة جا ڏسي ٿو پوءِ جي الله جل جلاله ڪنهن ٻانهي جي ڀلائي جو ارادو فرمائي ٿو ته انهيءَ جون قلب واريون اکيون کولي ٿو جن سان الله جل جلاله جا وعدا جي غيب ۾ آهن ڏسي ٿو ۽ جيڪڏهن ان لاءِ ارادو خير جو نٿو فرمائي ان کي پنهنجي حال تي ڇڏي ٿو ڏئي اهو ڳالهه فرمائي پوءِ هي آيت پڙهيائون اَمْ عَلٰى قُلُوْبٍ اَقْفَالُهَا.

حضرت حميد بن حضرمي رحمة الله عليه جن فرمايو آهي ته قلب ٺانوَ آهن جيڪڏهن حق سان ڀريا، نور جي زيادتي عضون تي ظاهر ٿيندي، جيڪڏهن باطل سان ڀريا ته زيادتي اونداهي جي عضون تي ظاهر ٿيندي.

حضرت ابو تراب رحمة الله عليه فرمايو آهي ته عبادتن ۾ قلب جي خطرن جي اصلاح ڪرڻ کان وڌيڪ نفعو ڏيندڙ ڪا به شيءِ نه آهي.

حضرت سهل بن عبدالله رحمة الله عليه فرمايو آهي، اُن قلب ۾ نور داخل ٿيڻ حرام آهي جنهن ۾ اهڙي شيءِ هجي جا الله جل جلاله کي پسند نه هجي.

حضرت ذوالنون مصري قدس سره فرمايو آهي ته قلب کي هڪ ساعت صلاحيت ۾ آڻڻ، جنن ۽ ماڻهن جي عبادت کان زياده ڀلو آهي، جئن هن ملائڪ ان گهر ۾ داخل نٿا ٿين جنهن ۾ صورت ۽ شڪل رکيل هجي پوءِ ڪيئن انهي قلب ۾ شواهد حقاني داخل ٿيندا جنهن ۾ الله جي وصفن کان سواءِ ٻيون خراب وصفون موجود آهن. ته ڪلامه ملخصا

طريقي نقشبندي جي تاخرالي ۾ ڪيترائي ڪتاب پريل آهن، هن ڪتابن جي حصه پهرين ۾ گهڻن ڪتابن جو انتخاب، طريقي نقشبندي جي تعريف ۾ پورو بيان آندل آهي

حضرت مولانا جامي عليه الرحمة جو قصيدو "عين الحياة" عربي ۾ شعرن ۾ تمام فصاحت بلاغت سان موجود آهي، شيخ المشائخ خواجه محمد سعيد، صاحب ارشاد لوارّي شريف جي پنهنجي كتاب "مصقلة الضمائر" ۾ بدهك چگو قصيدو آندو آهي، حضرت مولانا جامي قدس سره ڏانهن منسوب ٿيل فارسي[ط] بيتن جو عربي منظوم مترجم ترڪي لكان ٿو، جو صاحب حدائق الوردية في حقائق اجلاء النقشبندية پيش كيو آهي.

لِلنَّقْشَبَنْدِيَّةِ الْعِلْمُ الْعَجِيْبُ بِمَا ∴ يَحُلُّ رَكْبَ الْهُدٰى بِالسَّيْرِ فِي الْحَرَمِ

نقشبندين جي علم آهه عجيب ∴ قافلي كي جو پهچائي حرم

تَمْحُوْ بِصُحْبَتِهَا عَنْ قَلْبِ سَالِكِهَا ∴ هَمَّ الرِّيَاضَاتِ وَالْخَلَوَاتِ بِالْهِمَمِ

صحبت پا پنهنجي ۾ سالڪ كان ∴ ٿا كيين خلوتن جا فكر، وهمن ذهن

لَهَا سَلَاسِلُ عَنِ الْأُسُوْدِ فَهَلْ ∴ يَحْتَالُ ثَعْلَبَةٌ فِي حَلِّ نَظْمِهِمْ

تن جي سلسلي ۾ شينهن بدل ∴ لو نڙي كان ڇنجي جو ٿئي كم

اِنْ يَنْسِبِ الْقَاصِرُ الْفَهْمِ الْقُصُوْرَ لَهَا ∴ فَحَاشَ لِلّٰهِ اَنْ يُجْرِيْ بِذَاكَ فَمِيْ

جي كري ناصر كو طعنو ان ٿولي جو ∴ آئيان هونئي گلاتن جي ۾ ان ۾ فم[ل]

علم باطني حاصل ڪرڻ فرض عين آهي

صاحب حديقة الندية، انهي باري ۾ گهڻو لكيو آهي جنهن جو مختصر مطلب هت لكجي ٿو. علم باطني حاصل ڪرڻ فرض عين آهي جنهن وسيلي سان مهلڪ قلب جي مرضن جهڙو ريا تكبري ٿا وڃن، اهي مرض باطن جا علم ظاهري جي حاصل ڪرڻ ۾ دفع نٿا ٿي سگهن. اهڙا گالهه علمائن اكابرن متقدمين ۽ متأخرين كان ثابت ٿي چكي آهي. حنفين سگورن مان ابن الهمام ۽ ابن الشبلي ۽ شرنبلالي ۽ خيرالدين الرملي ۽ حموي محشي اشباه ۽ بيا. شافعين سگورن مان سلطان العلماء العزبن عبد السلام ۽ حضرت امام غزالي ۽ تاج الدين سبكي ۽ علامه سيوطي ۽ شيخ الاسلام قاضي زكريا انصاري ۽ علامه شهاب ابن حجر هيتمي ۽ ٻيا. مالكين سگورن مان عارف شيخ ابي الحسن شاذلي ۽ سندن خليفو شيخ ابي العباس ۽

[ط] اصل فارسي: نقشبنديه عجب قافله سالارانند | كه برند از ره پنهان بحرم قافله را
از دل سالك ره جاذبه صحبت شان | مي برد وسوسه خلوت و فكر چله را
قاصرے گر كند اين طائفه را طعن قصور | حاش لله كه برآرم بزبان اين گله را
همه شيران جهان بسته اين سلسله اند | روبه از حيله چسان بگسلد اين سلسله را
[ل] وات

تعليم ڏنو شيخ ابن عطاء الله سڪندري ۽ عارف ابن ابي جمرة ۽ ناصر الدين اللقاني ۽ شيخ علامه محقق احمد زروق برلسي ۽ ٻيا حنفين سڳورن مان قطب العارفين الصائم الصمداني صاحب الاسرار والمعاني ابي محمد الشيخ عبد القادر الجيلاني ۽ شيخ الاسلام شيخ عبد الله انصاري هروي ۽ شيخ ابي جناب فتوحي ۽ ٻيا. هي سڀئي سڳورا باوجود علم ظاهر جي علم باطني حاصل ڪرڻ لاءِ صحبت، خدمت ۽ سلوڪ مان حصي وٺڻ لاءِ ڪوشان ٿيا. انهن علم باطني جي حاصل ڪرڻ لاءِ فرض عين هوڻ لاءِ گهڻن معتبر ڪتابن لکيو آهي جهڙوڪ تحفة المحتاج ۾ شيخ محقق متبحر شهاب ابن حجر هيتمي مڪي ڪتاب الصيد ۾ ٿو لکي: جنهن کي الله جل وعلا قلب سليم عطا نه ڪيو آهي ان تي واجب آهي ته قلب جي مرضن جو دوا ڪري جي جهڙوڪ حسد ۽ عجب ۽ ريا ۽ ٻيا جي مرض انسان جي قلب ۾ وڌن آهن. سڀني علاجن جو سکڻ واجب آهي بر ڪفايه اه. انهي عبارت هيٺان صاحب حديقة الندية جو ٿو لکي وَاَشْهَرُ مَرْجِعٌ فِي النَّصِّ اَنْ تَعَلُّمَ اَدْوِيَةِ اَمْرَاضِ الْقَلْبِ مِنَ الْفُرُوْضِ الْعَيْنِيَّةِ. يعني انهي عبارت جو مطلب هي آهي ته قلب جي مرضن جون دوائون سکڻ فرض عين آهن.

معلوم ٿيو ته واجب مان مٿين علامه فرض جو ارادو ڪيو آهي جيئن ته ظاهر آهي خطيب شربيني شافعي شرح غايه ۾ ٿو لکي ته پاڪائي حاصل ڪرڻ ٽن قسمن آهي: واجب ۽ سنت. واجب يعني فرض وري ٻه قسم آهي: واجب بدني، واجب قلبي، جهڙوڪ حسد عجب ريا ۽ ٻيا جن کان دل جو پاڪ ڪرڻ واجب قلبي جي قسم مان آهي.

حضرات ... قلب جي ذڪر ۾ ٿو لکي ته مَعْرِفَةُ حُدُوْدِهَا وَاَسْبَابِهَا وَعِلَاجِهَا فَرْضٌ. شارح محرر خاتم المتاخرين شيخ ابوبڪر رحمه الله انهي عبارت جي هيٺان ٿو لکي: علم باطن جو آهي قلب جي بيمارين جو جاڻڻ جهڙوڪ حسد، حرص، عجب، ريا، حقد، بخل ۽ ٻيا انهن مان پيدا ٿين ۽ انهن جون حدون ... ۽ انهي ضدن جو علم حاصل ڪرڻ جهڙوڪ ... زهد، قناعت، ... ڪي عيبن ... اخلاص، تواضع، صفائي ۽ سخا. انهي علم باطني لاءِ جن جي تعريف ڪئي آهي امام غزالي، متولي، خوجي، ... شيخ قاضي حسين ... جي اصابتها ... فرض عين آهي.

شيخ علاءُ الدين حصڪفي حنفي در مختار ۾ ... علم جو سکڻ

ٻن قسمن تي : فرض عين، فرض ڪفايه ۽ مندوب يعني مستحب . علم تصوف ۽ علم قلب جي مڪمل ڪوشش ۽ غوطه ڪرڻ فرض عين آهي عبارت تبرڪاً لکجي ٿي

إِعْلَمْ أَنَّ تَعَلُّمَ الْعِلْمِ يَكُوْنُ فَرْضَ عَيْنٍ وَفَرْضَ كِفَايَةٍ وَمَنْدُوْبًا وَهُوَ التَّبَحُّرُ فِي عِلْمِ الْفِقْهِ وَعِلْمِ الْقَلْبِ اه

انهي عبارت جي هيٺان صاحب حديقة الندية جو لکي ٿو :

قُلْتُ أَيِ التَّبَحُّرُ فِي عِلْمِ الْقَلْبِ كَمَا يُسْتَفَادُ مِنَ الْعَطْفِ وَأَمَّا أَصْلُ عِلْمِ الْقَلْبِ فَهُوَ فَرْضُ عَيْنٍ اه (حديقة الندية مطبوعه مصر ص٩)

شيخ الاسلام انصاري حنفي جواهر الفقه ۾ ٿو آکي علم قلب ۾ غور ۽ تدقيق ۾ رجڻ اهي آهي جن کي تله تکي نٿو سگهجي ته ڪهڙي جنس جو آهي ، دفتر ۽ دفتر انهي ذڪري احاطو ڪري نٿا سگهن . اهو علم باطني علم ظاهري جي مقابلي ۾ ائين آهي جئين ترٽ ۽ ڦلاڻ . علم ظاهر وڻ ۽ علم باطن ثمر اگرچه شرف وڻ کي آهي پر ثمر کان سواءِ وڻ ۾ فائدو ڪونهي . ثمر کان سواءِ وڻ جهڙو ڦوٽهڙو ۽ بنا ثمر اه [1]

علامه محمد آفندي رومي برکلي حنفي ، طريقة المحمدية ۾ اهڙي قسم جون گهڻيون عبارتون آنديون آهن جن مان هڪڙي آهي ته غرور ۽ عجب هلندو نفس جي ڪهاڻي عجب ڪري ٿو ۽ ان تي خوش ٿئي ٿو ته انهي جا ڀلا ٿو ۽ وهيان وڌي ويئي نصيحت ڪندڙ جي نصيحت نه ٻڌي بلڪه ان کان سواءِ ٻين کي جاهل ڄاڻي الله جل وعلا فرمايو آهي . أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوْءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا وَهُمْ يَحْسَبُوْنَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُوْنَ صُنْعًا [2] ...... ۽ اهڙي طرح اهل بدعت ۽ گمراهي جا جو اهي عجب جي ڪري مڪمل بيٺي رهيا . اهو بيماري جو عجب آهي انهي جو علاج تمام ڏکيو آهي جو ته صاحب عجب جو پاڻ کي عالم ۽ دانشمند ڄاڻي ٿو ، جاهل ۽ بيمار ، پاڻ کي صحت وارو ڄاڻي ٿو ته لعنت وارو ۽ پاڻ کي صحت ۽ شفا وارو ڄاڻي ته بيمار ڪيئن سبب علاج طبيب کان ڪرائي ، هي طبيب اهل سنت ۽ جماعت جا علماءِ آهن . اه [3]

صاحب حديقة الندية جي آندل آهي ، جنهن ۾ ته اهو ذڪر قلب جي علاجن ۾ آيو آهي ته جن ڪري اهل دعاءِ اهل سنت جماعت مان علماءِ آخرة جا ۽ نيڪين جي ...

---

[1] حديقة الندية في آداب الطريقة ص... [2] حديقة الندية ص١٩ [3] حديقة الندية ص٢

جان الله جلّ وعلا ياد اچي اِلّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ ... اُذكر الله، جن ۾ اهڙي بيماري هجي ته ڪان اهل آهن [1]
لا يشفي جليس بعد. جامع علم ظاهر، باطن، حقيقت ۽ شريعت جا آهن ۽ گهڻي علم وارا
وارا اهل سنت جماعت جا جن ۾ ڪي قلب جي علاج لاءِ قدرت نه رکندا آهن پر جو علاج
ڪرڻ ۾ ناقص آهن. يا ٻئي بيمار، جن جو علاج ڪرڻ گهرجي. طَبِيْبٌ يُدَاوِي النَّاسَ وَهُوَ عَلِيْلٌ [2]

ڪتاب مشارق الانوار القدسية في العهود المحمدية ۾ عالم العلامه عارف
ڪامل محقق شيخ عبدالوهاب شعراني قدس سره فرمائي ٿو ته اهل طريقت
وارن جو اجماع آهي ته انسان کي مرشد ڪرڻ گهرجي جو طالب کي انهن صفتن کان پاڪ ڪري
قلب ۾ خودي ۽ ريا، سبب حضور الله جلّ وعلا جي داخل ٿيڻ کان روڪين ... انهن
صفتن جي وجهه ڪري اهي نماز صحيح نٿي ٿئي جنهن جيڪا سواءِ واجب آهي ... اهي
به واجب آهي. هن ۾ ڪو شڪ ڪونهي ته علاج مرض باطني، يعني حب دنيا، ڪبر،
عُجب، ريا، حقد، حسد، غل، نفاق، ڪل جو واجب آهي. جهڙي طرح حديثن
سڳورن ۾ انهن ڪمن جي حرام هوڻ لاءِ شاهد ثابت ٿين ٿا. انهن صفتن ۾ هڪ
وارن لاءِ پيڇا ... آهن، معلوم ٿيو ته مرشد طالب کي انهن صفتن کان هٽائي ٿو
جيڪو مرشد ڪامل نه هوندو اهو شخص الله جلّ جلاله ۽ رسول الله صلي الله عليه وآله
جو نافرمان آهي جو ته ان لاءِ علاج مرشد ڪامل کان سواءِ ٿيڻو ناهي جيتوڻيڪ
هزار ڪتاب علم ظاهري جا ياد ڪيا هوندا، اٿين جو ته انجو مثال اهو آهي جيئن ڪو
طب جا ياد ڪري ۽ تو به استعمال بيمار جي سنڀال ۾ ... ڏيڻ جو ناتجربيڪار پوءِ جنهن
ٻڌو هوندو ته فلاڻو طب جا ڪتاب پڙهيل آهي، اهو ڪي ڪو طبيب ڄاڻي، وهي جو بيمار
اُن وٽ اچي ... مريض جو جي ان مرض جي ... ڪيفيت ... ڄاڻي
... ته جاهل آهي. ... مرشد ڪامل ... نصيحت ...
ڪري ... ڪان پاڪ ... حديث مان ثابت ناهي

[1] ... الا يشفي جليس بعد ... الظاهر والباطن والشريعة والحقيقة الاكابر الشيوخ من اهل المعرفة والرسوخ ... والجماعة لا يقدر في الاغلب على ... لغيره وقد قيل: طبيب يداوي الناس وهو عليل

[2] هي حضرت امام شافعي رحمة الله عليه جي ڪلام جو ٽڪرو آهي. مڪمل ڪلام جو هي آهي:
وغير تقي يأمر الناس بالتقى ... طبيب يداوي الناس وهو عليل

جيڪڏهن اهڙي ڪفر آهي، تحقيق ولين وٽ ڪل خلق کان ڏيئي آهي. جيئن عبارت هيٺ لکجي ٿي:

فَاتَّخِذْ لَكَ يَا أَخِي شَيْخًا وَاقْبَلْ نَصِيحَتِي وَإِيَّاكَ أَنْ تَقُولَ طَرِيقُ الصُّوفِيَّةِ لَمْ يَأْتِ بِهَا كِتَابٌ وَلَا سُنَّةٌ فَإِنَّهُ كُفْرٌ فَإِنَّهَا كُلَّهَا أَخْلَاقٌ مُحَمَّدِيَّةٌ سَدَاهَا وَلَحْمَتُهَا مِنْهَا اهـ[1]

ڪتاب جواهر الدرر للصفوي ۾ ساڳيو مضمون حضرت وڏي عبارت تو آڻي ٿو، مطلب هي آهي ته مون کان ڪنهن پڇيو ته اهڙي ڪاڏو اهي جنهن استعمال ڪرڻ سان ريا ۽ عجب زائل ٿي وڃن، مون چيو ته اسم ذات الله جل وعلا جو ايترو ذڪر ڪجي جو سڄو قلب ۾ توحيد حقيقي رچي وڃي ۽ پڪو سمجهي ته عمل الله جل وعلا جو پيدا ڪيل آهي جنهن ۾ ان جي نسبت ڪا نه، سواءِ ان جو واسطو رهي ٿو جڏهن اهڙي حالت کي سالڪ پهچي ته هن ان کي ريا، عجب ۽ تڪبر نه ٿيندا جو ان جي ڪري باطن جا ٻيا مرض نه ٿيندا، سالڪ کي ٻين جي صحبت ڪرڻ کان بي پرواهه دعوي ٿي ڪري ٿو. ٻيا ان جي علاج آهي جيئن ته توحيد کان سواءِ ٻي تاثير واري ڪا دوا نه آهي. مرضن لاءِ ڪافي ۽ اهڙو اهڙي آهي. جامع اهل طريقت واري مريدن لاءِ ٻيا ڪجهه جنهن جي وسيلي سان وات باطني حاصل ڪن ٿا. تحقيق ان جماعت خطا ڪئي آهي جنهن پنهنجي نفس کي قرآن شريف جي تلاوت، نماز ۽ روزي ۾ مشغول ڪيو ۽ ريا ۽ عجب کان مري ويا. پنهنجي عملن ۾ اخلاص ڪجهه به نه ڪيائون ان ڪري ان عابد واري حديث ثابت آهي جنهن ته الله جل وعلا عابد کي چوندو ته جنهن مون ثنا ڪئي ان جي سبب عملن سان ريا ۽ نه ڪيو اخلاص حاصل نه ڪيائين ته منهنجي رحمت سان بهشت ۾ داخل ٿي. عابد چوندو ته اي رب! مان ته پنهنجن عملن جي سبب بهشت ۾ داخل ٿيندس. اهو جواب عابد جو هن سبب ٿيندو جو قرآن شريف جي سمجهه کان ناواقف هوندو ۽ جيئن سمجهه قلب جي ترقي موقوف آهي. اهو ذڪر قلب کي ٺيڪ رکي ٿو جيئن قرآن شريف ۾ آهي: ذَلِكُمْ ... وَحُكْمُهُ ... فَافْهَمْ[2] ____ الاجوبة المرضية عن الفقهاء والصوفية ڪتاب ۾ ساڳيو حضرت لکي ٿو ته شيخ عز الدين بن عبد السلام اها شيخ ابي الحسن شاذلي جو مريد نه ٿيو هو. جيئن ته علم ظاهري فقه جو انسان پڙهيو آهي اهڙي وات

---

[1] حديقة الندية ص ٢٢ [2] حديقة الندية ص ٢٣

الله جلّ وعلا کي پهچائيندڙ ڪافي هوندي، يعني ڪافي، جڏهن حضرت شيخ ابي الحسن
شاذلي جي صحبت کان مشرف ٿيو تڏهن ولين سڳورن جي طريق سلوڪ جي مڃڻ لڳو
۽ ظاهر باطن جو وارث ٿيو. مفيد ڪتاب ۾ آهي ته امام احمد بن حنبل رضي الله تعالیٰ عنه
پنهنجي فرزند عبدالله کي چوندو رهندو هو ته اي فرزند! تون حديث شريف کي مضبوط ڪري وٺ
۽ جيڪي پاڻ کي پير ٿا سڏائين انهن جي صحبت کان پاڻ کي بچاءِ جو گهڻو ڪري اهي دين جي
احڪامن کان ناواقف آهن، پوءِ جڏهن ابا حمزه بغدادي جي صحبت کان مشرف ٿيا ۽ ولين
جي حالات جا واقف ٿيا تڏهن پنهنجي فرزند کي چوڻ لڳا

يَا وَلَدِي عَلَيْكَ بِمُجَالَسَةِ هٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَإِنَّهُمْ زَادُوا عَلَيْنَا بِكَثْرَةِ الْعِلْمِ وَالْمُرَاقَبَةِ
وَالْخَشْيَةِ وَالزُّهْدِ وَعُلُوِّ الْهِمَّةِ اهـ ۱

يعني اي پٽ! هميشه تون پاڻ تي انهي قوم (ولين) جي مجلس ۾ ويهڻ لازم ڪري وٺ
جو ته اهي اسان کان وڌي ويا علم، مراقبي، خوف، زهد ۽ عالي همت هئڻ جي ڪري!!

ٻي مفيد ڪتاب ۾ تنوير جي عبارت کان پوءِ لکيل آهي ته اسان کي ٻئي طرح خبر پئي
آهي ته حضرت امام شافعي رضي الله تعالیٰ عنه ولين جي مجلس ۾ گهڻو ڪري اچي
ويهندو هو ۽ فرمائيندو هو: يَحْتَاجُ الْفَقِيهُ إِلَىٰ مَعْرِفَةِ اصْطِلَاحِ الصُّوفِيَّةِ لِيُفِيدُوهُ مِنَ
الْعِلْمِ مَا لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ انتهى. ۲

سائل مٿين حضرت لکيو آهي ته ائين نه چئبو ته جيڪڏهن علاج مرض باطني جو
واجب هجي ها ته جيڪي هوندا امام، اصحاب، تابعي ۽ مجتهدين انهي نسبت ۾ لکن ڪتاب جو ٿين
ها. حالانڪ اهڙو ڪتاب اسان ڪونه ڏٺو آهي. اهو سوال باطل آهي، ڇو ته جيڪي مرض
اسان جي وقت ۾ پيدا ٿيا آهن اُن زماني ۾ ڪونه هوندا هوا. ڪي هن هاڻ مجتهد سڳورا
انهن جو علاج ۽ استنباط ڪري ڪتاب لکن ها ۽ ڇاڪاڻ ته انهن کي ريا ۽ نفاق کان ڇٽڪارو [illegible]
جهڙي مسئلا فقه جا آهن ڪيا اُن ڪري عالم نه هوندا ته [illegible] کي به
[illegible] امام قشيري قدس سره فرمايو آهي ته [illegible] باطني [illegible]

۱ تنوير القلوب ص ۱۱ ٻي عبارت هن طرح آهي: وكان الامام احمد بن حنبل رضي الله عنه يقول لولده عبد الله يا ولدي عليك بالحديث واياك ومجالسة هؤلاء الذين سموا انفسهم صوفية فانهم ربما كان احدهم جاهلاً باحكام دينه فلما صحب ابا حمزة البغدادي وعرف احوال القوم كان يقول لولده يا ولدي [illegible]
۲ [illegible] فقيه صوفين جي اصطلاح جي [illegible] ته انهن کان علم جو فائدو [illegible]
تحقيق [illegible] آهي

ٿيڻ شروع ٿي ٽيين صديءَ ۾ ٿيو جنهن لاءِ حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جو فرمودو آهي "خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ" جنهن جي جڳهه هيٺ لاءِ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم شاهدي ڏني، تحقيق اُهو ڪماليت جي درجي کي پهتل هوا. انتهيٰ ملخصًا.

اجوبة المرضيه ۾ آهي ته حضرت امام شافعي ۽ امام احمد بن حنبل رضي الله تعاليٰ عنهما جن وٽين سڳورن جي مجلس ۾ ذڪر جي حلقي ۾ حاضر رهندا هوا. ڪن چيو ته هيئن اهل علم جا آهيو اوهان آڳيان اهي جاهل آهن انهن وٽ ڇو ٿا وڃو. امامن سڳورن فرمايو ته هنن وٽ سڀ ڪم جو مدار آهي الله جَلَّ وعلا کان ڊڄڻ، پرهيزگاري ۽ گناهن ۽ ان کان مغفرت حاصل ڪرڻ. ذڪره ابن امين في رسالته انتهيٰ.

طالب کي مرشد کان بيعت حاصل ڪرڻ ڪيترن ڪتابن ۾ ثابت آهي. حضرت شاهه ولي الله محدث دهلوي قدس سره ۽ شاهه عبدالرحيم قدس سره انهي نسبت ۾ ڪيترا ڪتاب جوڙيا آهن. ڪتاب بهجة السنية في آداب الطريقة العلية النقشبنديه الخالديه ۾ پڻ چڱو ثبوت آهي. حديقة الندية ته انهي تحقيق ۾ پورو آهي. اثبات الالهام والبيعة باثبات الڪتاب والسنة خلاصو ڪتاب ڏسڻ جي لائق آهي.

معلوم هجي ته اسم ذات الله جو قلب ۾ جاري ڪرڻ سو الله جو ذڪر آهي. ڪتاب حدائق الورديه جي انيه ۾ چڱو بيان ڏنل آهي پڻ درر مڪتوبات جي تشريح ۾ موجود رسالو ڪليل آهي هت اختصار جي سبب اهو بحث نٿو لکان.

نه حسنش غايتي دارد نه سعدي را سخن پايان ✿ بمير د تشنه مستسقي و دريا همچنان باقي

سبب تاليف ڪتاب

هن فقير پر تقصير نظر محمد پٽ قاضي حاجي حافظ عبدالرحمٰن صاحب مرحوم قوم سومرو ديهاتي کي گهڻن ڏينهن کان اهو خيال هوندو هو ته ڪو ڪتاب مختصر ۾ باب سنڌي ۾ تاليف ڪريان جنهن ۾ حالات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي ۽ انهن اولادن يا ڪان ٻعد جي ٿيا آهن جن مان اهي بزرگ جن کي خصوصًا فيض حضرت مجدد الف ثاني قدس سره کان حاصل ٿيو آهي خصوصًا حضور جو سندن اولاد امجاد آهي مڙني دعاڪان مشرف فرمائين پر بعضي ڪل امرٍ مرهون باوقاتها پوري توفيق نه جي ٿي سگهي، آخر هڪ ڪتاب روضة القيوميه جو ترجمو

سرهند شريف جي خانقاه مبارڪ ۾ هٿ آيم جنهن جو نالو بقية المحمودية هدية نوابيات
پسند آيو، خصوصًا اُن ڪتاب جا حوالا وڏن بزرگن جي ڪتابن ۾ ڏٺم، جهڙوڪ ايضاح
الطريقة للشيخ حضرت شاه غلام علي محدث دهلوي مطبوعه رامپور ۽ نفائس السانحات
في تذييل الباقيات الصالحات للشيخ علامه محمد مراد المزيني ثم مڪي مطبوعه مصر ۽
دُر المڪنونات معرب مڪتوبات جي حاشيي ۾، هدية احمديه للشيخ ابوالخير مڪي مطبوعه
مجتبائي وغيرها من الكتب المعتبرة. انهي ترجمه ڪرڻ لاءِ گهڻو شوق ٿيو اهو وقت قبوليت جو
[illegible] جي ڪرڻ جي اجازت [illegible] تند اڪمل خواجه مشڪل ڪشا سيد الاوليا
سند الاتقيا زبدة الفقهاء رأس العلماء رئيس الفضلاء شيخ المحدثين قبلة السالڪين
برهان المعرفة شمس الحقيقة فريد العصر وحيد الزمان حاجي الحرمين الشريفين حافظ
القرآن مظهر فيض السبحاني پير دستگير مجدد وقت قيوم زمان خواجه خواجگان حضرت
مرشد محمد حسن جان ادام الله فيوضه علينا جن کان ورتم. پاڻ موڪل ڏنائون پوءِ ترجمه
شروع ڪيم. پوءِ وري حضور ۾ آندم، ارشاد ڪيائون ته اصل ڪتاب روضة القيوميه
فارسي في جلدين اسان وٽ موجود آهي، جنهن جو پهريون جلد ته ڇپيو آهي
اهو ڏيو اصل مان [illegible] خاطر جمع ۾ [illegible] الغرض ڪيئن تي ٻه ڪي
ڏي اول کان وٺي آخر تائين نظرثاني ڪيم، جناب مولوي ميان فيض محمد صاحب ٿيائي[1]
پڻ انهي ڪار خير ۾ مونکي گهڻي مدد ڏني، مان احسانمند جي ڏسي هو ص تهن ڪري ڪيا
اصل روضة القيوميه جو جيڏي ڏنهن عبارتي جو متن هي زياده ڪيم ۽ اول ۾ ٻڪي
فائدا ڪتابن سڳورن تان چونڊي هڪ ٻو ناظرين جو ڪيم. بعضي وچ ڪتاب ۾ گهڻن
ڪتابن جي حوالي مان ڪن تورن جابن ۾ ذڪر ڪيل غرض مان ڏنو ويو آهي جنهن ڪري
مان به تحشيا ذڪر الحافظ ۾ آڻي اوپا آهن. بعضي نقل جو تاريخي ڪل برڪي وڃي آهي جنهن
ڪري پرحقيقت ته ڄاڻو تهن ڪري اُن جي اصل جي جڳهه ۾.

جن ڪتابن جا صاحب ۽ مخالفين ميله جي رحضرت خواجه محمد احسان قدس سره ۽
ولادت تي [illegible] سا ڪرنا لاءِ مبارڪ هوندو ته ثواب حاصل ڪيو آهي. اهي ڪتاب جن تان

---

[1] [illegible] مولوي صاحب ميان فيض محمد اصل قاضي پيڻ جا ويٺل هوا، قاضي پيڻ جو شهر
ديهات جي [illegible] مشهور آهي. [illegible]
فضيلت مآب مولوي غلام محمد صاحب هن وقت [illegible]

روضة القيوميه درتل آهي ۽ جي ديباچي ۾ جڏيا اُنس سي هي آهن، حضرات القدس
تاليف مولانا بدرالدين خليفه خاص حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره ٻه حصا
زبدة المقامات (برڪات الاحمديه) للشيخ خواجه محمد هاشم ڪشمي خليفه دوم
حضرت مجدد الف ثاني قدس سره. ڪواڪب دريه تصنيف حضرت شيخ محمد هادي
ڏاڏو بزرگوار خواجه محمد احسان صاحب روضة القيوميه ٻه جلد. حجة الاحباب[٤]
خواجه محمد احسان جي ڏاڏي بزرگوار جي تاليف جنهن ۾ مجمل حالات آهن. تاريخ
محمدي شافي تاليف نبيره يعني پوٽو حضرت قيوم ثاني عروة الوثقىٰ قدس سره. تاريخ سيد
مير سيف احمد تاليف ڏهٽي حضرت خواجه عروة الوثقىٰ قدس سره. تحفه ذريه خواجه محمد
احسان قدس سره جي ڏاڏي بزرگوار جي تاليف جنهن ۾ خاص حضرت مجدد الف ثاني
جي تجديد الف جي شان جو ثبوت آهي. نجم الهدىٰ پڻ خواجه صاحب محمد احسان جي
ڏاڏي بزرگوار جي تاليف آهي. مقامات معصوميه[٩]. طبقات معصوميه[١٠]. معصومي[١١]
ياقوت احمر للشيخ حضرت مروج الشريعة. لطائف مدنيه[١٣] تاليف حضرت شيخ عبدالاحد
قدس سره. مقامات نقشبندي. مناقب اعلحضرت يعني حضرت مجدد الف ثاني تاليف
حضرت محمد امين خليفه شيخ آدم بنوري.

هي خاص ڪتاب جن ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو
مختصر احوال ڏنل آهي سي هي آهن. مرآة العالم، تاليف محمد رضا. مرآة جهان نما
ڪرامات الاولياء، سفينة الاولياء. سڪينة الاولياء.

راقم الحروف وٽ جيڪي ڪتاب ترجمي جي وقت موجود هوا جن ۾ حضرت
خواجه امام رباني قدس سره ۽ انهي اولاد امجاد ۽ طريقي ۽ خليفن جو بيان ڏنل آهي تن جا
نالا ته ڏڪان تو جا ڳالهه فائدي کان خالي ناهي. حدائق الوردية في حقائق اجلاءِ
النقشبنديه عربي مطبوعه مصر، تاليف حضرت خواجه عبدالمجيد بن محمد خاني خالدي
نقشبندي. حديقة الندية في آداب الطريقة النقشبنديه، تاليف علامه محمد بن سليمان
حنفي بغدادي، عربي مطبوعه مصر. بهجة الخالديه تاليف ايضاً عربي مطبوعه مصر
بهجة السنية في آداب الطريقة العلية الخالدية النقشبندية، تاليف مظهر الاظهر
الرحماني شيخ محمد بن عبدالله خاني. نفائس انساعات في تذييل الباقيات الصالحات،

حاشیہ رشحات معروف عین الحیاۃ مطبوعہ مصر عربی ۔ درر مکنونات عربی مکتوبات دو جلد مترجمہ حضرت علامہ محمد مراد اتزلوی ثم مکی مطبوعہ مکہ مکرمہ جنہیں حاشیہ پر کثیر مفید رسالے جمیل ہیں ۔ تحفۃ الموارد فی سلسال احوال الامام الخالد عربی مطبوعہ مصر ، تالیف شیخ عثمان بن سند الوائلی نجدی ۔ انوار احمدیہ از شاہ وکیل احمد سکندرپوری ۔ ہدیہ مجددیہ از شاہ وکیل احمد صاحب سکندرپوری مقامات مظہریہ ، فارسی از محمد بیگ ابن مرزا رحیم بیگ نقشبندی مجددی معمولات مظہریہ ، فارسی از مولوی نعیم اللہ بہرائچی مجددی ۔ شمس الحقیقۃ فارسی ایضاً اردو ۔ ذکر مجدد اردو از محمد عظیم صاحب لاہوری ۔ تحفۃ السالکین فارسی ایضاً اردو ۔ انیس الطالبین ، فارسی ایضاً اردو ۔ ہدایۃ الطالبین ، معمولات حضرت امام ربانی ، فارسی ایضاً اردو ۔ ہدایۃ الطالبین ، فارسی در طریقہ حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ ۔ اربع انہار فارسی ، ہدیہ احمدیہ ، فارسی ، اسمائے اولاد حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدس سرہ ۔ ارشاد الطالبین ، فارسی ۔ از قاضی ثناء اللہ پانی پتی ، ثبوت مقامات امام ربانی مجدد الف ثانی قدس سرہ ۔ در المعارف ملفوظات شاہ غلام علی محدث دہلوی ، ساری کتاب عشق مجددی میں ڈوبی ہوئی ہے مقاصد السالکین ، فوائد عثمانیہ از سید علی اکبر شاہ مجددی نقشبندی ۔ معارف لدنیہ ۔ مبدأ و معاد ، تالیف حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی ۔ کلمات طیبات ، فارسی مکتوب العارفین ، فارسی ۔ تسبیح سیارہ ، فارسی ۔ ایضاح الطریقۃ ، فارسی ۔ حالات مشائخ نقشبندیہ مجددیہ اردو ، از محمد حسن مجددی ۔ زبدۃ المقامات فارسی ایضاً اردو ۔ عمدۃ المقامات ، فارسی از حضرت مرشدنا شاہ فضل اللہ قدس سرہ ، ہزار کتاب کی کنجی ہے یہ ایک کتاب جامع لاثانی ہے ۔ ہشت شرائط حضرات خواجگان نقشبندیہ ، از مولانا حسین صاحب جبارز ، اردو ۔ سراج العارفین از مولوی اللہ دین صاحب ، مجددی اردو ۔ مفتاح اللطائف ، ترجمہ اردو ، از خواجہ محمد اسلم بن خواجہ جلال الدین ۔ لطائف روحانی ، ۳۰ پارہ تک جلد موجود ترجمہ اردو مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی ۔ حضرات القدس جلد ثانی ، فارسی ۔ ارشاد رحیمیہ در طریقہ نقشبندیہ ۔ سلسلۃ الذہبیہ ۔ سوانح عمری امام ربانی مجدد الف ثانی ، آثار المجددی

وصال مجدّدي، فارسي، ايضاً اردو. نعت احمدي اردو. ارمغان حبيبي، بيان نندي ار سالا پڙ آهن تن جا نالا ڪتب ۾ نه آيا. از آنسواءِ ڪيترين ۾ ڏنل رسالا ياڻ وٽ موجود نه هوا تن جا نالا مبارڪ پڻ ڪين لکيم. انهن مڙني ڪتابن لکڻ مان گهڻو ڪري خاتمه هن ڪتاب جي ۾ حوالا آندا ويا آهن. اگرچه ضروري جاڻم ته اول حضرت خواجگان قدس الله تعالى اسرارهم جي حالات حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه کان حضرت خواجه بيرنگ باقي بالله قدس سره تائين نڪي بوءِ روضة القيوميه جو ترجمه شرح ڪريان جو انهاسائي طرز حضرات القدس واري صاحب پڻ آندي آهي پر اختصار سبب احوال حضراتن سڳورن گذريلن قدس الله تعالى اسرارهم جو نه آندم، بلڪ انهي احوال ۾ جدا ڪتاب عالي گلزار مجدّدي تاليف ڪيم جنهن ۾ رسول انور صلى الله عليه وسلم کان وٺي پنهنجي مرشد اصلي تائين سلسلا وارا حالات لکيم جنهن ۾ گهڻو ڪري عمدة المقامات جو ترجمه آهي. الله جلّ وعلاشانه پنهنجي حضرات خواجگان قدس الله تعالى اسرارهم ۽ سڀني ولين سڳورن جي رضي الله عنهم، هن ڪتاب کي مقبول درگاه مجدّدي جو ڪري جنهن ايمان سان لاڏاڻو نصيب ٿئي ۽ اللّٰهُمَّ سَلِّمْ دِيْنَنَا وَاِيْمَانَنَا جي دعا قبول پوي بحرمة رسول النبي الامجد وحضرت المجدّد والهما الاسعد. اميد اٿم ته جيڪي هن ڪتاب جي ترجمي ۾ غلطي ڏسي ڏٺو هجي ته بزرگ شان وارا اصلاح ڪندا.

ڪي مسئلا جي ڪتاب شروع ڪرڻ کان اڳ پڙهڻ ضروري آهن

مسئله:- نبوت ولايت جو ڄاڻڻ کي الله جلّ جلاله عطا ڪئي آهي قرآن حديث ۾ ثابت آهي. جنهن انسان ۾ ظاهري ڪمالات آهن، اعتقاد صحيح موافق قرآن ۽ حديث ۽ اجماع اهل سنّت وجماعت ۽ عمل صالح ڪرڻ ۽ فرض واجب سنّتون مستحب ادا ڪرڻ ۽ حرام ۽ مڪروه ۽ شبهي واري شيءِ ۽ بدعت کي ڇڏي ڏيڻ، تنهن انسان ۾ باطني ڪمالات آهن. صحيح بخاري ۽ مسلم ۾ حضرت عمر ابن الخطاب رضي الله تعالى عنه کان روايت آهي ته اسان جو هڪ اڻ ڏٺل شخص حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جن وٽ آيو چيائين ته اسلام ڇا آهي؟ حضور اقدسؐ فرمايو ڪلمون شهادة، نماز، زڪاة

ٻڌرامان ماڻهن مان جا حج بشرط قدرت جي. ان شخص چيو ته توهان سچ فرمايو. پوءِ اسان کي عجب لڳو ته سوال به پاڻ ٿو ڪري ۽ تصديق به پاڻ ٿو ڪري. وري ايمان جي متعلق حضور اقدس ﷺ فرمايو ته ايمان آهي خدا عزوجل ۽ علا تي ۽ ملائڪن ۽ ڪتابن ۽ رسولن ۽ ڏينهن قيامت جي تي ۽ جو خير شر آهي مڙني الله عزوجل وعلا جي تقدير سان آهي. چيائين ته توهان سچ فرمايو. وري پڇيائين احسان ڇا آهي؟ حضور اقدس ﷺ فرمايو الله جل وعلا جي عبادت اهڙي طرح ڪر گويا ان کي ڏسين ٿو جي تون انکي نٿو ڏسين، جاڻ ته اهو توکي ڏسي ٿو. چيائين ته توهان سچ فرمايو. پوءِ قيامت جو پڇيائين، حضور اقدس فرمايو ته توکان زياده نٿو ڄاڻان. پوءِ قيامت جي نشانين جو پڇيائين. حضور اقدس جن ڪي نشانيون بيان فرمايون. پوءِ فرمايائون ته هي جبرئيل هو جو اوهان کي دين سيکارڻ لاءِ آيو هو. هن حديث مان معلوم ٿيو ته سواءِ عقيدن ۽ عملن جي ٻي ڪماليت احسان جي نالي سان "جنهن کي صوفي ولايت ٿا ڪوٺين" آهي. صوفي کي جڏهن محبت الاهي غلبو ٿي ڪري جنهن کي فناءِ قلب ٿو چئجي ۽ دل ان جي محبوب حقيقي جي مشاهدي ۾ غرق ٿي رهي ان کان سواءِ ڪنهن ڏانهن لاڙو نٿي ڪري انهي حالت ۾ خدا عزوجل وعلا کي نٿو ڏسي جو ته دنيا ۾ الله تعالى کي اکين سان ڏسڻ ناممڪن آهي پر صوفين کي انهي وقت ۾ اهڙي حالت عطا ٿي ٿي گويا خدا کي ڏسي ٿو انهي حالت کان اڳ صوفي پاڻ کي تڪليف سان انهي حالت ۾ ٿو رکي، جنهن حالت جي حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم خبر ڏني ته جاڻ ته خدا توکي ڏسي ٿو.[١] (دليل ٻيو ٢)

رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم فرمايو ته انسان جي بدن ۾ هڪ گوشت جو ٽڪرو آهي جي اهو صلاحيت وارو ٿو ٿئي سارو بدن صلاحيت وارو ٿو ٿئي جي اهو فاسد ٿئي سارو بدن فاسد آهي اهو دل يعني قلب آهي اهو - شڪ نه آهي ته صلاحيت دل جي جملا بدن جي صلاحيت جو سبب آهي ان کي صوفي يعني ولي عارف فنا قلب ٿا چون. جڏهن محبت الاهي ۾ فاني ٿو ٿئي نفس انجي پاڙي ۾ هوڙ ڪري اٿرندو ٿو ٿئي جو نفسي اتار کي ڪان پري ٿو رهي ۽ حب لله ۽ بغض في الله حاصل ٿو ڪري انهي حالت ۾ ان جو بدن ضرور شريعت نبوي صلى الله عليه وسلم جو تابعدار ٿو ٿئي.[٢]

---

١ ارشاد الطالبين: تصنيف حضرت قاضي ثناء الله پاني پتي نقشبندي مطبوعه مجتبائي ص ٣
٢ ارشاد الطالبين ص ٤

دليل ٽيون ٣

اتفاق آهي ته اصحابي سڳورا رضوان الله تعالى عليهم اجمعين نبين کان پوءِ سڀ وليّن کان ترو ڙيڪ آهن. علماءِ عقل ۾ ٻيا جي اصحابي نه آهن اصحابي سڳورن سان شريڪ آهن باوجود انهي جي حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم فرمايو ته جيڪڏهن ڪو منهنجو امتي احد جبل جيترو سون خدا جي واٽ ۾ خرچ ڪري، ته انهو اصحابي جي اڌ مُد جي اڌ تائين به نه پهچندو. ظاهر آهي ته معجهن اها ڪماليت باطني هئي. پيغمبر صلي الله عليه وسلم جي صحبت سبب انهن جو باطن پيغمبر صلي الله عليه وسلم جي باطن کان روشن ٿيو. جڏهن مرشدن وليّن کي باطني صفائيت عطا ٿي ته انهي پيرن جي صحبت مان حاصل ٿي جن جي وسيلي پيغمبر ڪريم صلي الله عليه وسلم جي باطن کان روشني ڏي ٿي. تفاوت هئي صحبت ۾ جنهن صحبت ۾ ظاهر آهي. معلوم ٿيو ته ڪماليت ظاهري کانسواءِ ڪماليت باطني به آهي، جا غير ادراڪي ظاهري کان زياده آهي. جيئن حديث قدسي ان جي ولايت ۾ آهي ته "حق تعالى فرمايو جو منهنجي ڪي هڪ گرانت اوڏو ولي آهن انهي هڪ گرانديا تو ٿيان، جو ٻئي کي اوڏو ولي آهن ان جي هڪ ٻاغ ٻيهي سڀاد ان کي جهو ٿيان جو مالي ٿو ته پڻهون هميشه نفلي عبادت سان منهنجي ويجهو ٿئي ٿو جيستائين ته آئون ان کي دوست ٿو رکان. جنهن بعد ٿو سڃ، ٻڌي، ۽ قدرت ان جي آئون ٿو ٿيان

دليل چوٿون ٤

جنهن جماعت بزرگن جو اتفاق آهي جن جي ڪوڙ وحي جاڻڻ مشڪل آهي فرمائي ٿا ته مشائخن جي صحبت سبب، جن جي صحبت جو سلسلو حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم سان ٿو ٿئي، ڪماليت باطني جو حاصل ٿي آهي، جو شريعت جي تابعداري جي طرح حاصل ٿي ٿي آهي.

دليل پنجون ٥

ڪرامت آهي جا هي دليل ضعيف آهي مگر شرط پرهيزگاري جي ڪجهه انهن سحر کان بدلائي ويندو، پر ته ڪماليت باطني جو وڏو دليل آهي. ارشاد الطالبين ملخصًا ان قاضي ثناء الله پاني پتي ص ٥١

مسئلو:- جو ولي خدا تعالى جي قرب جي نسبت اوڏو آهي انجي عبادت جو ثواب ٻين وليّن جي عبادت کان زياده آهي جي مرتبي گهٽ آهن. انهي ٻاهرئين نسبت ۾ حضرت

عائشة رضي الله تعالى عنها کان روايت آهي ته هڪ رات تارا چٽا ۽ گهاٽا ڏسڻ ۾ پئي آيا.
حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن منهنجي گهر ۾ رونق افروز هوا. عرض ڪيم يا رسول الله
ڪنهن جون نيڪيون هنن تارن جيتريون هونديون؟ فرمايائون هائو. اهو عمر رضه
آهي. ٻيهر عرض ڪيم ابوبڪر رضه جون نيڪيون ڪيتريون هونديون؟ فرمايائون، سڀ
نيڪيون عمر رضه جون ابي بڪر رضه جي نيڪين مان هڪ نيڪي آهي. ه

آي پاءِ اُن وقت ٻئي خليفا متري تعلقات ۾ شريڪ هوا باوجود ان جي مقامن
درجي سبب هيٺ ۽ تفاوت ٿيو. پوءِ جو شخص مرتبي صفات جي کي پهتو هجي ۽ پيو دائري
ظلال ۾ هجي انهن جي وچ ڪيتري قدر تفاوت سمجهڻ گهرجي. ارشاد الطالبين ص

مسئلو:- ظاهر آهي ته اصحاب سڳورن رضي الله تعالى عنهم قرب جي درجن جي نهايت
کي پهتا آهن ۽ اُهي درجا اصول تجليات آهن ۽ ٿورن اصحابن جي درجن تائين پهچي پوءِ
سير اصحاب ڪرام جو اصول مقامات جي ۾ آهي ۽ سير وليين سڳورن جو انهي ظلال ۾ ۽ سير
تجليات ظلال اسماءُ صفات جي کي پهچي اصطلاح ۾ ولايت صغرى مقرر ڪري ۽ سير اصول
تجليات جي کي ولايت ڪبرى جو ناءُ ڪونه شرع ۽ عقل ۾ منع نه آهي پوءِ جي حضرت مجدد
الف ثاني وليين کي ظلال تجليات الٰهيه ۾ فرمايو جائز ٿي جڪر، درسالو جهون سبع
سيارهءِ للشيخ حضرت شاه غلام علي قدس سره محدث دهلوي ص ٢٣

مسئلو:- اهل معرفت ۽ بصيرت وارن تي مخفي نه هجي ته ڪمالات الٰهيه جو
آيت سڳوري "وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا" جي نهايت ڪا نه پئين جي پلاءِ هڪ ٻئي تي برتري
نص قرآني مان ثابت آهي "تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ" فضل عميم ۽ حڪمت
بالغه الٰهيه، پوين کي اهڙيون ڪماليتون عطا ڪيون جو اڳوڻن مان اهڙيون ڪماليتون
ڪنهن نقل نه ڪيون. جيئن نبي آخر زمان صلي الله عليه وسلم کي ٻين نبين تي ۽ سندن
اصحابن سڳورن کي ٻين نبين جي اصحابن تي پلائي آهي. هن امت ۾ پڻ هڪ ٻئي تي پلائي
موجود جوڳي آهي. "مَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ الْمَطَرِ لَا يُدْرَى أَوَّلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ" ثبوت لاءِ حديث
ڪافي آهي بلڪ عبد الله بن عبد البر مالڪي ۽ ڪي ٻيا پوين اصحابن جي پلائي جا قائل آهن
مسلم آهي ته حضرت غوث الاعظم ۽ حضرت خواجه شاه نقشبند ۽ علاؤ الدين سمناني
قدس الله اسرارهم جن اڳوڻن متاخرين ۾ گهڻين ترقين کي پهتل آهن، شيخ محمد

هڪ ڪتاب حضرات چشتين سڳورن جي حالات ۾ لکيو آهي ان ۾ حضرت سلطان المشائخ نظام الدين اولياء دهلوي قدس سره جي نسبت ۾ لکيل آهي ته حضرت آدم علي نبينا وعليه الصلواة والسلام کان وٺي هن وقت تائين حضرت سلطان المشائخ قدس سره جهڙو صاحب ولايت جو ڪو به ظاهر ٿيو آهي، توڙي جو هن نوع جي زيادتي اڳين کان زياده جائز ٿي سگهي، پر فضل الهي ڪن ولين کي عالي مقامن تي پهچائي ته منع شرعي ناهي الخ (رسالو ستون صبح صادق سيڙا مرة نتيجه شيخ غلام علي محدث دهلوي قادري نقشبندي ص ٥٥)

مسئلو: - ڪرامات ولايت جي شرط ناهي بعضي اولياء الله اهڙا گذريا جن کان ڪرامت ڪانه ٿي آهي. جيئن گهڻو ڪري اصحابن سڳورن کان خوارق عادات روايت ڪيل ڪانهي حالانڪ ادنيٰ اصحاب سڀني ولين کان زور ڀريو آهي پوءِ معلوم ٿيو ته ولايت ۾ ولين سڳورن جي ڪني (قدس الله تعاليٰ اسرارهم) ڪرامت جي گهٽائي سبب ناهي جو ته ولي ثواب جي گهٽائي سان لاڳو آهي ۽ ڪرامت لذت آهي جنهن جو ثواب سان ڪو لاڳاپو ڪونهي مگر عبادت ۽ قرب الهي ڏانهن جو نشان آهي. ابو محمد واسطي ڪرامات صحابه جي مناقب ۾ ذڪر ڪيو آهي بلڪ معجزات ڪانه ٿيو ڪرامتن جو جن اباب آهن ۽ آهن ۾ جو گهڻن کان پڻ ٿي سگهن ٿيون الخ (قاضي صاحب قدس سره ارشاد الطالبين ص ١٨٢)

مسئلو: - مريد جيڪڏهن پنهنجي پير کي افضل ۽ اڪمل ڪري ته جائز آهي ڇو ته محبت جو فائدو وٺڻ ۽ پنهنجي اعتقاد سان مناسبت جو نتيجو ظاهر ڪري جو سبب افادي ۽ استفادي جو آهي، پر ڪنهن جي پنهنجي مرشد کي انهن کان پيو ڪري ته جائي جن جي ولايت شرع ۾ ثابت آهي، جو ته اهو محبت ۾ افراط جو جيئن سرحد جو آهي. شيعن جي خراب ٿيا سو به اهو سبب محبت اهل بيت جي ۾ افراط يعني زيادتي ڪئي اٿن ۽ نصاريٰ محبت جي افراط کان حضرت عيسيٰ علي نبينا وعليه الصلواة والسلام کي الله جو پٽ چوڻ لڳا جنهن ڪري هميشه جي نقصان ۾ پيا ويا پر جي پير کان پنهنجي مرشد کي پيو ڪري ته جائز آهي بلڪ طريقت ۾ واجب آهي پيءُ ته پنهنجي مرشد کي هي پيدائي ڏيٺ مريد جي اختيار ۾ ناهي ڇاڪاڻ ته مريد المتحلا وارد آهي، پر اختيار ان ۾ اهو اعتقاد ظاهر ٿوڻ ۽ اهڙي وسيلي سان پير جي ڪمالات باطني حاصل ٿو ڪري، جي اها پيدائي ڏيٺ مريد جي اختيار ۾ هجي ۽ تحقق سان پير ٿو ڪري ته جائز نه آهي ۽ اها فائدي وٺڻ نقشبندي (مبدأ و معاد للشيخ حضرت المجدد ص ٢٢)

مسئله:- تقدير ۽ وليٽن جو مثال ان خزاني جي طرح آهي جيڪو پٽ جي هيٺان
دفن آهي الله جلّ وعلا پنهنجو ڪيو هجي ۽ آخر ۾ ماڻهو ڪڍي ڪڍ باس ٿين ثابت
ڪري ٿو ۽ تحقيق الله جل وعلا حضرت نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم کي اهڙي ڪا ڳالهه ذريعي
جو پيا ڪيترا انبياء کي ڪين يا ڪڏهن نه ملي ٿو ۽ عجب آهي عالمن جو جي ڪيترين
ڪان ضعيف روايت جو اسناد ملين ته به وٺن ٿا جيڪي ولي سڳورا ٿا فرمائن انکي نٿا وٺن
قسم آهي الله جلّ جلاله جو اهو سندن نقصان ناسمجهي جو آهي، عبارت جلسه مختصرها
۾ ڏٺل آهي (عطية الوهاب الفاصلة بين الخطأ والصواب من طبقات البر المواهب شيخ
شاذلي و شيخ شعراني)

مسئله:- تحقيق واسطي الله جلّ جلاله جي، پاڻهان ته خدمت ڪرڻ جي
سخت تي ٿئي، يعني بدعت جو غلبو ۽ دين جا احڪام مٽجي وڃن ٿا تنهن وقت جي قلبن
جو نور زياده ٿو ٿئي. جيئن آهي مثل تارن جي آهي جيئن راتيون جي زياده ٿين ۽
روشني تارن جي روشني زياده ٿئي ٿي. ساندر شيخ حسن ابن مرداتونسي جو حصه
مجدد الف ثاني جي مدح ۾ ڪيو آهي، عبارت جلسه خانقاه ۾ آهي.

مسئله:- وليٽن سڳورن کي جائز آهي ته جي نعمتون مٿن الله جل وعلا عطا ڪيون
آهن اظهار ڪن، حضرت غوث الثقلين جا قصيدا ۽ حضرت مجدد الف ثاني جا مڪتوب
۽ ڪتاب شيخ اڪبر جا قدس الله تعالى اسرارهم نعمتن جي اظهار ۾ ڀريا آهن جو ته حق
تعالى ٿو فرمائي وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ يعني پنهنجي پروردگار جي ڏنل نعمت جي ڳالهه ڪر
حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جو ارشاد آهي إِنَّ التَّحَدُّثَ بِالنِّعْمَةِ شُكْرٌ
نعمت جي ڳالهه ڪرڻ نعمت جو شڪر آهي. يعني هي عبارت نه ڪرڻ آهي وَتَرْكُهُ كُفْرٌ
يعني جي شڪر نعمت جو ڇڏڻ نعمت جو انڪار ڪرڻ آهي.

ابن جرير تفسير ۾ ابي نضرة غفاري کان روايت ڪئي آهي ته مسلمان چوندا هئا
ته شڪر نعمت جو هو آهي جو انکي اظهار ڪجي جو ته حق تعالى ٿو فرمائي لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ يعني جي شڪر ڪندو ته نعمت زياده ڪندس
توهان تي ۽ جي انڪار نعمت جو ڪندو ته آءٌ به عذاب ڏيندس سخت آهي. حق تعالى
نعمت جي ڪفران تي عذاب سخت فرمايو ---- ديلمي ۽ فردوس ۾ ابو نعيم ...

روايت ڪئي ته حضرت عمر ابن الخطاب رضي الله تعالى عنه منبر تي چڙهي فرمايو: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ صَيَّرَنِيْ لَيْسَ فَوْقِيْ اَحَدٌ يعني حمد آهي ان خدا جو جنهن مونکي اهڙو ڪيو جو ڪو به مونکان مٿاهون ڪونهي. پوءِ منبر تان لٿو ماڻهن انهي جملي چوڻ جو سبب پڇيو فرمايائين ته فقط شڪر نعمت لاءِ چيم. ———— ابن ابي حاتم هيئن ڪري روايت ڪئي آهي ته امام حسن بن علي رضي الله تعالى عنه وجهه سان ملاقات ڪيم مصافحه ڪان مشرف ٿي تفسير اَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ جو پڇيم. فرمايائين ته جيڪڏهن مرد مسلمان ڪو صالح ڪري ته پنهنجي گهر جي ماڻهن کي خبر ڏئي. انهي باب ۾ حديثون ۽ فرمودا اصحابن سڳورن ۽ سلف صالحن جا گهڻا آهن.

سوال:- حق تعالى پنهنجي نفس کي پاڪائي سان ياد ڪرڻ ۽ تعريف ڪرڻ کان منع فرمائي آهي: ”فَلَا تُزَكُّوْا اَنْفُسَكُمْ“ يعني پنهنجي نفسن کي پاڪائي سان ياد نه ڪريو.

جواب:- تزڪيه نفس يعني نفس کي پاڪائي سان ياد ڪرڻ ۽ اظهار نعمت جو ظاهري طرح هڪ ٻئي ۾ مليل آهن، پر حقيقت ۾ جدا آهن. جي ڪمالات کي پنهنجي نفس ڏانهن منسوب ڪري ۽ ان جي نسبت خالق ڏانهن وساري ڇڏي ته اهو تزڪيه نفس جو آهي ۽ تڪبر آهي، جو ممنوع آهي ۽ جي انهي نسبت خدا تعالى ڏانهن ڪري ۽ ياد ڪري ته جيڪي عطائون اللّٰه جل جلاله جي نعمت سمجهي شڪر الاهي بجاءِ آڻي انهي کي اظهار نعمت جو چيو ويندو آهي معنى اگرچه عوام جي نظر ۾ مليل آهي پر خدا تعالى وٽ جدا اٿي ڇو ته وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ يعني حق تعالى ڄاڻي ٿو مفسد کي جدا مصلح کان. ولي الله تعالى جي نفس جي خرابين کان پاڪ آهن انهن کان اظهار نعمت جي نيت کان سواءِ ٻيو ارادو ٿيڻو ناهي. پوءِ هي ڪم يعني اظهار نعمت جو جي ڪاملن پر هيڪار کان ظاهر ٿئي ان تي اعتراض ڪرڻ نه گهرجي جو ته مونجاري کان ڪرڻ لاءِ خدا اجل و علا جو حڪم آهي. پر ماڻهن کي گهرجي ته نفس جي مڪر کان بي خوف نه ٿين ۽ پنهنجي ڪمالات کي ڏسڻ ۾ خيال ته ڏاتي ۽ نفس پنهنجي کي هميشه تهمت ۾ رکي ۽ جيڪڏهن ڪنهن ۾ ڪي صفاتون جي کي پنهنجي طرفان الهام ۽ پڪ سان چوڻ شاهد نه ٿيون ته نفس ان وقت اظهار ڪري ته اهو اجر ۾ ٿيو معلوم ٿيندو.

ﻟﻪ الدر المنثور مطبوعه ... ۾ هيءَ روايت هن طرح آهي: عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه ... يومًا فقال الحمد لله الذي صيرني ليس فوقي احد ثم نزل فقيل له في ذالك فقال انما قلت ذالك اظهارًا للشكر.

فائق وڌن ۽ اُنهي ڪمالات جا مشتاق ٿين. (ارشاد ص ٢٣)

مسئلو:- عمل ڪرڻ موافق ڪشف ۽ الهام جي جائز آهي، جيڪڏهن مخالف قرآن ۽ حديث ۽ اجماع ۽ قياس صحيح جي نه هجي. حديث ناقوس جي ڪشف لاءِ ثبوت ڏئي ٿي ۽ الهام لاءِ اها حديث ثابتي ڏئي ٿي جو اصحاب سڳورا بعد وفات حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي اختلاف ۾ پيا ته حضرت اقدس جي وجود مبارڪ تان ڪپڙا لاهي غسل ڏيون يا ڪپڙن ۾ پوءِ ڪن ننڊ آئي آواز ٻڌائون ته "ڪپڙن ۾ ڌوئو" جنهن تي عمل ڪيائون.

ولين سڳورن جي ڪشف ۾ گهڻو ڪري خطا واقع ٿئي ٿي. جي ٻن ڪشفن ۾ اختلاف پوي پوءِ جنهن کي شريعت تائيد ڪري ان کي قبول ڪجو جي شريعت ۾ ثبوت نه ٿئي ته پوءِ جي صاحب ٻن ڪشفن جو هڪ آهي پوءِ پويون ڪشف مقبول آهي. جي صاحب ڪشف ٻه آهن پوءِ جو هوش ۾ نو گذاري انجو ڪشف زياده آهي ۽ هوشي واري کان (الي آن قال)

حضرت مجدد الف ثاني جي ڪشفن جو عالي مرتبو معلوم ڪرڻ گهرجي جو هوش جي لاءِ کان ظاهر ٿيا آهن. ڪڏهن به شريعت کان مخالف نه آهن بلڪ گهڻو ڪري ته شريعت تائيد ڏئي ڪري. بعضي سندن اهڙا ڪشف آهن جن کان شريعت ساڪت آهي. مرتبو حضرت مجدد الف ثاني جو وليين ۾ ايئن آهي جيئن مرتبو مٿاهون اولوالعزم جو نبين ۾. ڪين جو مقام ڪمالات نبوت جو مليو آهي ۽ شان تجديد الف ثاني جو سونهن حضرت نبي ڪريم جي رهيل مٽي مبارڪ مان سندن وجود هئڻ سبب آهي. اهي سڀ شرع ۾ ثابت آهن ته ڪشف سان معلوم ٿي چڪو آهي ڪشف جو تابع رهڻ مخالف شرع کي ناهي (ارشاد الطالبين ص ٢١)

مسئلو:- ٿي سگهي ٿو ته هڪ شخص جنهن کي حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جي باقي رهيل مٽي مبارڪ مان وجود انور مليو هجي اهو حضرت صديق اڪبر ۽ حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنهما اڪبر ۽ مٽي مبارڪ ۾ گڏ هجي جيئن حضرت مجي الدين ابن عربي لکيو آهي ته حضرت علي ڪرم الله وجهه حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جي بقيه طينت کان مشرف آهي الخ (ارشاد و سبع سيارھ رساله هفتم ص ٤٢)

مسئلو:- ڪڏهن مريد کي اجتباءِ جذب مطلق اهڙو عطا ٿئي جو سندس مرشد کي حاصل نه ٿيو هجي. انهيءَ صورت ۾ مريد پير کان زياده ٿيو ٿئي. مراد وسي شيخ تاج الدين کان روايت ڪئي آهي ته فرمايائون ته "ڪڏهن حق تعالى باتقي کي پائڙن ڏاڍهن جيڪين د

ٿي ڇڏيون اسان جي اڳي ٻڌايو آهي. حسن ڪان پڇيائون ته مرشد ڪهڙو ڪيو آهي؟ چيائين هن ڪان اڳ عبدالسلام بن مشيش هو هاڻي ڏهه درياءَ آهن، پنج زمين ۾ پنج آسمان ۾ الخ (ارشاد الطالبين ص٣٣)

مسئله:- اگرچه مريد پيرڪان وڏي درجي تائين پهچي ته به مرشد جو حق تربيت هن تي باقي آهي. اهو سبب جو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني سيني ولين سڳورن جو غوث ڇڏي صاحب قدس سره جو خصوصاً ايترو ادب ڪرڻ شمار ادب مڪتوبات شريف پڙهڻ سان ظاهر ٿيو آهي (ارشاد ص٣)

مسئله:- ولي سڳورا جي وڏو شان ٿا رکن انهن جي مٿان اهڙي ۽ اوتاد ۽ هر قسم جا ولي ٿا رهن. انهن جي مٿان لوڪ آسمان ٿا ٿين ۽ انهن جي مٿان پوکون ۽ اوڀڙ ٿا اپجن ۽ انهن جي مٿان آفتون ٿيون ٽرن الخ —— حضرت غوث الثقلين محبوب سبحاني سيدنا شيخ عبدالقادر جيلاني قدس سره فتوح الغيب ۾ پنهنجي اعليٰ شان وارن خطاب جي عبارت ۾ ارشاد فرمايو آهي. ته پاڻ وقت جا قطب ارشاد هو جيئن شيخ عبدالحق محدث دهلوي انهي ترجمي ۾ لکيو آهي عبارت مختصر تبرڪاً لکجي ٿي

فَحِيْنَئِذٍ تَكُوْنُ وَارِثَ كُلِّ رَسُوْلٍ وَنَبِيٍّ وَصِدِّيْقٍ وَبِكَ تُخْتَمُ الْوِلَايَةُ وَإِلَيْكَ تَنْتَهِيْ الْأَبْدَالُ وَبِكَ تَنْكَشِفُ الْكُرُوْبُ وَبِكَ تُسْقَى الْغُيُوْثُ وَبِكَ تَنْبُتُ الزُّرُوْعُ الخ

مسئله:- اوليائن کي علم غيب (ذاتي) جو واقف نه ٿيو مگر جيڪي بطريق خرق عادات ڪشف ۽ الهامن سان انهن کي الله جل جلاله عام ڏنو هجي (ارشاد ص١٥)

مسئله:- وليئن سڳورن جي تعريف الله جل وعلا جي تعريف آهي ۽ اهڙيءَ طرح ٿيڪ هئي حمد ۽ ثنا. الحمد لله جي معنيٰ "سڀ حمد ۽ ثنائون واسطي الله جل وعلا جي آهن" جنهن تعريف ڪئي اها الله جل وعلا جي تعريف آهي. ڇو ته انهن جل وعلا جي فيضان ۾ پوسيت جي طفيل آهي عڪس جي سو انهن عين سو انهن آئيني ڏسڻ وارن جي آهي (خلاصة التفاسير ٿيڪ)

مسئله:- عبادت پنهنجي غلامي ۾ ڏسڻ آهي، حقيقي ۽ اضافي، پر ولين سڳورن جي خدمت ۾ گذارڻ ۽ انهن جي تعظيم ۾ ڪوشش ڪرڻ عبادت اضافي آهي، مگر اهڙي تعظيم نه ڪري جو ڪفر کي نه پهچائي، جهڙو سجدو وغيره (خلاصة عمدة التفاسير)

مسئله:- جيئن قرآن شريف ۾ متشابهات آيتون آهن جن جي حقيقت الله جل وعلا ٿو ڄاڻي ۽ انهن جي تاويل ڪرڻ نه آهي. جهڙو ته الرحمن على العرش استوىٰ ۽ ڪل شيءٍ هالڪ

الّا وَجْهَهٗ" اهڙي طرح جن ٻنهن سڳورن حديثن جي اهڙو ئي آهي، جيئن حديث ۾ "فَوَضَعَ كَفَّهٗ بَيْنَ كَتِفَيَّ فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ ثَدْيَيَّ" ۽ "ثَلٰثَةٌ يَضْحَكُ اللّٰهُ اِلَيْهِمُ الرَّجُلُ اِذَا قَامَ بِاللَّيْلِ يُصَلِّيْ وَالْقَوْمُ اِذَا صَفُّوْا فِي الصَّلٰوةِ وَالْقَوْمُ اِذَا صَفُّوْا فِيْ قِتَالِ الْعَدُوِّ" ۽ "اِنَّ اللّٰهَ يَنْزِلُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ اِلَى السَّمَآءِ الدُّنْيَا" اهڙيءَ طرح ولين سڳورن جو به جيڪي ڪلام متشابهات جي قسم مان آهي جنهن تي اعتراض ڪرڻ ايمان جي کسڻ جو خوف آهي. (سبع سنابل ۽ رسالو جيجون ۾ للشيخ غلام علي محدث دهلوي رحمة الله عليه مجددي ديه ان شاهه وڪيل احمد سڪندر پوري)

مسئلو:- ولين کي حڪمت بالغه جي خواهش سان جي ڪماليتون عنايت فرمايون اٿن انهن کان اهڙو اعلم ۽ فيض ڪنهن به روايت نه ڪيا آهن جيئن نبين سڳورن جي هڪ ٻئي تي بلائي ثابت آهي "تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ" جي آيت گواهه آهي. اهڙيءَ طرح ولين سڳورن جي بلائي هڪ ٻئي تي پڻ ثابت آهي، جن درجن کان حضرت مجدد الف ثاني قدس سره ممتاز ٿيو آهي، انهن درجن ۽ حالات کي طالب هِ طريق تبعيت جي بها آهن انهن علمن ۽ ڪيفيتن جو اقرار ڪيو اٿن جنهن ۾ ڪو شڪ هوندو ئي ڪونه آهي. لڳولڳ (متواتر) جو سچي هئڻ ۾ يقين لائق ثابت ٿيندو آهي. جيڪي انهن مقامات کان مشرف نه ٿيا آهن اُهي انڪار ٿا ڪن سي پنهنجي جهل کان معذور آهن. ڪرامتن گهڻن جو هئڻ ڪو بلائي لاءِ دلالت نٿو ڪري، جو نه اصحاب سڳورن ۾ جو ٿا انهن درجن جي جنهن درجي کي ولي نه پهچي سگهندو ڪرامت جي ٿورائي تي ڪا نه هئي. (ڪلمات طيبات للشيخ ميرزا مظهر جانِ جانان قدس سره ملفوظات ميرزا صاحب مطبوعه مجتبائي ص ٩٤)

فَيَكُنْ هٰذَا اٰخِرَ الْمُقَدِّمَةِ الشَّرِيْفَةِ بِعَوْنِ الَّذِيْ هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

پورو ٿيو مقدمو

۸۶

شجرهٔ طيبه

شجرهٔ حضرات خواجگان قدس الله تعالیٰ اسرارهم

خذهن مرعظيم فاذا آمن

حمد مولا جو جوان ۾ آهي خالق الورىٰ ؛ صلوات حضرت تي پڙهان لک بار دل ۽ جان سان

صدر مرسل مصطفىٰ جو تاج الافتخار جيان ؛ آن پيغمبر سند ويرتون پيالو پيان

ميڪ ڪئي صديق پاڪ جي نور سيو جليه ؛ انبيائن کان پڇان ٻي جو پيو نبي ڪمان

سلمان جو سلمان آهي شرف صحبت نبي ؛ عمر اندر ۾ تي شريعت مان صاف ڀيان

ذريا قاسم کي ڪهاڻي تنهن تقوىٰ تي قيام ؛ در حقيقت محبوب جي لکو شان عمر ۾ پيان

شاه جعفر جي ڪهاڻي جام جنهن جي جانئي ؛ دم قدم تائين نبي جو شان گونو پيان

عاشق بايزيد جي منهن ۾ شوق ڪهاڻي بايزيد ؛ دل الله ۾ ڏئي ان تي سڀ جو نالو ڪيان

ابوالحسن خرقاني جو ولي ۾ غوث العالمين ؛ ڏئي خدا ياموڪي الفت نام تنهن سان ڪيان

فارمدي جو شهر جو فياض حضرت بوعلي ؛ بار هو ڪاڻ جو حشر ۾ تي در جي جو داهيان

هادي همدان شل تنهن وسيلو راهه ؛ حضرت يوسف يگانو تنهن جو خادم آهيان

هادي غجدواني جو وارث بطن ۾ سدا ؛ شيخ عبدالخالق جهڙي سندا باڪ ٿيان

---

١ سرور ڪائنات محمد مصطفىٰ صلي الله عليه وسلم وفات ١١هـ مدينه شريف ماده تاريخ انتقال

٢ حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه خليفه اول وفات ١٣هـ مدينه شريف ۾ ماده تاريخ انتقال

٣ حضرت سلمان فارسي وڏو اصحابي آهي عمر سندن بابت سوء ڏاهه ڏهي وفات ٣٦هـ مدائن جو شهر

٤ وڏو عالم محدث ۽ فقيه هو وفات سندن ١٠١هـ مدينه شريف ۾ ماده تاريخ

٥ حضرت امام جعفر مشهور ٻارهن امامن وڏو امام آهي وفات ١٤٨هـ مدينه شريف ۾

٦ شيخ بايزيد بسطامي سلطان العارفين طيفور بن عيسىٰ طريقه نقشبنديه جو بيخ آهي خواجه نقشبند کان اڳي نقشبندي طريقه جو نالو طيفوريه هو وفات ٢٦١هـ بسطام ۾ آهي

٧ شيخ ابوالحسن علي بن جعفر وفات ٤٢٥هـ سندن شهر خرقان ۾ ماده تاريخ تولد پير ۽ ديد آهي

٨ شيخ ابو علي فضل بن محمد فارمدي ٤٧٧هـ شهر شريف طوس ۾ آهي

٩ شيخ يوسف ابو يعقوب همداني وفات ٥٣٥هـ هرات ۾ آهي

١٠ شيخ عبدالخالق غجدواني علامه ڪامل سنه وفات ٥٧٥هـ ماده تاريخ آفتاب ڪامل آهي

ريوگر جو آهي رهبر، خواجه عارفؒ عجيب[1]
خواجه محمودؒ ڏنو واڪا ٿيل ارض فلاڪ[2]
شهر راميتان سند وخواجه عليؒ تنهنجو آهي[3]
سرسماسي اُن بعد جنهنجو محمدؒ نام ٿيو[4]
غوث اعظم، قطب عالم، سيّد ميرڪلالؒ[5]
شهر بهاؤالدّينؒ ٻوڪرڻ شاهِ نقشبند[6]
جنهن ابرحمت جو ناله سند ان يعقوبؒ ٿيو[7]
شل عبيد اللهؒ احرار جي صفا مون تي جي[8]
وخش جو ڦل ڪلو خواجه محمد زاهدؒ جي[9]
خواجه درويش محمدؒ سڏوي امين آيا[10]
دل جي دنيا مٿي خواجه محمدؒ امڪنه[11]
باقي بالله محي الدين آهي جنهنجو لقب[12]

ثاني ثنا تنهنجي مهاڻي ڏم ڏيان ايمان سان
فضول جي ائين ٿيو ٿنهنجو سڪ سڪ ڏمريا
دين تنهن دلا راحي شام وسحر ٿيو لعيا
حُبّ تنهنجي سان اُن ڄڻ شب ڦوٽي ڪيا ريان
موقت جي ائين شل آهي سڄي سڄي ڪي سالريان
سو سيڄو ڄڻ ڪي ڪنشانيءَ سنڌ هرڏڏ
تنهن مهاڻي شل ٿي سڪرات ۾ سڙيا
آس تنهنجي دم ڪاڏ ماڻ هر گهڙي ٿيو متايا
سڪ سنڌ مان پهچي ٿي شل جي صدا هر ڪڏ
حشر ۾ ٿيا ٿيان دم ليشر جي ترلي ۾ عيان
ثاني تنهنجي حُبّ جي ميدان مهڪ ٻڪاعيا
بار ڪهڙ ڏهلي سنڌ سڄڻ تنهنجي ٿيا

---

[1] خواجه محمد عارف وفات موضع ريوگر علائقه بخارا سنه وفات ۷۱۵ه صاحب خزينة الاصفيا هي تاريخ ڄڻي آهي. خواجه اهل دين بگوسالش ؛ نيز عارف امين رباني.
[2] خواجه محمود انجير فغنوي موضع انجير فغنه از توابع بخارا وفات ۷۱۷ه ماده تاريخ شاه رباني.
[3] خواجه علي راميتني وفات در موضع خوارزم ۷۱۵ه ذوالقعده تنهن سومر ۲۸ ذي القعده سنه ان هڪ سو تيهون ۾ هئي.
[4] خواجه محمد بابا سماسي وفات در قريهٔ سماس علائقه بخارا ۷۵۵ه (بخارا کان ۳ميل پري).
[5] خواجه سيّد امير ڪلال، سنه ان وفات خميس ڏينهن صبح جي نماز وقت ۸ جمادي الاولى سال ۷۷۲ه ست سو ٻاهتر هجري ۾ ٿي آهي. مزار شريف قصبه سوخار ۾ آهي. خزينة الاصفيا تاريخ وفات هن طرح ڄڻي آهي: گفت تاريخ وصالش از خرد، مير سيّد بهترين امير ڪلال.
[6] حضرت سيّد شاه نقشبند بهاءالدين بخاري وفات ۷۹۱ه مزار شريف قصر عارفان لڳ بخارا. حافظ شيرازي سنه ان تاريخ وفات جي آهي. بهاءالدين احمد وطالب مقام امام سنت رخ طريقت. ماده تاريخ (قرب طاعت).
[7] حضرت يعقوب چرخي وفات ۸۵۱ه ماده تاريخ شمس الهدايت. مزار شريف هرات جي ڀرسان ڳوٺ.
[8] حضرت خواجه عبيد الله احرار فاروقي پيرو مرشد مولانا جامي جو جنهن لطيف ۾ جيوا آهن. نقشبند ۽ ڪهڙو قبا ڪلهي آهن؛ نيز عبيد الله آهي. وفات ۸۹۵ه مزار شريف سمرقند ۾ آهي.
[9] خواجه محمد زاهد وفات ۹۳۶ه موضع وخش ۾ ماده تاريخ فيض الهي.
[10] ٻنهي ماموي محمد زاهد جو مريد هو. وفات ۹۷۰ه مزار شريف اسفرار ۾. ماده تاريخ رحمت حق.
[11] خواجه امڪنگي ولد خواجه درويش نالو سندن محمد آهي. امڪنگي شهر جو نالو آهي. وفات ۱۰۰۸ه ۾ آهي.
[12] حضرت خواجه باقي بالله ابن خواجه عبدالسلام. مزار شريف شهر دهلي ۾ آهي. وفات ۱۰۱۲ه.

ٿيو مجدد الف ثاني آهه رباني امام ∴ شيخ احمد نام تنهن جو تعريف لائق ناليان
مسند اعلىٰ جو وارث ۽ امام الاولياء ∴ ڪل وليءَ ۾ پلو باقي زيادو جا جوان
ڪن ڪيم نسخو تنهنجو تنهنجي ثنا اسالهم ∴ شال سو مقبول ٿئي ڏيا ڪئي احيان
شان ڏينداءِ ڪبريا ان جي جهڙيءَ جيئن نگر ∴ تنهنجي ڪيهه ۾ خدا وند صدقي تو ڪيان
عروة الوثقىٰ لقب معصوم سائين جو هئو ∴ منهنجو دستاويز محڪم ڏينهن محشر جي لڪا
صبغة الله شاه ٿيو ان جو انجذاب لقب ∴ شان تاج الاولياء تنهنجو سدائين ڳائيان
شل امام العارفين محمد ٿون عند تون لي ∴ شال تنهنجي حُبَّ جو ما طوق اعظم مائيان
محمد شل معصوم ثاني جي مٿم ٿيندا هئي ∴ آهي پلي جا اَٿئي ملڪ جنين مٿو پلي ماٺيا
حضرت هردو جهان خواجه محمد جو غلام ∴ حُبَّ آهي تنهنجي هنجهون شام و سحر ٿيهارين
آهه قيوم جهان خواجه صفي الله شاه ∴ تنهنجي دامن ۾ اٿم هٿ ڪين هرگز لائيا
شاه فضل الله جنهنجو شان اعلىٰ ڪيو خدا ∴ باهو تنهنجي مرجي تنهنجي هٿن ۾ باريان
عبد قيوم آهه مرد حق بلا گردان پياو ∴ تنهنجي ثاني پاڪ جي قربان ٿيل هر ٿيان
عبد رحمان شاه عالم ٿيو سراج الاولياء ∴ مرشد ثقلين ٿيو ماوصف تنهنجي جا جوان
نيئر ساڳوان سندو خواجه محمد باحسن ∴ مون ٿي لڪ ثواب سندائين هٿ و نهر لائيان
جنهنکي مولا ڪان مليو محبوب سبحاني لقب ∴ وقت جو قيوم ٿيو ڪهڙي ثنا اعلى ڪيان
نظر محمد سائين آسيپي سندي درگاهه ۾ ∴ سي چڏ پنا ڪين جي گوتين جو نصيا

---

۱ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني شيخ احمد فاروقي سرهندي مزار شريف سرهند ۾ وفات سنه ۱۰۳۴ھ
۲ خواجه محمد معصوم ولد حضرت مجدد الف ثاني ملقب عروة الوثقىٰ مزار شريف سرهند ۾ جنت نظير وفات سنه ۱۰۷۹ھ
۳ حضرت خواجه صبغة الله ولد خواجه محمد معصوم عروة الوثقىٰ وفات سنه ۱۱۲۲ھ مزار سرهند شريف
۴ شاه اسماعيل ولد خواجه صبغة الله وفات سنه ۱۱۲۲ھ مزار شريف سرهند ۾ (جنت نظير) آهي
۵ خواجه غلام محمد معصوم ولد خواجه محمد اسماعيل معروف معصوم ثاني ملقب به قطب الاقطاب وفات سنه ۱۱۷۱ھ سرهند شريف ۾ ... شاه اسماعيل شاه ... قبر ۾ سندس تربت آهي
۶ شاه غلام محمد ولد حضرت شاه غلام محمد معصوم، معروف حضرت جو مزار شريف شهر پشاور
۷ خواجه صفي الله ڪابلي ... وفات سنه ۱۲۳۳ھ ...
۸ شاه فضل الله ولد حضرت خواجه صفي الله ... وفات سنه ۱۲۸۳ھ مزار شريف ...
۹ حضرت خواجه شاه عبد القيوم ولد شاه فضل الله، وفات سنه ... مزار شريف ...
۱۰ حضرت خواجه عبد الرحمٰن ولد خواجه عبد القيوم وفات سنه ۱۳۱۲ھ ... مزار شريف ...
دامن ۾ دريا سنڌ جي ڪناري تي حيدرآباد سنڌ کان ... ڏکڻ طرف
۱۱ حضرت خواجه محمد حسن جان ولد خواجه عبد الرحمٰن وفات ...

حصو ٻيو
حالات

جناب حضرت محبوب صمداني قطب رباني غوث يزداني قيوم
رحماني ڪاشف اسرار سبع المثاني و متشابهات فرقاني حضرت
امام رباني مجدد الف ثاني شيخ احمد بن عبد الاحد قدس الله سره الاقدس

هن ڪڪر رشاد جي اهڙا موتي محبت ۽ معرفت جا طالبن جي دلين تي وسايا جو اهڙو مينهن وڏ ڦڙو ڪڏهن نه ٿيو ۽ هن عجم وچ رباني فيض جون اهڙيون لهرون لڳايون جو اهڙا احوال ڪنهن تواريخ دان ڪنهن ڪتاب ۾ نه ڏٺو، هي اهو مرد لاثاني واقف رموز مقطعات فرقاني ۽ متشابهات قرآني آهي جنهن لاءِ نبي آخر الزمان صلى الله عليه و آله وصحبه وسلم هزار ورهه اڳ خبر ڏني هئي. هي اهو شهباز لامڪاني غواص بحر عرفاني آهي جنهن بدعت ۽ غير شرعي ڪمن جي پاڙ چڱي طرح سان پٽي ڇڏي ۽ هي اهو وليس رحماني صديق ثاني آهي جنهن کي اولوالعزم وليّ مان الله جل جلاله الهام جي وات سان ارشاد فرمايو ۽ هي اهو محبوب سبحاني مصداق لولاڪي آهي جنهن کي رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم قيوميت جي خلعت عطا ڪئي ۽ محمدي بيت جو دڳو بڻرايو.

له إِنْ تَصِحَّ تِلْكَ التَّصَرُّفَاتُ الْخَفِيَّةُ دَهْرِيَ الْمَهْدِ صَبِيًّا فَلَوْلَا خَتْمُ النُّبُوَّةِ لَكَانَ نَبِيًّا
دُرَّةُ إِكْلِيلِ الْأَوْلِيَاءِ الْعَارِفِيْنَ غُرَّةُ جَبِيْنِ الْأَصْفِيَاءِ الْخَيْرِ الْمُحَقِّقِيْنَ كَنْزُ فَضَائِلِ
السَّلَفِ وَالْخَلَفِ جَامِعُ الْمَحَامِدِ وَالْمَكَارِمِ وَالشَّرَفِ الْأَعْلَى

مرشدن جو مرشد اڪمل جو اڪمل، امامن جو امام، عاشق سنت خير الانام عليه الصلواة والسلام القطب الاوحد الحلم الفرد وليّن جي ٻيڙي جو سينگار، طريقت جي ميدان جو شهسوار، رحمت جو درياءُ اولياءُ امت جو، غوث الاغواث قطب الاقطاب، صاحب ڪرامات

له ترجمه: ٻالڪپڻ واري تصرفات جي اها ڳالهه صحيح ثابت ٿئي ته هو ٻالڪپڻ ۾ ٻار هو، جيڪڏهن نبوت ختم ٿيل نه هجي ها ته جيڪر ٻالڪ نبي هجي ها، ٻالڪ اولياءِ عارفين جا سرتاج اهڙي طرح صفا ۽ روشن پيشانيون ۽ عضوا اٿس جي ڏٺن جيڪي ٿورو هو ته، ٻالڪ اڳين ۽ پوين جي فضيلتن جا خزانا آهن ۽ ٻالڪ سڀني خوبين شرافتن ۽ ڀلائين جو جامع آهن.

۾ مقامات ۽ واقف اسرار نهاني ، سندن نالو مبارڪ رسول الله صلي الله عليه وسلم جو رکيل (احمد) ۽ لقب سندن بدرالدين ۽ امام رباني مجدد الف ثاني آهي قدس الله سره الاقدس

حضرت جن جي نسب شريف جو بيان

حضرت جن جو نسب مبارڪ حضرت فاروق اعظم رضي الله تعالى عنه سان هن طرح ٿو ملي . حضرت جن جي والد شريف جو اسم مبارڪ عبدالاحدؒ بن زين العابدين بن شيخ عبدالحيؒ بن شيخ محمدؒ بن شيخ حبيب اللهؒ بن قطب الاقطاب غوث العالمين حضرت امام رفيع الدينؒ بن شيخ نصيرالدينؒ بن شيخ سليمانؒ بن شيخ يوسف ثانيؒ بن شيخ اسحاق بن شيخ عبداللهؒ بن شيخ شعيبؒ بن شيخ احمدؒ بن شيخ يوسف اولؒ بن سلطان شهاب الدين علي المعروف به فرخ شاه ڪابلي فاروقيؒ بن خواجه عبدالله نصيرالدينؒ بن خواجه محمودؒ بن خواجه سليمان اولؒ بن خواجه مسعودؒ بن خواجه عبدالله واعظ الاصغرؒ بن خواجه عبدالله واعظ الاڪبرؒ بن خواجه ابوالفتحؒ بن خواجه اسحاق اولؒ بن خواجه ابراهيمؒ بن خواجه ناصرؒ بن خواجه عبدالله رضي الله تعالى عنه بن خليفهٔ ثاني اميرالمؤمنين امام العادلين الناطق بالحق والصواب حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنهم اجمعين (ڪذا في عمدة المقامات[1] ص ٨٩)

صاحب[2] روضة القيوميه حضرت جن جي وڏن اڪابرن ۽ ابا ۽ اجداد جي ذڪر ۾ صفحه ٤٣ ست پهرئين ۾ آڻي ٿو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن نسب ۾ شريف يعني سيد آهن . عرف اسلام ۾ سيد ان شخص کي ٿا چون جو حضرت خاتون جنت فاطمة الزهراء رضي الله تعالى عنها جي اولاد ۽ ختري يا فرزندي ۾ هجي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي نسب جو سلسلو حضرت اميرالمؤمنين عمر فاروق ۽ حضرت امام حسن رضي الله تعالى عنهما سان ٢٧ واسطن سان ملي ٿو ، ٻئي صفحه ۾ لکي ٿو ته حضرت عبدالله فرزند اعظم ۽ خلف ارشد اميرالمؤمنين عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه جو آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي حضور ۾ ويهڻ ۾ عشره ۾ عبادله اربعه[3] جو رئيس هو . سندس شان ۾ گهڻيون حديثون وارد آهن

---

[1] عمدة المقامات ۾ عبدالحق لکيل آهي باقي ٻين ڪتابن ۾ عبدالحي لکيل آهي ۽ والله اعلم ۽

[2] خاص طور نالو جن اصحابن سڳورن کي عبادله اربعه چوندا آهن سي هي آهن . عبدالله بن مسعود ، عبدالله بن عمر ، عبدالله بن عباس ، عبدالله بن زبير رضي الله تعالى عنهم ، هي سڀ ڪي وڏا عالم هئا آهن

۽ اهي حديث جي ڇهن صحيح ڪتابن ۾ موجود آهن، سنن ڪبريٰ ۾ حضرت اميرالمؤمنين حسن بن علي المرتضيٰ ڪرم الله وجهه جي دختر نيڪ اختر بي بي فاطمه رضي الله تعاليٰ عنها هئي. ساداتن جي نسب ۾ مشهور ۽ معروف ڪتاب خير الانساب ۾ اها وصيت جا حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي اولاد لاءِ فرمائي آهي سا آندي اٿس تهڙي ڪان پوءِ ابو جعفر ڪان جو ڏن محمد ٿي مان آهي اها وصيت نقل ڪرائي ته جا رسول الله صلي الله عليه وسلم جي وصيت جي ناقل ابو نصر بن يحيٰ ڪان چيا ڪيل آهي

فَاَمَّا الْحَضْرِيَّةُ فَهُمْ يَدْخُلُوْنَ فِيْ هٰذِهِ الْوَصِيَّةِ قَالَ اَبُوْ نَصْرِ بْنُ يَحْيٰ كُلُّ مَنْ يَّنْتَسِبُ اِلَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَيَتَّصِلُ بِهِمَا يَدْخُلُوْنَ فِيْ هٰذِهِ الْوَصِيَّةِ لِاَنَّهُ كَانَ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا بِنْتٌ زُوِّجَتْ بِوَلَدِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

ترجمه يعني پوءِ حضرت عمر جو اولاد هن وصيت ۾ داخل ٿيو يا نه؟ ابو نصر بن يحيٰ جيڪو ترجمو ڪجي ٿو نسبت ۽ اتصال حضرت امام حسن ۽ امام حسين رضي الله تعاليٰ عنهما سان آهي سو هن وصيت ۾ داخل آهي ڇو ته حضرت امام حسن بن حضرت علي مشڪل ڪشا ڪرم الله وجهه کي نياڻي هئي جا حضرت اميرالمؤمنين عمر بن الخطاب رضي الله عنه جي فرزند کي پرڻائي ڏني هو الخ - اهو ملخصاً

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي حق ۾ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن جا ڳالهيون فرمائي آهي سا تفصيل وار روضة القيوميه ۽ ٻين ڪتابن ۾ موجود آهي، عبارت روضة القيوميه مان ڪي حديثون نقل ڪيون ٿيون

صاحب روضة القيوميه حضرت خواجه محمد احسان بشارات خاتم المرسلين صلي الله عليه وسلم جي ذڪر ۾ آندو آهي ته ڪتاب جامع الدرر ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي حق ۾ هي حديث منقول آهي

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْعَثُ اللّٰهُ رَجُلًا عَلٰى رَأْسِ اَحَدَ عَشَرَ مِائَةِ سَنَةٍ هُوَ نُوْرٌ عَظِيْمٌ اِسْمُهٗ اِسْمِيْ بَيْنَ السَّلَاطِيْنِ الْجَابِرِيْنِ وَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهٖ رِجَالًا اُلُوْفًا　　ترجمه

يعني فرمايو حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم، منهنجي امت ۾ هڪ مرد يارهين صدي جي شروع ۾ پيدا ٿيندو ۽ اهو هڪ وڏو نور هوندو جنهن جو نالو

پائي هوندو ۽ ٻين ڪاملن پارسائن جي درميان مبعوث ٿيندو ۽ انهيءَ شفاعت سان قيامت جي ڏينهن هزارن ماڻهن کي الله جل شانه بهشت ۾ داخل ڪندو.

مولانا جلال الدين سيوطي جمع الجوامع ۾ هي حديث نقل فرمائي آهي جا حضرت مجدد الف ثاني جي حق ۾ وارد آهي.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكُوْنُ رَجُلٌ فِيْ اُمَّتِيْ يُقَالُ لَهُ صِلَةٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهٖ كَذَا وَكَذَا[1] ترجمه

فرمايو رسول الله صلى الله عليه وسلم ته منهنجي امت ۾ هڪ شخص پيدا ٿيندو جنهن کي صِلَةٌ چوندا. "صِلَةٌ يعني ٻن شين کي ملائڻ وارو جيئن حضرت جن شريعت ۽ طريقت کي ملايو آهي" انهيءَ جي شفاعت ڪان بي شمار ماڻهو بهشت ۾ داخل ٿيندا.

انهيءَ سبب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني پنهنجي مڪتوبات شريف جي جلد ٢ مڪتوب ڇهين ۾ حضرت خواجه عروة الوثقى رضي الله تعالى عنه ڏانهن لکي فرمايو آهي. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَنِيْ صِلَةً بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ وَمُصْلِحًا بَيْنَ الْفِئَتَيْنِ

ترجمه:- شڪر الله جل جلاله جو آهي جنهن مونکي ٻن سمنڊن جي ملائڻ وارو ڪيو ۽ ٻن جماعتن جي اصلاح ڪرڻ وارو فرمايو.

ڪن نسخن ۾ مصلحا بين الفئتين آهي (راقم الحروف). حضرت جن جي صِلَةٌ هجڻ جي ٻه وجه آهي جو پاڻ صباحت ۽ ملاحت کي ملايائون جهڙو ذڪر پهرين فصل جي ابتدا ۾ ٿيو آهي. ٻي وجه آهي جو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جو ظهور برخلاف ٻين سلسلن جي شريعت سڳوري سان پوري مناسبت ثابت ڪئي، ٻين ۾ اهڙي مناسبت نه هئي ڇو ته مخالفت ٿي پئي جهڙو وحدت الوجود جا ڪلما چوڻ ۽ سرود ٻڌڻ. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن کي انهي تجديد ۽ اصلاح جي صدقي ۾ هي درجو مليو جو هزارين ماڻهو سندن طفيل ۽ شفاعت سان بخشيا ويندا ۽ آنحضرت صلى الله عليه وسلم جن فرمايو آهي عُلَمَاءُ اُمَّتِيْ كَاَنْبِيَاءِ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ يعني منهنجي امت جا عالم بني اسرائيل جي نبين وانگر آهن.

بني اسرائيل ۾ حضرت موسى ۽ حضرت عيسى على نبينا وعليهما السلام آهن جو هزارين

---

[1] ڪنز العمال الباب السابع في فضائل هذه الامة المرحومة جلد ١١ ڪتاب الفضائل ص ١٣٣ مطبوعه حيدرآباد دکن

هزار سال جي مُدَّت ۾ مبعوث ٿيا آهن. جڏهن ماڻهن شريعت سگوري ڇڏي ڏني تڏهن ٻي سگوري نئون علم ۽ معرفت ۾ آندي، هن اُمّت مرحوم جڏهن آنحضرت صلي الله عليه وسلم کي هزار ورهيه گذري ويو آهي، وارو ته اهو وقت آيو جو ماڻهو شريعت سگوري کي ڇڏي فسق ۽ فجور جي دلدل ۾ ڪاهي پيا هوا. خود بادشاه اڪبر اوّل هندن جي ڏوري ۾ قبولي ٿيڻ فرعون وانگر "اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى" جو نعرو هڻي الله جو ائٽ لڳو، ابوالفضل جو سنڌي سندن هو، هڪ ڪتاب عربي ۾ ناهي ڏنس ۽ ڇپايائنس ته هي ٻئي خدا کي ڪتاب ترق لٿو آهي. ان ۾ هن طرح جا جملا دين اسلام جي مخالف هوا "يَاۤ اَيُّهَا الْبَشَرُ لَا تَذْبَحِ الْبَقَرَ وَاِنْ تَذْبَحِ الْبَقَرَ فَمَاوٰكَ السَّقَرُ" يعني اي انسان ڳئون کي نه ڪُهه جي ڪُهندين ته تهنجي جاءِ دوزخ ۾ ٿيندي. اهڙيءَ طرح جيڪي اَحڪام قرآن شريف ۾ آهن انهن جي مخالف حُڪم انهي ڪتاب ۾ لکيل هوا، يعني حلال کي حرام، حرام کي حلال. سڄي ملڪ ۾ حڪم هو ته ڳئون جو گوشت نه کاؤ سوئر جو گوشت استعمال ڪيو، مسجدون ويران هيون رهاسيب ڏهرائي ڇڏيائين ۽ باقي رهيل ۾ گهوڙا ۽ هاٿي ٻڌرايائين.

معلوم ٿيو ته اوّل دعوىٰ نبوت جي ڪئي هوائين پوءِ خدائي دعوىٰ ڪيائين جنهن هڪ شاعر لکيو. تمادما امسال دعوى نبوت کرده است　∴　سال ديگر گر خدا خواهد خدا خواهد شدن

جڏهن الله جو ائٽ لڳو تڏهن پاڻ کي سجده ڪرائڻ لڳو جيڪڏهن ڪو ماڻهو سجدو نه ڪري ڪان انڪار ڪيو ته ان کي قتل ڪرائيندو هو ۽ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ صلي الله عليه وسلم ڇوڙ واري کي مارائي ڇڏيندو هو. سندس مهر خاص، هنطرح هئي "اڪبر جَلَّ جلالهُ" يعني پاس، ما اڪبر شانه - جڏهن هيءَ وقت اهڙو آيو جو ڪ اولوالعزم نبي جي هزار ورهيه گذري ڪان پوءِ ايندو هو، تڏهن اهڙي وقت ۾ الله جَلَّ جلالهُ حضرت جن جي وجود مبارڪ ڪان دين کي اهڙي تازگي ڏني جو هزار ورهه جي اندر ڪهن ولي کي دين جي تازگي ڏيڻ جي عنايت ڪانه ٿي هئي ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جو فرمودو پورو ٿيو جيئن فرمايو اٿن.

اِنَّ اُمَّتِيْ اَوَّلُهَا خَيْرٌ وَّاٰخِرُهَا خَيْرٌ وَّفِيْ وَسْطِهَا كَدِرٌ (ترمذي)

ترجمه. منهنجي امت جو اوّل ۽ آخر موچارو آهي ۽ وچ ۾ ڪدورت آهي

ڪدورت جي مرادا سباب ۽ صفات جو ظلال يعني پاڇو آهي جنهن ڪان هن اُمّت جا اڳوڻا اولياءَ رحمة الله عليهم اجمعين، پهرين هزار ورهه ۾ ممتاز ٿيندا آيا آهن، انهي سبب

ڪان اڳ سيني سڳورا توحيد وجودي جا قائل ۽ سرود سماع ۾ مشغولي فرمائيندا هئا.

اصل اسماء ۽ صفات جو ظهور حضرت پيغمبر صلي الله عليه وسلم ۽ تابعين ۽ تبع تابعين جي وقت ۾ هو جيئن ته حديث شريف دلالت ٿي ڪري خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ پوءِ اها عنايت در پردي ٿي، ٻئي هزار سال گذرڻ کان پوءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي وقت ۾ ظاهر ٿي، هٰهُنَا كَلَامٌ طَوِيْلٌ مَبْسُوْطٌ فِي الرَّوْضَةِ الْقَيُّوْمِيَّةِ.[2]

بهرحال حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن ٻيون مرتبون آهن بمصداق حديث شريف مَثَلُ اُمَّتِيْ كَمَثَلِ الْمَطَرِ لَا يُدْرٰى اَوَّلُهَا خَيْرٌ اَمْ آخِرُهَا[3] جي آخر امت ۾ اهڙو ميهن ارشاد جو وسايائون جو وقت جي سيني عالمن اجماع ۽ اتفاق ڪري چيو ته اهي حديثون سواءِ شڪ ۽ شبهي جي حضرت مجدد الف ثاني جي حق ۾ ثابت ٿيل آهن. ڪتاب اخبار الاخيار ۾ حضرت شاه عبدالحق محدث دهلوي "يَكُوْنُ رَجُلٌ" الخ واري حديث شريف حضرت مجدد الف ثاني جي حق ۾ آندي آهي، تهن کان صاحب حدائق الحنفيه جي پڻ نقل ورتو آهي (صفحه ۴۰۴ سطر ۲۲). حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي پڻ فتويٰ عزيزي جي ستائيهين ۾ اها حديث ثابت ڪئي آهي

مٿين محدث واري تقرير عطية الوهاب الفاصلة بين الخطاء والصواب[4] جو موجاڻو رسالو در المكنونات" عربي مڪتوبات ۾ علامه محمد مراد مڪي ٽيئن جلد جي "مبدء معاد" کان پوءِ حاشيه ۾ چاپائيو آهي جنهن مان ان طرح ثابت آهي.

صاحب "حدائق الوردية في حقائق اجلاء النقشبنديه" جي، صفحه ۱۸۹ سطر ۱۹ ۾ قرب نبوت قرب ولايت جي تقرير ڪري ثابت ڪئي آهي سا به اهائي آهي جا صاحب روضة القيوميه جي "فِيْ وَسَطِهَا كَدِرٌ" جي جملي مان ڪئي آهي، آءُ اختصار کان ڪم ورتو

---

[1] معنيٰ – زمانن ۾ سيني کان بهتر منهنجو زمانو آهي، تنهن کان پوءِ ٻيو زمانو، جو ان کان پوءِ ٿيندو. نه هر زمانو منهنجي زماني سان ملي ٿو. تنهن درجه ۾ ٻئي انهن جو زمانو پاڻ سان جن جو زمانو درجه وار ان جي زماني کي ملي ٿو

[2] هن جاءِ تي بيان ڊگهو آهي روضة القيوميه ۾ تفصيل سان بيان ڪيل آهي

[3] منهنجي امت جو مثال ميهن جهڙو آهي جنهن جي خبر نه آهي اول چڱو آهي يا سندس آخر (ترمذي)

[4] تصنيف شيخ محمد بيگ الاوزبڪي رحمة الله عليه

صاحب "حدائق الوردية" ۽ "بهجة السنية" ساڳي ۽ متن حديث لاءِ هن طرح لکيو آهي. وَقَدْ أَخْبَرَ بِوُجُوْدِهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَكُوْنُ فِيْ أُمَّتِيْ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ صِلَةٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ كَذَا وَكَذَا أَخْرَجَهُ السُّيُوْطِيُّ فِيْ جَمْعِ الْجَوَامِعِ وَيَدُلُّ أَنَّهُ مَا كَتَبَهُ قُدِّسَ سِرُّهُ فِيْ أَحَدِ مَكَاتِيْبِهِ "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَنِيْ صِلَةً بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ وَ مُقْتَبِسًا لِأَنْوَارِ النَّيِّرَيْنِ". ؎١

علامه محمد مراد المنزلوي ته مڪي اهاحديث، تمهيد ۾ سان ثابت ڪئي آهي ۽ هي عبارت لکي آهي. وَالْمُنْكِرُ لَا يَزِيْدُ لِذٰلِكَ إِلَّا إِنْكَارًا وَعِنَادًا وَاسْتِكْبَارًا وَتَصْدِيْقُ الْمُصَدِّقِ نَفْعُهُ رَاجِعٌ إِلَيْهِ وَكَذَا إِنْكَارُ الْمُنْكِرِ ضَرَرُهُ عَائِدٌ عَلَيْهِ إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا الخ. ؎٢

وري ۾ جماعتي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي جو صِلَة جو لقب مليو بيان ڪري لکيو اٿس ته آهي لقب سان مريدن ۾ مشهور ٿي ويا، ڪيترن عالمن انکار ڪيو ۽ ٻيو اهاحديث ڪنهن ٻئي برحمل ڪيا اٿون، اها لياقت حضرت امام رباني قدس سره ۾ ڪا ناهي، باوجود انهي ڪيترا ئي حضرت امام رباني قدس سره کان پڇتا اٿون. رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم کين شفاعت جي بشارت کان مشرف ڪيو. الي آخره عبارت بعينه مختصر هي آهي. وَاشْتَهَرَ بِهٰذَا اللَّقَبِ فِيْمَا بَيْنَ أَصْحَابِهِ وَلَهُمْ اِطِّلَاعٌ عَلَى الْحَدِيْثِ الْمَذْكُوْرِ وَلَقَدْ يَرٰى أَحَدٌ حَمْلَهُ عَلٰى أَحَدٍ عَلٰى مَمَرِّ الدُّهُوْرِ وَرَأٰى فِي الْإِمَامِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِيَاقَةَ تِلْكَ الْمَنْقَبَةِ الشَّرِيْفَةِ مَعَ مَا سَمِعُوْا مِنْهُ قُدِّسَ سِرُّهُ مِرَارًا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَّرَهُ فِيْ بَعْضِ الْحَضَرَاتِ وَالْوَقَائِعِ بِشَفَاعَتِهِ كَذَا وَكَذَا فَحَمَلُوا الْحَدِيْثَ الْمَذْكُوْرَ عَلَيْهِ قُدِّسَ سِرُّهُ وَأَيُّ اسْتِبْعَادٍ فِيْ ذٰلِكَ وَأَيُّ مَحْذُوْرٍ فِيْ مَا هُنَالِكَ بَلْ هٰذَا الْوَصْفُ أَظْهَرُ فِيْهِ قُدِّسَ سِرُّهُ مِنَ الشَّمْسِ وَأَبْيَنُ مِنَ الْأَمْسِ. ؎٣

؎١ البهجة السنية في آداب الطريقة العلية الخالدية النقشبندية للشيخ محمد بن عبد الله الخاني الخالدي النقشبندي مطبوعه مصر ص ٤٣

؎٢ مجموعه المڪتوبات جي صفحه ستين جي حاشيه ۾ هي عبارت آهي.

؎٣ مجموعه المڪتوبات جي صفحه نائين جي حاشيه ۾ هي عبارت آهي.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني
جي منڪرن تي خدائي قهر

صاحب روضة القيوميه سال سترهين جي بيان ۾ آڻن ٿا ته هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن فرمايو ته مون واقعي ۾ ڏٺو ته قيامت برپا آهي ۽ ماڻهو روئڻ پٽڻ ۾ مشغول آهن. مون هڪ جماعت ڏٺي جنهن کي دوزخ ۾ طرحين طرحين جو عذاب پيو ٿئي ۽ انهن جي ڪنڌن ۾ ڳٽ، زنجيرون آهن دوزخ جا نانگ ۽ وڇون انهن کي چنبڙيا پيا آهن، مونکي ملڪ سڳورا پيا چون ته هي جماعت شان تجديد الف ۽ قيوميت جي منڪر آهي، مون ملائڪن کان پڇيو ته بادشاه جو منهنجو منڪر هو سو ڪٿي آهي. انهن دوزخ جي ڪنڊ ڪوني هڪ صندوق ڪڍي، مون اها صندوق کولي ڏٺي، ته هن ان ۾ ڪٺو ٿيل. ملائڪن چيو ته، اوهانجو منڪر اهو بادشاه آهي، توهانجي مخالفت جي سبب عذاب ۾ گرفتار آهي. مون ان کي ڪڍي درگاهه خدائي مان ان بادشاهه لاءِ مغفرت گهري. الله جل جلاله ان بادشاهه کي بخشيو.

جڏهن بادشاهه اها ڳالهه ٻڌي ته هن بي اندازه روپيا شڪراني لاءِ فقيرن کي ڏنائين. اها ڳالهه جڏهن منڪرن ٻڌي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جا منڪر دوزخ ۾ داخل ٿيندا، ته انهن کي خطرو ۽ شيطاني آيو. اهڙيءَ ريت جناب حضرت ميان محمد نعمان قدس سره خواب ۾ ڏٺو ته نبي خدا صلي الله عليه وسلم ۽ حضرت ابوبڪر رضي الله عنه جن ڪنهن جاءِ تي تشريف فرما آهن، فرمائين ٿا " اي محمد نعمان ماڻهن کي چئو ته جيڪو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مقبول آهي سو منهنجو ۽ الله جل جلاله جو مقبول آهي ۽ جيڪو شيخ احمد جو مردود يعني ترڙيل آهي سو منهنجو ترڙيل آهي ۽ جو منهنجو ترڙيل آهي سو خدا ۽ جو ترڙيل آهي. ساڳي طرح جناب سيد نعمان کي فرمايائون ته جو منهنجو مقبول آهي سو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مقبول آهي ۽ جو منهنجو مردود آهي سو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مردود آهي" پير ڪيترن وليَن خواب ڏٺا ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جو منڪر دوزخ جي عذاب جو لائق آهي، جوته سندن شان ۾ ٻر ڳي حضرت

هو منڪر حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ولاد خليفن مان آهي، وفات ... اصغر الظفر

پيغمبر صلي الله عليه وسلم جي حديثن مان ثابت آهي، جو حديث جو منڪر آهي سو اسلام جي ٻئي رڪن جو منڪر آهي. جيئن تہ اسلام جا چار رڪن آهن (١) قرآن شريف (٢) حديث شريف (٣) اجماع (٤) قياس. حديث رڪن نمبر ٻئي ۾ آهي. انهيءَ کان سواءِ عالم افروز آفتاب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ارشاد جي روشني پرين کان ڏسي ٿو ته خواني ۾ ڪيترا اولياءِ سڳورا رحمة الله عليهم اجمعين ٿا ٿيا جي سندن شان ۾ دلالت ٿا ڪن.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره
جي ٽاٽوخواني ۾ آيل ولين سڳورن جا قول

حضرت جن جي ٽاٽوخواني ۾ ڪيترن وليّن سڳورن رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين ارشاد فرمايا آهن، جهڙوڪ غوث المسلمين والاسلام "شيخ احمد جام" ۽ وارث ولايت فاني الله "شيخ خليل الله بدخشي" ۽ غوث الثقلين جگر گوشه حسنين ڪريم الطرفين فرياد رس قسمين محبوب سبحاني سيد ٿا عبدالقادر جيلاني ۽ شيخ عبدالقدوس گنگوهي چشتي ۽ حضرت شيخ سليم چشتي ۽ حضرت شيخ نظام نارنولي ۽ شيخ عبدالله علاؤ الدين سهروردي ۽ حضرت مخدوم جهانيان ۽ حضرت توعلي قلندر پاني پتي ۽ شاه ڪمال قادري وغيرهم رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين.

هنن وليّن سڳورن مان ڪن جي مختصر احوال کان هن ڪتاب کي مشرف ڪريون ٿا. انهن جي پيشنگوئي روضة القيوميه تان آندي اٿس ۽ ڪن بزرگن جي پيشنگوئي جيڪي ڏنيون اٿس ٻين وڏن ڪتابن ۾ شائع ڏسن.

حالات حضرت شيخ احمد جام قدس سره[1]

هن حضرت جا مو چار احوال ڪتاب سفينة الاولياء ۽ خزينة الاصفيا ۽ اخبار الاخيار وغيرهم ۾ موجود آهن جي مقامات شيخ الاسلام احمد جام قدس سره ۾ بيان ڪن ٿا حضرت شيخ احمد جام جو فرزند شيخ ظهور الدين ڪتاب رموز العاشقين ۾ لکي ٿو تہ اخير عمر تائين منهنجي پيءُ جي

---

[1] شيخ ابو نصر احمد جام بن ابي الحسن قدس سره ولادت ٤٤١ھ عمر ٩٥ سال وفات ٥٣٦ھ مزار پر انوار جام خراسان جي مشهور شهر ۾ آهي (خزينة الاصفيا ج ٢ ص ٢٤٢)
مادهٔ تاريخ ولادت: امام المسلمين پاڪيزه احمد ؛ شده تاريخ توليدش سراڄام — سفينة الاولياء ص ١٧٨
مادهٔ تاريخ وفات: وصال شد لقب فخر شيخ ختم ؛ ڄمر ابو نصر ڪامل احمد جام

هئا جيئن لکين ماڻهن فيض ورتو. مون پنهنجي والد کان ٻڌو ته مون ضعيف تن مشائخن جا مقامات گهڻن ڪتابن ۾ ڏٺا آهن پر جيڪي باطني حالتون ۽ وصف ان کان صادر ٿيون تن جو ڪنهن ٻئي تي نه ڏٺيون ۽ نه ٻڌيون. حضرت شيخ احمد قدس سره پنهنجي فرزند کي جواب ۾ فرمايو ته " مون جنهن قسم جي رياضت ڪنهن ٻئي جي ٻڌي يا ڪتاب ۾ ڏٺي اها بلڪ ان کان به زياده ڪيم. الله جل جلاله جيڪا عنايت انهن ولين تي فرمائي هئي سا مون کي عنايت ڪيائين. اڄ کان چار سو ورهيه پوءِ هڪ مرد احمد نالي پيدا ٿيندو جنهن ۾ الله جي عنايتن جا اثر ۽ نشان پڌرا ٿيندا ۽ ولين جهڙا اهو ٿيندا سڀ ماڻهو "هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّيْ" جو نعرو هڻندا. مطلب ته پهرين ۽ پوين ولين جا ڪمالات ان هڪڙي کي ملندا. حضرت مولانا جامي قدس سره پڻ اها حقيقت ڪجهه تغير سان نفحات الانس ۾ آندي آهي.

حضرت شيخ احمد جام ڇهين صدي هجري ۾ رحلت فرمائي. حضرت مجدد الف ثاني جي ولادت ڏهين هجري ۾ ٿي. حضرت مولانا شيخ احمد جام جرير بن عبدالله البجلي جو اولاد آهي حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعالىٰ عنه ان کي امت جو يوسف ڪري ڪوٺيندا هوا. حضرت شيخ احمد جام قدس سره تن سون کان زياده ڪتاب علم ۽ معرفت جا لکيا. اول اُمي جاهل هوا. علم ڪونه پڙهيل هوا. ٻاويهن ورهين جي عمر ۾ جبل ڏانهن ويو تيرهن ورهه رياضت ڪيائون. سندن اولاد ايتاليهه پٽ ۽ ٽي نياڻيون هيون. سندن وفات کان پوءِ ۱۴ پٽ ۽ ٻه نياڻيون حيات هيون، جي ڏهئي پٽ عالم ۽ ڪامل هوا.

شيخ ابو سعيد ابو الخير قدس سره سندن پيدا ٿيڻ کان اڳ پيشن گوئي ڪئي هئي ۽ انهن لاءِ خلافت جو خرقو پنهنجي پٽ جي حوالي ڪيو هوائون. شيخ مودود چشتي قدس سره جي مريدي جي نسبت جو سلسلو حضرت شيخ احمد جام قدس سره سان لڳي ٿو.

حضرت شيخ احمد جام قدس سره کان منقول آهي ته مون کان پوءِ سترهن آدمي احمد نالي پيدا ٿيندا. آنحضرت صلي الله عليه وسلم کان پوءِ هزار ورهين گذرڻ تي پويون احمد پيدا ٿيندو، اهو امت جي سڀني ولين کان ڀلو هوندو. اها پيشن گوئي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني تي صادق آئي. اها پيشن گوئي پهرين ۽ ٽئين جلد درر مکنونات معرب مکتوبات جي حاشيه ۾ ٻين ڪتابن ۾ پڻ موجود آهي.

حضرت شيخ خليل الله قدس سرهٗ

حالات حضرت شيخ خليل الله قدس سرهٗ جي جدا ڪتاب ۾ مون ڏانهن نه ٿي نظر ڪئي فقط اختصار جي سبب پيٽين گوئي تي اڪتفا ٿو ڪريان. شيخ خليل الله بدخشي قدس سرهٗ جي مقامات ۾ لکيل آهي ته هڪ ڏينهن شيخ فرمايو ته "سبحان الله حضرات خواجگان جي سلسلي ۾ هڪ ٻار اچي پيدا ٿيندو جنهن جو ستارو ۾ پيدا ٿيندو ۽ اهو اُمت جي سيني ولين کان زور پيدا ٿيندو مگر افسوس جو ان وقت تائين آءٌ دنيا ۾ موجود نه هوندس ته انهيءَ جي صحبت حاصل ڪريان ها" انهن کان پوءِ هڪ خط جنهن ۾ دعاءِ نياز مندي لکيائون ۽ پنهنجن خليفن کي ڏئي چيائون ته هن خط کي سوگهو ڪري رکجو جڏهن حضرت مجدد الف ثاني قدس سرهٗ جن پيدا ٿين ته اهو سندن حضور ۾ پيش ڪجو ۽ مون لاءِ دعا گهرجو. اهو خط خواجه عبد الرحمٰن بدخشي جن جي پٽ قيوميت جي ڏهين سال گذرڻ تي حضرت مجدد الف ثاني جي حضور ۾ پيش ڪيو ۽ دعا گهرايائين. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرهٗ جن خط پڙهي فرمايائون ته "شيخ خليل اُمت جي وڏن مشائخن مان نظر ٿو اچي".

حالات حضرت غوث الثقلين محبوب سبحاني محي الدين جيلاني قدس سرهٗ

هيءُ سڀ کان زياده روشن حضرت امام حسن ۽ حسين رضي الله تعالىٰ عنهما جو لڳل موجاري گلشن، هيٺ اچڻ واري جهان جو دستگير، پنهنجي وقت ۾ سڀني پيرن جو پير، ابدال ۽ اوتاد ۽ قطب سندس باري هيٺان رهندا هئا جن ۽ انسان سندن آستان تي گڏ اچي ڪندا هئا، سندن نالو مبارڪ اسم اعظم، ادنيٰ ۽ اعليٰ جو مرشد معظم، غوث الاسلام والمسلمين نالو مبارڪ سيد عبد القادر ۽ لطف ڀريل لقب محبوب سبحاني ۽ بيان اشهب محي الدين آهي قدس الله سرهٗ الاقدس.

نسب سندن هن طرح آهي، قطب رباني غوث صمداني شيخ عبد القادر جيلاني حسني حسيني شافعي حنبلي بن ابي صالح بن سيد موسىٰ بن عبد الله بن سيد عمر زاهد بن سيد محمد بن يحيٰ بن سيد داؤد بن سيد موسىٰ ثاني بن سيد عبد الله ثاني بن سيد موسىٰ ثالث بن سيد عبد الله محض بن سيد حسن المشهور حسن مثنىٰ بن حضرت امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه بن حضرت اسد الله الغالب علي بن ابي طالب ڪرم الله وجهه و رضي الله عنهم اجمعين (خزينة الاصفياء ص ٩٧ ج ١)

سندن نسب والده جي طرف کان حسيني هن طرح ٿو ٿئي، جيئن ته سندن والده ماجده ام الخير امة الجبار فاطمه بنت سيد عبد الله زاهد بن ابي جمال الدين بن سيد محمد

بن سيد محمود بن طاهر بن سيد عبدالله بن ڪمال الدين عيسىٰ بن محمد جواد بن امام علي رضا بن امام موسىٰ ڪاظم بن امام جعفر صادق بن امام محمد باقر بن امام زين العابدين بن حضرت امام حسين بن حضرت علي بن ابي طالب ڪرم الله وجهه و رضي الله تعالىٰ عنهم اجمعين (تفريح الخاطر) ٻيو خرقو خلافت جو شيخ ابو سعيد مبارڪ بن علي مخزومي کان ۽ هيءَ ان شيخ ابو الفرح طرطوسي کان ان شيخ ابو الفضل عبدالواحد بن عبدالعزيز تميمي کان ان شيخ ابوبڪر شبلي کان قدس الله تعالىٰ اسرارهم (عمدة المقامات ص ١٣٩)

سندن ولادت کان سوين ورهيه اڳ ڪيترن وليّن سڳورن خبرون ڏنيون، جهڙوڪ شيخ ابو محمد شنبڪي جي روايت سان ابوبڪر بن هوارا، شيخ ابو الوفاء، شيخ عقيل منبجي، شيخ حماد بن مسلم دباس، هر هڪ هيءَ ارشاد ٿي فرمايو ته "حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رضه جڏهن وقت ۾ سڀني وليّن سڳورن جي گردن تي قدم رکندو يعني سڀني جو سردار ٿيندو ۽ غيب الٰهي الهام سان "قَدَمِيْ عَلٰى رَقَبَةِ كُلِّ وَلِيِّ اللهِ" چوندو. كذا في تحفة القادريه

ڪاتب جيڪي ڪرامتون ولادت وقت صادر ٿيون آهن سي به عجيب ۽ غريب آهن، سندن ولادت پهرين رمضان شريف ٤٧٠ھ ۾ واقع ٿي. ڪنهن بزرگ هڪ موچارو شعر لکيو آهي، جنهن ۾ سندن ولادت جو سال ۽ وفات جو سال ۽ عمر جي مدت اچي وڃي ٿي.

إِنَّ بَازَ اللهِ سُلْطَانُ الرِّجَالِ ؞ جَاءَ فِيْ عِشْقٍ تُوُفِّيْ فِيْ كَمَالٍ

يعني حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه سڀني مانهن جو بادشاه آهي عشق ۾ پيدا ٿيو، جڏهن عشق ڪامل ٿيو ته آهن وفات فرمايائون. ولادت جو سال عشق ٤٧٠ عمر جي مدت ڪمال جو لفظ ادا آهي، پاڻ ڪڏهن به رمضان شريف ۾ والده ماجده رضي الله تعالىٰ عنها جو ٿڃ نه پيتائون، هن شعر ۾ انهي تصرف ڏانهن اشارو آهي

بداية امري ذكره ملاء الفضا ؞ وصومي في مهدي به كان يعرفي

يعني منهنجي ابتدائي حالت جو ساري دنيا ۾ قصو مشهور ٿي ويو، ۽ پينگهي ۾ منهنجو روزو رکڻ جي ڏيو، سندن ڪلهن مبارڪن تي حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جي قدم مبارڪ جا نشان هوا جو معراج جي رات حضرت سرور ڪائنات صلى الله عليه وسلم جن حضرت غوث الاعظم محي الدين جيلاني قدس سره جي ڪلهن تي قدم رکيا هوا. ڪين الله جل جلاله اخلاق محمدي ۽ حسن يوسفي، صدق صديقي

عدل فاروقي، حلم عثماني، ۽ علم، شجاعت حيدري عطا ڪيا هوا.

ڪتاب "روضة النواظر في مناقب الشيخ عبد القادر" جي ڇهين باب ۾ انهن مشائخن جو ذڪر آيل آهي، جن حضرت محي الدين جيلاني قدس سره جي قطب هجڻ ۽ وڏي شان جي وارث هجڻ جي خوشخبري ڏني آهي. جيئن ته هيٺيان شعر ان ۾ آيل آهن:

شَهِدَتْ بِرُتْبَتِهِ جَمِيعُ مَشَائِخٍ ∴ فِي عَصْرِهِ كَانُوا بِغَيْرِ تَنَاكُرِ

يعني شيخ عبد القادر جيلاني قدس سره جي رتبي جي سڀني مشائخن انڪار کان سواءِ سندن مرتبي جي شاهدي ڏني.

أَمَّا الَّذِينَ تَقَدَّمُوا فَتَبَشَّرُوا ∴ بِقُدُومِهِ الْمَيْمُونِ أَكْرَمِ طَائِرِ

يعني اڳوڻن وليَن سندن قدم ميمنت لزوم جي بشارت ڏني هئي ۽ جڳ ۾ ان جو بيان ڪيو هئي

كَالْعَالِمِ الْبَصْرِيِّ هُوَ الْحَسَنُ الَّذِي ∴ عَنِ الطَّرِيقِ لِسَالِكٍ وَلِسَائِرِ

يعني جهڙيءَ طرح حسن بصري رحمة الله عالم ۽ بزرگ هو جنهن سلوڪ جي سڀني سالڪن لاءِ آباد ۽ رونق دار هيو.

مِنْ عَصْرِهِ التَّابِعِي إِلَى عَصْرِ الشَّرِيفِ ∴ الْقُطْبِ مُحْيِي الدِّينِ عَبْدِ الْقَادِرِ

يعني حضرت حسن بصري جي زماني کان وٺي حضرت شيخ محي الدين عبد القادر جيلاني جي وقت تائين

مَا مِنْ وَلِيٍّ كَانَ صَدْرَ زَمَانِهِ ∴ إِلَّا وَبَشَّرَهُمْ بِعَبْدِ الْقَادِرِ

يعني ڪو اهڙو وقت جو قطب نه گذريو، جنهن ماڻهن کي سندن اچڻ جي خوشخبري نه ڏني هجي

هُوَ صَاحِبُ الْقَدَمِ الَّذِي خُفِضَتْ ∴ رِقَابُ الْأَوْلِيَاءِ لَهُ بِغَيْرِ تَشَاجُرِ

يعني پاڻ اهي صاحب قدم آهن جن اڳيان سڀني وليَن لڙائي جهيڙي کان سواءِ گردن جهڪايا

إِذْ قَالَ مَأْمُورًا عَلَى كُرْسِيِّهِ ∴ قَدَمِي عَلَى رَقَبَةِ جَمِيعِ أَكَابِرِ

يعني جڏهن پاڻ حڪم الاهي سان منبر تي چڙهي فرمايائون ته منهنجو قدم سڀني وليَن تي آهي

فَحَنَتْ جَمِيعُ الْأَوْلِيَاءِ رُؤُوسَهُمْ ∴ لِجَلَالِهِ بِأَيْدِيهِمْ كَالْحَاضِرِ

يعني تڏهن ان وقت هرهڪ ولي سندن جلال ۽ بزرگي جي سبب کان پنهنجو گردن جهڪايو

لَمْ يَمْتَنِعْ أَحَدٌ سِوَى رَجُلٍ سَعَا ∴ عَنْ حَالِهِ مِنْ أَصْفَهَانَ مُكَابِرِ

يعني ان وقت جي وليَن مان ڪنهن به تابعداريءَ جو انڪار نه ڪيو مگر هڪ شخص جو سندن حال کان ناواقف هو

قَدْ كَانَ بَيْنَ الْأَوْلِيَاءِ مُعَظَّمًا ∴ بِالْعِلْمِ وَالْحَالِ الشَّرِيفِ الْفَاخِرِ

يعني اهو شخص وليَن جي جماعت ۾ پنهنجي علم ۽ شرافت جي سبب تعظيم وارو هو

وَلِمَنْ غَلَبَتْ عَلَيْهِ شَقَاوَةٌ ٭ سَبَقَتْ كَاِبْلِيْسِ اللَّعِيْنِ الْكَافِرِ

يعني ۽ جنهن تي شقاوت ازلي ان تي غالب آئي جيئن تہ مردود ابليس لعين تي شقاوت ازلي غالب آئي هئي.

* كتاب روضة النواظر جي پنجين باب ۾ لکيل آهي تہ حضرت ابو علي حسن بن عيسيٰ بصري رضي الله تعالى عنه جي وقت ۾ سيڪو شيخ حضرت محبوب سبحاني جي تشريف جي خبر تو ڏني ۽ هو ۽ بشارت بيان ٿو ڪري تہ حضرت شيخ عبد القادر جيلاني پنهنجي وقت جو قطب آهي. (تفريح الخاطر في مناقب عبد القادر ص ۲۲ تا ۲۸)

* ياڻ جنن ملڪن ۽ انسانن کي فيض ڏيندا هوا. سندن دربار مان روزكتيئي فيض ۽ پير پوري ٿي خلافت ۽ دين ارشاد عام لاءِ روانا ٿيندا هوا. ڪيترن چورن کي قطب بڻايائون ۽ ڪيترن ڪافرن کي اسلام جي دسترخوان کان مشرف ڪيائون. سندن وعظ ۾ ستر هزار ماڻهو حاضر ٿيندا هوا. ان وقت چار سو ڄڻا سندن ڪلام مبارڪ لکڻ لاءِ تيار ٿي ويهندا هوا ۽ گهڻا ماڻهو تہ حضور ۾ خدا عزوجل جلاله کي واصل ٿي ويندا هوا اهڙيءَ طرح جا جنازا اٿي ويندا هوا. ڪن الله جل جلاله مريدن جي نالن کان مشرف فرمايو ۽ سندن منڪرن کي الله جل جلاله رحمت جي دروازه کان ترڙايو.

* ياڻ ڪرامت کي پسند نہ فرمائيندا هوا جيئن تفريح الخاطر جي ۲۵ مناقب جي ۱۳ ۾ آهي: حضرت محبوب سبحاني رحمة الله عليه جن فرمائيندا هوا تہ جو شخص ڪرامتن کي حڪمت ۽ مصلحت کان سواءِ ظاهر ٿو ڪري ۽ لڪائي نہ ٿو اهو گويا دنيا جو طالب آهي ۽ جو شخص منهنجو مريد هجي يا منهنجي اولاد وغيره کان خلافت حاصل ڪري اهڙي ريتي تابع رهي جنهن کان ڪرامتون صادر ٿين ۽ انهن ڪرامتن کان پنهنجو مطلب دنيوي ظاهر ٿو ڪري اهو يقين جهانن ۾ منهن ڪارو آهي". ڪا نئن تمام گهڻيون ڪرامتون هر روز صادر ٿينديون هيون مگر ياڻ لڪائڻ جي ڪوشش فرمائيندا هوا باوجود انهي سندن ڪرامتون حد تواتر کي پهتل آهن.

سندن مختصر ڪرامات

ڪرامت هڪ پيري حضرت غوث پاڪ رضي الله تعالى عنه جي وقت ۾ بغداد شريف ۾ وبا جي بيماري اچي پئي جنهن ڪري جوهنا رهن آدمي ڏهاڙي مرندا هئا. ماڻهن حضور

اچي عرض ڪيو پاڻ فرمايائون ته منهنجي مدرسي جي ڪناري وارو گاهه جيڪو گهوڙن
بيمارن کي شفا ٿيندي، ماڻهن گاهه کائڻ ۾ پڻ شروع ڪيو نيٺ گاهه کپي ويو، تڏهن
پاڻ فرمايائون ته جيڪو منهنجي مدرسي جي پاڻي ۾ جو ڍڪ پيئندو ان کي الله جل
جلاله ڪامل شفا بخشيندو. جڏهن ماڻهن پاڻي پيئڻ شروع ڪيو ته هن بيماري
صفا ڇڏي ڏني ۽ حضرت جن جي وقت ۾ وري ڪڏهن به بغداد ۾ اها بيماري نه ٿي.

ڪرامت هڪ شخص جو حضرت جن جو خادم هو مري ويو، اُن جي ڀاءُ حضورؐ
۾ روئندي آئي پاڻ فرمايائون ته "تون منهنجي مٿس جي حجري ۾ ٽئين لاءِ سوال
ڪرين ٿي جا؟ پوءِ مراقبو ڪيائون نيٺ ان روح کي عزرائيل کان کسي آيا ۽ هو مرد
جيئرو ٿي پيو عزرائيل الله جي درٻار ۾ عرض ڪيو، الله جل جلاله فرمايو ته "اي ملڪ
الموت، غوث الاعظم منهنجو محبوب ۽ دوست آهي" نيٺ ان ڏينهن عزرائيل
جيڪي به روح ڪڍيا هوا ڪا ٿيلهي کسي ورتائون. لاريب فيه

ڪرامت هڪ عورت کي دعا ڪيائون ته توکي پٽ ڄمندو. اتفاق سان ان کي ڌيءُ ڄائي
مائي حضور ۾ ڌيءُ کڻي آئي حضرت جن جي تصرف سان اها ڌيءُ پٽ ٿي پيو.

سندن مختصر حالات علم، عبادت، اخلاق ۽ ارشاد

حضرت غوث الاعظم جي مدرسه ۾ (٥٠٠) ڇهه سو ٻيا طالب العلم پڙهندا
هوا سڀني کي هر روز پاڻ سبق ڏيندا هوا، جي ڪنهن کي قلم نه هوندو ته پاڻ عطا ڪندا
هوا. جيڪڏهن ڪو مريد ٿيڻ لاءِ ايندو هو ته ان کي مريد ڪري پنهنجي هٿن مبارڪن
سان انگي شجره لکي ڏيندا هوا جي وضوءِ ڪندو هو ته وضوءَ جي بجاءِ غسل ڪرڻ
فرمائيندا هوا. هڪ رات ڪين اسهال جي بيماري ٿي ان رات ٻارهن ڀيرا بيت الخلاءِ ۾ تشريف
فرمايائون، سڀ ڪنهن پيري غسل ڪيائون. جيڪڏهن خادم سامان وٺڻ کان ٿڪجي
پوندو هوا ته پنهنجي سر بازار ۾ وڃي حويلي مبارڪ لاءِ سامان خريد ڪري پاڻ کڻي
ايندا هوا. ان ۾ سندن خالص خيال هوندو ته منهنجي جد امجد رسول الله صلي الله عليه
وسلم جن پڻ ائين ڪيو آهي. جيڪڏهن جماعت سان ڪنهن سفر تي ويندا ته منزل
واري جاءِ تي پنهنجي هٿن مبارڪن سان پيهڻ ڪري ايندا هوا. ۽ ماڻهن کي مانيون ورهائي

ڏيندا هوا. پاڻ ڪڏهن ڪوئي ڪو نشست ۾ ڪنهن واري چيز استعمال نه ڪندا هوا. هڪ دفعه شخص ٻار آيا انهن کي ٻار اڳ ۾ وڃي وڻي ٻار شي وٺي ڏنا ٿون. بهر حال الله تعالى جل جلاله کين حضور انور صلى الله عليه وسلم جن جو سا ڳيو اعلى خلق عطا فرمايو هو. سڀ ڪنهن نماز فرض کان پوءِ قرآن شريف جو ختمو پڙهندا هوا. پاڻ فرمائيندا هوا ته جنهن مهيني تون ٻئي ته مونکي سلام ڪري ته هر ڪو سال اچي مون وٽ سلام ڪري ٿو جيڪي انهي سال ۾ اچڻو آهي سو بيان ڪري ٿو اهڙي طرح مهينو به اهڙي طرح هفتو. مونکي قسم آهي رب جل جلاله جو ته سڀ چڱا ۽ مٺا ماڻهن جا نالا پيش ڪيا ٿا ٿين ۽ منهنجي اکين سامهون لوح محفوظ آهي. آءٌ الله تعالى جل شانه جي علم ۾ ٻڏل هوندو آهيان. آءٌ رسول الله صلى الله عليه وسلم جو نائب آهيان. تفريح الخاطر صفحه ۱۹ مناقبات

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه پنهنجي مڪتوب نمبر ۲۳ ۾ حضرت محبوب سبحاني جي تعريف ڪئي آهي ۽ قرب ولايت جي مقام مان بعد واري سند ان قائم مقام جي جاءِ تي فرمايو اٿن ۽ نُوْرُ الْقَمَرِ مُسْتَفَادٌ مِنْ نُوْرِ الشَّمْسِ جو مثال ڏنو اٿن. عمدة المقامات صفحه ۱۴ ۾ حضرت مرشد قيوم جهان قدس سره انهي مڪتوب کي بيان ڪري آخر ۾ لکي فرمايو آهي ته "ولين سڀني ۾ محبوب سبحاني جو وجود مبارڪ شان عظيم آهي، جيڪا ڪان وڌيڪ ظاهر آهي، الحمد لله جو هي فقير (مصنف عمدة المقامات) اگرچه والد شريف جي طرف کان حضرت مجدد الف ثاني جو اولاد آهي پر حضرت والده شريفه پاران سند ۾ غلامي جي نسبت ٿو رکي، جيئن ته منهنجي والد صاحب جي والده شريفه ۽ منهنجي ڏاڏي بزرگوار جي والده شريفه حضرت محبوب سبحاني جي اولاد مان آهن، انهي ڪري سڀ آءٌ وڏي اميد ٿو رکان.

اگرچه خود گلستان باغ و راغ نيم هزار شکر که فارغ از آن و باغ نيم

تمَّ کلامه الشريف. ــــــــ صاحب روضة القيوميه آندو آهي ته هڪ ڏينهن جنن ۽ انسانن جو اڳواڻ حضرت شيخ عبد القادر جيلاني قدس سره صبح جي مراقبي ۾ هوا ته کان آسمان هڪ وڏو نور ظاهر ٿيو جنهن کان سارو جهان روشن ٿي ويو. اهو نور ساعت بساعت وڌندو ويو ۽ روشن ٿيندو ويو ان نور کان امت مرحومه جي پهرين ۽ پوئين وليَن سڀني روشني حاصل ڪئي. حضرت محبوب سبحاني محي الدين جيلاني قدس سره جن فڪر

ڪيو ته هن مثال ۾ الله جَلّ جَلالهُ مونکي ڪهڙي صاحب ڪمال جو وجود باجود
ڏيکاريو آهي. الهام ٿيو ته هن نور جو صاحب، امت جي سيني پهرين پيرين ولين
کان ٻارهين ۾ پيدا ٿيو آهي پنجن سَون ورهين کان پوءِ ظهور فرمائي منهنجي پيغمبر صلي الله
عليه وآله واصحابه وسلم جي دين کي تجديد ڪندو، يعني تازگي ونرالائي ڏيندو ۽ جيڪو به
اُن جي صحبت کان فيضياب ٿيندو ۽ اهو سعادت مند ٿيندو ۽ ان جا فرزند ۽ خليفا
درگاهه احديت جي صدر نشينن مان آهن ان ڪري واقعي جي ڏسڻ کان پوءِ حضرت
غوث الاعظم محي الدين جيلاني رضي الله تعالى عنه جن پنهنجو خاص خرقو اولاد ۾ ان
۾ نسبت خاص وجهي پنهنجي وڏي خليفي کي امانت حوالي فرمائي هدايت فرمايائون ته هي
خرقو حفاظت سان رکيو وڃي ۽ هٿو هٿ وقت گذرڻ تي حوالي ٿيندو رهي جيستائين
ان جو اصل وارث ظاهر ٿئي انهي حوالي ڪيو وڃي، جنهن شخص جو ان وقت وارد ٿي
اهو اُن کان فائدو وٺي ۽ سڀ ان سلوڪ سان مسلوڪ ٿئي ۽ انهي تربيت ڪري ۽ پاڻ کان
متي ڌاري. ”ترمقة الحروف قلبي نسخه ۾ هن طرح عبارة ڏني آهي.

تا آنکه شخص پيدا شود که پيروے از و اخذ فيض کنند مرا ورا سلوک نمايد وازخود بالا نشانند الخ

يعني حضرت محبوب سبحاني فرمايو ته جيستائين اهو شخص پيدا ٿئي جنهن جو سندس
پٽ ان کان فيض وٺي ۽ مريد ان سلوڪ ڪري ۽ پاڻ کان متي ڌاري انکي مٿانها سلام
ڏجو ۽ هن خرقي کي تحفه طرح سندس اڳيان رکجو. پوءِ اهو خرقو امانت هليو ٿي
آيو ۽ حضرت شاه ڪمال قادري جي پوٽي شاه اسڪندر رحمة الله جي پٽن سالن ۾ حضرت
امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي پهچائي ڏنو. صاحب روضة القيوميه
قيوميت جي پٽن سالن ۾ تفصيل سان ان جو ذڪر آندو آهي. حضرت شاه غلام علي محدث
دهلوي جي هڪ رساله مان انهي خرقه جي ثابتي ملي ٿي. اهڙي طرح سلسلة الذهب
”حدائق الورديه“ ۾ به اها ڳالهه ثابت آهي، پر اصل جنهن مان گهڻو ڪري سڀ ڪتاب نقل
آهن سو روضة القيوميه آهي جنهن جا جامع الاعلام محمد احسان ڪهاڻين جي آندا آهن

ڏٺو رساله ايضاح الطريقه ص ۲۱ ۾ انهي خرقه جي ثبوت جو اشارو حضرت شاه غلام علي قدس سره فرمايو آهي.
(آئندي ص ۲۹ تائين) [illegible]
[illegible]

حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي رحمة الله عليه

هن حضرت جا موجيارا احوال "سيرالاقطاب" "معارج الولايت" ۽ اخبارالاخيار ۽ سفينة الاولياء ۽ ٻين بي شمار ڪتابن ۾ سڀ کان زيادہ روشن سندن شان جي دلالت ڪندڙ موجود آهن، پاڻ علم ۽ عمل ذوق، حالت، حلاوت ۽ سماع جا صاحب هوا، اگرچه ظاهري ارادت فيض باطني جي سندن شيخ محمد بن شيخ عارف بن شيخ عبدالحق چشتي صابري کان ورتي هئي، مگر سندن نسبت اويسي ۽ سلسلو باطني حضرت شيخ احمد عبدالحق توشاني مليل آهي ۽ ان جي روحانيت کان ڪماليت کي پهتا آهن. ڪتاب انوارالعيون جنهن ۾ ست فن آهن تن مان ٻئي فن ۾ شيخ احمد عبدالحق جي تعريف، ڪرامات ۽ مقامات جو بيان ڪيو اٿن، ——— صاحب معارج الولايت جو لکي ٿو ته شيخ عبدالقدوس مادرزاد ولي هوا، جيڪي بدن ماءُ مان پيدا ٿيا اهو انهيءَ طرح ٿيندو هو، حلال کاڌو کائيندو هو جو ڪم ڪندا هوا، جنهن کان آڳ ايندو هو ته اول درويشن ۾ ورهائيندا هوا ۽ پاڻ راتو گذارا اوقات جيترو بچائيندا هوا. صاحب اخبارالاخيار جو آهي ته هيءَ سنڌ هنديءَ سندن حضور ۾ مسلمان ٿيو ان کي ولايت جي درجه سان نوازيائون جو وڏن خلفن ۾ ٿو ڳڻجي. سندن خليفا اڪثر ٿيا جي ڪاملين ۾ اچن، سندن اولاد گهڻو هو. شيخ رڪن الدين قدس سره مرد تبرڪ ۾ هئي والد جو فرزند هو (خزينة الاصفياء ج ١ ص ٤١٦)

حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي سنت سان اهڙو عشق هين جو بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي، سندن والد شريف جو نالو مبارڪ شيخ صفي الدين هو. ڪتاب تمام گهڻا تصنيف ڪيا اٿن علم اصول ۽ فروع ۾ لکيا هوا ۽ سندن شعر تمام سٺو عمدة المقامات ۾ مثال لاءِ موجود آهي. عمدة المقامات ۽ موافق قول اخبارالاخيار ۽ سفينة الاولياء ۽ سيرالاقطاب ۽ شجرهء چشتي جي سندن وفات سال ٩٤٥ھ ۾ ٿي، زيارتگاه سندن گنگوه ۾ آهي جو دهلي جي پسگردائي ۾ هڪ ڳوٺ آهي. قطعه تاريخ وفات از مفتي صاحب جو هي:

شيخ قدس واقدس عبد قدوس ⁂ بملڪ قدس از حق يافت شاهي

زمشتاق جان سالش عيان شد ⁂ دگر مشتاق محبوب الهي

بگو قدوس شاهنشاه اقطاب ⁂ اگر تاريخ ترحيلش بخواهي

٩۴٥

صاحب روضة القيوميه جو آئي ٿو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرهٗ النوراني جو والد بزرگوار حضرت خواجه عبد الاحد قدس سرهٗ جن حضرت شيخ عبد القدوس گنگوهي چشتي قدس سرهٗ جي حضور ۾ حاضر ٿي باطني فيض لاءِ عرض ڪيو، حضرت شيخ فرمايو ته اوهين ظاهري علم جي تحصيل کان فارغ ٿي پوءِ اچجو، حضرت مخدوم قدس سرهٗ عرض ڪيو ته جي اُن وقت تائين حضرت جن عالم حيات ۾ نه هجن ته پوءِ ڇا ڪريان؟ حضرت شيخ گنگوهي قدس سرهٗ جن پنهنجي فرزند جي طرف اشارو فرمايو ته جيڪڏهن آءٌ نه هوندس ته منهنجي فرزند جي خدمت ۾ اچجو. حضرت مخدوم قدس سرهٗ جي دل ۾ خطرو پيدا ٿيو ته جيڪڏهن علم جي تحصيل تائين منهنجي حياتي وفا نه ڪئي ته پوءِ آءٌ نااميد رهجي ويندس، حضرت شيخ عبد القدوس قدس سرهٗ جو اهو خطرو نور باطن سان معلوم ڪري فرمايو ته اوهين پنهنجي دل ۾ ڪنهن به قسم جو خطرو نه ڪريو، ڇو ته جلدي علم جي تحصيل کان فارغ ٿيو، اوهين باطني سلوڪ حاصل ڪندا، موتي اوهان جي پيشاني ۾ هڪ نور ڏيکاري ٿو ڏئي جو ڪشف سان معلوم ٿو ٿئي ته سگهوئي توکي هڪ فرزند عطا ٿيندو جنهنجي نور سان سارو جهان اوڀر کان اولهه تائين روشن ٿيندو ۽ ان جي وسيلي بدعت ۽ گمراهي جي اونداهي ميٽي ان جو طريقو سڄي جهان ۾ کڻي وڪري ويندو ۽ ان جي اولاد ۽ خليفن جي وسيلي سان قيامت جي ڏينهن تائين ڪمالات باطني قائم رهندا، جيڪڏهن آءٌ ان وقت تائين جيئرو رهيس ته سندس قرب الهي لاءِ وسيلو ٿيندس.

شيخ سليم بن بهاءالدين چشتي قدس سرهٗ[1]

هي حضرت وقت جي وليءَ جي اعلى پايو رکندڙ ۽ وڏو بزرگ، چشتي خاندان جو موج زن دريا ۽ پُر شور، وقت جي عارفن ۽ ڪاملن جو سينگار، زاهدن ۽ عابدن جو جنسار غوث الدنيا والدين، هند سنڌ ۾ سندن نالو مبارڪ شيخ سليم ۽ عرب ۾ شيخ الهند قائم مقام شيخ فريد الدين آهي قدس الله سره الاقدس.

---

[1] شيخ سليم بن بهاؤالدين چشتي فاروقي قدس سرهٗ ولادت ٨٨٤ھ وفات ٩٧٩ھ، سندن مزار پُر انوار فتح پور سيڪري ۾ زيارتگاهه آهي

قطعه تاريخ ولادت: شيخ زينت شد از خورشيد روشن ÷ طرفه توليد آن شيخ دوران

تاريخ وفات: باز سال وصال او جستم ÷ پير محمود قوت الاسلام ٩٧٩ — خزينة الاصفياء ص ٤٣٥ ج ١

– سندن نسب مبارڪ حضرت خواجه فريد الدين گنج شڪر قدس سره سان ٿو ٺهڪي حضرت گنج شڪر جو نسب حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعاليٰ عنه سان مليل آهي. حضرت شيخ سليم چشتي ظاهري علم شيخ مجدالدين قدس سره کان حاصل فرمايو. ٿوري عرصي ۾ وقت جي سڀني عالمن کان بلند درجي تي پهتو. پاڻ حج شريف تمام گهڻا ڪيا اٿن ۽ گهڻي مدت روضهٔ حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جا پڻ مجاور ٿيا آهن عرب و عجم جو سير ڪيائون. ڪيترن ڪاملن جون صحبتون لڌيون رهيائون. سير جي وچ ۾ شيخ ابراهيم چشتي قدس سره جا مريد ٿيا ۽ خلافت جو خرقو ورتائون. پاڻ عرب ۾ ڪيترا ماڻهو پنهنجي صحبت مبارڪ کان مشرف ڪيائون. حضرت ڪامل الولي شيخ محمود شامي، شيخ رجب علي جو روضه حضرت رسول انور صلي الله عليه جو مجاور هو ۽ ٻين به ڪيترن عرب جي سادات کي خلافت کان مشرف ڪري انهن کي اتي ڏيڻ جي اجازت جو ڏگو بهرايائون. ٻيهر هندستان ۾ سيڪري جبل تي گوشه نشين ٿي رياضت ۽ عبادت ۾ گهڻو وقت گذاريائون. سندن ڪرامتون بي حد بي شمار آهن. ڪتاب سير الاقطاب ۽ اخبار الاخيار ۽ معارج الولايت ۽ تاريخ فرشته وغيره ۾ سندن چڱي طرح حالات ڄاڻايل آهي سندن تمام گهڻا خليفا فيض ظاهري ۽ باطني جا صاحب هوا، جن مان ڪي هيٺ لکجن ٿا. شيخ فتح الله سنبلي، شيخ ڪمال الدين، شيخ پيارا ناندوي، شيخ محمد مرداني، شيخ محمد بخاري، شيخ سيد جيو دهلوي، شيخ ڪبير نارنگپوري، شيخ محمد غوري، شيخ حسين بدايوني، شيخ حماد گواليري، شيخ يعقوب ڪشميري، شيخ رڪن الدين، شيخ حاجي حسين، شيخ سيد حسين، شيخ عبدالواحد ساڪن آگره، شيخ جلال حافظ امام، شيخ امام صوفي سرهندي ۽ ٻيا

– حضرت شيخ سليم قدس سره کي فرزند هوا، شيخ بدر الدين ۽ شيخ احمد قدس سرهما، پنهنجي مسند تي حياتي ۾ شيخ بدر الدين کي ويهاريائون ۽ فرمايائون ته "حضرت شيخ فريد الدين گنج شڪر قدس سره پڻ پنهنجي فرزند بدر الدين کي مسند تي ويهاريو هو، مون پڻ انهي پيروي ڪئي آهي". سندن ڪشف صحيح ۽ سالم هو جنهن ته پاڻ پنهنجي ڏينهن ۾ هڪ خبر ڏني هوائون ته فلاڻي جبل تي عمارت عالي ٿيڻي آهي گهرجي ته اوهين به اتي جايون نه رهايو. ماڻهن ٿنهين جي ڊپ کان احتراز ڪيو آخر ٿيو ائين

طرح جٽين فرمايو هوائون. حضرت شيخ سليم قدس سره ڪڏهن ڪڏهن سرهند شريف کان ٻاهر اچي ڏانهن شيخ زين الدين چشتي قدس سره جي مزار پُر انوار تي ويندا هوا. ٻاهر اچي سرهند شريف کان هڪ فرسخ پنڌ تي آهي. حضرت شيخ قدس سره جي وفات تاريخ ٢٩ ماه رمضان المبارڪ سال ٩٧٩ھ جي تي. سندن زيارتگاه فتح پور ۾ آهي. شيخ زينت مان سندن ولادت جو سال معلوم ٿئي ٿو (خزينة الاصفيا ملتقطا، جلد اول ص ٤٣٥) ـ ٨٨٤ھ

"صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته حضرت سليم چشتي قدس سره هڪ ڏينهن مراقبي ۾ استغراق ۾ هوا، ڏٺائون ته سرهند شريف جي زمين مان هڪ نور پيدا ٿيو آهي جنهن جي روشنائي کان زمين ۽ آسمان پر جي ويا آهن. حضرت سليم قدس سره جن عجب ۾ رهيا ۽ حيران ٿي ويا، مناجات ڪيائون ته الاهي هي نور ڪهڙو ۽ ڪنهنجو آهي، غيب کان الهام ٿيو ته هي اُن خدا جي پياري جو نور آهي جو هن زمين ۾ پيدا ٿيڻ وارو آهي، امت جي ولين کان ڏور پلو آهي. انجي هاڻي تمام مخلوق الاهي فيض باطني کان فائدو وٺندي ۽ شريعت جا احڪام نئين سر زندگي وٺندا ـــــــ راقم الحروف هڪ نسخي ۾ "سليم بدخشي" ڏٺو آهي. مگر جڏهن ته هندستان ۾ رهندڙ ۽ سرهند ايندڙ حضرت سليم چشتي آهي ۽ اردو ڪتابن ۾ پڻ چشتي جو لفظ لکيل آهي، يقين آهي ته بدخشي ڪاتب جي سهو هوندي، خصوصًا هندستان جي بزرگن مقامات سليم چشتي ۾ اهو ساڳيو مڪاشفو ڏٺو آهي" والله اعلم بالصواب".

شيخ نظام[1] نارنولي قدس سره

هي حضرت چشتي گهراڻي جو سرتاج ۽ هندستان ڏيڻ ۾ سراج هو، هندستان جي ملڪ جو وڏو مشهور ولي هو. شيخ نظام شيخ خانو چشتي ؒ جو مريد آهي، جو گواليار ۾ رهندو هو، وقت جي وڏن مشائخن مان آهي، شيخ نظام قدس سره چاليهن ورهن تائين طالبن جي ارشاد ۾ مشغول هو ۽ گهڻي خلق سندن صحبت کان وڏي درجه کي پهتي ۽ خلافت کان مشرف ٿي هيئه

[1] شيخ نظام نارنولي جي وفات ٩٩٩ھ ۾ ٿي آهي. مادهٔ وفات "محب اوليا مهتاب جنت" آهي
قطعه تاريخ وفات　نظام از دار دنيا چون سفر کرد ✣ خدا بخشيد بروي باب جنت
عيان شد ازين وصال انتقالش ✣ محب اوليا مهتاب جنت
٩٩٩ (خزينة الاصفيا ج ١ ص ٤٣٥)

پاڻ پيادا آيا، نوڪان حضرت خواجه قطب الدين اويسي قدس سره ذاتي وجدان ذوق ۾ گهڻي جدا بدسان ويندا هوا. سنه وفات[1] سال ٩٩٧هه ۾ پر ٻارگاهه نار نول ۾ آهي (سفينة الاولياء ص١٩٣، خزينة الاصفياء ج ١ ص٤٣٥)

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته جڏهن هندستان جو بادشاهه دين اسلام کان ڦري ويو ۽ اسلام کي تمام گهڻو ضعف پهتو تڏهن ماڻهن حضرت شيخ نظام نار نولي قدس سره جي خدمت ۾ دعا گهري، جڏهن ته حضرت شيخ نظام قدس سره وقت جي ڪاملن مان هو، پاڻ گهڻي دير تائين توجه فرمائي انهن ماڻهن کي دلاسو ڏنائون ۽ فرمايائون ته عنقريب هڪ مرد خدا اچڻ وارو آهي جو امت جي سيني ولين کان نرالو آهي، ان جي برڪت ۽ توجه سان ڪفر ۽ بدعت جي اونداهه وقت آهي سا دور ٿي ويندي. سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جو نور چمڪندو ۽ اسلامي رونق ظاهر ٿيندي. شريعت ۽ طريقت ٻنهي کي رونق ۽ قوت حاصل ٿيندي. انجي وجود جي نور کان سارو جهان مشرق کان مغرب تائين روشن ٿيندو. انجي فيض جو طريقو قيامت تائين قائم رهندو. بادشاهه جو اسلامي اچڻ ۽ مريد ٿيڻ ۽ دين کي قوت ملڻ، انجو بيان تفصيل وار روضة القيوميه ۾ آهي.

شيخ عبدالله علاؤالدين سهروردي هي ۽ حضرت دين جي بزرگن مان وڏو برچستو ولي ٿي گذريو آهي. سنڌ ۾ رهڻ ڪشمير ۾ ٿيندو هو. اصل وطن سنڌ لاڙ آهي. بابا نصيب الدين جي خليفي جامع ڪيا آهن. خلافت پڻ اتان هو، ترتائون ذڪر، شڪر، رضا ۽ تسليم ۾ بي نظير هوا. ڪشمير جا سوين هندو وتن اچي مسلمان ٿيا، هزارن خلق خدا جي سندن حق پرست[دست] کان ظاهري باطني ڪمالات حاصل ڪري خلافت جو خرقو ورتو. متوڪوه پڻ ۾ مسجد پڻ ٺهرايائون. سندن عمر مبارڪ تمام وڏي هئي جا ٻن سون ورهن کان زياده معلوم ٿئي ٿي. تاريخ اعظم

---

[1] هي صاحب سفينة الاولياء جي ذڪر ڪيو آهي، خزينة الاصفياء ۾ سال وفات ٩٩٩ لکيو آهي.

[2] تاريخ وفات جو ماده وجمال الغيب، گنج بخش عبدالله آهي مزار انوار ڪشمير ۾ آهي

قطعه تاريخ وفات رفت رحلت چو سوي جنت است ز ازجهان گنج بخش عبدالله

ارتحالش بجو جمال الغيب ز هم بخوان گنج بخش عبدالله خزينة الاصفياء ج ٢ ص١٣٢

۾ اسرار الابرار جي قول موجب سال ۷۰۱ھ ۾ وفات ڪيائون. سندن مزار پاڪ ڳاھه
ڪشمير ۾ آهي. هي بزرگ معلوم ٿئي ٿو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره
کان پوءِ پڻ گهڻو عرصو حيات رهيو آهي.

صاحب روضة القيوميه جي آندل آهي ته جڏهن بادشاهه هند جي ظلم، ڪفر ۽ بدعت جو غلبو حد نهايت تائين پهتو ۽ هندستان جا مسلمان پريشاني جي ڪوهه ۾ اونڌا اچي پيا هوا ۽ جو ته بادشاهي حڪم سان ڪوٽوال هر روز هزارن مسلمانن کي زور سان پڪڙي ويندا هوا، جيئن ته هو سان بادشاهه کي سجدو ڪرائيندا هوا جنهن سجدي کان انڪار ڪري ٿي ڪيوان کي قتل ڪري ڇڏيائون. انهي پريشاني جي حالت ۾ سبب مسلمان گڏ ٿي وقت جي پيشواءِ مقتدا حضرت شيخ علاؤالدين عبدالله سهروردي قدس سره جي حضور ۾ حاضر ٿيا ۽ دعا ۽ امداد باطني لاءِ التجاءِ ڪيائون. حضرت شيخ قدس سره باطن ڏانهن متوجه ٿيو ۽ ماڻهن کي خوشخبري ڏنائين ته فڪر نه ڪريو مونکي الله جل جلاله کان خبر ملي آهي ته عنقريب هڪ شخص پيدا ٿيڻ وارو آهي جو اُمت جي متاخرين اولياءَ کان بهتر ٿيندو. انجي توجه کان دنيا جو ڪفر ختم ٿي ويندو ۽ دين اسلام کي رونق ملي ويندي. جهان ۾ تازگي ٿي ويندي. انجي هدايت ۽ ارشاد جي نور کان زمين ۽ آسمان روشن ٿي ويندا ۽ اهو نور قيامت تائين منور رهندو.

وليرسيد جلال الحق والدين الملقب به مخدوم جهانيان قدس سره[1]

هي حضرت جهان وارن جي پناه، پنهنجي وقت جو قطب، عاليجاه خدائي اسرارن جو مظهر ۽ والي، ولنس کيئي جن ۾ انسان سوالي هوا، پاڪ صحيح النسب سيد ۽ شيخ جلال الدين شريف الله سرخ بخاري اُچوي جا پوٽا آهن، سندن والد ماجد جو نالو سيد احمد ڪبير بن سيد جلال الدين سرخ آهي، سيد صدرالدين راجو قتال

---

[1] حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي ولادت ۷۰۷ھ وفات ان ڄمڻ ڏينهن عيد الضحيٰ ۷۸۵ھ مدت عمر ۷۸ سال آهي. مزار پُرانوار اچ ۾ آهي - اخبار الاخيار ص۱۴۳ سفينة الاولياء ص۱
خزينة الاصفياء ماده ولادت هن طرح لکيو آهي - آفتاب جلال والاجلال: سال توليداد بخوان و بين ۷۰۷
۽ ماده وفات هي بيان ڪيو آهي - متقي وحليم وصلتش ٻو:
نيروان آفتاب اهل يقين ۷۸۵ والله اعلم بالصواب خزينة الاصفياء ص۳۸ ج۲

سندن سڳو پاڻ آهي، پاڻ مادر زاد وليءَ آهن. صاحب اخبار الاخيار جو آکڻ آهي ته مخدوم جهانيان پنهنجي والد سيد احمد ڪبير جو مريد آهي، تنهن کان پوءِ پنهنجي چاچي شيخ صدرالدين کان خلافت جو خرقو ڪيائون. تنهن کان پوءِ حضرت شيخ رڪن الدين ابوالفتح ملتاني قدس سره کان مريدي خرقو خلافت جو ورتائون ۽ حرم محترم مديني منوره ۾ ٻي خرقو خلافت جو شيخ الاسلام سند المحدثين شيخ عفيف الدين عبدالله مطري کان حاصل ڪيائون. بيت الله ۾ هڪ ڏس مليَن جنهن موجب حضرت شيخ نصيرالدين محمود چراغ دهلوي قدس سره کان پڻ خلافت جو خرقو ورتائون. مطلب ته پاڻ چوڏهن خانوادن جا خليفا آهن ۽ پيرا ساري جهان جو سير فرمايو اٿن. سون فقيرن ۽ مشائخن جي خدمت کان مشرف ٿي خلافت جا خرقا حاصل ڪيا اٿن. سڀني ۾ سلسله عاليه قادريه سان گهڻي محبت رکندا هوا. حضرت مير سيد جهانگير سمناني قدس سره لطائف اشرفي ۾ آندو آهي ته مون اڪثر وقت ٻن بزرگن جي خدمت ڪئي آهي. مگر جيڪي قدر حقيقتون ۽ معرفتون، ڪشف ۽ ڪرامات حضرت مخدوم جهانيان قدس سره کان صادر ٿيا ٿين، پوين ولين سڳورن کان ظاهر نه ٿيا آهن" الخ

سندن ڪرامات جو ڳڻپ ۽ شمار ڪونهي، صاحب انوار عظيميه و النفس القادريه جو آکڻ آهي ته هڪ ڏينهن حضرت مخدوم جهانيان قدس سره پنهنجي خانقاه تشريف فرما ٿي رکي، اوچتو گاهه جي ڪري ڪي ڏاڍي باهه لڳي ۽ نهايت جي اُثار پاتين. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جن هڪ مٺ خاڪ جي کڻي ڏاڍي آواز سان "يا شيخ عبدالقادر محي الدين جيلاني" پڙهي مٿي تي شوڪاري باهه ڏانهن اڇلايائون، گهڙيءَ ۾ باهه وسامي وئي. سلطان فيروز حضرت مخدوم قدس سره جو سچو مريد هو، باقي اغوو بيخان جهان منڪر هو. آخرڪار امت جي وسيلي سان مريد ٿيو. صاحب اخبار الاخيار جو آکڻ آهي ته مخدوم جهانيان جو لقب کين حضرت شيخ الاسلام بهاؤالدين ملتاني جي روضه منوره مان مليو ۽ صاحب خزانه جلالي جو آکڻ آهي ته حضرت شيخ رڪن الدين ابوالفتح ملتاني کان اهو لقب مليو اٿن. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جن تمام ڳالهيون پڙهيا آهن جن مان ڇهه اڪبري هوا

هڪ ڏينهن روضهٔ مطهرهٔ حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جي سامهون بيهي "السلام عليكم يا جد امجد ي" فرمايائون روضي منوره مان جواب آيو "وعليك السلام ياولدي وقرة عيني" يعني جدا هن حضرت مخدوم قدس سره جيو ته منهنجا اڳ ۽ سڳورا توهان تي سلام آهي. حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جن فرمايو ته توتي سلام اي منهنجا فرزند ۽ منهنجي اکين جا ٺار. مٿين ٻنهي شيخ جا ماڻهون اها حالت ڏسي تمام معتقد ٿيا. ساڳي اهڙي ڪرامت سندن ڏاڏي ٻنهي ڳوڙ شيخ جلال الدين سرخ شريف الله بخاري کان پڻ صادر ٿي هئي.

سندن عمر مبارڪ ٨٧ ورهه هئي. وفات سال ٨٠٧هه، ڪن جي قول موجب ٨٨٧هه تاريخ ١٢ شعبان جي ۽ ڪن جي قول موجب ١٠ ذي الحج عيد جي ڏينهن ٿي. نهايت اڳ ۾ مشهور معروف آهي تاريخ وفات جو مادو هن طرح آهي حامد و مهدي دنيٰ آمد.[1]

صاحب روضة القيوميه، دار الارشاد سرهند شريف جي عمارت جي ذڪر ۾ لکي ٿو ته هن وقت جنهن جاءِ تي سرهند شريف جي آبادي آهي، اتي هڪ وحشتناڪ جهنگل هو، جنهن ۾ شينهن ۽ اهڙي قسم جا ٻيا جانور رهندا هوا ۽ ان جو نالو سهرند مشهور هو انهيءَ سبب کان جو هندي ٻولي ۾ سهر شينهن کي چئبو آهي ۽ رند جهنگل کي چوندا آهن، يعني شينهن جو جهنگل، انهيءَ نالي سان شهر جو نالو سهرند رکيو ويو ۽ بادشاهي سکي ۾ پڻ اهڙي طرح نالو استعمال ۾ هو. انهيءَ نالي کي هن ادب پڻ مناسبت پوري آهي جو حضرت مجدد الف ثاني ۽ سندن صاحبزادا شير خدا جا هن شهر ۾ الله جل جلاله پيدا ڪيا. هن شهر جي وچ هڪ کوٽ بروس نالي سان مشهور هو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته ظاهر ڪيو ويو هو ته اتي نبين سڳورن علي نبينا وعليهم الصلواة والسلام جيون قبرون سڳوريون آهن، انهيءَ سبب پڻ هيءُ شهر سڀني شهرن کان اعليٰ ۽ اعظم آهي، ۽ انهيءَ فضيلت جي سبب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه هن شهر ۾ پيدا ڪيو ويو، جو سندن ڏهنديل نبين سڳورن سان نسبت رکيا هئي.

---

[1] حامد، مهدي، سڀني جو عدد (٨٧٢)، ٿو ٿئي، جانب کهڙي ته مخدوم قدس سره جي سال وفات واضح آهي مگر گهٽ جو اتفاق ٨٨٧هه جي قول تي آهي جهڙي طرح سندن مزار شريف جي دروازه تي تڪيل تاريخ مان معلوم ٿو ٿئي ته: تاريڪ گشت جمله جهان بي جمال شاه ✽ تاريخ بود جنت صد هشتاد وهفت سال تاريخ ٻئي

سلطان فيروز شاه جي وقت ۾ پنجاب جو خزانو دهلي ڏانهن بادشاه جي رهڻ جي جاءِ ڏي کڻي پئي ويا. جڏهن خزانو جهنگل سهرند ۾ پهتو تڏهن خزانو کڻندڙن جي همراهن مان هڪ مرد خدا جو، عزيز الوجود صاحب حال جو هو، انهيءَ ڪشف سان معلوم ڪيو ته حضرت پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم کان هزار ورهه گذرڻ تي هن جاءِ تي هڪ مرد پيدا ٿيندو جو وحيد يعني يگانو اُمت رسول الله صلي الله عليه وسلم جو ٿيندو، خزاني جا سپهسالار اُن بزرگ ۾ ويساهه رکندا هوا. ان بزرگ سڀني کي فرمايو ته هن جاءِ تي هڪ شهر آباد ڪرڻ لائق آهي. سڀني اها ڳالهه پسند ڪئي ۽ شهر جي آباد ڪرڻ جي تدبير ڪيائون. ان جهنگل جي چوڌاري پسگردائي ۾ ڪو شهر ڪونه هو. هڪ شهر سامانو نالي اٺن فرسنگن جي پنڌ تي هو انهيءَ علائقي جي سڀني رعيت سامانو مان پنهنجو ضروري ڪم لاهي ايندي هئي. خزاني جي ماڻهن ان بزرگ کي التجا ڪئي ته وڏي شهر جي بنياد رکائڻ جو ڪم بادشاهي مدد کان سواءِ ٿي نه سگهندو. بادشاه حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي سفارش سان اهو ڪم ضرور ڪندو. انهيءَ خدمت ۾ اهو عرض ڪجي. پوءِ سڀني حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي حضور ۾ گڏجي اهو عرض ڪيو ۽ بزرگ وارو ڪشف پڻ سندن خدمت ۾ بيان ڪيائون. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره انهن جو عرض قبول ڪري وطن کان دهلي ڏانهن روانا ٿيا. جڏهن حضرت جن دهلي ۾ پهتا تڏهن بادشاه پهچي مرشد جو استقبال ڪيو ۽ تمام احترام ۽ اڪرام سان شهر ۾ وٺي آيو. حضرت سيد مخدوم جهانيان قدس سره جن پهرئين مجلس ۾ ماڻهن جي اها التجا آڏو پيش ڪئي. بادشاه پنهنجي مرشد جو حڪم مڃيو ۽ شهر اڏائڻ جو حڪم صادر ڪيو ان وقت اهو ڪم خواجه فتح الله جو حضرت امام رفيع الدين جو وڏو ڏاڏو ۽ منصب وزارت تي مقرر هو" حوالي ڪيو ويو.

حضرت امام رفيع الدين قدس سره حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جو ڇهين پشت ۾ ڏاڏو بزرگوار آهي. سندس حالات عجيب ۽ مقامات غريب وڏن ڪتابن، جهڙوڪ "عمدة المقامات" "حضرات القدس" "روضة القيوميه" ۾ ثابت آهن.

خواجه فتح الله قدس سره جن پنهنجن سوارن سان ان جاءِ تي پهتو ۽ جهنگل ۾ هڪ مناسب ۽ متاهين جاءِ تي شهر جو بنياد رکيو. تعمير شروع ٿي. هر روز جيڪا

ناهيندي اهڙا اهڃاڻ ڏيندي نڪري ويندي هئي. اهڙا حالات ڏسي حضرت خواجه فتح الله قدس سره حيران ٿي وياءِ بادشاهه سان وڃي احوال ڪيائون. بادشاهه حضرت مخدوم جهانيان قدس سره کي التجا ڪري ان جو علاج گهريو. حضرت امام فتح الله قدس سره جو، مسجد جو امام ۽ مخدوم صاحب جو نائب هو ۽ خليفو اعظم هو ۽ اڪثر شهر سندس مريد هئا. مخدوم جهانيان قدس سره کين حڪم ڏنو ته انهيءَ جاءِ تي پهچي احوال معلوم ڪري قلعه جو بنياد شروع ڪرايو، انهيءَ شهر جي قطبيت ۽ ولايت سندن حوالي ڪيائون ۽ فرمايائون ته مونکي ڪشف ذريعي سڌي معلوم ٿيو آهي ته جواهرات وحيد بخش ولين ڪان برگزيده انهيءَ جاءِ تي پيدا ٿيڻ وارا آهي، اهو برابر هاڻي نسب مان پيدا ٿيندو.

حضرت شيخ شرف الدين بوعلي قلندر پاڻي پتي قدس سره [له]

هيءُ حضرت وقت جي ولين ۾ نامدار، ۽ مجذوب باوقار ۽ مشائخ صاحب الاسرار، اهل همت بهشت طريق جو فخر، پورن ڪشفن جو روشن گهر، عشق الاهي جو سمنڊ، نالو مبارڪ سندن شيخ شرف الدين ڪنيت بوعلي ۽ مشرب جي ڳالهه قلندر آهي قدس سره. سندن نسب حضرت امام اعظم ابوحنيفه ڪوفي رحمة الله عليه سان ٿو ملي. جيئن ته شيخ شرف الدين بوعلي قلندر بن سالار فخر الدين بن سالار حسن بن سالار عزيز بن ابابڪر غازي بن فارس بن عبدالرحمٰن بن عبدالرحيم بن محمد بن دانڪ بن امام محبوب سبحاني برگزيده ايزد رحماني حضرت نعمان ابوحنيفه ڪوفي بن ثابت بن نعمان رضي الله تعالىٰ عنهم اجمعين.

سندن فيض جي نسبت حضرت خواجه قطب الدين بختيار اوشي سان آهي قدس الله اسرارهم. ٻين سندن نسبت فيض شيخ نظام الدين بن اوليا ڏانهن ٿا ڏين.

حضرت بوعلي قلندر قدس سره جن تمام گهڻا ڪتاب لکيا آهن جن سڀني ۾ عشق، عوارف، حقائق، توحيد، ترڪ خواهشات ۽ محبت مولىٰ جل جلاله جو ذڪر آهي. سندن مڪتوبات جنهن ۾ اختيار الدين جي نالي خط لکيا اٿن، سو علم توحيد جو هڪ وڏو جامع ڪتاب آهي، پيو هڪ رسالو مشهور آهي جنهن کي شيخ شرف الدين

له جاءِ ولادت پاڻي پت، تاريخ وفات مختلف قول: رجب ۷۲۶، ۷۲۳، ۷۲۴، ماهِ رمضان المبارڪ ۷۲۴ھ مزار شريف پاڻي پت ضلع ڪرنال. تحفة الابرار ج ۲ ص ۶۳۵ [illegible] سال رحلتش [illegible] قلندر [illegible]

جو حڪم نامو ٿا چون ان ڪان سواءِ سندن ٿ مختصر مثنوي آهي جا توحيد ۽ معرفت جي رمزن
جي ڪالي آهي، ٻيا شعر ۽ ٽي رباعيون ۽ غزل پڻ سندن نالي مبارڪ سان مشهور آهن
پاڻ اصل ۾ هندستان پاڻي پت جا آهن. سندن والد سالار فخر الدين ۽ والده ملجده
بي بي حافظه جلال جا مقبرا شريف پاڻي پت جي ٻاهران اتر طرف آهن. سندن خليفا ۽
مريد گهڻا هوا. دهلي جا بادشاه علاؤالدين ۽ جلال الدين پڻ سندن مريد هوا. هڪ
ڏينهن پاڻ شيهن جي شڪل ۾ بيٺا هوا ان تي شيخ شمس الدين ترڪ پاڻي پتي هڪ مريد هٿان
چوائي موڪليس ته "شيهن جو رهڻ جهنگل ۾ ٿيندو آهي نه شهرن ۾". آخر پوءِ
پاڻي پت شهر جي ٻاهران رهيا آهن. اها جاءِ شهر جي اُتر ڏي طرف ٻاگهوڙي جي نالي سان
مشهور آهي، ٻاگهوڙي معنيٰ شيهن جي جاءِ. اها جاءِ هاڻي تائين خلق الله جي زيارتگاه
آهي. پوءِ اتان ڪرنال ضلع جي هڪ ڳوٺ بڌي الڪرام اچي رهيا.

صاحب اخبار الاخيار چوي ٿو ته هڪ دفعه مستي ۽ جذبي جي حالت ۾
سندن شفيقه ڏاڙهي ويا، ڪنهن کي توفيق نه ٿي جو ڪين ڪجهه چئي سگهي، تنهن مولانا
ضياء الدين سنامي جو شرع شريعت ۾ ڪٺيچي ڪئي هڪ هٿ ۾ سندن ڏاڙهي مبارڪ
ڏني ۽ ٻئي هٿ ڪتري ڇنڊيا، ليڪن ٿاتائين ڪان پوءِ حضرت شيخ شرف الدين بو علي قلندر
قدس سره جن پنهنجي ڏاڙهي مبارڪ کي چمندا هوا ۽ چوندا هوا ته هي ڏاڙهي ڪجهه
نه ٿي سگهي ٿي ڏاڙهي آهي جو وات شرع محمدي صلي الله عليه وسلم جي ۾ متبعين ٿي

مبارڪ نالي سندن هڪ مريد هو، اهو جيڪو ڪين عرض ڪندو هو سو پاڻ
قبول ڪندا هوا، جيئن ته ڪيترن ماڻهن جي مشڪلات سندس سفارش سان حل ٿيندي هئي

حضرت بو علي قلندر قدس سره جي وفات سير الاقطاب ۽ تذڪرة العاشقين
جي قول موجب تاريخ ١٣ رمضان شريف سنه ٧٢٤ هه ۾ ٿي ۽ سندن مزار پر انوار
پاڻي پت ۾ آهي، ماده سال وفات جو "زيب عالم قلندر مسعود" آهي (خزينة الاصفياءِ ص ٣٢٣)

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته جڏهن حضرت امام رفيع الدين رحمة
الله عليه ان جاءِ تي پهتو ۽ ڪربلا ٿيون اچي ڏنائين، تڏهن توجه باطني سان معلوم
ڪيائين ته هڪ عزيز الوجود بزرگ جي حڪومت جا ماڻهو رهڻ سان منزو ٿيا ٿي تاڃ
اهو بزرگ رات جو پنهنجي توجه سان ٿيون ڊاهي ڇڏي، ان بزرگ جي توجه جي

كيفيت كان معلوم كيائون ته اهو شاه شرف الدين بوعلي قلندر آهي. حضرت امام
رفيع الدين قدس سره جڏهن شاه صاحب جي خدمت ۾ عذر پيش ڪيو ۽ معافي گهري
تڏهن شاه بوعلي قلندر فرمايو ته تنهنجي نسب مان هڪ مرد هن شهر ۾ پيدا ٿيندو
انهيءَ خاطر مون کي الله جل جلاله شهر جي اڏاوت لاءِ مزورن ۾ مقرر ڪيو آهي. تنهن تي
حضرت امام رفيع الدين فرمايو ته جيڪڏهن اهاصورت آهي تڏهن اوهين پنهنجو
جو تاڪيرابو شاه بوعلي قلندر فرمايو ته گو توهان جي گهراڻي جي خاطر ائين ٿي ڪيم
ها في اوهين آيا آهيو، فراغت خاطر جمعيت سان قلعي جو بنياد رکايو. پوءِ پنهنجي
هڪ سر کنڌي جنهن جو هڪ پاسو هڪڙي جي هٿ ۾ ۽ ٻيو پاسو ٻئي جي هٿ ۾ هيو ۽
بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ چئي الهندي در واري كان قلعي جو بنياد رکيائون. قلعه
۽ شهر جي تعمير حضرت امام قدس سره پوري ڪرائي. سبحان الله! ڪهڙو نه شان
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو آهي جو حق تعالیٰ جل جلاله حضرت
شاه شرف الدين بوعلي قلندر جهڙن مقبولن کي انهيءَ شهر جي مزورن ۾ مقرر ڪيو

معلوم هجي ته شهر سرهند شريف جو لاهور ۽ دهلي جي وچ ۾ آهي پوءِ
سلطان فيروز شاه حضرت امام رفيع الدين قدس سره کي گهٽيون ڏيئي آباد
ڪرائي سرهند شريف جي حڪمراني ۾ شامل ڪري ڇڏيون ۽ حقيقت ۾ باطن جي حڪمراني ته
الله جل جلاله کين عطا فرمائي پاڻ ان جاءِ جا قطب هوا.

حضرت امام رفيع الدين جي مزار شريف سرهند شريف ۾ آهي جنهن کي
شهر ۽ آسپاس جا ماڻهو اتان اڄ تائين فيضياب ٿين ٿا ۽ جو مطلب دل ۾ هوندو اٿن
ان کي خيال ۾ آڻي هڪڙي سر اُتان کڻي اچي پوءِ گهر ۾ سانڍي رکندا آهن. جڏهن
مطلب حاصل ٿيندو اٿن تڏهن ان سر کي مٺائي سان لوڙهي سندن روح پرفتوح
کي ختمو ڏيارينداآهن. حضرت امام رفيع الدين قدس سره جنهن قبرستان ۾
آهن ان لاءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره خداوند تعالیٰ کان سوال
گهريو ته ڪيس بخشي ڇڏي، الهام ٿيو ته تنهنجي خاطر قيامت جي ڏينهن تائين هن
مقام تان عذاب لاٿو ويو. اهڙيءَ طرح هڪ دفعه حضرت امام رباني مجدد الف ثاني
رضي الله تعالیٰ عنه جن پنهنجي قبله گاه حضرت مخدوم شيخ عبد الاحد قدس سره

جي روضي منوره جي زيارت لاءِ تشريف فرمائيا. ڪين خاطر مبارڪ ۾ خيال آيو ته
جيڪڏهن ڪو عالم ڪنهن مقبره ۾ دفن ٿئي ٿو ته الله جلّ جلالهُ انهيءَ عذاب چاليهن ڏينهن
تائين هٽائي ٿو ڇڏي، انهيءَ خيال اچڻ شرط خدا تعاليٰ جلّ جلاله جي طرف کان
حڪم ٿيو ته موت تائين قدمن جي برڪت سان قيامت تائين هن ساري قبرستان جو عذاب
ڪٽي ڇڏيو. بدين خوبي و رعنائي نواز هر دو ڪرباز آئي ∴ دلے باشد که از رحمت برے خلق تنهائي

١ ٻيو حال حضرت سرهند شريف جا سڀ مقام حضرت امام رباني مجدد الف ثاني
رضي الله تعاليٰ عنه جي برڪت سان دوزخ جي عذاب کان ڇٽل آهن. سرهند شريف جو
شان جيڪي طرح روضة القيوميه ۽ ٻين ڪتابن ۾ آهي ۽ حضرت قيوم جهان قدس سره
عمدة المقامات ۾ ذڪر ولادت حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه کان پوءِ هي
بيت آندو آهي: سرهند مگو که رشک طور است ∴ خار و خس او همه ز نور است

٢ يعني سرهند شريف کي سرهند نه چئو بلڪ اهو شهر مبارڪ اهڙو آهي جو جنهن
تي طور سينا جبل پڻ ريس ٿو ڪري، ٻيو چوڻ نالو اهو رشڪ طور رکڻ گهرجي
جنهن جا ڪک ۽ ڪنڊا سڀ نور مان آهن.

حضرت مخدوم شيخ شاهه ڪمال قادري ڪيٿلي قدس سره

هيءَ حضرت مظهر انوار الهي ۽ مورد برڪات لامتناهي قادري طريقه جي شمع پر انوار، محبت جي وات ۾ جامع الاسرار مقتدا ۽ ڪرامات ۾ بي نظير، سندن صحبت ۾ ڪيترائي روشن ضمير
قدس الله سره الاقدس ——— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ
عنه جي والد بزرگوار مخدوم الزمان شيخ المشائخ حضرت خواجه عبد الاحد قدس سره
جن شاهه ڪمال قدس سره جي صحبت کان گهڻا فائدا ورتا ۽ تنهن بزرگن جي پاڻ ۾
اهڙي قدر محبت هئي جو حضرت شاهه ڪمال قدس سره عيال ۽ اطفال سوڌو حضرت
مخدوم صاحب قدس سره جن وٽ سرهند شريف ۾ گهڻو وقت گذاري ڪئين ڏينهن رهي
ويندا هئا. شاهه ڪمال قدس سره اگرچه اويسي هو مگر ظاهري طرح شيخ افضل[1]
قدس سره کان نسبت باطني ورتائون. سندن فيض جو شجره نون واسطن سان حضرت

[1] خزينة الاصفياء (ج ١ ص ١٥٦) ۾ شيخ افضل جي جاءِ شاهه فضيل لکيل آهي. حضرت شاهه فضيل قدس سره جي مزار شريف ٺٽي ٻڪ مڪو جي تڪريءَ تي آهي. حضرت عبد الله شاهه ملقب به صحابي جي مزار شريف ٺٽي ويجهو المنذر ۾ مشهور آهي.

شيخ الجن والانس شاه عبد القادر جيلاني رحمة الله عليه سان ٿو ملي. جيئن ته شيخ افضل مريد شيخ گدا رحمن ثاني کان اهو سيد شمس الدين عارف کان اهو سيد گدا رحمن اول کان اهو سيد شمس الدين صحرائي کان اهو سيد عقيل کان اهو سيد برهان الدين کان اهو سيد عبد الوهاب کان اهو سيد شرف الدين کان اهو سيد عبد الرزاق کان اهو پنهنجي والد ماجد محبوب الطرفين غوث الثقلين کان. قدس الله تعالیٰ اسرارهم

حضرت شاه کمال قدس سره گهڻو ڪري محبت جي غلبي ۾ جهنگ ۾ رهندا هئا. جڏهن ڪنهن ڪم جو احتياج ٿيندو هو ته ڪڏهن ڪڏهن شهر ۾ ايندا هئا. هڪ ڀيري شهر ۾ آيا ته سڀ شهر جا ماڻهو کين تمام عزت سان پنهنجي گهر وٺي ويندا هئا. سندن مهمانيون ڪندا هئا. ڪافي ماڻهو خوش ٿيا، رات جو بيت پڙهيا ۽ سندن حضوريءَ ۾ آرام فرمائيندا هئا. صبح جو جڏهن جاڳندا هئا ته ان شهر جو نالو نشان لهندا هئا ـــــ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن فرمائيندا هئا ته ڪشف سان معلوم ٿو ٿئي ته حضرت غوث الثقلين محي الدين جيلاني قدس سره کان پوءِ قادري طريقي ۾ سندن جهڙو بزرگ ڪو به پيدا نه ٿيو آهي. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو اهو مڪاشفو سندن شان عاليءَ جي دلالت ڪري ٿو.

سندن عمر مبارڪ ۸۰ ورهين کان زياده هئي. تاريخ ۱۹ جمادي الاخريٰ سنه ۹۸۱ھ تي وفات فرمايائون. سرهند شريف جي ويجهو ڪيٿل شهر ۾ سندن زيارتگاهه آهي. رحمة الله عليه رحمة واسعة (عمدة المقامات ص ۱۲۳)

واقعو صاحب روضة القيوميه سندن واقعات جي بيان ۾ فرمائي ٿو ته حضرت امام الاولياء مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي والد بزرگوار حضرت خواجه عبد الاحد جن هڪ رات نماز تهجد کان پوءِ مراقبه ۾ ڏٺائون ته سارو ملڪ اونداهي ۾ ورتو آهي، باندر، رڇ ۽ سوئر پڪ جي وياهن ۽ ماڻهن کي هلاڪ ڪيا پيا ڪن. انهيءَ تشويشناڪ ۽ پريشان حالت ۾ سندن سيني مبارڪ مان جهان کي روشن ڪندڙ هڪ نور ظاهر ٿيو جنهن کان ديا جو اڻ ارهيئين جي جو ۽ سوجهرو ٿي پيو ان مان هڪ وڏو تخت جنهن تي ڪي ماڻهو سڀ باندر، رڇ ۽ سوئر جن ماڻهن کي هلاڪ ٿي ڪيو سڀ ختم ٿي ويا ۽ پوءِ انهيءَ مان هڪ تخت ظاهر ٿيو جنهن تي

هڪ نوراني شخص ٽيڪ ڏيون ويٺو هو جنهن نوراني ماڻهون سندس چوڌاري ادب سان ويٺا هئا ۽ ڏنيا جا ظالم ۽ جابر بادشاه ۽ سڀئي ملحد ۽ زنديق سندس حڪم موجب ٻڌي انهي حضور ۾ آڻي بڪريون وانگي ذبح ڪندا ٿيون، هڪ پڪاريندڙ پڪاري رهيو هو "قُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوْقًا"

يعني چئو ته حق آيو ۽ باطل ويو، تحقيق باطل آهي ئي ويندڙ.

تعبير
حضرت مخدوم قدس سره جن وقت جي باڪمال شخصيت حضرت شاه ڪمال قادري جي خدمت ۾ مراقبي وارو احوال پيش ڪيو ۽ تعبير پڇيو. حضرت شاه ڪمال قدس سره باطني توجهه کان پوءِ حضرت مخدوم قدس سره کي فرمايو ته ڪشف مان اوهان کي معلوم ٿيو ته الله توهان کي هڪ فرزند عطا ڪندو جنهن جي نوراني وجود مبارڪ کان بدعت جو انتشار ۽ سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جي نور ۾ ترقي ٿيندي ۽ ان جو ظهور ايترو جيستائين جهان هوندو ۽ جيستائين قائم رهندو. اهو فرزند امت محمدي صلي الله عليه وسلم جي سڀني ولين کان ڀلو هوندو. هنن خوشخبرين کان سواءِ ٻين بزرگن به خوشخبريون ڏنيون هيون، ڪن خواب ڏسي تعبير ڏنا هئا، جهڙيءَ طرح سيد صدر جهان قدس سره هڪ خواب ڏٺو جنهن جو احوال اچي حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي جي خاص خليفي حضرت شيخ جلال جي خدمت ۾ پيش ڪيو. حضرت شيخ جلال به ڪشف جي نظر سان حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي پيدا ٿيڻ ۽ انهي عالي مرتبت جي بشارت ڏني.

خان اعظم قدس سره هڪ خواب ڏٺو جنهن جو تعبير دانن محققن جواب عجيب ڏنو، اهڙيءَ طرح شيخ سلطان قدس سره خواب ڏٺو اُن وقت سڳوري ان خواب جو تعبير پڇيو، تعبير ڪندڙ چيو ته توهان اڄوما ٿيندا جنهن ته اُهو حضرت جن جو صبح ويندو.

واقعه
اهڙيءَ طرح خواجه عبدالرحمان قدس سره جن جي جماعت جي هڪ صالح جن ان بزرگ کي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي پيدا ٿيڻ جي خبر ڏني ۽ پڻ جڏهن بادشاه ڪافر ٿيو ته جڏهن خان اعظم جي باشاه جو مقرب هوان کي تمام ارمان ٿيو ته هي آفت اسان تان ڪڏهن لهندي نجومين کي گهرايائين ۽ ڪيفيت پڇيائين ته دين اسلام ڪڏهن رونق وارو ٿيندو نجومين

چاليهن ڏينهن جي مهلت گهري ائين مدي گذرڻ بعد بيان ڪيائون ته اسان جڳي طرح غور ڪرڻ بعد اوضاع فلڪي کان ائين معلوم ڪيو آهي ته جلد هڪ مرد خدا جل جلاله پيدا ٿيندو جنهن جهڙو هن امت مان اڄ تائين پيدا نه ٿيو آهي ۽ آئنده پڻ اهڙو ڪو نه ٿيندو. انهي توجهه جي برڪت سان دين اسلام تازگي وٺندو ۽ ڪفر گهٽجي ويندو. ملحد ماڻهون فنا ٿي ويندا بدعت ۽ گمراهي پاڙ کان پٽي ڇڏي ويندو. الغرض ته حضرت خاتم الرسل صلى الله عليه وسلم جي اصحاب وانگر هوندو. اڄڪلهه مشائخن جا مذهب جهڙوڪ وحدة وجود، سرود سڻڻ ۽ ٻيا ڪم مخالف شريعت جا، ڪيري ڇڏيندو. هزار سال کان پوءِ دين اسلام کي رونق وٺائيندو. سيني ڳجهن ۾ هڪ شخص زياده تر عمل ۽ نجوم جو واقف هو ان بيان ڪيو ته ٽن ڏينهن کان اهڙو تارو نڪتو آهي جو آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي مبعوث ٿيڻ کان پوءِ اڄ تائين نه نڪتو آهي، جيڪڏهن آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي زماني مبارڪ کان اڳ اهو تارو نڪري ها ته ان مان هڪ نبي اولوالعزم صاحب شرع جي پيدا ٿيڻ جو دليل وٺجي ها، جڏهن حضرت رسول انور صلى الله عليه وسلم کان پوءِ ڪو نبي پيدا ٿيڻو نه آهي تنهن ڪري انهي تاري جي خاصيت معلوم ٿي ٿئي ته هڪ اهڙو شخص پيدا ٿيندو جو دين جي رواج ڏيڻ جي خاصيت ۾ نائب آنحضرت صلى الله عليه وسلم جو ٿيندو ۽ اولوالعزم نبي جي قائم مقام ٿي باطل مذهب ۽ طريقن جي پاڙ پٽيندو اهڙي طرح گفتگو ڪندا ويا ٿي. خان اعظم قدس سره گهڻو معتقد ٿيو. نيت تجديد ۽ قيوميت جي ٻئي سال ۾ خدمت شريف کان مشرف ٿيو، گذريل هر هڪ احوال جي خبر تفصيل وار روضة القيوميه ۾ آهي. هاڻي هيٺين عبارت تي پيشگوئي کي ختم ٿو ڪريان، جا عبارت صاحب روضة القيوميه جي پيشگوئي واري بيان جي منڍ ۾ آندي آهي.

نثر

داؤد قيصري فصوص حڪم جو شارح مقدمه قيصري جي ٻئي فصل ۾ لکي ٿو ته هر هڪ اسم ۽ تارن جو ٿيڻ هزار سال سان لاڳو آهي ۽ اولوالعزم نبين جي شريعت جو مدو پڻ هزار سال جو آهي. هن امت ۾ پڻ هزار سال کان پوءِ هڪ شخص پيدا ٿيندو جو دين جي تجديد ڪندو ۽ اولوالعزم نبين جو قائم مقام ٿيندو.

راقم الحروف:- مون کي جا توفيق جو سبب احوال حضرت قيوم اول مجدد الف ثاني

قدس سره جا بيان ڪري سگهجن. زياده پيشگوئين جا احوال وڏن ڪتابن ۾ ڏسڻ گهرجن ڇاڪاڻ ته مقام اولوالعزم نبي جا هئا جنهن جو بيان اڳتي ايندو ۽ سندن مڪتوب شريف بجنسه شائقن جي اڳيان رکبو. اه

ذڪر ولادت باسعادت مرشد لاثاني حضرت مجدد الف ثاني قدس سره

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي والد شريف کي سير جو نهايت شوق رهندو هو. خواجه هاشم صاحب زبدة المقامات جو نقل آهي فرمايائون ته هڪ دفعي حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي والد شريف حضرت مخدوم صاحب قدس سره کي دهلي کان پنجويهه ڪوهه پري سڪندره شهر ۾ وڃڻ جو اتفاق ٿيو. اتي رهي حديث جي علم جا ڪتاب اتهون جي عالمن کان پڙهڻ لڳا، سندن طبعي صلاحيت ڏسي ماڻهن جي ساڻن خاص محبت ٿي وئي. جي سندن تعظيم ۽ تڪريم جا آئيندا هوا. اتي هڪ نيڪ بخت صحيح النسب خاتون رئيسه رهندي هئي ان خاتون جي پياري خواب ۾ ڏٺو ته حضرت مخدوم قدس سره جي سيني مبارڪ مان هڪ نور نڪتو آهي، جنهن کان زمين ۽ آسمان نوراني ٿي ويو آهي ان نور جي روشني مان هڪ تخت ظاهر ٿيو جنهن تي هڪ آدمي ٽيڪ ڏيو ويٺو آهي ۽ چوڌاري امت جا سمورا اولياء هٿ ٻڌيو بيٺا آهن. هڪ پڪارڻ وارو پڪاري ٿو ته هن تخت تي ويٺل شيخ عبدالاحد جو فرزند آهي جنهن کي الله تعالى امت جي سڀني وليُن تي فضيلت ڏني آهي. صبح ٿيو ته هن بي بي صاحبه قدس سرها پنهنجي گهر وارن کي اهو خواب بيان ڪيو. بي بي صاحبه جي گهر وارن فرمايو ته افسوس، جيڪڏهن هو ڪي نياڻي هجي ها ته حضرت شيخ عبدالاحد قدس سره جي نڪاح ۾ آڻيان ها ۽ پنهنجي خاندان کي انهيءَ فخر جو حصه دار ڪريان ها. بي بي صاحبه قدس سرها فرمايو ته منهنجي صلبياڻي ۽ نيڪ سيرت ۽ صورت ڀيڻ آهي بهتر آهي ته انهيءَ جو نڪاح خواجه عبدالاحد (قدس سره) سان ڪجي جيئن هيءَ فخر اسان جي هٿان نه نڪري وڃي. بي بي صاحبه جي خاوند اها ڳالهه پسند ڪئي ۽ سارو حال حضرت مخدوم صاحب جي حضور ۾ پيش ڪيائين، پهرئين

حضرت مخدوم صاحب قدس سره عذر ۽ انڪار ڪيو، مگر جڏهن ته بي بي صاحبه ۽ انهي
خاوند جي طرف کان عاجزي نياز ۽ حد کان زياده خواهش ٿي، تڏهن انهن
جي دل رکڻ خاطر قبول فرمايائون ۽ نڪاح قبول ڪيائون. نيٺ نڪاح ڪري حضرت جن سرهند
شريف ڏانهن تشريف فرمائي. هيءَ اهائي بي بي صاحبه ٻرهان صفت آهي جنهنجي بطن حوري
توطن کان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه، موافق بشارت رباني
جي ولادت باسعادت کان سڄو عالم نوراني ٿيو. جڏهن بادشاه هند جو ظلم ۽
ايذاءِ مسلمانن تي حد کان وڌي ويو ۽ سڄي جهان تي ڪفر ۽ گمراهي غالب ٿي وئي،
ايتري حد تائين جو مسلمانن کي ڪلمه طيبه لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ صلي الله
تعالى عليه وسلم جي پڙهڻ ۽ دين کي ظاهر ڪرڻ جي طاقت نه رهي. بازارن ۽
گهٽين ۾ بادشاه جي صورت جا پتلا رکيا ويا هئا ۽ ماڻهن کي انهن جي اڳيان جهڪڻ
۽ سجدي ڪرڻ جو حڪم ڪيو ويو. ماڻهون سجدو ڪرڻ لڳا جو ته جنهن انڪار
ٿي ڪيو ان کي قتل ٿي ڪيائون. زمين ۽ آسمان پروردگار عالم جي درگاهه ۾ روئڻ ۽ زاري
ڪرڻ شروع ڪيو ته اي خداوند اجلّ جَلَالُهٗ تنهنجي مخلوق تنهنجو دل رق ٿي ڪائي
۽ توکان سواءِ ٻين اڳيان سجدي لاءِ سر ٿي جهڪائي". درگاهه باري عزّاسمه کان زمين
آسمان کي خطاب ٿيو ته "آئون عنقريب پنهنجو ٻانهون موڪلڻ وارو آهيان جنهنجي
وجود جي برڪت کان هي سڀ انڌاڌر روشنائي سان مٽجي ويندو ۽ انهي هدايت ۽
ارشاد کي ڏينهن قيامت تائين قائم رکندس". جيئن ته فضل فعّال حقيقي سان ڏهين
ماه محرم الحرام رات جمع جي حضرت مجدّد الف ثاني قدس سره علوق مطهر والد
ماجد جي پٺ مان والده ماجده قدس سرها جي بطان حوري توطن ۾ قرار ورتو.
ساري مخلوقات هڪ ٻئي کي مبارڪ بادي ڏني ۽ حيوانن هڪ ٻئي کي بشارت ڏني
ته هاڻي اهو وقت مبارڪ اچي پهتو آهي جو هن ملت مان بدعت ۽ گمراهي جي اونداهي
ان حمل واري جي برڪت سان نور ۽ سنّت مُصطفوي صلي الله عليه وسلم جي روشني
سان مٽجي ويندي. ——— حضرت اقدس جي ولادت باسعادت جمع جي اڌ رات
گذرڻ کان پوءِ شوال جي ١٤ تاريخ سنه ٩٧١هه ۾ واقع ٿي. انهي ماه ڪامل مدت جي
اُتي کان اُپرڻ فرمايو ۽ مجدّد الف ثاني ٿي عالم ۽ اهل عالم کي پنهنجي هدايت ۽ ارشاد جي

نوري ڪان منور جهاني براوج سپهر ڪمال طالع شد ٭ ڪه ڪس نديد چنان ماه در هزاران سال

— حضرت جن جي ولادت جي تاريخ جو مادو خاشع آهي. شمسي حساب سان سج ان وقت حمل جي گهر کان مشرف هو جو سيني منزلن کان "اعلى منزل" اعلى آهي ۽ اهل شام جي نزديڪ تشرين اول جي پهرين تاريخ هئي. الهام ۽ حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جي بشارت موجب سندن ڪنيت ابوالبرڪات ۽ لقب بدرالدين ۽ اسم شريف ساڳيو رسول انور صلي الله عليه وسلم جو احمد مقرر ٿيو.

— جڏهن ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن تولد ٿيا ان رات حضرت ام العارفين بنت صالحه رضي الله تعالى عنها والده ماجده حضرت جن جي ۽ حضرت مخدوم عبدالاحد "حضرت جن جي والد بزرگوار" ۽ حضرت شيخ عبدالعزيز چشتي خليفه شيخ عبدالقدوس گنگوهي ۽ شيخ ابوالحسن چشتي ۽ ٻين ڪيترن ولين سڳورن قدس الله اسرارهم ڪيترا واقعا ۽ سچا خواب ڏٺا، هر هڪ خواب سندن شان عالي تي دلالت ڪري ٿو. ڪن جو مختصر احوال روضة القيوميه تان لکان ٿو.

پهريون واقعه — حضرت مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي والده قدسيه رضي الله تعالى عنها جن فرمائن ٿيون ته جڏهن منهنجو فرزند ارجمند شيخ احمد پيدا ٿيو هڪ ڏينهن آئون مستغرق الحال هيس ڏٺم ته ڪل اولياء امت جا منهنجي گهر ۾ اچي گڏ ٿيا آهن انهن مان هڪ چيو ته دوستو! شيخ احمد جي زيارت ڪريو الله جل جلاله پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان پهرين ۽ پوين ولين جون ڪماليتون هن ۾ گڏ ڪيون آهن ۽ ڪيس پنهنجو خزينة الرحمة ڪيو اٿس ۽ حڪم ڏنو اٿس ته جيڪو انهي ۽ مرد جي زيارت ڪندو آئون انجا گناه بخشي جنت ڏيندس ۽ قيامت جي ڏينهن ان کي پنهنجي خاص مقربن ۾ جاءِ ڏيندس.

ٻيو واقعه — حضرت مخدوم عبدالاحد قدس سره جن نقل ٿا فرمائن ته مون پنهنجي فرزند سعادتمند شيخ احمد جي پيدائش ڏينهن ڏٺو ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن منهنجي گهر رونق افروز ٿيا آهن. سيني نبين ۽ رسولن ۽ ملائڪن جي سائن همرڪاب هوا. حضرت جن صلي الله عليه وسلم کي مبارڪ ڏني آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن تمام گهڻي خوشي مان نينگر کي هٿن ۾ وٺي سڀني کي عن ۾

ٻانگ ڏيڻ کان پوءِ تڪبير ڏنائون ۽ فرمايائون ته منهنجو هي فرزند منهنجي سيني ڪمالات
جو وارث ۽ ان مقام تي منهنجي اُمت جي ديني دنيوي ڪارخاني کي همت سان ڪاهو ڏيندو
هاڻي مون کي اُمت جي طرف کان ڪا ڳڻتي ڪانه آهي. مون عرض ڪيو ته يارسول الله صلي الله عليه
وسلم، حضور جو اُمت جي طرف کان خاطرجمعي جو سبب ڇا آهي؟ حضرت رسول الله
صلي الله عليه وسلم جن ارشاد فرمايو ته هن وقت تائين آئون پنهنجن متبرڪ اصحابن سميت
اُمت جي طرف متوجه هوس. گذريل هزار سال ۾ جيتري قدر ولي گذريا آهن
مون هڪ ۾ پڻ طاقت نه ڏٺي جو ان کي ساري اُمت جا ديني دنيوي ڪارخانا حوالي ڪري
درگاهه الاهي ۾ خلوت اختيار ڪيان. منهنجي هن فرزند کي اها طاقت مليل آهي، هاڻي
سڀ ڪم انهي حوالي ڪري فارغ ٿي خلوت حقه کي اختيار ڪندس.

راقم الحروف:- حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم کان حضرت
مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي نيڻ اها بشارت ملي ته توهان منهنجي امت جو ڪم
رهبر حضرت مخدوم قدس سره جو واقعو سچو ٿيو جڏهن ته پاڻ حضرت مجدد الف
ثاني رضي الله عنه جن مڪتوب ٩٩ جلد ٽئين ۾ عروة الوثقيٰ خواجه محمد معصوم
قدس سره جي نالي هيءَ عبارت آندي آهي.

وآن فرد را از براءِ حراست و محافظت امت ازان مقام بعالم بازگردانيده
خود در خلوتخانهٔ غيب الغيب با محبوب خلوت داشته.

علامه محمد مراد مڪي در رالمڪنونات معرب مڪتوبات ۾ فارسي کي عربي
جو لباس هن طرح ڏنو آهي. وارجع ذالك الفرد من ذالك المقام الي العالم لحراسة
امته الخلق بنفسه الكريمة مع المحبوب في حجرة غيب الغيب

هنيئاً لارباب النعيم نعيمها .:. وللعاشق المسكين ما يتجرع

ريادة تحقيقات عطية الوهاب الفاصلة بين الخطاء والصواب ۾ هن طرح ڏنل
آهي. حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي فتاويٰ جي خاتمه ۾ پڻ اهو قريب لکيو آهي.

ٽيون واقعو حضرت خواجه صاحب قدس سره جن فرمايو ته منهنجي فرزند حضرت
شيخ احمد قدس سره جي ولادت جي ڏينهن نبين ۽ رسولن ۽ وليئن جي ارواحن ۽ ملڪن
مقربن سرهند جي چوڌاري ايتري قدر هجوم ڪيو هو جو شهر ۽ شهر جي ڀسگ ڌاري پڙهي

وئي هئي. سترهن نوراني جهنڊا اُڪيرو هوا جن جي سر وقتائي ڪان اکين ۾ نرڙ ورائي ٿيا
هڪ ملڪ سڳوري بلند آواز سان ٿي چيو ته الله جل جلاله انبياء عليهم السلام جا
ڪمالات وراثت ۽ وليتن ڪاملن جا ريا سڳ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه جي فرزند
ارجمند شيخ احمد کي عنايت فرمايا آهن امت جا سڀ اولياء ۽ برگزيده ان جي تابعداري
ڪندا ۽ جنهن ۾ باقي آهن سڀني وليتن کان نرالا آهن.

بمانک اولياء جون اونزاده ❖ محمدؐ تحفه جون اونداده

چوٿون واقعه

حضرت مخدوم قدس سره جي پيرن مان شيخ عبدالحق جي خليفه حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي قدس سره جو حضرت امام ربّاني مجدّد الف ثاني قدس سره النوراني جي ولادت باسعادت جي وقت سرهند شريف ۾ موجود هو. فرمائي ٿو ته آن ڏينهن مون هڪ عجيب ڪيفيت ڏٺي ته ملڪن جون فوجون آسمان کان ڪعبه مطهره ۾ لهي رهيون ۽ انهن هون وري سرهند شريف جي سامهون ٿي بيون اڄون هزار نوراني جهنڊا ڪعبه تي لاهي رکيا اٿن جن تي هڪ پڪاريندڙ پڪاري ٿو ته اي انسانو اڄ راڻ هند جي ملڪ ۾ هڪ مرد خدا پيدا ٿيو آهي جو خدا وند جل جلاله جي وسيلي سان دين ۽ اسلام کي عزت بخشيندو ۽ بدعت ۽ گمراهي جي پاڙ کان اکيڙيندو ۽ سنت سنيه مصطفويه کي جيئرو ڪندو ۽ تمام امت جي سڀني وليتن کان نرالو آهي

چندين هزار صنع خدائے بکار رفت ❖ تا بو العجبه مثل تو مخلوق خلق شد

پنجون واقعه

ان وقت ۾ هڪ بزرگ عزيز الوجود شيخ ابو الحسن چشتي قدس سره نالي هو. اهو پڻ حضرت امام ربّاني مجدّد الف ثاني قدس سره جي ولادت جي رات سرهند شريف ۾ موجود هو. ان کان منقول آهي ته ان رات مون هڪ واقعه ڏٺو ته تمام امت جا سڀئي ولي گڏ ٿيا آهن ائين هڪ منبر رکيو ويو آهي جنهن تي هڪ بزرگ چڙهي چوي ٿو ته اي انسانو! توهان کي مبارڪ هجي اڄ رات هڪ اهڙو شخص پيدا ٿيو آهي جنهن جي روح کي آنحضرت صلي الله عليه وسلم هزار سالن تائين پنهنجي مهل بالائي جي هيچ ۾ نپايو آهي ۽ جي ڪمالات اڄ تائين سڀني وليتن سڳورن کي فرداً فرداً مليا آهن سي ان هڪڙي کي ان عطا ڪري پنهنجي تمام ڪمالات جو مظهر بڻايو آهي.

---

(۱) [illegible]

ہزار سال جو باغ یقین پہ ہو جائے — تو پھول آپ سا ہمت کی شاخ پر آئے
قرن بھی گذریں مگر تجھ سا خوشنما پیدا — زمانہ گذرے جو تجھ سا عزیز مل جائے

ڇهون واقعو

حضرت اقدس جي ولادت جي ڏينهن کان عقيقه جي ڏينهن تائين ست ڏينهن سمورا سرود ڍول، نقارا، طنبورا، چنگ ۽ رباب وغيره الحانن جو ميناج ۽ شراب جي لذت بالڪل زائل ٿي اثر رهي. عياشن جي مجلس جو هيڻ ڪنوتي پيو تنهن ڪري ان وقت جي عياشن انهي ڪم کان توبه ڪئي. جن کان سندن توبه جو سبب پڇيو ويو، جواب ڏنائون ته اسين انهن ڪمن کي عذاب جو سبب ڄاڻندا هوا سون مگر نفس جي لذت لاءِ ڪندا رهندا هواسون. جڏهن ميناج ۽ نفس جي لذت ختم ٿي رهي ته هن گناه ۾ لذت نه رهي آخرة جي عذاب کي ڇالاءِ خريد ڪريون انهي سبب توبه ڪئي اٿئون.

ستون واقعو

حضرت اقدس جي ولادت باسعادت جي ڏينهن سماع ۽ سرود مان لذت حاصل ڪندڙ ۽ حال ۾ ايندڙ ولين ۽ فقيرن جي اها ڪيفيت بند ٿي وئي. انهي سبب ۾ لذت سرود ۽ اثر به بند ٿي ويا. صاحبن حال جي حيران ٿي انهي جي سبب معلوم ڪرڻ لاءِ توجه ڪيو ته ڪشف ٿين ته هڪ مرد مولوي (ڪامل) پيدا ٿي ويو آهي جو شرع شريف جي مخالف ڪمن کي پاڙ کان پٽيندو ۽ انجي وجود جي برڪت سان ڪل بدعتون ميٽجي وينديون. سنت نبوي رونق وٺندي. بدعتي ڪم سڀ بند ٿي ويندا ۽ سنت جي وات ظاهر ٿيندي.

اٺون واقعو

حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ولادت جي ڏينهن بادشاهه هند جو تخت اونڌو ٿي پيو ڪيترائي پيرا نوڪرن سڌو ڪيو مگر تخت اونڌو ٿيندو رهيو. بادشاهه خواب ۾ ڏٺو ته اتر جي طرف کان اهڙي تکي هوا گهُلي آهي جو آئون تخت سوڌو اونڌو ٿي پيو آهيان (سرهند شريف تخت سلطاني (دهلي) جي اتر طرف هو) انهي خواب جي هيبت کان بادشاهه بيمار ٿي پيو ۽ سندس زبان ستن ڏينهن تائين بند رهي. حاضرن جي صلاح سان سندس علاج لاءِ حڪيم گهرايا ويا. ستن ڏينهن تائين حيران رهيا. جڏهن هفتو گذري ويو تڏهن بادشاهه جي زبان کلي. چوڻ لڳو ته مونکي ڪو به مرض ڪونهي هيبت ناڪ خواب منهنجو حال

ڪيو آهي. عقل وارن معلوم ڪيو ته غيب کان ڪا مُهلڪ بلا بادشاهه تي نازل ٿيڻي آهي جنهن
کان بادشاهه جون باطل ۽ ڪفريون رسمون نه اُٿي وينديون. خان اعظم ۽ سيد
صدر جهان وغيره ٻين ڪامورن پڻ انهيءَ معنيٰ جي واقعات ۽ بشارتون ڏٺيون
هيون. جنهنڪري حيران ٿيا ۽ تعبير ڏيندڙن ۽ غيرن کان تعبير معلوم ڪرڻ جا خواهان ٿيا ۽ خبردار
ڪندا هوا. هن کان سواءِ بادشاهه گهڻا پريشان خواب پڻ ڏٺا، وقت اونداهو ٿي ويو هو. زماني
جي اولياءُ ڪرام ۽ تعبير ڏيندڙن کان پڇيائين ته سڀني حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد
الف ثاني قدس سره جن جي وجود مسعود جي خبر ڏني. انهيءَ سبب کان بادشاهه جي دل تي
اڳيئين کان گهڻو زياده رعب ويٺو.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم
جي سنت موافق، توهين لتو ڏيندا هئا. بارها حالت ۾ به جڏهن اڳهاڙا ٿي ويا ته ڪڏهن به سندن
بدن مبارڪ يا لباس اطهر تي نجاست ڪانه رهي. مگر ڏينهن رات جي ڪپڙه ملڻ وهين ته ڪڏهن
نه ڏٺا هوا. هر وقت خنده پيشاني سان رهندا هوا جو به سندن ديدار ڪرڻ مشرف ٿيندا
هو سو ڏاڍي خوشي سان ڪندا. رهڻ ۽ خوش دل ٿيندا هو. سندن ولادت پڻ سنت نبوي
صلي الله عليه وسلم سان لاڳو هو. ڏينهن ۾ ابتدا ٿي ورتيا جو ڪنهن ٻيا ٻار هڪ مهيني ۾ ورتن
۽ مهيني ۾ ابتدا ٿي ورتيا جو ٻيا ٻار ورهين ۾ وڃن. سندن ولادت وقت ڪعبة الله
شريف سندن والده ماجده کي مبارڪ باد ڏني جنهنجو احوال مخدوم محمد ابراهيم
ٺٽي شريف واري پنهنجي رسالي ۾ به لکيو آهي. جو به اهل الله کين ڏسندا وهو سو
حضور اقدس لاءِ وڏيون وڏيون بشارتون ڏيندو هو. جڏهن هڪ ڀيري ڪين بارهين جي
بيماري ٿي، ان وقت اتفاق سان حضرت شاهه ڪمال قادري موجود هو. جناب حضرت
مخدوم صاحب علاج جو حال لاءِ حضرت اقدس امام رباني قدس سره کي کڻي حضرت
شاهه صاحب قدس سره جي خدمت ۾ آندو. شاهه صاحب حضور اقدس امام رباني قدس سره
کي ڏسي تعظيم لاءِ اُٿي بيٺو. حضرت مخدوم صاحب کي انهي غير معمولي تعظيم تي عجب ٿيو
عرض ڪيائين ته حضرت هن ٻار جي تعظيم لاءِ اٿيا آهيو. حضرت شاهه ڪمال قادري قدس سره
فرمايو ته اوهين هن صاحبزادي جي تعظيم لاءِ اُٿيو آهيان. هي نيڪ ساري امت جي ڪيئن
کان افضل آهي عنقريب هي روشن سج ٿيندو ۽ پنهنجي ارشاد جي نور کان ساري جهان کي ايندي

ڪان الھندي تائين روشن ڪندو، ۽ روانجي بدعت ۽ گمراھيءَ کي پري ڪري سنت نبوي کي تازي حياتي بخشيندو ۽ انجي ھدايت ۽ ارشاد جي روشني قيامت تائين قائم رھندي ھاڻو ھي اھو نينگر آھي جنھنجي وجود مسعود جي خير سان امت جي وليّن ۽ صالحن سڳورن ڏني آھي ۽ باخبر ٿيو ته اڄ تائين انجي پيدا ٿيڻ لاءِ منتظر ۽ چشم براه ھيا ھئن ھوءَ جيئن شاه صاحب رحمة الله عليه پنھنجي زبان مبارڪ ۽ حضرت جن جو وات مبارڪ ۾ ڏني. حضرت صاحب جن جناب شاه صاحب جو جي زبان ۾ ورسان چوسڻ شروع ڪئي، جڏھن چوسي بس ڪيائون، تڏھن شاه صاحب حضرت مخدوم صاحب کي فرمايو ته پنھنجو نھال نينگر ورت جنھن قادري طريقه جي ساري نعمت زبان جي رستي ھن پاران اڳ حالت ۾ حاصل ڪئي آھي. جڏھن ته حضرت شاه صاحب جن حضور جن جي بارائي عمر ۾ سرھند شريف تشريف فرما ٿيندا ھوا ته حضرت جن جي حق ۾ وڏيون بشارتون بيان فرمائيندا ھوا ۽ چوندا ھوا ته عنقريب ھي صاحبزادو ھن ھنڌ ان مرتبن کان مشرف ٿيندو. جو خود حضرت غوث صمداني شيخ عبد القادر جيلاني رحمة الله عليه کان امانت شاه صاحب تائين آيو ھو، ان لاءِ پنھنجي پوٽي شاه سڪندر کي فرمايائون ته انجي خرقي جو حقدار عنقريب ظاھر ٿيڻ وارو آھي ۽ اھو اشارو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره ڏانھن ڪيائون. انھي اشاري وقت حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي عمر شريف ستن ورھن جي ھئي.

حضور اقدس جو علم ظاھري حاصل ڪرڻ

حدائق الوردية، بهجة السنية، برڪات احمديه، حديقة محموديه، انوار احمديه، ھديه مجدديه، زبدة المقامات، عمدة المقامات، حضرات القدس وغيره ڪتابن ۾ سندن علمي پاڻ جو جيڪي طرح احوال ڏنل آھي ھت روضة القيوميه تان ڪجھ مختصر احوال لکان ٿو.

جڏھن حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي عمر مبارڪ تعليم جي لائق ٿي تڏھن مڪتب ۾ ويٺا ۽ پنھنجي والد ماجد حضرت مخدوم شيخ عبد الاحد قدس سره جي خدمت ۾ رواجي علم جي تحصيل فرمايائون ۽ ٿوري مدت ۾ قرآن شريف ياد ڪيائون ان کان پوءِ

ڪشمير تشريف فرمايائون. اتان جي فاضل محقق عالم مدقق عابد زاهد مولانا ڪمال ڪشميري کان معقولات جا ڪتاب ۽ مولانا يعقوب[1] ڪشميري کان حديث شريف جا ڪتاب پڙهيائون.

مولانا ڪمال ڪشميري هڪ متبحر عالم ۽ شيخ ڪبير خوارزمي ڪبروي جو خليفو هو جنهن حرمين شريفين جي وڏن نامور عالمن ۽ محدثن کان فيض ۽ اجازت حاصل ڪئي هئي.

حضور اقدس جن علم ظاهري جي تڪميل کان پوءِ پنهنجي والد بزرگوار جي خدمت ۾ حاضر ٿي تدريس ۾ مشغول ٿيا. جا حديث حسب معمول محدثين، درس ۾ [illegible] اجازت سان مسلسل نوبت به نوبت حضرت مجدد الف ثاني قدس سره تائين پهتي آهي بلفظه هي آهي. اَلرَّاحِمُوْنَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اِرْحَمُوْا مَنْ فِي الْاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَآءِ.

هن حديث جي سند کين قدوة المحدثين زبدة المحققين شيخ عبد الرحمن کان حاصل ٿي. هن حديث جي مسلسل جي اسناد ۽ حضرت اقدس جي وجود باجود ۾ هڪ عجيب قدرتي مناسبت لڪل آهي. مسند ان وجود باڪرامت وجود، القاء الهي جي رو سان خزينة الرحمة آهي ۽ هن حديث جو مضمون به رحمت سان شامل آهي. الله اڪبر! قدرت ڪامله ربانيءَ ڪهڙي نه نظير مشابهت ۽ مناسبة پيدا ڪئي آهي.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن طالب علمي جي ڏينهن ۾ ڪيترائي رسالا جوڙيا ئون، انهن جي مضمون کي پڻ اهڙي مشابهت ۽ مناسبت آهي جهڙو رساله تهليليه وغيره. ——— علم ظاهري ۾ حضرت اقدس کي ابتدائي قدس دستور هئي جو سندن شاگرد اجتهاد جي درجي کي پهتا هوا ۽ حضور قدس جن بيانات خود اهڙت مرجوحه ۽ محتجه [illegible] اهڙا نادر مسئلا استنباط فرمائي بيان ڪيائون جو ابو حنيفه رضي الله تعالى عنه، شافعي، ابو يوسف، اشعري ۽ ابو المنصور ماتريدي جهڙن امامن کان ڪين ٿي سگهيا.

---

[1] مولانا يعقوب ڪشميري پنهنجي زماني جي وڏن محققن مان هوا. حرمين شريفين ۾ وڏن محدثن کان حديث جو علم حاصل ڪيائون جهڙو ابن حجر مڪي ۽ عبد الرحمن بن فهد مڪي ۽ مولانا حسين خوارزمي ڪبروي جا خليفا هوا. جيئن به آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره حضرت يعقوب ڪشميري کان طريقه ڪبرويه ۾ بيعت حاصل ڪئي آهي. تفسير واحدي ۽ ٻيون تاليفات جن ۾ بسيط ۽ وسيط ۽ اسباب نزول. تفسير بيضاوي ۽ ٻي تصنيفات [illegible] مثلاً منهاج الوصول الي [illegible]

حضور اقدس سرہ جي علم باطنيءَ ۾ مشغولي

محصولات مظهريه ۾ آهي ته قادريه، چشتيه، سهروردي، مداريه، قلندريه، شاذليه، شطاريه، ڪبرويه ۽ ٻيا طريقا پنهنجي والد شريف حضرت مخدوم صاحب کان حاصل ڪيائون، انهن طريقن ۾ ڪيترن کي داخل ڪري فيضياب فرمايائون. ان وقت سنڌ ۾ انهن درويشن جي بجاءِ جاهوا صاحب حدائق الورديه جي فقط في طريق آئين آهن، جيڪو ته بي نظير جي سهو آهي. عبارت سند ذهبي آهي.

تَلَقَّى الْعُلُوْمَ كُلَّهَا مَعْقُوْلَهَا وَمَنْقُوْلَهَا عَنْ وَالِدِهِ الْمُشَارِ اِلَيْهِ وَعَنْ غَيْرِهِ
مِنْ مُحَقِّقِيْ زَمَانِهِ وَاشْتَغَلَ بِالطُّرُقِ الثَّلَاثِ الْقَادِرِيَّةِ وَالنَّقْشَبَنْدِيَّةِ
وَالْچِشْتِيَّةِ عَلٰى وَالِدِهِ قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُمَا حَتّٰى اَذِنَ لَهُ بِالْاِرْشَادِ
وَالْاِسْتِخْلَافِ فِي الطُّرُقِ الْمَذْكُوْرَةِ وَهُوَ ابْنُ سَبْعَةَ عَشَرَ سَنَةً الخ

ڪين انهن طريقن جي حاصل ڪرڻ کان پوءِ نقشبندي طريق جو فيضان ريندڙ رهيو، جو ته ڪين ٻيٽين هوند نقشبندي طريقه سڀني طريقن کان پيو آهي ته طريقي جي نسبت ٻين طريقن جي نسبت کان وڌيڪ آهي. تنهن حضرت خواجه غوث الزمان عارف بالله تعالى سيدنا شيخ محمد باقي قدس سره جي خدمت ۾ آيا. حضرت خواجه صاحب کي بخارا کان هندستان خواجه امڪنگي قدس سره موڪليو هو، انهن جو ذڪر اڳ ۾ ٿي ڳذريو آهي.

(آنڌي ص تان، غاية القصوى وغيره. صحيح بخاري جي مؤلفات امام بخاري، ثلاثيات امام بخاري، ادب المفرد افعال العباد وغيره، مشكوٰة شريف، شمائل ترمذي، جامع الصغير سيوطي ۽ قصيده برده، شيخ بوصيري جي سند ۽ حديث مسلسل جي روايت مع اسناد جي سند [illegible] قاضي بهلول بدخشي [illegible] قاضي بهلول بدخشاني [illegible] کان جي اجازت مع حديث مسلسل شيخ عبد الرحمن بن فهد کان [illegible]
شيخ عبد الرحمن [illegible] [illegible]
مولانا يعقوب ڪشميري جي وفات [illegible] [illegible] (شيخ احمد) [illegible]
(زبدة المقامات ص ۱۳۹، سند شيخ محمد مراد المنزلوي مع منتخب المزار ص [illegible])

سند حديث مسلسل: واما الحديث المسلسل بالاولية قال الشيخ عبد الرحمن بن فهد سمعته من لفظ سيدي والدي عبد القادر بن عبد العزيز بن فهد وهو اول حديث سمعته منه قال حدثني به جدي الحافظ الرحلة تقي الدين محمد بن فهد الهاشمي المكي وهو اول حديث سمعته منه قال حدثني جمع من المشائخ الاعلام واجلهم العلامة برهان الدين الابناسي سماعا من لفظه قاضي القضاة ابو العباس [illegible] [illegible]

نبيٺ حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره حضرت خواجه صاحب جو نقشبندي طريقي ۾ مريد ٿيو. ان مهيني ۾ ڪن ڏينهن ۾ اهڙي درجي کي پهتو اهو درجو ڪنهن ورلي کي حاصل ٿيو هو. پوءِ هن آخر سندن مرشد ڪيس مراد محبوبيت، ڪمال ۽ تڪميل جي بشارت ڏني ۽ پنهنجا سڀ مريد سندن حوالي ڪيائين ۽ پڻ پنهنجي لاءِ فيض ۽ فائدي جي طلب ڪرڻ لڳا. حضرت خواجه محمد احسان صاحب جن حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني جو احوال تفصيلوار روضة القيوميه ۾ بيان فرمايو آهي. حضرت خواجه باقي بالله قدس سره سندن حق ۾ قطب الاعظم جو لفظ ڪم آڻيندا هئا. سندن ارشاد ۽ فيض، خدا جي ٻانهن عام ۽ خاص حاضر ۽ غائب ۾ بيشمار، ڏاڍي مينهن وانگر وسڻ لڳو. هن جاءِ ۾ صاحب حدائق الورديه ڪهڙو نه چڱو فرمايو آهي.

١ أَتَتْهُ الخِلَافَةُ مُنْقَادَةً　　إِلَيْهِ تُجَرِّرُ أَذْيَالَهَا
٢ فَلَمْ تَكُ تَصْلُحُ إِلَّا لَهُ　　وَلَمْ يَكُ يَصْلُحُ إِلَّا لَهَا
٣ فَلَوْ رَامَهَا أَحَدٌ غَيْرُهُ　　لَزُلْزِلَتِ الأَرْضُ زِلْزَالَهَا

(١١٩ تا ص) يقرأ في عليهم بالحرم الشريف المكي واول حديث سمعته منه ما قال اخبرنا به الخطيب صدر الدين ابو الفتح محمد بن المبرد قال الا باسي وهو اول حديث سمعته منه وقال المطري وهو اول حديث رويته منه قال اخبرنا به الشيخ نجيب الدين عبد اللطيف الحراني وهو اول حديث سمعته منه قال الحافظ ابو الفرج ابن الجوزي وهو اول حديث سمعته منه قال اخبرنا به ابو سعيد اسماعيل بن ابي صالح النيسابوري وهو اول حديث سمعته منه قال اخبرنا به ابو صالح احمد بن عبد الملك المؤذن وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به ابو طاهر محمد بن محمد الزيادي وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به ابو حامد احمد البزاز وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به عبد الرحمن بن بشر ابن الحكم العبدي وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به سفيان بن عيينة وهو اول حديث سمعته من سفيان عن عمرو بن دينار عن ابي قابوس مولى عبد الله بن عمرو بن العاص عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الراحمون يرحمهم الرحمن تبارك وتعالى ارحموا من في الارض يرحمكم من في السماء.

١ خلافت مطيع ٿي ان (حضرت امام رباني) ڏانهن آئي، جو پنهنجي دامن زمين تان گھليندي آئي.
٢ پوءِ نه لياقت رکي ان خلافت بغير امام صاحب جي، ۽ امام صاحب به ان خلافت جي لياقت رکي ٿي.
٣ جيڪڏهن امام صاحب کان سواءِ ڪو ٻيو خلافت جي طلب ڪري ها، ته زمين کي ڏاڍو زلزلو اچي ها.

— خواجه محمد هاشم ڪشمي پنهنجي پير سيد محمد نعمان قدس سرهما کان نقل ڪيو آهي ته جڏهن حضرت خواجه باقي بالله قدس سره پنهنجن سڀني مريدن کي هدايت فرمائي ته توهين سڀ حضرت مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ رهو، ان هوندي به مون تڏهن متوجه نه ٿيڻ اڪريو، جيڪي اهو شغل ڏسي ان ۾ مشغول ٿي سمورو وقت ان ڏانهن متوجه رهڻ اڪريو. ان وقت مون کي فرمايائون ته حضرت شيخ احمد آفتاب عالمتاب آهي جنهن ۾ مون جهڙا هزارين تارا گم آهن، ندامت جي ولين ۾ گهڻو اهڙو شخص گذريو آهي نه اڳتي ٿيندو، جيئن ته هڪ بياض حضرت قيوم ثاني عروة الوثقىٰ رضي الله تعالىٰ عنه پنهنجي خاص دستخط سان لکيو آهي ته حضرت خواجه صاحب کي حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني عرض ڪندو هوندو اهڙن سلوڪن مون کي شرمسار ڪري ٿا ڪريو. حضرت خواجه صاحب قدس سره جن فرمائيندا هوندا ته ادب ڪرڻ لاءِ مون کي الله جل جلاله کان امر ٿيل آهي.

— حضرت خواجه صاحب قدس سره جن پنهنجي تصنيفات ۾ چار دائره ڏنيا آهن هرهڪ ۾ ڪمالات الهي جي منتهيٰ بيان فرمائي اٿن جو امت جي ولين مان ڪنهن هڪ ڏي کي به حاصل نه ٿي آهي، هڪ دائره ۾ ولايت وارن جي نظر سان، ٻي دائره ۾ ولايت وارن جي نظر سان. ٽين ۾ ڪمال باطني، چوٿين ۾ ڪمال مطلق، هرهڪ ۾ امت جي ولين سڳورن جا نالا مبارڪ لکي ڇڏيا اٿن. انهن مان حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني کي سرحلقه دائره اربعه جو تحرير فرمايو اٿن ۽ لکيو اٿن ته هي امت جي ولين ۾ نادر سڳورو آهي. "روضة القيوميه جلد سوم"

— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن حضرت خواجه صاحب قدس سره جو تمام گهڻو قدر ۽ ادب رکندا هوا. ايترو ادب جو ان کان زياده امڪان نه هوندو ۽ جو عقيدو

حضرت خواجه صاحب ۾ هئين سو هيٺ ڏنل مڪتوب جي عبارت مان معلوم ٿو ٿئي جو هو هن ٿا

اسين چار آدمي مڙئي مريدن مان ممتاز ٿيل، حضرت خواجه صاحب
جي خدمت ۾ رهندا هوا سون، هر شخص جو حضرت خواجه صاحب
قدس سره سان علاقو ۽ اعتقاد علحده هو. منهنجو هي اعتقاد هو
ته اهڙي صحبت، اهڙي تربيت ۽ ارشاد جناب رسول الله صلي الله عليه وسلم

جي ترجمان - ڪان پوءِ هن ڳن پيدا ٿيو آهي ته الله جل جلاله هو شخص
ڪيڏو وڏو سڀاڳ آهي ته حضرت خير البشر عليه وعلى آله الصلوات والسلام
جي صحبت کان مشرف نه ٿيس. پر وري به هن شرف ۽ جوهر سعادت
کان نااميد نه رهيس. ا.هـ ـ له

٣ حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جهڙي عالي شان جو حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره سان ادب ڪرڻ ۽ سندن مريدي قبول ڪرڻ ظاهر ڪري ٿو ته ڪهڙي عبرت انگيز ڳالهه آهي. ڇو ته حضرت خواجه صاحب جن سندن قدر ڄاڻندا هئا. ڪين الله جل جلاله جي دربار کان وڏا اوڏاشان ۽ مرتبا مليا هئا جو اهڙي ڪنهن کي نصيب نه ٿيا هوا. انهن شانن ۽ مرتبن مان هڪ مجدد الف ثاني جو مرتبو آهي. جي بياد رچائين عطا ٿين هانئن ۽ اهو هڪ درجو ڪي هو. صاحب حدائق الورديه خوب لکي فرمائي ٿو ته وَلَقَدْ خَصَّهُ اللّٰهُ تَعَالَىٰ بِفَضِيْلَةِ نَشْرِ الْعُلُوْمِ اللَّدُنِّيَّةِ وَالْكَشْفِ عَنْ اَسْرَارِ الْمَعَارِفِ الْلَّدُنِّيَّةِ وَبَيَانِ مَرَاتِبِ الْوِلَايَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَالرِّسَالَةِ وَكَمَالَاتِ اُوْلِي الْعَزْمِ وَدَرَجَاتِ الْخُلَّةِ وَالْمَحَبَّةِ وَاِظْهَارِ اَسْرَارِ الذَّاتِ وَالشُّئُوْنِ الْاِلٰهِيَّةِ بِمَا لَمْ يُسْبَقْ اِلَيْهِ اِلٰى اَذْوَاقٍ شَرِيْفَةٍ عَالِيَةٍ وَمَذَاهِبَ لَدُنِّيَّةٍ عَالِيَةٍ لَوْ لَمْ يَكُنْ مِّنْهَا اِلَّا مَرْتَبَةُ مُجَدِّدِ الْاَلْفِ الثَّانِيْ لَكَفٰى.

حضور اقدس کي تجديد جو مرتبو مليو

٤ هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن صبح جي حلقه ۾ ويٺا هئا ته ڏٺائون ته سرور اولاد آدم صلى الله عليه وسلم سيني نبين ۽ رسولن، ملائڪن مقربن، امت جي ولين ۽ ملت جي علمائن سميت تشريف فرمايا ۽ سڀ گڏجي هن جو شان

له اصل عبارت هيٺ ڏجي ٿي آهي. يا چهار کس بوديم در ملازمت خواجه خود که پيش مردم در ميان يا ياران امتياز را داشتيم هر کدام ما را نسبت بحضرت خواجه اعتقاد علاحده بود و معامله جدا آن فقير به يقين مي دانست که مثل اين صحبت و اجتماع و مانند اين تربيت و ارشاد بعد از زمان آن سرور عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ هرگز بوجود نيامده است و شکر اين نعمت بجا مي آورد که اگر به شرف صحبت خير البشر عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مشرف نشد باري از سعادت اين صحبت محروم نماند الخ (زبدة المقامات مطبع مجددي ص ٤١)

نه ڪو نئون هو، نڪو پراڻو خاص هو. پنهنجين هٿن مبارڪن سان مجدّد الف ثاني قيوم ربّاني کي پهرايائون ۽ ارشاد ڪيائون ته هي تجديد الف ثاني جو وڳو آهي. مون اوهان کي پنهنجي امت ۾ نيابت ڏئي مقام انهيءَ جي ماموريءَ مقرر ڪيو آهي ۽ امت جا سڀ ديني ۽ دنيوي ڪم ۽ ڪار اوهان جي حوالي ڪيا اٿم. هن کان پوءِ رشد ۽ ارشاد ۽ ترقي ۽ روحاني عمر ۽ شفا غرض ته سڀ ديني دنيوي ڪم قيامت تائين جنهن کي به ملندا سو پنهنجي معرفت ملندا. هيءَ قرب ۽ مرتبه جو حق تعالى اوهان کي نصيب ڪيو آهي اڄ تائين امت جي ڪل وليّن مان ڪنهن کي نه بخشيو آهي ۽ آئنده به ڪنهن کي نه بخشيندو.

گوئي عرفان از ميدان وربود   مثل او هرگز نيامد در وجود

هاڻي آئون امت جي طرف کان خاطر جمع ٿيو آهيان، جا مشغولي مون کي هئي اها اوهان جي حوالي ٿي. آءٌ فراغت سان پنهنجي حقيقي دوست عزّ شانه سان خلوت گزين رهندس اوهين منهنجي امت جي احوال کان خبردار رهجو. هن کان سواءِ ٻيا ڏاڍا ڪم به اوهان ۾ آهن. هن کان پوءِ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم هٿن مبارڪن سان حضرت خواجه امام ربّاني جو نالي وارو نالو بلفظه "خزينة الرحمة مجدّد الف ثاني" قدس سره تقرير ڪري فرمايو ۽ ملڪن مقربين کي خطاب ڪيائون ته زمين ۽ آسمان ۾ مشهور ڪريو ته الله جلّ جلاله پنهنجي ڪمال فضل ۽ ڪرم سان تجديد الف ثاني جي خدمت، عنايت فرمائي. ديوان اقدس ۾ سندن نالو مجدّد الف ثاني تڪڙ فرمايو آهي. اي مخلوق! اوهان مان جو به دين ۽ دنيا جي سعادت گهري ته ان مجدّد الف ثاني جي تابعداري ۽ انهيءَ جي تجديد کي مڃي، ڇالاءِ ته امت جي ٻين وليّن کي مليل ڪمالات کان ممتاز آهي. جيڪو انهيءَ جي ڪمالات کان انڪار ڪندو سو غضب الهي ۾ گرفتار ٿيندو. معاذ الله من عدم اطاعته الخ

ڪمالات حضرت مجدّد الف ثاني جو اقرار امت جي اڳين ۽ پوين وليّن سڳورن ڪيو آهي جن تائين جو سندن پير مرشد پڻ سندن تابعداري ڪري سندن توجه باطني کان حصو ورتو، امت جي سڀني وليّن جيڪو هي اقرار ڪيو ته هي حضرت مجدّد الف ثاني جن جناب صلي الله عليه وسلم جي خدمت ۾ عرض ڪيو ته حضرت! ڪمال عنايت خداوندي سان الف ثاني جي تجديد جي خدمت هن ٻانهي جي حوالي فرمائي وئي آهي، انهيءَ جي خصوصيت جو ظهور پڻ منظور فرمايو. انهيءَ آهي ته جي عادت ۽ معرفتون علوم ۽ ڪشوف فرمايون ويون

آهن يعني جي مونکي پروڙ ايون ويو آهن تہ جي ماڻهو شرع شريف جي خلاف ڪم ڪندا آهن انهن تي اهي علم ۽ معرفتون منڪشف ٿين ٿيون، جيڪڏهن ڪٿي انهن ماڻهن جي لاءِ غير شرعي ڪم، انڪشاف علمن ۽ معرفتن جو سبب ٿين ٿا ته اهي انهن ٻئي ڄاڻي ٿا ته انهن اهل الله جا معتقد ۽ مريد گمراهي ۽ غوايت ۾ پئي گمراهي وڌائن جو سبب بڻي رهيا آهن."

حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جو ارشاد ثبوت آڻي ٿو، جي اولياءُ الله خلافِ شرع ڪم ڪندا آهن، سي انهن تي انڪشاف جو سلسلو بند ڪيو، ڪنهن کي به توحيد وجودي جو انڪشاف نہ ٿيندو. سالڪن کي سماع ۽ سرود مان ترقي نصيب نہ ٿيندي. جيڪو غير شرعي ڪم ڪندو ۽ ترقي ۽ معرفت جي انڪشاف جو دعوي ڪندو ۽ دعوي ڪندو ته اهي ڪري سمجهيو ۽ جو توحيد وجودي جي منڪشف ٿيڻ جي دعوي ڪئي وانگي گمراه جاڻيو."
هن کان پوءِ حضرت مجدد الف ثاني آداب ۽ آئي پيشاني مبارڪ آستان رسالت تي رکي.

— مجدد مائة ۽ مجدد الف ۾ فرق آهي. مجدد مائة سو ڪن سو سال پوري ٿيڻ تي هڪ ڪمائيت وارو ٿئي جو انهن صدي ۾ جنهن کي به فيض، رشد ۽ هدايت نصيب ٿئي ٿو ان صدي جي مجدد مائة جي معرفت ثابت ٿئي. سڀ ماڻهو ان جي فائدي وٺڻ ۾ اهڃاڻ محتاج ٿا رهن، خواه قطب هجي، خواه غوث، اهڙي طرح قياس ڪري گهرجي ته مجدد الف ثاني هزار سال ۾ هڪ ٿئي ٿو ۽ ان هزار سال ۾ جيترا به ڪامل مجدد ٿين ٿا سي سڀ مجدد الف ثاني جي وسيلي ثابت ٿين ٿا پوءِ جيترو فرق سو ۽ هزار ۾ آهي، اوترو بلڪ ان کان به هزار درجا زياده مجدد مائة ۽ مجدد الف ۾ آهي. هي تعريف مجدد مائة ۽ مجدد الف جي مڪتوب، حضرت مجدد الف ثاني کان نقل ڪئي آهي جنهن پنهنجي مڪتوب شريف مڪتوبات

— اهي ساڳي مڪتوب ۾ پڻ اهڙين علمن ۽ معرفتن جي ڪئي ڪان تو ڪندي فرمايو آهي ته هي علم انوار نبوت جي سيني مان اقتباس ڪيل آهن. جي مجدد الف ثاني کان پوءِ تجديد ۽ وراثت ساڻ تازا ٿي چڪا آهن ۽ انهن علمن ۽ معرفتن جي ڌڻي هزار جو مجدد آهي ۽ هي ڳالهه انهن ماڻهن کان لڪل نہ رهندي جي ان جا اهي علم ۽ معرفتون ڏٺيون آهن جن جو تعلق ذات ۽ صفات ۽ افعال سان آهي ۽ اهي جا اهڙا جن اهي احوال ۽ مواجيد ۽ تجليات ۽ ظهورات تي نظر وڌي آهي ۽ اهي تي ماڻهو سمجهي وٺندا ته هي علوم ۽ معرفتون علمائن ۽ اولياءُن جي علمن ۽ معرفتن کان پري آهن

"علم جيڪي آهن، ته اهي علم ۽ معرفتون جي نسبت طرف علم ساڻ اٿين آهي جيئن ڀلي ڪري نسبت ڪئي ساڻ. والله سبحانه الهادي. ١ه

صاحب رسالة انوار احمديه جي انهي عبارت کي عربي جو لباس هن طرح پهرايو آهي.

قَالَ قُدِّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ الْعُلُوْمُ وَالْمَعَارِفُ الصَّادِرَةُ عَنْهُ هِيَ خَارِجَةٌ عَنْ طَوْرِ الْوِلَايَةِ وَاِنَّمَا هِيَ مُقْتَبَسَةٌ مِّنْ مِّشْكٰوةِ اَنْوَارِ النُّبُوَّةِ عَلٰى صَاحِبِهَا الصَّلٰوةُ وَالتَّحِيَّةُ بَعْدَ تَجْدِيْدِ الْاَلْفِ الثَّانِيْ بِطَرِيْقِ التَّبَعِيَّةِ وَالْوِرَاثَةِ قَدْ عَجَزَ اَرْبَابُ الْوِلَايَةِ كَالْعُلَمَاءِ عَنْ اِدْرَاكِهَا لِاَنَّهَا وَرَاءَ عُلُوْمِ الْعُلَمَاءِ وَمَعَارِفِ الْاَوْلِيَاءِ بَلْ عُلُوْمُ هٰؤُلَاءِ بِالنِّسْبَةِ اِلٰى تِلْكَ الْعُلُوْمِ قِشْرٌ وَاللّٰهُ الْمُلْهِمُ لِلصَّوَابِ وَلَا تُخَالِفُ الشَّرِيْعَةَ بَلْ هِيَ اَسَاسُ الدِّيْنِ وَخُلَاصَةُ عِلْمِ الذَّاتِ وَالصِّفَاتِ ثَبَتَتْ وَتَقَرَّرَتْ وَمَا تَشَرَّفَ بِهَا اَحَدٌ مِّنَ الْعُلَمَاءِ وَالْاَوْلِيَاءِ بَعْدَ مَا شَرَّفَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ بِهَا هٰذَا الْعَبْدَ فَصَاحِبُ هٰذِهِ الْعُلُوْمِ وَالْمَعَارِفِ مُجَدِّدُ هٰذَا الْاَلْفِ وَالْمُجَدِّدُ هُوَ الَّذِيْ لَا يَفِيْضُ الْحَقُّ عَلٰى جَمِيْعِ الْخَلَائِقِ مِمَّا قَدَّرَ بِهِ اِلَّا بِوَاسِطَتِهِ

٢ ڪيترن جاين تي ٻين مڪتوبن ۾ حضور قدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن تصريح فرمائي آهي جيئن ته مڪتوب ٣٢٣ مڪتوبات جلد اوّل ثاني اڪابر اولياء حضرت خواجه محمد صادق قدس سره ڏانهن ۽ ٻي فرزند ارجمند ڏانهن لکيو اٿن. "اي فرزند هي اهڙو وقت آهي جو اڳين امتن ۾

---

١ مڪتوب جو اول دفتر ٻئي مڪتوبات شريف جي بعينه عبارت ملاحظه لاءِ پيش ڪجي ٿي.

٢ اين علوم و معارف خارج ست از طور ولايت ارباب ولايت در رنگ علماء ظواهر در ادراك آن عاجز اند ... و آن علوم مقتبس از مشكوٰة انوار نبوت الخ ... بعد از تجديد الف ثاني بتبعيت و وراثت تازه گشته اند و طراوت ظهور يافته صاحب اين علوم و معارف مجدد اين الف ست كما لا يخفي على الناظرين في علومه و معارفه التي تتعلق بالذات والصفات والافعال ... والظهورات ... فيعلمون انها وراء علوم العلماء ومعارف الاولياء بل علوم هؤلاء بالنسبة الى تلك العلوم قشر ... مجدد آن است كه هرچه از فيوض در آن مدت بامتان برسد بتوسط او برسد ... فرق ست بسيار ... دیده و فهمیده باشند الخ

اڳين امتن ۾ هر وقت ۾ اولوالعزم پيغمبر مبعوث ٿيندا رهيا ۽ اهي نئين شريعت آڻيندا رهيا. هيءَ اُمت خيرالامم آهي ۽ هن جو پيغمبر خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم آهي. هن امت جي علماءَ کي بني اسرائيل جي نبين جو رتبو بخشيو ويو آهي ۽ انهن کان نبين جو ڪم ورتو ويو آهي. هر هڪ سؤ سالن جي شروعات ۾ هڪ مجدد مامور ۽ متعين ڪيو ويو آهي، جو شريعت کي تازو ۽ تر ڪري ٿو، جهڙي طرح پهرين امتن ۾ هزار سالن گذرڻ تي مجرد نبين ڪفايت نٿي ڪئي، تنهنڪري اولوالعزم صاحب شريعت جو ظاهر ڪيو ويندو هو. هن وقت هزار سال گذري ويا آهن ته هزار سالن ۾ هڪ عالم تام المعرفت عارف جي ضرورت آهي جو اڳين امتن جي اولوالعزم نبين جي قائم مقامي ڪري[١].

صاحب روضة القيوميه جي هن مڪتوب کان پوءِ مڪتوب ٢٣٤ جلد اول وارو پڻ جيئن نقل ڪيو آهي. پوءِ لکي ٿو ته مختصر توجهن ۾ الف جو حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي جمعي ڏينهن ٻارهين ربيع الاول ١٠٣٤ ڌاري ٻارهين جي بعد ٿيو. شمسي حساب ۾ صبح کان ڏهن گهڙين کان پارهن ساعتن گذرڻ ۾ ولادت ٿي ۽ آهي شام جي حساب سان تشرين اول جي ڏهين تاريخ هئي.

مولانا ثناء الله پاني پتي قدس الله سره ڪتاب ارشاد الطالبين[٢] ۾ جيڪي رتبا حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کي هزار ورهيه گذرڻ تي عطا ٿيا آهن سي جي تحقيق سان ثابت ڪيا آهن. جيئن ته مٿي ڪهڙو مقام آهي، لکي ٿو فرمائي ٿو ته "هي مرتبا مقامات ۽ عروجات جي مٿي ٿيندي آيا آهن هزار ورهيه گذرڻ کان پوءِ الله تعالى جل جلاله حضرت مجدد الف ثاني کي عطا ڪيا. جن لاءِ ولايت سڳوري نه

---

١. مڪتوب ٢٣٤ دفتر اول مڪتوبات شريف جي اصل عبارت هن طرح آهي: اي فرزند درين آن وقت بعث کرده در امم سابقه هر طور دريک هزار سال بعث پيغمبر اولوالعزم مبعوث گشت و احياء شريعت جديده ميکرد درين امت که خير الامم است و پيغمبر ايشان خاتم الرسل عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات علماء را مرتبهء انبياء بني اسرائيل داده اند و بوجود علماء از وجود انبياء کفايت فرموده اند بنابر آن بر سر هر مائة از علماء اين امت مجددے تعيين نمايند که احياے شريعت فرمايد علي الخصوص بعد از مضي الف که وقت ... ... عالم تام المعرفت در کار است ... اولي العزم امم سابقه باشد.

٢. ص ١٣٤ ... ۾ هيئون مضمون ذڪر ٿيل آهي.

ٻَن ڪنهن به ٻئي مقامات جي باري ۾ جيڪو ذڪر ڪيو ويو، هي مڙئي ان ئي مبني آهي ته
هر ڪو امت ۾ خلق جي هدايت لاءِ هر قرن ۾، هر شهر ۾ نبي مبعوث ٿيندا رهيا. حق
تعاليٰ فرمايو: "وَاِنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اِلَّا خَلَا فِيْهَا نَذِيْرٌ" يعني ڪوبه شهر ڪونهي جنهن
۾ نبي نه آيو هجي. جو بعضي انهن حالن ۾ ... جيئن ته حديث
۾ آهي. نبين جو انداز هڪ لک چوويهه هزار ۽ رسولن جو تعداد ٣١٣ ٻڌايو
ويو آهي ۽ هزار سال کان پوءِ پاڪ ٿيا آهن. پيغمبر اولوالعزم مبعوث ٿيندا رهيا
حضرت آدم عليه السلام کان پوءِ هزار سال حضرت نوح عليه السلام پوءِ ٻيو
هزار ورهيه ان کان پوءِ حضرت ابراهيم عليه السلام ۽ ان کان پوءِ حضرت موسيٰ
عليه السلام ۽ ان کان پوءِ حضرت عيسيٰ عليه السلام ۽ ان کان پوءِ سيدنا محمد
مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم خاتم النبيين ٿيو. حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم
جي وفات کان پوءِ اُمت جا ولي سڳورا خلق جي هدايت ڪندا رهيا ۽ آنحضرت صلي الله
عليه وسلم جي نيابت ڪندا رهيا. رسول خدا صلي الله عليه وسلم فرمايو آهي
"الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ" يعني علماء پيغمبرن جا وارث آهن ۽ انهن جي وچ
۾ هڪ شخص وچين رسولن جو نبين جي وچ ۾ سيڪڙن صدي جي شروعات
۾ ... دين جي تجديد ڪئي.

ابو داؤد وغيره آنحضرت صلي الله عليه وسلم کان روايت ڪئي آهي "اِنَّ اللهَ
يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْاُمَّةِ عَلٰى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُّجَدِّدُ لَهَا اَمْرَ دِيْنِهَا" يعني الله
جل جلاله هن امت ۾ هر صدي جي شروع ۾ هڪ شخص موڪليندو جو دين کي تازو ڪندو
وڏن شيخن ۾ جنهن هزار ورهين جو ... پوءِ اولوالعزم جو واهه ۽ حق
تعاليٰ جي عادت موافق ٻئي هزار ورهين جو مجدد شيخ احمد سرهندي آهي
شان اعليٰ ٿيو جنهن اولوالعزم جو شان ... اولوالعزم نبين ۽ رسولن کان
زياده آهي ۽ حضرت مجدد الف ثانيءَ جي حق ۾ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم
جي ٻڌايل خوشخبري ... درجن ۽ مقامات ڪيئن ڏنا جو
ڪنهن ذڪر نه ٿيو ۽ انهن جي معنيٰ ... آخر زماني ۾ ... ان لاءِ
امام جعفر صادق روايت ڪري ... رضي الله تعاليٰ عنه

ته رسول الله صلى الله عليه وسلم جن فرمايو "أَبْشِرُوا وَأَبْشِرُوا إِنَّمَا مَثَلُ أُمَّتِي مَثَلُ الْغَيْثِ لَا يُدْرَى آخِرُهُ خَيْرٌ أَمْ أَوَّلُهُ أَوْ كَحَدِيقَةٍ أُطْعِمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا ثُمَّ أُطْعِمَ مِنْهَا فَوْجٌ عَامًا لَعَلَّ آخِرَهَا فَوْجًا أَنْ يَكُونَ أَعْرَضَهَا عَرْضًا وَأَعْمَقَهَا عُمْقًا وَأَحْسَنَهَا حُسْنًا"

يعني خوشخبري ڏيو خوش ٿيو ڇو ته تحقيق منهنجي امت جو مثال مينهن وانگر آهي. نه ٿو ڄاڻجي ته ان جي ڇيڙي ۾ ڀلائي آهي يا شروع ۾ يا باغ وانگر آهي. ڪا ٽولي ان باغ مان هڪ سال ۾ کائي ته ٻئي سال ۾ ٻي ٽولي شايد ان جي آخري ٽولي ويڪر ۾ گهڻي ويڪري هجي ۽ ڳوڙهائي ۾ گهڻي ڳوڙهي ۽ سونهن ۾ گهڻي سهڻي هجي الى آخر ما قال القاضي قدس سره.

تفسير روح البيان ۾ آيت وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ پاره الم سورة بقره جي تفسير ۾ مجدد الف ثاني جي هن طرح ذڪر آهي.

حضور اقدس جي خمير طينت جي عطا

صاحب روضة القيوميه جن هن جي پنهنجي ڪتاب ۾ لکيو آهي ته هڪ رات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره مسجد جي ڪنڊ ۾ ذڪر ۽ دعا ۾ مشغول هوا ان وقت ڏسڻ ۾ آيو ته سندن سارو وجود مبارڪ شمع وانگر روشن ٿي رهيو آهي ۽ ان شمع مان روشني ايتري نڪري، تو جهڙي جو ڪو انسان اک کولي نٿي سگهي. انهيءَ وچ ڪين الهام ٿيو ته "اي پيارا! تنهنجو جسم حضرت خاتم الرسل صلى الله عليه وسلم جي گهڻي مٽي مبارڪ جو بچيو آهي جو مون تولاءِ رکيو هو. انهيءَ ڪري سواءِ توهان جي ٻي شراڪت ۽ مشابهت سان ٿيو ممڪن نه هو." انهيءَ اصالت ۾ محبوبيت ذاتي ۾ خلت ۾ پڻ ... تفصيل وڏن ڪتابن ۾ ڏسڻ گهرجي. هت تمام مختصر لکڻ ۾ آيو.

صاحب حضرات القدس جي خمير طينت جي باري ۾ هيءَ عبارت آندي آهي:

قَالَ قُدِّسَ سِرُّهُ كَانَ تَكْوِينِي مِنْ بَقِيَّةِ طِينَةِ حَبِيبِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اهـ

ف: حضرت مجدد الف ثاني قدس سره کي جي معرفتن ۽ ذوق ۽ ... ڪن ظاهر بين ۽ متعصبن حسد سبب ڪي اعتراض ڪيا ... مشهور ڪيا جن جا جواب مجدديه ... الغربيان ۾ لکيو آهي ...

جواب ۾ مختصر ”ستر رسالن“ کان زيادھ، نهايت ڪافي مضمون لکيا جن ۾ علامه محمد مراد مڪي انهيءَ بابت ۾ لکي ٿو:

فَإِنَّ الْمُنْكِرَ لَمَّا أَظْهَرَ شَيْئًا مِنْ سَدِّ الْإِنْكَارِ وَالْإِعْتِرَاضِ عَلَى مَعَارِفِهِ الشَّامِخَةِ أَظْهَرَ الْمُحِبُّوْنَ رَبَّانِيْ أَجْوِبَةٍ مُتَعَدِّدَةٍ وَاسْتَشْهَدُوْا لَهَا بِشَوَاهِدَ كَثِيْرَةٍ شَافِيَةٍ حَتَّى بَلَغَتْ عَدَدُ الرَّسَائِلِ الْمُصَنَّفَةِ مِنْ طَرَفِ الْمُحِبِّيْنَ سَبْعِيْنَ رِسَالَةً بَلْ زَادَ عَلَى ذٰلِكَ وَأَحْسَنُ مَا صُنِّفَ فِيْ هٰذَا الْبَابِ رِسَالَةُ عَطِيَّةِ الْوَهَّابِ الْفَاصِلَةِ بَيْنَ الْخَطَاءِ وَالصَّوَابِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدْ بِيْكَ الْأُوْزَبْكِيِّ الَّتِيْ أَفَادَ فِيْهَا كُلَّ الْإِفَادَةِ وَأَجَادَ غَايَةَ الْإِجَادَةِ بِحَيْثُ أَنَّهُ هَدَمَ بُنْيَانَ أَبَاطِيْلِهِمْ مِنَ الْأَسَاسِ وَأَرَى مَنْ لَبَّيْهِمْ أَبَاطِيْلَ الرَّدِّ وَلَا يَتْرُكُ لَهُمْ مَجَالَ رَفْعِ الرَّأْسِ الخ. [1]

— اڳ ۾ منڪرن جي انهن شبهن ۽ اعتراضن جا جواب چڱي طرح ڏنا ويا آهن مگر خمير طينت ۾ هڪ مشهور اعتراض جيڪو آهي ته جڏهن حضرت امام رباني قدس سره جو جسد انور حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي مٽي مبارڪ مان آهي ته پوءِ هنن جو مزار شريف مديني شريف ۾ ڇو نه آهي. جو ته حضرت صديق اڪبر ۽ حضرت عمر رضي الله تعاليٰ عنهما جن حديث شريف جي ثابتي موجب جڏهن ته انهيءَ شرف خمير طينت نبوي صلي الله عليه وسلم جي ڪان مشرف ٿيا آهن ڪري ساڻن گڏ آهن جن اعتراض جو هڪ عجيب جواب حضرت شاھ غلام علي محدث دهلوي رسالھ ”سبع سيارہ“ ۾ ڏنو آهي ته حضرت علي ڪرم الله وجهه جن پڻ خمير طينت نبوي صلي الله عليه وسلم کان مشرف آهن حالانڪ حضرت شاھ رسالت صلي الله عليه وسلم سان حضرت شاھ ولايت رضي الله تعاليٰ عنه گڏ ناهي الخ.

— مولوي عبدالحي لکنوي جهڙن عالمن جي استاد حضرت شاھ عبدالغني مجددي محدث دهلوي مهاجر مڪي قدس سره جي مدحيه غزل ۾ طينت ذاهن ڪيئن نه سهڻو شعر فرمايو آهي:

سنگ لحد ازتربت يثرب گرفته اند … پنهان زروم شام لسرهند شد آمد

---

[1] ١- مڪتوبات شريف جلد اول - حصه ڪلڪته شريف ص ٢٥

[illegible] ١٢٣٤ هجري ۾ [illegible] وفات ۽ شوال المڪرم [illegible] وفات ٢ رجب المرجب [illegible] مزار شريف [illegible] والله شريف جي [illegible] شڪارپور [illegible] ۾ معروف [illegible] حضرت خواجه [illegible] حضرات شڪارپور [illegible]

حضور اقدس کي قيوميّت جي وڳي جي عطا

صاحب روضة القيوميه ۾ لکيو اٿن ته جناب لکن ٿا ته هڪ ڏينهن اُگهين نماز کان پوءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه مراقبي ۾ ويٺا هوا ۽ هڪ حافظ سندن روبرو قرآن شريف ٿي پڙهيو ان وقت پاڻ پنهنجي جسم مبارڪ تي هڪ نوراني وڳو ڏٺائون ۽ الهام ٿيو ته هي وڳو قيوميت ممڪنات جو آهي جو الله جَلَّ جَلَالُهٗ اولوالعزم نبين کي عطا فرمائيندو آهي. اهو حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جي متابعت ۽ وراثت سبب اوهان کي پڻ عطا ٿيو آهي هاڻي سڀني مخلوقات جي بيهڪ ۽ قيام اوهان جي ذات سان ٻڌل آهي. جن کان پوءِ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جن تشريف فرمايا ۽ پنهنجي هٿن مبارڪن سان سندن مٿي مبارڪ تي پڳ ٻڌي فرمايائون ته اوهان کي مبارڪ هجي جو اوهان کي قيوميت جو منصب عطا ڪيو ويو آهي. هي مرتبو حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم کان پوءِ ڪنهن کي عنايت نه ٿيو هو ۽ هزار سال کان پوءِ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي مليو آهي. قيوميت جي تحقيقات روضة القيوميه ۾ تمام گهڻي آهي اُتي ڏسڻ گهرجي. منصب قيوميت جي مفصل ڪيفيت مڪتوب ۴ ۽ ۵ جلد ٽئين ۾ آهي. هت جلد اوّل مڪتوبات معصوميه تان مختصر مڪتوب جو ترجمو. جو قيوم جي معنيٰ ۾ آهي جنهن کان تو وَهُوَ هٰذا قيوم هن جهان ۾ الله جَلّ جَلَالُهٗ جو خليفو ۽ اُن جو نائب مناب آهي.

قطب، اوتاد، ابدال ۽ افراد اُن جي پاڇي هيٺ رهندا آهن. اهو انهن جي توجه جو قبلو آهي. هو جاڻن يا نه، بلڪ جهان جو قيام ان جي ذات سڳوري سان آهي جو ته جهان جا ڪل اسماءَ و صفات جا مظهر آهن اُهي سڀ عرض ۽ وصفون آهن. عرض ۽ وصف لاءِ عرض و ما جوهر ۽ ذات ضروري جنهن سان انهن جو قيام ٿئي. حق جَلَّ وعلا جي عادت جاري آهي ته گهڻن زمانن کان پوءِ اهڙا شخص ڪنهن عارف تام المعرفت کي عطا ٿو ڪري. ك

ك مڪتوب ۲۸۹ مڪتوبات معصوميه مطبوعه نظامي ڪانپور ص ۱۵۱ اصل عبارت هن طرح آهي. قيوم درين عالم خليفه حق سبحانه و نائب مناب او است اقطاب و ابدال در دائره ظلال وي مندرج اند و افراد و اوتاد در تحت ڪمال او مندرج افراد عالم بر او روي آورده اند و قبله توجه ايشان او است خواه دانند يا ندانند بلڪه قيام عالميان بذات او است چه افراد عالم ڪه مظهر اسماءِ و صفات اند و هيچ ... اعراض و اوصاف و الذات و جوهر چاره نيست تا قيام شان بآن بود و باقي ...

صاحب حدائق الوردية جي هيءَ عبارت آهي:

اَلْقَيُّوْمُ فِيْ هٰذَا الْعَالَمِ خَلِيْفَةُ اللّٰهِ وَنَائِبُ مَنَابِهٖ فَالْاَقْطَابُ وَالْاَوْتَادُ وَالْاَبْدَالُ وَالْاَفْرَادُ مِنْهُ يَرْجُوْنَ تَحْتَ ظِلَالِهٖ وَاَفْرَادُ الْعَالَمِ كُلُّهَا مُتَوَجِّهَةٌ اِلَيْهِ وَهُوَ قِبْلَةُ تَوَجُّهِهِمْ عَلِمُوْا ذٰلِكَ اَوْ لَا بَلْ قِيَامُ الْعَالَمِيْنَ بِهٖ التَّشْرِيْفَةُ بَيْنَ اَفْرَادِ الْعَالَمِ مَظَاهِرُ الْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَكُلُّهَا اَعْرَاضٌ وَاَوْصَافٌ وَلَا بُدَّ لِلْعَرْضِ وَالْوَصْفِ مِنْ جَوْهَرٍ وَذَاتٍ يَقُوْمُ بِهٖ وَسِلْسِلَةُ النَّقْشَبَنْدِيَّةِ بِاِعْطَاءِ الْفَاخِرِ النَّاقِدِ الْمُحَدِّثِ بَعْدَ قُرُوْنٍ مُتَطَاوِلَةٍ نَصِيْبُهُنَّ ذَاتَهُ الْمُقَدَّسَةَ سَلَّمَهٗ. اهـ

كتاب جامع الاصول في الاولياء ۾ شيخ احمد كمشخانوي (خالدي) قدس سره لکي ٿو:

اِنَّ الْقَيُّوْمِيَّةَ مَنْصَبُ الْاَنْبِيَاءِ وَمِنْ اُولِي الْعَزْمِ وَخَصَّ اللّٰهُ بِهٰذَا الْمَنْصَبِ الْعَظِيْمِ مِنْ هٰذِهِ الْاُمَّةِ حَضْرَتَ الْمُجَدِّدِ وَاَوْلَادَهٗ وَخُلَفَائَهٗ الخ [1]

حضرت مولانا علامه حافظ محمد جان بن شاه محمد يعقوب مجددي آبادي قدس سره پنهنجي رسالي "الدرر النضيدة" ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جي هڪ وڏي قصيدي ۾ مدح خوان ٿيو آهي جنهن جا ڪي بيت برڪت لاءِ نقل ڪجن ٿا:

شَيْخُ الْمَشَائِخِ قُطْبُ اَقْطَابِ الْوَرٰى — شَمْسُ الْوِلَايَةِ عَارِفٌ بَرٌّ اٰبَرَا

يعني: مشائخن سڀني جو مرشد ۽ جهان جي قطبن جو قطب، ولايت جو سج عارف نيڪ ۽ ...

قَيُّوْمُنَا الْمِفْضَالُ اَحْمَدُ مُرْشِدُنَا — وَمُجَدِّدُ الْاَلْفِ مَحْمُوْدُ السِّيَرْ

اسان جو قيوم ... حضرت احمد مرشد اسان جو ... ۽ الف جو مجدد ... وارو

رَجُلُ الرِّجَالِ وَوَاحِدُ الْاٰحَادِ فِيْ — كَوْنِ الْوُجُوْدِ وَمَنْ بِهِ الدَّهْرُ افْتَخَرْ

مردن جو مرد يڪتائن ۾ يڪتا — عالم وجود ۾ جنهن تي زماني فخر ڪيو

بَرَكَاتُهٗ عَمَّتْ فَوَافَتْ كُلَّ مَا — ذَرَّتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ مِنْ بَحْرٍ وَّبَرّْ

سندس برڪتون عام ٿيون ۽ هر هڪ انهيءَ کي پهتيون جنهن تي سج چمڪيو خشڪي ۽ تري ۾ ...

(آنقدر اگثين صدفه ...) عبارة الشيخ جاري ميشت كر بعد از قرون متطاوله عارف را نصيبي از ذات ارزاني داشته اند واز ان عطاء فرمايند كه بحكم نيابت وخلافت قيوم اشيا ميگردد واشيا بوي قائم مي باشند ...

[1] جامع الاصول مطبوعه مصر ص۳.

محمد نوری طرة اسمنا اتانا   قد قرت لمحياه عيون ذوي البصر

یعنی [illegible]

الم تنشر ظلال سحبه منه ظللا   من بعد ما قد كان منطمس الاثر

یعنی [illegible]

والقبر لاذ والالحاد قد محيابه   والغي ادبر والضلال ثاى وقر

یعنی [illegible]

كم معجزات بذاته حمدت به   اذ طابت من نيرانه شمس وقمر

یعنی [illegible]

جم خصائصه كم نبعت وكم   سالت عيون او جرت منه النهر

یعنی [illegible]

كم من قوارير القلب نال حياته   من فيضه حين هادر أي به النظر

یعنی [illegible]

سلسال عرفان به قد مطرا   ما كان منه صفا وما منه انكدر

یعنی [illegible]

كم جاهل غر اتاه لم يسترشد   فالجهل زال برشده وكذا الخطر

یعنی [illegible]

كم من الى سعيه الله بقلبه الى   فانجى وروح قد احاط به الكدر

یعنی [illegible]

او نفسه قهرت دعاة ونفسه   مقهورة أما هواه فقد هجر

یعنی [illegible]

والروح منه بنظرة منه انجلى   والقلب لان وكان اصلد من حجر

یعنی [illegible]

كم ذا اغيب اليه وعندك غائبا   لك يا محمد أن تقول كمن حضر

یعنی [illegible]

يا خير ممدوح لنا مستخرجا   من خير معدن صلب سيد الامم

یعنی [illegible]

يَا فَرْعَ دَوْحَةِ نَبْلَةٍ وَّمَجَادَةٍ
اي شرافت ۽ بزرگيءَ جي وڻ جي ٽاري

يَا مَنْ لَهُ الشَّرَفُ الْجَلِيُّ الْمُشْتَهِرْ
اي اها هستي جنهن لاءِ روشن ۽ مشهور شرف آهي

يَا مَنْ خُلِقْتَ وَكُنْتَ مَا قَدْ كُنْتَ مِنْ
كَنْزِ الْعُلٰى وَّخَبِيْرٍ مُّنْتَظِرٍ

اي اهي جي اوهين پيدا ٿيا ۽ ٿيو جيڪي ٿيو، ماڳو هئين خزانو اعليٰ ۽ خبير منتظر جيڪو اعتماد جوڳين جي لقاءَ
الي آخر ما قال قدس سره وجزاه الله خيرًا

حضور اقدس کي خزينة الرحمة جو نشان عطا ٿيڻ

صاحب روضة القيوميه جو قيوم ثاني جي ٽيهن سال پڇاڻي ٿو ته حضرت مجدد الف ثاني قدس سره کي هميشه ڪعبي شريف جي زيارت جو شوق رهندو هو مگر ڪن سببن ڪري سندن تشريف فرمائي نه ٿيندي هئي. هن سال ڪعبي شوق سبب نهايت بيقراري پيدا ٿيڻ جي ڪري پاڻ ڏٺائون ته سارو جهان انسان ملڪ، جن ۽ ساري خلق نماز ۾ مشغول آهن ۽ سڀ اوهان ڏانهن سجدو ڪري رهيا آهن. حضرت جن اهڙي نيت کي ڏسي حاجت ڪرڻ لڳا ته جدهن ان کان معلوم ٿيو ته ڪعبو سڳورو سندن ملاقات لاءِ آيو آهي ۽ سندن وجود سڳوري کي گهيرو ڪري ويو آهي اهڙي ڪري نماز پڙهندڙ جو سجدو اوهان ڏي ٿي پيو. انهيءَ وچ ۾ کين الهام ٿيو ته توهان هميشه ڪعبي جا مشتاق هئڻ مون ڪعبي کي توهان جي زيارت لاءِ موڪليو آهي ۽ توهان جي خانقاهه جي زمين کي پڻ مون ڪعبي جو مرتبو ڏنو آهي. جو نور ڪعبي ۾ هو انهيءَ کي هن جاءِ ۾ مون امانت رکيو آهي. هن کان پوءِ ڪعبي شريف خانقاهه شريف ۾ حلول ڪيو ۽ هن زمين کي بيت الله شريف جي زمين ۾ فنا بقا ۽ وصل حاصل ٿيو. اهو بيان ته گهڻو بشارتون اين حق جل وعلا وٽان انهيءَ وقت عطا ٿيون. ان کان پوءِ کين خزينة الرحمة جو لقب ڏنو ويو. ته سڀئي ڪتاب وارن ٻيون گهڻيون نعمتون بيان ڪنديون ته ڪعبة الله شريف جي زيارت کان پوءِ ڏٺائون ته بيشمار ملڪ صفون ٻڌي سندن سامهون بيٺا آهن حسن ۽ جمال ۾ اهڙا بي مثال آهن جو اهڙن ڏانهن سڌي نظر ڪري نه ٿي سگهجي سڀئي ادب سان سندن خدمت ۾ عرض ڪيو ته اسين رحمة جا ملائڪ آهيون حق جل وعلا اسان کي اوهان جي تابعداري لاءِ حڪم ڪيو آهي ۽ درگاهه باري جل وعلا کان اوهان کي رحمة جو خزانو عطا ٿيو آهي.

ـــ رحمة اصل صفت الهي آهي ۽ ان کي رحمة للعالمين وارا حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جن آهن پوءِ آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي ڪمال متابعت ڪري رحمة جو حصو حضرت سلطان الاولياء امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي حوالي ٿيو. امام صاحب جن پنهنجي طرف کان حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره کي قيامت جي ڏينهن بهشت ۾ داخل ڪرڻ جي خدمت نيابتاً حوالي فرمائي - جيڪو بهشت ۾ داخل ٿيندو ان جي مهر ٻانهن سان ويندو ۽ انهيءَ ڪري حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره کي باڪ خزينة الرحمة جي لقب سان ڪوٺيندا هوا. رحمت جون باقي خدمتون عذاب جي باه کان ڪڍڻ ۽ پل صراط تان لنگهائڻ وغيره وغيره حضرت خواجه محمد معصوم عروة الوثقى قدس سره جي حوالي فرمايائون الخ

ـــ حضور اقدس حڪيم روحاني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي بيت الله جو احترام ايتامليا جو ڪا لنش آڳي ڪعبه کي به عنايت ڪرڻ ٿيا.

ـــ ذروة العارفين علامه محمد جان قدس سره پنهنجي قصيده الجليلة الشوقية الى الحضرة المجددية ۾ جنهن جڳو فرمائي.

مَا نَالَ حَيٌّ مِّثْلَ نَيْلِكَ فِي الْوَرٰى ۔۔۔ فَلَأَنْتَ مَحْدُوْمُ النَّظِيْرِ تَفَرُّدَا

ڪنهن به جاندار شخص ڪنهن عطا جو مثل جهان ۾ نه ورتو ۽ پنهنجي بي مثال هجڻ ڪري تون انڪري نظير آهين

وَلَنِلْتَ مَا لَمْ يُؤْتَ غَيْرُكَ مِثْلَهُ ۔۔۔ قَوْلِيْ وَإِنِّيْ لَسْتُ فِيْهِ مُفَنَّدَا

اوهان کي اهڙي ڳالهه ملي جو ٻئي کي ان جهڙي نه ڏني وئي آهي منهنجي هيءَ ڳالهه ۾ غلط نه آهي

جَاءَتْكَ كَعْبَةُ رَبِّنَا لِتَزُوْرَهَا ۔۔۔ مِنْ دُوْنِ إِتْعَابٍ لِنَفْسِكَ مُجْهَدَا

اوهان وٽ اسان جي رب جو ڪعبو پاڻ آيو ته اوهين ان جي زيارت ڪريو بنا پنهنجي نفس کي تڪليف ڏيڻ ۽ مشقت ڏيڻ جي

خَلَّفْتَ فِي الْمِضْمَارِ كُلَّ مُسَابِقٍ ۔۔۔ وَسَبَقْتَ غَايَاتِ الْكَمَالِ مُوَحَّدَا

اوهان ميدان ۾ سڀني اڳتي نڪرندڙن کي پوئتي ڇڏيو ۽ ڪمال جي حد کان اوهين تن تنها اڳتي نڪري ويا

سَبَقُوْا أَرَهُمْ كَانُوْا فَوَارِسَ شَأْنِهِمْ ۔۔۔ فَحَلَوْتَهُمْ مَجْدًا وَحُزْتَ السُّؤْدَدَا

اهي ماڻهو جيڪي اڳتي نڪتا هئا پنهنجي شان ۾ شهسوار هوا پر اوهين بزرگي ۾ انهن کان زياده ٿي ويا ۽ اوهان کي سرداري

وَلَكُمْ بِصُحُفِكَ فِيْ مَعَارِفَ حَقَّةٍ ۔۔۔ أَوْدَعْتَهَا قَوْلًا مَّتِيْنًا جَيِّدَا

۽ معارف حقه ۾ حضور جن جا مڪتوب ڪافي آهن، جنهن ۾ اوهان محڪم ۽ جيد قول درج ڪيا آهن

شَهِدَتْ بِكَوْنِكَ فِي الشَّرِيعَةِ كَامِلًا ۞ صَدَقَتْ بِكَوْنِكَ فِي الطَّرِيقَةِ أَوْحَدَا

شاهدي ڏني شريعت آهي ته اوهين شريعت ۾ بالڪل ڪامل آهيو ۽ سچي آهي ساڳي طرح جيئن آهي ته اوهين طريقت ۾ يگانه آهيو

خَضَعَتْ لَهَا الْأَعْنَاقُ مِنْ شُرَفَائِهِمْ ۞ قَبِلُوا وَهُمْ كَانُوا جَهَابِذَ نُقَّدَا

انهن مڙني جي ڳچيون ڪنڌ شريفن جون جهڪي ويون ۽ قبول ڪيائون، حالانڪ اهي وڏا نقاد هئا

أَعْدَاءُ مَنْ نَاوَاكَ بَانَتْ عِنْدَنَا ۞ جَهِلُوا مَقَامَكَ حَيْثُ كَانُوا أَعْتَدَا

جن دشمنن اوهان سان مخالفت ڪئي سي ظاهر ٿي ويا، اهي اوهان جي مقام کان اڻڄاڻ هئا جو اهي حد کان لنگهي ويا

بِآيَتِكَ لِلرَّحْمٰنِ كُنْتَ بِرَايَةٍ ۞ فَلِذَاكَ لِلْأَذْقَانِ خَرُّوا سُجَّدَا

تون الله جي نشانين مان هڪ نشاني آهين، انهيءَ ڪري اهي ٺوڏين ڀر سجدي ۾ ڪري پيا

وَاللّٰهِ فَيْضٌ أَنْتَ مَنْبَعُهُ إِلَى ۞ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يَكُونُ مُنَفَّدَا

قسم آهي الله جو اهو فيض جنهن جا منبع اوهين آهيو، قيامت جي ڏينهن تائين ختم نه ٿيندو

نُورٌ بِهِ الدُّنْيَا أَضَاءَتْ كُلُّهَا ۞ لَا يَنْطَفِي أَبَدًا وَيَبْقَى سَرْمَدَا

اهو نور جنهن ڪان سڄي دنيا روشن ٿي وئي، ڪڏهن به نه وسامندو ۽ بلڪ اهو فيض هميشه باقي رهندو

كُنْ أَنْتَ غَوْثِي يَا إِمَامَ الْأَوْلِيَا ۞ كَرَمًا وَكُنْ لِي أَنْتَ عَوْنًا مُنْجِدَا

اي وليّن جا امام! تون منهنجو فريادرس ٿي، مهرباني ڪري تون منهنجي لاءِ مددگار ٿي

كُنْ أَنْتَ لِي رِدْءًا وَكُنْ لِي مَوْئِلًا ۞ كُنْ أَنْتَ لِي مَدَدًا أَكُونُ مُحَشَّدَا

تون منهنجو يار ۽ تون منهنجو وسيلو ٿي، تون منهنجي لاءِ اهڙي مدد ٿي جا هر وقت حاضر هجي

يَا نَجْلَ صِهْرِ الْمُصْطَفٰى خَتْمِ الرُّسُلْ ۞ يَا أَحْمَدُ الْقَيُّومُ يَا مَوْلَى الْجَدَا

اي حضرت محمد مصطفیٰ خاتم الرسل جي سهري يعني حضرت فاروق اعظم جا فرزند، اي احمد وقت جا قيوم اي لوڪن جا ...

هن ڪان سواءِ الله تعالیٰ کين اهڙي طاقت عنايت فرمائي جو صباحت[1] ۽ ملاحت کي پاڻ ۾ ملائي ڇڏيائون، ضمنيت جي باوجود الله جل وعلا کين اصالت جو رتبو عطا فرمايو، مقطعات قرآنيءَ جا اسرار به اِن ظاهر ڪيا، الله جل وعلا کين مختار خطاب عطا ڪيو يعني پاڻ الله جل وعلا بنا واسطي جي ڪلام مڪرر فرمايو جيئن حضرت سيدنا موسیٰ

---

[1] صباحت ۽ ملاحت ۔ لغوي معنيٰ صباحت جي آهي صفائي ۽ روشنائي ۽ ملاحت جي معنيٰ آهي نمڪيني.
صباحت معنيٰ اشارو آهي صفت جمال ڏانهن ۽ ملاحت معنيٰ اشارو آهي صفت جلال ڏانهن ... [illegible]

عليه الصلوٰة والسلام ڪلام ڪان مشرف ٿيو هو. جيئن خواجه محمد هاشم ڪشميءَ ڪتاب زبدة المقامات ۾ حواله حضرت خواجه امام محمد معصوم رضي الله تعالىٰ عنه لکيو آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي بورانيت سندن ڏاڏي بزرگوار سيدنا فاروق اعظم رضي الله تعالىٰ عنه محدّثيت جي ڏاڏي جي ذريعي سان ڪيو ويو ۽ محدّث جي تحقيق ۾ مڪتوب ٥١ جلد ثاني مڪتوبات شريف جو ملاحظو ڪرڻ گهرجي جنهن ۾ فرمائن ٿا: اَنَّ كَلَامَهٗ سُبْحَانَهٗ مَعَ الْبَشَرِ قَدْ يَكُوْنُ شِفَاهًا وَذَالِكَ لِاَفْرَادٍ

مِّنَ الْاَنْبِيَآءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ وَقَدْ يَكُوْنُ ذَالِكَ
لِبَعْضِ الْكُمَّلِ مِنْ مُّتَابِعِيْهِمْ بِالتَّبَعِيَّةِ وَالْوِرَاثَةِ اَيْضًا وَاِذَا كَثُرَ
هٰذَا الْقِسْمُ مِنَ الْكَلَامِ مَعَ وَاحِدٍ مِّنْهُمْ سُمِّيَ مُحَدَّثًا اِلٰى آخِرِ
مَا قَالَ الْمُجَدِّدُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ. [1]

ــــ هن ڪان سواءِ ڪيئن دنيا آخرة جي حڪم ۾ ڪري ڏنا ٿين جنهن جو تفصيل مڪتوبات معصومي مڪتوب ١٨٩ ۾ آهي. باب ڪيترا مقام جن جي تحقيقات مڪتوبات مجددي ۽ معصومي ۾ آهي.

ــــ فخر عاشقان حضرت مجدد الف ثاني عالم حقاني علامه محمد جان قدس سره فرمايو آهي:

مَا اخْتَارَ فَضْلُكَ قَطُّ ذُوْفَضْلٍ وَّلَا ... سَاوٰى فَخَارَكَ ذُوالْفَخَارِ اِذَا افْتَخَرْ

ڪو به صاحب فضل اوهان جي فضيلت جي ڪمال جو ثاني ٿي نه سگهيو آهي ۽ نه ڪو فخر وارو جڏهن فخر ڪندو ته اوهان جي فخر جي برابر ٿي سگهندو

اَنْتَ الْمُرَادُ وَاَنْتَ مَحْبُوْبٌ وَّمَنْ ... مَنَّ الْاِلٰهُ بِهٖ عَلٰى نَوْعِ الْبَشَرْ

توهين مراد آهيو ۽ توهين محبوب آهيو ۽ اهڙا آهيو جو اوهان سان الله تعالىٰ جن سان نوع انسان تي

اَنْتَ الْمُحَدَّثُ اَنْتَ خَازِنُ رَحْمَةٍ ... وَلِمَنْ يَّلُوْذُ بِذَيْلِ جَاهِكَ يُغْتَفَرْ

توهين محدث آهيو ۽ توهين خازن رحمة آهيو جنهن توهان جي جاهه جي دامن ۾ پناهه ورتي ان جي بخشش ٿيندي

وَلَاَنْتَ مُجْتَهِدُ الْكَلَامِ وَاَنْتَ عَيْنُ ... دُنْيَاهُ اٰخِرَةٌ كَمَا هُوَ مُسْتَطَرْ

۽ توهين مجتهد علم ڪلام جا آهيو ۽ توهين اهو آهيو جنهن جي دنيا آخرة آهي جيئن ته اوهان جي مقامات ۾ لکيل آهي

---

[1] يعني حق سبحانه وتعالىٰ جو ڪلام انسان سان ڪڏهن روبرو ٿيندو آهي ۽ اها صورت خاص ڪن نبين عليهم السلام سان ثابت آهي ۽ تمام ڪامل لوڪن سان ٿيندي آهي ۽ انهن جي تابعداري ۽ وراثت جي ڪري ـــــ ۽ جڏهن انهن ڪاملن سان اهڙو ڪلام گهڻو واقع ٿيندو آهي ته پوءِ ان کي محدّث ڏاڏي جي نسبت سان ڪري چيو آهي

أَنْتَ الَّذِيْ قَدْ هَاجَ نَفْسَكَ شَوْقُهَا ‏ ‏ لِزِيَارَةٍ فَازُرْ دَارَكَ الْبَيْتَ الْأَغَرْ

تون ئي آهين جو تنهنجي نفس ۾ هن جي زيارت لاءِ شوق ڀڙڪيو آهي، تنهن ڪري پنهنجي عزت واري گهر جي زيارت ڪر

هٰذَا وَاِنْ جَحَدَ الْبَلِيْدُ فَاِنَّهٗ ‏ ‏ قَدْ صَحَّ عِنْدِيْ بِالْيَقِيْنِ مِنَ الْخَبَرْ

هن ڳالهه جو جيڪڏهن ڪو بيوقوف انڪار ڪري ته بيشڪ اها تحقيق صحيح آهي منهنجي نزديڪ يقيني خبر سان

بهرحال جيڪي به الله جل وعلا کين وڏا رتبا، علم معرفتون ۽ مقام ڏنا سي وقت جي بزرگن قبول ڪيا ۽ سندن خدمت ۾ گذارڻ کي وڏي نعمت سمجهندا رهيا جهڙوڪ شيخ فضل الله برهانپوري ۽ شيخ حسن غوثي ۽ مولانا عبدالحكيم سيالڪوٽي ۽ مولانا جمال الدين تلوي ۽ مولانا يعقوب صرفي ۽ مولانا جان محمد لاهوري ۽ مولانا عبدالسلام ديوي ۽ شاهه عيسىٰ برهانپوري ۽ شاهه قاسم سليماني ۽ خواجه خاوند محمود لاهوري ۽ شاهه فتح الله سنبلي ۽ سيد ميرڪ شاهه بلخي ۽ سيد مير مؤمن بلخي ۽ حضرت شاهه سڪندر قادري ۽ شيخ تاج نارنولي ۽ مولانا جمال لاهوري ۽ مولانا حسن قبادياني ۽ مولانا ... ۽ حضرت شيخ عبدالحق محدث دهلوي وغيرهم رحمة الله عليهم اجمعين، ۽ ڪنهن ئي من قال قدس سره.

اِنَّ الْاَفَاضِلَ كُلُّهُمْ لَكَ اَذْعَنُوْا ‏ ‏ وَفَدَوْا لَكَ بِالْاَرْوَاحِ الْاَمْنَ لَدَا

بيشڪ سڀئي فاضل توهان جي تابع ۽ مطيع ٿيا ۽ ڪن توهان تان سواءِ سڀني اوهان تي پنهنجا روح قربان ڪيا

وَلَئِنْ اَرَى شَمْسًا قَدْ تُفِيْضُ النُّوْرَ وَ ‏ ‏ الْخُفَّاشُ مِنْهَا يَشْتَكِيْ سُوْءَ الْبَصَرْ

۽ آئون مثال ۾ سج کي ٿو ڏسان جو نور ٿو ڦهلائي، انڌي چمڙو سبب جنهن جي پنهنجي نظر جي شڪايت ٿو ڪري

هر هڪ فاضل جي احوال ڏيڻ ۾ ڪتاب وڏو ٿي ويندو، مگر ڪن بزرگن جا قول مدح خواني ۾ مختصر طور روضة القيوميه تان نقل ڪري لکجن ٿا.

شيخ فضل الله برهانپوري

هي بزرگ وقت جو وڏو مشائخ هو، هڪ دفعه ٻڌائين ته سرهند شريف ۾ هڪ شخص مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جي دعويٰ ٿو ڪري ۽ حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جي منڪرن ڪيس گهڻيون وڏيون ڳالهيون ٻڌايون ان بزرگ جاچ لاءِ پنهنجو هڪ مريد سرهند شريف موڪليو جو ٽي مهينا درگاهه تي رهيو. حضرت اقدس سلطان الاولياءِ امام رباني جن جي عبادت ۽ اخلاق ۽ تصرف ڏسي حيران ٿيو، جنهن ڪري قلب ۾ گهڻو اعتقاد ويٺس جيڪي به دل ۾ شبها هوس تن جو جواب مليس سمورا احوال پنهنجي مرشد سان اچي ظاهر ڪيائين

انهيءَ وچ ۾ هڪ عالم سرهند شريف کان شيخ صاحب وٽ آيو، شيخ صاحب ان کان حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو احوال پڇيو ان عالم باعمل عرض ڪيو ته قبله فرمايو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي باطني جذبات بيان ڪرڻ جي ته مونکي طاقت ڪانه آهي، مگر ظاهري عمل ۾ پيروي نبوي صلى الله عليه وسلم جي اهڙي آهي جو سندن ثاني ڪونهي، روءِ زمين جي مشائخن جا ظاهري عمل گڏ ڪجن ته به حضرت امام رباني قدس سره جي عمل اڳيان سوين ڀاڱي به نه ٿين. شيخ فضل الله اهو ذڪر ٻڌي نهايت خوش ٿي چوڻ لڳو ته اهڙي ڪماليت وارو مرد مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جي دعوىٰ جو حقدار آهي. جن ڏينهن ۾ حضور اقدس قدس سره کي وقت جي بادشاه تڪليف ڏني هئي انهن ڏينهن ۾ شيخ صاحب سندن حق ۾ پنهنجن وٽن کان ٻوءِ دعا گهرندا هوا جيڪا هن ڪري ته شخص سرهند شريف جي طرف کان سندن مريد ٿيڻ لاءِ ايندو هو ته انکي هرگز مريد نه ڪندا هئا ليڪن چوندا هئا ته تنهنجي علائقي ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره موجود آهي ۽ تون پنهنجي گهر جي سج کي ڇڏي مون جهڙي تاري جي پنيان ڇو ٿو ڊوڙين.

شيخ حسن غوثي قدس سره

هي بزرگ هندوستان جي وڏن مشائخن مان هو ۽ حضرت امام رباني قدس سره النوراني جي مجدديت الف ثاني ۽ قيوميت جي شان ۾ ڪجهه شڪ هو هن، هڪ ڏينهن بزرگ خواب ۾ ڏٺو ته هڪ جاءِ تي امت جا سڀ ولي گڏ ٿيا آهن ۽ سڀ هي الفاظ ٿا چون ته "جو شخص حضرت امام رباني مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جو شان نه مڃيندو موت جي مهل ان جو ايمان کسي وٺندا" انهيءَ خواب ڏسڻ شرط شيخ صاحب جو شڪ دفع ٿيو ۽ سچي دل سان سندن مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جو ٻيو مڃيائين، هڪ ڪتاب تذڪرة الاولياء نالي لکيائين جنهن ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي نسبت ۾ هن طرح ٿو لکي "اهو حضرت مجدد محبوبيت جي مسند نشين ۾ بالا نشين ۽ وحدانيت جي محفل جو صدر مقام فرديت ۽ قطبيت جو بادشاه، قيوميت ۽ مجدد الف ثاني جي مرتبه جو صاحب آهي".

سيد ميرڪ بلخي

هي سيد بلخ جي وڏن بزرگن مان هو جنهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ڪمالات ۽ ارشادات جي مشهوري ٻڌائين ته هن بي اختياري هڪ

نياز نامه سندن ڪمالات کي ڏسي، غائبانه توجه ۽ دعائن جا طالب ٿي عرض رکيا ٿئين

تيرهين جي ٻاويهين سال ۾ صاحب روضة القيوميه سيد مبارڪ جو هي واقعو بيان ڪيو آهي. سيد صاحب کي ٿو ته مان هڪ رات مکتوبات قدس آيات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي کي مطالع پئي ڪيم، جڏهن ان جاءِ تي پهتس جتي پاڻ انهن بزرگن جي حق ۾ فرمايو اٿن "جي هزار سال کان توحيد وجودي جا قائل هوا، جيڪي جو اهي ويچار انتاري ڪُنءُ کان نڪري ڪيرڏا انهن نرودڙ يا آهن ان وقت هي بيت بي اختيار پڙهڻ لڳس.

مجدد شيخ ما سرشار عرفان | که سلطان هزاران بايزيد است
مريدان و مريدانِ مريدان | جنيد و شبلي و شيخ فريد است
خمير طينتش داني که از کيست | باواز سيد عالم رسيده است

مان ڪي ڪتاب جي انهيءَ باب ۾ لکيل آهي ته جڏهن شيخ المشائخ ڪبرويه سيد مؤمن بلخي ۽ ماوراء النهر، خراسان ۽ بدخشان جي ٻين بزرگن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي مکتوبات شريف جا ڪي مکتوب شريف مطالع ڪيا ته سڀ خوشيءَ سان ميڙ ۽ وجد ڪرڻ لڳا ۽ چيائون ته هن انتاري وقت ۾ بي وقوف ماڻهو اهڙي بزرگوار جو قدر ڇا ڄاڻن، جيڪڏهن سلطان العارفين بايزيد بسطامي يا سيد الطائفه جنيد بغدادي ۽ اهڙا ڪامل امت رحمة الله عليهم هن وقت موجود هجن ها ته جيڪر انهيءَ مرد خدا جي غاشيه برداري ۽ خدمت گذاري ڪن ها ۽ دل وجان سان مريد ٿين ها. حضرت عالم باعمل ڪامل مڪمل خدمت محمد جان قدس سره مدرس مدرسه فرقانيه حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي باري ۾ بالڪل درست فرمايو آهي جزاه الله خيرا

إِنَّ الشَّرِيعَةَ وَالطَّرِيقَةَ فِيهِمَا | كَمُلَتْ رِجَالٌ قَدْ مَضَوْا فِيمَا غَبَرْ
بيشڪ شريعت ۽ طريقت ٻنهي ۾ | ڪيترا ڪامل ٿي گذريا آهن

كَمُلُوا وَلٰكِنْ كَانَ فِي أَحَدِهِمَا | وَلَأَنْتَ فِي كِلْتَيْهِمَا بَحْرٌ زَخَرْ
اهي ڪامل هئا پر ڪمال انهن ٻنهي مان هڪ ۾ هين | ۽ البته تون انهن ٻنهي ۾ بحر زخار آهين

دَلَّتْ عَلٰى مَا قُلْتُ مِنْكَ صَحَائِفُ | فِيهَا الشِّفَا لِمَنِ اهْتَدٰى وَلِمَنِ افْتَكَرْ
انهيءَ ڳالهه تي جيڪا مون چئي آهي تنهنجا مکتوب شريف شاهد آهن، انهن مکتوبن ۾ شفا آهي انهن لاءِ جن غور ۽ فکر ڪيو

اَلَمْ تَرَ اَنَّ لِيْ مِنْ يَرَاعِكَ بَاقِيًا — عِظَةً لِّمُتَّعِظٍ وَّذِكْرًا لِّمَنِ ادَّكَرْ

آهو نشان نادر اوهان جي قلم جو باقيات ناتن باقي رهندو، نصيحت، ڏيندڙ لاءِ نصيحت آهي هدايت وٺندڙ لاءِ هدايت آهي

مُلِئَتْ غَوَامِضُ مِنْ اِشَارَاتٍ كَمَا — تُمْلَى الْحَقَائِقُ بِاللَّآلِيْ وَالدُّرَرْ

اوهان جو مڪتوب شريف باريڪ اشارن سان ڀريل آهي، جيئن دليون موتين سان ڀريل هونديون آهن.

فَمَنِ ادَّعٰى فَضْلًا عَلَيْكَ فَبَاطِلٌ — مَا اَيْنَ عَيْنُهُ فَلَيْسَ بَانٌ كَالنَّهَرْ

پوءِ جيڪو ماڻهو اوهان کان پنهنجي بزرگي جي دعوي ٿو ڪري، پوءِ اها دعوي ڪوڙي آهي ڇو ته چشمو ڪڏهن به درياهه نٿو ٿي سگهي.

وقت جي بزرگ جو ارشاد

ساڳي سال جي ذڪر ۾ ڏو قصو آهي جنهن ڪتاب مختصر ۾ لکيو آهي ته هڪ مرد خدا جو فقير جو ڪڏهن غائب ٿي ويندو هو ۽ ڪڏهن حاضر ٿيندو هو. ان وقت هڪ عورت صالحه جنهن جو وقت جي ڪامل بزرگن کان ارشاد ورتل هو، حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي زيارت کان بمشرف ٿي هئي ماڳهين عورتن سان گڏجي ان بزرگ وٽ آئي، عرض ڪيائين ته مونکي باطني فيض جي عنايت ڪريو. ان بزرگ چيو ته قطب قيوم زمانه جو حضرت مجدد الف ثاني آهي جو هن امت جي ڪل وليّن کان زور پيو آهي تون انهن جي زيارت ڪئي پر انهن کان توفيض نه ورتو جيڪو تنهنجو نصيب مان توکي ڏيان نه ٿو. پوءِ مون نبي ﷺ کي ڏٺو ۽ ڏاڍو ٿيندو ۽ جهون ٻڌو ته مون به ان سردار جي هڪ پير ڏٺو زيارت ڪئي. ان شاء الله تعالیٰ وري به هڪ دفعو ان امام الاصفياء جي زيارت ڪندس، جو شخص انهن جي زيارت سچائي سان ڪري ان تي دوزخ جي باه حرام آهي. تون به اُتي وڃ تنهنجو مطلب پورو ٿيندو. آخر اها عورت مريدي کان مشرف ٿي. الخ

علامه عبدالحڪيم سيالڪوٽي

جناب مولوي عبدالحڪيم سيالڪوٽي قدس سره وقت جي علماءِ جو بادشاهه ۽ تصانيف عاليه جو مالڪ هو. جنهن هر علم ۾ ڪرڻ جو ڪتاب ضرور تصنيف ڪيو آهي جن کي طالب علم تحصيل علم جي آخري درجي ۾ پڙهن، اهڙو ڪو ڪتاب نه هوندو جنهن تي مولانا سيالڪوٽي جو شرح ۽ حاشيو نه هجي. گهڻا طالب علم ان مان فائدا حاصل ڪن بلڪ سندن حاشين ۽ شرحن جي مدد کانسواءِ ڪتاب حل ٿي نٿو سگهي، هي حضرت سال ١٢ قيوميت جي ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي حضور پرنور ۾ اچي مريدي کان مشرف ٿيو. سندن مريد ٿيڻ جو

هئي سبب ٿيو ته مولوي صاحب جو هڪ شاگرد جو مٿي شاگردن کان لائق ۽ ذڪي طبع
جو ۽ ذهين وارو هو، هن ٻي طبع موجب ٻيا همسبق جو مولوي صاحب جو ٻيو ڪو شاگردن
سان برابري ڪري نه سگهندو هو اتفاق سان، هو ٻئي ڏينهن سبق جي پڙهڻ لاءِ نه آيو
مولوي صاحب کيس ڇڙائي موڪليو، جڏهن هن خدمت ۾ حاضر ٿيو ۽ ڪالوٽس مولوي
صاحب نه اچڻ جو سبب پڇيو ته هن عرض ڪيائين ته ٻه ٽي ورق منهنجي هٿ لڳا آهن جنهن جي
مطالعه ۾ محو آهيان، انهن کي جڏهن ڪنهن ڪتاب جي مطالعه لاءِ دل نٿي گهري، پوءِ اهي
ورق ٻغل مان ڪڍي مولوي صاحب کي ڏنائين، جڏهن مولانا انهن ورقن مبارڪن
کي مطالع ڪيو ته ڏٺائين ته اهو ڪلام ڏسڻ ۾ آيس جنهن جا علم ۽ معرفتون بالڪل نيون
تازيون ۽ سٺيون ۽ شريعت مبارڪ جي حڪمن سان برابر هيون، مولوي صاحب اهو
ڪلام ڏسي حيران رهيو ۽ چوڻ لڳو ته هي ڪهڙي بزرگ جو ڪلام آهي هڪ شخص جو
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ڪلام مبارڪ کان مشرف ٿي چڪو هو ۽ ان وقت
مجلس ۾ موجود هو چوڻ لڳو ته هي ڪلام حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو آهي، مولوي
صاحب انهن علمن ۽ معرفتن جي مطالعه کان حضور اقدس حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه
جو بالڪل گهڻو ئي معتقد ٿي پيو، انهيءَ وچ ۾ هڪ رات مولوي صاحب حضرت مجدد الف ثاني
رضي الله تعالى عنه جي ديدار پرانوار کان خواب ۾ مشرف ٿيو. حضرت جن مولوي صاحب
کي هي تلقين فرمائي. قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ. يعني تون الله جو
پوءِ انهن کي ڇڏي ڏي ته پنهنجي غفلت ۾ کيڏندا رهن.

حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي فرمائڻ شرط مولوي صاحب جو سينو روشن
ٿي پيو ۽ دل ذڪر ڪرڻ لڳس بلڪ ذڪر الهي سموري بدن ۾ اثر ڪري ويس ۽ مولوي صاحب تي عجب حالت
غلبو ڪيو، جڏهن جاڳيو ته ڏٺائين ته دل پنهنجي کي ذڪر ۾ مشغول ڏٺائين ۽ ٻيون حالتون
جو پاڻ ۾ مشاهده ڪيائين، بي وقت نياز مندي، دعا ۽ توجهه لاءِ حضرت مجدد الف ثاني
رضي الله تعالى عنه جي خدمت ۾ عريضو لکيائين ۽ منهن ڪيو چوڻ لڳو ته آءٌ حضرت الشيخ
احمد امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو ادني آهيان، هن کان پوءِ حضور
جن جي خدمت ۾ حاضر ٿي مريد ٿيو. مولانا صاحب مجدد الف ثاني جي اثبات ۾ رسالو
دلائل التجديد جي نالي لکيو آهي. واقعي ان رسالي ۾ نهايت قوي دليل ۽ برهان پيش ڪيا اٿس

٤ــ خواجه محمد هاشم رحمة الله عليه ”برڪات الاحمديه“ ۾ تحرير فرمائي ٿو ته هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي درگاه ۾ گهڻا ماڻهو حاضر هوا اُتي هيءُ ذڪر نڪتو ته حضور اقدس جي مجدد الف ۽ قيوميت جي شان جو ثبوت ته اسان ماڻهن تي اظهر من الشمس آهي پر جيڪڏهن ڪو عالم، جو علم ۾ پنهنجي وقت جو سردار هجي ۽ جنهنجو قول خلق لاءِ سند هجي، اهو مجدد الف ۽ قيوميت جو اقرار ڪري ته پوءِ مخالفن جي لاءِ دليل قوي ٿيندو. اهو ئي ذڪر ٻڌي سڀئي سمورا اهل مجلس حضور اقدس جي خدمت ۾ اچي حاضر ٿيا ان وقت حضور انور رضي الله تعالیٰ عنه ننڊ مان اٿي وضوءِ ڪري جو ارادو فرمايو ۽ قيوميت جي نور سان گڏ رهيل ذڪر معلوم ڪري خادمن کان پڇي فرمايائون ته مولوي عبدالحڪيم هن وقت ۾ ڪٿي آهي؟ سڀني عرض ڪيو ته اڄ ڪلهه معقول ۽ منقول ۾ جهڙس ڪوئي تهن تي پاڻ فرمايائون ته مولوي صاحب مون ڏانهن هڪ خط لکيو آهي ان کي پڙهي ڏسو. حضور جن اڃان اهو گفتگو پورو ڪري فرمايو ته قاصد حضور جن کي هڪ خط اچي ڏنو. حاضرين عرض ڪيو ته هيءُ مولوي صاحب جو خط آهي. جڏهن کولي پڙهيائون ته ڏٺائون ان ۾ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي باري ۾ ڪيترائي جملا مدح جا لکيل هوا. جن جملن مان هڪ هيءُ آهي ”امام رباني محبوب سبحاني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه“ تنهن کان پوءِ ان خط ۾ پنهنجو خواب ۽ پنهنجي حالت سڀ ڪجهه عرض ڪيل هوائين. هي مولوي صاحب جو پهريون خط هو جو حضور اقدس مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ موڪليو هوائين.

شيخ عبدالحق محدث دهلوي

هي بزرگ حضرت خواجه مجدد الف ثاني قدس سره جي وقت جو هو ۽ هندستان جي عالمن ۾ يڪتا گوهر هو. ”جذب القلوب الى ديار المحبوب“، ”مدارج النبوت“، ”تاريخ مدينه“، ”تڪميل الايمان“ شرح مشڪواة شريف وغيرها انهي بزرگ جا جوڙيل ڪتاب آهن. پنهنجي پٽ نور الحق کي هڪ خط حضرت مجدد الف ثاني جي نالي لکي ڏنو هوائين جنهنجو مطلب هيءُ هو ته حضرت يعقوب ۽ حضرت يوسف على نبينا وعليهما الصلوٰة والسلام جي وچ ۾ محبت ايتري ته رهڻ جي ڪهڙي حڪمت هئي؟ پاڻ هڪ مڪتوب شريف جو مڪتوبات شريف

جي ٽئين جلد[1] ۾ موجود آهي ان جي جواب ۾ ڪي ڏاڍهن سهڻو ڪليا ٿون. مٿيون محترث سندن مڪتوب شريف ڏسي سندن دل وڃان سان ارادت مند ٿيو. سندن تجديد الف جو شان محبائين (روضة القيوميه)

معلوم ڪرڻ گهرجي ته حضرت شيخ عبدالحق دهلوي حضرت سلطان الاولياء امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو ابتدا ۾ منڪر هو جيئن ابن جوزي حضرت سيدنا غوث الاعظم محي الدين جيلاني قدس سره جو منڪر هو.

دُرّ المعارف ۾ صاحب تفسير ڳوڙي پنهنجي مرشد حضرت شاه غلام علي قدس سره جي ملفوظات ۾ لکي ٿو ته اڱاري جي ڏينهن تاريخ ۱۳ ربيع الآخر جي[2] فرمايائون ته شيخ عبدالحق صاحب پنهنجي رسالي ۾ لکيو آهي ته مونکي حضرت مجدد الف ثاني جي عالي قدر هجڻ ۾ شبهو هو ۽ جيتو آيت قرآني، جا حضرت موسيٰ على نبينا وعليه الصلوات والسلام جي شان ۾ نازل ٿي آهي منهنجي دل ۾ وارد ٿي: پوءِ فرمايائون ته معلوم ٿيو جو ارادو ڪندڙ حضرت مجدد الف ثاني ڏانهن آهي سو موسوي آهي ۽ جو منڪر آهي فرعوني آهي. خواجه باقي بالله قدس سره جي خليفه خواجه حسام الدين ڏانهن حضرت شيخ عبدالحق صاحب هڪ اخلاص نامو لکيو جنهن ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره ڏانهن نهايت گهڻو اعتقاد ڄاڻايو اٿن ۽ لکيو ته اهڙن بزرگن سان بد اعتقاد رهڻ چڱو نه آهي. پڻ سندن خط مان معلوم ٿيو ته منهنجو انڪار بزرگن نفسانيت جي سبب ڪان هو. الخ

علامه محمد مراد حضرت شيخ عبدالحق صاحب جي خط لکڻ ڪان پوءِ رقم ٿو فرمائي. لَا يَخْفَى عَلَى النَّبِيهِ مِنْ هٰذَا أَنَّ اعْتِرَاضَهُ أَوَّلًا إِنَّمَا كَانَ بِمُوجِبِ الْبَشَرِيَّةِ وَهُوَ كَذَٰلِكَ فَإِنَّ كَلَامَ الْمُنْكِرِيْنَ كُلَّهُ مِنْ هٰذَا الْقَبِيلِ إِلَّا أَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيُنْجِيهِ مِنْ هَاوِيَةِ الْإِنْكَارِ وَيُؤْوِيهِ إِلَى جَنَّةِ التَّصْدِيقِ بِأَوْلِيَائِهِ وَنِعْمَ دَارُ الْقَرَارِ وَيُبْقِي الْبَعْضَ عَلَى مَا هُوَ فِيهِ مِنْ نَارِ الْإِنْكَارِ فَبِئْسَ الْقَرَارُ [3]

---

[1] مڪتوب نمبر ۴۴ جلد ٽيون مڪتوبات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره

[2] سال ۱۰۲۱ ٿيو مٿين جي ۾ اهو ذڪر آهي

[3] معرب المڪتوبات الطريقة المرسوم بالدرر المڪنونات النفيسة مطبوعه مڪه ص ۲

پڻ سبح سيتارہ ۾ آهي تہ شيخ عبد الحق صاحب جوڪڏهن حضرت رسول ڪريم صلی اللہ عليہ وسلم جي ديدار کان مشرف ٿيو، حضرت جن صلی اللہ عليہ وسلم، تمام گهڻي تنبيہ ڪيئن ۽ عتاب فرمايائون تہ حضرت مجدد جو تون جو منڪر ٿيو آهين ان ۾ توبہ ڪيائين ۽ دل وجان سان ارادت مند رهيو الخ. ٻئي جاءِ تي آندو اٿس تہ جيڪي اعتراض ڪيا هوائين سڀ پاڻي ۾ ڌوئي ڇڏيائين ۽ ڌوڻ جو حڪم ٻين ڏانهن ڪيائين اهو پڻ ٺهڪ ٿو اچي تہ ﴿رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ﴾ جي آيت قرآن شريف مان نڪتي جنهن جو قصو سلسلة الذهبيه ۾ نڪيل آهي ۽ ڪلمات جي ذڪر ۾ ايندو. پڻ حسن افغان نالي هڪ فرد جو مڪتوب لکي حضرت امام رباني جي نالي ڪري ڪيس اچي ڏنو، انهي مڪتوب تي شيخ صاحب اعتراض ڪرڻ لڳو جڏهن واقف ٿيو تہ مڪتوب جڙتو آهي تڏهن پشيمان ٿي حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرہ ڏانهن عذر رجوع پڻ لکيائين ۽ معافي گهريائين، جنهن جو ذڪر مناقب العارفين ۽ سلسلة الذهبيه ۾ آهي. بهرحال انهي سڀ ظاهري سببن حضرت شيخ جي رجوع ٿيڻ جا آهن وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ. علامہ محمد مراد لکي ٿو:

وَاخْتُلِفَ فِي سَبَبِ رُجُوعِ الشَّيْخِ مِنْ إِنْكَارِهِ ظَاهِرًا قِيلَ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ فَهُوَ لَوَّحَهُ عَلَى إِنْكَارِهِ وَقِيلَ تَفَاءَلَ فِي حَقِّهِ بِالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ فَخَرَجَ ﴿وَإِنْ يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ﴾ وَقِيلَ خَرَجَ مَرَّةً ﴿رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ﴾ وَقِيلَ إِنَّمَا كَانَ اعْتِرَاضُهُ عَلَيْهِ بِحَسَبِ مَكْتُوبٍ مَجْعُولٍ عَلَيْهِ مِنْ طَرَفِ بَعْضِ أَعْدَائِهِ فَلَمَّا وَقَفَ عَلَى ذٰلِكَ رَجَعَ وَتَابَ وَاعْتَذَرَ لِلْإِمَامِ قُدِّسَ سِرُّهُ عَمَّا صَدَرَ فَعَذَرَهُ وَانْقَلَبَ إِلَى الصَّفَاءِ الْكُلِّ وَلَمْ يَبْقَ مِنْهُ أَثَرٌ وَلَا مَانِعٌ مِنِ اجْتِمَاعِ كُلِّ ذٰلِكَ وَحَيْثُ ثَبَتَ رُجُوعُهُ عَنْ ذٰلِكَ عُلِمَ أَنَّهُ مِمَّنْ أَدْرَكَتْهُ الْعِنَايَةُ الْإِلٰهِيَّةُ بِأَيِّ طَرِيقٍ كَانَ.

(عقود الجوهر ص ١٢٢)

اهي ٻہ رڳ جي بيان ڪيا ويا، سي گهڻو ڪري اُهي آهن جي وڏي عمر جا هوا ۽ حضور امام رباني قدس سرہ جي نور جي ظهور جي شروعات هئي، باقي جن ٻين ۽ محققن سندن ڪمال ظهور جي وقت جو شرف حاصل ڪيو ۽ سندن فيض جي نور کان

سو جيڪو دور اُن ۾ تن جي ٻُڌايو جي سڀ بيوقعت الله جل وعلا کان سواءِ ڪين آهي جيڪو هن ڏنو آهي اهو ان برڪت جو بيان تڪي ته بدايي شمار ۽ قدر ۾ ڪي وڃن. انهن جي مناقب ته به ڪيترا ڪتاب جُڙي ويا آهن. علامه محمد مراد جي مثنوي مضمون ڪين جي ٻاري ۾ لکي ٿو. وَهُوَ لَا عِزَّ الَّذِينَ ذَكَرَ بَاعِثُ الْكِتَابِ هٰذَا وَمِثْلَ آدَمَ كَوَارِثِ أَوْ أَخَرَجْتُهُمْ

أَوَائِلَ ظُهُورِ الْإِمَامِ قُدِّسَ سِرُّهُ وَأَمَّا الَّذِينَ أَدْرَكُوا كَمَالَ ظُهُورِهِ
وَبَايَعُوهُ أَوِ اقْتَبَسُوا مِنْ أَنْوَارِهِ مِنَ الْمُحَقِّقِينَ وَالْمُتَّقِينَ فَلَا يُحْصِي
عَدَدَهُمْ إِلَّا اللّٰهُ لَوْ حَاوَلَ شَخْصٌ ذِكْرَهُمْ لَا تَّسَعَ مُجَلَّدَاتٍ
كَثِيرَةً وَقَدْ أُلِّفَ بِالْفَارِسِيَّةِ مَنَاقِبُ شَتَّى الخ

جنهن الله جل وعلا حضرت مجدد الف ثاني کي دين اجارڻ لاءِ ٻين الف جي مُرتبي سان نوازيو ته ڀلا ايترو دين جو شان ڇا! وڌيا اُنهن جو اُهي احوال ذڪر ڪجن مختصر ڪتاب ۾ ڏنو آهي. اهڙو مُلڪ ڪونه هو جنهن مُلڪ ۾ سندن خليفا نه ويا هُجن. اڪبر بادشاهه نئون دين جوڙيو جو سندن فرمان ته ٽٽو هي. جا بجا مسجدون ٺهي ويون. دين جو غلغلو ايترو قدر ٿيو جو بادشاهه وقت (جهانگير) کي گهڻو خوف ٿي پيو ته منهنجي بادشاهي کسجي ويندي. تنهن ڪري سندن ساٿي خواجه امام رباني قدس سره کي ان کان جا تڪليفون پهتي اُهي به اهو سبب هو جنهن جو مفصل احوال روضة القيوميه جلد اوّل ۾ آهي ۽ مختصر جواهر مجدديه ۾ لکيو ٿو. جنهن ڪري پاڻ تڪليف سنا ٿون تنهن جيڪا ڀيا دين جي ڀي بادشاهي پادشاهه ۽ ان جي رهيل ڪامور امير ٿيا پادشاهه جهانگير هن رهندي وهو. حضور قدس سره کي جيڪا بادشاهه تڪليف ڏني ڇو ته ان جو ڪجهه ذڪر اڳتي ايندو. وقت جي ڪيترن مشائخن پنهنجيون گاديون ڇڏي ڏنيون ۽ حضور قدس سره جي لڳا. ڪن کي حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جن خواب ۾ هدايت ڪئي ته ڪي ڪن اولين ڪاملن جو خصوصاً غوث الاعظم قدس سره جو. هر هڪ جا احوال ڏسڻ گهري هجي ته مختصر روضة القيوميه تان هي بيان لکجي ٿو.

خواجه فرخ حسين بدخشاني

صاحب روضة القيوميه جي سال ۳ قيوميت جي ۾ لکي ٿو ته خواجه فرخ حسين بدخشاني ما وراء النهر جي اڪابر زمان جي ولد ۽ مشائخ هو. تان جي بزرگن کان حضور قدس سره جن جي قيوميت ۽ مجدد الف ثاني ٿيڻ جو

پنا ٿيو ڏسو اٿئين ۽ پاڻ پڻ موجود خواب ڏٺا هوائين. تو اڃا ڪيم مشهور ٿيو ته حضرت باقي بالله قدس سره پڻ سندن مريد ٿيو آهي. پيءُ خواجه حسين انهن جي طبع ۾ اچي لاهور ۾ حضرت جن جي مريد ٿيا، وقت سندن مزار لاهور ۾ آهي.

سيد نصير احمد رومي

سيد نصير احمد رومي، روم جي وڏن مشائخن مان هو. هڪڙي ڏينهن روضهٴ انور حضرت سيد المرسلين صلي الله عليه وسلم جي حرم شريف ۾ ويٺو هو ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم کين ارشاد فرمايو ته هند جي زمين ۾ هڪ بزرگ پيدا ٿيو آهي جو امت جي سڀني وليڻ کان زور ڀريو آهي، جيڪڏهن تون ان جي خواهش ٿو رکين ته ان جي حضور ۾ وڃ ۽ ان کان دعا گهر. جو دين دنيا جو سرمايو آهي" مٿيون سيد سڳورو حڪم موجب هندستان ڏانهن روانو ٿيو. آخر جي لاهور ۾ پهتو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن پڻ اتفاق سان لاهور ۾ هوا جنت سيد صاحب مريد ٿيو، دارين جي سعادت کان مشرف ٿيو.[1]

شيخ طاهر بدخشي قدس سره

صاحب روضة القيوميه لکي ٿو ته هن سال ۾ بزرگ طالقان، شادمان، ڪولاب ۽ بدخشان جا طالب سندن حضور ۾ آيا جن پنهنجي پيري جون گاديون ڇڏيون ۽ ڪن مدرسا ترڪ ڪيا. بدخشان جي سلطان جو مقرب شيخ طاهر بدخشي هوان هڪ رات حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي خواب ۾ زيارت ڪئي، ساڻن چار يار سڳورا عليهم الرضوان پڻ همرڪاب هوا. آنحضرت صلي الله عليه وسلم شيخ طاهر کي لٺ عنايت ڪري فرمايو ته تو کي بادشاهه سان گڏ رهڻ لائق نه آهي، بهتر آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ حاضر ٿي." شيخ طاهر صبح جو جاڳڻ شرط سرهند شريف جو رستو ورتو.

هڪ بلخ جي بزرگ جو سندن حضور ۾ اچڻ

بلخ ۾ عقيدتمند جي نائين سال ۾ آهي ته بلخ جو هڪ بزرگ حضور اقدس ۾ آيو، پاڻ ان کان احوال پڇيائون، چيائين ته مون خواب ڏٺو ته ڪن ماڻهن هڪ جنازو وڏي عظمت ۽ جلال سان آندو آهي جنهن پٺيان خلق جو گهڻو انبوه آهي جن ۾ آيا ڏٺو ته سهوا اولياءَ خصوصًا علماءِ ۽ امراءِ شهر جا مشائخ حاضر ٿي ڪنهن

[1] سيد مير نصير احمد رومي جو ذڪر روضة القيوميه جي ڇهين صفحي تي مٿين جي ۾ آهي.

عبدالخالق غجدواني، سرحلقهٔ خواجگان حضرت خواجه بهاؤالدين شاهه نقشبند ۽ خواجه عبيدالله احرار ۽ سندن زماني ۽ وقت جا ٻيا بزرگ سڀئي پاڻ ۾ گڏ ٿيا، جن جي پرسان اچي بيٺا آهن، مون انهن بزرگن مان هڪ کان پڇيو ته هي ڪهڙي بزرگ جو جنازو آهي ۽ هي سڀ بزرگ ڪنهن جي انتظار ۾ آهن. انهن چيو ته هيءُ هن ملڪ جو قطب آهي ۽ هي سڀئي بزرگ هن امت جي اولياءَ جي قطب الاقطاب جي انتظار ۾ آهن جو اچي جنازو پڙهائيندو ۽ ايتري ۾ هڪ بزرگ تشريف فرما ٿيا، ته هي ماڻهن اچڻ جي رنگ ڏانهن. جنهنجي نوراني پيشاني ۽ اکيون مبارڪ ڪشاديون ۽ گهڻي بلند ۽ ڏاڙهي مبارڪ ۽ وار گهاٽا، صاحب حُسن جو، جنهنجي حسن، يوسفي حسن جي خبر پئي ٿي. محمدي ملاحت ۽ پيشانيءَ ۾ ولايت جا نشان ظاهر ٿيا. جڏهن ته هنن جي پيشانيءَ جو سرو اچي پهتو سڀني اُن جي تعظيم ڪئي. هٿ ٻڌي سامهون بيٺي رهيا. اُن بزرگ امامت ڪرائي ۽ جنازو ڪيائون. ڪنهن پڇيو ته هي امامت ڪرائيندڙ ڪير ۽ ڪٿان جو آهي؟ ڪنهن جواب ڏنو ته هي جو الف حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني آهي جنهنجي هڏ سرهند شريف ۾ نيند آهي. جڏهن اکين کوليم آيو ته مونکي حضرت مجدد الف ثاني جي زيارت لاءِ بي قراري ٿي. صبح جو پنهنجي گادي جيڏي هن قطب الاقطاب جي چائنٽ مبارڪ تي آيس. هت اچي ڏٺم ته خواب واري صورت مبارڪ کان هڪ وار جو به فرق ڪونه هو ۽ سندن درگاهه اقدس کان گهڻي فائدا حاصل ڪيم.

هڪ چشتي خاندان جي گادي نشين
جو حضور اقدس ؓ جي مريد ٿيڻ

اهڙي سبگي ساڻ ۾ هڪ چشتي خاندان جي بزرگ سندن مريدي فيض کان مشرف ٿيو. مريد ٿيڻ کان پوءِ هي بيان ڪيائين ته مون حضرت خواجه معين الدين چشتي قدس الله تعالى سره کي خواب ۾ ڏٺو ته انهن پاس تشريف رکي بيٺا ۽ سندن آڳيان وڏي ڇڙج ۽ شاهي جهنڊا آهن ۽ اندر ڪيم ڪنهن انهن کي عاذ موڪلي چيو ته سڀئي پوءِ ڏاڍو چشتي طريقي جو مريد ٿيو، ڪهڙي سبب سان جي جو مريد ٿيو آهين مون جواب ڏنو ته ڪٿي جي ڪجهه ٿيو، آهي

ان جي ڪري خواجه معين الدين قدس سره ۽ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره ۾
ڪو به فرق ڪونه ڪجو اٿئي جو انهن جي فيض ياب ٿيو آهيون موٽ جواب ڏنو ته ايترو فرق
ڏاڍو ٿيو جو حضرت موسىٰ ۽ حضرت محمد على نبينا وعليهما الصلوٰة والسلام آهي
حضرت خواجه معين الدين قدس سره اعتراض ڪندڙ کي جهٽڪ ڏني ۽ ڪيو ۽
فرمايائين ته ان جو پير اُمت جي سيني ۾ ڪان ٿيو پيو آهي. نهايت شرمندو ٿي واپس
۽ نهايت مستقيم الاحوال آهي خبردار هن کي ڪجهه نه چئو

حضرت مشڪل ڪشا شاه نقشبند قدس سره
جو وجود حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي شان

حضرات القدس ۾ آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رحمة الله عليه جي مريدن مان
هڪ سادات مان بيان ڪيو ته هڪ ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني جي سفر مان
هو ته حضرت ڪونه ٿي هن وقت حضرت خواجه بهاؤالدين
شاه نقشبند قدس سره جيات هئا ته خدمت ڪري ها مونکي معلوم
هو ته حضور اقدس جي سادات ته آهي
عجب ڪيو طاعون مرض
ملائڪ روح قبض آسمان کان نازل
ٿيا ايتري ۾ حضرت خواجه شاه نقشبند قدس سره جن ظاهر ٿي ملڪن کي فرمايو ته
سيد زادي کي ملڪن سبب پڇيو خواجه بهاؤالدين
قدس سره فرمايو ته جي آدمي ڪافر مرض
ان کي ڇوڙ ڪان "كذا في السلسلة الذهبية" ص ٢٧
ٿي مونکي ارشاد ڪيائون ته آگرچه جنهن ان بيان ڪيو آهي تنهن حضرت
امام رباني قدس سره کو نه فرمايو آهي پر حقيقت هي آهي تنهن جو شان کان
ڪان زياده آهي. حضرات القدس مان معلوم ٿو ٿئي ته
چشتي بزرگ حضرت آهي جنهن کي طاعون ٿيو هو.
معلوم حضرت غريب نواز خواجه معين الدين اجميري رضي الله تعالى عنه

وارث ضامن قطب ربانی شاه خواجه بسطامي ۽ محبوب حق ۾ حضرت خواجه ابوالحسن خرقاني ۽ حضرت غوث الثقلين جگر گوشه حسنين محبوب رب المشرقين والمغربين سيّدنا و مرشدنا پير دستگير محي الدين جيلاني ۽ پير رضي الله تعالىٰ عنهم حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جي مدح خواني ڪئي سو درهه اڳي ڪري ڏيکاري آهي. جنهن جو احوال اڳ ڏنو ويو. حضرت خواجه اجميري قدس سره الاقدس جي فرمود ه هاڻي عالم ۾ پام ٻڌائي آيو. سبحان الله اهڙي شان ۾ پايان پيرن ان حضرت مجدد مهربان قدس الله تعالىٰ سره جي جهڙو ولائت والن عظيم الشان بزرگن کان به مٿانهين مدح خواني ڪئي آهي.

علامه خواجه محمد جان قدس سره حضرت مجدد رضي الله تعالىٰ عنه جي دربار ۾ ڪيئن ٿو نجلي الخاڪي آهي.

مَا المَدحُ لِمَن اَتىٰ عَلَيكَ وَاَنتَ مَن يُثنِي عَلَيهِ ۔۔۔ اَلخَواجَه مِن اَجمِيرِهٖ وَالغَوثُ مِن جِيلَانِهٖ

وَكَذَا اَبُو الحَسَنِ الوَلِيُّ وَبُويَزِيدُ كِلَاهُمَا ۔۔۔ جَاءَا اِلَيكَ مِن سُطَامِهِم ۔۔۔

اِنَّ الفَقِيرَ ۔۔۔ ۔۔۔ فِي اَمرِهٖ ۔۔۔ اَلفَقِيرَ ۔۔۔ اِلىٰ سُلطَانِهٖ

هٰذَا العُبَيدُ ۔۔۔ فِي سُوءِ ۔۔۔ ۔۔۔ مَن تَائِبٌ ۔۔۔ عَمَلِ سُوءِ ۔۔۔

هٰذَا الرَّقِيمُ ۔۔۔ مِن فِكرِهٖ ۔۔۔ وَلَعَلَّهٗ يَومَ الحِسَابِ ۔۔۔ فِي مِيزَانِهٖ

وَمُؤَلِّفُ الاَبيَاتِ فِي مَدحِ المُجَدِّدِ ۔۔۔ ۔۔۔ فِي ۔۔۔

اَو تَارِكٌ ۔۔۔ لِيَبقىٰ اَسِيرَ ۔۔۔ ۔۔۔ حَاشَا ۔۔۔

جو ڪڏهن ڪٿي بابا آهي

يَا مَنْ يُرِيْدُ وَيَبْتَغِيْ مَدْحَ الْحَبِيْبِ اَحْمَدَ　　مَهْلًا وَلَا تَعْجَلْ بِهٖ اِذْ لَسْتَ مِنْ فُرْسَانِهٖ

اي اهو شخص جيڪو چاهي ٿو احمد جي مدح خواني ڪرڻ، ذرا ٿورو ترس، انهي ڪم ۾ جلدي نه ڪر، ڇو ته تون ان ميدان جي شهسوارن مان ناهين

شَرْحُ الْغَرَامِ اِلَى مَتٰى اَقْطَعُ نَشْرِ ثَنَا　　وَلِنَشْرِ مِسْكِ خِتَامِ هٰذَا النَّظْمِ فِيْ تِبْيَانِهٖ

[illegible]

هڪ قادري بزرگ جو سندن خدمت ۾ اچي مريد ٿيڻ

ا- تحفة الزائرين جي ٽيون حصي ۾ صاحب روضة القيوميه هڪ واقعو بيان ڪندي لکيو آهي، جنهن جو اختصار هي آهي: حضرت مير سيد احمد روايت ڪري ٿا ته هڪ شخص جو نالو محمود هو، جنهن ڪاڻ هڪ تصرف تنهنجي ان ڪاڻ احوال پڇيم ان جيو ته [illegible] جي باري ۾ سوال ڪيو آهيان، مون کي حضرت غوث الثقلين ميران محي الدين عبد القادر جيلاني رضي الله تعالى عنه سان عقيدت گهڻي محبت هئي. [illegible] ڪان پوءِ آئي مدح اقدس جو متمنو [illegible] احتياج [illegible] خدمت ۾ عرض ڪيو ته [illegible] قادري بزرگ [illegible] هڪ رات [illegible] حضرت غوث الاعظم قدس سره جي زيارت ڪان مشرف ٿيس [illegible] بيان فرمايائون ته "ظاهر ۾ پڻ پيروئي ضروري آهي" مون عرض ڪيو ته [illegible] حضرت غوث الاعظم قدس سره فرمايو ته "هن وقت شريف ۾ هڪ بزرگ ظاهري ۽ باطني علمن جو جامع جو الف ثاني شيخ احمد نالي آهي سڀني اُمت جي [illegible] آهي جو سيو [illegible] ان وٽ [illegible] آخر [illegible] خدمت ۾ [illegible] حقيقت [illegible] بيان ڪيو [illegible] فرمائي سلوڪ جي [illegible] مون کي [illegible] مقصود کي پهتس [illegible]

---

(١) [illegible]
(٢) [illegible]
(٣) [illegible]

حضرت پير دستگير غوث الاعظم رضي الله تعالیٰ عنه جي تشريف شريف، سرهند شريف ۾ عجيب واقعو

سال ٻارهين ۾ صاحب روضة القيوميه جو لکي ٿو ته جڏهن مٿي حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جا تمام ڪمالات ٻڌا جهڙوڪ قيوميت ۽ قطبيت ۽ رسالت وغيره، تڏهن جيڪي عاقل هوا تن سڀني ڪمالات قبول ڪري مريد ٿي ڪان مشرف ٿيا ۽ جي عقل کان ٻاهر هئا ۽ نه هوا اُهي ته منڪر ٿيا ۽ حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي اهانت ڪيائون ۽ ڪوڙ لڳائڻ جي پاڻ واقعي قيوم ۽ مجدد الف آهن ته اسان کي اڳين بزرگن دا ڪر [illegible] ڪالکي ڪارامتن جي پنهنجن منڪران ۾ سانت کي ڏيکار ٿيندا هوا. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن جڏهن اهي جون واهيات ڳالهيون ٻڌيون تڏهن فرمايائون ته اهي ڪي پنهنجي ادهائي دل ڪري ته اچو ته مباهلو ڪريون.

تحقيق مباهله جڏهن ڪو نبي نبوت جي دعويٰ ڪندو هو ۽ خلق اُن جي نبوت کان انڪار ڪندي هئي، تڏهن اهو نبي پنهنجي اهل عيال سوڌو ۽ مخالف ڌر به اهل عيال سان اچي هڪ مقرر جاءِ تي وضو ڪري سان هڪ ٻئي جي لاءِ درگاهه باري تعاليٰ ۾ غضب جي دعا گهرندا هوا. نبي سچو ۽ پنهنجي دعويٰ ۾ سچو هوندو هو تنهن ڪري اُن مخالفن تي قهر الٰهي نازل ٿيندو هو.

جڏهن حضرت مجدد الف ثاني جو پيغام هن ڌر کي پهتو پاڻ مجلس مقرر ڪري صلاح ڪيائون. آخر جي راءِ قائم ڪيائون ته ڳالهه کان آهي ته حضرت مجدد الف ثاني ۽ اُنهي اولاد جي دعا قبول ٿئي ٿي ۽ اسان تي وڏي مصيبت نازل ٿيندي تنهن ڪري ڪانئون اهڙي ڳالهه ڪرڻ جي جو حضرت مجدد الف ثاني نه ڪري سگهي ۽ بالڪل محال هجي. جنهن ته هن مان هڪ معتبر شخص اچي حضور ۾ عرض ڪيو ته جيڪڏهن حضرت شيخ عبد القادر جيلاني رضي الله تعالیٰ عنه جيائي ۾ في هٿ اچي ۽ ادعا جي تجديد نفساني ۽ قيوميت جا اقرار ڪن ته پوءِ اسين بي شڪ توهان جي الف ۽ قيوميت تي ايمان آڻينداسين. حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جڏهن هيءَ ڳالهه ٻڌي تڏهن فرمايائون ته جيڪي ڳالهه ڪئي آهي محال عقل ته آهي پر الله تعاليٰ ان کي آسان ڪرڻ تي قادر

آهي. انهي وچ ۾ هڪ شخص جان محمد رحمة الله عليه نالي جالنڌر جي شهر جو رهاڪو
جنهن جي خدمت ۾ اچي قادري طريقي ۾ داخل ٿيو. صبح شام اهڙي ريت حضور اقدس جي
دائري ۾ حاضر رهندو هو ڪا به ڳالهه سندس مشهور ڪان جن الذڪر ٿيندي هئي جڏهن حضور
اقدس جن حويلي مبارڪ ۾ انهن تشريف فرمائيندا هوا ته باهر دروازي ويجهو ويهي
ويٺو رهندو هو ..... مولانا بابا رحمة الله قدس سره جان محمد جي ٻاري حضرت القدس
۾ اقل ٿئي ٿي "هن ڪتاب جو حوالو شاه عبدالعزيز محدث دهلوي جي فتاوي جي پهرين
حصي جي آخر ۾ آندو آهي "ته هڪ ڏينهن سج لٿي کان پوءِ آءُ خدمت ۾ ويٺو هوس حضور
مون کي فرمايو ته آءُ توکي هڪ ڪم ٿو ڏسيان تون اهو ڪري سگهندين؟ عرض ڪيم ته
منهنجا ماءُ پيءُ توتي قربان ڇو نه ڪري سگهندس. حضور اقدس جن مون کي هٿ ڪري
ڏسي فرمايو ته حافظ رحمت جي باغ ۾ هڪ درويش رهيل آهن انهن وٽ وڃ. انهن ۾
هڪ درويش کي چهري تي سيڙن جا داغ آهن انهن کي منهنجا سلام چئجانءِ ۽ عرض ڪري
ان کي ڏيکي ڪيس وٺي اچ. آءُ حڪم موجب باغ ۾ ويس ڏٺم ته ٻه درويش آئي ادا ڪري
ويٺا آهن ۽ توري ويجهو هڪ درويش جدا ويٺو هو جنهن ان مون کي ڏٺو ته پڇيائين
ته توکي حضرت مجدد الف ثاني موڪليو آهي. مون چيو ته هائو. پوءِ گهڙي تائين انهي
ڏي حضور اقدس جا کيس سلام ڏنم ان مون کي چيو ته حضور جن مون کي گهرايو آهي آءُ
ته هلون. جڏهن حضور ۾ آياسون پاڻ خراب ۾ ويٺا هوا درويش پڻ ٻئي طرف ويهي
رهيو. اپنڻ ۾ مون کي حضور اقدس جن فرمايو ته ڪڪهه کڻي اچ آءُ ان جاءِ ۾
ويو ڏٺم ته ڪي ٿورا ٿيا پئي ٿيو. پيالو ڀري حضور جن جي خدمت ۾ حاضر ڪيم
پاڻ فرمايائون ته هن درويش کي ڏي. جڏهن اُتي ويس، ڏٺم ته اهو شخص حضرت
اقدس جي منهن ۾ پيو آهي ان چيو ته حضرت مجدد الف ثاني کي ڏي. جڏهن هيڏانهن
ڏٺم ته حضرت مجدد الف ثاني جن ويٺا آهن ان درويش پهريائين حضور اقدس
جن کان منهنجو حال پڇيو پاڻ انهي فرمايائون ته فلاڻي جو پٽ آهي تنهن کي درويش چيو ته انهي
جي منهنجو آشنا هو. انهن انهن کي ڪهڙي طريقي ۾ مريد ڪيو آهي. حضور اقدس
جن فرمايو ته طريقه قادريه ۾. تنهن تي ان درويش عرض ڪيو ته آءُ سفارش ٿو ڪريان
ته حضرت غوث الاعظم جي عن کي ملاقات ڪجي. فرمايائون آشنا ۽ منهنجي لاءِ

جو باعث ٿي پوندو" جيئن ته مٿي ذڪر ٿي آيو آهي. راوي ٻڌائي ٿو ته مان هڪ ڀيري حضرت مجدد الف ثاني جن سان گڏ هوس ته اوهان وضو ڪرڻ جي لاءِ بيت الخلاء ۾ تشريف فرما ٿيا. جڏهن وضو جي فراغت ڪان پوءِ موٽيا فرمايائون ته "جان محمد ڇا قطب تارڪي سڃاڻين ٿو، پيارو ٿي آهي ۽ انشاءِ ويو قطب تارڪي ڏانهن ويو. فرمايائون ته چڱيءَ طرح ڏس" ڏٺم ته واقعي هڪ شخص کا ته هو جيڪو ٻڌو ويندو ويو آخرڪار ٿورڙي دير ۾ ڏٺم جيئن ته ان جاءِ تي اڳ ۾ پيا گذريا هئا، وچان هڪ شخص جيڪو وچان وارو ڪاري لباس سان نڪتو بنا ديري هڪ لمحه اندر، پڇو ته حضرت مجدد الف ثاني مون کي فرمايو ته هي شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله تعاليٰ عنه آهي ان جي ادب جي آئي مون حڪم موجب ملازمت ادا ڪئي انهي وقت حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جا سفر ۾ هڪڙا ساٿي حاضر هوا هڪ حالت ڏسي بالڪل حيران ٿي ويا انهن کان پوءِ حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني بلند آواز سان فرمايو ته "جو ڪجهه حضرت مجدد الف ثاني فرمائي توهان کي قبول ڪرڻ گهرجي جو ته دين دنيا جي بهتري انهيءَ ۾ آهي. هي حضرت مجدد الف ثاني امت جي ولين کان ٿي ويو آهي ان جو منڪر ٿيڻ ايمان جي کسجڻ جو سبب آهي جو شخص ايمان جي سلامتي جو خواهان آهي. اهو اهڙي عذاب جي سوري کان لاڏ کي دل جي سچائي سان قبول ڪري" سوري مجلس وارن حضرت غوث الاعظم جي انهي نصيحت کي ٻڌڻ سان ٻڌو ۽ حضرت غوث الاعظم جي جمال مبارڪ ڏسڻ ظاهري اکين سان ڏٺو جو نصيحت پوري ڪري حضرت غوث پاڪ حضور اقدس مجدد الف ثاني کان موڪلائي قطب تارڪي ڏانهن متوجه ٿيا ۽ وري ان ۾ غائب ٿي ويا ۽ قطب تارا ڏسڻ ۾ اڳوڻي حالت تي اچي ويو هن جاءِ تي حضرت خواجه محمد احسان قدس الله تعاليٰ سره ٿو فرمائي ته مون انهن روايت ڪيترن ئي حضرت خليفة الله خواجه محمد زبير رضي الله تعاليٰ عنه جي زبان گوهرفشان کان ٻڌي ۽ ان حضرت حجة الله قدس الله تعاليٰ سره کان ان حضرت عروة الوثقيٰ امام محمد معصوم قدس سره المڪتوم ـــــ کان حضرت امام معصوم جن ٻڌائي ٿي هي ته مجلس ۾ جيڪي منڪر موجود هوا سڀني توبه ڪئي ۽ حضور اقدس جي خدمت ۾ اچي مريد ٿيا.

حضرت خليفة الله خواجه محمد زبير رضي الله تعاليٰ عنه جن کان روايت آهي ته جنهن درويش کي جان محمد عليه الرحمة باغ ماڻ وٺي آيو اهو قادري طريقه سان گهوري ٿي چڪو ته رڪندڙ هو. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه ان تي تصرف ڪيو ۽ حضرت شيخ

محي الدين جيلاني رضي الله تعالىٰ عنه کي ڪرائي پنهنجي تجديد الف ۽ قيوميت جو اقرار ڪرايائون. باقي پيادو درويش جي باغ ۾ ويٺل حواسين ۾ اقت جي سند محمد سڳوري جي طريقه جي دعويٰ رکندڙ اهوا هن ڳالهه تي راضي ٿيا ته حضور جن ڪرائي جو هڪ ٻئي پنهنجو تصرف ڪيائون پرڻ جو وقت وچهوڙو جو هن فيصلو ڪان فارغ ٿيا هي معاملو ۹ ذي الحج سنه ١٠٢١ هه جمعه جي رات فيصل ٿيو.

خليفه صدرالدين جي حڪم موجب هڪ شخص جو اچڻ جو سچو طالب هو

مولانا محمد هاشم ”زبدة المقامات“ ۾ لکي ٿو ته هڪ درويش شاملاتي ٿيس جنهن ۾ اثر معرفت ۽ ولايت جا تمام گهڻا ڏٺم هيڪر ان کي ڏٺم ته هڪ پن سڪو ڳيان تري ۽ اکيون ان ۾ اثر ايون وينو آهي. مون پڻ ۾ توجه ڪرڻ جو سبب پڇيو، فرمايائين ته هيءُ پن جڏهن ڏسان ٿو ته ڏهن اڱوٺي پيو ۾ مونکي سڄو جهان ڏسڻ ۾ ٿو اچي ۽ الله جي عنايت ٿو ڏسان جنهنجو بيان نٿو ڪري سگهان لوءِ فرمايائين ته آءٌ حضرت محبوب سبحاني امام رباني قدس سره جو مريد آهيان. مون کانئس مريد ٿيڻ جو سبب پڇيو: درويش فرمايو ته ”سواد ديکور جي پسگردائي ۾ هڪ رات ٽيهن ڪان پوءِ نماز المغرب خليفي صدرالدين جي روح ڏانهن متوجه ٿيس، خليفو صاحب حضرت محمد زاهد بن تقي جو خليفو هو ۽ گهڻا سال سلسلي ڪبروي ۾ رهنما هو ۽ مونکي پنهنجي والد شريف نٿي پڻ جي حالت ۾ ان جو مريد ڪرايو هو، ۽ عرض ڪيم ته اوهين جهان مان لڏي ويا آهيو مونکي ڪنهن ڪامل جو ڏس ڏيو عرض ڪرڻ شرط مونکي ننڊ وٺي وئي، حضرت خليفي صاحب کي ڏٺم، مونکي فرمايائون ته آءٌ توکي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ اُتي موڪليان، پنهنجي مرشد جي حڪم تي شرط جي والگر نهايت شوق سان حضرت اقدس ۾ اچي حاضر ٿيس، جا حالت مٿي تو ڏسين سا حضرت امام رباني قدس سره جي هڪ گهڙي جي نظر جو اثر آهي“. اهه (زبدة المقامات ص ٣١١)

انهيءَ طرح ڪيترائي ماڻهو ٻين رهڻ ۽ صالحن جي ارشاد موجب پري پري کان حضور ۾ اچي آيا.

راقم الحروف پڻ جڏهن ته مان اختصار جي ذريعي آهيان تڏهن به ايترن ڳالهين تي اڪتفا ڪيان ٿو. سندن فيض جي ڳڻپ ايتري قدر ته آهي جنهن جو احوال بيان ڪري نٿو سگهجي. سندن حالات جي ڪتابن جي مطالعه ڪندي پڻ اختيار جو بيت سندن شان ۾ ترجمو ٿا پون جي سندن حق ۾ ڪنهن عارف فرمايا آهن. وَلِلّٰهِ دَرُّ مَنْ قَالَ

بعالم نبي گوئي آمد دوبار — از و تازه شد دين بعد از هزار
نبي نيست اما برنگ نبي — بجوشند زکويش هزاران ولي

الله اڪبر! سندن وجود مبارڪ الله تعالى جي ڏاڍي مهربان ۽ انگر عام خاص خلق جي لاءِ هن جهان ۾ آيو ۽ هو بي شڪ راهه مستقيم جا رهبر قيوميت جي ڪنهن تي پياسي.

حضرت اقدس دُرِ يتيم خزانه رسالت گوهر درياءِ نبوت غوطه زن بحر عرفاني خزينة الرحماني امام رباني حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي جا بشارت سندن مرشد اڪرم محي الدين خواجه باقي بيرنگ باقي بالله دهلوي قدس سره عطا فرمائي آخر صادق آئي. جيئن صاحب تفسير ثنائي جو ڪتاب جواهر علويه ۾ ٿو لکي ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي فرمايو ته مونکي خواب ۾ آيو ته مون هڪ وڏو مشعل سج جهڙو شهر سرهند ۾ روشن ڪيو آهي ان نور جي روشنائي ڪان اهڙي ڪان الهندي تائين سارو جهان روشن ٿي ويو آهي ۽ جيئن پوءِ تيئن ان مشعل جو نور وڌندو ٿو وڃي، خلق ان مان پنهنجا پنهنجا ڏيا ٻاري ٿي. (جواهر علويه مترجم اردو ص ٨٢)

علامه محمد جان قدس سره حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي حضور اقدس ۾ انهيءَ بشارت ڏانهن اشارو ڪري تمام سهڻو بيان عرض ڪيو آهي.

وَلَأَنْتَ ذَا الْمِصْبَاحُ فِي نَادِي الْهُدَى — بِالْعَارِفِ الْبَاقِي الْوَلِيِّ الْمُعْتَبَرِ
ان هدايت جي مجلس ۾ توهان ڏيئو آهيو — حضرت عارف خواجه باقي بالله ولي معتبر ڪان

وَمِنْ نُوْرِهِ اقْتَبَسَ الْعَوَالِمُ كُلُّهَا — وَتَوَقَّدَتْ مِنْهُ الْمَصَابِيْحُ الْأُخَرُ
جنهن جي نور ڪان سڀ جهان روشني ورتي — ۽ روشن ٿيا ان مان ٻيا ڏيا

فَيْضُ الطَّرِيْقَةِ مِنْكَ يَبْقَى دَائِمًا — مَا دَامَ سَاعَاتُ الزَّمَانِ وَدَهْرُهَا
اوهان جو فيض جو طريقه هميشه باقي رهندو، جيستائين زماني جو ڪلاڪون باقي آهن ۽ جيستائين زمانو

لَكَ فِي المَوَاهِبِ وَالنَّوَالِ وَفِي النَّدَىٰ   بَاعٌ طَوِيلٌ مَا يَنَالُكَ مِنْ قِصَرٍ

او هان کي باطني عطائن ۾ جود ۽ سخا ۾، وڏي طاقت حاصل آهي جنهن طاقت ۾ ڪا گهٽتائي ڪانهي.

أَضْحَتْ يَمِينُكَ لِلْعُفَاةِ سَحَابَةً   دَرَّتْ عَلَيْهِمْ بِالنَّوَالِ فَأَيُّ دَرٍّ

حضور جن جو هٿ مبارڪ سائلن لاءِ وڏڪر آهي، جنهن هنن تي بخشش جا ڦڙا ڪيڏو نه وسايو.

صاحب جواهر علويه، سندن حالات، ڪوهر ٣١ ۾ لکي ٿو ته حضرت امام ربانيؒ قدس جو فيض ساري جهان ۾ مشهور ٿي ويو ۽ سندن هدايت جي شهرت هر هنڌ پکڙجي وئي قطبيت ۽ غوثيت جو نقارو سندن نالي وڄايو ويو. ڪامل ولايت جا نور، برڪتون، ڪرامتون ۽ عادت جي ابتڙ ڪم (خوارق عادات) ايتري قدر ظاهر ٿيڻ لڳا جو اهي سڀ تحرير ۾ هرگز سمائجي نٿا سگهن ۽ قرب الاهي جي مقامات جو ڪشف متن ايتري قدر ظاهر ٿيو جو بيان کان ٻاهر آهي. ٻي انهن زمانن جي گمراهي جي ڪن ۾ غرق هوا، سندن وسيلي سان شهود ۽ حضور جي ڪيفيتن سان پهتا جهان وارا، جن ٻيٽي گمراهي جي رات ۾ ٻيا هئي جي هدايت جي رستي تي آيا ۽ سياڻا ٿيا. ۽ ٻين ملڪن جا عالم ۽ فاضل ڪيڙين ۽ مڪڙن وانگر شمار کان ٻاهر سندن حضور اقدس ۾ ٿي آيا. وقت جا مشائخ پنهنجي شيخي ڇڏي خدمت ۾ حاضر ٿي سندن صحبت ۾ گذارڻ کي پاڻ وڏو فخر سمجهندا هوا ۽ زماني جا اولياءَ سندن فرمانبرداري ڪرڻ کي پاڻ لاءِ قرب الاهي ۾ واڌارو ٿيڻ جو خيال ڪندا هوا. وقت جا بادشاهه ۽ امير ۽ والي وانگر سلطان الاولياءَ جي فيض جو ٻڌي شيخ وانگر اچي حاضري ڀري ڪرڻ ٿي هوا. سندن صحبت مبارڪ ۾ خدا جي طالبن جو ايتري قدر مجمع ٿيو جو سڄي آسمان جا ملڪ پڻ سندن برڪتن ۽ فيض ۾ ريس ڪندا هوا

صيت قدسش شد زمين سان بلند   غلغله در گنبد خضرا فگند

فخر عاشقان دربار محمدي حضرت علامه حافظ شاه محمد جان قدس سره ڪهڙي نه محبت جا موتي نظم جي سلڪ (تاڳي) ۾ پوئي حضور اقدس جي اڳيان هيئن طور عرض ڪيا آهن.

اَلشَّيْخُ اَحْمَدُ فِي الوَرَىٰ خَيْرُ الْاِمَامِ الْمُقْتَدَىٰ   مَنْ كَانَ قُطْبًا وَاللهِ مَنْ كَانَ فَرْدَ زَمَانِهِ

حضرت شيخ احمدؒ جو خلق ۾، اهو امام مقتدا آهي، جو پنهنجي وقت جو قطب آهي

زماني (الفرداني) جو يگانو هو

مقدام صف الاصفيا مصباح بادي الدنيا ... نبراس جمع الاتقيا من كامل اعيانه

ٻڪ برگزيده ماڻهن جي صف جو اڳواڻ دنيا تي ... ۽ پرهيزگارن جي جماعت جي شمع، ڪامل

بحر العناية في الورى تا از التريد بحورها ... عم البسيطة كلها بسنائه من عرفانه

ماڻهن ۾ عنايت جو درياء ... پنهنجي معرفت جي روشني سان سڄي زمين کي ڍڪي ڇڏيو

عز الهدى ساهي الندى غيث الندى سحب الهدى ... الدين من انصاره والحق من اعوانه

هدايت جو عزت ... دين سندس مددگار ۽ حق سندس ساٿي

دين الهدى صائب به ... والشرك منقلع البنا ...

هدايت وارو دين ... شرڪ جو بنياد ...

من ضاء ت الدنيا ... والخلق اصبح شاكرا بجنانه ولسانه

هو جنهن جي وجود سان دنيا روشن ٿي ... خلق شڪر گذار ٿي دل ۽ زبان سان

من كان باهر حجة من ربه في خلقه ... من كان واضح آية لله في اكوانه

جو روشن دليل هو ... مخلوقات ۾ الله تعالىٰ جي ڪليل نشاني هو

حبر الشريعة ماهرا بالطريقة زاخرا ... من جاء محبوبا الى الرحمن في رضوانه

شريعت جو عالم، طريقت جو درياء ... جو محبوب ٿي رحمان جي رضا ۾

حضور اقدس جي فيض جي ڪشادگي
۽ شان بابت ٻين بزرگن جون شاهديون

”روضة القيومية“ جي جلد اول جي آخر ۾ آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جا هر هڪ صاحب فيض خليفا ڪامل مڪمل مشهور ٿيا، خليفن جا خليفا هزار هوا، پاڻ دعوت ارشاد جي لاءِ هر ملڪ ڏانهن خليفا موڪليندا هوا جنهن سال ۱۰۳۴ جي ذڪر ۾ آيل واقعن ۾ آهي ته ساڳئي سال ۾ حضور اقدس امام رباني قدس سره جن پير دستگير جي حڪم سان پنهنجا خليفا دنيا جي اطراف ڏانهن خلق الله جي هدايت جي غرض سان روانا فرمايا، جن ۾ سترخاص اهل ارادت جا ۽ فيض وارا ملڪ ترڪستان ۽ قپچاق ڏانهن موڪليائون جن مان مولانا بابا محمد قديم طالقاني کي سردار مقرر ڪيائون ۽ چاليهه اهتاس خاص بزرگ صاحب ڪمال جا ملڪ عرب ۽ يمن ۽ شام ۽ روم ڏانهن روانا فرمايائون

انهن جو سردار مولانا صادق کي مقرر فرمائي ڪاشغر جي ولايت سان روانو ڪيائون ۽ ٻيا ٽي خليفا توران ۽ خراسان ڏانهن روانا ڪيائون ۽ انهن جو سردار شيخ احمد برڪي کي مقرر فرمايائون. جڏهن هي بزرگ ارشاد ڪيل ملڪن ۾ پهتا تڏهن انهن مان هر هڪ ٿوري ئي عرصي ۾ انهن بزرگن کان حد کان زياده ڪرامتون ظاهر ٿيون جن ڪري انهن ولايتن جي ماڻهن جو انهن ڏانهن رجوع زياده ٿيندو ويو. انهن ملڪن جا بادشاهه پڻ هنن بزرگن جا معتقد ٿيا. ترڪستان جا ماڻهون گهڻو ڪري وحشي سيرت هوا جن ماڻهن کي تابع ٿيڻ ۽ ... ٿيا ۽ ... جهنگل ۾ رهندا هوا ... پڻ ان جاءِ تي موجود هوا ۽ ڪي منظر پڻ حاضر هوا انهن جي وقت جو بادشاهه پڻ زيارت لاءِ آيو هو. هنن بزرگن فرمايو ته ڪي ماڻهون اسان کان منڪر آهن ۽ ... ته اسان کان انڪار ڪري ايمان جي نقصان جو سبب آڻين. ۽ ٻين ماڻهن جي گهوڙن ڏانهن مخاطب ٿي فرمايائون ته اي گهوڙا توهين شاهدي ڏيو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قيوم عالم جا آهن ۽ اسان کي هتان ماڻهن جي هدايت لاءِ موڪليو اٿن. گهوڙن جڏهن الفاظ سان چيو ته

حضرت مجدد الف ثاني قيوم جهان جو آهي ۽ توهان کي هتان ماڻهن جي هدايت لاءِ موڪليو اٿس. اي ماڻهو توهين هنن بزرگن جي تابعدار ٿيو ڪنهن ... جي ... انهن جو ... توهان جو دين ۽ دنيا خراب ٿيندا. ۽

هن کان پوءِ جي ... آياسين ... مضمون ... الفاظ سان چوڻ لڳا. ترڪستاني ... حيران ٿي ويا ۽ ... خدمت ۾ ... بادشاهه ۽ امير ... هنن بزرگن جا مريد ٿي ويا ۽ انهن ... ڪان ... ڪرامتون ظاهر ٿيون.

حضرت ... خليفن جي ... ولايت ... ٻي طرح بي شمار ڪرامتون صادر ٿيون جن جو تفصيل ... آهي. غرض ته جن بادشاهن ۾ ... خليفا آيا انهن ... حاڪم ... ولايت کان ... ٿيا ... بادشاهن ... هو ڪي بادشاهه حضور ... ڏانهن ... حاصل ڪندا هئا. حضرت ... شريف ... قيوم عالم

جي قدم بوسي کان مشرف ٿيندا هوا. اه ملخصًا

سنڌ جي حالات جي ڪتابن مان معلوم ٿو ٿئي ته حضور اقدس جي ٻارهين يا ٻاويهين صدي جي ٻئي اڌ ۾ سنڌ ۾ پير سائين جي بزرگي مشهور هئي ۽ سندن فيض عام هو. سندن سان ملاقات ڪرڻ لاءِ ۽ ٻيعت ٿيڻ جي لاءِ ماڻهو پري پري کان سفر ڪري ايندا هوا. ڪي ته ٻن ٽن ورهين کان پوءِ قافلي جي صورت ۾ پهچندا هوا

تجديد ۽ قيوميت جو ارهون سال

هن سال ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ختم هڻڻ ٿي سال ۾ ڪن آدمي حاضر ٿي ٻيعت ٿيا، فيض وارا ٿي وڃڻ اهوا جي انهي حساب ٿي دفتر ٻيهو جو حساب ڪجي ته جنهن سال جي خبر صاحب روضة القيوميه جو ڏني آهي ته ٻارهين صدي هجري جو ٽيهين سال آهي ۽ انهن سڳورن جي پيشنگوئي پوري ٿي، جيڪي انهن بزرگن فرمايو هو ته ان بزرگ حضور اقدس جو فيض عالمگير ٿيو.

صاحب سلسلة الذهبيه جو لکي ٿو ته جيئن حضور اقدس جي حياتي وارا ماڻهو اچي پيا شمار ۾ ٿي ناهن ڪان مشرف ٿيندا هوا ٿيئن ميتن جا جنات اچي ٻيعت ٿيندا، سنڌ جي شهرن ۾ آئيندا هوا جن کي ٻيهڪي ارشاد ڪان مشرف فرمائيندا هوا پر انهن جا وارث ڪنهن ڏينهن ڪندا هوا ۽ ٻي اُهي اهل ممات وارا قريبن کي حضور اقدس جي حلقي ۾ ٻين حياتي وارن سان گڏ ويهي ذڪر ۾ ايندا هوا ـ اهو مثال لاءِ ڪجهه سلسلة الذهبيه ۾ موجود آهي. اه "هذا من عجائب تصرفاته"

حضور اقدس جن انسانن والگر جنن جو ٻيعت ٿيڻ

ٻاڻ ٻو سان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن جا هن ڳي ڪتابن ۾ هوا، ته ڪن ته جئين حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن جي انسانن جامر شد هوا تيئن جن به فوجن جون فوجون ٿي حضور اقدس جي ٻيعت کان مشرف ٿيندا هوا جئين ته اورنگزيب بادشاه سندن روحاني صحبت کان ڊڄندي کيڪين ته هيا جو اُتي حضور اقدس جن جي جمال جو ان آئيو ٿي نظر ٿيندي هئي ته ـ پڇرو واڳ ڇڏي ويندا هوا ڪنهن کي طاقت نه رهندي هئي جو ڏانهن اکيون کڻي نهاري سگهي.

هرڪه ترسيد از حق و تقوی گزيد　　　ترسد از وی جن و انس و هرکه ديد

جنات به انهي طرح حضور اقدس جي جلال کان ڪنبندا هوا ۽ ڊڄندا هوا جن

ڪيترا مثال راويان اخبار، صاحبن ۽ سنت ثقات ۽ خادمان خاندان حضرت جي ٻڌايا آهن
پر آهن آهن حضرت جڪ شان روضه تان ٻڌايان ٿو.

جنّات جي حضور اقدس جي حضرات
درگاه ۾ اچي سندن مريد ٿيڻ

سال ١٢٧ ٿيو ميت جي ۽ صاحب روضه جو ڪن لوڪن ملڪ ۾ ته حضور اقدس
خواجه امام رباني جي خانقاه عالم پناه ۾ جنّ هزارن سالن کان جنّ رهندا اهيا
انهن کي پاڻ لوڏائي جدا ڪيو، ان جو سبب هي هو ته هڪ رات حضرت خواجه محمد سعيد
خازن الرحمة رضي الله تعالىٰ عنه جن حجري جي ڇت تي آرام ڪري رهيا هئا ته جنّن انهي ڇت تي
ڪبڏي جو شروع ڪيو، انهن جي گوڙ کان حضرت خازن الرحمة جن جاڳي پيا ۽ جنّن
هرهر دروازي تي ڪڙا ڪاپو اهن جو خيال هو ته ان ۾ جي ڪين تڪليف پهچي، پوءِ ان تي
حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن پاڻ کي پيار ڪري ڪالهه ڪڙ فرمايو ته اسان
اقدس جي ڪالهه شرط جنّ پاڻ ۾ جهڳڙو ٿيا ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه
جن پاڻ آهن اسان سڀني کي ماري ڇڏيندا جو ته ڇون، ايتري ۾ حضور اقدس جن
بلند آواز سان فرمايو ته ”محمد سعيد دروازو نڪولج“ ته پنجن کي سوا جن
جي ويا. هن کان پوءِ حضور اقدس جن جنّن جي بادشاه کي گهرايو، هو اچي خدمت
حاضر ٿيو ۽ تمام گهڻي عاجزي سان معافي گهريائين. انهيءَ جنّن جو حضرت خازن الرحمة
رضي الله تعالىٰ عنه کي تڪليف ڏيڻ جي خيال کان آيو هوان کي اتي ماري ڇڏيائين.
۽ ڪيترا هزار جنّ جو حويلي مبارڪ ۽ خانقاه جي چوڌاري رهندا هوا انهن کي
لوڏائي جدا ڪيائين ـــــ حضور اقدس رضي الله تعالىٰ عنه جن فرمايو ته جا آهن
جنّات جي قوم کي اسان لوڏيو ته سبب ڪنهن ٻاهر نڪتا جو ته اهي جنّ هزارين سالن کان
اتي رهندا اهوا ۽ لڏڻ جي وقت گهر جو اسباب ۽ سامان ساڻن هو. هن کان پوءِ جنّن
جي بادشاه حضور اقدس ۾ عرض ڪيو ته ڪيتري مدت کان حضور جن جي قدم
ميمنت لزوم جو منتظر هوس سو الله تعالىٰ عزّ جلاله جو شڪر آهي جو دين اسلام
الانوار کان مشرف ٿيس هاڻي اميدوار آهيان ته اوهان جي مريدي کان مشرف ٿيان

انهيءَ باري ۾ گهڻيون قدرون ٿيون ڪيائين. حضور اقدس جن جڻن جي بادشاهه ۽ ٻين لشڪر کي مريد ڪيو. جڻن جي بادشاهه پنهنجي هڪ اميرکي ڪيترن هزارن جڻن سان حضور اقدس جي خدمت ۾ رهڻ لاءِ موڪليو. وري هفتي کان پوءِ جنهن جي ڏينهن ياڻ بدايي خدمت ۾ حاضر ٿيو. هي اهو جڻن جو بادشاهه آهي جنهن عالم باعمل مولانا عبدالرحمٰن کي حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي مبعوث ٿيڻ جي خبر ڏني هئي" جنهن جو احوال اشارةً اڳ ۾ آيو هئي ته اُن جو مختصر ذڪر ڪجي ٿو" اڪثر جن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي خدمت ۾ باطني سلوڪ حاصل ڪرڻ لاءِ رهيا پيا هوندا هوا. جن جڻن کي سنڌ نه بادشاهه حضور اقدس جي خدمت ۾ جڏهن پيو هو تڏهن سي حضور جن جا مريد بڻيا. حضور اقدس جن انهن کي خانقاه ۽ حويلي پاڪ جي ڀر واري رهڻ لاءِ جاءِ ڏني ۽ اڄ تائين جيڪي جن حضرات سرهند بن سڳورن جي محله ۾ ٿا رهن اُهي جڻن جو اولاد آهن. جڻن جي بادشاهه جيڪي جن درگاهه جي خدمت لاءِ موڪليا هوا سي سڀ ان محلي جا نگهبان آهن ۽ محله ۾ ڪنهن کي به ايذاءُ نٿا ڏين نه ڪنهن ٻئي کي ايذاءُ ڪرڻ ٿا ڏين.

ــه هڪ ڀيري حضرات ڪرامين جي خاندان پاڪ ۾ شادي هئي اتفاقاً حضرات ۾ هڪ شخص عمر جي نيچ هيو ڏنائين ته ڪيترايون عورتون گڏ ٿيل آهن جي سڀئي ايون پاڻ ۾ خوشيون پيون ڪن پر يا ٿيون ڪيئن معلوم ٿيو ته اهو بدلن بون عورتون آهن انهي حضرات انهن عورتن کان پڇيو ته اوهان ڇو ٿيون سڀئي گڏيون عرض ڪيائون ته مرشد جي اولاد جي شادي آهي تنهن ڪري خوشي ٿيون ڪريون. حضور اقدس جا خليفا امام رباني جي ڪتاب امام محمد معصوم رضي الله تعاليٰ عنه جي روضئن پاڪ جي جوار ۾ گهڻا صالح جن رهن ٿا جيڪي انهن عبوديت جي سعادت حاصل ڪرڻ لاءِ رهيا پيا هئا ۽ انهي عبادت ڪندي ڏسڻ ۾ آيا آهن.

مولانا عبدالرحمٰن واري واعظ ڪيل قصه جو بيان

روضة القيوميه ۾ آهي ته هي مولانا پنهنجي زماني جو چڱو عالم ۽ صالحن جو سردار هو. فرمائي ٿو ته آءٌ هڪ ڀيري اڪبرآباد (آگره) کان دهلي ڏي آيس، اتفاق سان هڪ منزل تي مونکي پيٽ ۾ سور پيدا ٿيو لاچار اتي جهنگ ۾ رهي پيس. مونکي رفيق ڇڏي ويا ۽ اڳتي هر هر قضا حاجت جي خيال لاءِ پي اٿيس، نيٺ رات پئجي وئي. ان جهنگ ۾ ڪو هڪ ڦل جو وڻ بيٺو هو جو اتي وڃي رهيس، اڌ رات گذري ته هڪ وڏي فوج ڏسڻ ۾ آئي جا انهن وڻن جي

له هي قصو، حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي وجود مسعود ۽ بابت آئين اوليائن جي پيشنگوئي بيان ۾ روضة القيومية مترجم اردو صفحه ٢٨ ۾ ان تفصيل سان بيان ٿيل آهي.

ڏٺو اچي ٻيٺي ۽ نهايت عاليشان فرش وڇايائون ۽ ان فرش تي هڪ تخت اچي رکيائون جن کان پوءِ هڪ نوجوان اچي اُن تخت تي ويٺو ۽ هزارين آدمي اچي چوڌاري ادب سان بيٺا. آخر معلوم ٿيندو هو ته جنن جي بادشاهه جي فوج آهي. تن کي مون کي گهڻو خوف ٿيو ايتري ۾ جنن جي بادشاهه چيو ته "معلوم ٿو ٿئي ته هتي انسان جي قوم کان سواءِ ڪو ٻي قوم جو فرد آهي". تنهن مون کي پڪڙي بادشاهه وٽ وٺي ويا. بادشاهه چيو ته "ڪير آهين؟" چيو ته "آدم جي اولاد مان هڪ ماڻهو آهيان". تنهن تي چيائين ته "اسين به مسلمان آهيون، ٻيو مضمون علمي بيان ڪرڻ: اسين تنهنجي علم کان فائدو وٺون". مون تن جي ۾ ڪتاب جامع مسلم ۽ اهل سنت جماعت جي عقيدن جي متعلق بيان ڪيو، جنهن تي چيائين ته "هن وقت ۾ اسان جو علم دين بالڪل ڪمزور ٿي ويو آهي". بادشاهه چيو ته "ڇو؟" مون چيو ته "اسان جو بادشاهه ڪافر آهي" (يعني اڪبر بادشاهه ڪافر هو جو سجدو ۽ غيره ڪرائيندو هو جنهن جو ذڪر مٿي گذري ويو) تنهن تي چيائين ته "اسين به انهي ٻاهري ۾ ان بادشاهه کان سخت ناراض آهيون ۽ اسان کي پنهنجي علم مان معلوم ٿيو آهي ته هڪ شخص پيدا ٿيڻ وارو آهي جنهن جي برڪت سان الله تعالى ڪفر جي انڌاري کي سنت نبوي صلى الله عليه وسلم جي نور سان هٽائيندو ۽ ان جو طريقو امت جي ٿڪي" ولين کان نروار پيو هوندو. اُن جي حالت، جملت اقوال افعال سنت نبوي صلى الله عليه وعلى آله واصحابه وسلم جا تابع هوندا، ان جو طريقو مشرق کان مغرب تائين پکڙجي ويندو ۽ قيامت تائين قائم رهندو. تون ضرور ان مرد جي زيارت ڪندين". ______ مولانا عبدالرحمن انهي ڏينهن کان وٺي حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو معتقد ٿيو، نيٺ تعلق ۽ قيوميت جي پهرين سال ۾ قدم بوسي کان مشرف ٿيو. سبحان الله! ان جنن انسانن جي پيشوا غوث اهل الارض والسماء بزرگ ايندڙ رحمان حضرت مجدد ومحبوب رضي الله تعالى عنهما جا انسان، جا حيوان، جا جن ڪيتري قدر ثناخوان ٿي چڪا آهن. بيشڪ حضرت فاروق اعظم رضي الله تعالى عنه جي گهرانو جي کان اهڙي شاخ روشني دار الله جل وعلا ظاهر فرمائي، جنهن سڄي دنيا سڄي جهان کي گمراهي ۽ شرڪ جي اونداهي کان نجات ڏني. ولله در من قال في شانه قدس سره

هَيْهَاتَ لِلْإِنْسَانِ شَرْحُ ثَنَائِهِ مَعَ كَوْنِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ مُسْعِدًا

انسان جي طاقت کان ٻاهر آهي جو حضرت مجدد جي تعريف ڪري سگهي، باوجود انهي جو هڪ ٻئي جا مدد گار آهن.

يَا خَيْرَ فَرْعٍ ثَابِتٍ مِّنْ دَوْحَةٍ 	تَنْمِيْ إِلَى فَارُوْقِ نَجْمِ الْمُقْتَدَى

اي چڱن مان چڱي شاخ، اُن وڻ جي پاڙ مان ڦٽل، جا منسوب آهي حضرت فاروق اعظم جي ذات، جو مقتدا پيشوا

لَمَّا وُلِدْتَ وَشَمْسُ وَجْهِكَ أَشْرَقَتْ 	فَلَكَانَ يَوْمُ مِيْلَادِكَ أَصْبَحَ الْعُلَى

جڏهن تون پيدا ٿئين ۽ اوهان جي مُنهن جو سج چمڪيو، تڏهن پيدائش جي ڏينهن کي عيد جو ڏينهن بڻايو

وَبِنُوْرِهَا ظُلَمُ الضَّلَالِ تَقَشَّعَتْ 	وَظَلَامُ رِجْسِ الشِّرْكِ جَاءَ مُشَتَّتًا

اُن نور آفتاب کان گمراهي جون اوندهيون دفع ٿيون، ۽ شرڪ جي انڌاري جي پليدي ٽڙي وئي

قَدْ لَمَعَتْ نُوْرُ اللّٰهِ بَيْنَ عُيُوْنِنَا 	فَبِكَ اهْتَدٰى مِنْهُمْ إِلَيْهِ مَنِ اهْتَدَى

اوهين خدا جا نور هئا اسان جي اکين جي وچ ۾ چمڪيا، پوءِ اوهان جي سبب ڪري جنهن هدايت ورتي

بِكَ جَاءَ أَمْرُ الْحَقِّ مُعْتَلِيًا كَمَا 	بِكَ جَاءَ بُنْيَانُ الرَّشَادِ مُشَيَّدًا

اوهان جي سبب ڪري حق جو امر غالب ٿيو، اهڙي طرح اوهان جي وسيلي هدايت جي بنياد مضبوط ٿيو

جَمَعْتَ بَيْنَ شَرِيْعَةٍ وَطَرِيْقَةٍ 	فَأَتَيْتَ فِيْ كُلٍّ هُمَا فَرْعًا فَرْدًا

شريعت ۽ طريقت ٻنهي کي اوهان جمع ڪيو، پوءِ اوهين شريعت وارن ۽ طريقت وارن ۾ اڪيلا آيا

وَسَعَيْتَ فِيْ تَخْلِيْصِ كُلٍّ مِّنْهُمَا 	فَهُمَا بِذَاكَ تَأَلَّقَا وَتَجَوَّدَا

اوهان انهن ٻنهي جي خالص ڪرڻ ۾ ڪوشش ڪئي، تڏهن ٻنهي شريعت ۽ طريقت چمڪيا ۽ سٺا ٿيا

جَدَّدْتَ مِنْ سُنَنِ الرَّسُوْلِ شِعَارَنَا 	وَكَفٰى لِمَرْءٍ أَنْ يَّكُوْنَ مُجَدِّدًا

اسان جي دين جا نشان اوهان تازا ڪيا، ڪافي انسان لاءِ هي آهي ته مجدد ٿئي

سنڌ جا اهڙي ره ٿيل شاهه گڏ حضور قدس سره رضي الله تعالیٰ عنه جي مريدن کان مشرف ٿي جناب رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جي شريعت جي تابعداري ۾ سرگرم رهيا. مگر افسوس! جو هن وقت تائين هندستان جو بادشاهه جهانگير گورگاني جي نعمت کان مشرف نه هو. حالانڪ سرهند شريف کي پنهنجي ملڪن وارن کي عاليشان شفاخانو باطني بيمارين لاءِ سمجهي دل جان جي اخلاص سان حضور ڏانهن توجهه سان نظر اڪسير اثر جي وسيلي سان ڪمال ايمان جي صحت ۾ چڱا ڀلا ٿيندا هئا. زماني، زبان حال سان زماني وارن کي علامه حافظ محمد جان قدس سره جا شعر پڙهي ٻڌايا.

(انهن صفتن وارن) بن حضرت خواجه محمد سعيد بن حضرت خواجه محمد معصوم عروة الوثقيٰ بن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره تعالیٰ اسرارهم، جي مشهور درگاهه آهي. هي حضرت شڪارپور سرهند بن حضرت جو مورث اعليٰ آهي (باقي ص ١٩٩)

فِي الْهِنْدِ إِنِّي لَا أَرَى لَكَ بُقْعَةً فِيهَا شِفَا ۔ إِلَّا تَأَتِّيَ يَا فَتَى سَرْهِنْدَ مِنْ بُلْدَانِهِ

هند ملڪ ۾ [illegible] شفا [illegible] سرهند [illegible]

فَهُنَاكَ تَظْفَرُ بِالْمُنَى وَيُسَلِّمُ قَلْبُكَ بِالَّذِي ۔ يَشْفِيكَ عَنْ أَلَمِ الْهَوَى تَحْيِيكَ مِنْ أَشْجَانِهِ

[illegible] عشق [illegible]

سَقْيًا لَهَا مِنْ تُرْبَةٍ نَفَحَاتُ مِسْكٍ دُونَهُ ۔ وَغَمَامُ رِضْوَانِ الْإِلٰهِ عَلَيْهِ فِي هَطَلَانِهِ

[illegible] مشڪ [illegible] الله تعالى جي [illegible]

فِيهَا مَصَابِيحُ الدُّجَى فِيهَا دَرَارِيُّ الْهُدَى ۔ مِنْ أَنْجُمٍ أَنْوَارُهَا كَالْبَدْرِ فِي لَمَعَانِهِ

ان ۾ [illegible] آهن، ان ۾ ستارا هدايت جا آهن، اهڙا ستارا جن جو نور [illegible] چنڊ [illegible]

ذُو بِكَوَاكِبَ حُجِبَتْ بِحِجَابِ طِيبِ تُرَابِهَا ۔ وَالنُّورُ مِنْهَا دَائِمًا فِي الْخَلْقِ فِي فَيَضَانِهِ

ان ۾ [illegible] ستارا آهن، جو [illegible] محجوب آهن، ۽ هميشه نور [illegible]

أَمَّا الَّذِي كَالشَّمْسِ فِيمَا بَيْنَهَا فَهُوَ الَّذِي ۔ رَقَّى السَّمَاءَ فَخَارُهَا بِمَقَامِهِ وَمَكَانِهِ

[illegible] آسمان [illegible]

اَلشَّيْخُ أَحْمَدُ فِي الْوَرَى ذَاكَ الْإِمَامُ الْمُقْتَدَى ۔ مَنْ كَانَ قُطْبَ أَوَانِهِ مَنْ كَانَ فَرْدَ زَمَانِهِ

يعني حضرت شيخ احمد (قدس سره) [illegible] جو [illegible] قطب [illegible]

— [illegible] جوانن نه ڳو جي الياڻ [illegible] جنهن ۾ [illegible]
[illegible] لَا قَدْرَ [illegible] عَلَى بَابِ الْإِنْسَانِ وَإِنْ كَانَ [illegible]

— اڪبر بادشاهه جي مرڻ تي ماڻهون خوش ٿيا [illegible] اڪبر جي [illegible] سندس پٽ جهانگير [illegible] رسمون جهڙوڪ [illegible] سجدو وغيره [illegible] نه ڇڏيا هئا. "النَّاسُ عَلَى دِيْنِ مُلُوْكِهِمْ" واري اصول موجب هندستان جا گهڻا ماڻهو به گمراهيءَ ۾ هوا. جنهن ڪري هر ڪنهن طرف هڪ شاعر جنهن جو تخلص ڪفري [illegible] خطيب چڱن پارن سڳورن جي تعريف خطبي ۾ پڙهڻ ڇڏي ڏني. حضور قدس سره رضي الله تعالى عنه جن آية ڪريمه "لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ" ڏانهن متوجه ٿي [illegible] ڪمال اتباع سنت محمدي صلى الله عليه وسلم جي ڪري سندن وجود مسعود ۾ "حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ" جو اطلاق ڪما حقه موجود هو. سندن متوجه ٿيڻ [illegible] اسلام کان خارج [illegible] سبب ڪري [illegible]

ڪفري تخلص وارو شاعر رهندو هو، ان شهر جي حاڪم ڏانهن لکيائون ته "شاهه کي گمراهي انکان اهو تخلص ڇڏائي" ۽ ساماڻي جي رئيس ڏانهن لکي موڪليائون ته "اوهان جي لاءِ بهترين ياران سڳورن جا نالا خطبي ۾ پڙهڻ ڇڏي ڏنا آهن، آئنده ائين نه ڪجو، اگرچه نالا پاڪ خطبي ۾ داخل نه آهن پر جڏهن ته دين جا مخالف گهڻا ٿي پيا آهن ۽ باطل مذهب پکڙجي ويا آهن انهيءَ ڪري ضروري آهي ته انهي نالا پاڪ وصفن سان خطبي ۾ پڙهڻ گهرجن". سنڌ سڄي مڪتوبات شريف اسلام جي اشاعت ڪرڻ تي دلالت ڪري رهي آهي. مخالفن، خصوصًا اهل تشيع جي رد ۾ رسالا تحرير فرمايائون. افسوس! جو جهانگير بادشاهه جو وڏو دليل بد شيعه مذهب جو هو ۽ نورجهان بيگم جا اصل ايران جي هئي اهو مذهب رکندي هئي هو تنهن ڪري بادشاهه جي طبع جو لاڙو به انهيءَ مذهب ڏانهن هو. ان کانسواءِ هو اهڙو ته سودائي مزاج وارو هو جو ڪنهن به باطل مذهب واري سان صحبت ڪندو گويا انهيءَ مذهب جو پوئلڳ نظر ايندو هو جيئن ته روضة القيوميه ۾ مفصل بيان آهي. اگرچه وڏا وڏا امير حضور اقدس جن جا مريد هوا جهڙوڪ، خان خانان، خان اعظم، خان جهان لودي، سڪندر خان لودي، تربيت خان، سيد صدر جهان، اسلام خان، قاسم خان، جباري خان، مهابت خان، دريا خان، مرتضيٰ خان ۽ ٻيا. مگر حضور اقدس جن جو خيال مبارڪ هو ته ڪنهن به طرح بادشاهه پڻ سمن جي مرض کان آزاد ٿي اسلام جي قانون جي هدايت وارو ٿئي.

هندستان جي مريدن جڏهن ڏٺو ته پاڻ پوءِ به جهانگير نه سڌريو ته انهن حضور جن جي خدمت ۾ اچي عرض ڪيائون ته ظفر جي رسمن جو غلبو ڏسي اسين عاجز ٿي پيا آهيون. پاڻ فرمايائون ته جيستائين اسين پنهنجي نفس تي تڪليف نه سهنداسون تيستائين خلق خدا جي هن بلا کان نه ڇٽندي.

حضور جن جو شيخ بديع الدين قدس سره کي لشڪر جي هدايت لاءِ موڪلڻ

هن کان پوءِ شيخ بديع الدين قدس سره کي حضور جن خلافت کان مشرف فرمائي جهانگير جي لشڪر ۾ موڪليو ۽ موڪلڻ وقت ان کي فرمايائون ته "توکي بادشاهي فوج ادب سان

پيش ايندي ۽ تڪلفي خوشي قبول ڪندي ۽ ڪابہ پڇي ته دستگيرنديءَ جي صورت ۾ نه ڪي بہ تڪليف پهچندي ۽ اسين بہ تڪليف هيٺ اچي اسون". آخر شيخ صاحب جي موجب وچي لنگهه ۾ پهتو اڳي سندس قبوليت عام ٿي ۽ ڪيترن شاهي وڏن ڪامورن سندس مريدي قبول ڪئي، هزارن لشڪر جا آدمي مريد ٿيڻ لڳا. ته هاڻي ايتري قدر خلق جو گوڙ ٿيندو هو جو وڏن وڏن اميرن کي بہ شيخ جي زيارت مشڪل سان نصيب ٿي سگهندي هئي. حضور قدس مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جا مخالف حسد ۾ حضرت جي باري ۾ هر هڙي وانگر سڙندا هوا. انهيءَ وچ ۾ شيخ صاحب کي هڪ محتاج کي وزير آصف جاه جي پٽ[1] اعتماد الدوله ڏانهن سفارش لکي ڏني. پر ان ۾ لقب اهڙي قسم جا لکيائين جيئن ڪو ادنیٰ دوست ماڻهو ڪنهن ڏانهن لکي. وزير جي پٽ شيخ صاحب جي لکڻ تي محتاج جو ڪم پورو ڪري ڏنو پر اتفاق سان انهيءَ وقت آصف جاه اچي نڪتو ۽ شيخ صاحب جو خط پڙهي چوڻ لڳو ته "هي لکندڙ ڪير آهي؟ جو اسان ڏانهن هڙن گهٽ القابن سان خط لکيو". حاضرين مان ڪنهن چيو ته "شيخ صاحب لکيو آهي". پوءِ پڇيائين ته "ڪنهن جو مريد آهي" ان چيو ته "حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جو مريد آهي". وزير شيطان نظير، حضرت پيران پير مجدد ڏهين رضي الله تعالیٰ عنه جو نالو پاڪ ٻڌي نانگ وانگر وڄڻ ۽ رڪوڙجڻ لڳو. سندس دماغ مان عداوت جا دونهان نڪرڻ لڳا. هن کان اڳ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه سان پوري دشمني هئس. چو ته هي دين متين جو وڏو دشمن هو. حضرت فاروق اعظم رضي الله تعالیٰ عنه جي جگر گوشه جي هدايت جي نور کان سارو ملڪ روشن ٿيو، هن منحوس لاءِ دل تي وڏو داغ هو، جيئن جڏهن هميشه هن ۾ ناراضي هوندي آهي ته سڀ اٿڻ ملڪ مان انڌار وهجي نڪري ويو ۽ خبيث بہ راضي هو ته پني ملڪ ۾ ڪاهي رهي. مگر جو نور الله جل وعلا ٻاريو هو تنهن کي ڪنهن ٿوڪ ڏيڻ سان هرگز هرگز وسامي نٿو سگهي. يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ○

جيئن حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي مجدديت ۽ پير ٿيڻ جي ايندڙ جو خلق ۾ شهرت ٿي ويو تئين پئي حاسدن جو حسد ۽ هن جو خصوصًا حسد جو مرض

١ه ڪن ڪتابن ۾ آصف جاه جي پٽ آصف الدوله لکيل آهي

وَذَلِكَ في ڊليو ـ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ○ . توريت جي پيشگوئي ۽ جاهڙي مضمون پوري ٿيڻ ۾ ڪنهن شڪ ۽ رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جو ارشاد ۽ اوليائن ڪرامن رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين جاڪر موڊ اضر ۾ پورا ٿيا هوا، دين جي تجديد ۾ ڪمال ڪوشش ڪري ڏکري حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جو رتبو ۽ درجو بزرگان سابقين کان فائق ۽ بلند ٿيڻ هو. "لا تبديل لكلمات الله" حق ۽ صحيح آهي.

— حضرت زبدة العارفين عمدة السالكين عالم باعمل ڪامل مڪمل خواجه محمد جان قدس سره حضرت مجدد الف ثانيؒ جي مداح ۾ چاند جگو فرمايو آهي.

مَوْلَى الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا وَعِمَادُهُمْ ... صَدْرُ الْوَرَى شَرَفُ الْأَنَامِ مُجَدِّدًا آهن

تمام مخلوقات جا سردار ۽ ان جا محتمد عليه آهن مخلوقات جا صدر ۽ انسانن لاءِ مائهن جا فخر آهن

فَخْرُ الْكِرَامِ وَقُدْوَةٌ لِّعِيَامِهِمْ ... زَيْنُ الْخَلِيقَةِ مُقْتَدَى دِيْنِ الْهُدَى

بزرگن جو فخر ۽ انهن جي جماعت جا اڳواڻ، مخلوق جو سينگار ۽ دين هدايت جا امام آهن

بُرْهَانُ وَجْهِ اللَّهِ بَعْدَ ظُهُوْرِهِ ... وَمَصُوْنُ سِرٍّ قَبْلَ أَنْ يَّتَوَلَّدَا رهيا

پنهنجي ظهور کان بعد خداوند تعاليٰ جي ذات جا روشن دليل هوا، پنهنجي ولادت کان اڳ ۾ ڳجهو محفوظ

نَطَقَ الزَّمَانُ بِبَاهِرٍ مِّنْ فَضْلِهِ ... وَأَقَرَّ جَهْرًا إِذْ دَعَاهُ مُجَدِّدَا

سندن غالب فضيلت ۾ زماني ٻڌايو ته الله تعاليٰ جو ڪرم انهن جو ظاهر اقرار ڪيائين جڏهن ته انهن کي مجدد سڏيائين

مَلَأَ الْعَوَالِمَ نُوْرُهُ وَضِيَاؤُهُ ... لَمَّا أَتَى وَجَلَا الظَّلَامَ وَبَدَّدَا

سندن نور ۽ روشني ساري جهان کي ڀري ڇڏيو جڏهن پاڻ دنيا ۾ آيا ۽ اونداهي کي ختم ڪري ڇڏيائون

كَمْ مِّنْ فَضَائِلَ لَا يُقَادَرُ قَدْرُهَا ... أَوْلَاهُ مَوْلَانَا فَصَارَ مُحَسَّدَا

ڪيترن ئي اهڙين فضيلتن جن جي قدر ڪونه ٿو ڪري سگهجي، اسان جي مولا حقيقي کين ڏنيون جنهن ڪري حسد جوڳا ٿيا

بِشَمَائِلٍ طَابَتْ وَجَلَّ قَلِيْلُهَا ... عَنْ أَنْ يَّكُوْنَ مُبَيَّنًا وَّمُعَدَّدَا آهي

اهڙين خصلتن سان جو سٺيون ٿيون ۽ جن جو ٿورڙو حصو به ڪانه ٿو ٿي سگهي جو بيان ڪيو وڃي يا شمار ڪيو وڃي

حَتَّى تَسَامَى الْأَوَّلِيْنَ بِأَسْرِهِمْ ... رَغْمًا لِأَنْفِ الْجَاحِدِيْنَ تَبَلَّدَا

ايتري قدر جو پاڻ اڳين بزرگن سڀني کان فائق ۽ بلند ٿي ويا، انڪار ڪندڙن جي خلاف جو بيوقوف ٿي ويا

ڪان انهن جا منڪر آهن

آخر، رئيس الشياطين امام الحاسدين هڪ ڏينهن گهڻي حسد ڪان مجبور ٿي بادشاھ کي چوڻ لڳو ته" سرهند جي شهر ۾ پير شيخ احمد (مجدد الف ثاني) وٽ هڪ لک پهلوان ترار ٻڌل جنگي سوار موجود آهن ۽ ايران، توران، بدخشان ۽ ٻين ملڪن جا بادشاھ ان جا مريد ٿي چڪا آهن. انهي ڪري پير صاحب کي بادشاهي هٿ ڪرڻ جي خواهش آهي ۽ اهڙي طاقت وارو آهي جو اڄ لشڪر گڏ ڪري ڇڏي ته اهڙا ماڻهو ان کي ڪير روڪي سگهي تو جو هوند گڏ ڪري پاڻ بادشاھ ٿي ويهي ته گهٽ ڪري سگهن. اڳوڻي وقت ۾ شاھ اسماعيل نالي فقير هو تنهن به مريدن جا ٻارهن هزار گڏ ڪري ايران جي بادشاهي تي قبضو ڪيو هو. جي هن پير به ماڻهو گڏ ڪيا ته پوءِ ان سان منهن ڏيڻ بالڪل مشڪل ٿيندو ۽ تنهن ڪري ڪجهه ۾ علاج ڪرڻ گهرجي، پر پاڻ هي ڳالهه ڪرڻ گهرجي ته جيئن لشڪر جا ماڻهو خواه بيا انهي پير صاحب (يعني حضرت مجدد الف ثاني) جي خليفي شيخ بديع الدين وٽ آمد رفت ڪرڻ ڪان روڪڻ گهرجي جيئن آئنده شيخ بديع الدين وٽ ڪو به اچ وڃ نه ڪري. هن ڪان پوءِ ان پير صاحب (مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه) کي گهرائي پنهنجو مطيع ڪرڻ گهرجي جي فرمان نه مڃي ته پوءِ ان کي قيد ڪرڻ گهرجي". بي وقوف بادشاھ وزير جي انهن ايلد فريب واري ڳالهين ۾ اچي ڪان پوءِ حڪم ڪيو ته" هن ڪان پوءِ ڪو به شخص شيخ بديع الدين وٽ آمد رفت نه ڪري". هي حڪم ٻڌي ڪن ضعيف اعتقاد وارا ماڻهن اچ وڃ بند ڪئي ۽ ڪي لڪ ڇپ ۾ ايندا ويندا رهيا، باقي جيڪي سچي اعتقاد وارا هوا سي بالڪل ظاهر، بنان لڪڻ جي شيخ صاحب جي خدمت ۾ ايندا ويندا رهيا. رات ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني جو ذڪر بادشاھ وٽ ٿيڻ لڳو. گهٽين ۽ بازارن، شهرن ۽ ٻهراڙين ۾ ملڪ هندستان جي سموري بادشاهي ۾ مجدد الف ثاني جو نالو نور بريل اعلى ادنى جي وات ۾ ٿيڻ لڳو، جو ته هندستان ۾ هن خليفي صاحب ڪان سواءِ ٻيا به ڪيترا خلفاء پکڙيل هوا. بادشاھ، جاسوس مقرر ڪيا، جي هر وقت حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه ۽ سندن خليفن جي خبرن ڪان ڪيس واقف ڪندا رهن، شيخ بديع الدين صاحب، اهي مجددي معرفتون جي عام ٿي. نه هوند پوڻ هيون سي به ماڻهن کي پڌرائيندي هو، دين جي دشمن انهن معرفتن جو بيان بادشاھ کي هن طرح وڃي ڪيو ته حضرت مجدد

الف ثانيؒ پاڻ کي اعليٰ مرتبي وارو ٿو ڪوٺائي ۽ پنهنجي مريدن کي جناب پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سان برابر ٿو سمجهي. اهڙي طرح ڪيترو نالائق دين جو دشمن بادشاهه وٽ حضور اقدسؒ جي باري ۾ واهيات بڪندو هو. لشڪر مان جيڪو شخص شيخ صاحب جي خدمت ۾ حاضر ٿيندو هو ته اهو ٻڌائيندو هو ته اهي ڏاڍو هيٺ اٿندو هو. شيخ صاحب ماڻهن کي روڪيندو هو ته "مون وٽ نه اچو ڇو ته هت اچڻ سبب اوهان کي بادشاهه کان تڪليف ٿي پهچي". شيخ صاحب بالڪل پريشان ٿي حضور اقدسؒ ۾ عريضو عرض ڪيو.

شيخ بديع الدين حضور اقدسؒ عريضه لکڻ ۽ ان جو ڪيس جواب ملڻ

شيخ بديع الدين بالڪل پريشان ٿي حضور اقدسؒ ۾ عريضو لکيو، جنهن ۾ سموري حقيقت بيان ڪري ڇڏائين ۽ عرض ڪيائين ته مونکي ڪرامت جي طاقت عنايت ٿئي. حضور اقدسؒ کيس جواب ۾ تسلي ڏني ۽ سخت تاڪيد لکيو ته "توهان مستقل مزاج ٿي رهو منهنجي حڪم کان سواءِ شاهي لشڪر کي نه ڇڏجو ۽ جيڪي اوهان ڪرامات جي باري ۾ لکيو آهي سو ڪرامات جا منتظر ٿيو ان شاءالله تعاليٰ اوهان کان ڪرامات صادر ٿينديون". هن کان پوءِ شيخ صاحب کان بالڪل گهڻيون ئي ڪرامتون صادر ٿيون جنهن ڪري هڪ امير شيخ صاحب جي خدمت ۾ آيو کيس فرمايائون ته "هن فساد کي ڪنهن به طرح هٽايو". ان نڀاڳي برگشته روزگار جواب ڏنو ته مون ۾ اها اميد نه رکو، جا ڳالهه اڻ وڻندڙ هوندي اها هن وقت ئي وڃي بادشاهه کي ٻڌائيندس، تنهن تي شيخ صاحب سخت ناراض ٿي فرمايو ته "جيڪڏهن آءٌ پنهنجي دعويٰ ۾ سچو آهيان ۽ منهنجي مرشد حضرت مجدد الف ثانيؒ جو پيارو، درگاهه الاهي ۾ اهو قرب حاصل آهي جيڪو اسان جي اعتقاد ۾ آهي ته پوءِ الله تعاليٰ توکي اهڙي ڳالهه ڪرڻ لاءِ مهلت نه ڏيندو ۽ جلد اهڙي مصيبت ۾ گرفتار ٿيندين جنهن کان ڇٽي نه سگهندين. آخر جڏهن بادشاهه وٽ پهتو ۽ سجدي ڪرڻ کان پوءِ بدگوئي جي نيت سان حضرت مجدد الف ثانيؒ جو نالو ئي ڪ وٺڻ لڳو ته انهي وقت ان کي اهڙي تڪليف ۾ سور پيو جو چهري جو رنگ هاڙهي جي ويس ۾ زبان بند ٿي ويس، تخت

جي اڳيان ليٽڻ لڳو، ڀڄڻ ھٿن سان متو پٽڻ لڳو انھيءَ طرح ڏٺي ڏٺي مري پيو ۽ داخل
في النار ٿيو. جڏھن مخالفن ھيءَ حالت ڏٺي تہ شيخ صاحب کي جادوگر چوڻ لڳا. وري بد
ٻي تدبير شيطان نظير مخالفان دين ۽ منافقان بي يقين سان گڏجي لڳي پيا ۽ حضور قدس
رضي الله تعالیٰ عنه جي بار ۾ صلاحون ۽ مشورا ڪندا رھيا تہ ساڻن ڇا ڪرڻ گهرجي، ڪن
راءِ ڏني تہ "ڪين نظر بند ڪرڻ گهرجي" دنيا سان لاڳاپو رکندڙ ھڪ شخص، جو دل جي
سان حضور اقدس جو معتقد ھو، ان اھا سموري ڳالھ حضرت شيخ بدايع الدين کي وڃي
ٻڌائي، شيخ صاحب ارادو ڪيو تہ حضور اقدس ۾ ھي احوال عرض ڪريان، مگر بادشاھ جي تخت
رکڪ ھئي تہ سرھند ڏانھن ھتان ڪنھن بہ قسم جي خط و ڪتابت نہ ٿئي، تنھنڪري عريضه
نہ لکي سگھيو، انھيءَ ڪري شيخ صاحب پاڻ سرھند شريف روانو ٿيو جڏھن خدمت
۾ پھتو تڏھن حضور اقدس جن مٿس سخت ناراض ٿيا ۽ فرمايائون تہ "اسان تو کي ڪيڏو
نہ تاڪيد ڪيو ھو تہ اسان جي اجازت کان سواءِ نہ اچج ھي تو ڪھڙي خطا ڪئي، خير جيڪي
ٿيو سو ٿيو، تون ھاڻي اوڏانھن موٽي نہ وڃ." شيخ صاحب سمجھيو تہ حضور اقدس جن
ڪاڏھن جي موٽڻ کي روڪيو آھي، چڱو آھي تہ موٽي وڃان. نيٺ بنان اجازت شاھي لشڪر
۾ ويو شيخ صاحب جي موٽي اچڻ جي ڳالھ دشمنن بادشاھ کي پھچائي ۽ ھي گمان ظاھر
ڪيائون تہ لشڪر وارن ۽ ڪامورن جي بابت شيخ صاحب پنھنجي مرشد کي انھن جا
اقرار پھچايا ۽ پوءِ ھو وري پنھنجي مرشد مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جا پيغام
لشڪر کي آڻي ڏنا اٿس.

حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي خدائي الھام ٿيڻ

— سال سن ١٠٢٨ھ ۾ قيوميت جي ۾ ذڪر آھي تہ حضور اقدس جناب قطب الاقطاب
خواجہ امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي الھام ٿيو تہ "جيستائين تون پنھنجي
نفس کي تڪليف نہ ڏيندين تيستائين دين متين جي نہ تازگي ٿيندي ۽ نہ ڪفر جي اونداھ
سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي روشني سان مٽبي ۽ نہ دين کي فروغ ۽ زينت حاصل ٿيندي
پوءِ خلق ھدايت کان محروم رھجي ويندي جي اوھان کي انھيءَ دين جي سٿ اچڻ جو لحاظ ھجي
خيال ۾ جن تہ تڪليفون سھو جيئن اڳيان ٻي سگھو، ڇاڪاڻ تہ انھن تڪليفون سختيون ا
ھوا ۽ پوءِ انھن جي دين کي پورو رواج ٿيندو رھيو. نبين اولوالعزمن صلي الله عليهم وسلم

۾ لازم هوندو آهي ته ڪافرن سان جهاد ڪن ۽ انهن ايذائن کي برداشت ڪن ۽ توهان کي معلوم آهي ته جناب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم ڪيترين ڪافرن جون تڪليفون سهيون. انهن کان سواءِ حق تعاليٰ جي عظمت ۽ جلالت جا ڪي اسرار آهن جو انهن جو بنا تڪليفن سهڻ جي انهن جو سير نٿو ٿي سگهي. اوهان لاءِ عرض رکان آهي ته پيغمبري سنت جو استعمال پنهنجي حق ۾ ڪريو." هن الهام کان بعد قضاءِ پروردگار تي راضي رهي انهي مصيبت سهڻ جا منتظر رهيا ۽ رات ڏينهن انهي شوق هوندو هو ته اسان تي اها تڪليف الاهي ڪڏهن ايندي؟ پنهنجن مريدن ۽ خليفن کي به انهي الهام کان واقف ڪري انهن کي صبر ۽ تحمل ڪرڻ جو تاڪيد ڪيائون.

حضور اقدس جي بارگاهه ۾
بادشاه جي گهڻي ڪچهري

معلوم ٿئي ٿو ته بادشاه، وزيرن جي چوڻ تي حضور اقدس جي ذات بابت گمان ۾ پيو هو. هڪ ڀيرو وزيرن جي غرض سان هڪ ڪچهري ٿي جنهن ۾ دين جا دشمن به گهڻا هوا. انهن مان ڪنهن بادشاه کي هي صلاح ڏني ته حضور اقدس رضي الله عنه کي مريدن سوڌو قتل ڪرائڻ گهرجي ۽ بفحواءِ آيت "وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِيُثْبِتُوْكَ اَوْ يَقْتُلُوْكَ اَوْ يُخْرِجُوْكَ وَيَمْكُرُوْنَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ" سوره انفال ڪن صلاح ڪارن حضور اقدس جي بارگاهه جي راءِ ڏني ته ڪيئن هندستان مان ڪڍي وڃي. جڏهن ته حضور اقدس اتباع سنت محمدي علي صاحبها الصلواة والتحية جا پورا عاشق هوا تنهن ڪري ڪين به مثبتن آيت واري محمدي پيروي نصيب ٿي. وزير کي قتل ڪرائڻ واري راءِ پسند نه آئي ۽ چوڻ لڳو ته "لشڪر جا گهڻا سپاهي ۽ آفيسر انهي سرهندي پير صاحب جا مريد آهن. جي اسان هنن جي جاچ ڪندا رهنداسين. جيڪڏهن ڪين شهيد ڪرائڻ لاءِ فوج جو ڪنهن مقرر ڪنداسين ته سندس فوجين کي خبر پوندي جنهن ڪري وڏي فساد جو امڪان آهي." ——— اهڙي طرح ٻين وزير کي حضور اقدس جي ملڪ نيڪالي واري ڳالهه به پسند نه آئي ۽ چوڻ لڳو ته "انهي پير صاحب سرهندي مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ جي خوش بياني ايتري قدر آهي جو هو جتي به وڃن واري ماڻهو عشق

عاشق ٿي پوندا. وڏي ڳالهه جي آهي ته ٻين ملڪن جا بادشاهه گهڻو ڪري سنڌ جي مريدن مان آهن ۽ سموري جهان ۾ سنڌس خليفا پکڙجي ويا آهن ۽ هو ملڪ جا ڀاڱي شمار ماڻهو سنڌ طريقي ۾ داخل آهن. جڏهن انهن کي خبر پوندي ته اسان ٻچن شد کي ملڪ نيڪالي ملي آهي ته هو ضرور عوض وٺڻ لاءِ تيار ٿيندا. توران ۽ خراسان جا بادشاهه انجام آهن. اهي به پنهنجي مرشد جي ننگ ناموس لاءِ ضرور ٻين بادشاهن سان هٿ ڪري ٿي ويندا ۽ هندستان جا امير به باغي ٿي انهن سان ملي ويندا ۽ ساري جهان جا ماڻهو اسان جا دشمن ٿي پوندا پوءِ نه ڪي مسئلو تمام مشڪل ٿي پوندو. نه ڪي بادشاهه جيوڻ "پلا چا ڪرڻ گهرجي" ؟ وزير شيطان جيونه" جيڪي وڏا وڏا ڪامورا ۽ فوجي آفيسر حضور جن جا مريد آهن انهن کي پري پري حدن ۾ بدلي ڪرڻ گهرجي پوءِ پير صاحب سرهندي کي سنڌس خليفائن سوڌو گهرائي انهن کي اڪيلي سهڻن رستي ڪرڻ وغيره ڇڏائڻ لاءِ حڪم جي منجهائون ته بهتر ٿيندو پوءِ پير صاحب (مجدد الف ثاني) کي اهڙي انتظام ۾ سخق سان قيد ڪرڻ گهرجي جو ڪو انجام ٻڌ ۽ مخلص ٻه پهچي سگهن. جڏهن قيد جي سختي ڏسندو ته هو پنهنجي چوڻ اسو لئي سوڌ ڪري ويندو. جيڪڏهن هندستاني امير شورڪندا ته اسين پيرصاحب کي ابهي خليفن سوڌو قتل ڪرائي ڇڏينداسون ته هن ڪان پوءِ باغين سان سمجهي پونداسون. جڏهن انهن جو مرشد قتل ٿيو ته هو هنن کي مقابلي ڪرڻ جي طاقت نه رهندي ۽ ته اهڙين ڳالهه ڪو پيو خليفو ٿي سگهن آخر لاچار ٿي پوندا ۽ پنهنجي مرشد جي پٺ ماڻهو جي ۾ ويهي رهندا. انهي وچ ۾ ٻين ولايتن جا خليفا ايندا ته اسان به انهن سان ظاهري طرح ماٺ ڀائي ٿينداسون ۽ چونداسون ته اسان جو ڪو ڏوهه ناهي ڏوهه ته هو ماڻهو آهي جو ڪن دشمن حضور جن کي شهيد ڪيو آهي ۽ ڪي ماڻهو مارائن جا لائق پيرصاحب جي عوض ۾ انهن جي ديد وڏن کي قتل ڪرائينداسون. پيرصاحب جي مزار شريف تمام گهڻي خرچ سان ٺهرائينداسون ۽ سنڌ ۽ هندستاني مريدن کي پيار ۽ جاگيرون ڏينداسون ۽ سنڌ ۽ ٻين ملڪن وارن خليفن ۽ انهن جي مريدن ڏانهن عذر خواهي جي خطن سان گڏ تحفا موڪلينداسون ۽ جڏهن ٻاهرين ولايتن جا ماڻهو پير صاحب جي فاتحه خواني لاءِ ايندا ته هو هندستان جي حدن ۾ هر منزل تي انهن جي مهمان نوازي جو بندوبست ڪري سنڌ جا مرشد

جي شهيد ٿيڻ جو گهڻو ڏک ڪندا هئا. آخر انهن جي دلين مان عداوت نڪري ويندي پوءِ اسان سان محبت رکندا. سموري مجلس وارن کي وزير شيطان نظير جي اها صلاح بالڪل پسند آئي ۽ انکي آفرين چيائون. ٻئي ڏينهن تي اهو حڪم ۽ آئيني جي حضور اقدس جا مريد هوا تن کي بادشاهه ڪرائي سرداري جا پروانا ڏئي پري پري جن تي بدلي جا حڪم ڏنائين جنهن انهن جي پيڇڙ جا خط وٽس آيا تن هن ڪوفين وارو طريقو اختيار ڪيائين

بادشاهه جو ڪوفن وانگر حضور اقدس ڏانهن خط لکڻ

عالمن جي بدلين بعد بادشاهه حضور اقدس ڏانهن هن مضمون جو عريضه لکيو ته "اسانکي اوهان ۽ اوهان جي خليفن جي زيارت جو بلڪل گهڻو شوق آهي اميد ته جناب جن قدم رنجه فرمائي، پنهنجي ديدار فيض آثار کان مشڪور فرمائيندا." ۽ هن سان گڏ سرهند شريف جي ظاهري حاڪم جي نالي خط لکيائين ته بي انتها ڪوشش ڪري حضرت پير صاحب کي هيڏانهن روانو ڪجي. بادشاهه پنهنجي ماڻهو کي زباني هي به چيو هو ته "حضرت مجدد الف ثاني جي متعلقين مان ڪير به پٺتي نه رهي"

حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن خط پهچڻ شرط سفر جي تياري ڪئي ۽ پنهنجن فرزندن حضرت خواجه محمد سعيد ۽ حضرت امام محمد معصوم رضي الله تعالى عنهما کي خفيه طور ڪوهستان ڏانهن موڪليائون. دشمن جي تقاضا جي باوجود، حضور جن صاحبزادن جي هلڻ ۾ مصلحت نه ڏٺي. موڪلائڻ وقت سندن اهل عيال ۽ ٻين آدمين فڪر ۽ ڏک ظاهر ڪيو پر حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن سيني کي تسلي ڏني ۽ صبر جي وصيت فرمائي ارشاد ڪيائون ته "ڪجهه سال مون لاءِ هي تڪليف رهندي پوءِ آرام ٿيندو ۽ خاطر جمع رکو". آخر پاڻ اهل عيال کان موڪلائي پنهنجن مريدن سان روانا ٿيا حالانڪ ان وقت هڪ هزار جيترا سو خليفا درگاه شريف تي موجود هوا. بادشاهه حضور اقدس جي تشريف آوري جي خبر ٻڌي، پنهنجن سيف اميرن کي استقبال لاءِ موڪليو ۽ پنهنجي خاص تنبو جي پر سان حضور اقدس جو تنبو

ڪوٺرايو. سندن خليفن ۽ مريدن لاءِ جدا جدا تنبو ھڻايا ويا. وزير بدضمير حضرت جن جي بادشاھ سان ملاقات لاءِ اھڙو وقت مقرر ڪيو جنھن وقت بادشاھ نشي ۾ الوٽ ھو. تنھن کان سواءِ ڪجھھ ناراض به ھو.

بادشاھ جا ٻه وقت مقرر ھوندا ھئا ھڪ خوشي جو، جنھن وقت شراب پيتل ھوندو ھو ۽ خلق کي انعام ۽ اڪرام ڏيندو ھو، ٻيو نشي جو، جنھن وقت ناراض ھوندو ھو ان وقت خلق تي تمام گھڻو ظلم ڪندو ھو. جنھن وقت حضور اقدس جن رضي الله تعالیٰ عنه ولس تشريف فرمايا ان وقت بادشاھ انا ٿيٺ رياڻ پاڻ جي حق تي آنا ربڪم الاعليٰ جو نعرو فرعون وانگر ھڻي چڪو ھو. ان وقت جو به انکي ڏسندو ھو سو ڪيس سجدو ڪندو ھو. جڏھن حضرت موسوي سيرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه ولس تشريف فرمايائون وقت ڪنھن به قسم جو ادب ڄاڻ نه آندو ۽ رڳو سلام عليڪم به نه ڪيائون، ويتر دل ۾ خوش ٿيو ته ھاڻي بادشاھ پنھنجي عادت موجب ضرور حضور اقدس جي شھيد ڪرڻ لاءِ حڪم ڪندو. حضور اقدس جي خليفن ۽ مريدن اڳيئي رٿ ڪري ڇڏي ھئي ته جي خدانخواسته حضور اقدس کي ڪا تڪليف پھتي ته پوءِ بادشاھ ۽ وزير ۽ ٻين سان ھٿين جو صفايو ڪندا سون پر بادشاھ ڪجھھ نه ڪڇيو ۽ وزير حيران ٿي پيو فساد دل ۾ ٿاڦي بادشاھ کي چوڻ لڳو ته ھي اھو شخص آھي جو پاڻ کي سڀني نبين کان ڀلو ٿو ڄاڻي

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه

۽ بادشاھ جو پاڻ ۾ گفتگو

حضور جن پاڻ بادشاھ جي سوال جي جواب ۾ فرمايو ته حضرت علي ڪرم الله وجھھ، جو چوٿون خليفو آھي، ان حضرت کي جيڪي شرع جي حد کان زياده محبت ڪن ٿا سي ان کي حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه کان به ڀلو ٿا ڄاڻن حالانڪ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه انبياءِ عليھم الصلوات والسلام کان پوءِ بني نوع انسان کان افضل آھي. ھزار سالن کان وٺي اسين انھن بدبختن جي منھن تي پليتي سان پريل ياد رکيا آھيون ڌار ھو اشارو حضور اقدس جن وزير ڏانھن ڪيو جو ته اھو به شيعو ھو، حضور جن جو ھر سال رد روافض مطالعو

ڪري ڇڏڻو هو جتان ور پير ڪي دشمني جاڳي ٿي ، هن کان پوءِ فرمايائون ته ”منهنجي نزديڪ هڪ ادب يعني مستحب جو ڇڏڻ گناهه ڪبيري وانگر آهي ، پوءِ اهڙي ڳالهه ڪيئن ڪري سگهندس جا قرآن شريف ۽ حديث شريف جي مخالف هجي. نبي آئون ڪهڙي طرح پاڻ کي نبين سڳورن سان مٽ يا وڏيڪ چوندس. حالانڪه الله تعاليٰ جون بي شمار نعمتون منهنجي حق ۾ وارد ٿيون آهن سي به منهنجي لاءِ نبين جي جنس دولين ؛ وارن کان ممتاز ٿيڻ جو سبب آهن . نبين سڳورن جي جنس پاڪ ته بالڪل اعليٰ آهي . انهيءَ ڳالهه تي ڪو به عقل سليم وارو ويٺ نٿو ڪري سگهي“

بادشاهه چيو ته بي شڪ مون جيئن اوهانکي سمجهيو اوهان اهڙا ئي صالح ۽ متقي آهيو. اوهان کان اهل حق جي مخالفت نٿي ٿي آهي. بادشاهه جو اهو گفتگو ٻڌي دربير سڙي ڪار ود انگي جي تري جهڙو ٿي ويو ۽ ڏٺائين ته منهنجو هي به داءُ نه لڳو دربي بادشاهه کي چوڻ لڳو ته هن پير صاحب ڪو به بادشاهي ادب بجاءِ نه ڪيو آهي ، تنهن تي بادشاهه سوداڻي حضور اقدس کي چيو ته اوهان جونه شاهي آداب بجاءِ آڻي حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته اڄ تائين مون سواءِ خدا ۽ رسول جي ڪنهن جو به اهڙو ادب بجاءِ نه آندو آهي ؛ اسان اسلامي طريقي موجب جڏهن پاڻ ۾ ملندا آهيون ته السلام عليڪم چوندا آهيون . مونکي معلوم هو ته توهين سلام جو جواب نه ڏيندا ، انهن ڪري مون سلام به نه ڪيو. بادشاهه چيو ته مونکي سجدو ڪريو. حضور اقدس جن بالڪل انڪار جي فرمايو ته مون سواءِ خدا جي نه سجدو ڪيو آهي ۽ نه ڪندس . اهڙي ڳالهه مونکي نه چئو. دربي بادشاهه فرعون جاه چيو ته مونکي سجدو ڪرڻ ضروري لوڪان سجدو ڪرائيندس. حضور اقدس جن فرمايو ته توهين هرگز هرگز مونکان پاڻ کي سجدو نه ڪرائي سگهندي . مولوي عبدالرحمان مفتي جو حضور اقدس جن جو قديمي مخلص ۽ مريد هو ۽ اتي حاضر هو. حضور ۾ عرض ڪرڻ لڳو ته هاڻ اهڙي حالت ۾ اوهانکي سجدو ڪرڻ ضروري آهي. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته اهو فتويٰ اوهان مولوين لاءِ آهي ۽ مون لاءِ نه آهي. هزارن نبين سڳورن ۽ سندن صحابن خدا جل وعلا جي وات ۾ پنهنجا ساهه قربان ڪيا سو آئون پڻ انهي سنت ماصره کي ڪيئن ڇڏي ويهان . تنهن تي بادشاهه چيو ته اوهان ڪهو مڪي کي ڇورو

لوڙايو، بيا آداب اوهانکي معاف آهن، ڇو ته مونکي شرم ٿو اچي. مان اهو حڪم ڪري چڪو آهيان، اڄ تائين منهنجي حڪم کان ڪنهن به انڪار نه ڪيو آهي. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن فرمايو ته "آئون انهي ڪري هرگز مٿو به نه نوائيندس". بادشاهه پنهنجن ٻن ٽن خاص مقربن کي چيو ته هن پير صاحب جي مٿي کي وڏي زور سان ڪجهه قدر لوڙايو پوءِ ان کي زور ۽ جفا ڏيڻ موڪل ڏني. ڏهه جٽا اُٿي ۽ ٻيا بهادر امير اُٿيا جن حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي سر مبارڪ کي ڪجهه لوڙائڻ گهريو. ڪيترائي زور ڏنائون مگر ڪجهه نه ڪري سگهيا. حالانڪ حضور اقدس جن بالڪل نازڪ اندام هوا ۽ سندن گردن مبارڪ بالڪل باريڪ هو. اميرن به ايتري قدر زور ڏنو هو جو حضور اقدس جن جي نڪ مان رت نڪري پيو. هڪ سنجهه ڏٺو ته اميرن جي نڪ مان رت نڪتو والله اعلم.

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي نگاهه، جا آسمان ڏانهن هئي، شاهه ڦيرائي نه سگهيا. هن کان پوءِ بادشاهه چيو ته هن پير صاحب کي هن ننڍي دروازه مان وٺي اچو جو منهنجي سامهون آهي، ڪين لنگهڻ وقت ضرور مٿو نوڙائيندو. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن دروازي مان لنگهڻ وقت اول پنهنجو قدم مبارڪ رکيائون پوءِ مٿي کي ٻاهر ئين پاسي لاڙي داخل ٿيا. وزير بادشاهه کي چوڻ لڳو ته ڏسو پير صاحب ڪهڙو اشارو ڪري چڪو آهي ته "تنهنجي جيت ۽ تخت ۽ بادشاهي کي پنهنجن پيرن هيٺان لتاڙيندس". جڏهن هت اوهانجي دربار ۾ ايترو تڪبر ڏيکاري رهيو آهي ته پوءِ ٻاهر الائي ڪهڙا فساد مچائيندو جن جو علاج مشڪل ٿي پوندو ورئي اهڙو وقت هٿ نه ايندو. هاڻي پير صاحب کي قيد ڪرڻ گهرجي نه ته پوءِ هٿ هٿان پوندا. بادشاهه وزير جي چوڻ تي مجبور ٿي حضور اقدس يوسف زماني مُجدِّدُ الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي قيد ڪرڻ لاءِ راضي ٿيو

حضور اقدس جي ديدار ڪرڻ سان هڪ راجا
بت پرست جيل جي آفيسر جو مسلمان ٿيڻ

هندستان جو هڪ وڏو راجا، جو بت پرست هو انهي مجلس ۾ حاضر هو. جڏهن انهي حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي استقامت ۽ استقلال جو

مشاهدو ڪيو تہ ھن سندن تصرف سان انهيءَ سيني مان ڪفر جي انڌاري ڪافور ٿي ويو ۽ نور اسلام سان انهيءَ دل روشن ٿي پئي.

انهيءَ نومسلم وزير کي جوش لڳو تہ ھن پير کي مون وٽ قيد رکو ۽ نہ خيال ڪيو تہ ھي ڪافر آھي ضرور پير صاحب کي قيد ۾ سختي سان رکندو تنهن ڪري ڪين انهيءَ حوالي ڪيا ٿئي. جڏھن حضرت اقدس جن اتي پهتا تہ ھن ان نومسلم نهايت تعظيم ۽ تڪريم سان حضور جن کي رکيو ۽ پاڻ بہ سيني متعلقين سوڌو مريد ٿيو. صبح شام حلقي ۽ مراقبي ۾ حاضر ٿيڻ لڳو. ٻين طالبن کي بہ حضور اقدس اڳين مقرر ٿيل وقت مطابق توجهہ ڏيڻ شروع ڪيو. ٻيءَ ٽڪيتيون جماعتون اچي مريد ٿيڻ لڳيون. قيد خانو ھڪ گلزار جنت ٿي پيو ۽ قيدي خدا جي محبت ۾ قيد ٿي پيا. رات ڏينهن فيض جو هنگامو گرم ٿيو. جڏھن اها خبر وزير شيطان نظير کي پهتي تہ ھن بادشاہ کي چيو تہ متان ڪو فساد ٿي پوي، ھن پير صاحب کي اھڙي قلعي ۾ نظربند ڪرڻ گهرجي جو حفاظت ۾ بي نظير هجي. آخر بادشاہ حضور اقدس جن کي قلعي گواليار ڏانهن جو دهليءَ کان ۲۱۴ ميلن تي آھي، تحريڪ ٿي ھو، موڪلڻ لاءِ حڪم ڪيو. الغرض حضور انور جن کي سمورن خليفن مريدن سوڌو گواليار پهچايو ويو ۽ ان قلعي جي سنترين ۽ جيلرن کي تاڪيد ٿيو تہ قلعي ۾ اندر وڃڻ جي ڪنھن کي بہ اجازت نہ ڏيو ۽ جيتري سختي ٿي سگهي پير صاحب ۽ انهن خليفن کي ڏيڻ ۾ اچي. ازانسوا وزير نہ خلش ح انهيءَ سختي رکڻ لاءِ پنهنجو ھڪ ماڻھو بہ موڪليو جو بالڪل بد خلق ۽ شقي القلب ھو.

حضور اقدس رضي الله تعالى عنه
جو گواليار جي قلعي ۾ پهچڻ

جڏھن سلطان الاولياء ملڪ الاصفياء قرة چشم مصطفى هيڪل نوراني حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه قلعي گواليار ۾ پهتا تہ ھن قلعي جا حاڪم ۽ سنتري بادشاہ ۽ وزير جي حڪم مطابق حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن تي گهڻي سختي ڪرڻ لڳا. حضور اقدس جن سان ٻہ خليفا ھمراہ ھوا تن جڏھن اھا سختي ڏٺي تہ سخت ناراض ٿي سنترن کي چوڻ لڳا تہ اسان کي بادشاہ قيد ڪري موڪليو

آهي، تنهنڪري اوهين اسان کي معمولي ماڻهو سمجهندا هوندؤ، مگر ياد رکو ته اسين حڪم الاهي سان هت آيا آهيون. اسان ۾ من نظر ڀيا ڪم آهن. اڻيڏ ڏئي ڏٺا سڳورا اڏامڻ جي ثبوتي تب ڏئي ناهي جي پيٽين ۾ جڙتي ويناءِ چوڻ لڳا ته ڏسو اجهو هاڻي اسين پيٽ کي چيري ڦاڙي ناس ڪري ڇڏيون. بعضي خليفن ڪي ڪرامتون جو اظهار ڪيو، مگر حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن انهن کي ڏڙڪو ڏئي فرمايو ته ”مون ۾ ڪرامت جي ظاهر ڪرڻ جيتي طاقت ناهي، جا ۽ جو تو هين ڪرامتون ڏيکارڻ لڳا آهيو. اسان جي هت اچڻ مان خاص مقصد هي آهي ته اهلِ ايمان کي سڌو سنئون جو الاهي امرهه نيطرح آهي“ جڏهن سُنيئن حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي استقلال جي اها حالت ڏٺي تڏهن سڀئي پشيمان ٿي توبه ڪرڻ لڳا ۽ حضور انور کان معافي گهريائون ته اسان کي حضور جي شان جي خبر نه هئي، آخر سڀ مريد ٿيا.

جناب افضل اولياء سرِ دفتر اصفياء حضرت محبوب سبحاني قطب رباني غوث امام رباني يوسف زماني مُجَدِّدُ الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن قيد وارن ڏينهن ۾ الله تعالى جو شڪر ادا ڪندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته هي مصيبت اسان جي نفس جي شامت جو نتيجو آهي انهي ڪري منهنجي باطني ترقي بالڪل گهٽجي وئي آهي. قلعي وارن ڏينهن ۾ هڪ شخص سندن حضور ۾ قيد ٿيڻ جو سبب پڇيو جواب ۾ فرمايائون ته اها اسان جي عملن جي شامت جو سبب آهي ۽ هي آيت پڙهيائون ”مَآ اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ“ حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن جي عادت مبارڪ هئي ته پنهنجي هر عمل کي گهٽ ڪري سمجهندا هوا ۽ پنهنجن مريدن کي فرمائيندا هوا ته نيڪ عمل کي خود پسندي جي اَکين سان ياد ڪري جيئن شڪل ڪاتي کي ياد ڪري ٿي. جيڪي ڏينهن حضور اقدس جن نظر بند هوا، سواءِ حضور اقدس ۾ سندن فرزندن ۽ ٻين رضي الله تعالى عنهم جي، سمورن سالڪن ۽ اوليائن جون ترقيون بند ٿي ويون. حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جا مخالف سندن نظر بند ٿيڻ تي خوشيءَ مان ڪڇون نه ٿي ماپيندا هوا ۽ حضور پُرنور جي حق ۾ لوڪون ڪندا هوا.

عاشقان بارگاه مجددي واليان دربار احمدي قدس الله تعالى اسرارهم دشمنن جون ايذايون ڏسندي سڀئي ته سڳهنڌا هوا. جيئن ته هڪڙي ڏينهن سنڌن

هڪ عاشق جان گدا ٿي حضور ۾ اهو قصو لکي عرض ڪيو، پنهنجي قبض باطني جو احوال، خلق جي ملامت ۽ شڪايت پيش ڪيائين. حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن انهي ئي جي جواب ۾ هڪ عجيب ارشاد نامون لکيو جو روضة القيوميه[له] ۾ جنهن ۾ لکيل آهي جنهن ۾ عجيب معرفتون لکيون اٿن. انهن ڏينهن ۾ هڪ مڪتوب شريف پنهنجي خاص خليفه سيد مير محمد نعمان قدس سره ڏانهن موڪلي فرمايائون جو ان مڪتوب ۾ هدايت ۽ معرفت جا عجيب موتي، تڪليفن سهڻ جي باري ۾ فرمايا اٿن، روضة القيوميه ۾ موجود آهن. راقم الحروف در پي اختصار جي آهي من شاء فليرجع اليها

"حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي نظر بند ٿيڻ ڪري، سندن خليفن، مريدن ۽ اهل عيال بالڪل گهٽين ۾ پئي ڳڻ ٿي پوندا آهي. ڪن جي سندن آزادي لئي ته جنهن حد کان زياده انهن جو فڪر ڏنائون ته سيني کي تسلي جو راڄ موڪليائون ته اوهان خاطر جمع رکو جنهن ڪملاءِ مون جي نظر بندي کي قبول ڪيو هو الله تعالیٰ پنهنجي ڪمال فضل ۽ ڪرم سان انکي سرانجام فرمايو آهي هاڻي جلد قيد کان آزادي ملندي خلق جي خبر ٿي بالڪل خوش ٿي."

هڪ اهل الله جو عجيب خواب ڏسڻ

حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي نظر بندي جي ڏينهن ۾ سندن هڪ مخلص، هڪ اهل الله خواب ڏٺو ته ماڻهن جون هر طرف کان جماعتون دوڙندي پيون ٿيون اچن، مون پڇيو ته خير ته آهي جو ائين دوڙن ٿا، انهن چيو ته "حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني جن رضي الله تعالیٰ عنه" هن پٽ جي قلعي ۾ نظر بند آهن ۽ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه واله واصحابه وسلم سڀ اصحابن ڪرام رضي الله تعالیٰ عنهم اجمعين سميت حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي خبر لهڻ لاءِ تشريف فرما ٿيا آهن انهي ڪري هي سڀ خلق انهي طرف دوڙندي پئي وڃي" آئون به انهن سان شامل ٿيس جو مونکي به آنحضرت صلي الله عليه واله واصحابه وسلم جي ديدار پرانوار جو شوق ٿيو. آئون جڏهن ان قلعي جي دروازي کي اوڏو پهتس ته ڏٺم ماڻهن جو گوڙ ۽ شور ڪچهري ٿي رهيو ۽ خلق صفون ٻڌي بيٺي رهي. گهڙي کان پوءِ شهر ۾ شور مچي ويو ته جناب سيدنا

له روضة القيوميه رڪن اول سال سورهون قيومت.

صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ
عنه کي ڪين ڪان جدا اٿئي فرمايو ۽ جنهن ڪم لاءِ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه
هي ڇپيا قبول ڪيو ويو آهي ڪه الله تعاليٰ سرانجام ڪيو. اتفاق سان ٻ منهنجي نظربند ٿيڻ
۾ ڏينهن لاءِ ڇپيا ٿيون ته حضرت عثمان بن عفان رضي الله تعالیٰ عنه آهي ۽ اڄ
پٺيان جناب پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم جن پيا آهين. مون حضرت عثمان رضي الله
تعاليٰ عنه جي گوڏي مبارڪ تي هٿ رکي ڇهي ڏني ۽ محبت ڪان روئڻ لڳس. حضرت عثمان
رضي الله تعاليٰ عنه مونکي فرمايو ته جڏهن به مونکي ياد ڪندين ته آئون اچي حاضر ٿيندس.
ايتري ۾ جاڳي پيس ۽ ڏٺم ته منهنجي اکين مان برسات وانگر لڙڪ وهي رهيا آهن

هندستان جي اميرن جي بغاوت

آخر ۾ نظربندي جي خبر حضور اقدس جي انهن مريدن کي پهتي جن کي
بادشاه پنهنجي بدلي ڪري ڇڏيو هو. جهڙوڪ خان خانان کي دکن. مهابت خان
کي ڪابل، خان جهان کي مالوه ۽ خان اعظم کي گجرات. ته اُهي ان ڪان زياده
غمگين ٿيا ۽ بادشاه سان جنگ ڪرڻ لاءِ هڪ ٻئي سان تڪرار ڪرڻ لڳا. آخر هي صلاح
بيٺي ته ڪابل جي حاڪم مهابت خان کي پنهنجو سردار مقرر ڪيو ۽ باقي پيا امير جي حضور
اقدس جن جا مريد آهن سي ان کي فوج ۽ خزاني جي مدد ڪن. هن ڪانسواءِ بدخشان
خراسان ۽ توران جا بادشاه، جي حضور اقدس جن جا مريد آهن تن کان به مدد
وٺڻ گهرجي. ڏکڻ وارن اميرن پوشيده طور خزانا ۽ فوجون ڪابل موڪليون
مهابت خان اهو ڏٺو ته پنهنجي ذمي ڪيو ۽ چڱي طرح انهيءَ ڪم ۾ مشغول ٿيا. ٻين
ولايتن جي بادشاهن کي جڏهن حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي نظربندي جي
خبر پئي ته گهڻو غمگين ٿيا. جيئن مهابت خان جي حق المقدور مدد ڪئي. هر روز انهن
سپاهي ڪابل ۾ اچڻ لڳا. ڪابل ۽ پشاور جي گرد و نواح جا مغل ۽ پٺاڻ، جي حضور
اقدس جن جا مريد هوا سي به مهابت خان سان اچي مليا. جڏهن مهابت خان
وٽ پورو بندوبست ٿيو ته هن باغي ٿي خطبي خواه سڪي مان بادشاه جو نالو ڪڍي
ڇڏيائين. اها خبر بادشاه تائين پهتي ۽ وزير ابليس نظير ۽ ٻين اميرن کي گهرائي

صلاح مصلحت ڪرڻ لڳو. ڪن راءِ ڏني ته پهريائين پير صاحب کي خليفن سوڌو قتل
ڪري پوءِ باغين جي بيخ ڪني ڪريون. وزير چيو ته هن وقت جي مصلحت نه آهي جو ته
مونکي پڪي طرح معلوم ٿيو آهي ته هندستان جو سمورو ملڪ بغاوت لاءِ تيار آهي
خراسان، بدخشان ۽ توران جا بادشاهه انهيءَ جي مدد ۾ آهن. هر روز انهن وٽان
هنن کي مدد پهچي رهي آهي ڪيترا مغل پٺاڻ به انهن سان مليا آهن. جي اهڙا
مصيبت اسان تي اچي پهتي ۽ دشمن به گهڻا اچي ويا ته پوءِ اهي شاهي لشڪر وارا
پير صاحب جا مريد به اسان جا دشمن ٿي پوندا جي اڳيئي اهڙا اوتڙ جوش ۾ رهيا آهن
۽ پير صاحب جي آزاديءَ کي گاديءَ تي ويهاريندا، پوءِ ته اسان جو بچڻ مشڪل آهي.
چڱي صلاح هيءَ آهي ته مخالفن ڏانهن پيغام موڪليون ته جي توهين فساد ڇڏي
نه ٻاد رکو، ته هاڻي پير صاحب کي قتل ڪيو ويندو". پوءِ جي انهيءَ دڙڪي سان ڪجهه
شور شرابو ڪم نه ٿيو ته نه ته معتبر ماڻهن کي گواهه ڪري قلعي ۾ مقرر ڪرڻ جي
منهنجو ڪو عزيز هن ڪان اڳ اتي موجود آهي، انکي وري سخت تاڪيد ڪرڻ جي
ته پير صاحب تي وڌيڪ احتياط سان نظر رکي. ٻاهرين ماڻهن کي اندر وڃڻ نه
ڏئي ۽ نه قلعي مان ڪنهن کي ٻاهر نڪرڻ ڏئي. هي اسين مخالفن سان جنگ شروع
ڪريون ۽ آزمودگار ماڻهون لشڪر مان چونڊي لڙائي ۾ موڪليون ۽ انهن جي مدد
لاءِ خود بادشاهه کي موڪليون. جي فتح ڪئي سون ته پوءِ ڪنهن ڳالهه جو اسان نه ماريا
سون ۽ جي شڪست ٿي ته پوءِ اسين هنن سان هرگز نه جهيڙي سگهنداسين پوءِ انهي
صورت ۾ پير صاحب کي آزاد ڪري خدا عَزّ وعلا ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم
جو نالو ۽ قرآن شريف ميڙ ڪري وينداسون ته اسان جي ابتڙ ماڻهن کي نه ڇيڙن
پوءِ پير صاحب جي وسيلي سان مخالفن سان صلح ڪنداسون پوءِ پير صاحب ۽ انهن
کي عزت سان رکنداسون ته نه فساد جو اندي پيش نه رهندو. اها صلاح بادشاهه خواه
اميرن کي پسند آئي. وزير پنهنجا خاص ماڻهون هڪ هڪ اڳيان قلعي ۾ مقرر ڪيا
انهن مان اڪثر سندس ماڻهو هوا ڪين حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي
تڪليف ڏيڻ لاءِ گهڻو تاڪيد ڪيا ٿين.

وزير جي ڀاءُ جو ٻنهي جڻن سائين سميت مريد ٿيڻ

مقلب القلوب جلّ جلاله انهن جي دلين ۾ ڦيري حضور اقدس جي توجه سان ڪو لڳ ڏينهن ٿيا ته وزير جو ڀاءُ ٻنهي جڻن سائين سوڌو حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جو مريد ٿيو. پر ٻنهي مريد ٿيڻ جي ڳالهه شاهي لشڪر کان لڪايائون ۽ پاڻ کي جو راءِ موڪليائون ته اوهين خاطر جمع رکو آءٌ احتياط ۾ ڪجهه نه گهٽائيندس.

بادشاه باغي سردارن ڏانهن پيغام موڪليو ته جي توهين شورش ڪندو ته اسين پير صاحب کي قتل ڪنداسون. هنن کي حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي فرمان موافق پڪي طرح سان معلوم هو ته بادشاه ڪين ڪنهن به قسم جي تڪليف نه پهچائي سگهندو. هن کان سواءِ قلعو به حضور اقدس جن جي قبضي ۾ اچي ويو هو جو ته ڏاڍا وڏا حضور جن جا مريد ٿي چڪا هوا جي بادشاه ڪيترا سال کان ڪوشش ڪري ها ته به قلعو فتح نه ڪري سگهي ها. انهيءَ سبب ڪري هنن بادشاه جي جواب جي پرواهه نه ڪئي. بادشاه هڪ وڏو لشڪر وٺي جنگ جي ارادي سان ڪابل ڏانهن روانو ٿيو. هو ڏانهن مهابت خان جو ٻي شهار لشڪر ۾ مقابلي لاءِ تيار ٿيو. جنهن وقت بادشاه روانو ٿيو ته جيڪي به امير هئا سي سڀ ستاني ۾ هوا. سي سڀئي باغي ٿي ويا ۽ بادشاهي نوڪرن کي پنهنجن پنهنجن علائقن مان لوڌي ڪڍيائون ۽ حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي خدمت ۾ عريضو موڪليائون ته حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن قلعي کان ٻاهر نڪري تخت تي جلوه افروز ٿين. "حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن فرمايو ته" توهان جو ايترو ڀاڙو ۽ شورش ڏاڪرو، سو مونکي بادشاهي جي ڪا خواهش نه آهي. مونکي ٻيا ڪم صرف خاطر هوا جنهن واسطي مون چاهه ۽ خوشي سان هي نظربندي قبول ڪئي. جڏهن هي راهه ڪم پورو ٿيندو ته توهان جي ڪوشش کان سواءِ هن قيد کان آزاد ٿيندس. بهتر آهي ته اوهان انهيءَ شورش کان باز اچو ۽ پنهنجي بادشاه جا فرمانبردار ٿي رهو خاطر جمع رکو. آئون انشاء الله تعالى عنقريب آزاد ٿيندس." جڏهن اها خبر فرحت اثر اميرن ٻڌي ته بغاوت کان باز آيا. جڏهن بادشاه منزلون ڪندو دريا جهلم تي پهتو

ته هو ڏاڍو ئي مهابت خان به درياءَ جي پار واري ڪپر تي ترنو هٽايا. مهابت خان پنهنجو لشڪر، ڪو ڪاڏي ڪو ڪاڏي ڪري ڇڏيو هو ائين ظاهر ڪيائين ته جڏهن اشڪر سندس حڪم کان ٻاهر آهي ڪو ڪوبه توڙ سوار ڪونه رهيا. ۽ بادشاهه جي لشڪر ۾ جيڪي حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جا مريد هوا انهن مهابت خان جي اشاري تي مهابت خان تي حملو ڪيو. مهابت خان ڀڄي اڳو بادشاهه اڳي پنهنجي وڃڻ شروع ڪيو ته هن تي مهابت خان ٻيهار گهڻو سمو هليو. آخر ڪنهن ڪري بادشاهه کي ڇوڏاري ڪوٺڙي ڏنو. وزير بدتبير باقي لشڪر سان پيائين ۽ لست ڪري ڇڏيو. جڏهن ڪيس بادشاهه جي گرفتار ٿيڻ جي خبر پئي ته ڏاڍو حيران ٿيو. پر ڪاوڙ ۾ ڏسي آخر وڃي مهابت خان کان معافي گهريائين. مهابت خان وزير تي سخت ناراض ٿيو ۽ فرنگي جو ٿو پر ويرائي سندس منهن تي چاٽ هڻايائين ۽ ان اهينت کي ڇپائين ته هي ساري ڳالهه تنهنجي آهي. تون حضور اقدس رضي الله تعالى عنه کي قيد ڪرايو ۽ هاڻي معافي ٿو گهرين دربار توبه ڪئي بادشاهه به معافي گهري ۽ چيو ته مون حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو قدر نه سڃاتو جنهن جي مون کان هي گستاخي ٿي آهي. هاڻي پنهنجي ڪئي ڪرتوتن تي سخت پشيمان آهيان

هند جي اميرن جو خط مهابت خان کي پهچڻ

— انهيءَ وچ ۾ مهابت خان کي خان خانان ۽ ٻين اميرن وٽان خط پهچي ويا جن ۾ لکيل هو ته اوهان فتنه ۽ فساد کي ڇڏي ڏيو ۽ بادشاهه جا فرمان بردار ٿي رهو. جو ته حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن جو اسان تي احسان وڏو آهي. مهابت خان بادشاهه کان حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي آزاد ڪرڻ جو انعام ورتو. پوءِ اچي سر جو ڇاءُ ڪيائين. بادشاهه ته دل سان انهيءَ ڳالهه کي مڃيو. ڪجهه ڏينهن کان پوءِ مهابت خان بادشاهه کي ڇڏي ڏنو ۽ کيس تخت تي ويهاري پاڻ هٿ ٻڌي اڳيان بيهي رهيو سواءِ سجدي جي ٻيا سڀ آداب بادشاهي جا بجاءِ آندائين ۽ پنهنجي قصور جي معافي گهريائين ۽ بادشاهه کي خبر ڏنائين ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه اهڙي فرمان برداري لاءِ مون کي حڪم موڪليو آهي. بادشاهه قصور معاف ڪري شاهاڻي مهرباني سان کيس شاهي خلعتن سان سرفراز فرمايو.

— بادشاهه ٻن ڏينهن ۾ ڪن جي قول موجب ست ڏينهن تائين مهابت خان وٽ

نظربند رهيو ۽ ڪن جي جوڙ موجب هن ڪان پوءِ ٻارهن وقت رهيو. ڪن تاريخ وارن جن بادشاهن جي حالات لکي آهي، بادشاهه جو درٻار ڪان ٻاهر نڪرڻ ۽ مهابت خان جي هٿان گرفتار ٿيڻ ٻئي طرح سان بيان ڪيو آهي. پر صاحب روضة القيوميه جو لکيل نه هي قول، جو مٿي لکيو ويو آهي سو معتبر ماڻهن ڪان روايت ڪيو ويو آهي.

بادشاهه جو ڪشمير ڏانهن رخ ڪرڻ ۽ وزير بد تدبير جي خبث باطني

هن ڪان پوءِ بادشاهه ڪشمير ڏانهن رخ ڪيو. بادشاهه پاڻ حضرت مُجدِّدُ الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي آزادي جو حڪم ڪيو ته وزير ابليس نظير پنهنجي خبث باطني ڪان حڪم جي تعميل ۾ دير ڪرائيندو رهيو. شهزادي شاهجهان ۽ نور جهان بيگم حضور اقدس جي آزادي لاءِ گهڻي ڪوشش ڪئي هئي. شاهزادي ته عين ٻيرائي ۾ چيو هو ته "آءٌ توسان تون ته عنقريب پنهنجي بادشاهي ۾ ڏاڍي مصيبت نازل ٿيڻي آهي جو تو هان تمام اُمت جي ولين ڪان زور پئي حضرت مُجدِّد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي قيد ڪيو آهي ۽ وزير وڏو منحوس آهي، حضرت پير صاحب جي بارگاهه جيڪي ڳالهيون ٿو ڪري تن ۾ تو هانکي پت نه ڪرڻ گهرجي" درحقيقت حضرت مُجدِّدُ الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو سڀ عظمت ۽ جلالت جي اسمن ۽ صفتن ڪان ايجابو ره نه ٿيو هو، تهن ڪان سواءِ ٻيا ضروري امور، جي دين ۽ اسلام جي رواج ڏيارڻ جي متعلق هوا، انهن جي خاطر حضور اقدس جن پنهنجي واسطي نظر بندي قبول ڪئي هئي. جڏهن تائين اهي ڳالهيون انجام نه ٿيون هيون، تهن ڪري شهزادي جي ڪوشش ڪارگر نه ٿيندي هئي. شاهزادي شاهه جهان کي خاص هن ڪوشش جي واسطي الله جل جلاله حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي مريدن ۾ داخل ڪيو ۽ انکي ظاهري بادشاهي به عنايت فرمائي. ــــــ حضرت قيُّوم ثاني محصوم زماني خواجه عروة الوثقى رضي الله تعالى عنه جن فرمائيندا هوا ته " اسين شاهجهان جا حق ادا ڪري نٿا سگهون. حضرت مُجدِّدُ الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي طريق مبارڪ ۾ جيڪي به دلائل آهن تن سڀني ۾ اجو حق آهي".

حضور اقدس جو سير جلالي بابت
ٿيڻ ۽ کين الهام الاهي عطا ٿيڻ

"حاصل ڪلام جڏهن الاهي جلالي تربيت حضرت قيوم اول مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کان روئي ٻن وارن ۽ جمالي پرورش جا آثار نمودار ٿيا، تڏهن اهو وقت آيو جنهن ۾ الله تعالى سنت نبوي صلي الله تعالى عليه وآله واصحابه وسلم ۽ حنفي مذهب کي زيب ۽ زينت بخشي ۽ دين اسلام جو رواج ٿئي. بدعت ۽ ڪفر جو انڌڪار وڃي فنا ٿي وڃي. مذهبن ۽ طريقن ۾ جي خاميون هيون، سي سڀ دور ٿيون دفع ٿين، تڏهن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي الهام ٿيو ته "جنهن ڪملاءَ تو ٿيڻ گهرجي، واسطي نظر بندي قبول ڪئي هئي، اهو ڪم اسان پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان پورو ڪري ڇڏيو ۽ جو تنهنجو مقصد هو، اهو اسان توکي عطا فرمايو. هاڻي تون قيد کان پاڻ کي آزاد ڪر." حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن پروردگار جو شڪر الاهي جو ادا ڪيو ۽ ان ۽ خوشخبري پنهنجن خليفن ۽ مريدن کي ٻڌايو، جنهن ڪري سڀ خوش ٿيا ۽ خدا جل وعلا جا شڪر بجا آندائون.

"مقامات ۾ علامه سيد عبدالاحد بن مولوي غلام محمد لکي ٿو ته "جڏهن سندن عمر مبارڪ پنجاه ورهه کان وڌي هئي، تڏهن پاڻ فرمائيندا هوا ته "ٿيو ڇا ته جي عمر ۾ قضا معلق آهي، ڏسجي ته ڇا ٿو پيش اچي." ٻئي هن طرح فرمائيندا هوا ته "هن رت تائين منهنجي پرورش جمالي طرح سان هئي، مگر هن کان پوءِ خدا جل وعلا کي ٻي منظور آهي". جڏهن ته اها ڳالهه ٿي، بعد پاڻ گواليار جي قلعي ۾ قيد ڪيا ويا. مشائخن اهل يقين اوليائن صديقن تائين ته جڏهن پاڻ قيد خاني ۾ پهتا، تڏهن ڪيترا هزار ڪفار جي شاهي قيد خاني ۾ هوا، سڀ سندن صحبت اڪسير خاصيت جي برڪت سان مسلمان ٿيا ۽ سوين آدمي سندن بيعت کان سرفراز ٿيا ۽ ولايت جي درجي کي پهتا. حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن بادشاه کي ڪڏهن بد دعا نه ڏني بلڪ فرمائيندا هوا ته جهانگير بادشاه جي مون تي هڪ تمام وڏو احسان آهي

هزار آدمي ڏيئي ٿانئون کان ڪيئن ٻهرو وٺن ها، ويچارا محروم رهجي وڃن ها.
پيو ته منهنجي مقامن جي ترقي هن نزول بدولت ٿي ۽ جڏهن هن کان سواءِ مونکي
ڪا به اهڙي طرح ترقي ٿئي ها." له

حضرت اقدس جي تصرف سان شاهي تخت جو اونڌو ٿي پوڻ بادشاه جي لئي عجيب هيبت جو ڪليو

— انهيءَ دوران ۾ هڪ رات بادشاه تخت تي ويٺو هو. سڀني ئي خاص ڪامورا ۽ دوست
حاضر هوا. عيش جي مجلس گرم هئي ته اوچتو بادشاه پنهنجي ڪامورن ۽ خاص ماڻهن کي
چيو ته "حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني اچي وڃن ته ڇا چڱو." حاضرين مجلس عجب ۾ پئجي
چوڻ لڳا ته "حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه گواليار ۾ آهي ۽ توهين ڪشمير ۾ آهيو،
شاهن جي وچ ۾ ٻن مهينن جي پنڌ جو سفر آهي." تڏهن ئي بادشاه چوڻ لڳو ته سوا جهو
اڃهو اچي ويا." ۽ ايتري ۾ پاڻ شاهي مجلس ۾ تشريف فرما ٿيا. حاضرين مجلس حضور اقدس
رضي الله تعالیٰ عنه جي تشريف آوري ڏسي بالڪل حيران ٿي ويا. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله
تعالیٰ عنه بادشاهي تخت کي بادشاه سوڌو ڌڪو ڏئي تمام گهڻي زور سان زمين تي اڇلائي
غائب ٿي ويا. بادشاه جو منهن ڦاٽي پيو ۽ ماڻهن اچي بادشاه کي کنيو. گهڻي دير تائين
بي هوشي جي حالت ۾ رهيو. هوش اچڻ بعد معلوم ٿيو ته ڪيترين طرحين بيماريون پيدا ٿي ويون
آهن. جنهن ۾ پيشاب صفا بند ٿي ويس. شاهزاده شاهجهان پيءُ کي ملامت ڪري چيو ته مون
ته توهان کي اڳ ۾ چيو هو ته توهان ڪنهن وڏي مصيبت ۾ گرفتار ٿيندا. اوهان منهنجي مرشد
جي ڪري توهان کي وڏي تڪليف ڏسڻي پوندي." بادشاه ائين ٻڌي ڏاڍو شرمندو ٿيو ۽
انهيءَ وقت حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ هڪ عريضو لکيائين جنهن
۾ پنهنجن خطائن جي بالڪل گهڻي عاجزي سان معافي گهريائين ۽ عرض ڪيائين ته حضور
تاهي گواليار کان لشڪر ۾ تشريف فرمائين.

حضور اقدس جو خط بادشاه جي عريضي جو جواب

— حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جنهن جواب ۾ لکي فرمايو ته منهنجو لڏڻ ڪن شرطن سان

له ڪتاب مجموعه حالات و مقامات امام رباني مجدد الف ثاني حصه اول اردو ص ٣٣ ۾ اهو بيان تفصيل سان آهي

ٿيندو ۽ جي اهي شرط توکي منظور هجن ته آئون ايندس نه ته گواليار جي قلعي ۾ ويٺو آهيان.
پهريون مسجد وڌي ٻاري ڦٽي ڪرائي، ٻيو ته هندن سمورين جي بادشاهيءَ ۾ جيڪي مسجدون
ڊهرايون ويون آهن انهن سڀني کي از سر نو تيار ڪرايو وڃي ۽ ڏس بار عام جي دروازي تي هڪ
مسجد شريف تيار ڪرايو جنهن ۾ مسلمان اچي نماز ادا ڪن.

ياد رهي ته اڪبر جي وقت کان مسجدون ڊهرايون ويون هيون جن ۾ لنگر وارن
جاگهون ٺاهيو ويون هيون ۾ ايندا هوا، بت گاهه ڪشي صفا بند هئي وغيره، مفصل بيان روضة القيوميه ۾ آهي.

ٽيون هيءُ ته تون پنهنجي هٿ سان ڳئون ڪهه ۽ عام طرح پنهنجي ملڪ ۾ حڪم جاري
ڪر ته جنهن موجب سموري بادشاهيءَ ۾ جا شعائر ... ۾ گاءِ ڪشي جو رواج
ٿئي. چوٿون شريعت محمدي علي صاحبها الصلوٰة والتحية جا خدمت ڪندڙ ڪامورا
مقرر ٿين، جهڙوڪ قاضي، محتسب، مفتي ۽ ٻيا. پنجون ڪافرن کان جزيو ورتو وڃي.
ڇهون شريعت جي سمورن حڪمن کي ساري ملڪ ۾ پکيڙيو وڃي. ٻي دين جون رسمون
۽ شرڪ جون عادتون سرڪاري حڪم سان بند ڪرايون وڃن. بدعت جا سمورا ڪم دفع
ڪيا وڃن. ستون جيڪي به قيدي آهن تن سڀني کي آزاد ڪيو وڃي.

بادشاه جو خواب ڏسڻ

هيڏانهن بادشاه خواب ۾ ڏٺو ته ڪو انگي چوي ٿو ته هيءَ تنهنجا سمورا مرض
حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي دعا کان سواءِ دفع نه ٿيندا
۽ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي توجه کان سواءِ تنهنجي بادشاهي ۾ قائم نه رهندي
انهي واسطي بادشاه انهن سمورن شرطن کي منظور ڪيو ۽ پنهنجن ڪيترن وڏن اميرن
کي حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ موڪليائين ته ڪهڙي تعظيم ۽ تڪريم
سان حضور جن کي لشڪر شاهي ۾ آڻين

حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن جو قلعي کان ٻاهر نڪرڻ

جڏهن امير پهتا تڏهن حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه امر الاهي موجب
قلعي کان ٻاهر آيا ۽ جي قيدي ڪيتري مدت کان قيد جي تڪليف کان بالڪل رنجيده
هوا تن کي آزادي ملي انهن عرض ڪيو ته اسان حضور اقدس جي صحبت ۾ قيد ٿي ويا

آهيون انسان کان ٻاهر آڱر بار رسري ويا آهن. آخرڪار سڀ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن سان جهيڙو ڪندڙ جن جو اولاد اڄ تائين سرهند شريف ۾ موجود آهي تلي گوليار کان سواءِ ٻيا به جيڪي قيد خانا سوري ياد شاهي ۾ هوا سي حضور اقدس جي حڪم موجب بند ڪري قيدي سڀ آزاد ڪيا ويا. وات ۾ جنهن به شهر يا ٻهراڙي کان حضور جن جو لنگهه ٿي ٿيو اتي مسجدون ۽ مدرسا تعمير ڪرايائون ۽ شرع محمدي صلي الله عليه وسلم جي خدمت لاءِ ڪامورا مقرر فرمايائون. جاءِ جاءِ تي ڪئنيلاءِ ڪاسائي مقرر فرمايائون. آخر جڏهن دار الارشاد سرهند شريف ۾ پهتا ته هر هر حض سرهند شريف جا سڀ ماڻهو ننڍا وڏا خوشيون ڪرڻ لڳا.

حضور اقدس جي استقبال لاءِ ڪيترا مولوي ۽ طالب ڊوڙي ندي اچي حاضر ٿيا. هر هڪ زبان حال سان هيٺيان دل وڻندڙ شعر پي پڙهيا، جي سندن تعريف ۾ خواجه محمد جان فرمايا آهن.

يَا سَيِّدِي يَا مَنْ فَدَيْتُكَ مُهْجَتِي   يَا مَنْ مَثِيلُكَ لَمْ يَكُنْ أَنْ يُوجَدَا

اي سردار منهنجا اي اهڙا جو فدا ڪئي مون توتي جان پنهنجي، اي اهڙا جو مثال تنهنجو ڪونه ٿو ملي.

يَا عُرْوَتِي الْوُثْقَى الَّتِي لَا تَنْفَصِمُ   يَا عُمْدَتِي يَا عُدَّتِي أَيْنَ تَقْصِدَا

اي ڪڙي منهنجي مضبوط سوڪڙي جو نه ٽٽندڙ، اي ڀروسي جي منهنجا اي وسيلا منهنجا ڪيڏي ٿا وڃو.

اِسْمَحْ لِمِسْكِينٍ أَتَاكَ مُهَرْوِلًا   مُتَرَجِّيًا مُتَطَلِّبًا مِنْكَ النَّدَى

بخشش ڪر تون واسطي مسڪين جي، جو آيو تو وٽ ڊوڙندو. اميدوار ۽ گهرندڙ توکان بخشش جي.

تَسْخُو لِمَنْ يَأْتِيكَ فِي حَاجَاتِهِ   فَنَجَاحُ حَاجَاتِي جُعِلْتُ لَكَ الْفِدَا

توسخاوت ڪرين تون واسطي ان شخص جي جو آيو تو وٽ پنهنجي حاجتن ۾، پوري ٿيڻ حاجتن منهنجي جو ڪيو تنهنجي قربان.

اُنْظُرْ إِلَيَّ بِعَيْنِ لُطْفِكَ رَحْمَةً   أَنَا مِنْكَ أَطْلُبُ نَظْرَةً لَا أَزْيَدَا

نظر ڪر تون طرف منهنجي پنهنجي مهرباني جي اک سان واسطي رحم جي، مان توکان هڪ نظر گهران ٿو نه زياده.

(الجذبة الشوقية الى الحضرة الاحمدية ص)

اڪثر شاعر هن خوشي جي موقعي تي سندن مدح ۾ دل کي موهيندڙ آواز سان قصيدا پڙهڻ لڳا. هڪ روايت آهي ته حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن ان وقت پنهنجي طالبن قصيدن پڙهندڙن کي فرمايو ته اوهان پنهنجي قصيدن ۾ پڙهو ۽ خوشيون ڪريو.

جو نه ڪو خوشي جو ڏينهن آهي. حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن سرهند شريف ۾
ٻئي ڏينهن ۽ ڪن جي قول موجب زياده رهي شاهي لشڪر ڏانهن ڪشمير روانا ٿيا. ۽ ڏن قريب
قدس الله تعالیٰ سره سرهند شريف ۾ پهچي ويا هئا. بادشاهه استقبال لاءِ پنهنجي
پٽ ۽ وزيرن کي موڪليو، جي حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه کي نهايت تعظيم ۽
تڪريم سان لشڪر ۾ وٺي آيا. بادشاهه بستري بيماري جي ڪري پيو هو جنهن کي اٿڻ جي به
طاقت نه هئي. جڏهن حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن بادشاهه جي بستري جي
ويجهو پهتا ته بادشاهه شفا جي دعا لاءِ عرض ڪيو. حضور جن فرمايو ته توکي شفا
تڏهن ٿيندي جڏهن شرعي حڪمن کي ملڪ ۾ رواج ڏياريندين. جواب ۾ عرض
ڪيائين ته حضور جن جيڪي شرط فرمايا آهن اهي ته آئون قبول ڪري چڪو آهيان. امام حضرت
امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن تازه وضوءِ ڪرڻ لاءِ پاڻي گهرايو
ته نماز ادا ڪري بادشاهه لاءِ شفا جي دعا گهرن. وضوءَ جي لاءِ سونهري ڪرڇ ۽ سونهري
چلمچي آندا ويا. پاڻ فرمايائون ته سون ۽ چاندي جي ٿانون جو استعمال ڪرڻ حرام آهي
بادشاهه چيو ته حرام ڇا کي چوندا آهن. حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه فرمايو ته حرام
ان کي چئبو جنهن کان الله جَلَّ وَعلا ۽ اُن جي رسول مقبول صلي الله عليه وآله واصحابه
وسلم منع فرمائي هجي. بادشاهه کي دين ۽ اسلام جي حڪمن سان ڪا مناسبت هئي ئي ڪانه
بلڪ سمجهائين ته حلال ۽ حرام ڇا کي چئبو آهي. بادشاهه جي بيگم جهان پناهه پردي جي
ويٺي هئي ۽ سڀ ڪجهه ڏسي رهي هئي ۽ گهڻي فهم ۽ عقل واري هئي ان بلوري ڪرڇ ۽
بلوري چلمچي موڪلي. جڏهن حضور جن وضو ڪري نماز ادا ڪئي ۽ نماز کان فارغ
ٿي بادشاهه جي شفا واسطي دعا ڪرڻ لاءِ تيار ٿيا. تڏهن حضور جن فرمايو ته آئون
دعا گهران پاڻ ۽ تون روءُ ته توتي حق تعالیٰ رحم ڪري". بادشاهه چيو ته "مونکي رُئڻ
نه ٿو اچي باقي پنهنجي مڇن کي آلاڻ ۽ تر ڪريان". حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن
جي دعا گهرڻ شرط بادشاهه جي بيماري ڇڏائي وئي. ڪيترا منصبدار حضور جن جي خدمت ۾
اچي حاضر ٿي آيا ۽ بيعت ۽ مريد ٿيڻ لاءِ عرض ڪيائون

(۱) انڊل صفحي ۱۴۳ تان هيءَ حضرت، قيوم جهان حضرت خواجه محمد معصوم قدس سره جو سڳو پٽ آهي
وفات ۱۲۲۸ هه ۾ آهي

بادشاه جو مريد ٿيڻ
۽ دين جو غلغلو

حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جڏهن بادشاه کي پنهنجو مريد ڪيو. انهيءَ وقت بادشاه قطعي حڪم ڏنو ته سڀني بادشاهيءَ ۾ هر شهر ۽ ٻهراڙيءَ ۾ مسجدون ۽ مدرسا ٺهرايا وڃن ۽ بازارن ۽ گهٽين ۾ ڳئون جو گوشت وڪرو ڪيو وڃي هر شهر ۾ قاضي ۽ محتسب مقرر ڪيا وڃن تاڪيدي حڪم ڏنائين ته ملڪ مان هر قسم جي بدعت ڪڍي ڇڏجي عالمن سان لڙائي گهرجي. اهڙيءَ طرح بادشاه پاڻ کي سجدي ڪرائڻ کان ماڻهن کي روڪيو ۽ اڳوڻي بدڪمن کان توبه ڪيائين. هڪ ڳئون گهرائي پنهنجي هٿ سان ڪهايائين. پنهنجن اميرن ۽ هر هڪ دربار عام جي دروازي تي ڳاءِ ڪشي ڪئي ۽ ڳائي گوشت جو ڪباب بادشاه وزيرن سوڌو کاڌو. دربار عام جي دروازي جي قريب مسجد شريف تيار ٿي وئي بادشاه اميرن سوڌو مسجد شريف ۾ آيو. سڀني جناب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن جي پٺيان جماعت سان نماز ادا ڪئي. مسلمان بالڪل خوش ٿيا ۽ دين اسلام کي ترقي ۽ زينت حاصل ٿي، شريعت جي رواج رونق ورتي. سنت نبوي صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جو حد کان زياده غلغلو ٿيو ۽ بدعت جي اونداهي مٽجي وئي هندستان جا مسلمان جي اسلام جا حامي هوا سي حضرت اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جا بالڪل مشڪور ۽ ممنون ٿيا ۽ نعمت عظميٰ جا شڪر بجا آڻي هيٺين طرح جا شعر پڙهڻ لڳا

بسيط روي زمين از گشت آبادان — بلطف خارق آن قطب مصدر عرفان
نوادي منبر اسلام را نشست صليب — تو بر گرفتي ناقوس را بجاي اذان
نه بازوي تو قوي گشت بازوي اسلام — كه از تصادم كفار گشته بد ويران

حضرت فاروق اعظم رضي الله تعالیٰ عنه جي گلزار جي خوشبوءِ اٿلائيندڙ ٻي زمانو ڳايان حال سان فخر عاشقان "حضرت مجدد الف ثاني" عالم رباني علامه حافظ محمد جان قدس سره جا شعر پڙهڻ لڳو.

أَمِنْ طِيبِ غُصْنٍ شُقَّ مِنْ أَصْلِ عُمَرَ — وَلِيَحُوذَا الْأَصْلُ الْأَصِيلُ وَأَنْتَ مِنْ قَضِيبًا

اي تازي شاخ جو ٿي آهي حضرت عمر فاروق رضه جي مضبوط ٿڙ مان ۽ البته ڳچو ٿيو اهو مضبوط ٿڙ حالانڪ تون ان مان ئي

لِحَظِيْمِ مَجَاهِدَ اِذْ عَنَتْ كُلُّ الْوَرٰى اِلَّا الَّذِيْ طُمِسَتْ بَصِيْرَةُ قَلْبِهٖ اَمْخَاضَ فِيْ عُدْوَانِهٖ

اوهان جي وڏي مرتبي آڏو سڀ مخلوق تابع داري ڪئي، سواءِ ان شخص جي جنهن جي دل جي بصيرت انڌي ٿي وئي آهي يا جيڪو پنهنجي دشمني ۾

مَجْدُ عَلَا وَتَنَبَّاَتْ تَسْمُوْ عَلٰى فَلَكِ الْعُلٰى وَبِهِمَّةٍ وَبِفِكْرَةٍ تَعْلُوْ عَلٰى كَيْوَانِهٖ

وڏائي ۽ فضيلت سان مٿاهان ٿيا اوهان بلند آسماني. همت ۽ فڪر سان مٿاهان ٿيا اوهان آسماني ڪيوان کان به

لَوْ قِيْسَ بِالْقَصْرِ الرَّفِيْعِ مَجَادَةً وَشَرَافَةً فَلَانَتْ مُحْكَمُ اُسِّهٖ اَوْ اَنْتَ مِنْ اَرْكَانِهٖ

بزرگي ۽ شرافت جيڪڏهن قياس ڪجي وڏي محلاتن ماڙي سان، ته اوهان ان ماڙي جا محڪم بنياد آهيو يا اوهان ان ماڙي جا ٿنڀا آهيو. (المقالة الثانيه من التحفة الشوقية الى الحضرة الجيلانية)

ــــ راقم الحروف فقير محمد سومرو سنڌ ۾ حضور اقدس جو ٻيو نمبر شاگرد ٿي ان جو گهه سان قبول فرمائي - آمين

يا محيي الدين الف ثاني تون امام الاولياء باز اوج لامڪاني تون امام الاولياء

تنهنجي آمد کان ٿيون هئا جن طريقت ٽئا مرحبا يوسف ثاني تون امام الاولياء

تو ڪيئي سنت سڀ احيا واسطي ڪو نشو نما واه تنهنجي جان فشاني تون امام الاولياء

ڪيئي بدعت ۽ ته آهي حسن تو فرمائيو پيشواءِ عرفاني تون امام الاولياء

معرفت جي موج زن درياءِ جو غواص تون ماهر سبع المثاني تون امام الاولياء

تو ڪي سمجهايون خدا سڀ آيتون متشابهات تون سراسر راز داني تون امام الاولياء

من لم يسجد جو رقم آهي عجب الهام جو خاص تو سان مهرباني تون امام الاولياء

نور تنهنجو سڀن سان جئن ته ڪوه طور جو تنهنجو درباغ جناني تون امام الاولياء

عابد و عارف ۽ زاهد جو تنهن سنگ آهي سو نهن ۾ تون نورجاني تون امام الاولياء

اولياء ۽ اصفياء ۽ اتقياء ۾ تنهنجو تنهنجو ڪو نه ثاني تون امام الاولياء

واه تون ابدال ۽ اوتاد جو مرجع ٿئين تون وسيلو دو جهاني تون امام الاولياء

سڀ دنيا ۾ ويو فيض عام ڪير ٿيو دين جو سرتون تون باني تون امام الاولياء

ٿي عرب ايران ۽ يونان ۽ تاتار ۾ خوب تنهنجي حڪمراني تون امام الاولياء

ٿيا حلب ڪرڪوڪ ۽ مڪي مديني ۾ سدا تنهنجا ٿي ٿڪ دوست جاني تون امام الاولياء

ويا ڪئين تنهنجي خليفا برڪت قفچاق ۾ فيض تنهنجو آسماني تون امام الاولياء

ڪرد ترڪستان ۾ طالب ڪئين سيراب ٿيا ٻي ۾ شاھ شهاني تون امام الاولياء

له ان بشارت ڏانهن اشارو آهي جيڪو حضور غوث پاڪ جي عنايت ۾ آهي جنهن ۾ فرمايائون ته ... غفرت لك ولمن توسل بك بواسطة او بغير واسطة الى يوم القيامة - ۱۲

ساري اوڄه تو ولايت ڪا اٿئي ڪنهن کي ملي — توحوالي الف ثاني تون امام الاولياءُ
شان تنهنجي ۾ مليو جمع الجوامع محققؒ — واقف راز تهائي تون امام الاولياءُ
غوث اعظم نالو نيئي ابن عربيءَ بين — تنهنجي ڪئي آ مدح خوالي تون امام الاولياءُ
جي سنڌ ۾ منڪر وڏي تن کي سرِ بازار صا — تن جو ايمان ڦاڻي تون امام الاولياءُ
اَنْتَ الَّذِي بِاسْمِهِ مِثْلُكَ لَيْسَ فِي دَهْرِ اَبَدْ — مقتدا اهل السن جاڻي تون امام الاولياءُ
اُنْظُرْ عَيْنَكَ اَقْدَامَ اِلَى نِجَاةٍ يَكُونُ مُنْفَرِدًا — حَالُهُ عِنْدَ الْحَقِّ عيانِ تون امام الاولياءُ
تون سڪائن ڏين راهي ڏيڻ جو پنهنجو ڪراءِ — اي وسيلو علج ڄاڻي تون امام الاولياءُ
دين ۽ دنيا سندن مشڪل سڀئي پورا ڪرءِ — ڏيئي عطا امن وامان تون امام الاولياءُ
ڪر سندن م اولاد صالح سڀئي اُن سُرِّ جو حصيل — سربراهه خادماني تون امام الاولياءُ
ڪر سگهو نهنجن محبن عاشقن تي نظر — آهين تيز مجهاني تون امام الاولياءُ
ڪريون ڏيکاڻي جي منور دل محبت دمڙيا — جدن ڪر ڪامهر باڻي تون امام الاولياءُ

حضرت رسول مقبول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم
جي حالات پاڪ جو تمثيل

معارج النبوة ۾ حضرت رسالت پناه جي حالات جي بين ڪتابن ۾ لکيل آهي ته جڏهن ڏين محمدي صلي الله تعالیٰ عليه وسلم جو غلغلو ساري جهان ۾ ڦهلجي ويو ۽ ڏينهون ڏينهن دين اسلام کي رونق ٿيڻ لڳي، تڏهن ڪفار قريش اهڙا حالات ڏسي حسد ۾ ڪامڻ لڳا. رات ڏينهن هن فڪر ۾ هوا ته حضرت پيغمبر خدا صلي الله تعالیٰ عليه وسلم جن کي ڪا تڪليف پهچائين. جنهن ته هڪ ڏينهن مڪي جا ڪافر مسجد الحرام ۾ ويهي صلاح مصلحت ڪرڻ لڳا ته حضور انور عليه الصلوٰة والسلام جن کي اصحابن ڪرام رضي الله تعالیٰ عنهم اجمعين سوڌو ڪنهن خاص جاءِ ۾ قيد ڪيو وڃي ۽ انهن سان خريد و فروخت ۽ ڏيڻ وٺڻ بند ڪيو وڃي. شهر جي ماڻهن کي به روڪيو ته انهن سان ڏيتي وٺ نه ڪن. عرب جا مشهور اڳواڻ سان گڏ منهنجي ماڻهن جي جيڏن. انهيءَ بابت هڪ معاهدو لکي ڪعبه معظمه جي دروازي تي لٽڪائي ڇڏيائون ۽ حضرت خاتم النبيين رحمة للعالمين شفيع المذنبين النبي القريشي صلي الله تعالیٰ عليه وسلم کي سڀني بني هاشمن

۽ اصحابن سڀني کي سوڙاهي ڪُڇُ ۾ "جنهن کي شعب ابوطالب ٿا چون" نظر بند ڪيائون.
جو ڏاڍي پهري وارا مقرر ڪيا هئائون جي انهن مان ڪوبه ٻاهر نه نڪري ۽ جيڪڏهن
ڪوبه سڀڪو ۽ نڪري ته انهيءَ کي ڏاڍي تڪليف ڏيندا هئا. شهر جي رهندڙن کي ناڪيد هو
جو انهن سان ڪجهه به فروخت ڪري. جيڪڏهن ڪو ٻاهريون سوداگر ايندو هو ته ابوجهل
جي ڪن نڪري ان کان ڪجهه خريد ڪرڻ جو ارادو ڪندا هئا، پر قريش مسلمانن جي ايذاءَ ڏيڻ
لاءِ، چوڻي قيمت کان گهٽ ڪا شيءِ نه ڏيندا هئا، تنهن ڪري مسلمان خالي هٿن موٽي ايندا
هئا. مسلمانن جي لاءِ بالڪل سخت نازڪ وقت هو. هفتن کان بُک سونهن، سڀني مشڪلاتن
سان هڪ آدمي کي هڪ ڪارڪ ڪاٺ لاءِ ملندي هئي ۽ ڪڏهن نه. ايڏا مصيبت ڪيئن ايندي هئي
نه سڀ کي رات ڪري ڏهو نه ڇڏي. جي ڪيڙو هو ته سو به ٽائي تي اُڀو ملندو. يڪ عجب ذهول
۾ پيا هوا. ٻي سال سانگ ڏاڍا حالت رهي. بعثت جي ستين سال کان وٺي ٽائين سال تائين
نظر بند رهيا جي نرم دل ماڻهن ڪئي جيڏي ۾ انهن مسلمانن ڏي ڪاڌو موڪليندا هوا.
جڏهن بين قريشن مثلاً عمر بن هشام يعني ابوجهل وغيره کي اها خبر پوندي هئي ته
انهن سان سخت وترهندا هوا. هڪ ڏينهن حڪيم بن حزام پنهنجي هڪ دوست کي چيو ته
وڏي افسوس جي ڳالهه آهي جو اسين خوشين ۾ گذاريون ٿا، ۽ اسان جا ڀائر، ڀينر، ماٽ ۽ ٻچا
بک ۾ پيا ليلاڻا آهن. ان چيو ته مونکي به اها ڳالهه ناپسند آهي پر ڪهڙي ٻئي کي پنهنجي راءِ سان
شامل ڪريون. ٻئي ڄڻا وڃي ابوسفيان وٽ آيا ۽ اها تجويز پيش ڪيائون. ان ٻه جواب ڏنو ته پيا
پاڻ سان شامل راءِ ڪريون. اتفاقاً ابوالبختري به صلاح پائي ۽ ويو آخر هي فيصلو ڪيائون
ته صبح جو سڀني منهن سڳهي نڪيل معاهدو ڦاڙيون جو ڪعبه معظمه جي ڌرواري تي
لٽڪيل آهي. ابن حزام چيو ته اها ڳالهه آءٌ ڪندس اوهين نه ٿي ڪجو. ٻئي ڏينهن جڏهن
قريش مسجد الحرام ۾ گڏ ٿيا ته ڏهن ابن حزام پنهنجي ساٿين مان هڪڙي کي چيو ته ٻڌ
۾ آيو آهيان ته تو پنهنجي ماڻهن کي ڇڪڙ ۾ ڪاڏو موڪليو آهي؟ ان ورندي ڏيڻي ڏي نه هئا، تنهن تي
ابن حزام چيو ته تو بالڪل چڱو ڪيو ۽ منهن ماٽڻي جو حق ادا ڪيو. ايتري ۾ ابوجهل پڻ اچي
ڏٺي ۽ ٻيو ۽ ڪاوڙ جي چوڻ لڳو ته تو جو ڪاڌو موڪليو. تنهن تي ابن حزام ۽ ابوالبختري چوڻ
لڳا ته تون منع ڪرڻ ڪير ٿو ڪاڌو جو منع ڪرين. قسم خدا جو اسان به اڳتي ايئين ڪنداسون
۽ منهن ماٽڻي ڪڇي ٻيا اسون ۽ انهي عهد نامه کي ڦاڙي ڇڏينداسون. ابوسفيان پڻ

قريشن جي مدد ڪئي ۽ ابوجهل سان مناظرو ڪيائين. ابوجهل نااهل ٿيو ته هي سموري رات اُٿِي ڇا آيا آهيو. ايتري ۾ ابوطالب چيو ته اچي ڇيو ته سيّدنا رسول مقبول (محمّد) صلي الله عليه وسلم کي سندن معبود جلّ وعلا خبر ڏني آهي ته انهي ڪاغذن جي اکرن کي سواءِ بسم الله جي سُرو کائي ويو آهي، جي (حضرت محمّد صلي الله عليه وسلم) انهيءَ ڳالهه ۾ سچو آهي ته ڪيس اصحابن" سڳورن "سوڌو آزاد ڪريو. ٻي حالت ۾ ڪيس اسان جي حوالي ڪيان. سڀني اِها ڳالهه قبول ڪئي ۽ ان ڪاغذ کي لاهي جو ڏٺائون ته باسمك اللّهم (جو بسم الله جي بدران جاهليت ۾ لکندا هوا) کان سواءِ سڀ اکر سُرو کائي ويو آهي. ڪاغذ ۾ مس جو ڪو به نشان ڪونه هو. جنهن تي حڪيم ابن حزام، ابوسفيان ۽ ٻين جناب حضرت پيغمبر خدا صلي الله تعالي عليه وسلم جي آزاد ڪرائڻ جي ڪوشش ڪئي هئي ته جن کي الله جلّ وعلا کين اسلام سان مشرف ڪري اصحابن ۾ داخل فرمايو.

— آنحضرت صلي الله تعالي عليه وسلم جن جڏهن ايتري قدر تڪليف برداشت فرمائي ته هن کان پوءِ حضور جن جو دين روءِ زمين تي پکڙجي ويو. اوله، اوڀر، اتر ۽ ڏکڻ طرف نور محمّدي صلي الله تعالي عليه وسلم جي روشني پکڙجي وئي. انهي جي ماتراد ٿيڻ بعد کين معراج حاصل ٿيو جو پروردگار جي قرب جو انتهائي درجو، جو ڪلي امتياز ۽ بلندي آهي. ولله درّ من قال في شانه،

يا صاحب الجمال يا سيّد البشر — من وجهك المنير لقد نوّر القمر
لا يمكن الثناء كما كان حقه — بعد از خدا بزرگ توئي قصه مختصر

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَهَادِيْنَا مُحَمَّدِنِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ وَالطَّاهِرِ
الزَّكِيِّ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَاَزْوَاجِهٖ وَاَهْلِ بَيْتِهٖ وَاَحْبَابِهٖ وَعِتْرَتِهٖ وَاَوْلِيَائِهٖ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ

— حضرت امام ربّاني مجدّد الف ثاني رضي الله تعالي عنه، حضرت خاتم النبيين صلي الله تعالي عليه وسلم جو خاص غلام نائب اصل ۽ مظهر اتم آهي انهيءَ ڪري کين نظربندي واري سنت نبوي صلي الله عليه وسلم نصيب ٿي. دين متين محمّدي صلي الله عليه وسلم کي ڪمزور ڪرڻ واري قوتن خبيث ۾ رُنيت حاصل ٿي. بدعت جي اُنڌاري خدا جلّ وعلا پنهنجي حبيب پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله تعالي عليه وسلم جي صدقي ۽ حضرت مجدّد الف ثاني رضي الله تعالي عنه جي وسيلي سان دفع ڪري فرمائي.

— الله تعاليٰ جي قدر جا قانون موجب هزار سال گذرڻ تي دين بالڪل ڪمزور ٿي پوندو آهي
وجهه هو جو حضرت خاتم النبيين صلي الله تعاليٰ عليه وسلم کان اڳي الله جل وعلا هر هزار سال
کان پوءِ اولوالعزم پيغمبر، صاحب شريعت جو مبعوث ڪندو هو جو تنهن طرح دين کي تازگي
ڏيندو هو. اڳين اُمتن ۾ دستور موجب جڏهن هزار سال گذري ٿي هن دين محمدي صلي الله
عليه وسلم ۾ ڪمزوري اچي ويئي، تڏهن ضروري هو ته ڪو پيغمبر اولوالعزم پيدا ٿئي. پر ظاهر آهي
ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم کان پوءِ بفحواي آيت "وَلٰكِنْ رَّسُوْلَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ" جي
ڪنهن نبي جو پيدا ٿيڻ بالڪل محال هو. انهي سبب ڪري هن اُمت مان ڪو اهڙو شخص پيدا
ٿيڻ گهربو هو جو اولوالعزم پيغمبر جو قائم مقام ٿئي ۽ اهڙن علمن ۽ معرفتن کي ظاهر ڪري جي ذات
بحت ۽ خالص، حق تعاليٰ جل وعلا سان لاڳاپو رکن. جهڙيءَ ريت نبي ڪريم صلي الله تعاليٰ عليه وسلم
کي عطا ٿيا جي ڪن ريءَ نبين سڳورن کي عنايت ڪونه ٿيا هوا. اهڙيءَ طرح انهي ڪم لاءِ خاص طرح
حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه مبعوث ٿيو. اهي اعلوم ۽ معرفتون مٿن ظاهر ٿيون
جو ڪن ريءَ هزار سال ۾ ڪنهن به اهل الله کي معلوم نه ٿي سگهيون. مٿين علوم ۽ معرفتون
خاص نبين جا علوم ۽ معرفتون آهن. انهن علمن جو خاصو هي آهي ته اهي جڏهن اُن برطرف
ٿا ٿين، ان وقت شريعت جي حقيقت جا ڪمالات پڻ ظاهر ٿي وڃن ٿا. انهي ڪري نبين سڳورن
شريعت کي ترتيب ڏني ۽ ٻيا نبي عليهم الصلوٰة والسلام خاص شريعت جي اجراءَ ۾ مشغول
هوا، هميشه هوش ۾ هوندا هئا، شريعت جي برخلاف ڪو ڪم نه فرمايائون. تنهن حضرت مجدد
الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه به انهن علمن ۽ معرفتن کان دين کي زينت ۽ تازگي بخشي جيئن
نبي سڳورا عليهم الصلوٰة والسلام تڪليفون برداشت ڪندا هوا پاڻ اهڙا سنت اختيار
فرمايائون. حديث شريف "عُلَمَاءُ اُمَّتِيْ كَاَنْبِيَاءِ بَنِيْ اِسْرَائِيْلَ" ۾ تبليغ جي مشابهت ۾. منهنجي اُمت
جا ولي بني اسرائيل جي نبين جهڙا ٿيندا) حضرت اقدس جن تي صادق اچي ٿي هميشه هوش
۾ رهيا. اهڙي عزت ۽ قدر ڪين عطا ٿيو جو ڪنهن کي طاقت نه آهي جو ساڻن برابري ڪري
۽ برابري جي دعويٰ ڪري سگهي هرگز نه هرگز نه. ——— الجذبة الشوقية الي الحضرة
المجددية جي مقاله ثانيه ۾ علامه حافظ محمد جامع صاحب قدس سره ڇا ته چڱو فرمايو آهي.

كَمْ مُعْضِلَاتٍ فِي الْعُلُوْمِ تَحَيَّرَتْ فِيْهَا النُّهٰى　　فَلَعَاطُهَا عِلْمًا بِهَا وَاَبَانَهَا بِبَيَانِهِ

ڪيترئي مشڪل ڳالهيون علمن ۾ جن ۾ حيران ٿيا عقل، پوءِ احاطو ڪيائون انهن علمن کي اسرار تي
علم جي بيان ڪيائون انهن علمن کي پنهنجي بيان سان

دَعَجَتْ نِهَايَةُ غَيْرَةٍ فِي بَدْئِهِ فَاقَتْ رُبُوبُهُ | مِعْرَجُهُ مَا قَدْ رَهُ قَدْرِ بِالَّذِي جُحْمَانُهُ يُوجَدُ

داخل ٿي ان جي غيرت جي نهايت انجي شروعات ۾ ۽ ان شان ۾ جو ... جو ان جي شان ...

مَنْ بَدْ ثَرِي سَبْقًا عَلَيْهِ فَقُلْ لَهُ لَا تَعْجَلْ | مِنْ قَبْلِ ذَالِكَ سَادَهُ يَا حَيْ فِي أَوْ دَانِهِ

جو شخص ... ان کان اڳ ... ان کي چئو ته جلدي نه ڪر ...

اَلْمُجَدِّدُ الْاَلْفِ الَّذِي اَدْنَى مَنَاقِبِ ذَاتِهِ | اَعْيَى لِسَانَ مَصَاقِعِ الْاُدَبَاءِ فِي تِبْيَانِهِ

اي مجدد الف ثانيءَ جن جي ذات جي ادنيٰ مناقب ... ادبن جي زبان کي بيان ڪرڻ کان عاجز ڪيو ...

اَمُعِيْنُ فِي دَفْعِ كُلِّ بَلِيَّةٍ وَّ رَزِيَّةٍ | غَوْثُ الصَّرِيْخِ وَغَوْثُ ذِي لَهْفٍ كَانَ

اي منهنجا مددگار ... هر بلا ۽ مصيبت جي دفع ڪرڻ ۾ ... فرياد ڪندڙ جا فرياد رس ...

توريت جي وارث کيل پيشنگوئي

روضة القيوميه جي رڪن اول ۾ آهي ته حضرت خواجه محمد اشرف بن امام عروة الوثقى جي ڏهٽي شيخ عبدالله ٻنهي والدن بزرگوار قيوم الزمان صبغة الله تاج الاولياء کان نقل تو ڪري ته ڪابل ۾ منهنجي والد بزرگوار حضرت شاه صبغة الله رضي الله تعالى عنه جي خدمت ۾ هڪ يهودي اسلام کان مشرف ٿي انجي مريد ٿيو. مريد ٿيڻ کان پوءِ ان يهودي بيان ڪيو ته منهنجي اسلام قبول ڪرڻ ۽ مريد ٿيڻ جو سبب هي آهي ته موسوي توريت ۾ پڙهيو ان ۾ هڪ آيت جو مضمون اسان ڏٺو ته پيغمبر حضرت صلى الله تعالى عليه و آله واصحابه وسلم جي هجرت کان هزار سال گذرڻ جي آخر زماني ۾ هڪ شخص امت محمدي عليه الصلواة والسلام ۾ هيئن بن وصفن سان موصوف ٿيندو جو بالڪل پوري طرح پيغمبر صلى الله تعالى عليه وسلم جو نائب هوندو. جڏهن اوهان جي مريدن کان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جون وصفون ٻڌم ته تڪ ٿيم ته اهي ساڳيون وصفون آهن جيڪي موسوي توريت ۾ پڙهيون هيون حق تعالى پنهنجي فضل سان مونکي هدايت ڪئي ۽ اسلام جي حقيقت مون تي چڱي طرح واضح ٿي جو مون حضور رضي الله تعالى عنه جن کي حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم جو فرزند ۽ خليفو سمجهي اسلام قبول ڪيو ۽ اوهان جي درگاه ۾ اچي مريد ٿيس. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى ذَالِكَ

حاصل ڪلام جڏهن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن ڪافي آزاديا دين اسلام جي رونق جڏهن کان زياده ٿي. مسلمان بالڪل خوش ٿيا ۽ بادشاهن کان

آزاديءَ عرض ڪرڻ ڳُڙو ته حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن موٽ ڪان حدانه ٿين. حضور رضي الله تعاليٰ عنه جن کي الله امر به لشڪر ۾ رهڻ جو ٿي جيڪو هو ڪنهن ڪري الله جو عرض قبول ڪيائون ۽ ڪري خاتمه بالخير هوڻ جو عرض ڪيائين. حضور اقدس جن ڪيس بشارت ڏني ته ٻه ڳالهه گذري آهي. ______ سال ١٨ قيوميت جي مدد ڪرڻ آهي ته هن ڪان پوءِ وٺي "جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا" جي آيت پاڪ جو ظهور ٿيو باطل مذهب تڪري ويا. اهل سنت جماعت جو مذهب زور وٺي ويو سڀڪنهن شهر ۾ مدرسا ۽ مسجد ٺهي ويون هر هڪ مسجد شريف ۾ هزارين ماڻهون عبادت الاهي ۾ مشغول ٿيا بادشاهي لشڪر جا هزارين ماڻهون نوان مريد ٿي مشرف ٿيا. هر روز صبح شام ويهن هزارن کان زياده آدمي مريد ٿيڻ لڳا. دين متين جي بازار خوب گرم ٿي. وزير جي حسد جو مرض ناصبور ونگ سندس رڳ رڳ ۾ اثر ڪري ويو هو. سندس مطلب جي برخلاف دين جي ترقي ڏسي پچڻ ۾ ڪامڻ لڳو.

شيعه مذهب جي واڌاري لاءِ
وزير شيطان نظير جي ناڪام ڪوشش

وزير شيطان نظير مجبوري ۾ ايران جي عالمن جي سردار نورالله شاستري کي وڏي خرچ سان گهرايو. بادشاه کي ان ڏانهن مائل ڪيائين. سندس خيال هو ته ساري هندستان ۾ شيعه مذهب جو رواج ٿئي بادشاه وٽان اهڙي حڪم صادر ڪرڻ لاءِ گهڻي طرح ڪوشش ڪيائين. اتفاقًا وزير وٽ حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جو خاص مريد موجود هو، جنهن سموري حقيقت حضور انور ڏانهن پهچائي. حضرت امام الشريعة والطريقة مجمع الحقيقة والمعرفة امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي اهڙي احوال ٻڌڻ تي جوش آيو بادشاه کي هدايت ڪيائون سندن تصرف ۾ هدايت بادشاه جي دل تي اهڙو ته اثر ڪيو جو شريعت جي محبت جي جوش ۾ اچي ڳاڙهو ٿي پيو اس ڏينهن جي وقت ٻاهر هو ۽ گهوڙ ڪيند ڪهي. خوشي جي وقت اچو، نورالله شاستري کي آڻي مست هاٿي جي پيرن هيٺان لتاڙائي مارائي ڇڏيائين. سندس ايران کان آيل رفيقن کي به گهرائي قتل ڪرائي ڇڏيائين. وزير ڪامي ويو ۽ سخت پريشان ٿيو سراپا خوف ٿيو دين محمدي صلي الله

تعالى عليه وسلم جي خلاف اهڙا ڪرچوڻ لڳو جو ڪافر ٿي پيو. پنهنجي عزت بچائڻ خاطر چوڻ لڳو ته ماڻهو مونکي ناحق شيعه ٿا چون. جي (العياذ بالله) حضرت امام حسين رضي الله تعالى عنه کي منهنجي سامهون قتل ڪن ته به مونکي هوند رنج نه اچي. «مفصل احوال روضة القيوميه ۾ آهي»

وزير جا لوڙهه پٺ مان پادريءَ گهرائڻ

جڏهن وزير متين ڪوشش ۾ ڪامياب نه ٿيو تڏهن وري خيال ڪيائين ته يورپ مان اهڙا انتهائي عالم پادري گهرايان جن جي شعبده بازيءَ ۽ سحرڪاريءَ بادشاهه اسلام کان ڦري وڃي. آخرڪار پادرين کي ٻه وڏي خرچ سان گهرايائين. بادشاهه انهن جون سحر بازيون ۽ هٿ ناٽڪ ڏسي موهجي پيو، آخر هڪ ڏينهن پڪو ارادو ڪري ڇڏيو ته هاڻي نصارن جو دين قبول ڪري ۽ انهي دين جو رواج ڏيارجي. جڏهن اها خبر حضور اقدس رضي الله تعالى عنه کي پهتي تڏهن بادشاهه کي گهرائي فرمايائون ته سخت افسوس آهي جو تون سچي دين کي ڇڏي ٻيو دين ٿو اختيار ڪرين. ايا تو کي پنهنجي پيءُ اڪبر واري رڳ نٿي ڇڏي يا جو هڪ بدعتي کي تو ڇڏيو ته وري ٻي لاءِ تيار ٿي پيو آهين. تنهنجي هڪ گناه کان معافي تو کان نه ٿي ته وري ٻي گناه ۾ ڦاٿو پيو آهين. بادشاهه عرض ڪيو ته قبله پادرين مونکي ڪرامتون ڏيکاريون آهن." پاڻ فرمايائون ته "اهي ڪرامتون نه آهن، اهو سڀ استدراج آهي. هاڻي انهن کي گهراءِ ته ڏسان ته ڪهڙي طرح ٿا ڪرامتون ڏيکارين." بادشاهه پادرين کي گهرايو ۽ حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن انهن جو استدراج سلب ڪري ڇڏيو.

سوال پادرين جو

پادرين حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن کان سوال ڪيو ته حضرت عيسى عليه السلام کي اوهين برحق ٿا ڄاڻو ۽ اسين به مڃيون ٿا فرق ايترو آهي جو اوهين حضرت محمد صلى الله عليه وسلم کي به مڃيو ٿا مگر اسين نٿا مڃيون پوءِ ڇٻو ته اهڙو دين جنهن کي مسلمان ۽ نصاري ٻئي مڃين ٿا اهو سچو آهي.

جواب حضور جن جو

حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن فرمايو ته اوهان حضرت موسى عليه الصلوٰة والسلام جي توريت کي حق ٿا ڄاڻو ۽ يهودين جو ان تي ايمان آهي. انجيل کي رڳو اوهين ٿا مڃيو ۽ يهودي ڪونه ٿا مڃين پوءِ جي يهودي توهان جي مقابلي ۾ اها حجت پيش ڪن جا اوهين اسان جي روبرو پيش ٿا ڪريو ۽ چون ته موسوي اهو دين آهي جنهن کي توهين ۽ اسين ٻئي ٿا مڃيون ۽ عيسائي دين کي رڳو توهين

حق تا پهچائڻ وارا اسين حق تا پهچائيون پوءِ موسوي دين جنهن کي اسين اوهين ٻئي ٿا مڃيون اوليٰ ۽ افضل آهي. انهيءَ سوال پهرين دين جي جوڙجڪو اوهين جواب ڏيئي ويا سو اسان جو جواب سمجهو. (هڪ نسخي ۾ برعڪس ڏنل والله اعلم) حقيقت ۾ آهي ته اسين دليلن سان حضرت خاتم المرسلين صلي الله تعاليٰ عليه وسلم جي مبعوث ٿيڻ کان بعد يهودين ۽ نصارين جي منسوخ ٿا سمجهون

سوال پادرين جو

ٿوري ماٺ کان پوءِ پادرين چيو ته الله تعاليٰ اسانجي پيغمبر عيسيٰ عليه السلام کي اهڙو معجزو عطا ڪيو هو جو هو مئلن کي جيئرو ڪندو هو

جواب حضور جن جو

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن فرمايو ته اسانجي پيغمبر صلي الله تعاليٰ عليه وسلم کي هن دنيا مان رحلت ڪئي هزار سال گذري چڪا آهن مگر اڄ به هن اُمت محمدي صلي الله تعاليٰ عليه وآله واصحابه وسلم ۾ سندن ادنيٰ غلام موجود آهن جي چئو ته هي سندن غلام هڪ اشاري سان آسمان کي زمين تي ڪيرائي ڇڏي.

جوش قيوميت

حضرت خواجه محمد احسان پنهنجي والد شريف کان ۽ انهن پنهنجي ڏاڏي بزرگوار حضرت خواجه امام محمد معصوم رضي الله تعاليٰ عنه کان روايت نقل ڪري ته حضرت امام محمد معصوم رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته مونکي انهيءَ وقت اهڙو ته قيوميت جو جوش آيو جو جيڪڏهن پادري مونکي چون ها ته آءٌ هڪ اشاري سان آسمان کي زمين تي ڪيرائي ڇڏيان ها. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جو مٿيون فرمودو بادشاهه ٻڌي رهيو هو جنهن پوءِ عرض ڪيائين ته حضور جن جي تصرف ۽ ڪرامتن ۾ ڪو شڪ نه آهي، اوهين سڀ ڪجهه ڪري سگهو ٿا مگر ائين نه ٿئي متان اسان تي به ڪا مصيبت اچي نازل ٿئي تنهن ڪري اسانکي حضور جن معافي ڏين. تنهن کان پوءِ حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن پادرين جو ڏاڍو گهرائي انهن تي اهڙي ته غضب جي نظر فرمايائون جو سڀ زمين تي ڪري پيا ۽ مري ويا. پوءِ رهيل پادرين کي گهرائي فرمايائون ته اوهانجي طرح چڪاسي ڏسو ته هي جيئرا آهن يا مئل؟ جڏهن پادرين پنهنجي ساٿين کي ڏٺو ته هي سڀ مري ويا آهن ته انهن حضور جن انهن کي فرمايو ته جي چئو ته آءٌ انهن کي الله جل وعلا جي حڪم سان هينئر جيئرو ڪريان. پادرين چيو ته ها ڀلا. بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ جي

فرمايائون: "قم باذن الله" ته سڀ جيڪي پيا هئا مسلمان ٿي پيا. ٻئي پاسي عيسائين کي به
ساڳيءَ طرح ماريو ويو جيئن پاڻ پڙهي به مسلمان ٿيا. جنهن ڪري بادشاهه انهن سڀني
پادرين کي قتل ڪرائي ڇڏيو. حقيقت ۾ تاڻين ته هندستان ۾ ڪو به عيسائي نه رهيو. اهڙا ڪي به
جيڪي به عيسائي هندستان ۾ موجود هوا حضور اقدس جن جي خدمت ۾ اچي مسلمان
ٿي ويا. ڪن عذر پيش ڪيو ته سائين جن گناهه ڪيو تن کي سزا ملي اسان جو ڪو به ڏوهه
نه آهي. پاڻ انهن تي هيئين شرط سان رحم ڪيائون ته آئنده اهڙي حرڪت نه ڪندا
۽ ڪاهه به مسلمانن کي عيسائي نه بڻائيندا. انهن کان پوءِ هو خفيه طور پنهنجي دين جي
ترغيب ڏيڻ تي ڪفايت ڪندا هوا. خواجه محسن احسان تو فرمائي ته مون هنن واقع جي
تصديق معتبر عيسائين کان ڪئي آهي. پوءِ وزير ڏاڍو شرمندو ٿيو ۽ ٻيهر ڪڏهن اهڙي حرڪت
نه ڪيائين. بادشاهه انهي حضور اقدس کان معافي گهري.

بادشاهه جي ڪافرن سان دوستي رکڻ ڪري مصيبت نازل ٿيڻ

هن کان پوءِ ٻي وڏي مصيبت جيڪا جو سنه بيت شاهجهان تي فرمان
جي پوءِ ٿيو هيءَ جي ٩ سال جي ۾ آهي ته ماڻهن جي چوڻ تي شاهجهان پنهنجي پيءُ کان
باغي ٿي وڏو لشڪر تيار ڪري ساڻس لڙائي لاءِ تيار ٿيو. ڪيترا بادشاهي امير مشهور
سان وڃي مليا. بادشاهه کي سخت نقصان جو انديشو ٿيو. تنهن ڪري بي اختيار ٿي
حضور اقدس ۾ آيو ۽ پنهنجي فتح جي دعا لاءِ عرض ڪيائين. پاڻ فرمايائون ته هي سبب
عيسائين سان دوستي جو نتيجو آهي. بادشاهه نهايت پشيماني ظاهر ڪري، توبه ڪيائين ۽ چيائين

ڪنون در توبه گم با صد ندامت قيامت کرده ام پيش از قيامت

حضور انور جن سندس عاجزي ڏسي کيس فرمايو ته خاطر جمع رک، جيئن مون
شاهنشاهه حقيقي جل وعلا کان انعام ورتو آهي ته تو کان سواءِ ٻئي ڪنهن کي به هندستان
جي بادشاهي نه ملندي. وڃ توهان توکي فتح ٿيندي. آخر حضور انور جي حڪم موجب کيس
فتح ٿي. ٻيءَ سنڌ مان پٽ پيو. تياري ڪئي ۽ وڏن جي پيرن وٽ ويو انهن کيس فتح جي بشارت
ڏني. پوءِ حضور اقدس جي خدمت ۾ پهتو ۽ ڪيائين ته پڻ ان رڳن موتي جي طرح نثار ڪري

حضور جن به مون کي بشارت ڏني جو "آءٌ اوهان جو قدر ڀيو ڏيان. مان آهيان. منهنجي لاءِ دعا ڪريو اوهان جي حق ۾ آهي. پاڻ انهي جواب لکي موڪليو اُن وقت انهي نعمتن جي معلوم ٿي ٿي پر عالم ۾ چڱي ريت معلوم ٿي.

حضور جن جو ڪشف صحيح

شهزادو پنهنجي ڪشف جي پروسي تي ويو پيران جي مشهور ٿيو پر ڪيس سبب شهزادي کي شڪست حاصل ٿي. مولانا بدرالدين حضرت اقدس ۾ لکي ٿو ته شهزادي کي پڌڙي ۾ آيو ته گرد نواح ۾ هڪ درويش آهي جو ڪمالات ۽ ڪرامات جو صاحب آهي جنهن جو ڪشف بالڪل صحيح ۽ اعليٰ درجي جو آهي. تنهن ڪري ان درويش کان وڃي پڇيائين ته ڪهڙو سبب آهي جو ڏي لشڪر جي باوجود منهنجي فتح نه ٿي ٿئي. سڀ ڪي وقت منهنجي ئي اميد به مون سان هئي ويا آهن. ان بزرگ انهي باري ۾ توجه ڪيو ڪشف سان معلوم ڪري فرمايائين ته هن زماني ۾ هڪ شخص آهي جن جي رضامندي تي هي ڪم منحصر آهي جن مان ئي تنهنجي فتح ۾ راضي آهن پر جو اُن شخص جو سيني جو سردار آهي، اهو راضي ناهي.

حضور جن سڀني وليّن جا سردار آهن

شهزادي پڇيو ته اهو ڪير آهي؟ فرمايائين ته حضرت شيخ احمد سرهندي امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه تنهنجي بادشاهي ۾ راضي نه آهي. شهزادو رات جو مخفي طرح حضور اقدس ۾ آيو ۽ عرض ڪيائين ته "آءٌ اوهان جو ڪمترين غلام آهيان نظر بندي جي ڏينهن ۾ حضور جي مخالفن سان لڙندو رهيس ۽ پنهنجي پيءُ کي رنج ڏيندو رهيس. عجب آهي جو اوهان منهنجي بادشاهي ۾ راضي نه آهيو". پاڻ فرمايائون ته "مون الله جل و علا کان انجام ڏٺو آهي ته منهنجي حياتي تائين تنهنجي پيءُ جي بادشاهي رهي. سو هن وقت منهنجي عمر ختم ٿيڻ واري آهي ۽ جلد هن فاني دنيا مان رحلت ڪندس ۽ قيوميت جو درجو محمد معصوم جي حوالي ڪندس تون خاطر جمع رک مون کان پوءِ ظاهري بادشاهي تنهنجي هٿ ۾ ايندي ۽ باطني محمد معصوم جي قبضي ۾ رهندي. ظاهري سلطنت تنهنجي اولاد ۾ رهندي جيستائين منهنجي اولاد جي عزت ڪندا رهندا. خبردار هرگز متان منهنجي طريقي ۽ اولاد جي عزت نه ڪرين.

شاهجهان جو مريد ٿيڻ

شاهجهان اها بشارت ٻڌي تمام خوش ٿيو ۽ آداب بجا آڻي مريدي کان مشرف ٿيو. شاهجهان تبرڪ طور پاڻ انهي پنهنجي دستار مبارڪ عطا فرمايائون جيستائين اهو خاندان (دستار) ان مبارڪ ۽ حضور انور جي روضي پاڪ جي خاڪ پاڪ جو ادب ڪندو ايستائين بادشاهي بہ قائم رهندي. جئين حضور انور جي سوانح عمري ۾ آهي". پيو عرض ڪيائين تہ ڪا اهڙي علامت عطا فرمايو جنهن بادشاهي ۾ رواج ڏيان پاڻ فرمايائون تہ ڳاڙهن جهنڊن کي سائو ڪر ۽ تنبن کي ڳاڙهو ڪر. اڳي هند جي بادشاهن جا تنبو ڳاڙها هوندا هوا. (ٻيو) حضور جن فرمايو تہ مون تنهنجو نالو خرم جي بجاءِ شاهجهان رکيو آهي (اصل نالو خرم هوس) حضور انور جي فرموده موجب ظاهري حڪومت شاهجهان ۽ انهي اولاد کي ملي ۽ باطني حڪومت قيامت تائين حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي اولاد ۾ رهندي.

شاهجهان جي بادشاهي جي زمانه ۾ سندس وڏي پٽ دارا شڪوه گهڻو خيال ڪيو تہ حضرت عروة الوثقىٰ امام محمد معصوم رضي الله تعالیٰ عنه کي تڪليف پهچايان پر جڏهن ٻئي سان اها ڳالهه ڪيائين تہ هو تہ پيس شاهجهان ان کي سخت روڪيندو هوس.

حضور اقدس جو لشڪر ۾ رهڻ خلق جي لاءِ ظاهري ۽ باطني فائدو هو

جئين حضرت يوسف عليه السلام جو نظربندي کان آزاد ٿي، بادشاهن سان گڏ رهڻ ۾ خلق کي گهڻا ظاهري باطني فائدا هئا. تئين يوسف زماني حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جو بادشاه سان گڏ رهڻ بہ فائدي کان خالي ڪونہ هو. اهو ذڪر قيوميت جي وڏين سالن ۾ آهي.

خواجه محمد هاشم برڪات الاحمديه ۾ لکي ٿو تہ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جو بادشاه هند سان گڏ ڪن شهرن ۾ ٻاهران زمان لنگهڻ حڪمت کان خالي نہ هو جو تہ اتان جا رهندڙ خدمت مبارڪ ۾ حاضر ٿي سندن نظر ڪيميا اثر کان مشرف ٿيندا هوا. جئين هڪ سفر جو واقعو آهي جنهن ۾ آيو بہ هوس

هڪ ڏينهن بادشاهي لشڪر دريا چناب جي ڪناري تي هڪ ٻهراڙيءَ ۾ پهتو. حضرت مجدّد الف ثانيءَ رضي الله تعاليٰ عنه جي خادمن ان ٻهراڙيءَ جي قريب تنبو هڻيا. ايتري ۾ حضور جن کي ڏٺم ته اڪيلا، پيرين پيادا ان ننڍي ڳوٺ جي گهٽيءَ ۾ آيا. آءٌ سندن پٺيان ڊڪي اچي پهتس. مون کي ڏسي فرمايائون ته "دل ۾ آيو ته هن ڳوٺ ۾ ڪا مسجد هوندي جتي وڃي نماز وضوءَ سان ادا ڪريان." اڃا ٻي وکون اڳتي مس رکيا ته هڪ عاليشان مسجد شريف ڏسڻ ۾ آئي. پاڻ وضوءُ ساري ٻه رڪعتون ادا ڪيائون. انهيءَ ڳوٺ جي هڪ فقير وٽان پڇيوسين ته هي بزرگ ڪير آهي. مون حضور جن جو نالو مبارڪ ٻڌايو، جنهن تي هو ڊوڙندو وڃي هڪ تمام پيرسن آدميءَ کي جو اٺانوي ورهين جو ۽ ميندو هو، مسجد شريف جي ڀرسان انهيءَ جاءِ هئي وٺي آيو. اگرچه ان پيرسن مرد کي هلڻ جي طاقت نه هئي مگر حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جون وصفون ٻڌي گهڻي اشتياق ۽ زيارت لاءِ اچي حاضر ٿيو ۽ حضور جن جي قدمن تي پيو. — هرچند پير خسته دل ناتوان شدم — هرگه که یاد روئے تو کردم جوان شدم

ڏيهاڙي پوڙهو عاجز، عشق جي طاقت سان پهچي ٻاساهيڻيون بيت چوڻ لڳو. — همائے اوج سعادت بدام ما افتد — اگر ترا گذرے بر مقام ما افتد

انهيءَ رات حضور جن جي سمورن مريدن سوڙ ۽ دعوت ڪيائين ۽ پاڻ سڀئي آل سوڌو مريد ٿيو. حضور انور جي توجه جي برڪت سان سڀئي صاحب حضوري ٿيا ۽ ولين ۾ داخل ٿيا. موڪلائڻ وقت هڪ منزل تائين حضور انور سان هم رڪاب رهيا. انهيءَ سفر ۾ جڏهن حضور اقدس جن لاهور پهتا ته شيخ طاهر قدس سره کي لاهور جي قطبيت کان مشرف فرمايائون. جڏهن سرهند شريف ۾ تشريف فرما ٿيا، تڏهن بادشاهي لشڪر سوڌو حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جو لنگر مهماني طور کاڌو. ڪيس طعام اهڙو وڻيو جو حضور ۾ عرض ڪرڻ لڳو ته هن قسم جو طعام مون عمر ۾ نه کاڌو آهي. حضور جن پنهنجن بورچين کي حڪم فرمائن ته منهنجن بورچين کي اهڙو طعام ناهڻ سيکارين. پاڻ فرمايائون ته اهڙو طعام تنهنجن بورچين کي ناهڻ نه ايندو. بادشاهه عرض ڪرڻ لڳو ته پوءِ منهنجي ماني درگاهه تان اچي. بادشاهه جيئن مهينن تائين سرهند شريف ۾ رهيو درگاهه جي ماني کائيندو هو.

سبحان الله! بيشڪ ولين ڪاملن جي طعام ۾ نورانيت جي ڪري جا لذت آهي

سڀ بادشاهن جي. انعام هن کي هرگز نه ٿيڻو آهي.

— راقم الحروف ته آزموده لڌو آهي ته جيڪي حضرت عمدة العلماء الراسخين امام الاولياء العارفين قدوة الڪملاءِ الواصلين جبل العلم والتمڪين قبلهٔ عالم غوث الاعظم، قيوم زمن محبوب ذوالمنن امامنا وقبلتنا ومولانا ومهدينا ومهدينا خواجه الحاج حافظ محمد حسن جان مجددي سرهندي سجاده نشين دارالارشاد ٽنڊو سائينداد ادام الله فيوضاته علينا جي درگاهه پاڪ جي طعام مان لذت ۽ ذوق ايندو آهي سو هرگز ٻئي هنڌ نه ايندو ۽ اهو هي باعث نورانيت جو آهي.

— سوداڳي بادشاهه بعضي غريبن جا گهر ڊهرائيندو هو. حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن بادشاهه کي تنبيه ڪري انهن کي پيسا وراڻي ڏيندا هوا. مسڪينن جي هر طرح پرداخت ڪندا هوا. هڪ پيري ٻن عزت وارن شخصن کي پوليس وارا هٿ ٻڌي سان ٻڌي پوڙهي ويندي ويا، حضور اقدس جن پڇيو ته ڇالاءِ هنن کي اوهان ٻڌو آهي عرض ڪيائون ته بادشاهه جو حڪم آهي ته هنن کي بي عزتي ڪري ڇڏيو. حضور فرمايو ته اوهين ٿوري ترسو. پاڻ پاڻ پيادا بادشاهه ڏانهن ويا سندس ٺهيل درگاهه ڪان پري ڪن هوا. بادشاهه پنهنجي بيگم سان ڪجهه الاهيون سرڪيو هو. ماهر ڀوڻ پيدو حضور جن لوڙيو. بادشاهه پڇيو ته ڪير؟ پاڻ فرمايائون ته احمد (رضي الله تعالى عنه) بادشاهه حيران ٿي ويو عرض ڪيائين ته اوهين ڇالاءِ تشريف فرما ٿيا آهيو. پاڻ مظلومن لاءِ سفارش جو بيان فرمايائون. بادشاهه پڇيو ته اهي ماڻهو منهنجي استقبال لاءِ نه آيا هوا تنهن ڪري انهن جي ٿڪ ڪرڻ جو حڪم ڏنو اٿم. پاڻ فرمايائون ته تون انهن کي معاف ڪر. آخر سوداڳي بادشاهه گهڻي گفتگو بعد ڪين معافي ڏني. حضور جن فرمايس ته هن عزت وارن کي ذليل ڪيو آهي تنهن ڪري انهن کي وڃاءِ مزدوري ته انهن کي خلق ۾ عزت حاصل ٿئي. بادشاهه عرض ڪيو ته اوهانجي حڪم موجب مون هنن کي معاف ڪيو آهي نه ته منهنجي حڪم تان نه هٽان، وآهيان. ڊپ هاڻي فرمايو ته وڃائڻ ڪريو ڏيان آخر عذر ڪرڻ لڳو ته هن وقت ڏيو بدل، ڪونهي ڊرا گهڻي گذري ويا ماڻهو سڀ نڪي هوا پاڻ فرمايائون ته تون بادشاهه آهين جڏهن وقت بدگهرين ان وقت ڪرڻو آهين تو. آخر به هنن پيار بخاص بادشاهي وڃا حضور جن کي ڏنائين. پاڻ ان جاءِ تي موٽي آيا جتي پير

ٻيھر پاڻ آيا. مٿيان انعام عزت واري کي ڏني کين آن اڪريا آئون. مفصل احوال روضة[1]
القيوميه ۾ آهي ـــــــ سبحان الله! حضور رافل من رضي الله تعالى عنه جو وجود
مسعود سراسر رحمت هو. جنهن ڪيترن گناهگارن کي توجه جي برڪت سان ماسوي جي
محبت کان آزاد ڪري شهنشاهه حقيقي جل وعلا کان حضور بخشي ڇڏي ۽ ڪاهي جا اندر ۽ اڪراهه
ڏيارڻ ۾ مشرق ۽ مغرب جا نيڪ احوال. ذڪر ظاهري مطلب جي مثال پاتو ون فرمايئن احوال.

حضرت خواجه حافظ محمد حسن جان قدس سره جن هي شعر فرمايو آهي.

فَمَنْ كَانَ ذَا دُنْيَاهُ أَوْ فِيْ دِيْنِهٖ ۞ يَحُطُّ بِهٖ جَاهُكَ لَا يَزَالُ مُؤَيَّدًا

جيڪو شخص پنهنجي دنيا يا دين ۾، پنهنجي دنيا جي مدد سان، اوهان جي ذات ۾ آهي، اوهان جي شان قدر هميشه مدد ٿيندي

فَاحْمَدْ لَشَتَّانَ مَا بِهٖ فِيْ حَاجَةٍ ۞ مِنْ دِيْنِهٖ حَتّٰى أَتَاكَ مُعَضَّدًا

بوءِ محمدن عمگين بي جو پشيان آهي پنهنجي دين جي هڪ حاجت ۾ ايتري تائين جو اوهان وٽ قوي ٿيو آهي (دل ۾ آيو)

يَقْرِضُ هٰذَا الَّذِيْ قَدْ صَاغَهٗ ۞ لِكُلِّ فِكْرٍ لَيْسَ فِيْهِ مُجَوِّدًا

پنهنجي هن نظم سان جيڪو ان ناهي آهي عاجز فڪر سان جنهن ۾ ان کي عين عيوب جو اولاد ٿيو آهي

وَبَيَانِيْ نُطْقٌ عَنْ مَدِيْحِكَ قَاصِرٌ ۞ وَلِسَانِ قَوْلٍ جَاءَ فِيْهِ مُحَقَّقًا

۽ اهڙي بيان ڳالهائڻ کان توهان جي مدح کان قاصر آهي ۽ اهڙي زبان ۾ ان جي مدح بيان ڪرڻ ۾ ڍلو آهي.

(الجذبة الشوقية الى الحضرة المجددية [1])

جڏهن ته الله جل جلاله حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي وجود مسعود کي رحمة للعالمين صلي الله تعالى عليه وسلم جي باقي رهيل مٽي پاڪ مان پيدا فرمايو. تنهن ڪري رسول ڪريم صلي الله تعالى عليه وسلم جي مهرباني ۽ رحمت جي عادت مبارڪ سبب ان وجود مبارڪ ۾ وڌائين. رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي طفيل کين قيامت ۾ شفاعت ڪرڻ لاءِ بشارت عطا فرمايائون. جيئن حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي طريقي پاڪ ۾ روز قيامت تائين داخل ٿيندڙن کي الله جل جلاله بخشش جي بشارت عنايت ڪئي. جيئن حضرت شيخ محمد امين ڪردي اربلي شافعي پنهنجي ڪتاب المواهب السرمديه في مناقب النقشبنديه ص ١٨١ ۾ انهن بشارتن جي تصريح حضور جن جي ارشادات ۾ ڪري چڪو آهي.

[1] روضة القيوميه رڪن اول قيوميت جي ويهين سال ۾ اهو مفصل احوال آهي ١٢

وَقَالَ قُدِّسَ سِرُّهُ بَشَّرَنِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَنَّكَ مِنَ الْمُجْتَهِدِيْنَ فِي عِلْمِ الْكَلَامِ وَيَغْفِرُ اللهُ بِشَفَاعَتِكَ الْأُلُوْفَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَكَتَبَ لِي خَطَّ الْإِرْشَادِ بِيَدِهِ الشَّرِيْفَةِ وَقَالَ لَمْ أَكْتُبْ لِأَحَدٍ قَبْلَكَ مِثْلَهُ وَقَالَ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ كُنْتُ مَرَّةً فِي حَلْقَةِ الذِّكْرِ مَعَ أَصْحَابِي خَطَرَ لِي إِنِّي فِي قُصُوْرٍ وَنَقْصٍ فَأُلْقِيَ إِلَيَّ فِي الْحَالِ إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلِمَنْ تَوَسَّلَ بِكَ إِلَيَّ بِوَاسِطَةٍ أَوْ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۔

حضور اقدس کي جناب رسول مقبول صلي الله تعالى عليه وسلم جي بشارت

حاصل مطلب ته جناب خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن کي جناب رسول پاک، صاحب لولاک صلي الله تعالى عليه وسلم جن بشارت عطا فرمائي ته توهين علم ڪلام جو مجتهد آهين ۽ قيامت جي ڏينهن تنهنجي شفاعت سان هزارين ماڻهو بخشياءِ. حضرت رسول مقبول صلي الله تعالى عليه وسلم پنهنجي هٿن سڳورن سان ارشاد جو هڪ خط حضرت مجدد کي لکي ڏنو ۽ فرمايائون ته هن کان اڳي مون ڪنهن لاءِ هن جهڙو خط نه لکيو آهي.

حضور انور رضي الله تعالى عنه جا مريد جيڪي به قيامت تائين ٿيندا ڏني تعالى جل جلاله انهن کي بخشيو

حضور اقدس جن هڪ ڀيري پنهنجن مريدن سان حلقي ۾ ويٺا هوا ان وقت متان قصور عمل جي اظهار جو غلبو هو. ايتري ۾ الهام ٿيو ته "تحقيق توکي بخشيم ۽ تنهنجي مريدن کي، خواه بغير واسطه، خواه بواسطه هجن ۽ جيڪي به قيامت تائين تنهنجي طريقي ۾ داخل ٿيندا." انهن بشارتن ڏانهن حضرت علامه علوم صوري ومعنوي مدرس مدرسه فرقانيه لکنوي قدس الله سره پنهنجي قصيدي ۾ اشارو ڪري حضرت مجدد الف ثاني جي دربار پر انوار ۾ عرض ڪيو آهي.

بِاللهِ كُنْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ شَافِعًا ۔ لِيْ عِنْدَ مَنْ يَقْضِي اللُّبَانَةَ وَالْوَطَرْ

خدا واسطي ٿيو توهان قيامت جي ڏينهن شفاعت ڪندڙ، منهنجي لاءِ ان وٽ جو مراد پوري ڪري ٿو ۽ حاجتون

بِكَ يُرْتَجَى الْغُفْرَانُ فِي يَوْمِ الْجَزَا ۔ سَيَنَالُهُ بِشَفَاعَةٍ مِّنْكَ الزُّمَرْ

اوهان مان اميد رکي وڃي ٿي بخشش ملڻ جي ڏينهن جزا جي، جلدي پهچندا ٽولا بخشش کي اوهان جي شفاعت سان

إِذَا أَنْتَ لِي عِنْدَ الْإِلٰهِ وَسِيلَتِي فَلِحَاجَتِي تُقْضٰى وَذَنْبِي يُغْتَفَرْ

جڏهن ته اوهان منهنجي لاءِ خداوند تعاليٰ وٽ وسيلو آهيو، پوءِ منهنجي ضرورت پوري ٿيندي ۽ منهنجا گناه بخشيا ويندا

إِذَا أَنْتَ يَا مَوْلَايَ عَوْنِي فِي غَدٍ إِذْ أَنْتَ خَيْرُ الذَّخَائِرِ مُدَّخَرْ

جڏهن ته اوهان منهنجا سائين منهنجا مددگار آهيو قيامت ۾. جڏهن ته اوهان منهنجي لاءِ بهترين ذخيرو آهيو گڏ ڪيل

إِذَا أَنْتَ لِي فَرَطِي وَأَنْتَ كِفَايَتِي فَأَقُولُ مَا خَوْفِي لَدَيْكَ مِنَ الْحَذَرْ

جڏهن ته اوهان منهنجي اڳواڻ ۽ اوهان منهنجي ڪفايت آهيو، پوءِ چوندس ته ڪهڙو خوف آهي منهنجي اوهان جي هوندي

جَزَاكَ يَا مَوْلَايَ عَنَّا رَبُّنَا خَيْرًا وَأَفْضَلَ مَا يُجَازِي مَنْ شَكَرْ

جزا ڏي سائين اوهان کي اسان جي طرفان اسان جو رب، جزا خير ۽ بهتر جهڙي جزا الله تعاليٰ شڪر ڪندڙ کي ڏئي ٿو

وَحَبَاكَ مِنْهُ زِيَادَةً تَتْرُو عَلَى عَدَدِ الرِّمَالِ عَدَدَ قَطْرٍ مِنْ مَطَرْ

۽ اوهان کي بخشي طرفان پنهنجي وڌيڪ لڳاتار زيادتي، واري جي ڪڻن جيتري زيادتي ۽ مينهن جي ڦڙن جيتري

(المقالة الثالثة من الجذبة الشوقية الى الحضرة الاحمدية ص ٣٣)

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن جيئن مثل دلين جي طبيب حڪم لاءِ ڪوشش فرمائيندا هوا، جيئن ته هو حريص هوا ته ڪو به نفساني ارادن جي پوري ڪرڻ جي عذاب ۾ گرفتار نه ٿئي. تنهن جنهن به قبرستان ۾ تشريف فرمائيندا هوا ان ساري قبرستان جي بخشش لاءِ شهنشاهه حقيقي جل وعلا جي درگاهه ۾ گهڻو ڪري ٻاڏائيندا. سرڪار پروردگار وٽان مغفرت جي منظوري وٺندا هوا. مثال لاءِ روضة القيومية جي سال ١٢١٣ ۾ نقل آيل آهي ته:[1]

حضور انور جي دعا سان قبرستان جو قيامت تائين بخشجڻ

هن سال حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن پنهنجي ڇهين پشت حضرت سيدنا امام رفيع الدين رضي الله تعاليٰ عنه (جو وقت جو قطب هو) جي زيارت لاءِ تشريف فرمايا. فاتحه بعد سڄي قبرستان جي بخشش لاءِ درگاهه الاهي ۾ دعاگو ٿيائون. الهام ٿيو ته هڪ هفته لاءِ هن قبرستان تان عذاب رفع ڪيوسون. وري عرض ڪيائون ته اي پروردگار! تنهنجي رحمت کي انتها ناهي، ان کان زياده مغفرت فرماءِ. وري الهام ٿيو ته هڪ

---

[1] روضة القيوميه رڪن الاول سال ٻارهون تيرهين جو ترجمو اردو ص ١٤٥

معنيٰ ته هن مقام تان عذاب دفع ڪيو ويو؟ وري حضور جن عرض ڪيو، الهام ٿيو ته جڳهه سان لاءِ عذاب دفع ڪيو ويو. پاڻ وري بدرگاهه باري تعاليٰ وڏي نهايت عاجزيءَ سان عرض ڪيائون. الهام ٿيو ته توهان جي خاطر منهنجي فضل سان هن قبرستان تي قيامت تائين عذاب نه ٿيندو.

بلاجي چون مرحمت تعاليٰ نوازد هر دو ڪه بادا آني ——— دره باشد ڪه از محمد شخص خلق بتاني

ـــ انهي سال جڏهن توهان حضور اقدس رحمت الله عليه جن خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن پنهنجي والد بزرگوار حضرت قطب العارفين دليل الله الصمد مخدوم خواجه عبد الاحد رضي الله تعاليٰ عنه جي مزار پرانوار جي زيارت لاءِ تشريف فرما ٿيا ان وقت کين دل ۾ حديث شريف جو خيال آيو ته "جڏهن ڪو هڪ عالم جو ڪنهن قبرستان تان لنگهي ٿو ته چاليهن ڏينهن تائين قبر واري کي عذاب نه ٿو ٿئي". هن خيال اچڻ شرط من الهي الهام ٿيو ته "اوهان جي تشريف آوري سبب اسان قيامت تائين هن قبرستان تان عذاب دفع ڪري ڇڏيو آهي ۽ جو شخص هن قبرستان ۾ دفن ٿيندو وري ان کي پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان بخشيندا سون" (شهر سرهند شريف جو اهو ئي قبرستان آهي ۽ هوئي اڄ حضور اقدس جي رحمت جو عليه خاطر جو هو، جو جنهن ۾ جنازي جي حضور جن اچي شامل ٿيا سو مغفور ٿي ٿيو. جڏهن ته الله جل وعلا سندن کين بشارت عطا فرمائي ته جنهن به جنازي ۾ اوهين حاضر ٿيا سو مغفور (بخشيل) ٿيو

(ڪذا في مقامات امام رباني للسيد عبد الاحد بن سيد غلام محمد)

خلق تان آفت ٽارڻ لاءِ رحمت رباني حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي قرباني

ـــ هن کان وڌيڪ ٻي ڪهڙي رحمت جئي جو پنهنجي اولاد کي خلق تان آفت ٽارڻ لاءِ قربان ڪري ڇڏيائون. جنهن قيوميت جي ٻيو سال ۾ صاحب روضة القيوميه آڻن ٿا ته هن سال شهر سرهند شريف ۾ طاعون جي بيماري جو اهڙو زور ٿيو جو هر روز هزارين آدمي فوت ٿيڻ لڳا. ماڻهو جڏهن ظاهري تدبيرن کان عاجز ٿيا ته هو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي خدمت ۾ حاضر ٿي دعا لاءِ عاجزيءَ سان عرض ڪيائون. پاڻ تازو وضو فرمائي ٻه رڪعتون ادا ڪري دعا ۾ مشغول ٿيا. بعد فراغت دعا جي فرمايائون ته

ل. يعني ٻارهون سال قيوميت جو. ته هن ڪتاب جي صاحب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي بعض خصائل ماڻ فضيلت لکڻ ۾ ڪا به بشارت ڏکڻي آهي سڀ

حق تعالیٰ جي درگاھ مان موڪلي قرباني ڪرڻ جو حڪم ٿيو آھي. تنھنڪري ھيتري خلق تان آفت ٽارڻ لاءِ پنھنجو پُٽ قربان ڪري رھيو آھيان. انھيءَ ڏينھن سندن فرزند دلبند سعيد، حضرت شيخ محمد عبدالله، جو ٻارھن ورھين جي عمر جو ھو، مرض طاعون ۾ فوت ٿيو. پاڻ غسل ڏئي تجهيز وتڪفين ڪري مخدوم صاحب قدس سره جي قبرستان ۾ دفن ڪيائون. پر اڃا به تخفيف نه ٿي. حضرت صاحبزادي جي وفات کان پوءِ ٽئين ڏينھن وري به خلق گڏجي حضور اقدس ۾ دعا لاءِ عرض ڪيو. وري حضور اقدس رضي الله تعالىٰ عنه دعا گهري ڪين الھام ٿيو ته پنھنجو ٻيو فرزند به مخلوق تان فدا ڪر. پاڻ فرمايائون ته اسين ٻيو فرزند به فدا ڪريون. پوءِ سندن فرزند حضرت شيخ فرخ، جو ڏھن ورھين جي عمر جو ھو فوت ٿيو ان صاحبزادي کي به ساڳي طرح حضرت مخدوم قدس سره جي مقام ۾ دفن ڪيائون. پر وبا اڃا گهٽ نه ٿي ما ٿيو. وري اچي دعا لاءِ حضور ۾ حاضر ٿيا. انھيءَ بعد سندن نياڻي پاڪ معصومه، جا ڪنوار ھئي وصال فرمايو. انھن ڏينھن ۾ حضرت فخر الخلائق اڪابر اولياءَ خواجه حافظ محمد صادق رضي الله تعالىٰ عنه وفات فرمائي، جو سندن وڏو فرزند ھو. فوت ٿيڻ کان اڳي حضرت خواجه صاحب فرمائيندا ھوا ته ويا سڀ لقمو ڪري ڇڏيو آھيان. جو منھنجي والد شريف حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي الھام ٿيو ھو ته پنھنجو فرزند فدا ڪري. فرزندن مان ھڪ ادا ٿيو ھوس، مگر حضور جن مون سان نھايت شفقت فرمائي. انھيءَ ڪري ٻين ھنجھن پاڻ کي فدا ڪيائون ۽ مونکي محفوظ ڪيائون. ھاڻي مونکي معلوم ٿيو آھي ته اڄ فرزندن مان، آءٌ مراد ھوس انھيءَ ڪري پاڻ کي مخلوق تان قربان ڪريان ٿو. انھيءَ جو اثر ظاھر ٿيو، بيماري ۾ گهٽتائي ٿي ۽ ساعت به ساعت مرض ورندي وڃي ٿو. ٽئين ڏينھن وصال فرمايائون، پوءِ ان وقت ھي خبر ڏنائون ته ھاڻي وبا ختم ٿي ويندي. ھن کان پوءِ ڪنھن به وبا ۾ ڪو به بيمار ٿي ويو ته ھو پنھنجي ٻانھن تي ڪي بند ڪري ته ان کي الله حق سڀحانه پنھنجي فضل سان شفا بخشيندو.

حضرت خواجه حافظ الاولياء محمد صادق رضي الله تعالىٰ عنه جي وصال کان پوءِ وبا جي بيماري ۾ مبتلا ماڻھن مان ڪوبه بيمار ٿيو ته ان کي ڳچيءَ ۾ سندن ناڙو پاڪ ٻڌي ڇڏيندا ھئا ته شفا ايندي ھئي. ھي عمل مرض طاعون لاءِ بالڪل مجرب آھي. حضرت سلطان الاولياء قيوم زمان خواجه محمد معصوم رضي الله تعالىٰ عنه جي وقت ۾ وبا جو گهڻو غلبو ٿيو.

خواجه صاحب جو نالو پاڪ ٽڪي تي ڏنو ويندو هو، فرمائيندا هئا ته خواجه محمد صادق رضي الله تعالیٰ عنه جو نالو مبارڪ وبا جي اثر دفع ڪرڻ لاءِ بالڪل مجرب آهي.

ــــ حضرت خزينة الرحمة امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه پنهنجي فرزند بزرگوار رضي الله تعالیٰ عنه کي غسل ۽ تجهيز تڪفين فرمائي مسجد شريف کان اتر طرف ڪنبي سنڌن وجود مسعود خزانه الهيءَ کي زمين جي حوالي فرمايو. اهي جاءِ لاءِ حضور اقدس جن بهشتي زمين هئڻ جي بشارت ڏيئي فرمائي ۽ پنهنجي مدفن گاهه جو اشارو به انهي زمين لاءِ ڪندا هوا. پوءِ خواجه صاحب جي مٿان قبو ٺهرايائون. پاڻ حضرت خواجه محمد صادق رضي الله تعالیٰ عنه جي جنازي تي ويٺا هوا ته هڪ شخص ماڻهن جو خيمو ڪٿي حاضر ٿيو ڪين ٿا. ته هي جناب پيغمبر خدا صلي الله تعالیٰ عليه وسلم جي نيت جي مائي آهي. پاڻ باوجود هن جي جو غم جي مجلس ۾ هو مگر محبت نبوي صلي الله تعالیٰ عليه وسلم سببان ان مان لقمون ڪي تناول فرمايائون. اهو ــــــ حضرت خواجه محمد صادق رضي الله تعالیٰ عنه جي ناني پاڪ تڪڙ جي ترتيب تفصيل سان منهنجي مرشد مڪمل عالم باعمل قطب الاقطاب غوث الاحباب حضرت حاجي صاحب رضي الله تعالیٰ عنه جي مصمول ڪتاب سند ڪمالات ۾ لکي آهي. من شاء فليرجع اليها.

حضرت رسول الله صلي الله تعالیٰ عليه وسلم جو حضرت مجدد کي پنهنجو فرزند چوڻ

ــــ رحمة اللعالمين صلي الله عليه وسلم، جناب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي جن هن خميرهِ طينت جي بشارت کان نوازيو.[1] تن هن هڪ ڏينهن جناب رسول ڪريم صلي الله تعالیٰ عليه وسلم مٿن ظاهر فرمايو ته تون منهنجو فرزند آهين، جيئن منهنجا فرزند قاسم ۽ ابراهيم رضي الله تعالیٰ عنهما آهن. تنهن کان پوءِ حضرت خاتم الرسل صلي الله تعالیٰ عليه وسلم پنهنجي حرم پاڪ ام المومنين خديجة الڪبریٰ رضي الله تعالیٰ عنها کي فرمايو ته شيخ احمد مجدد الف ثاني منهنجو ٽيون فرزند آهي ۽ قاسم ۽ ابراهيم جو ڀاءُ

---

[1] مڪتوبات شريف جلد ٽيون مڪتوب ١٠٠ ۾ خميره طينت ڏانهن هن طرح اشارو ٿيل آهي: بجهت تقليد و تڪميل او عليه و علیٰ آله الصلوات والتسليمات بقيه مانده بود ڪه در خوان دولت ضيافت ڪريمان زياد تيها لازم است که ولش گويان نصيب خادمان بود آن بقيه را بيکي از خود تمناي آن مقيت او عليه وعلیٰ آله الصلوٰة والسلام او شرڪويان عطا فرموده و آن خمير بقيه را خمير طينت او فرموده بتبعيت و وراثت او شريک دولت خاص او گردانيده عليه وعلیٰ آله الصلوٰة والسلام مع الڪريمان لا باس خوان خيمسته

آهي، جو حق تعاليٰ اسان کي عطا فرمايو آهي. حضرت خديجة الڪبريٰ رضي الله تعاليٰ عنها حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي پنهنجي هٿ ۾ ڍڪ ڍڪي ڏنا ۽ وڏي شفقت جي نظر فرمائي ارشاد ڪيو ته توکي منهنجي ٻنهي ڌيئن جي شادي ڪرائڻي آهي. ان ڳالهه جي وڌيڪ تفصيل روضة القيوميه ۾ ۽ مڪتوبات شريف جي جلد ٣ ۾ به موجود آهي.

حضور ڪن کي مصافحي جو شرف حاصل ٿيو

روضة القيوميه ۾ لکيل آهي ته حديث شريف ۾ آيو آهي ته جو شخص سيد سلطان مون سان مصافحو ڪندو، ڪنهن وٽ جي لاءِ بهشت واجب ٿيندو. حضور حضرت جي ٻار الدين قدس سره حضرات القدس ۾ لکي ٿو ته حضرت مجدد الف ثاني کي سلطان سان مصافحي جو نصيب ٿيو. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه حاجي عبدالرحمان بلخشي معروف حاجي رمزي سان مصافحو ڪيو، ان حافظ سلطان ادهمي سان جنهن جي عمر هڪ سو ڏهه ورهه هئي. ان شيخ محمود الفراهي سان، ان شيخ سعيد حبشي سان، ان حضرت رسالت پناه صلي الله تعاليٰ عليه وسلم سان.

هندستان جي نبين سڳورن جي حضور ڪن سان ملاقات

سال چوڏهين قيوميت جي ذڪر ۾ صاحب روضة القيوميه لکي ٿو ته هڪ سال حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جهنگل جي سير واسطي ٻاهر تشريف فرمايا. ٻاهر ميدان ۾ اتر ڏاڏيءَ جي ڪنڊ ۾ هڪ وڏو دڙو آهي. ان مٿي جي ٺٺ طرح جي ٽڪري

---

[1] هي مضمون روضة القيوميه ص ٦٩ مترجم اردو مطبوعه لاهور، لطيفت اصالت ۽ محبوبيت ذاتي جي بيان ۾ تفصيل سان ذڪر ٿيل آهي. [2] مڪتوبات شريف حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جلد ٽين مڪتوب ۾ هن طرح اشارو آهي. «هن دران وقت بيايم ڪه ٻان سرور عليه وعلي اله الصلوة والتسليمات تربيت تام وو رنگ تيرا بايد روت ڪالا ايمام حضور آن سرور عليه الصلوة والتسليمات بر من غريب نيست وآن ڪاغرا جيله بدست خود داده وورتاب فرزندان مرادل حرم شريف ايشان گشته ام ڪالاتراهبات حو مان مراد حضور آن سرور رد لطف غرت باتمام ميقرمايند وميگويند ڪه انتظار وتعظيم جنان وچنان بايد کرد» الخ. [3] ترجمه روضة القيوميه مطبوعه لاهور ص ٩٦ مصافحي جي بيان ۾ پڻ آهي ته حضرت قيوم رابع خليفة الله سلطان الاولياء محمد زبير قدس سره فرمائيندا هئا ته هي روايت به آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جڏهن پيغمبر خدا صلي الله تعاليٰ عليه وآله وسلم کي روح ۾ ڏٺو. [4] حضرات القدس فارسي مطبوعه مڪتبه اوقاف لاهور ص ٣٤ ان هيئي جي ٻاقي حقڊ

گهڻي دير تائين مراقبو فرمايائون. فراغت بعد رفيقن کي فرمايائون ته نظر ڪشفي مان هن جاءِ تي نبين سڳورن جون قبرون ڏسڻ ۾ ٿيون اچن بلڪ انهن اڪابرن عليهم الصلوٰة والسلام جي مون سان ملاقات به ٿي جن مون کي فرمايو ته اسين هت آرامي آهيون. جيئن مڪتوبات مجدد اول مڪتوب ۲۱۳ ۾ حضرت خواجه محمد سعيد رضي الله تعالى عنه جي ڏاڏي، لکن ٿا فرمائن ته جي نبي سڳورا هندستان ۾ مبعوث ٿيا آهن ۽ انهي جاءِ تي آرام فرما آهن سي مون تي ظاهر ٿيا آهن ۽ ڏسان ٿو ته انهن جي نور جا شعلا سندن قبرن مان نڪري آسمان تائين پهچي رهيا آهن. هندستان جي نبين سڳورن کانسواءِ ٻيو ڪو به ملڪ باقي ڪين جو ڪا امتي ٿي ڪين جاءِ ڪين جاتي. ڪشف جي نظر سان معلوم ٿيو ته انهن مان ڪو به امتي ... ڪونهي جنهن امتي جا رتبا هجن جي آئون گمان ته انهن جا ٻانهي قبرن جا نشان ... الخ

۳ - شيخ محمد امين شافعي قدس سره الناني پاڻ جو ثبوت پنهنجي ڪتاب ۾ هن طرح آندو. وَقَالَ الْعَلَّامَةُ هٰذَا عَلٰى قُبُوْرِ الْأَنْبِيَاءِ الْمَبْعُوْثِيْنَ اِلَى الْاَرْضِ الْهِنْدِ بِحَيْثُ اَرٰى اَنْوَارًا سَاطِعَةً مِنْ قُبُوْرِهِمْ (ڪتاب المواهب السرمديه ص ۲۰ مطبوعه)

۴ - حضرت خواجه امام رباني رضي الله تعالى عنه جي نبين سڳورن سان ملاقات سندن ذاتي شان جي دلالت ڪري رهي آهي ۽ ٻي الله جل وعلا کين متشابهات قرآني جا پوشيده راز ۽ مقطعات قرآني جا اسرار عطا فرمايا. انهن رازن ۽ دلري جي عنايت جيئن جناب رسول الله صلي الله تعالى عليه وآله وسلم پنهنجي خاص اصحابن سڳورن کي ڪئي هئي تيئن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه پنهنجي خاص فرزند خليفي حضرت امام محمد معصوم رضي الله تعالى عنه کي انهي نعمت سان سندن استاد عالي مشرف فرمايو. جنهن جاءِ تي شريف آيو هوان جاءِ تي پنهنجي فرزند کي ... جي معرفت جا اسرار ڏنائين ... تاريخ ستين ذي الحج صبح جي نماز بعد ... شروع فرمايائون ۽ ... تاريخ جمعه ڏينهن شام جي وقت پورو فرمايائون. انهي وچ ۾ ... ادا ڪيائون (از روضة القيوميه ملخصًا. هن اڄ ...)

(افادات حضرت ...) ... حضرت مولانا ... صاحب ... حضرت شاه غلام علي صاحب دهلوي قدس سره ... شيخ محمد سعيد ... رضي الله تعالى عنه جي ... [illegible]

— معنيٰ بيان ڪرڻ کان اڳ سموري جهان جي جنن ۽ شيطانن کي ڪاري دريا ۾ بند ڪرايا ويا. تقريباً ٻه وقت ملاقاتون ٿيون جن ۾ صوفين حضرت امام رباني مجدد الف ثاني ۽ حضرت امام محمد معصوم رضي الله تعاليٰ عنهما جي ڪرامت ظاهري هڪ ٻئي جي مٿان آسمان تائين پهچي ويون هيون. هن دور ۾ خدا جي رحمت آهي مٿان انسان جو زبردست دشمن شيطان جو زيارت ٿي رهي. تنهن ڪري حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن اولياء عظام کي ورثت فرمايو هو.

— سبحان الله! ڪهڙي نه شان مجدد جي عالي درجي کي پهتل آهي، مطلب الحوال جيڪو طالب کي ڏسڻو هجي، روضة القيوميه جي سال جو ڇهين ڇيوميت ۽ ڏسي اگر مواهب السرمديه ۽ حدائق الوردية ۽ حدائق الندية ۽ جامع كرامات الاولياء ۾ هن فن جي ٻين ڪتابن ۾ به انهيءَ جو ڪجهه ذڪر آهي.

حضور جن کي هڪ نئون طريقو عطا ٿيل هو

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن اگرچه سيني طريقن ۾ داخل هوا ۽ نقشبندي طريقو حضرت مرشد ناسيد الخواجه محي الدين باقي بالله رضي الله تعاليٰ عنه کان ورتو هو ليڪن هن کان سوا ڪين انهن طريقو مجدد جي عطا ٿيو جو الله جل وعلا کي روز قيامت تائين جاري ڪرڻو هو جنهن ۾ ڪين خيرو اهڙيون بشارتون عالي پهتل هيون جي. انهي ايتل اهو طريقو خاص طرح اهڙو عالي قدر رهيو جو سندن مرشد مڪمل به ڪالهون انهي طريقي مان فائدو ورتو. جيئن علامه محمد مراد مڪي قدس سره لکي ٿو:

وَلَقَدْ اُسِّسَتِ الطَّرِيْقَةُ الْخَاصَّةُ بِهِ الطَّرِيْقَةُ الْمُجَدِّدِيَّةُ فَكَانَ شَيْخُهٗ يَسْتَفِيْدُ مِنْهُ تِلْكَ الطَّرِيْقَةَ الْمُخْتَصَّةَ بِهٖ وَكَانَ يُعَظِّمُهٗ تَعْظِيْمَ الْمُرِيْدِ شَيْخَهٗ [1]

— معلوم ٿيو ته حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعاليٰ عنه سندن ايترو ادب ڪندا هئا جيئن ڪو مريد پنهنجي مرشد جو ادب ڪري. هڪ ڀيري حضرت خواجه صاحب رضي الله تعاليٰ عنه حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي حجري ۾ تشريف فرما ٿيا. حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن استغراق ۾ هوا ان دماغ ڪيو ته حضور جن کي اطلاع ڏيان. پر انهي منع فرمايو ته آهستي آهستي ٿي موٽيا ته مٿان حضور جن جي تشريف

[1] حاشيه الدرر المكنونات العرب المكتوبات ص ۲۴-۲۵.

ڪي حاجت نه پئي. ان حجري جي ٻاهران ٻيهي رهيا جيستائين حضور جن اندر ڪونه ويا. ان ڪان
پوءِ حضرت مجدد الف ثانيءَ جن کي ڏٺائون ته دروازي وٽ بيٺا آهن ۽ حضرت خواجه صاحب
فرمايو "محمد باقي" خَرَجَ مُعْتَمِرًا وَ قَامَ بِكَمَالِ الْأَدَبِ وَالتَّوَاضُعِ. حضرت مجدد الف
ثاني ٻاهر نڪتا ۽ ڪماحقه ادب ۽ تواضع سان سندن اڳيان اچي بيٺا.

حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جي اعلى درجي هوڻ ڪري مٿين
طريقن سڀني جا اولياءِ ڪرام رضوان الله تعالى عليهم اجمعين عاشق ٿي پيا سڀني
جي دعوى هئي ته حضرت مجدد الف ثاني اسان جو آهي ۽ اسان جي طريقي کي رواج ڏياري.
آخر جناب رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله تعالى عليه وسلم جي حڪم موجب هر هڪ
ولي پنهنجي پنهنجي امانت حضرت مجدد الف ثاني کي عطا ڪئي. حضرت خواجه مجدد الف ثاني
رضي الله تعالى عنه سڀئي امانتون پنهنجي خاص امانت سان ملايون. سندن خاص (امانت) نسبت کي عنو
ڪرڻ فرمايو جو ٻين سڀني رضي الله عنهم جو اصل مقصود هو ته اسان کي بروز قيامت جي
اجر حاصل ٿئي. سندن مقصد الله جل وعلا پورو ڪرڻ فرمايو. هي فيصلو ان ڏينهن ٿيو
جڏهن حضرت غوث الاعظم رضي الله تعالى عنه جو خرقو مبارڪ کين پهتو.

کين حضرت غوث الاعظمؓ جو خرقو عطا ٿيڻ

روضة القيوميه[1] جي ساک ٢ قيوميت ۾ آهي ته هن سال
جو خرقو جناب قطب الاقطاب غوث الاعظم محي الدين عبد القادر
جيلاني پنهنجي صاحبزاده سجاده نشين سيد تاج الدين عبد الرزاق رضي الله تعالى عنه کي
حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه تائين پهچائڻ لاءِ عطا فرمايو هو سو امانت طور
پشت به پشت هلندي حضرت سڪندر شاه قدس سره کي مليو جنهن خرقه جي اصلي وارث
حضرت مجدد الف ثاني کي اچي ڏنو.

تفصيل اهو جو آهي ته حضرت شاه سڪندر کي سندس ڏاڏي شاه ڪمال قدس سره
اهو خرقو حوالي ڪيو هو ۽ کيس چيو هو ته هن خرقي جو وارث جڏهن ميدو ٿئي ته
اُن کي ڏجو. شاه سڪندر اهو خرقو پنهنجي ڏاڏي جي مزار شريف تي رکي ڇڏيو هو. جڏهن
حضرت مجدد الف ثاني جي فيض جو غلغلو زمين کان آسمان تائين ويو ۽ پهتو ته هن شاه
ڪمال قدس سره شاه سڪندر رحمة الله کي خواب ۾ چيو ته اهو خرقو. قيوميت مآب حضرت

---

[1] روضة القيوميه رکن اول، اردو ترجمو مطبوعه لاهور ص١٠

مجدد الف ثانيءَ کي پهچائي ڏي. شاه سڪندر قدس سره ويچار ڪيو ته گهرجي نصيب ٿئي کي
ڪيئن ڏيان. وري ٻئي ڀيري ڪيس شاه ڪمال قدس سره حڪم فرمايو ته پر ايو حق تو ڀاڻي
وٽ ڇو رکيو آهي، جلدي ضروري هي خرقو مالڪ کي پهچائي ڏي. وري به شاه سڪندر جاني ٻڌي.
ٽئين ڀيري ڪيئن لنگهي شاه ڪمال سخت ناراض ٿي ڪيس فرمايو ته جي: پنهنجي خيريت ٿو گهرين
ته هي خرقو اصلي وارث کي ڏي نه ته تنهنجي امانت کسجي ويندي. شاه سڪندر مجبور ٿي
خرقو مبارڪ حضرت مجدد الف ثانيءَ جي حضور پُر نور ۾ اچي پهچايو. ان وقت پاڻ صبح جي نماز
بعد مراقبي ۾ مشغول هوا. مراقبي کان فارغ ٿي اهو خرقو حضور انور جن ڍڪيو ۽ قادري
نسبت ڏانهن متوجه ٿيا ايتري ۾ قادري نسبت ايتري قدر غلبو ڪيو جو نقشبندي
نسبت مغلوب ٿي وئي. وري نقشبندي نسبت ايتري قدر غلبو ڪيو جو قادري نسبت جهڙي
ٿي وئي. اهڙي طرح ڪيترا ڀيرا ڪڏهن هڪ نسبت غالب ٿي ڪڏهن ٻي.

سرهند شريف ۾ اُمت جي
سڀني وليـن جي تشريف آوري

ايتري ۾ جناب حضرت غوث الاعظم رضي الله تعالى عنه پنهنجن سمورن پيرن پنهنجي
طريقي جي سمورن خليفن، مريدن ۽ جناب شاه ولايت مآب حضرت علي ڪرم الله وجهه سميت
تشريف فرما ٿيا. ان کان پوءِ حضرت بهاءالدين شاه نقشبند رضي الله تعالى عنه پنهنجن
سڀني پيرن ۽ پنهنجي طريقي جي سڀني خليفن، مريدن ۽ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه
سميت تشريف آندي ۽ حضرت خواجه بزرگ باقي بالله رضي الله تعالى عنه پڻ تشريف فرما ٿيا ۽ پوءِ پاڻ
۾ مناظرو ڪرڻ لڳا ــــ حضرت غوث الاعظم رضي الله تعالى عنه فرمايو ته هن مرد
بزرگ ”مجدد الف ثاني“ ٻاراڻي حالت ۾ منهنجي امانت قادري حاصل فرمائي آهي“ يعني ننڍپڻ ۾
شاه ڪمال جي زبان چوسي سموري قادري نسبت ورتائون جنهن جو ذڪر مٿي گذريو آهي تنهن
ڪري سڀني کان منهنجو حق زياده آهي ۽ مناسب آهي ته هي پيارو خرقو اجل وعلا جو منهنجي
طريقي کي رواج ڏياري. ــــ خواجه بهاءالدين شاه نقشبند رضي الله عنه فرمايو ته
تنهنجي اهو منهنجي سلسلي نقشبنديءَ جي ارشاد جو مسند نشين آهي ۽ جانشين خاص جناب پيغمبر
خدا صلي الله عليه وسلم کان ڪيس پهتي آهي ۽ هاڻ ٻانهي ۽ بزرگ کي اسانجي وسيلي سان پهتي آهي

اٿئي ڪري اسانجو حق وڌيڪ آهي تنهنڪري اهو مرد اسانجي طريقي نقشبنديءَ کي رواج ڏئي.

”اها نسبت خاص جيڪا رسول مقبول صلي الله تعاليٰ عليه وسلم جن حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه کي عطا ڪئي هئي سا امانت طور حضرت خواجگان ۾ هلي ٿي آئي ۽ آخر انجي وارث حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي عنايت ٿي جنهجو تفصيل روضة القيوميه ۾ آهي.

”ايتري ۾ چشتي طريقه جي بزرگن بہ تشريف فرمائي ۽ انهن فرمايو تہ اسان بہ انهيءَ دعويٰ جا حقدار آهيون ڇو تہ انهي مرد خدا (مجدد الف ثاني) جو والد بزرگوار ڏاڏا بزرگوار اسانجي طريقي ۾ هئا انهيءَ طرح طريقي سهروردي ۽ ڪبرويه طريقن جا مشائخ بہ تشريف فرما ٿيا ۽ مناظرو ٿيڻ لڳا هر هڪ پنهنجي طريقي جي مناسبت حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي پاڻ ڏانهن ٿي ڇڪيو تہ اسانجي طريقي کي رواج ڏيو فرمايو

ولين سڳورن جو بيشمار جهڳڙو ٿيڻ
آنحضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جو فيصلو فرمائڻ

”خواجه محمد هاشم ۽ مولانا بدرالدين قدس سرهما لکن ٿا تہ هن ڳالهين تمامت جي ولين چار روح پاڪ ايتري قدر سرهند شريف ۾ گڏ ٿيا جو سرهند گهٽيون ۽ بازار ڀريون بلڪ شهر جي گرد نواح ۽ آس پاس جا ميدان اوڙا ڳوٺ پڻ ڀرجي ويا. صبح کان ٻيپهري نماز تائين اهو مناظرو پيو هليو آخر حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جن حضور ۾ هرجي سيني فيصلو ڪيو پاڻ انهي لطف ۽ ڪرم جي سيني کي تسلي ۽ دلاسا ڏئي فرمايائون تہ توهان سڀئي پنهنجون پنهنجون امانتون هن منهنجي پياري فرزند کي ڏيو ته هن مرد جي هٿان نقشبندي طريقي جو رواج زياده ٿيندو ڇو ته جا امانت خاص هن مرد کي پهتي آهي سا بلاواسطي طريقي نقشبندي وارن جي معرفت ان کي پهتي آهي ۽ هن طريقي نقشبندي جو سردار حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه آهي جو سواءِ نبين جي باقي ساري مخلوقات کان ڀلارو آهي ۽ هن طريقي ۾ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي پيروي ۽ بدعت جي ڪمن کان ڪناره ڪشي حد کان زياده آهي. هن کان پوءِ ٻئي درجي تي هن منهنجي پياري کان قادري طريقي جو رواج ٿيندو ڇو ته هن طريقي جو مقصد حق آهي.

باقي ٻين طريقن کي ساڳيا ڪجھ فائدا وٺندا.

سڀني طريقن جي امانتن جو
طريقي مجددي ۾ ملي وڃڻ

هن ڪان پوءِ سڀني طريقن جي مشائخن جناب سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي حڪم ۽ وجب پنهنجون پنهنجون امانتون حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي نظر ڪيميا اثر اڳيان حاضر ڪيون. پاڻ انهن سڀني امانتن کي پنهنجي طريقي ۾ ملائي ڇڏيو ۽ پنهنجي نسبت خاص کي جنهن سبب ڪري الله تعالى کين ممتاز فرمايو هو انهن ۾ داخل ڪيائون جنهن سبب اهي سڀ امانتون منور ٿيون. هن ڪان پوءِ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي طريقي ۾ سندن امانت خاص ۽ باقي ٻين طريقن جون امانتون گڏجي ويون. جيڪو به سندن طريقي مجددي ۾ داخل ٿو ٿئي سڀني ولين جي طريقن کان بهره ور ٿو ٿئي ۽ سڀني طريقن جي مشائخن کي انجاج ٿو ملي. هي واقعو سورهين ذوالحجه ١٠١٢ ته سومر ڏينهن هجري جي ڏهاڙي ڏينهن ۽ مغرب جي وچ ۾ ٿيو.

هن بيان مان حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جون ڪيتريون ڪرامتون ۽ وڏايون ظاهر ٿيون ٿا معلوم ٿين ٿا جو فڪر ڪندڙن کي مخفي ناهن.

صاحب "نفائس المسانحات في تذييل الباقيات الصالحات" جو، علامه محمد مراد مڪي قدس سره اهو واقعو مختصر نموني سان هيٺين عبارت ۾ ٿو لکي

وَهٰذَا يَدُلُّ عَلٰى عُلُوِّ شَانِهٖ وَيَشْتَمِلُ عَلٰى اَنْوَاعٍ مِّنَ الْكَرَامَاتِ كَمَا لَا يَخْفٰى عَلَى الْمُتَأَمِّلِ فِيْهِ

حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي خاص
نسبت جي عنايت حضرت مجدد الف ثاني کي عطا ڪئي

روضه جي جلد اول جي شروعات ۾ لکيل ڪرامت مختصر احوال ڏنل آهي. جڏهن آيت "اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا" جي حضرت رسول مقبول صلي الله تعالى عليه وسلم تي نازل ٿي ته کين اختيار ڏنو ويو ته ڪهڙو ته دنيا ۾ رهو ڪهڙو ته لقاء رب جو حاصل فرمايو". حضور جن صلي الله عليه وسلم جن هن ته پنهنجي امت جي حق ۾ بالڪل ڪريم

۽ رحيم ھوا. اھو حڪم ٻڌي غمگين ٿيا ته متان منهنجي اُمت مون کان پوءِ اسلام کان ڦري وڃي،
جيئن اڳوڻن نبين جون اُمتون ڦري ويون ھيون حالانڪ نبي سڳورا انهن ۾ موجود ھوا
جيئن سامري جو قصو آھي. پوءِ الله تعالىٰ جَلَّ وَعَلا جناب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم تي وحي
نازل فرمايو ته تنهنجي اُمت ٻين امتن کان زياده ڀلي ۽ صالح آھي. ھن اُمت جو نگھبان آءٌ
آھيان ھن اُمت ۾ علماء ڪرام اھڙا اھڙا ٿيندا جو اڳوڻن اُمتن جي نبين وانگر ھوندا جيئن ته انهي
ڳالھ تي قرآني آيتون ۽ حديثون دلالت ڪري رھيون آھن، (۱) قوله تعالىٰ كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ
اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ (الآية) (۲) اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ○ ٻيو پڙ ۾ دگا جو
وعلا حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي اطمينان ڪئي لاءِ اُمت جي سڌري حالات کان
آنحضرت صلي الله عليه وسلم کي واقف فرمايو ته ھيترا ولي ۽ صالح مرد تنهنجي اُمت ۾ ھوندا. جڏھن حضرت
رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي نظر آخرين زماني تي پئي، ته ڏٺائون ته انهي زماني جا ماڻھو
فسق ۽ فجور ۽ حق تعالىٰ جي نافرماني ۾ ڪوشش ڪندا ۽ نبوت جي زماني کان پري رھڻ سبب
ساري جهان ۾ ظلمت پکڙجي ويندي، خيال فرمايائون ته مون کان پوءِ به نه ٿيئو آھي جو اڳ
ھزار سالن کان پوءِ ٿيندا وھو. انهي سبب ڪري پنهنجي نسبت خاص الخاص جو سڀني ڪمالات
جي منتها ھئي، حضرت صديق اڪبرؓ کي گھرائي عطا فرمايائون ۽ وصيت فرمايائون ته ھيءَ نسبت
امانت ھئي اچي ۽ ھزار سال بعد، انجي اصلي وارث کي ڏئي ڇڏي. اھو مرد ھيڏي ھيڏي دين
اسلام کي رواج ڏياريندو، ساري جهان انجي نور کان منور ٿيندا ۽ انجي فرزندن ۽ خليفن
جي وسيلي قيامت تائين انجي ھدايت جو نور قائم رھندو وغيره وغيره.

نسبت خاص حضور جن تائين
ڪھڙي طرح پهتي انجو مختصر ذڪر

جا نسبت خاص حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالىٰ عنه کي جناب رسول خدا صلي الله عليه وسلم
کان حاصل ٿي، اھا نسبت حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالىٰ عنه کي گھرائي حوالي فرمايائون
ان کان حضرت صديق اڪبر انعام ڏيو ته انهي نسبت جي نگھباني ڪجو ۽ پنهنجي حوالي ڪرڻ ان کان
پڻ محافظت جو انجام وٺجو. اھو سلسلو جاري رھي، جيستائين انجو اصلي وارث پيدا ٿئي. حضرت
سلمان فارسي رضي الله تعالىٰ عنه اھا نسبت خاص حضرت قاسمؓ بن محمد بن ابي بڪر صديق
رضي الله تعالىٰ عنهم جي حوالي ڪئي. انهيءَ پنهنجي ڏهٽي حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعالىٰ عنه

جي حوالي ڪئي. انهيءَ سببان ئي امام صاحب رضي الله تعالى عنه جو فرمودو آهي ته "مونکي صديق اڪبرؓ ٻه ڀيرا ڄڻيو." (ولادت صوري ته ظاهر آهي جو ڀلا حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جو ڏهٽو هو ۽ ٻي معنوي ظهور حضرت امام صاحب رضي الله تعالى عنه جو حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جي سلسلي ۾ داخل ٿيڻ آهي.) ———— حضرت سيدنا ومرشدنا امام جعفر صادق رضي الله تعالى عنه تائين انهيءَ نسبت جو خاص ظهور وهو تنهن کان پوءِ پوشيده رهيو. انهيءَ وجه آهي جو جناب رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله عليه وسلم جو ارشاد آهي ته "خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ." پوءِ اها نسبت خاص امانت طور حضرات خواجگان جي سلسلي ۾ هلي پئي آئي جن ته حضرت امام الاولياء امام جعفر صادق رضي الله تعالى عنه کان اويسيت طور اها نسبت حضرت سلطان العارفين بايزيد بسطامي رضي الله تعالى عنه کي عطا ڪئي ان حضرت شيخ ابوالحسن خرقاني رضي الله تعالى عنه جي حوالي ڪئي جيئن اهڙي طرح حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعالى عنه تائين اچي پهتي. انهيءَ وچ ۾ اها نسبت لڪل رهي ۽ ڪنهن تي به ظاهر نه ٿي تان جو ڏهه سو نوهين ١٠٠٩ ۾ حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعالى عنه اها نسبت خاص امانت با سلامت سندس اصلي وارث حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي حوالي ڪري ڇڏي. هزار سال بعد وري انهيءَ نسبت جو ظهور ٿيو انهيءَ واسطي جناب رسالت مآب صلي الله عليه وسلم فرمايو آهي "اِنَّ اُمَّتِيْ اَوَّلُهَا خَيْرٌ وَّ آخِرُهَا خَيْرٌ وَّ وَسَطُهَا كَدِرٌ" جنهن وقت اها نسبت جا رسول خدا صلي الله عليه وسلم جي ڪمالات نبوت جو اخص خاص وهو. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه تي ظاهر ٿي جنهن جو ڪنهن به اهل الله کي پتو ئي نه پيو. انهيءَ نسبت خاص جي وسيلي سان بدعت ۽ گمراهيءَ جا سارا ئي جهان مان نڪري ويا ۽ حق ظاهر ٿي چمڪيو. شريعت ۽ طريقت جو ڌڙ جو جناب رسول خدا صلي الله عليه وسلم جي زماني مبارڪ ۾ هو، اهو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي وقت ۾ ٻيهر تازو ڪيو. صحابن ڪرام ۽ مجتهدن سڳورن کان پوءِ جيڪي شريعت ۽ طريقت ۾ نيون بدعتون شامل ٿي چڪيون هيون انهن جي بنياد کي ئي حضور جن پاڙان پٽي ڇڏيو. سندن مڪتوبات شريف مٿين ڳالهه تي ثبوت ڏيئي رهيا آهي. سندن توجه سان سارو جهان مشرق کان مغرب تائين روشن ٿيو ۽ ان شاء الله تعالى قيامت تائين اهڙي طرح روشن رهندو. حضور جن پنهنجي وقت کي صحابن جي طبقه سان پوري مشابهت ڏياري، انهيءَ واسطي جناب رسول خدا صلي الله تعالى عليه وسلم فرمايو آهي. "مَثَلُ اُمَّتِيْ كَمَثَلِ الْمَطَرِ لَا يُدْرٰي اَوَّلُهَا خَيْرٌ اَمْ آخِرُهَا خَيْرٌ اَمْ"

نسبت خاص، جو هن رسالي بعد حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جن ۾ ظاهر ٿي ان جي باري ۾ هڪ شخص جا ڪئي فرمايو آهي.

بعد الف آن سر مخفي شد جلي — از محمد شيخ احمد کابلي

— سبحان الله! جهڙي طرح الله جل وعلا کين نسبت خاص ملڻ جو طريقو لاثاني عطا فرمايو، تهڙي طرح سندن ارشاد جو فيض به بالڪل ٿوري وقت ۾ روئي زمين ۾ پکڙجي ويو، جنهن جو نظير ملڻ محال آهي. اهو الله جل وعلا جو فضل آهي جنهن کي گهري تنهن کي عطا فرمائي.

— علامه محمد مراد مکي الدرر المکنونات جي حاشيه صفحه ٢٨ ۾ حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي اشاعت فيض جي باري ۾ گهڻو لکيو آهي. مختصر عبارت تبرڪ طور هت لکان ٿو.

حتى انتشرت انوار فيضه في اسرع الاوقات الى اطراف العالم وعمت اسرار فضله من ادركه الى نهاية الاخرين من بني آدم ولا زالت الى يومنا هذا تتزايد يوماً فيوماً بواسطة خلفاء حضرته واولاد اولاده على جهة التي عم بركته من جميع الممالک الاسلامية الا وفيها من ينورها بطريقته من الاعلام بفضل الله الملک العلام

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي نسبت خاص ۽ قيوميت جي منڪرن تي خدائي غضب

— سال ڇونتين ذڪر قيوميت جي ۾ صاحب روضه جي لکيو آهي ته جڏهن ٻن رڪن حضور جن جي عالي شان ڪمالن جو انڪار ڪيو ته جون ان ماڻهن کي ڪسجي ويون. شيخ تاج قدس سره به انهن ماڻهن مان هڪ هو. شيخ تاج پنهنجي باطني احوال کسجي وڃڻ جي ڪري ڏاڍو پريشان ٿيو. خواب ۾ ڏٺائين ته ٻه سڳو رنگ جا ماڻهن جي هڪ وڏي مجلس آهي انهن مان هڪڙو شيخ تاج کي اوچتو ئي ٿو ته اٿي وڃ جو هن کي آهين جو انهن جي ولين ۾ نه ڏسي سگهيو آ. جيئن ته ڪي مصلحتون آهن ته جيڪو هڪ سر تخت جي ٻاهر جو منڪر ٿيندو ان جا دين ۽ دنيا خراب ٿيندا ۽ پسند س ايمان کسجي ويندو. اها الله يقين ڪري ميج ۽ توبه ڪر مجلس جي هر هڪ ولي شيخ تاج کي هدايت ڪئي. شيخ تاج حيران ٿيو ته اهو ڪير آهي جو تخت اوليائن مان آهي جنهن جي انڪار سبب قهر جو لائق ٿيو آهيان. ان تي ٻڌايائون ته اسان سڀني مجلس جو صدر جناب خليفه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه آهي ۽ سڀني ولين سڳو رنگ جو هن مبارڪ الهي طرف آهي، سڀني مجلس جا سردار بادشاهه آهن. شيخ تاج ڏاڍو شرمسار ٿيو ۽ توبه تائب

۾ حضور ۾ اچي معافي گهرڻ لڳا.

شيخ حسام الدين جو خواب

شيخ حسام الدين قدس سره ٻڌايو ته هڪ ڀيري مون خواب ۾ ڏٺو ته جناب رسالت پناه صلي الله عليه وسلم هڪ منبر تي چڙهي حضرت مجدد الف ثانيءَ جي تعريف ۾ خطبو پڙهي رهيو آهي ۽ پاڻ بالڪل جنهن طرح فرمائي ٿو ته مون کي وڏو فخر حاصل ٿيو آهي جو منهنجي اُمت ۾ هڙو شخص اچيو آهي ۽ پاڻ اهڙو ظاهر ٿيو آهي، جنهن منهنجي دين کي بالڪل چڱي طرح سنڀاليو آهي ۽ انبياءَ ۽ منهنجي اُمت جي وليُن ۾ نروار پيو آهي؟

اُن وقت جي درويشن جو واقعو ٻڌائڻ

اُن وقت جي درويشن مختلف خواجگان جي پڙهيو ته هڪ صاحب کشف کي ڏسڻ ۾ آيو ته هر هڪ درويش جي هڪ ڏيو ٻاريو آهي ۽ جيتوڻيڪ ٻيو جو جلدي کو آيو جنهن ميڙ جي ڏيئن کي وسائي ڇڏيو ايتري ۾ غيب کان آواز آيو ته هي ڏيو حضرت مجدد الف ثانيءَ جي منڪر درويشن جا آهن. جن کي حضرت مجدد الف ثانيءَ جي توجه وسائي ڇڏيو. جنهن ڪري انهن جي ولايت جو ڪو اثر نه رهيو.

جيڪو حضرت مجدد الف ثانيءَ جو منڪر آهي تنهن تي وڏي مصيبت نازل ٿيندي

خواجه حسام الدين خواب ۾ ڏٺو ته حضرت خاتم المرسلين صلي الله عليه وسلم جن فرمائي ٿا ته حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعالى عنه جي سڀني ماڻهن جيڪي حضرت مجدد الف ثاني جا منڪر ٿيا آهن تن تي وڏي مصيبت نازل ٿيندي، جي جدا ٿيا آهن. ته جيڪو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي دشمن ڄاڻي ٿو معتقد ٿو نه هجي ته انهن تي مصيبت ڪانه اچي ويندي. جڏهن اهو خواب حضرت مجدد الف ثانيءَ جي حضرت خواجه حسام الدين قدس سره پيش ڪيو ته هن پاڻ ڏٺو ته مستحق ڀائي پڻ هن ۾ آهي. فقه جي ڪتابن ڏسڻ ۾ ايترو نقصو آيو آهي ته جيڪا هن جو نفس پيري ۾ ٿي قريب ڏٺاب. جي عقيدو ڏوڪ ته اهو ڀائي مستحق ڄاڻيو نه ٿو ته هيءُ معرفت نه آهي. ان ڪري حضور اقدس جناب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو اُن پيري ۾ وارث ڀائي ٿيندي سڀ اعتقاد سان پيو. الله تعالى انهن کي دشمن ۽ ڪينه سان مصيبت کان بچائي. ميڙ ۾ اهو آهي ته هڪ ڀيري ڪئي نه هو ته جيئن اچي معافي وٺي. اهو ملخصًا

معلوم ڪري گهرڻ ته هي سڀ حسد سبب ان هو مگر جڏهن حاسد جو سڀ

وڌندو ويندو، تان تو مجدد جي ڳالهه پوري ٿيندي. — علامه محمد صادق قدس سره چاندکو فرمايو آهي

وَانوارُ معارف الامام منتشرة و منبسطة في جميع الآفاق والاقطار لايقدر الخصم العنيد على سترها بغيوم الجحود والانكار بل كان انكارهم سببًا لشدة ظهور ذالك النور و زيادة الانتشار ـ ولله در من قال شعر

وَاذا اراد الله نشر فضيلة　　　طويت اتاح لها لسان حسود

(حاشيه الدرر المكنونات مرب المكتوبات ص۲۹)

حضرت سرهندي شريف ۾ مذهب جي امامن جو اچڻ

— صاحب روضة القيوميه جو مکتوبات معصومي کان نقل ڪري ٿو ته هڪ ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن فرمايو ته "حضرت امام اعظم ابوحنيفه رحمة الله عليه جن سيني استادن ۽ شاگردن سميت مون وٽ تشريف فرما ٿيا ۽ پنهنجو مذهب پيش ڪيائون. حضرت امام اعظم صاحب رحمة الله عليه سندن استادن ۽ شاگردن سان هڪ جي نور ۾ مون ۾ اثر ڪيو ۽ انهن جي نور جي مون کي فنا ۽ بقا حاصل ٿي. اهڙي طرح ٻئي ڀيري حضرت امام شافعي رحمة الله عليه پنهنجن استادن ۽ شاگردن سوڌو تشريف فرما ٿيا ۽ انهن جي نور مون ۾ اثر ڪيو ۽ انهي نور جي فنا بقا مون کي حاصل ٿي."

— حضرت اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن ٻنهي مذهبن جي رعايت ڪندا هوا ۽ اگرچ پاڻ حنفي مذهب جا هوا حضرت امام اعظم جي طرف ۾ حصو حق سمجهندا هوا ۽ حضرت امام شافعي ڏانهن هڪ حصو. — حضور جن کي جناب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم بشارت عطا فرمائي ته "تون هن امت جو مجتهد آهين ظاهري باطني اجتهاد تو تي ختم آهي" ڪيترا مسئلا سندن اجتهادي مکتوبات شريف ۾ موجود آهن الخ — راقم الحروف گذارش ڪري ٿو، هيستائين روضة القيوميه جو حوالو ڏنو جو علامه محمد مراد مڪي قدس سره جو بنائي ڪتاب ۾ جواهر علويه جا حوالا گهڻا ڏنا آهن جڏهن ته هتي جا ولي حضرت مجدد الف ثاني جي آباء اجداد قدس الله تعاليٰ سرهم جي بابت ۾ ٿورڪي تحقيق ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جا ڏاڏا سڀ عالم صالح ۽ فاضل هوا جن جا احوال تفصيل سان روضة القيوميه ۽ جواهر علويه ۾ آهي. زياده احوال جو خواهان انهن ڪتابن کي ڏسي، هت هڪ قطرو ان دريا مان ڏنو ٿو. ڪان عبارت بجنسه مختصر هي آهي: وكان آباء الكرام واجداد العظام كلهم من صلحاء الانام وعلمائهم وفضلائهم كما ذكر احوالهم في الروضة القيومية والجواهر العلوية بالتفصيل

بسم الله الرحمٰن الرحيم

نُورٌ عَلىٰ نُورٍ يَهْدِي اللهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ

(نور ٻيو - ٢)

حضور اقدس امام رباني قدس سره جا مختصر ڪشف ۽ ڪرامتون حضرات القدس جي جلد ثاني تان نقل

حضور اقدس جا ڪشف، ڪرامتون ۽ ملفوظات وڏن ڪتابن ۾ چڱي طرح لکيل آهن جنهن پڙهڻ سان طالبن مخلصن کي هدايت جا نور ظاهر ٿين ٿا، مون هت مختصر لکيو آهي ته اهو نور پڙهي طالبن جون دليون نور تي نور ٿين ۽ منڪرن جون دليون هدايت ياب ٿي مسرور ٿين

مڪاشفه ۽:- رمضان شريف جي پوئين ڏهي ۾ حضور اقدس فرمايو ته "اڄ مون کي عجيب معاملو ڏسڻ ۾ آيو. آءٌ مراقبي ۾ ويٺو هوس اوچتو ڏٺم ته هڪ شخص منهنجي پاسي ۾ ويٺو آهي خيال ڪرڻ سان معلوم ٿيو ته اهو سيد الاولين والآخرين حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وعلىٰ آله افضل الصلوات والسلام آهي. پاڻ فرمايائون ته آءٌ توهان لاءِ آيو آهيان ته توهان لاءِ اجازت نامو لکان جو هيستائين ڪنهن لاءِ به نه لکيو اٿم. ڏٺم ته ان اجازت نامي جي مٿان ۾ اهي لطف، نصيحتون ۽ مهربانيون لکيل آهن جي هن جهان سان لاڳاپو رکن ٿيون. ان اجازت نامي جي پٺتي پٺ اهي عنايتون ۽ مرحمتون لکيل هيون جن جو ٻئي جهان سان لاڳاپو ٿي رکيو. اهو ذڪر مڪتوبات شريف جلد ٽئين مڪتوب ١٠٦ ۾ آهي.

مڪاشفه ۽:- حضور اقدس فرمايو ته شريعت کي ڏٺم ته هن اسانجي جاءِ ۾ لٿي آهي جيئن ڪو قافلو ڪنهن جاءِ ۾ اچي لهي، اشارو منهنجي مسجد شريف ۽ حويلي ڏانهن ڪيائون

مڪاشفه ۽:- فرمايائون ته هڪ ڏينهن مون کي پنهنجا عمل نهايت گهٽ ڏسڻ ۾ آيا ۽ انهي حالت ايتري قدر غلبو ڪيو جو نماز ۾ الحمد شريف جي سورة پڙهندي جڏهن "اياك نعبد" جي لفظ تي آيس ته ڏاڍو نهايت حيران ٿي ويس ته ڇا ڪرڻ گهرجي، جي پڙهان ٿو ته مصداق لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ٥ جو ٿو ٿيان جي نه ٿو پڙهان ته ترڪ واجب جو ٿو ڪريان. ايتري ۾ الهام

ٿيو ته تنهن جي عبادت مان شرڪ ڪڍي ڇڏيو سو ٿي "اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ" جو مصداق ظاهر ٿيو.

مڪاشفه:- فرمايائون ته تڪلف ۽ تعصب جي ڪري ڪانه ٿو چئجي ته ڪشفي نظر ۾ حنفي مذهب جي نورانيت درياءِ عظيم جو نمونو ڏٺي ۽ ٻيا مذهب حوضن ۽ واهن وانگر نظر ٿا اچن.

مڪاشفه:- فرمايائون ته پنهنجي فرزندن کي ختني ڪرائڻ لاءِ مائي ڪٺي هئي، جا درويشن کي ڪا ڪا ريا نه هئي، جنهن ڪري منهنجي زبان تي آيو ته هي منهنجي خصوصيت قبول نه ٿيندي ۽ بعد حق تعاليٰ ٿو فرمائي "اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ" يعني تحقيق الله تعاليٰ پرهيزگارن کان قبول ڪري ٿو، انهيءَ کانپوءِ مون ٻڌو ته حضرت حق جل وعلا کان الهام پهتو "اِنَّكَ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ" يعني تحقيق تون پرهيزگارن مان آهين.

مڪاشفه:- فرمايائون ته مون کي جاتايو ويو ته منهنجي وقت کان حضرت مهدي جي زماني تائين ماڻهن کي الهام ۽ معاملات سان ڏيکي مون تي بخشيو ويو آهي، ڪو به ڪڏهن ظاهر ٿيندو.

مڪاشفه:- فرمايائون ته پنهنجي فرزند خواجه محمد صادق قدس سره جي تربت جي سامهون آيو مون ڏٺو ته سندس اها مون کي بهشت جي باغن مان هڪ باغ ڏسڻ ۾ آيو آهي.

مڪاشفه:- حضرت خواجه عروة الوثقيٰ محمد معصوم رضي الله تعاليٰ عنه روايت ٿو ڪري ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته منهنجي بدن جي خاڪ جنهن جڳهه جي قبر ۾ پئي هوندي انشاءَالله تعاليٰ جي ڪرم سان عنايتن ۽ رحمتن جو اميدوار آهي، پوءِ جو بدن مقدس دفن ٿيندو ان لاءِ ته نهايت زياده پلائي آهي.

مڪاشفه:- سندن ٻڌهي مبارڪ جي آڱر لاءِ جو سندن وقت ۾ احاطو جو دائري ڏال هو تنهن لاءِ فرمايائون ته انهيءَ زمين ۾ باغ آهي بهشت جي باغن مان.

فائدو:- هن وقت ان زمين اڳ واڙيءَ جو سنڌ ۽ جاتايل هوندي.

مڪاشفه:- پاڻ فرمايائون ته الله جل وعلا مون کي هن طرح جاتايو آهي ته جيڪي معرفت ۽ حقيقتون مون لکيون آهن، يعني رسالاءِ مڪتوبات شريف جن سان پيل آهي "حضرت مهدي موعود جي نظر کان گذرنديون، انهي کي سڀ تمام گهڻو قدر ڏيندو ۽ قبول ڪندو.

مڪاشفه:- فرمايائون ته حضرت مهدي موعود هن نسبت عالي ۾ داخل ٿيندو. انشاءالله، پنهنجي نسبت ڏانهن عيا ٿون جيئن پنهنجن رسالن مڪتوبن ۾ لکيو اٿن. بهجة السنية ۾ علامه محمد بن عبدالله خاني خالدي قدس سره هن طرح لکيو آهي.

وَكَانَ يَقُوْلُ قُدِّسَ سِرُّهٗ نِسْبَتِيْ هٰذِهٖ تَبْقٰى بِوَاسِطَةٍ اَوْ لَا وَلَدِيْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ حَتّٰى
اَنَّ الْاِمَامَ الْمَهْدِيَّ يَكُوْنُ عَلٰى هٰذِهِ النِّسْبَةِ الشَّرِيْفَةِ

مڪاشفو:- پاڻ فرمايائون ته نظر ڪشفي ۾ تواچي ته جهان کي بدعت جي اونداهه ڪوري ڇڏيو آهي ۽ سنت نبوي عليه الصلوٰة والسلام جو نور ناياب آهي ۽ انگريزن جا پير ڄمي ويا آهن عجم عجم تي ڪاري ڪئي اٿن

مڪاشفو:- پاڻ فرمايائون ته ڪي بدمانهو منهنجي طريقي ۾ داخل ٿيا آهن ۽ قيامت تائين واسطه يا سواءِ واسطي جي داخل ٿيندا اهي سڀ هاڻي منهنجي نظر هيٺ آيا آهن انهن جو نالو ۽ نسب ۽ جسم ۽ رهڻ جي جاءِ مونکي عالم غيب ۾ ڏيکاري وئي آهي جي ڳالهه ته هو نه ٿيني جو هاڻي بيان ڪري ڇڏيان

مڪاشفو:- هڪ ڏينهن حضور اقدس جن قضاءِ حاجت لاءِ پاءِ خاني ۾ آيا ته ڪنهن هڪ پيالو پاڻي ڀريل دست ۾ آيو جنهن تي اسم الله جل جلاله جو لکيل هو، اهو پيالو مبارڪ پيٽ پاڻي ۾ پيل پيو هو. حضور اقدس جن اهو پيالو ڪڍي ڇڏيو. خادم کي فرمايائون ته ڪو ڪپڙو آڻ پوءِ پاڻ انهن هٿن مبارڪن سان انکي ڌوتائون. خادم عرض ڪيو ته آسين ٿا ڌوئون، پر پاڻ انهن کي ڌوئڻ نه ڏنائون ۽ پاڪ ڪرڻ کان پوءِ ان پيالي کي مٿاهين جاءِ تي اچي ڪپڙي سان ڍڪي تمام گهڻي تعظيم سان رکيائون. پاڻ جڏهن به پاڻي پيئڻ جو ارادو فرمائيندا هوا ته ان پيالي ۾ پيئندا هوا. انهيءَ وچ ۾ رب الارباب جل وعلا کان حضور اقدس کي خطاب مستطاب پهتو ته جيئن تو منهنجي نالي کي تعظيم ڏني آهي تيئن مون تنهنجي نالي کي دنيا ۽ آخرت ۾ تعظيم وارو ڪيو. پاڻ فرمايائون ته جيڪا هن سوره رياضت ۽ مجاهده ڪيا ناهه ته به جي فيض مليو هن ادب جي عمل مان مليو، انهن مجاهدن نه مان حاصل ڪين ٿيندو هان.

مڪاشفو:- پاڻ هڪ ڏينهن صبح جي حلقي سان مراقبي ۾ مشغول هوا ۽ مٿن پنهنجن عملن جي گهٽتائي سبب عجز جي حالت گهڻو غلبو ڪيو، درگاهه باري تعاليٰ جي ۾ نهايت عجز ۽ زاري ڪيائون. حڪم ٿيو "مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ" حضرت غَفَّارُ الذُّنُوْبِ سَتَّارُ الْعُيُوْبِ کان ڪين خطاب مليو غَفَرْتُ لَكَ وَلِمَنْ تَوَسَّلَ بِكَ بِوَاسِطَةٍ اَوْ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ يعني مون توکي بخشيو ۽ جن توکي وسيلو ڪيو واسطي سان يا بغير واسطي ڏينهن قيامت تائين تن کي به بخشيم. فرمايائون ته هن بشارت جي اظهار ڪرڻ لاءِ حڪم ٿيم.

مڪاشفو:- برات جي صبح جو ڪين ڪشف ٿيو ته شيخ طاهر لاهوري، جو سنڌ نه خاص مان هو تنهن کي سعادت واري مان ڪڍي بدبختن ۾ داخل ڪيو

اٿي پاڻ، درگاهه الاهي ڏانهن متوجه ٿيا نظر ۾ آيو ته عرش مجيد ۾ هن قضا کي مبرم لکيو اٿئي، پاڻ حيران ٿي ويا. اهي ڳالهه حضرت غوث الثقلين قدس الله سره جو خادم ٻڌي آيو جو ٿيو اٿئي ته قضا مبرم ۾ تصرف ڪرڻ جي مونکان سواءِ ڪنهن کي به توفيق ناهي. پاڻ حضور باري تعاليٰ ۾ نهايت عاجزي سان هن طرح عرض ڪيائون ته جنهن اوهان جي تو لاءِ عرض پانهن مان هڪ برگزيده ٻانهي تي اها عنايت ڪئي آهي، انهن مان هن درويش کي پڻ مستثنيٰ ڪرڻ تنهنجي مهرباني کان پري ناهي. سندن اهو عرض قبول ٿيو ان وقت معلوم ڪيائون ته هيءَ قضا جو قسم جو، لوح محفوظ ۾ مبرم آهي، مگر الله جل وعلا وٽ معلق آهي، ان ۾ ڪنهن جي شفاعت يعني سفارش يا ڪنهن به امر سان اخص الخواص کي تصرف جي اجازت ملي آهي باقي جا قضا، الله جل وعلا وٽ مبرم آهي اها مٽجي نه سگهندي. "مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ" جي معنيٰ انهي ڳالهه جي وضاحت ڪري ٿي.

راقم الحروف:- مولانا شيخ خالد ڪردي، يمني، مجددي، قادري پنهنجي مڪتوب ۾ جو عبدالله بادشاهه ڏانهن لکيو اٿئي، ان ۾ مٿين ساڳي تقرير جا حضور امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن، مڪتوبات شريف[1] ۾ لکي آهي سا بيان ڪري پوءِ هن طرح ارشاد فرمايو:

"وما يحكى عن بعض اصحاب الغوث الاعظم الكيلاني ان الله تعالى رد له مبرم القضا فغير ثابت بهذا اللفظ وبفرض ثبوته هو الشاذ ثم فالولي لقي ربه في نطقه بغير الشرع مع سكره و صحوه ولا يجوز تقليد غيره له بصحوه و صحوه ولا يسقط التكليف الا عمن سقط عنه شرعا وايضا الخطاء الكشفي كالخطاء الاجتهادي يعذر صاحبه ولا يقلد فيه ومن لم يجوز الخطاء على الاولياء لم يفرق بين النبي والولي لما ايضا قد يكتب في اللوح المحفوظ امر من غير تعليق فيظنه بعض اهل الكشف مبرما لعدم رؤية تعليقه في اللوح فيخبر بابرامه و صادق بحسب الظاهر لانه لم يره الا مبرما مع انه معلق في علم الله تعالى. فالمعلق قسمان احدهما معلق في العلم واللوح. والثاني معلق في العلم مبرم في اللوح وما وقع للغوث الاعظم قدس سره الاقوم من القسم الثاني وقد وقع لغيره من الاولياء ايضا وكما يجب التحرز عن انكار الاولياء يجب التحرز عن الغلو في الاعتقاد بهم بحيث يؤدي الى الخلل

---

[1] مڪتوبات شريف حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جلد اول مڪتوب نمبر ٢١٧ ۾ قضا مبرم ۽ قضا معلق بابت بيان آهي.

في غرض العقيدة وهذا اكثر من المفرطين في حسن الظن بالاولياء. اه ملخصا

مڪاشفه:- پاڻ فرمايائون ته هڪ وقت بانگ کان پوءِ دعا گهري پئي. هڪ ڳوٺاڻي مريد هوم. دعا جي وچ ۾ خيال آيم ته هن کي دعا گهرڻ جو ڪو به ادب کان پري آهي. پوءِ هن کي دعا ۾ مشغول ڏٺم. انکي ادب جي رعايت ڪري ياد رکڻ گهرجي. غفار ستار کان آواز پهتم ته توکي هرگز عيب نه ڏسڻ گهرجي جو هن ادب نه ڪيو آهي.

مڪاشفه:- هڪ ڀيري حضور اقدس قدس سره جن پنهنجن فرزندن، جن سڀني حضور جن جي وفات فرمائي هئي، تن جي روحن مبارڪن کي ختمي ڏيارڻ لاءِ طعام تيار ڪرايو، پنهنجو هٿ شاهزادن ڏانهن ڪيو ۽ فرمايائون ته، گهڻي توجه بعد معلوم ٿيو ته اهو طعام قبول پيو. ائين معلوم ٿيو ته ملائڪ سڳورا طعام جا طبق کڻي سڀني فرزندن جي قبرن تائين پهچائي ويا ۽ بهشت جي باغن مان هڪ باغ ۾ کين ڪٺا ڪيائون. پوءِ ڏٺم ته سارو طعام انهن کي ڏنو ويو. تنهن کان پوءِ ڏٺم ته انهن جي مٿيون استعداد ظاهر ٿيو ۽ عروج ڪرڻ لڳا. جڏهن گهڻو عروج ڪيائون ته هن بهشت کان ٿيو جڏهن ۾ نهايت مرتبي شان ۽ تازگي سان اندر آيا. جڏهن ته حضور اقدس خواجه امام رباني قدس الله تعالى سره جن ختمي ڏيڻ وقت مرتبي مومنن، مومنيائن ۽ ملائڪن کي پڻ شريڪ ڪيو هو، تڏهن ڪري فرمايائون ته ڪافي مومن ۽ مومنيائي جي اهڙي نه توجهه اهو طعام نه پهتو هجي، ڪو بهشت نظر نه آيو. جوانهي معمائي کان خالي هجي ۽ پڻ ڏٺو ته ملائڪن ڏانهن به قسما قسم خوشيا تائين جنهنجي ثواب مڪجه گهڻائي نه ڪيائون. اه ملخصا

حضور اقدس جا ڪجهه ارشاد
حضرات القدس جي جلد ثاني تان ورتل

ارشاد:- پاڻ فرمائيندا هوا ته دنيا جي ڪاروبار ۾، هڪ ڪُنڊ ۾ ويهي، هر هڪ ڪنهن طلب پٺيان هي، لذت حاصل ڪرڻ جي برابر نه ٿي سُجهي. پر جيڪي جوهر ٿي سگهن حاصل ڪري نه ٿيون سگهن. ڪن مان جو ڪو عارف کي ملڪيت مان بشريت ۾ تو آئي سو ڪانَّ ڪانسولي في شيءٍ ٿي ڪڏهن جڏهن تهجد جي وقت طعام جي ڪدورت مثالي صورتن ۾ نظر ايندي آهي.

ارشاد:- فرمايائون ته مونکي جيڪي عطا ٿيو آهي سو الله پاڪ عزّ نواله جو فضل ۽ عون ۽ جنهنجو بها نو حضرت سيد الانبيا عليهم الصلوٰة والتسليمات جي متابعت آهي. ان ڪري جنهن ڪم جو مدار ٿو ڪيا ٿيا، مونکي سڀ ڪجهه سنّت محمدي صلي الله عليه وسلم جي تابعداري وانگر

مليو آهي. باقي جو ڪجهه نه مليو اهو انهيءَ سبب هي آهي ته مون کان ڪجهه بشريت، تا بون ري ۾ ڪو
نقصان ٿيو هوندو. ان ڳالهه ڪندي فرمايائون ته هڪ ڏينهن پاءِ خاني ۾ وڃڻ وقت اول ساڄو پير
رکيم، جنهن ڪري مون تي احوال جا دروازا بند ٿي ويا. پشيماني ۽ استغفار کان پوءِ ان جاءِ
تان موٽيس

ارشاد ٣ فرمايائون ته هڪ ڏينهن پيشاب جي غلبي ڪري تڪڙ ۾ پيشاب ڪرڻ جي جاءِ
۾ آيس، اوچتو مون جو ڪلهو ٻنهي ٻانهن جي ڏسڻ ۾ آيو جو تلوءَ جي جلد کان
ان جاءِ تي پيو هو. جنهن تي سورة قرآن شريف جي ڪن لکيل جو اسباب آهي ته انهيءَ ڪري اڄ عمر ڀر
۾ سخت بي ادبي سمجهه ۾ تڪڙ ۾ مون باهر به نڪرڻ جاءِ کي ڏٺو ته پوءِ خواهش پوري ڪئي ويس.
آخر ته پيشاب جو غلبو گهڻيون هو ۽ پر انهيءَ تڪليف پسند ڪيم، مگر بي ادبي ڪرڻ روا نه رکيم.

ارشاد ٤ هڪ ڀيري حضور اقدس جن نفلي روزو رکيو. هڪ شخص عرض ڪيو ته حضور جن
جي روزي رکڻ جي نيت سان ٿا رکو؟ فرمايائون ته رمضان شريف جي ڪن ڏينهن ۾ سستي ٿي هئي اتفاق ٿيو هو
انهن جي قضا احتياطي طور رکيم.

ارشاد ٥ فرمايائون ته مراقبي ۽ ذڪر جي هميشگي ڪرڻ جي دنيا عملن جي ترڪ ڪرڻ جي
جاءِ آهي ۽ حضور باطني جي ڪري ظاهري ادبن ۽ عملن جي رعايت ساڻ ڪئي
ڪري مشغول رهو.

ارشاد ٦ فرمايائون ته عام ماڻهو رياضت ۾ ڪوشش ڪندا ۽ روزا رکڻ ۽ راتيون جاڳڻ
پر وچولي احوال جي رعايت هميشه روزا رکڻ کان زياده ڏکي آهي، ڇالاءِ
طعام کائڻ جي آسان رکڻ جي اڌ ڏکري ايمان انس جو ڪاڻ بس ٿورو ترڪ ڪري ته انهيءَ رياضت
بک ڪيڻ واري رياضت کان سخت آهي. جو ته ڪن جوان جهڙي ٿي کي چڙهي ڏنو آهي ۽ جن
جي پوءِ کاڻ کان هٿ ڪڍي ويا آهن،

ارشاد ٧ فرمايائون شيخ ٿوري اڪيلي نماز پڙهڻ جي حالت ۾ باوجود استطاعت جي
رڪوع ۽ سجدي ۾ تسبيحون ٽي ڀيرو پڙهجن،

ارشاد ٨ فرمايائون عام ماڻهون رياضتن ۽ مجاهدن ڪيڻ لاءِ سڏ ڏنا آهن مگر
رياضت ۽ مجاهدو، شريعت جي ادبن جي رعايت ڪرڻ جي برابر نه آهي خصوصاً نمازون فرض
واجب ۽ سنتون ادا ڪرڻ. نماز پڙهڻ نموني سان جو حڪم ٿيل آهي تمام ڏکي آهي. حق سبحانه وتعالى
فرمائي "وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ الَّذِينَ الآية"

ارشاد ٩ فرمايائون شيعا ڪرڻ الغيبات ۾ اشارو ڪيو. اگرچه ظاهري حديثن ان تي دلالت ٿيون
ڪن ۽ مجتهدن کان به ڪي روايتون آيون آهن جن مان جواز معلوم ٿئي پر جنهن جي طرح تحقيق

ڪيو ويو، احوط متفق به اشاري نه ڪرڻ جو قول ظاهر ٿيو ۽ گهڻن علمائن، اشاري ڪرڻ کي حرام مڪروه
چيو آهي. جڏهن ڪو به امر، حل ۽ حرمت جي دائري ۾ ٿئي ته تڏهن ان جو ادنيٰ آهي.

ارشاد ١٠ فرمايائون احوال شريعت جا تابع آهن، احوالن جي شريعت هرگز تابع نه آهي جو شريعت قطعي دليل سان ثابت ٿي آهي ۽ احوال ظني آهن جو ڪشف ۽ الهام سان ثابت ٿيا آهن.

ارشاد ١١ فرمايائون عجب آهي خام درويشن تي جي ناتمام آهن، جي پنهنجي ڪشف جي ڀروسي تي شريعت جي انڪار ۽ مخالفت ۾ ڪاهي پيا آهن. حالانڪه جي حضرت ڪليم الله عليه الصلوٰة والسلام حضرت نبوت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي زماني ۾ هجي ها ته ان کي سواءِ تابعداري شريعت محمدي صلي الله عليه وسلم جي ٻيو ڪو به چارو نه هجي ها ۽ ٻيو باطن جا اهل شريعت نبوي صلي الله عليه وسلم مان ڇا جا ٿي.

ارشاد ١٢ فرمايائون، حضرات خواجگان نقشبندي قدس الله اسرارهم جن فرمايو آهي ته نسبت اسانجي مڙني نسبتن کان عالي درجي کي پهتل آهي انهيءَ سبب آهي جو طريقو سندن متابعت سنت سنيه ۽ رعايت عزيمت تي ٻين طريقن کان زياده آهي انهيءَ ڪري هنن سڀني جي نسبت ٻين طريقن جي نسبت کان زياده ٿي.

ارشاد ١٣ فرمايائون، عمل صالح کي هٿ اچڻ فائدو ڪري، جيئن ٻاهر ڪمائڻ کي. هٿ هڻن کي جيڪي جو عمل ڪندڙ کي پنهنجا عمل سهڻا نظر اچن، مان هن کي ڪرڻ جي ترغيبون بجاءِ ان جي خرابيون پڄيون ياد ڪري. اهـ ملخصا

ارشاد ١٤ فرمايائون جيستائين ڪنهن کي علم ظاهري جو پورو محاورو نه هوندو ۽ علوم ولايت سڀني جو ڪلام مبارڪ سمجهي نه سگهندو.

ارشاد ١٥ توڪل پيماري ۾ فرمايائون ته جا، ڪمالات جن جو حاصل ٿيڻ انسان جي حق ۾ متصور ۽ ممڪن آهي سا سڀ حضرت آن سرور عليه وعلي آله الصلوٰة والتسليمات جي مونکي عطا ٿي آهي. هن عبارت جو حق حضرات محقق دم زدن ڪيو آهي.

راقم الحروف:- صاحب حدائق الوردية جي حضرت شاه غلام علي محدث دهلوي قدس سره جي ملفوظات ۾ انهي عبارت کي هن معنيٰ جو لباس ڍڪايو آهي.

وَقَالَ كُلُّ الْكَمَالَاتِ الْمُمْكِنَةِ فِي الْاِنْسَانِ دُوْنَ النُّبُوَّةِ
ظَهَرَتْ فِيْ حَضْرَتِ الْمُجَدِّدِ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اهـ ملخصا

حضور جن جا فرمودا
مڪتوبات شريف تان ورتل

فرمودو | اي فرزند! فرصت جو وقت ۽ جواني ۽ چنگڀلائي غنيمت سمجهڻ گهرجي، هميشه
پنهنجن وقتن کي ذڪر الاهي ۾ مشغول رکڻ گهرجي جيڪو به ڪم شريعت روشن جي موافق
ڪيو وڃي، اهو ڪم ذڪر ۾ داخل آهي اگرچه خريد فروخت جو ڪم هجي، پوءِ به پنهنجي
شعور نه ڪيون. خواهه نشست برخواست ۾ شريعت جي حڪمن جي رعايت ڪرڻ گهرجي
جو، طالب جو اهو ڪم به ذڪر ۾ داخل آهي. (مڪتوب ۵۱ دفتر ٻيو)

فرمودو | نصيحت، جا وسيلو سعادتن وارن کي ڪرڻ جي آهي، سا آهي سنت تابعداري
محمدي على صاحبها الصلوٰة والتحية جي ڪرڻ جي ۽ پرهيز بدعت ناپسنديده کان. جو ڪم،
سنت محمدي صلى الله عليه وسلم جو، خلق صفايتن جي ڏوهن ۾ ان سنت کي ڪيو
پيو ان کي عمل ۾ آڻيو ته ان کي سئو شهيدن جو ثواب آهي ۽ جو شخص ڪنهن فرض
واجب مثل کي جياري ته ان کي ته بالڪل گهڻو ثواب ملندو. نماز جي رڪنن ۾ آرام (تعديل)
(رڪوع، سجدي، قومه ۽ جلسي ۾) جو، اڪثر علمائن حنفين وٽ واجب آهي ۽ امام
ابو يوسف ۽ امام شافعي وٽ فرض آهي ۽ بعضي علمائن حنفين وٽ سنت مؤڪدا واجب
جي قريب آهي. اڪثر ماڻهن انهي عمل کي ڇڏي ڏنو آهي. اهڙي عمل کي جيارڻ وارا
سئو شهيدن في سبيل الله جي ثواب کان زياده ثيندو، ۽ انهي قياس تي ٻيا ڪم شريعت جا
آهن، مثلاً حرمت، حلت ۽ ڪراهت وغيرها. حاصل ڪلام ظاهر پنهنجي کي شريعت
جي حڪمن سان سينگاري پوءِ باطن ڏانهن متوجه ٿيڻ گهرجي. شريعت جي تابعداري
کانسواءِ طالب جو باطن ڏي متوجه ٿيڻ غفلت آهي. شريعت جي احڪامن سان پاڻ کي
سينگارڻ به سواءِ مدد باطني جي ڏکيو آهي. علما فتوى ڏين ٿا ته: ڪداهن الله ٿا ڪن ته
جيڪو باطن سان مشغول ٿو رهي ۽ ظاهر شريعت کان پري ٿو رهي، اهو شخص ملحد
(بي دين) آهي، اهڙي شخص جا جي احوال باطني ڪيس پاڻهن کي ڏسڻ ۾ اچن سي استدراج
آهن. باطن جي حال جو صحيح هجڻ ان جو نشان آهي ته اهو شريعت جي احڪامن سان
سينگاريل هجي. استقامت جي واٽ هي آهي. (مڪتوب ۸۴ دفتر ٻيو)

فرمودو | گهڻو ڪنهن سان ميلاپ ٿو واسطو شعار آهي، خوف جذبه ڏيڻ ۾ شايد اهو به

پر ڳالهه ڪنهن ۾ هرگز راضي نه ٿيندا" مڪتوب ٣٨ جلد اول"

فرمودو: جي طالب کي ٻن شين ۾ سستي نه ٿي آهي ته انکي ڪو به ڊپ نه ڪرڻ گهرجي. هڪ تابعداري صاحب شريعت عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات والتحيات جي هجي يعني جناب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي شريعت جي حڪمن تي پوري طرح قائم رهڻ ته هجي ٻيو پنهنجي مرشد، صاحب شريعت جي محبت ۽ اخلاص ۾ پورو هجي، انهن ٻن شين جي ثبوت هوندي جي، هزارين ڪئي اونداهيون يعني باطن تي غالب ٿو سمجهي ته ڪو فڪر نه ڪري ڇاڪاڻ ته انکي ضايع نه ڪندو جي عياذا بالله سبحانه انهن ٻن شين ۾ نقصان پيدا ٿيا ته انهي جي شريعت جو تابع نه آهي ۽ مرشد جي محبت ۾ ٿلهو آهي. انهي هجي لاءِ خرابي جي مٿان ڄاڻي، اگرچ پنهنجي خيال ۾ هو ڄاڻي ته انهن ٻن شين کان سواءِ به هنجي قلب کي حضور آهي ۽ جمعيت حاصل آهي جو ته العصر گو استدراج آهي يعني شيطان درجي بدرجي اهڙي طالب کي خرابي طرف ٿو ڪاهي قال الله تعالى سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ۝ جو آخرڪار انهي قصد جي طالب کي ذليل (خرابي) ڪري ٿي آهي. ڪر جيئن ته حق سبحانه وتعالى جي درگاه ۾ عاجزي ۽ زاري سان سوال ڪري ته هنن ٻن شين جي استقامت ڪيس نصيب ٿئي جو ته انهن ٻن شين تي دين جو مدار آهي ۽ اخروي نجات جو سبب آهن. مڪتوب ٣ جلد ٻيو.

قدسيات حضرت القدس
جلد ثاني تان آندل

قدسيه ١: فرمايائون، ڪمال عنايت جلّ جلاله جي مون ڪمترين سان هي آهي ته ڪا گهٽي هن وات باطن جي ۾ نه رهي آهي جنهن ۾ مون کي جاءِ نه ڏني هجي. مريد پنهنجي استعداد موافق سيکڻ طريقي ۾ جو ۾ سلوڪ ڪيو ته مونکي اهو طريقو معلوم ڪرايائون. ان سالڪ کي طريق ۾ ڪماليت تي پهچايم.

قدسيه ٢: حضرت حق سبحانه وتعالى پنهنجي عنايت سان (هن) ذميواري کي ايتري طاقت بخشي آهي جو جيڪڏهن هن ڪائي سختي کي توجهه ڪريان ته هو نه رهي. انهي ڪري پنهنجي فيض کان سڄي جهان کي روشن ڪري. پر هن آخر زماني ۾ انهي لاءِ مرضي پروردگار جي نٿو ڏسان

قدسيه ٣: مڪتوب شريف ۾ لکيو اٿن ته علم ۽ معرفتون وڏن نشانن ۽ وڏن ڪرامتن مان آهن. انهي واسطي معجزو قرآني، ٻين معجزن کان زور ۽ بقا وارو ٿيو.

قَولُ سيدهٖ ۔ حضور قدس سرہ کان مڪتوبن ۾ لکيل آهي ته ولين کان ڪجهه ڳالهيون ظاهر ٿين ٿيون، هر ساعت ۾ ڪرامتون ظاهر ٿيون ٿين، مگر انهن کي ڇپائي ڇڏيندا آهن. سچ جو دنيا ۾ ٿوري ٿو ڏسجي جو ڪنهن جي به ولايت ظاهر هجي. ڪيترين ڪرامتون بزرگن جون مريد خاص جي مجلس ۾ ٿيون ٿيون، جن مان ڳالهيون زبانن ۾ تقش هيبت ٿا ڪن.

قَولُ سيدهٖ ۔ فرمايائون، جڏهن قيامت اوڏي ٿيندي ويندي ته دين ۾ ضعف گهڻو ٿيندو ويندو ۽ انڪار ڪرامتن جو ظاهر ٿيندو، جو دين جي رواج سبب آهي سو گهٽ ٿو ٿئي. اوليائن جا اوليا خلوت ۽ انڪار ڪرامتن جي ظاهر ڪرڻ کان خدا جي طرف کان روڪيا ٿا وڃن، خصوصًا هن زماني ۾ ڪڏهن ظاهر ٿيون ٿيون حضرت سرور ڪائنات صلى الله عليه وسلم جي وفات کان پوءِ، جو نه ڪرامتن جو ظهور خواهش ڪندڙ اسم هادي جو آهي جو، ارشاد ۽ هدايت خلق الله جي سان لاڳاپو رکندڙ آهي آخر زمانه ۾ خواهش ڪندڙ اسم مضل جو آهي جو بدعت ۽ گمراهي سان لاڳاپيل آهي.

قَولُ سيدهٖ ۔ فرمايائون جا، ڪرامت صاحب ارشاد مرشد کي ضروري آهي، اها آهي ته مريد کي هڪ ٻئي خلق کان ٻي خلق تائين پهچائي ۽ هڪ ٻئي حال کان ٻئي حال تي پهچائي ۽ مريد سعادتمند جي نشاني وارو هر وقت پنهنجي مرشد کان ڪرامتون ڏسي ۽ پاڻ ۾ اثر تصرف جا مشاهدي ۾ ڏسي، ولين کي لازم نه آهي ته عام خلق الله کي ڪرامتون اظهار ڪن، بلڪ معامله ٻئي جو گهرجي، ڇو ته ذڪر ڪيل سان ”اَوْلِيَائِي تَحْتَ قِبَائِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي“. جو فرمايو ويو آهي، گواهي شاهد عادل آهي. بزرگن فرمايو آهي ”عُقُوبَةُ الْاَنْبِيَاءِ حَبْسُ الْوَحْيِ وَعُقُوبَةُ الْاَوْلِيَاءِ اِظْهَارُ الْكَرَامَاتِ وَعُقُوبَةُ الْمُؤْمِنِيْنَ التَّقْصِيْرُ فِي الطَّاعَاتِ“. يعني وحي جو بند ٿيڻ نبين لاءِ عقوبت آهي ۽ ڪرامتن جو ظاهر ٿيڻ ولين لاءِ عقوبت آهي ۽ عبادتن ۾ سستي ڪرڻ مومنن لاءِ عقوبت آهي. اھ ملخصًا

معلوم ٿيو ته ڪرامتون ولايت جو شرط نه آهن ۽ نه گهڻي ڪرامت وارا ان کان پوءِ آهي جنهن کان ٿوريون ڪرامتون صادر ٿيون هجن، جو ته اصحابي سڳورا رضي الله تعالى عنهم اتفاق راءِ سان امت جي سڀني ولين کان وڌيڪ آهن حالانڪ انهن کان امت جي اوليائن جيتري ڪرامت صادر نه ٿي آهي جي، ڪرامتون پلاڻي جي دلالت ڪن ها ته هو انهن کان گهڻيون ڪرامتون صادر ٿين ها. حضرت سيدنا موسى على نبينا وعليه الصلوٰة والسلام نبي هو ۽ اتفاق سان اصحابن کان ...

ك منقبة الاولياء ملفوظ ڪرڻ جي هيئت لاءِ ان کان آهي ڪوبه انهن جو سهڻو ...

ڪانءِ پيو آهي. ان ڪانءِ پڻ نو معجزا صادر ٿيا. وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ جي آيت شاهد
عادل آهي. هر حال صاحب شريعت وري ڪان ابتر عادت جي خلاف صادر ٿيڻ ڪرامت آهي جا هر
ڪرامت خود معجزو نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جو آهي ۽ ڪرامت اولياءَ جي صحيح اعتقاد اهل
سنت جماعت جو آهي، حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کان پڻ بي شمار
ڪرامتون صادر ٿيون آهن جي موزهت جواهر مجدديه تان آنديون آهن. تنهن ڪانسواءِ
پڻ هتي انهن تمام کي توري ڪون خاص نمونه لاءِ نڪان ته جي ڪل ملين حضرات القدس
جلد ٻئي تان نقل ڪيون آهن تن جو حوالو ڪيو نه لکيو اٿو.

پهرين ڪرامت حضرت مجدد رضي الله تعالى عنه جي سندن ڪلام مبارڪ آهي

حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي پهرين ڪرامت سندن ڪلام مبارڪ
جنهن ۾ حضور جن ذات ۽ صفات الاهي جون معرفتون ۽ حقيقتون تان ليون ۽ نفون
بالڪل شريعت سان برابر بيان فرمايو اٿون، جو گذشته اولياءَ جي حقيقتن معرفتن
بيان ڪيل کان ڪيترا درجا زياده آهن. هي به سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي
آهي، جو آنحضرت صلي الله عليه وسلم جو سڀني معجزن کان وڏو معجزو قرآن مجيد آهي
جنهن وقت ۾ جنهن به شيءِ جو گهڻو رواج ٿيو ٿي انهي قسم جو معجزو نبين عليهم
الصلواة والسلام کي عطا ٿيو جيئن انهي رواج ڪيل شيءِ تي غالب اچي جيئن ته حضرت
موسيٰ عليه الصلواة والسلام جي وقت ۾ جادو جو گهڻو رواج هو، الله تعالى حضرت
موسيٰ عليه السلام کي لٺ مبارڪ عطا فرمائي جنهن سڀني جادوگرن کي بيڪار ڪري ڇڏيو. حضرت
عيسيٰ عليه الصلواة والسلام جي وقت ۾ طبيبن جو وڏو زور هو، جيئن ته مشهور حڪيم
مثلاً افلاطون، ارسطاطاليس، جالينوس ۽ ٻيا انهي زماني ۾ هوا. انهي ڪري حڪيم مطلق
جلّ وعلا حضرت عيسيٰ عليه السلام کي مئلن کي جيئرو ڪرڻ جو معجزو عنايت فرمايو جنهن
ڪري سڀ حڪيم عاجز ٿي پيا. حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي زماني مبارڪ
۾ فصاحت ۽ بلاغت جو وڏو چرچو هو جيئن ته عرب جا شاعر پنهنجا پنهنجا قصيدا لکي
ڪعبه معظمه جي ديوار پاڪ تي چنبڙائي ڇڏيندا هوا، انهي ڪري الله جلّ جلاله قرآن
شريف جو فصاحت ۽ بلاغت جي ڪماليت جو نمونو آهي، جناب حضرت رسالت مآب

صلي الله عليه وسلم کي عنايت فرمايو جنهن شاعر ٿي ڏسي انهن قصيدن جا سورهان ڪتاب ڇپيا

— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي وقت ۾ حقيقتن ۽ معرفتن جو عام رواج هو جيئن ته زماني جي مشائخن جي مجلسن ۾ اهو ذڪر رهندو هو ۽ انهيءَ علم جا ڪتاب جوڙيندا هئا سو الله تعاليٰ پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي سنت نبوي جي مطابق ۽ موافق اهي حقيقتون ۽ معرفتون منڪشف فرمايون جو هزار سال جي عرصي ۾ ڪنهن به ولي الله کان ظهور ۾ نه آيون هيون اهائي حقيقت شريعت جي آهي جنهن لاءِ ٻيا سڀ گروهه محروم ٿيا ۽ ڪلام مجيد جي معرفت آهي جو الله تعاليٰ حضور جن ۾ ظاهر فرمائي برخلاف ٻين جي ٻين وليون جون حقيقتون ۽ معرفتون سراسر شريعت جي برخلاف آهن جيئن ته وحدت وجود جا قائل هوا جن پنهنجي تلقين جيڪو به صاحب قال جو ڪري ته گمراهي ۾ پوي ٿو.

حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه
جي ڪلام جو تفصيل

— حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي تصنيفات در بارهء حقائق ۽ معارف ۾ ٽي جلد مڪتوبات شريف جا ۽ ست رسالا آهن. پهرين جلد ۾ نبين جي تعداد مطابق ٽي سؤ تيرهن (٣١٣) مڪتوب آهن. ٻئي جلد ۾ اسماءِ حسنيٰ جي شمار موافق نوانوي (٩٩) آهن ۽ ٽئين جلد ۾ قرآن شريف جي سورتن جي عدد برابر هڪ سؤ چوڏهن (١١٤) مڪتوب شريف آهن ست رسالا هي آهن. هڪ (١) "مبدء معاد" ٻيو (٢) "معارف لدنيه" ٽيون (٣) "مڪاشفات عينيه" چوٿون (٤) "اثبات النبوة" پنجون (٥) "رد روافض" ڇهون (٦) "رساله تهليليه" "شرح ڪلمه طيبه" ستون (٧) "شرح رباعيات خواجه باقي بالله رضي الله تعاليٰ عنه." "روضة القيوميه" سلسلة الذهب عليهم واري بزرگن رسالا مبارڪ لکيا آهن، "تعليقات عوارف" (٨)، "آداب المريدين" (٩). "زبدة المقامات" جو صاحب، هڪ "رساله جذبه و سلوڪ" (١٠) زياده لکي، رقم ٿو ته زماني تائين ڪانه پهتا پر رسالا،

— حضرت قبله عالم غوث الاعظم مرشدنا مولانا خواجه حاجي آغا سجاده نشين حضرت دار الارشاد ٽنڊي سائينداد جن پنهنجي رسالي انساب الانجاب ۾ هيٺيان رسالا زياده لکي فرمايا آهن، "رساله تعيين الاتعين" (١١)، "رساله وحدة الوجود" (١٢)، "رساله مقصود الصالحين" (١٣).

— راقم الحروف عرض ٿو ڪري ته مٿي رسالا تيرهن مٿيان معلوم ٿيا هن ڪا نسواءِ پيا به

هوندا ته عجب ڪونهي. جڏهن ته دنيا جي شهرن ۾ هڪ ڪتب خانن موڪلي جيئن ته هڪ ڪتاب
هن وقت موجود ڪونهي مگر رسالي ۾ ذخيري ۾ آهي جنهن ۾ ڪيا ويا هن، پوءِ سڀ خاص طور
جي بابت ۾ وڌي تحقيقات سان لکيل هيون اهو رسالو جناب حضرت مجدد الف ثاني امام رباني
رضي الله تعالىٰ عنه جو تاليف ٿيل آهي. بهر حال حضرت مرشد ڪريم مشفق عربيه انساب الانجاب
۾ رسالن جا نالا مبارڪ لکي آخر ۾ جملن جيڪو عربي فرمايو آهي جو ”الڪل ڪافي وافي لرشاد آهي
وهو هنا ”ها ٿو. جنهن شخص لاءِ مڪتوبات شريف جهڙو ڪتاب ياد گار رهجي پيو هجي انکي
ڪلمات ته آهي من چه گويم وصف آن عالي جناب   نيست پيغمبر و لے دارد ڪتاب

ڪرامت:- هڪ بزرگ صاحب وجد و حال کان روايت آهي ته جڏهن حضور اقدس جون
ڪرامتون ۽ مناقب پنهنجي ملڪ ۾ پنهنجي سنڌن شهرت هر ملڪ ۾ ٿي وئي، تڏهن سنڌن ديدا
فائض الانوار جي اراده سان سرهند شريف ۾ آيس، جو ٿين ٻي رات جي گذري وئي هئي جو
شهر ۾ داخل ٿيس شهر ۾ هڪ مسجد هئي جنهن ۾ منهنجو رهڻ ٿيو ان مسجد جي پاڙي
وارا مونکي پنهنجي گهر دني ويا ۽ تمام گهڻي تعظيم ڪئائون مون انهن سان هڪ کان حضرت
اقدس جو احوال پڇيو اهو بدبخت سندن حق ۾ گهٽ وڌ ڇوٽ لڳو مونکي تمام گهڻي تڪليف لڳي
پوءِ حضور اقدس جي باطن ڏانهن متوجه ٿيس ۽ جيئن ڏسڻ ۾ آيو ته حضرت اقدس جن کي
اکيون ڳاڙهيون تلوار هٿ ۾ آهي ان بدبخت پهرئين واقعن ڪري تلوار سان ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏي
ٽڪري ڇڏيا مونکي انهي حالت ڏسڻ کان پوءِ گهڻي دهشت غالب ٿي آڪون بيٺيان ٿيس جڳهين
مون هن ڏٺو جو غائب ٿي ويا صبح جو سندن حضور ۾ اچي مشرف ٿيس مونکي انهي خوف
۽ ڏکئي بدن ۾ موجود هئي. پاڻ مونکي ڏسي پاڻ مرڪي هن ۾ فرمايائون مَا مَضَىٰ بِالْبَارِحَةِ
يُذْكَرُ بِالنَّهَارِ. جيڪو رات واري معاملت ڏٺئي جو بيان نه ڪجي تنهن کان پوءِ ان پاڙي جي ماڻهن
ڏانهن ته انهي ڏنو شور ۽ گوڙ آهي ته فلاڻي کي راتيو الائي ڪنهن ڪٽي ڇڏيو.

راقم الحروف:- صاحب مواهب السرمديه جي لکيو آهي ته اهو شخص دور دراز ملڪ جو
رهندڙ هو جنهن ته لکي ٿو وَقَصَدَ زِيَارَتَهُ رَجُلٌ مِّنْ بِلَادٍ شَاسِعَةٍ فَأَتَىٰ سَهْرَنْدَ لَيْلًا وَبَاتَ عِنْدَ
أَحَدِ الْمُنْكِرِيْنَ عَلَى الشَّيْخِ قُدِّسَ سِرُّهُ وَهُوَ لَا يَشْعُرُ فَسَاءَ لَهُ عَنْ سَبَبِ شُخُوْصِهِ إِلَىٰ سَهْرَنْدَ
فَقَالَ لَهُ الخ (المواهب السرمديه في مناقب النقشبنديه مطبوعه مصر (ص ١٨٢))

ڪرامت:- هڪ بزرگ ڪماليت وارو روايت ڪري ٿو ته آئون بنگال کان اڪبر آباد ۾ آيو هوس

حضور اقدس قدس سره جڏهن پٽ ان شهر ۾ تشريف فرمايا هوا هڪ رات سندن حضور ۾
اچي ذڪر وٺڻ جو عرض ڪيم پاڻ منهنجو عرض قبول ڪري ذڪر جي تلقين ڏنائون. سندن توجه
عنايت ٿيڻ پر تاثير مان اهڙي حالت غالب ٿي جو ان رات جر ٻين وانگر ئي اٿا هون ٻاهر نڪتس
۽ جهنگ ۾ ڊوڙ پيس. ڪڏهن مٿي ڏي ٽپڻ ۽ پٽن ۾ پئي گهميس. ڪانڊن ۽ پٿرن ۽ ڪن ٽڪرن مان ڪڏهن
به تن جي خبر ڪانه پيم. جيڪي الڳي رات ۾ ڏٺم ۽ جن مرتبن کي پهتس تن جي ڳالهه نٿي ڪري سگهجي.

تصرف :- هڪ سادات سکوري کان روايت آهي جو ظاهر ۾ سوداگر ۽ باطن ۾ خدا جل وعلا
سان حاضر هوندا آهن. وقت جي گهڻن مشائخن جي خدمت ۾ ويا هوس. هر هڪ کان ذڪر ۽ مراقبي
جي ترتيب ورتي هوم. آخر هڪ دفعو سرهند شريف کان لنگهيس. تنهن جو اتفاق ٿيم سو هن ٽڪي
جي محل سندن آستان عرش نشان تي پهتس ۽ سندن حضور ۾ حاضر ٿي پنهنجي طلب
جو شوق ظاهر ڪيم. جواب ۾ فرمايائون ته اوهانکي ذڪر جي تعليم ڏيون. جنهن تي نهايت
عاجزي سان عرض ڪيم ته ظاهري طرح گهڻن مشائخن کان ذڪر ورتو اٿم پر فائدو ڪونه
ٿو ٿئي. پاڻ ان وقت مراقبي ۾ سر مبارڪ گريبان ۾ ڪري پنهنجي توجه خاص کان مونکي نوازيائون
مون تي ان هڪ گهڙي جي نظر پر اثر جي برڪت سان استغراق ايترو غلبو ڪيو جو ٻئي ڏينهن جي وقت
تائين پنهنجي وجود جي پوري خبر ڪانه رهيم. صبح جو هوش آيم پوءِ سندن حضور ۾ عرض
ڪيم ته سوداگري کي ڇڏي خلوت قبول ڪيان؟ فرمايائون ته سوداگري ۾ لقمو حلال جو باقي
حاصل ٿيندو ان کي نه ڇڏ جيڪي ترڪي مليو آهي ان تي محڪم ٿي. پوءِ هي آيت سکوري ترڪي
موڪل ڏنائون. رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ (الآية)

ڪرامت :- هڪ صحيح النسب سيد، جو حضور اقدس سره جو گهڻو رهي سندن تصرف کان
اهڙي مرتبي کي پهتو هو. جو زمين ۽ آسمان جا طبقا ان تي ظاهر ٿي ويا. عجيب احوال ان کي
ڏسڻ ۾ آيا، ان کان روايت آهي ته هڪ ڏينهن منهنجي دل ۾ خطرو ٿيو ته حضور اقدس جن هن ڪڏهن
۾ ڪرامت ظاهر نٿا فرمائن. خطري پوري شرط، جامه باقي مون تي هئي ته ڏي ويئي. يقين
جاڻو ته هي قبض، خطري جو نتيجو آهي پوءِ ٽڪو ڪجهي ۾ وڃي حضور اقدس جي قدمن
مبارڪن تي ڪري پيس ۽ عجز ۽ زاري ۾ مشغول ٿيس پر پنهنجو خطري کي ظاهر نه ڪيم حضور جن
انهي کان پوءِ سر مبارڪ کڻي فرمايو ته ڪرامت جا طالب ٿيا آهيو اهو خطرو ٿيڻ فلاڻي جي صحبت
کان ٿيو آهي پوءِ نالو ان جو ورتائون جنهنجي صحبت کان مونکي خطرو پيو هو.

ڪرامت ۹:- هڪ ڀيري حضور اقدس کي بيماري ٿي، ڏهه ڏينهن ڊاڪٽر ڪاٺڻ لاءِ گهرايا ويون، جي خادم خدمت ۾ اچي حاضر ڪيا. حضور اقدس جن مراقبو ڪري هن ڳالهه ڏانهن متوجه ٿيا ته ڊاڪٽر جو ڪاٺڻ نفع ڪندو يا نه. گهڙي کان پوءِ مٿو مبارڪ مراقبي کان مٿي ڪري فرمايائون ته عجيب احوال ڏسڻ ۾ آيو، جو هي ڊاڪٽر جا مناجات ۾ مشغول ٿي دعا پيا ڪن ته اي خدا اجل وعلا جل انهن مونکي ته هي جي دوست، ڪاٺڻ لاءِ گهرايو آهي ته هن مون ۾ صحت ۽ شفا جو اثر عطا فرماءِ جيئن ته جيڪو به مريض انسان مان ڪاٺي ته هن کي شفا ٿئي. حق سبحانه وتعاليٰ انهن جي مناجات قبول ڪئي. فرمايائون ته هيءَ ڳالهه مونکي انهيءَ ڪري ڏسڻ ۾ آئي جنهن ۾ ڪنهن قسم جو شڪ ڪونهي پوءِ ٻئي ڊاڪٽر کان ڊاڪٽرن کان ڪاٺڻ شرط پاڻ ڇڏايائون تنهن کان پوءِ جو به بيمار باقي رهيو ڊاڪٽر مان ڪاٺيندو هو ڪاٺڻ شرط تندرست ٿي پوندو هو. پوءِ پاڻ فرمايائون ته جي ڊاڪٽر گهڻا هجن ها ته هو به گهڻن کي فائدو ٿئي ها.

ڪرامت ۱۰:- هڪ سادات سڳورو، جو سنڌ ۾ قديمي مريدن مان هو، نقل ٿو ڪري ته حضور اقدس جو پاڻ "سرونج" جي شهر ۾ رهندو هوس ته انهن مونکي خط ڏئي ڏنائون ۽ فرمايائون ته منهنجي پاءُ کي ڏئي اچ. حڪم عالي موجب وڃڻ لاءِ تيار ٿيس، موڪلائڻ وقت الحمد پڙهي فرمايائون ته وات ۾ "لايلاف قريش" جي سورة گهڻي پڙهج جو انهن کان سلامت رهندين ۽ جتي به ڪنهن کي ڪا مشڪل پوي ته مونکي ياد ڪج پوءِ پيرين پنڌ هٿ ڪري راهي ٿيس اتفاق سان هڪ وڏي جماعت مون سان وات ۾ رفيق ٿي. جڏهن "سرونج" پهچڻ ۾ ٻه منزلون رهيون ان جاءِ تي نهايت ڏاڍو "جبهر" وجهنگ هو، جنهن جو ڳالهه آدمي جي ٻن ڏينهن جيترو بند هو. آئون قضاءِ حاجت جي خيال سان جهنگ ۾ ويس رفيق پهراڻ بيٺا رهيا. فراغت کان پوءِ وضو سارو ڪري الي جون به رڪعتون نفل پڙهيم انهيءَ وچ ۾ جهنگ جو گا جڙيل ڳگون ڳالهه ڪيو ته شينهن گهنڊ وڌا آهي. آخر مجي سا هون اچي بيٺو، مون حضور اقدس امام رباني قدس سره کي سڏ ڪري چيو ته اوهان مونکي فرمايو هو ته جنهن وقت ڪا به مشڪل لڳي پوي ته مونکي ياد ڪجو عالي مدد جو وقت آهي. شينهن کان ڇڏايو، اچا ڪ ياد ڀو ڪيو ته حضور اقدس جن اچي حاضر ٿيا شينهن کي هٿ مبارڪ سان اشارو ڪيائون ته پري ٿي، شينهن منهن ڦيرائي هليو ويو. جڏهن نگاهه ڪيم حضور اقدس جن منهنجي نظر کان غائب ٿي ويا. رفيقن آهو سمورو احوال پري کان بيٺي ڏٺو مونکي چيائون ته هي عجيب ڏيک هو، جو هن وقت

تنهنجي سِر دلايو آهي. مون حضور اقدس جو نالو مبارڪ ورتو ۽ سڄو سارو جبل ڏانهن نهايت اعتقاد جي
ڪرامت ۴- هڪ سادات سڳوري نقل ڪئي ته مون حضور اقدس کان ٻڌو وهو ته جڏهن
ته بدڪافرن جي ٻڌڻ جي اهانت مسلمانن کان ٿي سگهي ڪري ۽ سنتي دڪن جو انهن
کي ثواب غازين جو ملندو ۽ جيڪي جهاد ڪن. هڪ ڀيري آءٌ ٻن ٽن ڏين ويٺس سان دڪن
جي جهنگل ۾ پئي ويس ته هڪ ٻت خانو نظر آيو جنهن ڪو ماڻهو دشمن ۾ ڪونه ٿي آيو دل ۾ خيال ڪيم
ته حضور اقدس جي نصيحت تي عمل ڪريون يعني انهي مڙهي ۾ جي جيڪي بت منجهس رکيل
آهن تن جي چپن تي اهو ارادو ڪيو سين ته ڪن بتن کي ڀڳوسين ۽ جيتوڻيڪ ان ماڻهو جي
مڙهي جي ديکڀال رهندا ۽ بت پرست هوا هنن ۾ ليٽيل پئي هئا، تڏهن به ان وقت سان پري
کان دشمن ۾ آيا مونکي خواه مخواه فيقن کي ڏاڍو خوف ٿيو جنهن جي ڪاوڙ کان دشمن ۾ ڪاڏي آئي
جنهن ڪري ۾ مرڻ کان سواءِ ٻيو ڪو علاج نظر ۾ ڪونه آيو. انهي وچ ۾ حضور اقدس امام رباني
مجدد الف ثاني قدس سره کي دل ۾ ياد ڪيو ۽ نهايت عجز ۽ زاري سان ڪيئن پيا هئي اڳيان
حاضر ٿي سڀ جيڪي ڪجهه ٻڌايو عرض ڪيم ته اي منهنجا رهبر دين جا اوهان جي نصيحت تي پير ڪري
هي ڪم ڪيو سون اسانکي هنن ڪافرن جي شر کان بچايو انهي ياد اچڻ جي حالت ۾ حضور اقدس
جو منهنجي ڪن تي هي آواز پهتو ته ڊڄ نه ڪر جو سگهو ئي تنهنجي مدد لاءِ لشڪر اهل اسلام جو ٿا
موڪليون، مون اها خبر ٻڌي هن رفيقن سان ڪئي ايتري ۾ ڪافر به هڪ ٻئي پٺيان جو ڪن اچي
ويجهو پهتا ۽ جيتوڻيڪ ته ڪن کان چاليهه سوار غيب کان ظاهر ٿيا. تلوار ۽ گهوڙن کي لڪڻ هئي
پهتا ۽ ڪافرن جي جماعت تي سخت ڪاوڙ ٿيا اسان کي ڪافرن جي شر کان بچائي پاڻ همراه ڪيائون
جنهن ڪافرن کان غائب ٿيا ته هن اسان کان موڪلائي ويا.
ڪرامت ۵- غفران پناه حاجي عبدالحق دهلوي، جو هندستان جي وڏن عالمن ۽ صاحب تصانيف
مان هو، نقل ڪري ٿو ته هڪ ڏينهن وقت جي عالمن جي ڪچهري ۾ ويٺو هوس انهي وچ ۾ حضور
اقدس جو ذڪر نڪتو اهو عالم سندن نسبت ۾ گهٽ وڌ چوڻ لڳو مون جيولڻ مون سان ان ڪري
صحبت ڪئي آهي ۽ ٻين گهڻن مشائخن کي پڻ ڏٺو اٿم، جا تابعداري سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي حضور
اقدس کي عطا ٿيل آهي اهڙي استقامت نه ڪنهن ٻئي بزرگ ۾ ڏٺي اٿم. اهو عالم گهڻو جهڳڙو ڪرڻ لڳو تڏهن
مون چيو ته آءٌ وضو ڪري قرآن مجيد کولي جا آيت پهرين سٽ نڪرندي اها آيت پڙهندو ته حضور
جي باطني احوال جي گواهي ڏيندي ٿي. هن ڳالهه ٿي وضو ڪري ٻه رڪعتون پڙهيون پوءِ ان عالم قرآن شريف

نهايت عاجز ٿي پيا، ڪيئن ڪونه ٿين ته هي آيت سڄي سورة نور جي نڪتي. رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ الآية، اهو عالم سورة نور جو نور ڏسي حيرت جي عالم ۾ پهچي ويو، چوائين ته نور جي وسيلي سان هدايت ڏيڻ ۾ آئي آهي جنهن لاءِ گفتگو ڪان پشيمان ٿي توبه ڪري شڪر خدا جو بجاءِ آندو.

ڪرامت:- حضور اقدس جي مريدن مان هڪ امير ٿو ته حضور اقدس جن بادشاهه جي دربار جي گهر تشريف فرمايا آهن، دل تنگ ٿي چوڻ لڳو ته حضور اقدس کي لائق نه هو جو دنياداري جي جاءِ تي وڃن، هڪ درويش حضور اقدس جي مخلصن مان ويٺو هو پيا ٻڌائيس ته حضور اقدس جن کي مسلمانن جي ڪم پوري ڪرڻ ۽ دين جي رواج ڏيڻ لاءِ ويا هوندا، ليڪن سڳوري کي اعتراض ڪرڻ جو نتيجو چڱو نه نڪرندو. امير ان رات خواب ڏٺو جنهن ۾ احوال ڪيائين ته هڪ ڏاڍي جماعت رجال الغيب جي ڏنڊن جي موڪي ڏوهين ۽ انگ ڀڃڻ لڳا، جنهن کي زبان ديڻ لاءِ ڪيائي ڪيڏي چيائون ته توهان حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه تي جو اعتراض ڪيو هو. جاڳڻ تي بيچين ٿي استغفار ڪيو ته هن موقعي جي آهي ته نالو وري اعتراض ڪرڻ کان توبه ڪيو.

ڪرامت:- حضور اقدس جن جي ارشاد جي اها پوري شهرت ڪانه هئي، اول وقت هو ته ڏينهن ۾ سنڌ نياڻي ۽ منبر جي چوري ٿي رهي، وقت جي حاڪم کي هٿ موڪليائين ته پاڙي وارن سيني کي وٺي اچو، انهن کي ٿيائين اچي حضور اقدس کي چيو ته توهان کي حاڪم گهرايو آهي، حضور اقدس جن ان وقت حويلي مبارڪ کان ٻاهر نڪتا هوا ۽ سنڌ جي مريدن مان ٻه ان وقت حاضر ڪونه هو، پاڻ انهن ماڻهن سان پيادا آئي جي حاڪم ڏانهن تشريف فرمايا، حاڪم جنهن حضور اقدس کي ڏٺو ته هن بي اختيار سندس سارو بدن ۾ ڏڪڻ لڳي جو هٿ کي حضور اقدس کي ڏيکاري ڏنائين پر حضور اقدس جي غيرت جو تدارڪ ان کان ٻاهر ڪري چڪو هو، ان ڏينهن پاڻ ڏينهن ماڻهن سان هڪ جماعت جي جنگ شروع ٿي غيب مان حاڪم جي مارو ڪي پيا بگي جنهن کري ۾ جهلي پاڻ پڻ گهر وڃڻ ڪن سميت سڙي مري ويو جن جي جسم جو نالو نشان ڪونه رهيو.

بي ادب تنها نه خود را داشت بد — بلکه آتش در همه آفاق زد

ويندڙ ڏسڻ ۾ نه پروانه چراسوخته شو با شمع دراناد — پا سوختگان هر که درافتاد برافتاد

راقم الحروف:- زبدة المقامات مان معلوم ٿيو ته قطب دکن ٻئي جو جو راڻي ويٺو هو انا ظاهر ان وقت حاضر هو ان حاڪم جي ادب کي گهڻو سخت لڳايو هو.

ڪرامت: - حضور ڳالهه ڪري ٿي ته هڪ ڀيري ڏينهن ۾ اجمير شريف رهندا هوا، ته ڏينهن ۾ رمضان شريف جو مهينو هو ۽ سنڌي ڏنو. منهن جو تمام گهڻو غلبو هو رات ڏينهن ميهن بند نه ٿيندو هو حضرت جن ان ئي مسجد ۾ تراويحون پڙهڻ شروع ڪيون ڪين ۽ سندن مريدن کي گرميءَ تڪليف ڏني. هڪ رات تراويحن کان فارغ ٿي جڏهن مسجد کان ٻاهر نڪتا ته هن آسمان جي طرف نظر ڪري فرمايو ته اڄ جي قرآن شريف جي ختمن ڪين ڇاڪاڻ ته ٿيو، جو اسان جي گهڻي عادت آهي ته رات جو رخصت لڳي جيئن تراويحون مسجد جي اڱڻ ۾ پڙهون ته رخصت آهي! ان رات کان وٺي ٻه رات جو مينهن بند ٿي. ستاويهين رات ٿي ختم ان قرآن شريف جا هوا، جيئن ختمي رات کان پوءِ ان رات اڳتي مينهن پيا لڳا، گويا ان ڳجهو ٻنهي رات جي مطلب ته بارش گذريل راتين جي ڪثرت آهي.

*** صاحب حن التي الوريد جي هي عبارت جو مطلب ته انهي ڪرامت ڏانهن آهي.

وَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ تُمْطِرُ فَقَالَ لَهَا أَمْسِكِي إِلَى وَقْتِ كَذَا فَحَبَسَ الْمَطَرَ إِلَى ذَالِكَ الْوَقْتِ

جي اهڙو وقت هوندو ته عجب نه آهي.

ڪرامت: - انهي سائين مسجد شريف جي ڇت نهايت ڪچي هئي ٿوري ٿي ڪري ۽ ڇت ٿڪي ماڻهن کي خيال هوندو جاڻي ٿي ڪري تڪليف ڪو انهن جي ويجهو نه ٿي آيو. حضور جن فرمايو ته ڪوبه فڪر نه ڪريو جيستائين اسان هت هونداسون ڇت نه ڪرندي تنهن کان پوءِ حضور جن جا طالب بنا اُٺي ۽ انتظار جي ان ڇت جي هيٺان نماز پڙهندا هوا، مراقبو، ذڪر ۽ شغل ۾ رهندا هوا جڏهن حضور جن جي اٿهون روانگي ته بنياد ڇت ڪري پئي. (روضة القيوميه)

ڪرامت: - هڪ بزرگ نقل ڪري ٿو ته موکي مهين سبات اهڙي وهلاڪ ڪيو جو هلڻ جي طاقت نه رهيم انهي حالت ۾ روح پر فتوح حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره ڏانهن متوجه ٿيس. توجه ڪندي ئي هوشي جي حالت ۾ موکي ڏسڻ ۾ آيو ته حضور اقدس جن حاضر ٿي مونکي هٿ وڌي فرمايو ته اُٿي. ان نفس نفيس عيسيٰ دم جي برڪت سان هوش ۾ اچي تپ ٽري اُٿيس هن ظاهر جي اکين سان سندن ديدار کان مشرف ٿيس. جڏهن جهان آرا جي ڏسڻ شرط پنهنجي بدن ۾ گهڻي توفيق ڏٺم ۽ تڪرار واري ڏانهن هلڻ لڳس ياڻڻ پاڻ ته توڇا آئي واري ۽ عرض ڪيم هون اخلاص آئي واري، فرمايو ته تنهنجو سيڙهي آڻيو پوءِ پاڻ نظر کان غائب ٿي ويا تنهن کان پوءِ پنهنجي بدن ۾ ڏنگ ڪيو ته بيماري جو اثر ڪو نه هو

فيض روح القدس ار باز مدد فرمايد — ديگران هم بكنند آنچه مسيحا مي كرد

كرامت :- شيخ محمد، جو مولانا بدرالدين، صاحب حضرات القدس واري جو چيلو هو نقل ٿو ڪري ته اصفهان جي سفر کان موٽندي گهوڙي تان وڻ ۾ خچ جڏهن ڪري پيو انهي ڪري آئون قافلي کي ڇڏي ۽ خرچين جي ڪوٺهڙ ولين جنهن ۾ گهڻو وقت لڳي ويو پر قافلو منهنجي نظر کان غائب ٿي ويو. ٻه پٽ ۽ جبلن کان سواءِ ٻيو ڪجهه به مونکي نظر نٿي آيو. حيران پريشان ٿي چئني طرفن ڊوڙ ڏني، قافلو يا ڪو انسان مونکي نظر نه آيو. ان وقت پنهنجي حياتي کان اميد لاهي ڇڏيم. پاڻي جي ڪناري تي ويهي وضو ساري درگاهه حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ۾ نياز ۽ عاجزي ۾ مشغول ٿي مدد گهريم. اوچتو حضور اقدس جن کي گهوڙي تي چڙهيل ڏٺم جو منهنجي پرسان اچي بيٺا ۽ فرمايائون ته هٿ مونکي ڏي. هٿ منهنجو ڏئي پويان گهوڙي تي چاڙهي گهوڙي کي تکو هڪليائون. هڪ گهڙي ۾ مونکي قافلو ڏسڻ ۾ آيو، پوءِ مونکي گهوڙي تان لاهي ڪري فرمايائون ته هاڻي وڃي قافلي سان گڏج. حڪم موجب آءٌ قافلي سان وڃي گڏيس پر پوءِ پتو نه پيو ته حضور ڪيڏانهن ويو ته ڪٿي.

باش دائم در حضور اوليا — تا نه بيني خويشتن را در بلا
هر که دارد دوستي دوستان — او شود مقبول در هر دو جهان
عارفان گشتند پيش از موت فوت — موتوا تموتون هست ازان از مصطفى

كرامت :- سرهند شريف جي شهر جو هڪ قاضي زاده، جو حضور اقدس ڏانهن نهايت ارادي وارو هو. هڪ ڀيري اهڙو سخت بيمار ٿيو جو جنهن جي علاج کان سڀ حڪيم عاجز ٿي پيا. آخر حضور اقدس ۾ هڪ نياز نامو موڪليائين جنهن ۾ نهايت عجز ۽ نياز سان شفا لاءِ دعا گهريائين. حضور اقدس ان جي جواب ۾ لکيو ته آسان توکي پهچي پاڪ ۾ ورتو انهي بيماري کان ڇوٽو ٿيندين ڪي. حضرت حق سبحانه مهابي توجه حضور اقدس جي ان قاضي زاده کي هڪ بيماري کان خطا ڪرهن شرط شفا عطا ڪئي. پوءِ اهو قاضي زاده جڏهن به ڪنهن مجلس ۾ حضور اقدس جو ذڪر ايندو هو ته اهو نقل تمام آب تاب سان ۽ شوق ذوق سان بيان ڪندو هو ۽ اهو ڪيل جواب حضور اقدس جو پاڻ وٽ تبرڪ ڪري رکي ڇڏيائين ـــ سبحان الله :- حضور اقدس جو خط مبارڪ ان ارادي واري لاءِ حڪيم لاثاني ٿي چڪو.

اي که اسرافيل وقت اند اوليا — مرده را از ايشان حيات است و نما

كرامت :- حافظ صاحب جنهنجي شفاياب ٿيڻ جو مختصر بيان جواهر مجدديه ۾ ڪيو ويو آهي

نقل ٿو ڪري ته ننڍپڻ جي وقت ۾ مون قرآن شريف ياد ڪيو هو. الهه آباد جي سفر ۾ مون روز نه پڙهيو تنهن ڪري قرآن شريف وسري ويو. انهيءَ حالت کي ڪي ورهيه گذري ويا. ڪجهه مدت کان پوءِ پنهنجي وطن سرهند شريف ۾ آيس ان ڏينهن ۾ حضور قدس جن حضرت خواجه باقي بالله قدس سره کان خلافت وٺي آيا هوا ۽ دهليءَ واري جي اڳيان نئين مسجد تعمير ڪئي هئائون ۽ رمضان شريف جا ڏينهن هوا. جڏهن سيدن حضور اقدس ۾ آيس، ياد فرمايا ته "اي حافظ تراويح ۾ اسان کي قرآن شريف ٻڌاءِ" عرض ڪيم ته قرآن شريف مون کان وسري ويو آهي. فرمايو ٿون ته پڙهه تو کي خدا جل وعلا توفيق ڏيندو. مون سڀني پورو ڪري سنائيو ۽ عرض ڪيو ته ٻه سائيو ۽ جواب ڏئي فرمايائون نيت موجب قرآن شريف ختم ٿيو. سيدن فيض جي برڪت سان ان رکعتن ۾ ياد ڪيو سڀئي قرآن شريف ياد ٿيو. حضور اقدس جن جي ٻڌا. ٻين جماعتن سان ٿيو ڪوته ٻيو ڪي ٽي رات ختم پورو ڪيو. ڪنهن جاءِ ۾ ٽي ٽي ڏينهن اهو سڀ خاص تصرف هو ته ڪو ڪان قرآن شريف صفا وسري ويو هو. ڪرامت آ. ٻيو ون حافظ، جو هميشه تراويح ۾ ختم پڙهندو هو حضور اقدس جي اکين مريدن مان هو. نقل ٿو ڪري ته حضرت جن جي انهن ڏينهن ۾ جو احد اڄ ڀليءَ جي ملي سيد بري وات سان آيا هو اوّل "مستڪان" جي شهر ۾ آيا. تنهن کان پوءِ ڪيتل جي شهر ۾ شاه ڪمال جي زيارت لاءِ متوجه ٿيا. ٻي مرتبي اجل ڏي ۾ آيا ۽ زيارت شيخ احمد اجراءِ پري لاءِ انهن ويهي ۾ لهي ويا. جڏهن ته آءٌ سندن سان ڪي مڪتوب هو ۽ ڪتاب پڙهندو آيو هوس. هوا تمام گرم هئي ۽ پاڻ به گهر ۾ سارو پٽ لاءِ عرق ٿي ويو هو. پٽ تمام تنگ هئي. اڄ جي گرميءَ سبب ته ۽ پاڻي گهرائي پيتم. پنهنجي شرط حال مان ٿيو هئي ويو. منهن جو رنگ ٿي ويو. دل سخت تنگ ٿي. فيض مرڪي ۽ پڇيو ته ڇا آهي. انهن کي معلوم ته گويا روح منهنجي بدن کان نڪري سيني تائين پهتو آهي. ماڻهو مون تي اچي گڏ ٿيا. منهنجو حال ناميد ڏسي حيران ٿيا. انهي ۾ حضرت جن تي ڪان نڪري فرمايو ته تنهنجو ڪهڙو حال آهي؟ عرض ڪيم ته گهڻي ۾ آيو هوس. اڄ جي گرمي ڪري پاڻي پيتم. هاڻي دل جي سستي گهڻي آهي. سا منهنجو هاڻي حال نه ڪو. حضرت جن پنهنجن خادمن کي فرمايو ته حافظ کي منهنجي سامهون پاڻي جو پياڪ ٿورو ڪري سوار ڪيو. پاڻ مريدن کي فرمايائون ته "قريب هو جو حافظ سان نڪرڻ وقت جا هي مون انکي پنهنجي ياد ڪيو". هاڻي گهڻي جڳهه

پلو ٿيندو. حافظ توڇوي ته اڃا توري رات نه ٿيا آهيون ته پهچي ٻڌن ۾ قوت ۽ صحت ڏنهه ايتري قدر ٻهڙو محاني مان ٿيو پيادو سنن ته هر رڪاب ۾ مغزن تائين پڌو ڏنو واپس.

ڪرامت:- پڻ حافظ مٿيون قدس سره نقل ٿو ڪري ته هڪ ڀيري حضور اقدس ۾ قرآن شريف جو ختم ڪري رهيو هوس ۽ پڙهيم. اتفاق سان جنهن رات ختم پورو ٿيڻو هو ته تپ مون کي عاجز ڪيو جو بي هوش ڪري ڇڏيائين. وچين جي نماز به اڳي بي هوشي ۾ قضا ٿي ويو. شام جي وقت هوش ۾ آيس. روني جو ڏک ۽ ٻيو نهايت تڪليف سان سنن ۽ حضور انور ۾ حاضر ٿيس ۽ سڄو حال آڇيو ۽ عرض ڪيو ته تپ جو غلبو آهي ۽ مٿو ڦٽو وڃي. فرمايائون ته تپ سخت آهي قرآن شريف پڙهي سگهندين؟ عرض ڪيو ته حال ڏاڍو آهي پر جي توجه ڪندا حضور اقدس جي ته پوءِ پڙهي سگهندس. فرمايائون ته ”اوري اچ، پڙهه متان خير آهي“. جڏهن قرآن شريف تلاوت ڪرڻ شروع ڪيم ته گهڙي سان بدن ڪي وئي ويو. تپ صفا ڇڏي ويو. برڪت نفس عيسوي حضور اقدس جي سان چڱو ڀلو ٿي ختم پورو ڪيم.

ڪرامت:- مولانا محمد يوسف، جو وقت جي علمائن مان هو جنهن کي حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي حوالي ڪيو هو ته تڪميل سلوڪ پوري ڪرائي. ٻه مهينا سلوڪ پورو نه ڪيو هو ايتين جو مٿانس اچي اجل پهتو. حضور اقدس جن ان جي سيرانديءَ کان اچي ويٺا. ان جي سلوڪ باقي رهڻ لاءِ متوجه ٿيا ۽ ان کي پنهنجي توجه ڪامل واقف ڪندا ويا جو هر ساعت ان کان احوال عجيب اچي ويا. هن کي جيڪا ترقي نصيب ٿي ٿي عرض ڪندو ٿي ويو. ٿيڻ پنهنجي تصرف سان ان کي سير و سلوڪ پورو ڪرايائون تنهن کان پوءِ مٿين ذڪر ڪيل مولانا وفات ڪئي. ناظرين پورو حضور اقدس جي توجهن ٿي، جو تن جو ڪو هڪ ساعت ۾ پورو ٿئي

يڪ لحظه نظرت اي بنده نواز   بهتر ز هزار سال تسبيح و نماز

ڪرامت:- هڪ ڀيري حضور اقدس جن سير جي ارادي سان ٻاهر پٽ ۾ توجه فرمايو هو. هوا جي گرمي ۽ غبار بي اندازه هو جنهن کان اچ، تڪ ۽ گرمي مريدن کي، جي ساٿ ۾ هئا، تنگ پيادا هوا. گهڻو غلبو ڪيو. جڏهن ته عظمت ۽ جلالت حضرت جن جي سنن ته دل ۾ پوري ويهي هئي ته حضور ۾ عرض ڪري نه سگهيا. مٿيون خطرو سنن ان دل ۾ نه ڏٺو ويو، حضور اقدس جن مولانا محمد يوسف سمرقندي ڏانهن نهاري فرمايو ته سج جي گرمي ۽ غبار سنگتين کي عاجز ڪيو آهي. مولانا عرض ڪيو ته حضرت جن کي سڀ احوال معلوم آهي. ان ڏينهن جي ... تي جو ... حت

ڪالهه رهو حضرت جن مرڪي حق بين اک جي ڪنڊ سان آسمان ڏانهن نظر فرمايائون ۽ ڪجهه
چپن مبارڪن ۾ پڙهڻ فرمايائون، پوءِ ڦڙي وڪوڻ اچانڪ ڪونه ٿيو ته هڪ ڪڪر ظاهر ٿيو حضرت
جن ۽ سندن مريدن تي پاڇو ڪيائين ۽ بوندا وسڻ لڳي جنهن ڪان وات جي ترپي ڌٻجي ويئي
۽ هيٺ اُتر جي وچوٽ ڪُڇ جنهن جي سبب ڪان وات جي گرمي ۽ تڪليف ۽ غبار ڪان مريدن کي امن مليو
حالانڪ برسات جي موسم به ڪانه هئي.

ڪرامت: - هڪ سادات نقل ٿو ڪري ته جوان کي حضرت علي ڪرم الله وجهه جي جنگ ڪرڻ
سان خصوصاً حضرت معاويه ڏانهن بغض هوندو هو هڪ رات مطالعه مڪتوبات قدسي آيات
حضرت جن جي ڪيم اَئي ڏٺائين ته پاڻ لکيو اٿن ته امام مالڪ ”امير معاويه کي ڇڏ وچوڙ ٿو اٿين
تو چاهي جيئن ابوبڪر صديق ۽ عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنهما کي بڇڙو، انهي نقل کان
ڪاوڙ ۾ اچي مڪتوبات شريفا کي زمين تي اڇلي ڇڏيائين ۽ ننڊ ويئي ۽ خواب ۾ ڏٺائين ته حضرت جن
تمام ڪاوڙ سان آيا آهن، مُنهن جي سهڻين ڪنن کي وٺي فرمايائون اي بيوقوف نادان، منهنجي
لکڻ تي اعتراض ٿو ڪرين ۽ منهنجي ڪلام کي زمين تي ٿو اڇلين، جي هن ڳالهه کي اعتبار ۾ نٿو آڻين ته
اَٿو ته توکي حضرت علي ڪرم الله وجهه جي حضور انور ۾ وٺي ٿو هلان. اهڙي طرح مونکي هڪ
باغ ۾ وٺي ويا اُتي هڪ جاءِ عالي قدر ڏسڻ ۾ آئي جنهن ۾ هڪ بزرگ ويٺو هو حضرت جن انهي بزرگ
کي ڏاڍي تواضع ڪيو. اهو بزرگ به حضرت جن کي ڏسي تمام خوش ٿيو. پاڻ منهنجي ڳالهه ان
بزرگ کي ٻڌائڻ کان پوءِ مونکي فرمايائون ته اجهو حضرت امير علي ڪرم الله وجهه ويٺو آهي ٻڌ ته
ڇا ٿا فرمائن مون وڃي سلام ڪيو، حضرت امير ڪرم الله وجهه مونکي فرمايو ته خبردار هزار بار
خبردار، حضرت سيد الابرار صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن ڏي دل ۾ بغض نه رک ۽ ڪنهن
قسم جو عيب انهن سڳورن ڏانهن نسبت ۾ زبان تي نه آڻ. آئون ۽ منهنجا يار ڄاڻون پوءِ حضرت
اقدس امام رباني مجدد الف ثاني ڏانهن اشارو ڪري فرمايائون ته هن جي ڪلام کان منهن نه موڙ
راوي ٿو چوي ته باوجود انهي نصيحت جي منهنجو دل مان بغض نه ويو، پوءِ حضرت امير علي ڪرم الله وجهه
جي حڪم موجب حضرت جن زور سان منهنجي سيني تي مُڪ هنيائون، انهي وقت منهنجي دل مان
بغض نڪري ويو ۽ سندن ڪلام مبارڪ ۾ گهڻو اعتقاد ٿيو.

ڪرامت: - صاحب حضرات القدس جو مولانا بدرالدين رحمة الله عليه نقل ٿو ڪري ته
هڪ رات نماز سومهڻي کان پوءِ حضرت جن پنهنجي خاص خلوت ڏانهن متوجه ٿيا. هڪ ماڻهو

سندن عزيز ۽ مان حاضر هو، مونکي چيائون ته عجيب طرح جا مان آهي جي قبول ڪرڻ نه هئي گذرڻ ڪاٿون، مون انهوچوڻ قبول ڪيو، اهو ملڻ اڳئين وات ۾ حضرت جن جي ڳالهه شروع ڪرڻ لڳو ٿوڻ اڳي، ڳالهه ڪان بيزار ٿيس، انهي جاءِ تي پهچڻ تائين صبر ڪيو منهنجي اڳيان طعام جو طبق رکي پاڻ منهنجي پاسي ۾ ويهي رهيو، ايتري ۾ حضور اقدس مجذوب لفظ تابي جي غير ڪان ان جاسي عضوا هڪ ٿي ڪان جدا ٿي ٽڪر ٽڪر ٿي پيا منهنجي بدن ۾ ڏڪڻي شروع ٿي خوف کان اٿاهون ٽڪرو ٽڪرو اٿيس جڏهن حضرت جن جي خلوت خاص جي دروازي تي پهتس، ڏٺم ته پاڻ دروازي تي عادت جي مخالف بيٺا آهن مون ڏانهن نهاري مُنهنجو هٿ ورتائون ۽ اڳتي روانا ٿيا جڏهن ان شخص جي جاءِ تي پهتا پاڻ اندر تشريف فرمايائون پاهران بيٺي رهيس ساعت کان پوءِ حضرت جن نڪتا ۽ اهو شخص به ساڻ نڪتو سلامت هئا، اهو حضور ۾ عذر پيش ڪيائين پاڻ مونکي ڪجهه چيائون، جنهن تي مون کي حيرت ۾ ڇڏي رهيس ته ڪهڙي مون ٽڪر ٽڪر ٿي ڏٺو ساڳي ٽڪرا ٿي مجذوب ٿي نظر نه آيو، حضرت جن فرمايو ته جيڪي ڏٺو ڪنهن به اڳيان اهو حال اظهار نه ڪج.

ڪرامت:- هڪ بزرگ طالباڻي جو حضور اقدس جي مريدن مان هو، نقل ٿو ڪري ته منهنجو پاءُ سخت بيمار هو جنهن جي جيئڻ جي ڪنهن کي اميد نه رهي، ايتري قدر جو ڪفن پڻ ان لاءِ ورتي آيا هو، جڏهن ته بيمار کي جيئڻ جي اميد ڪانه رهي هڪ ڏينهن ٻئي ڏينهن پيا حضور اقدس بجاءِ آيا صبح جي وقت حضور اقدس کي خواب ۾ ڏٺائين ته ان کي هٿ مان وٺي بيمار تي ان ۽ ان کي فرمايائون ته ڏک نه ڪر، جڏهن جاڳيو منهنجي بدن ۾ ايتري قدر قوت ڏٺائين جو ڪپڙا کي لئي ويهي رهيو ۽ چيائين ته مونکي ٻڪ ٻڪي آهي جيڪي ماڻهو ان وقت ويٺا هوا چوڻ لڳا ته هي موقعو ۾ و ڏي ٿو، ان چيو ته آئون وڌلان ٿو حضور اقدس جي زيارت ڪئي ۽ بشارت ڏني جو سڀاڻي کيائين پوءِ ان کي شفا ڏنائون، حضور اقدس جي ڪرامت ۽ عنايت سان انهي ڏينهن چڱو ڀلو ٿيو پاڻ ۾ بيماري جو ڪوبه اثر نه ڏٺائين.

ڪرامت:- حضور اقدس جو هڪ مريد اخلاص وارو نقل ٿو ڪري ته ابائي جي حاڪم منهنجي سڀ زمين ضبط ڪري ڇڏي سوري زمين ظلم سان کسي ويو اهو احوال حضور اقدس جي خدمت ۾ عرض ڪيم حضور اقدس جن ساعت مراقبي ۾ ٿي فرمايائون ته توتي ظلم نه ٿيندو ۽ حاڪم ۾ قهر هيبت ايندو، پوءِ مون ان عوض نه ٿيو هو دفع ٿيو ۽ ان حاڪم کي

اسان تي هٿ وڌو ٿيل ملبو.

كرامت: - حضور اقدس سرهجي مريدن مان هڪ برگزيده ونقل ٿو ڪري ته حضور اقدس جن رواج هو، جو سنڌين ۾ ڏاڍي ، پنهنجي پراڻي ڪان سلام ڏيڻ ۾ اڳرائي ڪندا هوا، جا ڪا سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي آهي. هڪ ڏينهن دل ۾ خيال آيو ته اڄ سنڌ ڌن حضور ۾ا وجنهو جي سلام ڏيڻ ۾ اڳرائي ڪندس اجاڻي ڪوئن سنڌ ڌن جاءِ ڪان ٻي ٻي هوس ته مون کين ڏٺو هو ۾ نه پاڻ مونکي ڏٺو هوائون جو انهن ڌن جاءِ جي سنڌ ڌن آواز آيو ته "السلام عليكم اي فلاڻا" آئون اچانڪ باهر هوس لاچار جواب ڏنم "وعليكم السلام" پوءِ پنهنجي نيت "اڳرائي ڪرڻ سلام جي" عرض ڪيم پاڻ مرڪي فرمايائون.

كرامت: - حضور اقدس سرهجي مريدن مان هڪ بزرگ نقل ٿو ڪري ته آئون پنهنجي قله ۾ سخت بيمار هوس انهي حالت ۾ ڪجهه ڏينهن گذري ويا هوا آخر هيڏاتائين اهڙو غلبو ڪيو جو جيئڻ جي اميد بلڪل نه رهي ماڻهو مونکان مايوس ٿي ويا جا ڪند اهوا جيئڻ منهنجي مرڻ جي محفل حاضر رهي. مون درگاه حضور اقدس سرهجي ڏانهن متوجه ٿي مدد گهري ان سختي مرض جي ۾ ڪوته ڏٺو هڪ شخص ظاهر ٿيو جنهن کي چادر نهايت اڇي نوراني مٿي ڪان وٺي پيرن تائين ويڙهيل هئي سنڌس منهن بلڪل ڪيل هو، مون وٽ آيو ۽ جيائين اهڙي جا آهي جا حضرت سرور ڪائنات عليه الصلواة والتسليمات قطب اعظم حضرت شيخ احمد فاروقي نقشبندي ڏانهن موڪلي هئي، ان تي تنهنجي لاءِ موڪلي آهي آئون توکي ڍڪايان توجنهن جي برڪت سان توکي صحت ٿيندي جڏهن هٿ ان چادر تائين پهچايم ڪا شي منهنجي هٿ ۾ نه آئي باقي پيرن کان مٿي تائين تڏهن نهايت گهڻي ظاهر ٿي. جڏهن پيرن منهنجي هٿ پيو ته پيل ٿو ناچار تنهن وقت منهنجو بدن آهي. ڍڪندي ئي آئي مونکي هنج پر ڪري. روشن ٿيو ته اکين کولي تي، آئون فرياد ٿي چائي پيس، جيئن ته مونکي صحت ٿي آهي ڏک نه ڪريو. شڪر ڪهه ۽ اڻ انهي ڪئي ۾ چڱو ڀلو ٿيس، صبح جي نماز به پڙهيم.

كرامت: - ساڳيو هيٺيون مخلص نقل ٿو ڪري ته مون ۾ منهنجو هڪ سنگتي جيڪو حضور اقدس جو مريد هو، هڪڙو امساڪ جي جنهن ۾ اٺين ڏينهن آڻيم ٻيمار ٿي هو گهر پهتي ۾ تاهي مون، اسان ۾ ڪان سواءِ ٿيڪو به انهي ڳالهه کان واقف ڪونه هو. انهن تنهن جي حلقي ۾ حضور اقدس جن جي حضور پهتاسين ، دل ۾ ارادو هو ته شڪر جي اهاره ڪانڪندس، حضور اقدس

جن حلقي جي فراغت کان پوءِ حويلي شريف ڏانهن تشريف جو ارادو فرمايو. پوءِ پاڻ دروازي تي پهچي رهيا اسان پنهنجي گهرائي، بهشت، حورن ۽ محلاتن جو ذڪر ڪيائون ۽ دنيوي لذت جي ڇڏڻ لاءِ تاڪيد ڪيائون ۽ آخرت جي لذتن حاصل ڪرڻ لاءِ گهڻي ترغيب ڏياريائون نيٺ چيائون ته، جادو وارن آئيني ۾ ناهي آهي ڏسڻ ڪاڻ. حيران ٿيا سون لاءِ قبول ڪيو سون ان ڏاڪي پاڻي جي حوض ۾ ڏٺو سون اها ڪرامت ڏسي سا کو هڪ ڪاري ارادو ڪيائون.

بندگان خاص علام الغيوب — در جهان جان جواسيس القلوب
در درون دل درآيد چون خيال — پيش او مکشوف باشد سر حال
آنکه واقف گشت بر اسرار هو — سر مخلوقات چه بود پيش او

ڪرامت:- سائين محمد يونس نقل ڪري ٿو ته منهنجي والده بيمار هئي حضور اقدس جي خدمت ۾ جي پيسا حضرت خواجه بهاؤالدين شاه نقشبند قدس سره جي نالي تي ڏنيس. عرض ڪيو ته شفا جي لاءِ دعا ڪريو پاڻ دعا ڪري فرمايائون ته جي پاسيل پيسا پاڻ وٽ سوکڙي ڪري رک. مطلب ته اسو نذر قبول نه ڪيائون. رات جو خواب ۾ ڏٺم ته حضور اقدس جن حاضر ٿي مونکي فرمائن ٿا ته فقير جاڳ تنهنجي والده جي وفات جو وقت آهي وڃي حاضر ٿيءُ. خواب کان جاڳي پئي [illegible] ۾ وڃي حاضر ٿيس ڏٺم ته تهجد کان فارغ ٿيا ويٺا آهن، سلام ڏئي پنهنجو خواب ٻڌايم. پاڻ گهڙي تائين مراقبي ۾ ويٺا. فرمايائون ته سگهو وڃ جو تنهنجي والده جي وفات جو وقت آهي. [illegible] ۽ پنهنجي والده وٽ پهتس، نبض ڏٺم ته جاءِ ڇڏي وئي آهي، سامهون ڪان پوءِ وفات ڪيائين. اه ——— ڪتاب مان معلوم ٿو ٿئي ته جو حضور اقدس ۾ شفا جي لاءِ دعا ڪرڻ لاءِ [illegible] هوندو هو ته نذر قبول ڪندا هوا. الله تعالى اعلم.

ڪرامت:- هڪ بزرگ نقل ڪري ٿو ته جن ڏينهن ۾ ڪن دين جي دشمنن جي [illegible] تي حضور اقدس کي بادشاه کان تڪليف پهتي هئي هڪ شخص جادو ۾ [illegible] ته ڪي اسم هندي زبان ۾ [illegible] جي اکين [illegible] پڙهڻ سان هو دشمن [illegible] دشمن ان ڏينهن [illegible] ۾ عمل مجرب آهي انهي اسم کاغذ جي [illegible] لکي [illegible] پوءِ چيائين ته گهر جي ڇت جي ڪاني ۾ [illegible] اهي اسم ان کان سکيم [illegible] جي ڇت ۾ [illegible] دل ۾ هي خيال [illegible] ڏينهن [illegible] جو [illegible] اسم پڙهندس رات جو حضور اقدس کي خواب ۾ ڏٺم [illegible]

ته منهنجن مريدن کي اهڙي اڪيلي ڪمري ۾ گهرجن جن تي جنن جادو ڪيو آهي، لاچار مون اهو ڪم ڇڏي ڏنو تنهنکان پوءِ جا تڪليف حضور قدس سرہ کي بادشاه ڏني هئي "جهڙي حضرت سيدنا يوسف علي نبينا وعليه الصلوٰة والسلام کي ڏني هئي" ان کان بادشاه پشيمان ٿيو، ڪيئن گواليار قلعه کان ڪڍايائين. جنهن جو مڪمل احوال اڳ ۾ ڏنو ويو آهي. مزيد احوال روضة القيوميه جلد اول ۾ موجود آهي. ——— حضور قدس سرہ جن سرهند شريف ۾ تشريف آندي آئون به سندن حضور ۾ وڃي حاضر ٿيس. ساري جهان جا آدمي سندن زيارت لاءِ اچڻ لڳا، مون دل ۾ خيال ڪيو ته جي روبرو مونکي منهنجي ڳالهه ڪرڻ کان سواءِ جادو جي ڪم کان روڪي ته پوءِ اهو ڪم ڇڏي ڏيندس. ته هڪ پيري ان بي ادب بادشاه جي جڳهه تي تيرهن ڏينهن کي ڏينهن پاڻ سرهند شريف ۾ رهيا. ٽئي ڏينهن اٺين ٿيٽ سان سندن حضور ۾ ويندو هوس. ٽئين ڏينهن خلق الله جي انبوه مان اُٿي حويلي مبارڪ ڏانهن تشريف فرمائي ٿيا ۽ گهر دروازي تي بيٺي مونکي گهرايائون آئون حاضر ٿيس. فرمايائون ته "اي فلاڻا تون هندي اسم نه پڙهه جو اهو جادو آهي". شروع ۾ ته انهي ڳالهه کان انڪار ڪيم، فرمايائون ته "جيلاءِ اٿئي ته چوڻ حلال لڳو اٿئي. نالا ڏيئي جادوگر کان تون سکيو آهين ۽ جو ڪافرن جنن جي مٿان اسم لکي ڇڏ جي ذريعي ڪافي ۾ رکيو اٿئي. اگرچه جنن تي جو آهي جادو اثر ڪري پر جادو حرام آهي ۽ ڇڏيائي ڦاڙي ڇڏ." مون شرم کان مٿو هيٺ ڪيو، فرمايائون ته مون سان انجام ڪر ته آئون انهي قرب واري ڪم کي هرگز ورجهائيندس پوءِ مون کي جو هٿ پنهنجي هٿ مبارڪ تي ڏنائون مونکي اهڙي ڪرامت ڏسڻ سان دهشت غلبو ڪيو. تمام حيران ٿيس ڇو ته انهي ڳجهه کان مون ڪنهن کي به واقف نه ڪيو هو. تڏهن گهر ۾ اچي اهو ڪاغذ ڦاڙي ڇڏيم.

اوليا اطفال حق اند اي پسر — در حضور و غيبت آگه باخبر

پاسبان آفتاب اند اوليا — در بشر واقف زاسرار خدا

ڪرامت: هڪ بزرگ نقل ڪري ٿو ته مونکي سدائين هيءُ خيال دل ۾ رهندو هو ته حضور ۾ حاضر ٿي طريقي جي ذڪر سان مشغول ٿيان پر ڪنهن سبب ڪري نه پهچي سگهيس. نه حضور ۾ وڃي نه ٿيندو هو. هڪ رات ارادو ڪيم ته صبح جو سندن خدمت ۾ وڃي عرض ڪندس ته مونکي پنهنجي مريدن ۾ داخل ڪيو ۽ ذڪر تلقين ڏيو. ان رات خواب ۾ ڏٺم ته هڪ اونهون درياءُ آهي ۽ ان تي پير بيهو ٿيا آهيان ۽ حضور قدس سرہ جي نگاهه مون تي پئي. فرمايائون ته "سگهو آ

لوڏ ۾ جوڪي آهي“. سندن فرمائڻ شرط منهنجو قلب ذڪر ۾ مشغول ٿيو جنهن سبب آئينده منهنجي
قلب کي ذڪر ڪندي ٻڌندو هئس جنهن طرح لڪڻ نقش ٿيندو آهي. حالانڪ مون ڪافي عرصي کان ذڪر ڪندو هوس
سندن طريقي ۾ شغل ڪندو آهيان. صبح جو سندن خدمت ۾ آئيس سندن لطف ۽ ڪرامت جو
احوال عرض ڪيم. فرمايائون ته ”طريقو اهو آهي اهڙي ئي هميشگي ڪر“.

تشنه مي نالد که اي آب گوار — آب هم نالد که کو آن آب خوار
تشنگان گر آب جويند از جهان — آب هم جويد به عالم تشنگان

ڪرامت: مولانا محمد حنيف ڪابلي ٿو فرمائي ته هڪ بزرگ ملاقي ٿيو احوال ڪيائين ته آءٌ
حرمين الشريفين زادهما الله سبحانه شرفاً وعظماً وڪرماً ڏانهن ويس جڏهن سرهند
شريف ۾ پهتس سندن آستان بوسي کان مشرف ٿيس ان وقت پاڻ نماز کان فارغ ٿي
خلوت جي جاءِ ڏانهن وڃڻ جو ارادو ڪري فرمايائون. انهي وچ ۾ مون سلام ڪيو ۽ سندن خدمت
۾ اڳيان بيهي رهيس. حضور اقدس پنهنجي خادم کي فرمايو ته وڃ ٽڪر مانيءَ جو دروازي تان ڏي
اچ. خادم حڪم موجب ٽڪر مانيءَ جو آندو. حضور اقدس جن ٽڪر خادم کان وٺي منهنجي هٿ
۾ ڏيندي فرمايو ته ”اي درويش وقت تنگ آهي هي ٽڪر ماني جو تنهنجو مرشد آهي“. تنهنجي
سلوڪ باطني جي سڀڪار ڏئي لاءِ هي استاد ڪافي آهي. تنهن کان پوءِ خدمت مان موڪلائي
هن گهڙيءَ منهنجو احوال باطني زور و شور ۾ ٿي ويو ۽ هر لحظي بلند حالتن تي پهتس عنايت خداوندي ساڻ هئي ۽ اڳ
جي رياضت ۾ ڏيندو هئم اهڙي حالت پوري ڪانه ٿي. الله اڪبر ڇا ته فيض
مجدد جو موج زن آهي. ولله دره من قال

جو شانِ مجددؒ کو مانا نہیں ہے — تو شانِ رسالت کو جانا نہیں ہے

ڪرامت: حضور اقدس جي مريدن مان هڪ خدا جو پيارو نقل ٿو ڪري ته آءٌ
حضور اقدس جو مريد هوس پر پوليس جي نوڪري ڪندو هوس. هڪ رات منهنجي جوني
ڏيڻ جو وارو هو سنگتين مان هڪ نشي گهڙي تي شربت مون لاءِ آندو ۽ گهڻو زور ڀريائين
ته پي. مون ان نشي جي پيئڻ کان انڪار ڪيو جو ارادو هو ته نوڪري ڇڏي ڏيان
اينري ۾ حضور اقدس جن جاڳ ۾ حاضر ٿيا. تڏهن آڱر ڏندن مبارڪن ۾ وجهي اهڙي ڪم جي
جي منع لاءِ اشارو فرمايائون. مون کي سندن صورت مبارڪ ڏسڻ شرط جذبي غلبو ڪيو جو پنهنجي
ڇهن مهينن تائين اهو حال رهيو. انهي جذبي جي حالت ۾ هميشه حضور اقدس کي هر جاءِ تي

اکين اڳيان ٻيٺل ڏسندو هوس.

بان دہان این دلق پوشان من اند ۞ صد ہزار اند صد ہزار و یک تن اند

ڪرامت:- هڪ بخت وارو سنڌي مريد ماڻ نقل ٿو ڪري ته هڪ ڀيري آئون هڪ رنگيلي ۽ عاشق ۾ ڦاسي پيس ۽ اهڙي ته حالت کي پهتس جو اڳ اختيار جي چرخ ۽ لگام منهنجي هٿن مان نڪري ويئي هئي. هڪ ڏينهن پنهنجي گهر ۾ ان معشوق کي گهرائي عيش جي مجلس ڪرڻ ۽ هن تاج وصال ڪري ٿي. اوچتو حضور اقدس جن حاضر ٿيا ۽ منهنجي منهن ۾ ڇهات هڻيا بوءِ نظر کان غائب ٿي ويا. ڇهاٽ لڳڻ شرط ساري بدن ۾ ڏڪڻي وٺي ويئي. جنهن ڪري ان ٻڇڙي ڪم ڪرڻ جي توفيق ڇڏي ويئي ۽ انهي ٻڇڙي ڪم کان پشيمان ٿي ڏاڍا سخت توبه ڪيم.

دست پیر از غائبان کوتاہ نیست ۞ قبضہ او جز قبضۂ اللہ نیست

ڪرامت:- حضور اقدس جي مريدن مان ٻن رنگ نور محمد نالي نقل ٿو ڪري ته منهنجي گهر ۾ جنن جو گهڻو ايذاءُ هو. منهنجي پاءَ کي نقصان پهچائيو هوائون. آخر انهي آسيب ۾ نوٽ پئي ٿيڻ کان پوءِ موتي کي ٻڌ جنات جو آسيب پهتو جنهن ڪري ڇهن ٿي ويس منهنجي حياتي جي اميد مانکان لاهي ڇڏي هئي. هڪ ڏينهن سمهيو پيو هوس. جو هڪ جن منهنجي مٿان چڙهي ويٺو. ايتري توفيق ساڻ جو سوڙ پاڻ تان لاهي ڏسڻ سگهيس انهي پريشاني حالت ۾ حضور اقدس جن موتي کي ظاهر ڏسڻ ۾ آيا هٿ کي فرمايائون. اي نور محمد ذڪر ڪر ته جن آڳي جي ويندو. ”اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا“ ط جن انهي ڪلام ٻڌڻ شرط موتي ڇڏي ويو. جنهن اٿيس حضور اقدس جن منهنجي نظر کان غائب ٿي ويا. هن کان پوءِ ڪنهن کي اساڻي گهر ۾ آسيب نه پهتو. جن ان گهر مان لڏي ويا هيڪ مون جنن کي ڏٺو ته متاع سميت لڏي ٿي ويا چيائون ته اساڻي هتان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني لڏ الي جي پوهاڻي شاديوال ڏانهن ٿا وڃون

ہر کہ ترسید از خدا ئے انس وجاں ۞ ترسد از وی ہمہ شئ اندر جہاں

ڪرامت:- سيد شرف الدين حسين، جو حضور اقدس جو خاص مريد هو نقل ٿو ڪري ته موتي خيال ٿيو ته پڻ شاگردن ۽ پاڪي کمائڻ ۽ ٿلا پوڻ جي خانه بجا. حضور اقدس ڏانهن موڪليان. اهو سامان رضا ۽ پاڻ جي هٿ موڪليم. هڪ عورت، جا منهنجي ساهرن مان منهنجي گهر مهمان هئي اندر ان لڪي چيائين ته هڙ اڪيلي جو موڪلين ٿو. تن کي ڏٺو

چاڪند ا پاڻ هرگز ڪين ڏڪيند ا مون چيو ته جي پاڻ نه ڏڪيند ا ته گهر ۾ ڪنهن کي
ٻه ڪيو ا ٿئي! جڏهن منهنجي صاحبي ياءَ الهه ٻار حضور اقدس ۾ حاضر ٿيو. ڪجهه اسبا
ب جي خاني جو خدمت ۾ حاضر ڪيائين. حضور اقدس جن خادمن کي فرمايو ته اسباب توري
خانه جو ڏيو. پوءِ ڪافي ڏانهن نگاهه ڪري فرمايائون ته سيد شرف الدين حسين کي جنج ته
ئي ڪيترا اشناعمدي تعويذ ڏيا آهن جي دروليش کي عمده آهن! ٻعضي مرتون جي اڻ
گهر ۾ آهن انهن کي توجه ته ڏيکن جو انهن جي لائق آهن! آخر اهي ڪيترا هو تا ڪي ويئا اُن
جنهن عورت اهو گفتگو ڪئي هو. اها ڪرامت کان نهايت شرمندي ٿي توبه ڪيائين. پوءِ
ته ڪڏهن حضور اقدس جي نسبت ۾ گفتگو نه ڪندي هئي.

در ابر و پوش ڪرده است آفتاب   فهم ڪن والله اعلم بالصواب

ڪرامت: هڪ ڏينهن حضور اقدس جن خلوت ۾ ويٺا هوا عبد المؤمن نالي نون
مسلمان ٿيل حضور ۾ حاضر هو انکي فرمايائون ته "گهر جا لوڪ بن جيکي به گهرندي
اهو ڏيندو". عبد المؤمن چيو ته حضرت منهنجا هنگي ٻاءِ ڪفر ۾ آهن مون سان
گهڻي دشمني اٿن گهڻو زور لاتو پر مسلمان نه ٿا ٿين! دعا ڪريو ته اسلام قبول ڪن. حضور
اقدس فرمايو ته "ڪجهه ٻيو گهرين ها" عرض ڪيائين ته بالفعل اهو عرض آهي ٻيا مطلب
به ان دعا جي برڪت سان ئي حاصل ٿيندا. حضور اقدس فرمايو ته "چڱو مسلمان
ٿيندا". ٿورن ڏينهن اهي سڀ ماڻهو شهر کان سرهند شريف ۾ حضور ۾ حاضر ٿي مسلماني
کان مشرف ٿيا.

ڪرامت: حضور اقدس جو هڪ مريد نقل ڪري ته ماڻهن کان ٻڌي افيون کي آفيم
کائيندو هوس. انهي ڳالهه کان ڪو ماڻهو واقف ڪونه هو. هڪ ڏينهن صبح کان سنت
ماب حضور اقدس سان ٿي ويس انهي وچ ۾ مون ڏانهن نگاهه ڪري فرمايائون ته ڏاي
فلاڻا تنهنجي قلب ۾ اونداهي ڏسان ٿو تنهنجو سبب آهي "الاجا اقرار ڪيم ته آئون اهي
آفيم لٿو کاوان، پر هاڻي توبه ڪيم.

ڪرامت: حضور اقدس جي عزيزن مان هڪ سگوري کي ٻئي ڄمڻ اهو پر ننڍي ٻئي
۾ فوت ٿي ويندا هوا، انهي ڪري حيران پريشان رهندا هوا. هيڪر ان جي گهر ۾ ٻار ڄمڻ
تو لڳو ٿيو. حضور اقدس ۾ ڪئي آيو ۽ عرض ڪيائين ته جي جو هڪ پٽ ڏنو ٿيو ته اوهانجي

درگاه عرش پناه کان جهولي ڀري موٽندا. حضور انور قدس سره کان پوءِ عرض ڪيو ته هن نياز جو ناهي الحق رکو جيڪو هند ۾ وڏي عمر وارو ٿيندو. پوءِ مونکي پنج ڀيرا ٻڌايو ته حضرت خواجه بهاءُ الدين شاه نقشبند رضي الله تعالیٰ عنه جو وڏي پار رهيو." آخر حضور انور قدس سره جي نفس نفيس عيسيٰ دم جي برڪت سان اهو نينگر وڏي عمر وارو ٿيو.

ڪرامت: - خواجه محمد احسان پنهنجي والد بزرگوار شيخ احمد حسن قدس سرهما کان روايت ڪري ٿو ته هڪ ڪيمياگر، مرد خدا جو ولي حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ ڪيميا خاصيت ۾ حاضر ٿيو. اڪسير جو وڏو ڍير پنهنجي اسباب مان ڪڍي حضور انور رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ پيش ڪري عرض ڪيائين ته هن مان ايترو سونو ٿي سگهندو جو هندستان جي سڄي بادشاهي جي خرچ برابر هوندو. حضور انور جي خانقاه جي ڪيترا سال تائين انهن جي خرچ جي ڪم ۾ ايندو. حضور انور رضي الله تعالیٰ عنه جن ان کي فرمايو: "ٽي ڏينهن مون وٽ رهي پوءِ، شرط هي آهي جي اهو ڪم تون ڪڏهن به نه ڪندين ته توکان اهو پڙ دا اڪسير جو وٺندس" ڪيمياگر عرض ڪيو ته قربان وڃان، حضور جن جو حڪم ٻڌي بجا آڻيندس. حضور جن هڪ خادم کي فرمايو ته جنهن وقت اهو ٻاهر نڪرندو ته هن جي پويان پراڻي سپ ڏيکاري. ان شخص ڪيمياگر کي ڏسي ان جي پٺيان شهر کان ٻاهر نڪري پيو وڃان ۾ نگاه ڪري. ان ڪيمياگر حسب الارشاد بنان ڪنهن ڪراهت جي اهو پاڻ ٻاهر جهنگل ۾ ڪنهن جهنگ جي طرف روانو ٿيو. جڏهن شهر کان نڪري ان ۾ نگاه ڪيائين ته سمورو سون خالص هو عجيب حالت ڏسي حيران ٿي حضور ۾ اچي مريدي کان مشرف ٿي سموري عمر پنهنجي درگاه فلڪ بارگاه ۾ پوري ڪيائين. (روضة القيوميه جلد اول)

بندهٔ یک مرد روشن دل شوی — به که بر فرق سر شاهان شوی
صحبت با اولیا چون کیمیاست — کیمیای خود باین خوبی کجاست

ڪرامت: - منقول آهي ته هڪ بزرگ زاده پنهنجي وقت حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره پاڻ کي حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه کان پيلو توجه ٿيو، انهي حقيقت معلوم ڪرڻ لاءِ حضرت اقدس ۾ آيو ته سچ پچ حضور اقدس جن فرمايو آهي پاڻ. پيو ته جيڪڏهن حضرت امام رباني قدس سره صاحب ڪماليت ۽ ولايت جو هوندو ته مونکي پنهنجي ڏاڏي جو احوال ٻڌائيندو ۽ هڪ جو نوشتان ٻڌائي، پوءِ منهنجي وڏن جي حالات بيان ڪندو. پيو ته

ڪير چانور، جي مونکي ڪار ايائين ته جالندهر ۾ ڦري شڪ وڃي آهي حضور اقدس جن جي ميگهه
ڏانهن لکي ڏيا. ڪجهه ديري وري جي پوءِ موٽي آيا ۽ گهڻي ۾ بيٺي ان بزرگ کي فرمائڻ لڳا ته مونکي ان شخص
جي مسلماني ۾ شڪ آهي جو پاڻ کي ڪافرن کي ڪان پڌو ٿو چاڻي. حضرت صديق اڪبر رضي الله
عنه کان پڇو جن ته پري آهي وري فرمايائون ته تنهجي ڏي ڏاڍي بجهي ناڻو هو پوءِ وري
ان جي وڏن جي هڪ جي ڪمالات بيان ڪري خادم کي فرمايائون ته ڪير ۽ چانور، جو موڻ
ڏاڪري رکيو هو جن جوان کي آڻي ڏي. اهيو حصو ونڊي لاءِ رکيو هوم. بزرگ زاده اهي ڳالهيون
ٻڌي حضور اقدس جي قدمن مبارڪن ۾ ڪري پيو ۽ خطا کي ظاهر ڪري توبه ڪري مريد ٿيو. سلسلة الذهبيه ص ٤٢

ڪرامت:- نقل آهي ته هڪ بادشاهزادي جي ذڪر لاءِ بادشاهه ڪجهه ڪيو. بادشاهزادو
نهايت حيران ٿي پيرن فقيرن کان دعائون پيو گهرائي. وچ ۾ ان جو نمت ڪيو جو حضور
اقدس جن جي آگري ۾ تشريف ٿي. ان قيدي شاهزادي پنهنجي هڪ آشنا کي جو حضور اقدس
جو مريد هو جيوته ضرهي پاران حضور اقدس کان دعا گهرائو ۽ جيئن ته الله تعالى مدد فرمائي
ان آشنا شاهزادي جي پاران اچي عرض ڪيو پاڻ اهي جو ڪلار ڏي لاءِ متوجه ٿي فرمايائون
ته شاهزادي کي چئو ته قيد کان ڇڏي ويندو. شاهزادي اهو خوشخبري ٻڌي پر دل کي آرام
نه آيس گهڻو پريشاني جي ڪري هڪ معتبر ولي مجذوب وقت ولين جيس ته اکابر اولياء
نقشبندن زمان هڪ شخص اچي تنهجي بيڙي کڻ مان ڪيئي چئي آهي. شاهزادي کي هن
مجذوب اهو خبر ڏني ته هن آرام آيس ڪن ڏينهن کان پوءِ قيد کان ڇٽي سگهي درجي ۾ مقرر ٿيو.

(سلسلة الذهبيه جلد اول ص ٩٤)

ڪرامت:- مولانا محمد هاشم برڪات احمديه ۾ لکي ٿو ته آئون هڪ ڏينهن قرآن شريف
جي تلاوت ۾ مشغول هوس پڙهندي پڙهندي جڏهن هن آيت تي آيس "وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ
بِهٖ نَافِلَةً لَّكَ عَسٰٓى اَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا" ته هن دل ۾ خطرو پيدا ٿيو ته تهجد
پڙهڻ وارن کي به مقام شفاعت جي ۾ دخل آهي پوءِ مان ارادو ڪيو ته هي مسئلو حضور اقدس
کان پڇندس. پوءِ انهي نيت سان سندن خدمت ۾ آيس پاڻ ان وقت وضو ٿي ڪيائون. مونکي
ڏسي فرمايائون تهجد پڙهندو ڪر مون عرض ڪيو ته گهڻو ڪري پڙهندو آهيان. فرمايائون جو شخص
مقام محمود کان "جنهن کي مقام شفاعت جو چون ٿا آهن" بي بهره محروم ٿي ڪري. انهي ڪري جي ته ان
تي تهجد پڙهڻ واجب سمجهي. پوءِ پاڻ به مٿين آيت سڄي تلاوت فرمايائون. مون عرض ڪيو

ته خدمت عاليءَ ۾ ائين ارادي لاءِ حاضر ٿيو هوس، سو الحمد لله عرض ڪرڻ کان سواءِ حضور اقدس
جي ڪرامت سان منهنجو مطلب پورو ٿيو. سلسلة الذهبيه ج ١ ص ٩٤ ۽ زبدة المقامات ۽ عمدة المقامات

ڪرامت ۹:- حضرت ثيو مجهان ٿي، شيخ تاج مولانا خواجه حاجي شاهه فضل الله صاحب
رضي الله تعالى عنه جن عمدة المقامات ۾ لکن ٿا ته مون کي اڪابرن کان پڌو ته لکنو جو هڪ
رافضي حاڪم هو، ان جي ماڻهن مان هڪ شخص، جو لکنو جي آس پاس رهندو هو، تن يارن
سڳورن رضوان الله تعالى عليهم اجمعين جي بدشان ۾ ڳالهايو، ان بيگناهه ٻڌو ۾ هڪ سرهائي
اهل سنت جماعت جو هو تنهن کي اهڙا ڳالهه تا سندس آئي جو هن ڪري ان رافضي کي قتل ڪرائي ڇڏيائين
جڏهن اها خبر لکنو جي حاڪم کي پهتي تمام گهڻي ڪاوڙ ڪري قسم کنيائين ته آءُ ان شخص
کي جنهن منهنجي ماڻهن کي قتل ڪرايو آهي گهڻي عذاب ۾ قاساڻي ماريندس ۽ آدمي موڪليائين ته
ڳولهائي پڪڙي اچو. هو ويچارو ڀڄي ويو جنهن ته آدمي آيا، پکي پکڙي ۽ حاڪم ڏانهن وٺي هليا. حضرت
اهل سنت جماعت جي ڪافي جماعت، جنهن حضرات خواجگان نقشبنديه جي ذڪر ۽ وظيفن
۾ مشغول آهي، ان جماعت کي قيدي ڏسي اهل سنت جماعت جا ماڻهو ڪيترائي حضرات
منهنجي هي ڪيفيت آهي ۽ آئون جي جيئن ۾ گرفتار آهيان نه خدا کان مونکي دعا ڪريو ان جماعت
جي ماڻهن کي وات ختمي لاحول ولا قوة الا بالله جي ڏسي تاڪيد ڪندو رهيو، جو اهو
ختم حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه ڏانهن منسوب آهي
اهو شخص پڙهندو رهيو، رات جو هڪ درياءَ جو ڪپر نظر ۾ آيس، ان قيدي کي ڏسڻ
۾ آيو ته هڪ نوراني شخص پيڙي ۾ ويٺو آهي ۽ اها پيڙي سواءِ مهاڻي جي پئي هلي. جڏهن
ويجهي آئي ته هن ان بزرگ فرمايو ته ختمي جو مالڪ آءٌ آهيان تنهنجي جيڏي اهو ته آيو آهيان
تون هر طرح خاطر جمع رک ۽ دل نه لوڙ، جتي وڃين پيو. غرض ته پيڙي رهائي ٿي وئي ۽ اهو
شخص منزل به منزل اچي حاڪم جي در پيش ٿيو، حاڪم ان کي ڏسڻ شرط گهرايو سخت
ادب سان ويهاري رهيو، وڏي خوشي سان عذر ڪيائين ۽ گهڻا پيار ڪيا ۽ گاان کي عنايت ڪري
موڪل ڏنائين. جڏهن اهي اهڙي هلاڪت کان جو ڇٽڪارو پاتو ته هن کان سواءِ پيو نه پئي
حضرت امام رباني قدس سره جون ڪرامتون ڏنائين ته هن ڪري حضور اقدس جو مريد
مريد ۽ مخلص ٿيو ۽ هڪ قصبين ۽ سندن شان ۾ لکيائين خاص پنهنجو احساس رکيائين ۽
حضور اقدس جي اولاد امجاد جي پڻ گهڻي تعريف لکي، انهن جن جانثاري ٿو ۽ گهڻي

قصيدن مان هڪ قصيدي ۾ لکيو اٿن: مراقع الحروف جو قصيدو پنجتيھن بيتن وارو بيت
نمونو آهي ته

آنکه نامش چو برآمد بزبان می‌گردد
قوت ناطقه را علم لدنی از بر

میم احمد که محمد نقش کرد خدائے
الف ثانی شده زو تازه بدین مستظهر

الفش از احدیت ز حقیقت حالیش
میم از معرفت و دال بدالش رهبر

در ولایت به کمالات نبوت مخصوص
بهر اتصال خلائق بمعانی ز صور

هرکه در حلقهٔ خاصش نفسی زد آورد
حلقه در بر در لاهوت ز مفتاح اثر

آسمان جاه شهنشاه سریر تکمیل
گر شود قطب زمان حاجتش از فیض نظر

بسته بر صفوهٔ سجاده دل نقش کمال
نقشبندی مجددی هست بدین تازه هنر

هرکس احرام حرم میکند از بهر طواف
کعبه در سجده‌اش آید بصفائی منظر

گفتگویش بحقائق ز ره صدق و صفا
نطق حق دان که بود زبدهٔ اولاد عمرؓ

جوشش علمش همه برجا که بود آل علیؓ
کان پی دار علوم نبوی آمده در

نسبت فضل و نقشش بطرق هست چنان
که بصدیقؓ بود رتبهٔ اصحاب دگر

رفت از دائرهٔ ظل سوی مرکز اصل
یعنی از ذات احد گشت بجان مستبشر

مشرب احمدی و خلت ابراهیمی
کرد این جمع بحرص دلش را اظهر

نقشبندی بدل و قادری و چشتی بال
طائر سدره قدسش که بود عالی پر

نسبت فیض طریقش همه باقیست فقط
مستفیض است ازو مجمع اهل مفخر

اوست قیوم که عالم بطفیلش قائم
تا قیامت بود از هلکه خوف و خطر

هرکه شد سوی مبدء فیاض عروج
همنفس هست عموماً بتوسط مظهر

ڪرامت:- جناب سجاده نشين سيد جمال، جو صاحب ذوق ۽ حال جو هو ۽ حضور انور جي خاص مريدن مان هو، داخل هو بيان ڪري ٿو ته هڪ ڀيري آءٌ بيمار ٿيس ۽ مون کي ڏاڍي تڪليف هئي ۽ جيئڻ جي اميد ڪا نه رهي هئي. بيماريءَ جي حالت ۾ لاچار ٿي مون حضور جن جي باطن ڏانهن نهايت عاجزي سان متوجه ٿي مدد گهري. ان وقت مون کي ٻاهران ڪا شيء نظر آئي ۽ ڪيفيت ٿيڻ لڳي. جنهن ۾ مون کي حضور جن جن کي ٻئي دفعي ڏسڻ جو شوق هو، نظر آيا. حضور جن رضي الله تعالى عنه ڏسڻ ۾ آيا

آنکه بر افلاک رفتارش بود
بر زمین رفتن چه دشوارش بود (تربيه ص ٢٩٣ سلسله ٢)

كرامت:- حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جي هڪ مريد کي
جذام (ڪاڪي) جهڙي مرض زور ورتو ۽ پوءِ ماڻهن ان سان اٿڻ ويهڻ ڇڏي ڏنو جنهن صفائي ڏي
ڏنو ۽ سيڪو ان کان پري ٿيڻ لڳو، ايتري قدر جو سندس دوست به هڪ ڏينهن سائنس گڏ
کائڻ کان انڪار ڪيو، جنهن ڪري بالڪل شرمندو ٿي حضور انور جي اڳيان دعا طلبي لاءِ عرض ڪيائين.
رحمت رباني حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن پنهنجي لطف ۽ ڪرم سان اهڙي توجه
فرمائي جو اها بيماري ان کان لهرائي پاڻ تي آندائون جيئن ته انهيءَ مرض جو داغ سندن پيرن مبارڪن تي
ظاهر ٿيو پر ان شخص تي انهيءَ مرض جو ڪو نشان نه رهيو، طالبن ۽ حضور جن جي فرزندن سڳورن
ڏک مان انهيءَ مرض جي دفع ڪرڻ لاءِ ڪين عرض ڪيو. پاڻ "جو سندن وجود مبارڪ
عين رحمت هو" فرمائڻ لڳا ته انهيءَ ڳالهه کي ڇڏي ڏيو. مونکي انهيءَ بيماريءَ ۾ رهڻ ڏيو ڇاڪاڻ ته
حد کان زياده عاجزيءَ سان عرض ڪيو ته جڏهن اهڙي مرض کي پاڻ تان دفع فرمايو تڏهن حضور
طالبن جي خاطري لاءِ هيءَ بيماري هڪ وقت تي ورتي جنهن وقت کي ڪا خبر پوندي هئي. انهيءَ ڪري
اهو وڏو صفائيءَ سان ڪيو. (روضة القيومية) مان معلوم ٿيو ته ان بيماري جو واقعو صادق هو.

اکمه وابرص چه باشد مرده نيز — زنده گردد از فسون آن عزيز

كرامت:- مولانا محمد امين قدس سره، "جو خواجه ديوان سورتي جو مريد هو."
اهڙو بيمار ٿيو جنهن کي نه دعا نه دوا ڪنهن به اثر ڪيو. حضور اقدس ۾ عريضو لکيائين ته
منهنجي حال تي توجه فرمايو ۽ ڪو تبرڪ عطا ڪريو. حضور جن کي ان جي حال تي بالڪل
رحم آيو عريضه جي جواب ۾ تحرير فرمايائون ته ڪو به فڪر نه ڪر. انشاء الله تعالىٰ توهان چڱا ڀلا ٿيندا
تنهنجي طرف کان موت کي دفع ڪجي آهي تنهنجي گهر ۾ پيراهن موڪليو آهي ته جو ڪڏهن گهر جي ڪنهن
ماڻهن کي ان فائدن جو اهميت وارو ڪريو. مولانا جن حضور انور جن جو پيراهن مبارڪ ڍڪيو بيماريءَ
جي چڱو ڀلو ٿيو. پوءِ حضور اقدس جي محاضري ۾ مريدن ۾ داخل ٿي آخر عمر تائين سندن خدمت ۾
رهي حضور انور جي فيوض ۽ برڪتن کان مشرف ٿيو. سلسلة الذهبيه جلد اول ص ٩٤

زبدة المقامات ۾ جيسيه مڪتوب شريف حضور جن جو به لکيل آهي، جو مولانا ڏانهن ارقام فرمايو هئن

كرامت:- هڪ درويش، جو حضور اقدس جو مريد هو، پنهنجي شهر ملتان کان درگاهه
شريف تي آيو عرض ڪيائين ته منهنجي گهرواري، جا حضور اقدس جي مريد ياڻي آهي، سا ڪيترن
ورهن کان سخت بيمار ۽ گهڻن مرضن ۾ گرفتار آهي جنهنجي علاج کان طبيب نهايت عاجز ٿي آيا

پاڻ به نهايت پريشان ٿي گذاريان. حضور اقدس جي توجه جو طالب ٿيو ۽ عرض ڪيائين
ان جي حق ۾ شفا لاءِ دعا گهري. جنهن تي گهڻي زاري ڪيائين ته ان کي فرمايائون "اورادر ضمن
خود گرفتم" يعني ان کي پنهنجي حمايت ۾ ورتم. "تنهن کان پوءِ ويٺو موڪل وٺي جڏهن
ملتان پهتو ته اتي پهتو حضور اقدس ڏانهن عريضو لکي ڏنائين، جنهن ۾ لکيائين حضور اقدس
جن دعا فرمائي هئي انهي ڏينهن منهنجي اهليه تندرست ٿي. حضور اقدس عريضو جڏهن
پڙهي فرمايائون الحمد لله علىٰ ذالك. سلسلة الذهبيه ص جلد اول، وغيرها.

ڪرامت:- هڪ دولتمند شخص خان ولد علي شاهه بن ... جو رهاڪو هو ان جو
والد بادشاهه زادي هئي، تنهن جي مرض ۾ گرفتار ٿيو. ان جو بيمار ٿيڻ ڪيترو عرصو
ٿي چڪو هو. طبيب حاذق به علاج ڪري ڪري عاجز ٿي نااميد ٿيا. ان بيمار حضور اقدس
ڏانهن ڪنهن ماڻهو کي عريضو لکي ڏنو. حضور اقدس ساڳئي صبح جو ان جي حال ڏانهن توجه
فرمائي پنهنجي ماڻهو کي فرمايائون ته توهان وڃو ان بيمار کي مبارڪ ڏيو ته تون چڱو ڀلو ٿي
ويو آهين. حڪم موجب بيمار جي گهر آيو، جو ڪجهه ٿيو هو حضور اقدس جي ماڻهو بيمار کي ٻڌايو
ته مياڻ توهان چڱو ڀلو ٿيو آهين. خدا تعالىٰ توکي صحت بخشي آهي. هاڻي تون چڱو ڀلو ٿيو
ٿيو آهين. مريض جيئن ته ڪالهه ڪرڻ ٿيو. چيائين ته منهنجي پير مرشد مڪمل حضرت
خواجه امام رباني قدس سره توکي جيڪا ڳالهه مبارڪ ڏني آهي اٿي ويٺو. اهڙي طرح
جو بيمار جنهن اٿي ويٺي رهيو ته اهو حضور اقدس جي توجه جي برڪت سان پنهنجو
بيماري جو ڪو به اثر نه ڏٺائين. سلسلة الذهبيه وغيرها، جواهر علويه ص ٩٢

ڪرامت:- هڪ شخص حضور اقدس سان ... تي گهڻو ڪيو ته منهنجو پٽ بيمار
آهي ان جي شفا لاءِ دعا گهرڻ آيو آهيان ڇڏيو ٿي. ڪي بيماري ڪيائين مگر پاڻ ان جو ڪجهه نه
نه ڪيائون مجلس وارن سمجهيو ته حضور اقدس جن ڪجهه نه موٽائيندا آهن جو
موٽايائون شايد هن جو پٽ نه بچندو. مجلس وارن جو خيال پورو ٿيو جو آخر شام تائين
ان جو پٽ مري ويو. سلسلة الذهبيه وغيرها ص ٨٥

ڪرامت:- خواجه محمد هاشم صاحب نقل ٿو ڪري ته مون سان هڪ عزيز صاحب
فطرت جي، جو حضور اقدس جو پيارو مريد هو. ڳالهه ڪئي ته ڪنهن ضروري ڪم لاءِ لاهور
کان برهانپور ٿي ويس. جڏهن سرهند شريف ۾ آيو حضور اقدس جي قدم بوسي کان

مشرف ٿيس ته ڏهن ڏينهن جي بيماري هيٺ ڪري وڌو، فڪر ۾ ٿيس ته ڇا ٿيندو، ان وقت
حضور اقدس جن فرمايو ته تو کي ضرور بيماري کان آرام ٿيندو. ان شاء الله تعالیٰ سڀ
خير آهي. حڪم موجب اڳتي روانو ٿيس، جڏهن ٻي منزل تي پهتس ته اهڙي سخت بيماري
مون تي غلبو ڪيو. رات جو تمام هيٺ لٿو پيس. انهي ضعف جي غلبي ۾ دل ۾ خوف لڳس ته
حضور اقدس جن فرمايو هو ته سڀ خير آهي، هن وقت وري هيءَ حالت ٿي آهي جو
انهي خطري کان ٻاهر پريشاني ٿي. جوش جي حالت ۾ حضور اقدس جو خيال نظر آيو
فرمايائون ته خاطر جمع رک، تنهنجو ضعف لاهي ڇڏينداسين. اڳتي روانو ٿي صبح جو بدن ۾ ڪيئي
جوڙ ڪوٺڙيءَ ۾ ڏٺم جن هن ذهنيءَ ۾ پهتس ان هنن جي هڪ دوست مونکي گرم معجون
ناهي ڏني، ڪافي تيز هيڪاري هيٺون ٿي پيس، هڪ جاءِ تي پيو هوندو هوس ۽ حضور
اقدس جو نالو مبارڪ ورد مان ڪري رهيو هوس، پر ڏينهن نه ٿي ٿيا جو منهنجو هڪ چهرو
درست، جو حضور اقدس جي خدمت ۾ پهتل هو. انهي جي مون وٽ آيو، احوال ڏنائين
ته مونکي حضور اقدس جن موڪليو آهي ۽ مونکي فرمايائون ته تنهنجو يار بيمار آهي، توجه
ڪار دان ان سان همراه ٿي موچار واقي. موڪلاڻي مهل گوتري مصري جي ڪڙائي مونکي ڏنائون
ڏنائون جا هيءَ حاضر آهي مون جيو ته هي مصري حضور اقدس جن منهنجي مرض تان لاهي ڏني
ڪري موڪلي آهي، هنن کي شربت ڪري ڏيندا طبيب جيڪو هو ته تپ جي غلبي ۾ منان ۽ ٿڌي شي
کان نقصان آهي. مون انهن کي جواب ڏنو ته ٻي ڳالهه ڪانه ٻڌو اها دوا ان طبيب انهي مون
ڏانهن موڪلي آهي لاچار مونکي شربت ناهي ڏنائون. پيئڻ شرط ان بيماري لهي ويئي ٻئي ڏينهن
باقي رهيل مصري شربت ڪري پيتم. سڀ بيماري لهي ويم. جيڪي حاضر هوا هئا تن ۾ پڪي ويا
اها ڪرامت ڏسي مريدن ۾ داخل ٿيا. (زبدة المقامات ص ۲۶۸)

چند خواني حكمت يونانيان | حكمت روحانيان را نيز خوان
دل منور کن زانوار جلي | چند باشي کاسه ليس بوعلي

ڪرامت ۽ - نقل آهي ته دنيا جي ڏينهن ۾ هڪ شخص نيڪ بخت خواب ۾ ڏٺائين حضور اقدس وٽ آيو
احوال ڪيائين پاڻ مونکي ڪا ئي حصن الحصين جو اجازو ڏنائون ته جيڪي هن پڙهي پورو ڪيائين ته
حضور جن جي احوال ڪيائين پاڻ فاتحه يعني سورة الصمد پڙهي پوءِ فرمايائون ته الحمد لله ڏسو
مرايئه ته تنهنجي پيءُ ڏاڏي مقبوط ڪوٺ تيار ٿيل آهي پر ڪي ڪُنڊ ضعيف ڏسڻ ۾ آيون معلوم ٿيون

ته تخت ۾ پڙهڻ ۾ ڪاڪو ناهي ڪٿي آهي. ۽ ڀري ان ٻئي ختمون ڪيون. پوءِ حضور اقدس جن فرمايو ته هاڻي تو ڇڪو پڙهيو آهي؟ فرمايائون ته عجيب احوال ڏسڻ ۾ آيو ته ڪوٺ پڙهيون ته ڪان بيزار ٿيو. مون پاڻيو ته منهنجي جو ڏاڙي آيو مگر جاچ ڪان پوءِ معلوم ٿيو ته منهنجي پاڻي ڏانهن متوجه ٿيو ڪي پنهنجي حفاظت ۾ رکيائين. حقيقت ۾ انجويا ٿيو ته شاه سخت بيمار هو جنهنجي علاج ڪرڻ کان حڪيم عاجز ٿي پيا هوا آخر انهن ڏينهن ۾ حضور اقدس جي وجود موجب اچڻ ڳو بعد جڳهو پلو ٿيو ۽ آخر چاچي ٻئي جنهن کي اجازت ڏئي دعوائون ڦهڪي بدو باجي جنهن کان ڏني چيو ته اهو خاص سنوان توجه عالي جي برڪت هئي. (زبدة المقامات ص ٢٤٢ از بياض خواجه محمد معصوم ۽ مخدوم زادگان)

ڪرامت: هڪ امير زادي ٻي وقت جي بادشاه بالڪل سخت خفا ٿيو هو ته تنهن کانپوءِ گهڙي ٻاڌي ڇڏي هئي جي پڇڻ ۾ لتاڙ آئي مارائي ڇڏيو جي. ان امير زادي جو جڏهن سرهند شريف کان لنگهڻ ٿيو سندن حضور ۾ حاضر ٿي نهايت زاري سان پنهنجي جي ڪهڙي جاءِ لاءِ دعا گهرائين. حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن ڪجهه مراقبو فرمائي ان امير زادي کي ارشاد ڪيائون ته خاطر جمع رک توکي بادشاه ڪي ٻه تڪليف نه ڏئي سگهندو بلڪ توکي قسمان قسم انعام اڪرام شاهي ملندا. اوري ان سخت پريشان حال هوڻ ڪري عرض ڪيو ته حضور جن مونکي ڪي ڏيڻ ته منهنجي دل کي تسلي ٿئي. پاڻ ايهي تسلي ۽ خاطري لاءِ انکي هي اکر لکي ڏنائون. "چون فلاني از خوف غضب سلطان بفقراء باين رجوع آورد فقير اورا در ضمن خود گرفته از اين مهلکه رهانيد" (يعني جڏهن فلاڻي شخص بادشاه جي خوف کان اسان جي طرف رجوع ڪيو ته هن اسان انکي پنهنجي ضمانت ۾ وٺي هن هلاڪت کان بچايو) امير زادو ته موڪلائي ويو جو نئي ڏينهن کان پوءِ ڪن آدمين اچي خبر ڏني ته بادشاه ان کي گهرايو هو ڪاوڙ ۾ هئڻ هئڻ پڻ حالتون ان جي گذريون. پاڻ فرمايائون ته مونکي ان جو معاملو ڏيکاريو ويو. وتن ڳالهه ڏيکاري ڏني ويئي آهي ته بادشاه ان جي ضرور ڪم ۾ پاڻ نيل و احضبر سچي ناهي. پوءِ ٻن ٽن ڏينهن کان پوءِ لاڳيتو هڪ ٻئي جي پٺيان ماڻهن کان معلوم ٿيو ته جيئن حضور جن فرمايو هو اهڙي طرح ٿيو. جڏهن امير زادو بادشاه جي روبرو پهتو ته هن بادشاه مٿس ڪاوڙ لاهڻ بدران انکي نصيحت جا ٻه ٽي ڳالهيون جي پوءِ قسم قسم جا انعام اڪرام ڏئي ڪيس سائي عهدي تي مقرر ڪيائين. (سلسلة الذهبيه ص ايضا حضرات القدس مترجم اردو جلد ٢ ص ٢٤٣).

ڪرامت: منقول آهي ته نواب خان خانان ڏانهن بادشاه کي شڪ هو ته دشمن سان گڏجي طرح ملي ويو آهي. تنهن ڪري ڪيس موقوف ڪري جڏهن ٿيو هوا ئين ۽ اڃا ڪاوڙ ۾ هو جو

شاين قتل ڪرائي ڇڏيا هئا. سيد محب نعمان جو حضور جن جو خليفو برهان پور ۾ رهندو
هو، ان ڏانهن خان خانان عريضو لکيو ته حضور اقدس ۾ موڪلجي. ارشاد ڪريو. سيد صاحب
خان صاحب وارو عريضو حضرت مجدد الف ثاني جي درگاهه ۾ دعا منٿ لاءِ پيش ڪيو عريضي سان گڏ مونھو
حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن سيد صاحب ڏانهن لکيو ته "در وقت مطالعه ڪتاب نسم خان خانان
در نظر رفيع القدر برآمد خاطر شريف از معامله او جمع باشد" سيد صاحب جڏهن حضور جن جو جواب
خان خانان ڏانهن موڪليو. آخر بار هين ڏينهن کان پوءِ بادشاهه اڪبر جي ڪاوڙ ڏور ٿي ويئي ۽ انعام
۽ خاص عطا ڪيائين. سلسلة الذهبيه جلد اول ص ٢٣٥ حضرات القدس مترجم اردو ص

ڪرامت ۹- هڪ حاڪم ڪنهن غنيم تي چڙهائي ڪرڻ جو خيال ڪيو هڪ فقير کيس استخاره
بعد فتح جي خوشخبري ڏني جنگ جي تياري جو حڪم ڏنو ۽ ساڳئي غنيم تي چڙهائي ڪئي اهڙي
اطلاع طور حضور اقدس ۾ عريضو لکيو ته توجه بعد جواب ڏنو. فرمايائون ته فقير جي ڪشف ۾
غلطي آهي ان کي شڪست نظر اچي ٿي پر جيڪو ڪجهه ٿيندو الله جي حڪم سان ٿيندو. فقير حاضر
جي پويان ماڻهن هو ڪيو مگر هو ڪهڙو ڀري ويو ڇو جو جنهن ڏينهن بعد فقير جي سنڌ
شڪست جي خبر پهتي. حضور جن جو ڪشف صحيح نڪتو ۽ حاڪم نقارا ۽ نشان ڦرائي شڪست
کائي واپس آيو. (روضه القيوميه) (مطبوعه لاهور ص ٢٣١)

ڪرامت ۱۰- شاهجهان بادشاهه جنهن وقت پنهنجي پيءُ سان ڏري رهيو هو، جنهن ته علائق
جو محب هو ان کي سڪو لکي خير خواهه هو. ڪنهن وقت جي بزرگ حضور اقدس رضي الله تعالى
عنه ڏانهن عريضو لکيو ته دهلي جي طرف مسور بزرگ جي ڪشف سان معلوم ٿيو آهي ته شاهجهان
جي فتح ٿيندي. حضور انور جن جواب ۾ لکيو ته هن جو ڪشف بدن جي خلاف آهي ٻئي في الحال
شاهزادي خورم جي فتح نه ٿيندي پر آخر ڪار شاهزادي عالي مقام جو معامله بالڪل چڱو ٿيندو
ڏاڍي، ٿيو به اهڙي طرح جيئن حضور جن ارشاد ڪيو هو پنج سالن تائين ڪهٽيون پريشانيون
سهنديون پيون تنهن کان پوءِ حق سبحانه تعالى انهي بنهي ٻي جو بنياد ڪيو اهڙو وقت بعد
جانشين جو سمورو هندستان جي بادشاهي ۾ اهڙو بندوبست ٿيو سندس حڪومت جي انتظام
عجيب نوع وارو عدل انصاف جي عزت بالڪل وڌي ٿي. شريعت نبوي على صاحبها الصلواة
والسلام اهڙي طرح جو ٻيهر زينت ورتي. سنڌ جلوس جو ماد حضرت خواجه محمد معصوم قدس
صاحب جن جو سرو "زينت شرع" مان ڪڍيو آهي. (زبدة المقامات ص ٢٨)

١٠٣٤

ڪرامت:- حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جو فرزند ۽ ياءِ حضرت شيخ محمد معصوم قدس سره ثاني ڪرهن ڪٿلاءِ تقدار تشريف فرمائيو هو انهن ڏينهن ۾ حضور جن ماڻهن کي فرمايو ته عجيب من ملو آهي جو حضرت شيخ محمد معصوم جي احوال جي طرف متوجه ٿيس ڪيا ته انکي ڪوليه پر ٿلهه رسالي ريڊ زمين تي ٽڪڪيه پر موتي منٿيو، ڏسڻ ۾ نه آيو جنهن دري توجه ڪيم ته موتي انجي تهوار ماڻهو آئي ڪري ڏينهن ڪان پوءِ انجي رفيقن اچي خبر ڏني ته حضور جن جي ياءِ وفات فرمائي - (روضة ص ٣٢ زبدة المقامات ص ٢٨٦)

چشم شان دائم زانوار سرشته اند | تا روح را ز افلاڪ بگذشته اند
ظاهر اند در زمين چون ڪوه قاف | روح او سيمرغ بس عالي طواف

ڪرامت:- خواجه حسام الدين احمد قدس سره پنهنجي پٽ جمال الدين حسين کي ڍهرڪن مرشد شريف حضور جن جي مريد ٿيڻ لاءِ موڪليو. خواجه جمال الدين حسين پاڻ ٿو روايت ڪري ته جڏهن آئون حضور ۾ حاضر ٿيس ته آهن پاڻ منهنجي دل تي توجه فرمايو. آئون بيان نٿو ڪري سگهان ته ڇا ٿيو. آئون ڏسان ٿو ته منهنجو قلب ذڪر الله الله سان جاري آهي جيستائين آئون پنهنجي دل ڏي ڏسندو، توکي ڪالهه وغيره ٿيندو، مون عرض ڪيو ته آئون پنهنجي قلب ۾ ڪجهه عشق آهيان پر حضور انور جن اهڙي توجه فرمائي جو منهنجي دل جو عشق الله ذڪري ۽ پيو پاڻ ڪان منهنجي دل عشق مجازي ڪان ڇڏي ڇڏيو. ڪي ڏينهن منهنجي دل ڪي هر ڪرامت ناهي. سلسلة الذهبية جلد اول ص ٣٥ ۽ ايضا جواهر علويه ص ٩٥.

ڪرامت:- هڪ اهل حق نقل ڪري ٿو ته هڪ ڀيرو آئون حج جي نيڪ ارادي ڪيو، مگر خلاص ۽ دعا لاءِ حضور جن جي خدمت ۾ آيس پاڻ سرمبارڪ مراقبي ۾ ڪري فرمايو ته آئون توکي عرفات جي ميدان ۾ ڏسان ٿو ته حج جو ارادو ڪهڙي طرح ڪري رهيو آهين. غرض ته انهن ڏينهن ۾ تياري ڪئي پر ڪي ڏينهن ڪان پوءِ ڪي ڪم ٿي پيو ته حج جو ارادو ڇڏي پاڻ بارادي ۽ تو لويو ۽ اسباب سفر جو سڀ ڪجهه ڇڏي سلسلة الذهبية جلد اول ص ٩٥.

ڪرامت:- حضرت خواجه حسام الدين قدس سره حضور جن ڏانهن عريضو لکيو ته مونکي حج جي وڃڻ جو ارادو آهي پاڻ جواب ۾ تحرير فرمايو ته مونکي ان معاملي ۾ توهان جو وڃڻ معلوم ٿو ٿئي پر خواجه صاحب آخر وڃڻ جو طرح جو انتظام ڪري پيو پر هو مگر وڃي نه سگهيو (جواهر مجدديه ص ١١)

ڪرامت:- هڪ فقير ذڪر ڪري ٿو ته رمضان جو مهينو اهو حضور جن جي حاضري ۾ گذاريم پر ...

جو اشتياق حد کان زيادہ رکندڙ هو. هڪ ڀيري ان حضور ۾ هڪ عريضو لکيو جنهن ۾ پنهنجي اشتياق جي تفصيل وار ڪيفيت عرض رکيائين. حضور جن انهيءَ جي جواب ۾ لکيو ته تنهنجي خط معلوم ڪرڻ وقت توهان جي آس پاس گهڻو نوراني ٻيڙيون ڏسڻ ۾ آيو. انهو طالب جڏهن حضور قدس سره تعالیٰ عنه جو اهو مڪتوب شريف پڙهي خدمت ۾ اچي حاضر ٿيو. ٿوري مدت خدمت ۾ اچي رهيو آخر حضور قدس سره رضي الله تعالیٰ عنه انکي خلافت عطا فرمائي موڪل ڏني انهي آس پاس ۾ هن ان ماڻهن باطني فائدا ورتا ۽ فنا ۽ بقا حاصل ڪيائون ان جي هن ايتري نور کان آڳرو علائقو منور ٿيو حضور قدس سره رضي الله تعالیٰ عنه جو فرمودو حرف بحرف سچو نڪتو (روضة القيوميه ص ٢٣٨)

آنکه از حق يابد وحي و يا جواب — هر چه فرمايد بود عين صواب

ڪرامت:- هڪ بزرگ جناب خواجه محمد هاشم قدس سره ساڻ بيان ڪيو ته هو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي خدمت ۾ هڪ عريضه لکيو جنهن ۾ ڪاٺون جي راز دريافت ڪيو هوم ته ڪهڙو سبب آهي جو صحابي سڳورا رضي الله تعالیٰ عنهم جناب سرور ڪائنات عليه الصلوٰة والسلام جي هڪ صحبت جي برڪت کان اهڙو قدر جيهو ڏي ويا جو ڪاملن ولين ۽ غير صحابن سڀني کان ٿي ورئيا ٿيا جا اهڙي کي حضور پرنور جناب رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جي هڪ صحبت ۾ ڪا اهڙي حالت باطني حاصل ٿيندي هئي جنهن سبب ڪري اهي اصحاب سڳورا امت جي سمورن وليئن کان زور ٿيا. حضور قدس سره حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن جواب هن طرح تحرير فرمايو ته هن سوال جو حل صحبت ۽ خدمت سان لاڳاپو ٿو رکي. مٿيون بزرگ بيان ٿو ڪري ته آئون سندن صحبت ۽ خدمت ۾ حاضر ٿيس ڪجهه صحبت ۾ مون تي حالت باطني اهڙي غالب ٿي جو بيان ۾ نٿي اچي سگهي. آخر تنهن ڏينهن مونکي گهرائي فرمايائون ته ڏس اجوڪي ڏينهن ۾ مون تنهنجي حالت کي بدلائي ڇڏيو تنهنجي صورت حال تو جهڙي ٿي وڃي ٿي جنهن ڪري انهيءَ مان پنهنجي سوال جو حل ۽ جواب سمجهي سگهين ٿو مون مٿو نيائي جواني سر و بوستان جي قدمن جي خاڪ تي رکيو ۽ سندن دل جي وهندڙ دريا فيض مان انوار ورتا (اقتباس ڪيم زبدة المقامات ص ٢٩٨).

صاحب مواهب السرمد به هم ٿو لکي ته حضور جن جي هڪ نظر سان سڀ مقام ولايت جا ان بزرگ کي حاصل ٿيا. حاصل مطلب هڪ آهي. عبارت مواهب جي هي آهي

وکتب اليه بعض المشائخ ان المقامات التي تدعيها نالتها الصحابة اولا

وَعَلَى الْأَوَّلِ هَلْ نَالُوْهَا دَفْعَةً وَاحِدَةً أَوْ تَدْرِيْجًا فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ أَنَّ الْجَوَابَ مَوْقُوْفٌ
عَلَى حُضُوْرِكَ فَحَضَرَ فَتَوَجَّهَ إِلَيْهِ بِجَمِيْعِ الْمَقَامَاتِ فَتَرَامَى فِي الْحَالِ عَلَى قَدَمَيْهِ
وَقَالَ آمَنْتُ أَنَّ جَمِيْعَ الْمَقَامَاتِ كَانَتْ تَحْصُلُ لِلصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ بِمُجَرَّدِ
نَظَرِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (المواهب السرمديه في مناقب النقشبنديه ص ١٨٦)

ڪرامت ٩: نقل آهي ته هڪ درويش حضور اقدس جي خدمت ۾ آيو، جو قلب اهڙو ذڪر ۾ مشغول هئو جو ان وارا ماڻهو به انجي ذڪر کان واقف ٿيندا هوا، حضور اقدس ان درويش کي فيض جي طلب لاءِ حاضر ٿيو هو، پاڻ فرمايائون ته هي شخص جذبا استعداد جي اعلىٰ درجي کان مٿي د ڏيڻ جو به لائق آهي. مگر گهڻائي ذڪر جي ڪري بين مشائخن جي خلافت هن کي تڪبر ۽ پاڻ جي مرض ۾ وجهي ڇڏيو آهي انهي ڪري هنجي وڏائي جي واٽ بند ٿيل آهي، هنجي ترقي لاءِ هي علاج آهي جو اڳين حالت کسجي وڃي، انهي کان پوءِ ڪي ڏينهن اچڻ ڪونه ڪريا هوا ته حضور اقدس جن اڳين حالت کسي ڇڏي، جڏهن به حضور اقدس جن اڳئين ذڪر سلب ڪيو تڏهن اهو ڏاڍو ڦري پريشان ٿيو. ڪيترا ڏينهن حضور اقدس جن ان کي خيال ۾ به نه آندو ۽ تڪبر ۽ پاڻ (جو سندس دماغ ۾ پيل هو) نڪري ويو آخر ڏاڍي بري حالت کي پهتو. هڪڙي ڏينهن حضور اقدس جن انکي هڪ گوشي ۾ گهرائي نظر جي اثر سان اعلىٰ درجي کي پهچايائون جو سندس پهرين حالت هن جي پهرين ذاتي جي برابر نه هئي ۽ اهو درويش پاڻ اڳين حال جي نقصان جو اقرار ڪري ٿيو. (سلسلة الذهبيه ص ٨٣، روضة القيوميه مطبوعه لاهور ص ٢٢٠)

ڪرامت ١٠: هڪ درويش صاحب ولايت جو نقل ڪري ٿو ته هڪ پيري مون تي اهڙي فراق ۽ اهڙو غلبو ڪيو جو ڪٿي به آرام نه ٿي آيو، جي جهنگل ۾ ٿي ويس ته ويتر پاڻي زياده ٿي پئي ۽ ٿي ويس ته اُتي به فرحت نه ٿي آئي هڪ ڏينهن حضور اقدس جي خانقاه مبارڪ ڏانهن ويس ان وقت پاڻ دروازي مبارڪ جي اندر آن هوا ۽ دروازي جي ٻاهران خليفا ۽ پيا ماڻهو ٻاهران صف ناهي نهايت ادب سان هٿ ٻڌي بيٺا هوا جڏهن ته انهن جي پٺ ۾ ساهه ڪو نه هئي جڏهن آئون ادڙو ويٺس ته تڏهن حضور اقدس جن منهنجي حال کان واقف ٿي يڪدم دروازو کولي مون ڏانهن اشارو فرمايائون ته فلاڻا جلدي اچ آئون تڪڙ ڪري ويس ۽ حضور اقدس جي ڏي ويس. پاڻ ڪمال بنده نوازي فرمائي منهنجي ڳچي ۾ هٿ وجهي ۽ مونکي ڀاڪر ۾ ڏئي فرمايائون ته اي فلاڻا انوار جي ڪشش ايتري ٿيندي سا ٿي زماني واري جان ڪا نه پڇي. آءُ حضور اقدس جو

ارشاد مثل آب حيات جي هو جنهن ٻڌڻ وارن جي دلين کي آباد ڪيائون ۽ بي قراري ۽ آهون
جوش ۽ خروش سڀ ختم ٿي ويو ۽ نهايت فرحت ۽ آرام ٿيو. (سلسلة الذهبيه ص ٩٦ وغيره)

ڪرامت:- هڪ سوداگر، جنهن کي ڪا اولاد ڪا نه هئي، سندن حضور ۾ عرض ڪيو ته
آئون پيريءَ کي پهتو آهيان اڄ تائين اولاد نه ٿيو آهي الله خدا لاءِ منهنجي حال تي عنايت
فرمايو. پاڻ هڪ ساعت فڪر ۾ رهي فرمايائون ته هن زال مان تو کي اولاد لوح محفوظ
۾ لکيل ڪونهي ٻي زال سان نڪاح ڪندين ته ان مان بيشڪ توکي اولاد ٿيندو. جڏهن هو
پوءِ نيشاپور هليو ويو ۽ اتي هن پنهنجي زال مري وئي پوءِ ٻيو نڪاح ڪيائين ۽ ان مان ٻه پٽ عنايت
ٿيس. (سلسلة الذهبيه ص ٩٦ وغيره)

ڪرامت:- مولانا ناصر نقل ڪندا هئا ته مولانا يحيى والد شريف وفات کان اڳ
وصيت ڪئي هئي ته منهنجي جنازي کي حضرت مخدوم سيدي امام رباني قدس سره
جي خدمت ۾ وٺي وڃي عرض ڪجو ته حضور الله خدا لاءِ منهنجي پٽ يحيى کي طريقي ۾ داخل
فرمايو. جڏهن ته حضور اقدس جي سامهون جنازو رکيو ويو ته منهنجي پٽ يحيى کي قبول فرمايو
فرمائيندا هئا ته سندن حضور انور ۾ تلقين ڏيڻ لاءِ جنازي اڳيان حاضر ڪيو هيو
مون پٽ يحيى والد شريف جي وصيت جو اهو عجيب اثر ڏٺو ته آئون سندن حضور
۾ رهيس ۽ يحيى والد جي وصيت موجب احوال ڏٺم. فرمايائون ته هي وصيتي مريد آهي
حلقي ۾ ويهي، معلوم ڪجي پوءِ جڏهن آئون مراقبي ۾ ويٺس ته ڏٺم هڪ شخص
آيو ۽ مون پٽ يحيى والد شريف کي ذڪر فڪر جي شغل ۾ ويهاريو
شغل خدا جو جاءِ آهي. (سلسلة الذهبيه جلد اول ص ٩٦)

ڪرامت:- حضور اقدس جي ڏاڍن مريدن مان هڪ ڏينهن ڪنهن لاءِ شام جي وقت
دعوت ڏني پاڻ ڏهني جي دعوت قبول ڪيائون، وقت مقرر تي اڌ هڪ ساعت ۾ سندس
گهر تشريف فرمايا ۽ پوءِ جڏهن پاڻ موٽيا ته مسجد ۾ صلوات معقوله. (سلسلة حالات ص ٩٤)

ڪرامت:- مولانا محمد هاشم ٺٽوي شيخ بديع الدين ڪرامت جي عجيب
ڳالهه بيان ڪندي آهي ته مولوي هڪ دوست هڪ ڏينهن مون کي قبر جي زيارت لاءِ وٺي ويو
جڏهن ٻئي قبر جي زيارت لاءِ دوست جي جيڏانهن ڏانهن ويا... قدس سره شريف جي مزار
ڳالهين ڪري ... جڏهن ... ڪنهن کي ... دوست جي ...

لاءِ پاڻ ۾ ان ڳالهه جي سمجهه لاءِ پاڻ مراقبو ڪيو، ان جي ٻئي ڏينهن آيو ته ڏٺائين ته ٻنهي شيخن جو نهايت عداوت ۽ بغض ان جي ڪري ظاهر ٿيو. مون ان شيخن ٻنهي جي وچ ۾ صلح ٿيڻ لاءِ دعا ڪئي ۽ چيو ان شيخن جون اکيون حضور اقدس جي اکين مبارڪن جي آڏو پيون ته يڪدم ٻنهي شيخن جو سارو اڳوڻي ڪينو دور ٿي ويو ۽ مون ان کي نهايت عداوت مان صلح ٿيندي ڏٺو. انهي حديث کان پوءِ مراقبي مان نڪري توبه ۽ استغفار ڪيو. (زبدة المقامات ص ٢٦٣)

حضور اقدس جي شريعت جي استقامت جو حال ان کان ڪجهه معلوم ٿو ٿئي. ولنعم ما قيل:

مرد درويش بي شريعت گر — بپرد در هوا مگس باشد
يا چو ڪشتي روان شود بر آب — تو يقينش بدان که خس باشد

ڪرامت:- هڪ گادي نشين پير دور دراز سفر ڪري حضور اقدس وٽ آيو ۽ پاڻ ان جي ڪرهن جي قسم کي هٿ پاڻي نه ڪيائون، حالانڪ سندن اها عادت هئي جو جيڪي هن کي مشائخ ۽ اصحاب ڪمالت ولي ۽ سند ۾ حضور وٽ پهچندا هئا ان جي تعظيم ۽ پاڻي جي نظر ۾ ان کي خدمت ڪندا هئا، پير مريد ڪيو ته هي مشائخ مشهور زمان آهي ۽ ان اهي گادي نشين دور دراز سفر ڪري آيو آهي، پر ڪاڻ اهو زيادہ عنايت جا اميدوار آهي پاڻ ڇو پائون بيٺا ۽ تعظيم ڪانه ڪري آهي، مگر آڱون چاڪريان ۽ اهي پيشاني ۾ آهن اکين سان انڪار جو لفظ ڪين آهي، سبب مخلص ۽ ڳالهه جاچيوان ٿيا ۽ ڪجهه مدت تائين اهو پير خانقاه ۾ رهيو ۽ پوءِ ڏٺيوان ڪان پوءِ اسلام کان انڪار ڪري مرتد ٿيو ۽ هي دين اسلام کان ڦري ڪفر اختيار ڪيائين. (روضة القيوميه، زبدة المقامات ص ٢٢٩)

ڪرامت:- حضور اقدس جن هڪ ڀيري لاهور ۾ هو ۽ اتي زور شوراهه موسم هئي جي نماز ادا ڪري مڪاني جي ڇت هيٺان بيٺي دعا پائون ته هي ڇت ڪري پئي آهي ته ڪجهه وار ان جي ڇڪ نه ڪري ۽ جن هن عمارت جي ويجهو پٿ ڪو ڪوٽ ڪڍي سڄو هن ته ڏٺا ۽ پوءِ نه طوفان ۽ نه ڇت ڪري پئي هئي تحقيق ڪري ماڻهون حيران ٿي خيال ڪيائون ته هن ڪهڙو ڪم ڪيو آهي جو ڇت ڪين ڪري پيئي ۽ بارش پئي هن ۽ الله جو احسان آهي ۽ هڪ پاڻي سرتوڙ هئي ۽ جادو جي مٿي تي ڇت هن ۽ ان جي مرض جلد ڪڍ ۽ صبح جو لاڳو عتاب سان فرمايائون ته ”اسان جي چوڏهين تفصيل جو نه ڪيو. ان پاڻي کي ڏيندو“ ۽ خدمتگار حاضر ڪيائون، توجه عالي جي برڪت سان ان کي ڪو آسيب نه پهتو ۽ ڇڏي هئي. (زبدة المقامات ص ٢٨٠، روضة القيوميه ص ٢٤٢ جلد اول رڪن اول مطبوعه لاهور وغيره)

ڪرامت:- مولانا محمد هاشم ڪشمي ڪتاب زبدة المقامات ۾ لکي ٿو ته هڪ مولوي

حضرت محبوب سبحاني خواجه امام رباني قدس سرهٗ جن رابطي جي طريقه ۾ مشغول فرمايو، تڏهن حضور اقدس جي محبت ۽ اشتياق ۽ عشق بازي جي وات ڳالهه جاري هئي، هڪ ڏينهن رباعي جي حضور ۾ پڙهايو: ـ

بي آنکه ملائک همه قدسي تواند ۽ دل سوختگان عشق اسپند تواند

کان نمک لعل تو آواره نکوه ۽ عالم همه در شور نمک خنده تواند

حضور اقدس جن پهرين مصرعه بدلي فرمايو ته اهڙي طرح مدح ۽ تذڪرو ڪرڻ جو ڪنهن به جي مرتبي ۾ ڳهنتائي نه آهي، ٻي مصرعه پهرين جي آهي ته کين جي ميناج ملائڪ به مڪن وانگر محتاج آهن. حضور اقدس فرمايو ته ملائڪن کي ميناج جي ڪهڪ ٻاڙي ادب جو ترڪ آهي مذهب جمهور اهل سنت جماعت آهي ته خاص ملڪ، عام ماڻهن کان جن ۾ اولياء وغيره داخل آهي چڪا پيدا آهن. انهي وقت مونکي مثنوي شريف جو بيت دل ۾ ياد آيو.

بي عنايات حق و خاصان حق ۽ گر ملک باشد سياهش تا ورق

يعني سواء عنايت باري تعالىٰ جل وعلا ۽ انهي خاص ٻانهن جي دولت سڳورن ۽ انبياء ڪرامن اجمعين جي ملائڪ جي نه به اعجوبو ڪارو آهي، اگرچه اهو بيت دل ۾ آيو پر ادب جي ڪري حضور اقدس سڳو نه سگهيس انهي خطري جي جواب ۾ پاڻ خود فرمايائون ته تو شايد مثنوي جي بيت ۾ پڙهيو آهي مگر مولوي روم خاصان حق مان مراد نبين جي جماعت ورتي هوندي يا هوندي جي حالت ۾ ان اختيار ۾ اهو بيت چيو هوندو آهين. (زبدة المقامات مطبوعه نولڪشور ص ٢٧٢)

ڪرامت: ـ نقل آهي ته حضور اقدس جن هڪ سفر ۾ ڪنهن مسافرخاني ۾ منزل انداز ٿيا هئا خادمن کي فرمايائون ته معلوم ٿو ٿئي ته اڄ هتي چاڙهي وڏي آفت اچڻي آهي پوءِ فرمايائون ته هڪ ٻئي کي خبردار ڪيو ته بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم. اعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق "اها دعا پڙهندا رهن جنهن جي برڪت سان سڀ مال ۽ جان محفوظ رهندا، ان گهڙي پٺ ڪري ڪان پوءِ ڪن ڪندن کي پاڻ ۾ ڀڃي ۽ اهڙو زور ۽ زور تائين جوابي وسائڻ کان ماڻهو جهڙي ويا جي ٻيا سڀ گهر مان سامان سميت سڙي ويا ۽ ڪيترا ماڻهو پڻ هلي ويا جيڪي باه کان ڇپاسي ته ڏڪندڙ ۾ نهايت عاجز ٿي پيا، مولانا عبدالمؤمن جو حضور اقدس جي مخلصن مان هو اهو به سامان سڙي ويو، مولانا صاحب ڳالهه محبت سان حضور اقدس جن تائين پهتو، حضور اقدس ترت فرمايس ته اها دعا ماڻهن کي تو جيڪر پڙهي عرض ڪيائين ته حضرت منهنجو مونکي ڪنهن ڪانه ڏسي

حضور اقدس جن خادمن کي تنبيه فرمائي ته اوهان هن غريب کي جو نخبر ڏاڪيو مطلب ته جن حضور اقدس جن جي حڪم موجب اها دعا پڙهي هئي سي هر طرح امن ۾ رهيا۔ جن ٻيئي هن ٻن سان مٿين حالت ۾ گذري (زبدة المقامات ص ٢٢٦) (روضة القيوميه ص ٢٣٨)

گرچه از حلقوم عبد الله بود — گفته او گفته الله بود

ڪرامت:- هڪ ڏينهن صبوح جي حلقه ۾ ارشاد فرمايائون ته پنهنجن سنگتين مان هڪ جي پيشانيءَ تي "هو الڪافر" لکيل ڏٺو. ساڻن ڪوڙ ڏينهن گذريا ته مولانا محمد طاهر لاهوري ڪافر ٿي ويو. اگرچه درگاهه ۾ رهندڙن سڀني کي حد کان زياده خوف هو ته اسان مان الائي ڪنهن تي اها نقل پيراچڻي آهي (زبدة المقامات ص ٢٣٣) حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن انهي مصيبت جي دفع ڪرڻ لاءِ متوجه ٿيا۔ حضرات صاحبزادن مرهڪ حضرت عروة الوثقى خواجه محمد معصوم حضرت خواجه محمد سعيد رضي الله تعالى عنهما سندن حضور ۾ مولانا طاهر لاءِ سفارش ڪئي. مولانا حضرات صاحبزادن جو استاذ هو. (زبدة المقامات ص ٢٣٣ وخزينة الاصفيا جلد اول ص ٦١٧) - حضور اقدس رضي الله تعالى عنه کي ڏسڻ ۾ آيو ته لوح محفوظ ۾ "هو الڪافر" لکيل آهي آخر ڀائي نهايت گهڻي عجز ۽ زاري سان درگاهه باري جل وعلا ۾ مشغول ٿيا ۽ عرض ڪيائون ته خداوند لجناب حضرت غوث الاعظم رضي الله تعالى عنه فرمايو آهي ته منهنجي وسيلي سان تقدير مٽجي ٿي وڃي. پيڪ هن ٻئي خاص عنايت سان هي تقدير ۾ مبني جن ته تنهنجي عشادي رحمت کان هي گالهه پري ناهي"۔ سندن دعا جناب الهي ۾ قبول ٿي ۽ مولانا محمد طاهر وري اسلام کان مشرف ٿيو ۽ حضور اقدس جي عنايت سان ولايت جي مٿاهين مقامن کي پهتو آخر حضور جن ان کي خلافت ۽ قطبيت جي مرتبي تي مشرف فرمايو. (سلسلة الذهبيه جلد اول ص ٨٤)

ڪان دعاءِ شيخ ني چون هر دعا ست — فاني ست و گفت او گفت خدا ست
آن دعائي بي خود ان خود ديگر ست — آن دعا زو نيست گفت داور ست

ڪرامت:- شهزاده دارا شڪوه قادري ڪتاب سفينة الاولياء ۾ لکي ٿو ته مولوي شيخ مبارڪ بن فصيح الدين، جو شهزادي خرم جو استاد هو مون سان هي ذڪر ڪيو ته آءٌ اتفاقاً سان هڪ ڀيري سرهند شريف ويس ۽ حضرت امام رباني قدس سره جي زيارت کان مشرف ٿيس مون چار سوال دل ۾ سوچيا، خيال ڪيم ته جي جواب مونکي ڏنائون ته ڪين ولي ٿا قدس هڪ ته

عام مشهور آهي ته حضرت مجدد قدس سره پاڻ کي حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه
کان پلو توجه وٺي پيو ته پڻ وهيو ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره پنهنجي مرشد جي اجازت
کان سواءِ مريد ڪيو، اهڙي نسبت جو جواب وارو ڪهڙو - پيو ته مون کي پنهنجي پيءُ
۽ ڏاڏي جي طرفان پڻ آهي - جيئن ته خواجه خاوند محمود بخاري قدس سره انهن سان تعلق
عقيدت واري سوال جو بيان ڪري، پاڻ منهنجي خطري کان واقف ٿي اول ته چاهه وارو هو جيئن
ڪڏهن ڪري سڀني کي ڏني ڏنا ته ٿوڙ پائون ته سمجهائي ڪو - جڏهن مطالعو ڪيو فرمايائون ته اڄ
جن مان ڇا ڪيو آهي ته ٿورو معلوم ٿيو ته حضرت صديق اڪبر کي رسول الله صلي
الله عليه وسلم جن کان آئون پاڻ کي پلو توجه وٺان عرض ڪيم انهن مان ڪجهه معلوم نه
ٿيو، فرمايائون ته حقيقت ڇا آهي پيو سڀ مون کي ڪو بهتان آهي ورڻي فرمايائون ته هڪ
ڀيري خواجه خاوند محمود سڌو تشريف آڻي جو جيائين ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره
پنهنجي مرشد کان مريد ڪرڻ جي اجازت ظاهر ڪئي توهين جو ته هڪ ڏينهن حضرت خواجه
باقي بالله قدس سره جي مرشد خواجه امڪنگي قدس سره ڪنهن ولي کان ڏيئي ڏهاڙي
سڀ حاضر مجلس کي پڇي ڏنائون، پاڻ خواجه باقي بالله قدس سره کي ڏنائون مجلس
وارن عرض ڪيو ته حضرت خواجه باقي قدس سره حاضر آهي الڪ ڪي ڏينهن فرمايو خواجه
امڪنگي قدس سره فرمايو ته اسان کي سڄو گڏي وڏيون اسون خواجه باقي بالله قدس سره
اهو گفتگو ٻڌي خوش ٿيو پاڻ انهن ته مون کي اجازت هليو خواجه خاوند محمود علي تقرير ٿي
ڪئي ته هن ڀي مون جهڙو ترڪ ڪار ايئن ناهي، اهڙي طرح تقرير مون پنهنجي پيءُ خواجه
سنڌ مخلصين مان ڪافر ٻڌي آهي ته حقيقت هن طرح آهي ته هن حضرت خواجه
باقي بالله قدس سره کي سندن مرشد اجازت ڏنل هئي پاڻ نڪ فرمايائون ته جي وڏو صبر
خلافت جو مون کان پوري ٿي [illegible] فرمايائون ته
تون هر طرح لائق آهين انهي وجهه [illegible] هن وقت حاضر هئا جن سڀني
امام [illegible] قدس سره جي قول [illegible] خواجه خاوند محمود فرمايو ته مون
[illegible] حضرت مجدد قدس سره جي [illegible]
احوال [illegible] فرمايائون ته [illegible] حضرت
بهاءالدين شاه نقشبند قدس سره جو [illegible]

قدس سره جن سان ڪي چڱي طرح ڄاڻندا هئا جن کي پنهنجي جماعت جو صحبت فيض بي مرشد جي قدم سريف ۾
ڪان مشرف ٿيو. (سفينة الاولياء ص ۽ حدائق الحنفيه ص ١٩٤)

ڪرامت ۹ . اڪبر بادشاه جنهن حضور (قدس سره) جن جي طرفان مسجد جو ٺهرائڻ جي بنياد لاءِ نصيحت ڪئي پر جنهن جو ذڪر روضة القيوميه ۾ آيل آهي، ته اهڙي طرح هن ڪشادي پيو ڄاڻو ٿيو ايائين حضرت جو ناڻو بارگاه اڪبري (يعني ناظر جي) مسند سبب هن بنا ٿيڻ ۾ ئي بجاءِ جو بارگاه محمدي ۾ ڪيا ويندا اڪبري بارگاه ۾ آيت (مالڪ) جي جاهل ۽ مرد هوئن جي ڪمي ڪار ڪئي جنهنڪي شاهاڻي آب تاب مان ورلو ئي دربار لڳي ها ۽ بارگاه محمدي ۾ ڪائي ڪا به رونق ۽ بيهار تليو ڪو ٿو ايائين جنهن جو ... مان خوبي ۽ نيڪي هئي ۽ تمام پڙهو ٿو ته ايائين ته سڀني جي اختيار جنهن جي دل گهري اڪبري بارگاه ۾ داخل ٿي بادشاه جون رسمون سجده وغيره ڪري ۽ گهر وغيره جو ٻيا آيل ۽ جنهن جي دل گهري سو بارگاه محمدي ۾ داخل ٿي دين محمدي ۾ ... ٿو ٻڌايو شاهه جهڙن اشتباهه مقرر جا ... صحبت جي جا ... بادشاه ... سان ... هو جن کي ... جناب ... حضرت امام ربانيءَ قدس سره اخلاص جي دولت کان بي ... سعادت ازلي کان نصيب ... ڪي شاهي ... عالم ... جنهن ... بارگاه محمدي ... سيد ... هر ... خان خانان ... وغيره ... جي ۽ ڪان نااميد هوا جي بارگاه جنهن پناه اڪبري ۾ ويا ان وقت جو سيد ... بارگاه اڪبري ... وقت بارگاه محمدي ۾ مان جو غريب ... سيد ... بادشاه جي ... بارگاه جي ... قيامت ۾ حضرت رسول صلي الله عليه وسلم جي ... شاه صاحب قدس سره ... بارگاه محمدي ۾ ... جا هن خلق ... خواهش ... جاني ... ته ... آيو بارگاه اڪبري جو ... نهايت ... شاهه ... بارگاه محمدي ... نهايت خراب ... جنهن وقت ٻئي طرف ڪاڪل ۾ مشغول ... حضور ... امام ربانيءَ مجدد الف ثاني قدس سره جن ... ڪئي ... جنهنڪي ... عنايت ... بارگاه محمدي جي ... بارگاه اڪبري ... حضور قدس سره جي ... مبارڪ ... اصل ... ڪان ... اثر ... ڪو ... هو

زور شور سان لڳو ته بارگاهه اڪبري جي اهڙي ابتر حالت ٿي جو جاوجون ميخون اکڙي پيون ۽ خوفناڪ اونداهي ڇانئجي وئي ۽ باد ۾ جي وڏي ڇت ۾ ٽي ٻه حصا ٿي ويا. ٻڌو بادشاهه جي مٿي ۾ اهڙو لڳو جو مرڻ جهڙو ٿي پيو، مٿي ۾ سخت ڦٽ ٿي پيس. اڪبري بارگاهه وارا مائٽو لڪ ڦٽ ڪري ويا ۽ ڪن کي ڏک پهتا ۽ ڪن کي ميخون ۽ ڪن جي منهن ۾ طعام جا ڳڀا ڦاسي پيا. زور سان اهڙا لڳا جو مري ويا. بادشاهه صبح تائين لنگڙيو ٿي ويو. هڪ هڪ عضوو ۽ هڏ هڏ ۾ پيس آخر ستين ڏينهن بادشاهه دوزخ ۾ داخل ٿي دوزخ جي فرشتن جي حوالي ٿيو يعني مري ويو. عجيب شان ڪبريائي ۽ غيرت جلال الهي اُن مان خاڪ حضرت مجدد الف ثاني جي صاف ظاهر ٿيو بارگاهه مجددي اهڙي هيٺاهين هوندي به رڳو ڪاٺ زيادهه مضبوط ٿي ۽ بارگاهه مجددي وارن تمام لذت سان طعام کاڌو ۽ ستن ڏينهن تائين طوفان رهيو ۽ مرتدن کي داخل ٿيڻ جي هوا ٻين. انهن ڏينهن بند ٿيو. تنهن کان پوءِ حضور قدس سره بزرگن جا هزارن مخلوق حاضر ٿي مريد ٿي ڪاٺ مشرف ٿيا ۽ هڪ توجه سان خدا وارا ٿي ويا. روضه ربي ڏي سان پيچيده ٿيو

ڪرامت ۽ ـ شيخ بديع الدين جو، هندستان جي بزرگن ادن مان هو ڏاڍي وڏي ۾ حضور اقدس وٽ توضيح تلويح جو ڪتاب پڙهندو هو، پر خدا وارن ڏانهن ڪو اعتقاد نه هوس بلڪ فقرن ڏي بد ادا ڪندو هو. نقل ٿو ڪري ته جنهن سال ۾ حضور اقدس جن وٽ پڙهندو هوس انهن ڏينهن ۾ هڪ جوان معشوق سان دل ڦاٿل هيس. سبق وقت ۾ منهنجي دل انهي جيئن ڪا ۾ رهندي هئي ته دل ۾ چوندو هوس ته هتان ڪڏهن واندو ٿيندس جو ان محبوب جي گهٽيءَ جو نظارو ڏسان ۽ انهي منهن جي ورق کي مطالع ڪندس. انهي وچ ۾ مونکي حضور قدس جن فرمايو ته اي فلاڻا نماز پڙهڻ گهرجي ۽ جي ڪم نه بيت ۾ درست ناهن انهن کان پاسو ڪجي جو ته علم ظاهري پڙهڻ جي وقت ۾ ٻي برڪتي پيدا ڪندو آهن. غرض ڪيم ته حضرت مرشد جا گهڻا ماڻهن کان نصيحتون ٻڌيون اٿم. جيڪا هن ڪرامت جي وارتا ڏانهن ڇڪي ڏانو ۽ ڪرامت ڏيکاريو ته پوءِ امين الله ته انهي وسيلي سان صالحن جي جماعت ۾ داخل ٿيندس. پاڻ ڪهڙي ڪن مان ڪري فرمايائون صبحاڻي انهي نيت سان مون وٽ اچ ڏسجي ته ڇا ٿي. اتفاق صبح جو اهو محبوب جنهن سان دل ڦاٿل هيم مون وٽ آيو ته ڪري منهنجي ڦلدان دل ته گهر ٻيو ته ٻيار گهر آيل کي ڇڏي حضور اقدس جن وٽ وڃان پر آڏينهن کان پوءِ حضور ۾ ويس ته فرمايائون ته توهان ڪير جو ڪاٺ وعدي خلافي صادر ٿي خير هاڻي وچ وضو

ساري رات رڪعتون پڙهي اچ حڪم موجب وضو ساري ۾ رڪعتون پڙهي حاضر ٿيس. پوءِ مون کي ڪنڌ ۾ دڙي ويا، ۽ ذڪر قلبي جي تعليم ڏني ۽ اهڙي توجه فرمايائون جو مستي ۽ خودي کان خاڪ ٿي ڪري پيس ان بيهوشيءَ جي حالت ۾ مون کي گهر کڻي ويا. هڪ ڏينهن کان پوءِ هوش آيم. هن کان پوءِ منهنجي دل انهي عشق ۾ بند لڳايون کان سر ڏئي ڏيڻ پوءِ درگاهه جي خدمتگارن ۾ سعادت حاصل ڪيم، ۽ سندن نظر ڪيميا اثر جي برڪت سان هر روز پاڻ کي پاڻ کان پري ۽ عالم غيب جي ويجهو ڏٺم ——— معلوم هجي ته شيخ بديع الدين کي حضور اقدس جن ٿوري مدت ۾ خلافت کان نوازي سهارنپور موڪليو. پوءِ آگري ويو. انهيءَ مرد خدا جي اهڙي افيض ڏنا جو سندن فيض کان ڪتا پڻ فائدي وارا ٿيا. سندن لشڪر ڏي اهل وجد ۾ مون اچڻ جواهه ال روضة القيوميه ۾ آهي. (زبدة المقامات ملخصاً)

ڪرامت:- مولانا محمد هاشم ٿو لکي ته شيخ حميد بنگالي جو دهلي علم لاهور ۾ تحصيل هو. سو آگري ۾ مفتي خواجه عبدالرحمٰن ڪابليءَ وٽ رهندو هو. شيخ صاحب جي احوال جي مفتي صاحب روايت ٿو ڪري ته شيخ حميد علم جو نهايت قابل هو. هن هر ڪري شيخي جو لقب ڏيندا هئس. جڏهن مون وٽ آيو خيال ڪيم ته پاڻ ۾ گڏ رهون ۽ علمي بحث ڪيون. هڪ ڏينهن واين ۽ فقيرن جي علم جو گفتگو هليو. مون انهيءَ گفتگو مان معلوم ڪيو ته هن اوارن جو منڪر هو ۽ حضرت خواجه امام رباني قدس سره ڏانهن ته هيڪاري انڪار هوس. انهيءَ گفتگيءَ کي ٻه يا ٽي ڏينهن گذريا جو حضور اقدس جن سرهند شريف کان آگري تشريف فرمايا. سندن منزل به اسانجي پاڙي ۾ هئي. جڏهن شيخ حميد کي حضور اقدس جي تشريف جي خبر پهتي تڏهن منهنجي جاءِ تي آيو، چيائين ته هاڻي هن پاڙي کي ڇڏي ٻئي هنڌ ٿو وڃان. جيڪڏهن ڪا منهنجا لو وٽ آهن سي مون کي ڏي. پڇيو ماڻس ته ڪهڙو سبب آهي جو هي جاءِ ٿو ڇڏين؟ تنهن تي سبب ٻڌايائين جو حضور اقدس جي تشريف جو ڏنا ٿيم. مون چيس ته اهو مرد ته وڏو ولي ڪامل، صالح ۽ عالم آهي. انڪان توکي نفرت ڪرڻ نالائق آهي. چيائين ته منهنجي ان سان ٿوري اگ واقفي ٿيل آهي لاچار پاڙي ۾ اچڻ جي سبب ملاقات ضرور ڪرڻي پوندم جي سندن حضور ۾ نه وڃبو ته به مشڪل، پر جي وڃبو ته هيڪاري مشڪل. اهڙي طرح ڪجهه گفتگو هلائي مون کان لائي ٻئي پاڙي ۾ وڃي رهيو. ٽن ڏينهن کان پوءِ ڪتابن جي رهيل لاءِ مون وٽ آيو پاڻ ۾ وينا سون گفتگو علمي ٿي ڪيوسون جو اوچتو هڪ شخص آيو

جن کي جيئن حضرت محبوب سبحاني خواجه محمد باقي بالله جن در بار ۾ پهتو ته ڪجهه
ڏينهن ۾ ئي انهن وٽ شيخ حميد پنهنجي اهڙن ڪمن تي پشيمان ٿيو ۽ آيو آهيس، آئون مدت
خدمت ۾ رهيس آخر ٻاهر آيس ۽ نيت ڪري ويو، آئون ان مشغولين ۾ ئي آيو هيس جنهن ڪري
اهو ڪجهه نه مشغول ٿيو ته جڏهن ڪان حضور جن سان ملاقات ٿي، انهن ۾ فرمايو ته آئون
ته سڀني ڪان پرهيزگاري جو سبب آهي. جڏهن مسئلي جو ڳالهه ٻولهه ٿيو ته هو نهايت
مشتاق رهيو. پوءِ جڏهن شيخ حميد کي اهڙو نظر ڪري فرمايو ته آئون تنهنجي شيخ حميد
آيو آهي، پوءِ هڪ ٻه نظر عجيب ڪيفيت سان ان کي اهڙي ڪري هڪ ساعت مراقبو ڪيائون
تنهن کان پوءِ ائين ته تمام ڳالهيون عرض ڪيون ته جڏهن هو ته حضور اقدس سان
جي خادم سان گڏ تيار ٿيو طعام آڻيائين، پاڻ قبول نه ڪيائون ۽ اٿي آئون ساڻن ٻاهر ٻئي
دروازي تائين ويس، هو ڪي گهڻي دير شيخ حميد پنهنجي جاءِ تان اٿيو ۽ ڏٺائون ته شيخ
پنهنجي پيرن تي آيو جڏهن حضور اقدس تان موڪلائي هليو ته شيخ حميد کي هوش نه هو
ڪنهن شايد پنهنجي جاءِ تي ڏٺو ۽ جاچ لاءِ ڪو ڪجهه موڪليو خبر پيئي ته شيخ حميد ٻاهر
بيهي حضور اقدس جي پيرن ۾ ڪري پيو ۽ ان جي پاڻ ڪيو ۽ انڪار ڪن جڏهن حضور
اقدس جن منزل تي آيا ته شيخ حميد دروازي تي مٿو رکي نهايت سچائي ۽ ناميدي
جي حالت ۾ پيو ٿي. حضور اقدس جن گهڙي دير ڪان پوءِ ان کي گهرائي ان تي عنايت ڪيا
۽ ان جي محبت الهي ۾ غرق ۽ حضور اقدس جي صحبت ۾ مشغول ٿي ويو. ڪجهه مدت کان پوءِ
ڪتابن جي ياد گيري ۽ جن سان نهايت پيار هو سڀ وسري ويس ۽ علم جو ڪو اکر ياد نه رهيس
جڏهن حضور اقدس جن سرهند شريف ڏانهن روانا ٿيا ته شيخ حميد ٻاهر بيهي ڪو
ڪان سرهند شريف تائين ڏڪندو رهيو. خواجه عبد الرحمان مفتي جو چوڻ آهي ته حضور اقدس
جي اها عجيب ڪرامت ڏسي آئون پڻ انهن جو مريد ٿيس. (زبدة المقامات ص ۲۴۲)

حضور جن جي جتي مبارڪ جو فيض

ڪرامت:- شيخ حميد جي حالات ۾ صاحب حضرات القدس جو چوڻ آهي ته جڏهن حضور
اقدس جن شيخ صاحب کي خلافت ڪان نوازيو، موڪلائڻ وقت حضور ۾ عرض ڪيائين ته
پنهنجي جتي مبارڪ تبرڪ لاءِ عنايت فرمايو. حضور اقدس جن ان کي جتي مبارڪ عطا ڪئي. شيخ
صاحب قدس سره جتي مبارڪ کي رات ۾ جتي عاجزي سان پوئين پيرن تي پنهنجي مٿي جو

رستو وري تائين پنهنجي ملڪ پهچڻ تائين درگاه شريف ڏانهن پنڌ ڪيائين. ڪڏن تہ نيڻ جي وات مان ڪيئي وري پڳ پوڙائين انهي مبارڪ سنڌن مٿي تي جيت جڙاڌ جو نهو لنوي پئي انهي حالت سان وڃي گوٺ پهتو.

اگر خاکے ازين کو بر سر آيد　　مرا بهتر ز چندين افسر آيد

جڏهن گوٺ پهتو، جي مبارڪ لاءِ جڏ اڏجي وڌا ائين ۽ تمام تعظيم سان رکيائين. ان ملڪ جا ماڻهو جي مشڪلات وارا هوا جڏهن اها ڳالهه ٻڌائون نہ يا رت لاءِ ايندا هوا انهي وقت سندن مشڪل آسان ٿيندي ۽ بيمارن جي شفا لاءِ پاڻي جا ڪرا ڀري ڪئي ايندا هوا حضرت شيخ حميد قدس سره جي مبارڪ جي ڪُنڊ ڪري پر وڃي ڏيندا وهو بين شرط بيمار جي ڏيندا هوا جي بيمار کي لعل اوتڻهوندو ته ڪري پر جي مبارڪ جي ڪُنڊ وجهڻ شرط ڪرو پنجي پوندو هو اهو عمل مجرب هو.

بر زمين کو نشان کف پائے تو بود　　سالها سجدۀ صاحب نظران خواهد بود

جيستائين شيخ حميد قدس سره حيات هوا انهي طرح حالت گذرندي هئي. سندن وفات کان پوءِ شيخ صاحب جي مٿن کان جارو ناهي ان جي مبارڪ رکيا ٿون. هن وقت تائين بيشمار ماڻهو ان جي مبارڪ جي برڪت سان شفا ياب ٿي ٿا وڃن. صاحب روضة القيومية جو جلد اول جي آخر ۾ تولکي ٿا هان يارڳاه منگل ڪوٽ جي شهر ۾ آهي. ان ملڪ جا ماڻهو طبيبن جا هرگز محتاج نہ ٿا رهن هر قسم جا بيمار حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره جي جي مبارڪ جي برڪت سان شفاياب ٿا ٿين

جمال همنشين در من اثر کرد　　وگرنه من همان خاکم که هستم

راقم الحروف:- حضرت شيخ حميد قدس الله تعالى سره العزيز، حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره کي پور وعاشق جانثار هو. حضور اقدس جي صاحبزادن سڳورن ڏانهن قدس الله تعالى اسرارهم." هڪ مڪتوب شريف لکيو اٿس جو نمونو لاءِ تو ڪان انهي مان اچو عشق پيو ترڻ گهرجي ۽ طالبن کي محبت مجددي جو سبق وٺڻ گهرجي دهو

هذا الحمد لله الذي جعلنا صاحب سجادة مولاي ومرشدي وقبلتي وقبلة الانام

قطب الارشاد وبدر الزهاد لمريات مثله الا الخلفاء الراشدون ولا يأتي بعده

شبيهه لا لمجدد المهدي وهو لصد بين المجددين وثاني اثنين. فيضه في العالم

الآن كما كان باقي الى يوم القيامة. اعني خواجه محمد سعيد و خواجه محمد معصوم سلمهما الله سبحانه و ابقاهما و اوصلهما الى غاية ما يتمنيانه و زاد عمرهما و عمر اولادهما الخ

حضرات القدس جلد ثاني. حضرت شيخ حبيب قدس سره جي مڪتوبن ۾ مڪتوب شريف جلد ٻيو ٽئين مڪتوب ٢٣ جلد اول ۾ ذڪر آهي. عبارت مختصر مڪتوب شريف جي هي آهي.

با آنکه کمالات اولیائے این طبقہ که بعد از ہزار سال از ارتحال خاتم الرسل صلی اللہ علیہ وسلم شبیہ بکمالات اصحاب کرام است ہر چند بعد از انبیاء افضل مر اصحاب کرام راست عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ اما جائے آن دارد کہ از کمال تشابہ یکے را بر دیگرے فضل نتوان داد از ینجا تواند بود کہ آن سرور فرمودہ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهِ الصَّلٰوةُ وَالتَّحِيَّةُ لَا يُدْرٰى أَوَّلُهُمْ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُمْ نفرمود لَا يُدْرٰى أَوْسَطُهُمْ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُمْ لعلیه کما لا یخفی علی الفطن المتفطن لهذا قال خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ اما چون از کمال مشابہت جائے تردد بودہ فرمود لَا يُدْرٰى اگر پرسند کہ آن سرور عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ بعد از قرن اصحاب قرن تابعین را خیر ساختہ است و بعد از قرن تابعین قرن تبع تابعین را پس خیریت این دو قرن نیز برین طبقہ متحقق باشد پس تشابہ این طبقہ در کمالات با صحاب کرام چہ خواہد بود در جواب گوئیم تواند بود کہ خیریت آن دو قرن برین طبقہ باعتبار کثرت ظہور اولیاء اللہ باشد و قلت وجود اہل بدعت و ندرت ارباب فسق و معصیت وَهُوَ لَا يُنَافِيْ كَوْنَ بَعْضِ الْأَفْرَادِ مِنْ أَوْلِيَاءِ اللّٰهِ فِيْ هٰذِهِ الطَّبَقَةِ خَيْرًا مِنْ أَوْلِيَاءِ ذَيْنِكَ الْقَرْنَيْنِ كَمَا هُوَ الْمَخْفِيْ

شعر: فیض روح القدس ار باز مدد فرماید
دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می کرد

اما قرن اصحاب از جمیع وجوہ خیریت آنجا سخن کردن از فضول است سابقان اند و در جنت نعیم مقربان ایشان اند کہ انفاق کوہ ذہب دیگران بمد شعیر ایشان نرسد وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

حضور جن جي مصلي مبارڪ جو فيض

ڪرامت: مولانا بدر الدين صاحب حضرات القدس ۾ نقل ڪري ٿو ته حضور جن اُٺي مصلي تي نماز پڙهندا هوا جنهن تي پاڪ حتي الامڪان ڪنهن جي رعايت ڪندا هوا حضرت امام مالڪ رضي الله تعالى عنه جي مذهب ۾ اُٺ جو ڪرڪو پليد محترم آهي تنهن ڪري مصلي جي جاءِ تي سجدو ڪرڻ مٿو ... هو

ڪيترن سالن اندر ئي نماز پڙهيائون جڏهن اهو تڪر ڏيڻ لڳا تڏهن ڏٺائون ته ان کي اڪيلو پيو
ڏٺون تڪر ۽ سڀ ڇڏي ڀڄي ويا. مولانا فرمائين ٿا ته مون مصلي مبارڪ جو تڪر تبرڪ
لاءِ کنيو ۽ پنهنجي ڀرجي ۾ رکيو ته هر ڪنهن کي ڏيکاريان [illegible] ان تڪر جي
اُن زيارت پنهنجي وڏي سومهڻي جي نماز پڙهي سمهي پيس ته اهو تڪر مصلي مبارڪ وارو پنهنجي هانءَ
وسري ويو. حضور اقدس جي ڪرامت سان زيارت حضرت پيغمبر صلي الله عليه واله وصحبه
وسلم جي ٿي. ان فالحمد الله [illegible] کان پوءِ زيادة مشرف ٿيس.

حضور جن جي وضوءَ جي پاڻيءَ جو فيض

ڪرامت: مولانا شيخ صالح صوفي قدس سره جي حالات ۾ لکيل آهي ته
ڪتاب [illegible] شيخ پنهنجي احوال جو ذڪر ڪري ٿو ته آئون طالب فيض جو ٿي
قدم رکندو هوس. هيڪر حضور اقدس کي اڪبر آباد جي مسجد ۾ زيارت ڪري [illegible]
سنت نوافل نيت ڪيم [illegible] آخر [illegible] مريد ٿي ڪان مشرف ٿي ڪجهه ڪوشش ۽
۾ ڪندو هوس، پر باطني حالت جو پاڻ ۾ ڪو اثر نه ڏسندو هوس. هيڪر ڪنهن حضور
اقدس جن جي وضوءَ جو استعمال ٿيل پاڻي [illegible] ڏنو [illegible]
پڻ شرط [illegible] باطني [illegible] ٿيو [illegible] مشرف ٿيس. صاحب زبدة المقامات
جو لکي ٿو ته حضور اقدس جن [illegible] رمضان شريف جي ۾ اعتڪاف ۾ ويٺا هوا [illegible]
جي خدمت مولانا صاحب [illegible] حضور اقدس جن جي وضوءَ جو پاڻي [illegible]
[illegible] مشرف ٿيو (زبدة المقامات [illegible])

ڪرامت: شيخ مزمل جو حضور اقدس جن جو وڏو خليفو هو [illegible]
[illegible] جاري [illegible]
[illegible]
احوال جي [illegible] حضور اقدس جن ان وقت [illegible]
شيخ مزمل جي حالت [illegible] مجلس [illegible] شيخ مزمل [illegible]
[illegible]
ڪان پوءِ [illegible] حضور اقدس جي خادمن کي شيخ مزمل جو [illegible]
پوءِ جو احوال [illegible] حضور اقدس جن [illegible]

حضور اقدس جي توجهه سان خبر پئجي وئي جن شيخ صاحب کي اچي ڪئي هئي. (زبدة المقامات ص ٣٣٣)

ڪرامت:- مفتي غلام سرور چشتي حديقة الاولياء ۽ تذڪره مجدديه کان نقل ٿو ڪري ته هڪ شيعي مذهب واري هڪ پيري حضرت خواجه امام رباني رضي الله تعالى عنه جي مڪتوبات شريف مان ڪي ڪوبي ڪاغذ حضرت صديق اڪبر خليفه اول رضي الله تعالى عنه جي تعريف ٿيل ڏٺائين ته سڄي شرط مڪتوبات شريف کي زمين تي اڇلايائين ۽ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جي حق ۾ گهٽ وڌ ڳالهايائين. رات جو خواب ۾ حضرت اقدس کي ڏٺائين ڪو باغي کڙو آيا آهن ۽ فرمائن ٿا ته اي مردود تو منهنجي مڪتوبات کي ڇالاءِ اڇلايو ۽ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جي حق ۾ تو گهٽ وڌ ڇو چيو. تون سزا جي لائق آهين. ڪيس پڪڙي حضرت علي ڪرم الله وجهه جي حضور ۾ وٺي ويا ۽ حضور جا احوال سندن حضور ۾ عرض ڪيائون تهن تي حضرت علي ڪرم الله وجهه ان مردود کي فرمايو ته "اي بد اعتقاد تون بزرگن جي ڪتابن کي اڇلائين ٿو ۽ حضرت رسول اڪرم صلى الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن کي گهٽ وڌ ڳالهائين ٿو تهن ڪري تون سزا جو لائق آهين." ائين چئي حضرت علي ڪرم الله وجهه جن آڱر اٿي هن جي ڳچي ڀڃي ڇڏيائون جنهن جي ايذا کان جاڳي پيو ۽ ڏٺائين مان رت وهندو ڏٺائين پيو آهي ڪي پنهنجو منهن ڏٺائين جو سڄو ڪارو ٿي ويو هيس انهي وقت پنهنجي اڳين اعتقاد کان توبه ڪري صبح جو حضور اقدس ۾ حاضر ٿي سندن مريد ٿيو. مريد ٿيڻ شرط منهن تان ڪارائڻ لهي ويس پوءِ ساري عمر حضور اقدس ۾ گذاري سندن ارشاد کان مستفيض ٿيو.

ڪرامت:- حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن جناب حضرت سيد آدم بنوري قدس سره کي ٽن ڏينهن ۾ ولايت جي مٿاهين مقامن تي پهچائي پوءِ انهي فرمايائون ته توکي هاڻي فيض عنايت ٿيندو. جڏهن ته سندن فرمودو پورو ٿيو جو هڪ ڏينهن حضرت آدم بنوري قدس سره هڪ جهنگ ۾ تشريف فرما هو جو هڪ نور جي چادر عالم غيب کان اڳ آمندي اچي سندس اڳيان ٿي جنهن کان سندس بدن مبارڪ ۾ تاري حالات باطني جي رفتار غالب ٿي. (جواهر علويه (مترجم اردو مطبوعه لاهور ص ٤٢)

ڪرامت:- حضور جن هڪ پيري هڪ سوداگر تي توجهه اهڙي ڪئي جو پهرين توجهه سان ان تي بي هوشي ۽ استغراق ايتري قدر غلبو ڪيو جو دنياوي لاڳاپن ۽ گهر بار کان دست بردار ٿي ويو. ٻيهر مٿن عنايت جي نظر ڪيائون ۽ انهي هوش جي حالت ۾ آئي سلوڪ کان مشرف

ڪيائون. جواهر علويه (مترجم اردو مطبوعه لاهور ص ۹۱) جواهر مجددیه.

ڪرامت:- بنگال جي رهڻ واري هڪ درويش ٻي حضور جن اهڙي توجه جنهن سان توجه ڪيو جو اگهاڙي مٿي جنهن جنگل ۾ هليو ويو. جواهر علويه (ص ۹۱)

ڪرامت:- هڪ ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن مرتضيٰ خان جي قبر تي ڪجهه دير تائين مراقبي ۾ رهيا، پوءِ سندن چهري مبارڪ تي ڏک جون نشانيون ظاهر ٿيون آخرڪار مراقبي کان مٿو کڻي وڏي افسوس سان فرمايائون ته مرتضيٰ خان عذاب ۾ گرفتار هو. مون درگاهه الهي ۾ عاجزي ڪئي ته الله تعاليٰ انکي چوٽڪارو عطا فرمايو. مرتضيٰ خان جو هڪ دوست هميشه فڪر ۾ رهندو هو ته منهنجي دوست جو الائي ڇا حال هوندو، جنهن ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه عذاب جي نجات لاءِ درگاهه ۾ التجا ڪئي هئي ان ڏينهن گذرڻ تي رات جو مرتضيٰ خان پنهنجي دوست کي خواب ۾ اچي چيو ته آئون ڪيترن ئي مدتن کان عذاب ۾ گرفتار هوس. اڄ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي توجه کان مونکي ڇوٽڪارو نصيب ٿيو جواهر علويه (اردو ترجمه مطبوعه لاهور ص ۹۳)

ڪرامت:- مولانا جمال دهلوي جو هڪ وڏو فاضل عالم هو، حضور ۾ عرض ڪيائين ته پوڻين زماني جا صوفي وحدت وجود جي مسئلي ۾ تمام حد کان ٻاهر غلو ڪري رهيا آهن حضور جن جي انهي حقيقت جي باري ۾ ڪهڙي راءِ آهي پاڻ هڪ (حضور) ٿورڙي انهي حال ڏانهن اهڙي توجه ڪيائون جو مولانا تي هڪ اهڙي حالت اثر ڪيو جنهن کان ان جي اختيار جي قوت جو قرار ڪيو ۽ محبت سفر اجل ۽ عدم جي ۾ ملامان تي صاحب ڪمال جو ٿيو، جواهر علويه (ص ۹۱) ساڳئي طرح وانگر مولانا جمال تتوي جو به ذڪر آهي ته ان به حضور ۾ وحدت وجودي جي باري ۾ پڇيو ته صاحب زبده جو ٿيو ته حضور جن مولانا جي ڪن ۾ ڪجهه اهڙو فرمايا جو مولانا جي اکين مان ٽڪ ڏهڻ لڳا ۽ ڇهري جو رنگ ڦري ويو ڪيتري دير تائين زبان تي هٿ هڻي ٻگو ٻولهايت تائين رخصت پذير ٿيو. ڪنهن کي به معلوم نه ٿيو ته حضور جن ڇا انکي فرمايو ۽ هن جي من جي ڳوٺ ڇا ٿي و

توانم گفت چه گفتني ∴ که گفتی دارديده خون ريختي (سلسلة الذهبيه ص ۲۰)

ز حسنش غايت دارد نه سودی اتحو پايانه بميرد تشنه مستسقي و دريا همچنان باقي

--- حضور قدس سره جي ڪرامتن جو جيڪو شمار ڪرڻ هٿ ڪي نهي لاءِ ٻيون وڌيڪ آهن مان ڪن کي مڪتبا قدر جي لوڙ ڪري. صاحب حضرات القدس جو تائين حضرت ۾ ٿيو ته آئون ستر

لاه ٿائون حضرت:- ڪتاب حضرات القدس جو عنوان آهي حضرات القدس سڄو ڪتاب ٻارهن حضرتن جي عنوان ٻانهي

اور حضور اقدس میں بھی حضور پر حاضر ہو کر اکثر اذن پاتے ہیں بعد ان کو اعتقاد ۔ تصرف مقامات ، درجات کشف و سیر ملکوت و جبروت اس وقت کے ۔ شرف بھی خواہش ظاہر ہوا ہے وقتوں میں جب حاضر ہو کر ۔۔۔ کان پاتے اکثر ہوتے ہیں صادر ہوتے ہیں ساعت حضور اقدس کی ان ایام میں ۔۔۔ ہوتی تو اس سے ہوش ہی ۔۔۔ ملک ۔۔۔ ہر بھی ۔۔۔ بھی خط میں کہ ۔۔۔ ترقی ہوں ۔ انتہی ملخصاً ۔

حضور اقدس سے جو سنت نبوی صلی اللہ علیہ وسلم کی متابعت ہوا ۔۔۔ بعد کو بھی ۔۔۔ امر ۔۔۔ تکالیف و ۔۔۔ سنن ۔۔۔ ہوا کہ ۔۔۔ آپ ۔۔۔ الرسول ۔۔۔ کے ۔۔۔ سنت متصدیق ۔۔۔ مقام ۔۔۔ محفوظ ۔۔۔ ۔

حضرت محمد عثمان جو طریق ۔۔۔	صاحب حضرات اقدس سے جو حضرت شیخ محمد عثمان قدس سرہ ۔۔۔ ہے ۔۔۔ قطب ارشاد

باب ۔۔۔ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کی صحبت ۔۔۔ حضور اقدس خواجہ ۔۔۔ حضرت سید الکونین علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والتسلیمات ۔۔۔ حضرت ۔۔۔ حضرت اقدس خواجہ ۔۔۔ قدس سرہ ۔۔۔ حضور ۔۔۔ صلی اللہ علیہ وسلم ۔۔۔ حضرت ۔۔۔ علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ ۔۔۔ حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم ۔۔۔ حضور اقدس ۔۔۔ حضرت ۔۔۔ صلی اللہ علیہ وسلم ۔۔۔ حضور اقدس ۔۔۔ حضور اقدس سے ۔۔۔ ۔

شیخ بدیع الدین ۔۔۔	شیخ بدیع الدین قدس سرہ ۔۔۔ حالات ۔۔۔ تو شیخ صاحب ۔۔۔ ذکر ۔۔۔ صحبت حضرت ۔۔۔ صلی اللہ تعالیٰ علیہ

۔۔۔ حضرت ۔۔۔ صلی اللہ علیہ وسلم ۔۔۔

صلي الله عليه وسلم سڳوري نموني ادا ڪئي وئي، ان بعد حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جن کان
معافي ورتائون ۽ عرض ڪيائون ته رسول الله صلي الله عليه وسلم حضرت امام رباني مجدد الف ثاني
قدس سره العزيز تي ڏاڍا مهربان آهن ۽ انهي حالت ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو عمل جيڪو انهن
جي لاءِ هو، سو حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن قبول ڪيو. ان سبب ان جي نوبت نه آئي جو
جيئن مجدد الف ثاني جي تحرير ۾ آهي، ان کي ڇڏي ڏنائون ۽ عمل آهي انهن جو. والله اعلم ۽ اهڙا

مختصر ڪري مقامن ۽ درجن سڳورن حضرت
مجدد الف ثاني جي خصوصيتن ۽ عطائن جا

سيادت پناه سيد ميان عبدالرحمن صاحب قدس سره سلسلة الذهب جي پهرئين
مرتبي تي رهيا ۽ واضح ڪري ٿا ته حق سبحانه وتعالى حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه
کي خاص پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان انهي مرتبي عطا فرمايا جو بيان کان ٻاهر آهن ۽ انهن ڪي بالڪل ٿورا
ٻڌايا آهن. جيڪي انهي مرتبي جي بيان ۾ داخل ٿي سگهيا آهن. انهن مان ڪي اهي مرتبا آهن
ذات خاص سان خصوصيت الرحمن ۽ جي مواهب جليله الهيه ۽ عطايا جزيله استاذيه
جهڙوڪ: ڪشف مقامات مخصوصه ۽ معارف جديده ازقسم معارف حضرت ذات جل
جلاله ۽ صفات ۽ شيونات ۽ معارف غريبه الهيه ۽ حقائق انبياء عليهم الصلوات والسلام ۽
مبادي تعينات انبياء عظام ۽ ملائڪه ڪرام ۽ اسرار ڪمالات رسالت ۽ اولي العزمي ۽ ڪشف
رموز مقطعات قرآني ۽ متشابهات فرقاني ۽ معاملات اصالت خاصه ۽ خلقت ذاتيه ۽ بقيه
طينت حضرت خاتم الرسل عليه وعلى آله الصلوات والتحيات ۽ مقام دولت مقام محبت ۽
محبوبيت ذاتي ۽ حقيقت ڪعبه ۽ تجديد الف ثاني ۽ ٻيون ٻيون ڪيتريون خصوصيتون ۽ ڪمالات
آهن جيڪي عطا ٿيا آهن، جن جي تحرير کان عقل قاصر آهي. سند ۽ ذات الهي ۽ انتها تعالى
آهن. انهي مثال مقام حضرت مجدد الف ثاني کان اڳ ٻئي زماني ۾ تابعين جي امت جي ڪنهن
ٻئي کي عطا نه ٿيا. انهن ۾ خاص حضرت امام رباني مجدد الف ثاني کي عطا ٿيل جيڪي
ڪيئي حق سبحانه وتعالى مجدد الف ثاني کي عطا فرمايو، انهي ڪري ڪيترا اهڙا الهام ٿيا ته مجدد الف ثاني
ٿيڻ آهي ۽ انهي ظاهر ڪرڻ لاءِ ڪيترن حڪمن تحت ڪنهن کي ظاهر فرمايو. پاڻ حڪم الهي موجب
حضور اقدس رضي الله تعالى عنه جن پنهنجي مڪتوبن شريفن ۾ اشارو فرمايو آهي، جيئن ته
مڪتوب چوٿين دفتر ٽئين ۾ آهي: "اي فرزند اين آن وقت بعث ڪرد امم سابقه" الخ. ڏهين مڪتوب شريف

جو سنڌي ترجمون گذري آيو[1]، ٻئي مڪتوب شريف[2] ۾ انهيءَ معاملي تي هن طرح فرمائن ٿا.

اي برادر اين سخن امروز بر اڪثر خلائق گران است و از فهم ايشان دور. اما اگر بر ميزان انصاف بيايند و علوم و معارف يڪديگر را موازنه ڪنند و صحت و سقم احوال را بمطابقت علوم شرعيه و عدم مطابقت آن ملاحظه نمايند و تعظيم و توقير شريعت و نبوت را ببينند که در ڪدام يڪے بيشتر است شايد از استبعاد برآيند. ديده باشند ڪه فقير در ڪتب و رسائل خود نوشته است ڪه طريقت و حقيقت خادمان شريعت اند و نبوت افضل از ولايت است اگرچه ولايت آن نبي باشد و نوشته ڪه ڪمالات ولايت را بڪمالات نبوت هيچ مقدار نيست ڪاشڪے حڪم قطره داشتے نسبت بدريا محيط.

هن قسم جا مضمون پاڻ گهڻن جاين تي لکي فرمايا اٿن خاص طرح ان مڪتوب شريف[3] ۾ جيڪي فرزند ارجمند رضي الله تعالیٰ عنه ڏانهن لکيو اٿن. ان ۾ اهڙو بيان لکي چاڙهيو ته تحرير تائين ڇاڪاڻ ته اسانجو مقصود هن گفتگو ۾ الاهي نعمتن جو اظهار ڪرڻ ۽ هن واٽ سلوڪ جي طالبن لاءِ ترغيب ڏيڻ آهي نه هي مقصود آهي ته پاڻ کي ٻين کان بزرگ سمجهڻ ۽ پاڻ کي ٻين کان سرس ڄاڻڻ جيئن اهي الفاظ مبارڪ هيءَ آهن. "مقصود ازين گفتگو اظهار نعمت حق است سبحانه و ترغيب طالبان اين طريق نه تفضيل خود بر ديگران معرفت خداے جل و علا برآنکس حرام است ڪه خود را از ڪافر فرنگ بهتر داند چه رسد از اڪابر دين.

وليے چون شد مرا برداشت از خاک	سزد گر بگذرانم سر از افلاک
من آن خاکم که ابر نو بهاري	ڪند از لطف بر من قطره باري
اگر بر رويد از تن صد زبانم	چو سوسن شڪر لطفش ڪے توانم

جواهر وارن جو حضرت مجدد جي باري ۾ فرمودو

صاحب جواهر الحقائق جو پنهنجي ڪتاب ۾ لکي ٿو ته حضرت امام رباني شيخ احمد سرهندي رضي الله تعالیٰ عنه جن انهن وڏن صوفين مان آهن جن جي ٻڌڻي دل ماسوي کان صاف ڪري دلين جي زنگ کي ميل لاهي ڇڏيا. ظاهر ۽ باطني علمن جا جامع ۽ مشاهدي مقامن ۽ وڏن ڪرامتن جا صاحب آهن. اڪثر عالمن ۽ عارف سندن بزرگي جا قائل آهن. فاضل محقق عبد الحڪيم سيالڪوٽي قدس سره سندن مجدد الف ثاني جي شان جو اول

---

[1] يعني هي عبارت مڪتوب شريف ۲۳۴ جلد اول حصه چوٿين مڪتوبات مطبوعه امرتسر جي ص ۳۲ ۾ آهي. هي مڪتوب پنهنجي ڏاڏي فرزند اڪابر اولياء حضرت خواجه محمد صادق قدس سره ڏانهن لکي فرمايو آهي جنهن عبارت جو ترجمو هن ڪتاب جي ص ۲۸۰ تي چاڙهي ۽ ۲۸۱ جي شروع ۾ گذريو. [2] مڪتوب ۲۸۱ جلد اول حصه پنجون مڪتوبات شريف مطبوعه امرتسر جي ص ۵ ۾ هي عبارت آهي. هي مڪتوب حضرت ميرمحمد نعمان قدس سره ڏانهن لکيو اٿن. [3] يعني مڪتوب ۲۹۰ جلد اول پنجين ۾ مڪتوب ۾ لکيل ٿا فرمائن.

فرمايو. هند، سنڌ، عرب، عجم، خصوصًا روم، شام، عراق، ڪردستان ۾ پنهنجي شهرت جا مشهور عالم سندن طريق مبارڪ ۾ داخل ٿيا آهن ۽ انهن مان ڪن ته سندن زماني مبارڪ ۾ سندن پوري شهرت ٿي. ۽ حضرت مجدد الف ثاني اهو شخص آهي جنهن علمن ۽ اسرارن جا قسم پوري طرح سان ظاهر فرمايا ۽ باطني رستي جي مقامن جا تفصيل بيان فرمايائون جو اڳوڻن وليّن کان اڳرائي ڪري ويا. ۽ حضرت مجدد الف ثاني اهو شخص آهي جو مقطعات قرآني جي سمجهڻ کان محروم ۽ سرڦيرا ٿيا ۽ متشابهات قرآنيه جي اسرارن جي حصول کان ممتاز ٿيا. ۽ حضرت مجدد الف ثاني اهو شخص آهي جنهن کان هندستان جي نبين جا مالا ۽ مقام ۽ درجا ۽ پڻ انهن جي تابعين جا احوال معلوم ٿيا. ۽ حضرت مجدد الف ثاني اهو شخص آهي جنهن ذاتي الله تعاليٰ جلّ وعلا جي ٽنهي شان يعني ولايت، نبوّت، رسالت ۽ ڪمالات اولوالعزمي ۽ مقامات خلت ۽ محبت جا بيان فرمايا ۽ مخصوصًا سيّد الانبياء عليه وعليهم الصلوٰة والسلام جا ظاهر ڪيائون قدس الله تعاليٰ روحهم وافاض علينا فتوحهم. انتهیٰ ادعيه مجدديه[1] ـــــــ هي سڀ عبارت عربي ۾ علامه محمد مراد جي الدرر المكنونات جي حاشيه ۾ مطبوعه مڪه مڪرمه زادها الله شرفًا صفحه هڪ سو ستهتر ۾ لکيل آهي.

مختصر بعض حالات بلند ۽ مقامات ارجمند
حضرت مرشد مجدد رضي الله تعاليٰ عنه

سائگو[2] مٺيون سيادة پناه عالي جاه سيد عبدالاحد صاحب بن سيد غلام محمد قدس سرهما مٿين ڪتاب ۾ ارقام فرمايو ته اگرچه جناب حضرت شيخ امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي حالات، معاملات ۽ سندن خاصيتون مٿاهيون اهڙيون آهن جن جي لکڻ لاءِ هڪ جلد وڏو دفتر گهرجي مگر هت ٿورن ڪتابن تان چونڊ ڪري ٿي سندن خاصيتون وڏيون ۽ مڪاشفا عاليه ۽ اهي بشارتون جي خواجه صفا ڪيشان حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعاليٰ عنه جن حضور اقدس جي حق ۾ فرمايون هيون هت درج ڪيون ٿيون وڃن.

(١) حضور اقدس مرشد مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي قطبيت جو استحصار حضرت خواجه صاحب کي سندن اچڻ کان اڳي ڪيترا سال معلوم ٿي چڪو هو.

(٢) سندن نور عالم افروز کي حضرت خواجه صاحب جن سندن هن ظهور ۾ اچڻ کان اڳي

---

[1] مطبوعه مجتبائي ص ٢٩٦ ۽ حضرت مولانا مولوي وڪيل احمد صاحب سڪندرپوري جو انوار الحقائق ۾ حواله سان هو بيان آندو آهي. [2] يعني ڪتاب السلسلة الذهبية في احوال اڪابر النقشبنديه المجدديه جي صفحي ٣٢ ۾ حضرت مولانا عبدالاحد قدس سره جو بيان ٿو فرمائي.

ڪيترن سالن تائين وڏي شيخ جي صحبت ساڻ مشرف ٿيو.

(٣) حضرت خواجه صاحب جن حضور اڪرم جي بارگاه ۾ ... عرض ڪيو ته ...
ڪيو " چراغي شود ڪه عالم ازو منور گردد "

(٤) حضرت خواجه صاحب رضي الله تعالیٰ عنه جو پنهنجي مريدن کي ... عرض ڪري ...
فرمائڻ، هن پنهنجي جڳهه جناب حضرت شيخ احمد ايند و آفتابي شود ڪه ...
جو اهڙو پنهنجو توجهه ... جن ... ڏيکارڻ ۾ ... ولايت جي ... حاصل ٿيڻ

(٥) حضرت خواجه صاحب جي حضرت مجدد کي ... ۾ محبوبيت جو حاصل ٿيو
(٦) حضرت خواجه صاحب جي توجهه سان حضور اقدس ... مقام ... حاصل ٿيو
(٧) حضرت خواجه صاحب جو ... حضرت ... عزيمت ...
(٨) حضرت خواجه صاحب جو حضرت مجدد کي ... دولت پناه ڪرده ام
(٩) ... حضرت خواجه صاحب جو حضرت مجدد ... احمد ... از فضول ...
(١٠) ... طرح حضرت خواجه صاحب جو ... نَصِيْبٌ
(١١) ... طرح ... ڪه مشعل مجددي از فتيله باقي بالله ...
(١٢) ... حضرت خواجه صاحب جو حضرت مجدد ... شيخ الاسلام ...
فرمايو ته ... جن ... وقت ... حيات ... باوجود
... جي ... وقت ... حال ...
(١٣) حضرت خواجه عاليشان جو ... حضرت ... تحقيق ...
(١٤) ... حضرت خواجه باقي رضي الله تعالیٰ عنه جو ... مريد ... حضرت مجدد ...
(١٥) سبب ... عجب ... آهي جو خود حضرت خواجه عاليشان رضي الله
تعالیٰ عنه جو حضرت مجدد الف ثاني جي حلقي ۾ ... فيض حاصل ڪرڻ.

(١٦) حضرت خواجه عاليشان رضي الله تعالیٰ عنه ... حضرت مجدد ... شان ۾ فرمائڻ ته
ايشان آفتابي اند ... ما ... ستارگان ... ايشان گم اند. ... سواءِ ...
... خاصيتون حضرت مجدد الف ثاني کي عطا ٿيل آهن ... بابت ...
خواجه ... صراحةً ۽ ڪنايةً ... طرح ... بيان فرمايون آهن
(١٧) حضرت خواجه صاحب جن ... خاصيتون ... عطا فرمائڻ ۽ ... مقامن ...

(١٨) اهي انتون ولايت ۽ اقتباس نبوت جي عنايت ڪئي ۽ [illegible] قدس سره [illegible] نوري قدس حضرت خواجه باقي بالله رضي الله تعالیٰ عنه کان ڪين لوازيو ۽ حضور جن جي محبت [illegible] سرحلقه آهن جن [illegible] حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن [illegible] [illegible] اهڙي ابن [illegible] کي [illegible] [illegible] علي [illegible] جي حضرت [illegible] علحده علحده [illegible] ڪرم بهره ورگردانيدند.

(١٩) جناب حضرت شاه ولايت علي مرتضیٰ ڪرم الله وجهه جن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي آسماني علمن جي تعليم عطا فرمائي جنهن تي [illegible] اشارو فرمايو اٿن.

(٢٠) جناب حضرت خضر ۽ الياس عليهما السلام حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ملاقات لاءِ تشريف فرما ٿيا ۽ [illegible] حقيقت کان ڪين واقف فرمايائون. جنهن [illegible] بيان [illegible] ۾ مڪتوب شريف ۾ ڪيو اٿن.

(٢١) سلوڪ جي ابتدا ۾ وقت حضرت خضر عليه السلام جي روحانيت تشريف فرمائي ڪين [illegible] سيکاريو. جنهن علم سکڻ لاءِ حضرت موسیٰ عليه الصلواة والسلام [illegible] جنهن جو قرآن شريف ۾ ذڪر آيو. جنهن ته حضور [illegible] اشارو فرمايو آهي.

(٢٢) حضرت [illegible] صلي الله الصلواة والتحية جن ڪين [illegible] ڪلام جي مجتهد هوڻ جي بشارت ڏني جنهن جو احوال هڪ مڪتوب ۾ پاڻ ظاهر فرمايو اٿن.

(٢٣) ڪين [illegible] قيامت تائين [illegible] جنهن جو ذڪر مڪتوب ۾ آهي. جي احوال اڳ گذري آيو.

(٢٤) [illegible] ڪين [illegible] الله [illegible] [illegible] آهن [illegible] المتقين [illegible] [illegible] جا احوال

له - ان ٻنهي جو اشارو [illegible] [illegible] آهي. [illegible] [illegible] آهي. [illegible] احوال [illegible] ۾ [illegible]

اڳي ٻڌڻ ۾ نه آيو آهي.

(٢٥) حضرت مرشد مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن ڪڏهن به تهجد جي پاڻهي نه اٿيا بلڪ پوين مرات حڪم ۽ عنايت الهي ٿيندي رهندي هئي جهڙي طرح آواز پهچندو رهندو. هڪ ڀيري بنا آواز تي ڪا لسوائي جاڳيا پاڻ فرمايائون ته آءٌ ڪير آهيان جو پاڻهي اٿي بندگي ۽ طاعت الهي ۾ مشغول ٿيان. وري پاڻ آرام لاءِ ليٽي پيا، ايتري ۾ ٿوري گذري جو هر طرف کان بانگ جا آواز بالڪل چٽا ۽ سڌا شروع ٿي ويا. جنهن تي پاڻ فرمائين: هرگز من خود به تهجد برنخاستم بلڪه هميشه مرا باذان واعلام و صدا واعلان بوقت آخرشب بيدار کرده اند. يکبار بي آنکه مرا خبردار بيدار شدم گفتم من کيم که خود برخيزم در بندگي و طاعت او تعاليٰ آدميم باز سر را بخواب نهادم هنوز نرفته بود که از هر طرف آواز اذان واعلام برخاست.

(٢٦) ڪين هي بشارت ملي ته جنهن جنازي تي حاضر ٿيندين، اهو ميت بخشيل آهي.

(٢٧) ڪين جي بشارت حق تعاليٰ کان عطا ٿي ته اي شيخ احمد جيڪي به علم تو بيان ڪيا آهن ۽ ڪيا آهن اهي سڀ اسان جي طرف کان آهن.

(٢٨) حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن فرمايو ته شريعت جي ٽن شعبن کي ۾ اڄ ٿي آهي جنهن جو ڪافرو ڪهن هن مسافرخاني ۾ ايجي لهي. اسلام مسلمان ونڀرا وار ۽ سرگردان هو، جنهن حضرت مجدد الف ثاني جي درگاه جي ديني پناه سمجهي پنهنجي لاءِ اهم حاصل ڪيو، ٻي هزار جي مدت ۾ ڊاهڻ جاءِ اسلام جي حوالي ٿي، هيءَ اڄ تائين حضرت مجدد الف ثاني جي اولاد امجاد ۽ خلفائن جي رستي سان اسلام جي پوري خاطرداري ٿي رهي آهي جيڪي فضل الله جو حضرت مجدد الف ثاني لائق تحسين حضرت سيد المرسلين صلي الله عليه وسلم جو ٿيو. حضرت خواجه محمد معصوم مظهره جي دام برڪاتهم ته چڱو فرمايو آهي.

اگر تو پوچھ کرامات الف ثانی سے قیامت تک — جہاں میں فیض ہے کسکا مجدد الف ثانی کا
جو منکر انکا ہے وہ فیض حق سے ہو گیا محروم — کہ اب ہے واسطہ اعلیٰ مجدد الف ثانی کا

(٢٩) حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن فرمايو ته رمضان المبارڪ جي پوئين ڏهي ۾ تراويح کان پوءِ مون کي ٿڪ جي ڪري ڪجهه ننڊ معلوم ٿي ۽ گهوٽ ٿوري پرهي ٿي وڃان بستري تي پوءِ سمهڻ مهل ٿڪ جي غلبي کان پير پائتي سڄي پاسي ڪري سمهڻ وارو ڳالهه وسري ۽ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي پاسي ڪي هونئن ڪري پاسي سمهي پيس. پاسي ڪورڙي کان بعد ياد آيم ته مون نٿو

سنّت ترڪ ٿي وڃي. نفس کي انهيءَ سستيءَ بابت گهڻو ڇڙٻيو، شرمندو ڪيم ته هيءَ سنّت تو ڇو وساري آخر سنّت جي ڇڏڻ جي خوف مونکي ننڊ نه پئي، اهو خوف زور ورتو ۽ پوءِ لاچار ٿي وري سڄو پاسو هيٺان مٿي ڪري سمهيس. ننڊ ۾ سمهڻ ۽ جو ٿورو ئي الهيءَ رحمت سان ئي انهيءَ انوار لڳو بڪ ڏٺا وسڻ شروع ڪيو. جتي آواز آيو ته اي شيخ احمد تو جو اڄ رات سنّت محمّديءَ جي رعايت ڪئي آهي تنهنڪري اسين ڏهن بد وجهه جو عذاب آخرت جو توکي نه ڪنداسون ۽ انهيءَ رعايت جي سبب اسان تنهنجي خادم کي به بخشيو جو ان وقت حضور جن جي پيرن مبارڪن کي زور ڏئي رهيو هئو.

راقم الحروف:- جڏهن حضور جن جو اتباع سنّت ۾ بالڪل گهڻو قدر خيال هو اهڙي طرح بدعت کان نفرت به حد کان زياده هئي اها بدعت کان نفرت حضور جن جي بارانيءَ وقت کان عادت ٿي چڪي هئي جنهنجو هڪ مثال انساب الانجاب[1] تان آڻيان ٿو جو اهو ساڳو متبرڪ حضرت مرشدنا ومولانا قطب الزمان قيوم جهان ادام الله فيوضاته علينا تحرير فرمايو آهي دهوهڻ ا، هڪ ڏينهن بارانيءَ وقت ۾ حضرت شاهه ڪمال قادري قدس سره سندن والد بزرگوار رضي الله تعالى عنه وٽ مهمان هو. حضور جن کي سندن والد بزرگوار رضي الله تعالى عنه کڻي حضرت شاهه ڪمال قدس سره جي خدمت ۾ آندو. حضرت شاهه ڪمال قدس سره جڏهن حضور اقدس مجدّد الف ثانيءَ کي ٻڌل ۾ ويٺي ڏٺو آڱر مبارڪ سندن وات ۾ وڌائون. حضور انور جن روڻ لڳا. حضرت شاهه ڪمال رضي الله تعالى عنه جي هٿ مبارڪ ۾ ڪا اهڙي شيءِ هئي جنهن ۾ آثار بدعت جا هوا. حضرت شاهه ڪمال حضرت مجدّد الف ثانيءَ جو روئڻ ڏسي مرڪڻ لڳو ۽ ان شيءِ کي هٿ مبارڪ مان لاهي ڇڏيائون. پس لاهڻ جي دير هئي جو حضور جن حضرت شاهه ڪمال جي آڱر مبارڪ چوسڻ لڳا. خدمت حضرت شيخ ڪمال قدس سره حضور انور کي فرمايو بابا هاڻي بس ڪر ڪجهه منهنجي اولاد لاءِ باقي ڇڏ. پوءِ حضور انور جي والد بزرگوار حضرت مخدوم رضي الله تعالى عنه کي حضرت شاهه ڪمال قدس سره فرمايو ته هيءُ ٻچڙو تنهنجو مجدّد الف ثاني بالڪل گهڻو شريعت جو پابند رهندو ۽ سنّت محمّدي على صاحبها الصلوٰة والتحية جو پورو ملتزم ۽ تابع هوندو ۽ حق جي ڳالهه ڪرڻ کي هرگز ڇڏي نه ڏيندو ۽ اڄ هو هاڻي اوهان نه ڏٺو نه مونکي پڻ ان هٿ ۾ پيل شيءِ بدعت جي لاهڻ لاءِ دلالت فرمايائون. منهنجي امانت (قادري) سهروردي کي زبان جي رستي چکي ورتائون مگر ڪجهه منهنجي اولاد لاءِ باقي ڇڏيائون. اهـ

---

[1] هي ڪتاب قدوة السالڪين زبدة العارفين حضرت خواجه محمد حسن جان قدس سره جو تصنيف ٿيل فارسي ۾ آهي، مجدّدي حضرات جي نسب جو بيان فرمايو اٿن.

حضرت مرشد قيوم جهان سندس شان ۾ هيئن چئو فرمايو آهي.

آن محمد طينت و احمد نسب — صاحب تجديد شاه خاص و عام

بعد پيغمبر در اقليم شهود — اين چنين شاهي نيامد در وجود

(٣٠) مرشد شفيق جي پوئين ڏهي ۾ حضور جن کي جناب رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله عليه وسلم جي زيارت فيض بشارت نصيب ٿي ۽ اجازتناما ڪيئن عطا فرمايائون. جنهن جو احوال اڳي گذري آيو.

(٣١) جناب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي حضرت رسالت مآب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي بشارت عطا فرمائي ته قيامت جي ڏينهن هيترا هزار آدمي توهان جي شفاعت سان بخشيا ويندا. حضرت مولانا محمد هاشم زبدة المقامات ۾ تحرير فرمائي ته جنهن ڏينهن کين هي بشارت عطا ٿي ته هن ٻانهن جي شڪريه ۾ ڪيترو طعام تيار ڪري طالبن ۽ مسڪين کي کارايائون. ۽ هن بشارت جو شڪر فرمايائون.

(٣٢) وسيلة دوجهان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن هڪ مڪتوب شريف ۾ لکي فرمايو آهي "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَنِيْ صِلَةً بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ وَمُصْلِحًا بَيْنَ الْفِئَتَيْنِ" يعني شڪر آهي پروردگار کي جنهن مونکي ٻن درياهن جي ملائڻ وارو ۽ ٻن جماعتن جو پاڻ ۾ صلح ڪرائيندڙ فرمايو آهي. هي عبارت پاڻ انهي جاءِ تي ارقام فرمائي اٿن جتي پاڻ وحدت وجودي ۽ وحدت شهودي ٻنهي علمائن جي ڪلام ۾ تطبيق ڪري فرمائي آهي ۽ ٻنهي جماعتن جي تڪرار کي لفظي تڪرار جي طرف رجوع فرمايو آهي ۽ معنىٰ ۾ هڪ طرح موافقت فرمائي اٿن. جيئن ته طرح [illegible] مولانا محمد هاشم قدس سره زبدة المقامات ۾ تحرير فرمائي ته [illegible] عالم [illegible] ڳالهه ٿي [illegible] عالم [illegible] [illegible] اهڙن وڏن معاملن جي دعوىٰ ڪري [illegible] دعوىٰ جو ڪجهه حديث ۾ [illegible] سرور ڪائنات صلي الله تعالىٰ عليه وسلم جي طرف کان مهدي موعود جي شان ۾ حديثن ۾ اشارو موجود آهي جي هو [illegible] صلح ڪرائڻ وارو ۽ پاڻ ۾ [illegible] جي ملائڻ وارو [illegible] مڪتوب شريف ۾ [illegible] جي [illegible] حديث سند [illegible] آهي. [illegible] [illegible] حديث [illegible] آهي

ڏسو هي مڪتوب [illegible]

جي هوندي نه عجيب ڪونهي - ورڻ ان سان گڏوگڏ مون وٽ ڪتاب جمع الجوامع جو علامه سيوطي گڏ ڪيو آهي سو موجود آهي انهي ۾ حديث شريف نه هوندي جي ان ۾ موجود نه هوندي - هن امتجي بلاءِ جي باب ۾ ڪوئي اهڙي ڪا حديث مون ڏٺي ڪانه آهي جا دعويٰ جي موافق آهي - جا هن مون ڪتاب ڪوليو ۽ امت جي بلاءِ واري باب ۾ جا هيءَ شئي حديث شريف ڏٺم جا موافق نڪتي اِنَّ فِي اُمَّتِي رَجُلًا يُقَالُ لَهُ صِلَةُ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ كَذَا وَكَذَا - يعني منهنجي امت ۾ هڪ مرد ٿيندو جنهن کي صلت ٿيندو جنهن جي شفاعت سان ڪيترا بهشت ۾ داخل ٿيندا - مون ان فاضل کي جيڪو هن حديث شريف جي مرشد ڪري صحت القتاني رضي الله تعالى عنه جي ماڻهو طرف پيروڪ شرح سان اڏو رکيو آهي سو جي مرشد هن جو هي لفظ صلت جو معنيٰ ٻانڌڻ آهي ۽ بشارت مرد ڏين ورد ۾ حضرت محمد مجتبيٰ صلي الله عليه وسلم جي بالڪل پوري منهنجا آڻي. اهو ناصل جوڻ لڳو انهي شخص ۽ سڳو جي انهي جي مات ڪي ڏيو - خوابه محمد طالب تو ذمالي ته هي سمجهي ۽ علو مون جنهن حضرت قادري جي حضور الور ۾ ويو جيئو پاڻ مشڪ فرمائي نعم الحي واجبات هن باقي جي حق ۾ نحن الثقات فيما يأتون.

(٣٣) حق تعاليٰ جي وعدي مطابق رجال الغيب رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جن جي تعظيم ڪندا رهيا ۽ انهي جي مون ئي گرامي ڪان ڪين مشرف ڪرڻ جو ذڪر آهي سان جهڙيون ۽ حمد وارو جي بنياد مڪتوب الشريف موجود آهي. شاگردن ۽ علما جي وارن ان جي ڪرامت ۽ بي ڪي ڪتابن ۾ سلف ۽ خلف جي حوالا ٿيا آهين تيئن ڪيترن ئي مشرف ڪيا سي ڪرامت ۽ آهي.

(٣٤) حق تعاليٰ جي وعدي مطابق هر مسلمان کي ٻه ٻه فضل کيا ان جي ڪري ويا الله تعاليٰ جي ڳالهه ان جي ڪري ڪانه ٿي ۽ سوال اسان جو بالڪل ۽ ان جي جڏهن ته ان ڪري ان تي گهڻو ئي مون تي خدا ئي وارث پراڻي جي مالڪ پنهنجي حڪمن ۾ انهن جي متعلق مسئلو ڪان هڪ وڏي بلا نڪتي پاهر هلي وڃي ۽ ورڻ هي ته ڏيئو وڃي ته ان جو آڪيرو ۽ هلي ويندو دليل جي ڪيترن اهل الله ان ڪي هن ٻڌو جي باب ۾ عيون آهي ته مان ڪيو ۽ بون ابتدي تي جوان جو هيڏو بدلي ۾ باقي ته ڪيو انهي نڪرڻ ۾ عجيب الشرح سي ۾ ظاهر ٿيو، والا تشرح ته صدرڪ جنهن ڪان محروم ٿيو جنهن حڪم ۾ جو فلڪي ٿيو.

تذڪرة الصدر ج ۴ ڪتاب الفضائل من قسم الاقوال ص ٢٣٦ ۾ هن ڳالهه جو بيان آهي تفصيل سان آندو ويو

ڪان ڪڍي ٻاهر اچڻ لڳو ڏيو ۽ انهيءَ وسواس خناس ڪان پناهه گهرڻ لڳو جناب سرور ڪائنات صلي الله
عليه وسلم کي امر ٿيو هو "مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۞ الَّذِيْ يُوَسْوِسُ فِيْ صُدُوْرِ النَّاسِ" ۽ جو هيءَ
ڏٺائين ته جيڪو هو تنهن جي خطر احصول دين ۾ بين الثابتين اهو سبب خناس جي منشا ڪلاڏ ثابتين جو سينو ۾
آئيو ۽ لو ٻڌي ۽ هر وقت ٿيش ڙي عزي رهيو آهي.

راقم الحروف: جناب رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي سنت جي ڪمال اتباع ۽ عشق ۾ پايو
ڪري جو حضرت مجدد الف ثاني جي رڳ رڳ ۾ اتباع محمدي جو عشق مالامال هو. انهي عشق جو صلو
۾ ڪيس انشراح صدر جو عطا ٿيو جو "اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ" جي خطاب حبيب حضرت رسول
مقبول صلي الله عليه وسلم کي عطا ٿيل هو. متبوع جي متابعت تابع کي هن درجي تي پهچايو. وَلِلّٰهِ الحمد

(٣٥) الله تعالي خاص پنهنجي عنايت سان سندن عبادتن کي شرڪ خفي کان خالي ڪري ڇڏيو. جڏهن
نماز پڙهڻ مهل سورة فاتحه جي قرأت وقت ڪين بالڪل خوف غالب ٿيندو هو. جڏهن
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۞ جي جاءِ تي ايندا هوا. آخر الله جل وعلا سندن دريده تضرع
۽ عاجزي کي ڏسي سندن عبادت مان شرڪ دفع ڪيو ۽ نعمت "اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ" جو ظهور
۾ آيو. الحمد لله علي ذالڪ. هي احوال اڳي تفصيل سان گذريو آهي.

(٣٦) حضور جن جي عنايت اتباع رسول الله صلي الله عليه وسلم ۽ رسوخ علم عمل جي سبب
دلين ۾ هيئن جا امام سڳورا تشريف فرمائيا. حضرت امام اعظم رضي الله تعالي عنه جا شاگرد
۽ مثل ابراهيم نخعي به تشريف فرمائيا. جنهن جو ذڪر گذري آيو آهي.

(٣٧) شاه سڪندر صاحب حضرت شاه ڪمال قدس سره جي روحانيت جي حڪم موجب جڏهن
ڪين حضرت غوث الاعظم رضي الله تعالي عنه جو خرقو پهچايو. سڀني طريقن جا اولياء ڪرام تشريف
فرمائي مناظرو ڪرڻ لڳا.

ز هر آن بت چون شمع چون گل — گرفته جنگ با پروانه بلبل

هي سهرو عجيب قصو گذري آيو آهي. حضور جن نقشبندي مجددي طريقي کان سواءِ ٻين
طريقن ۾ به مريد ڪندا هوا. ڪين چشتي طريقي جي اجازت سندن والد بزرگوار قدس سره
کان مليل هئي. پاڻ چشتي طريقي ۾ به مريد ڪندا هوا. مگر ڪمال تقوي ۽ التزام متابعت سنت
سنيه علي صاحبها الصلوة والتحية جي ڪري سرود ۽ وجد (وغيره) کان بالڪل احتراز فرمائيندا هوا.

له تفصيل سان هي بيان هن ڪتاب جي صفحه ٢٣ جي ڇهين ... مڪاشفات آيو آهي ...
هن ڪتاب جي ... ۾ آيو آهي ... ۾ بيان ڪيو ويو آهي.

راقم الحروف: - حضور اقدس امام رباني مجدّد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن ڪي ترن خليفن کي چشتي ۽ قادري طريقي جي به اجازت ۽ خلافت عطا فرمائي. جن ۾ سيّد آدم بنوري قدس سره انهن ٻنهي طريقن ۾ جناب حضرت خواجه امام رباني مجدّد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي خلافت کان مشرف ٿيا هو. نقشبندي مجدّدي ۽ چشتي طريقي کان ٻنهي خليفي حضرت سعدي لاهوري قدس سره کي نوازيائون. ان ٻنهي خليفي حضرت شيخ حاجي ايوب قدس سره کي. ان ٻنهي خليفي خواجه حافظ جمال الله قدس سره کي. ان ٻنهي خليفي زبدة الواصلين مخدوم محمد اسماعيل پرياڻ لوڙي قدس سره کي. هن حضرت ٻنهي طريقن کان جناب سراج الواصلين فخر المتقين حضرت سيّد محمد بقا قدس سره کي نوازيو. وري هن حضرت ٻنهي جي فرزند محيي السنة النبوية ماحي آثار البدعة حضرت شيخ سيّد محمد راشد (ڪنگري شريف والا پير پاڳارو) قدس سره کي انهن ٻنهي طريقن کان مشرف فرمايو. وري هن حضرت فخر الاولياء زين الاصفياء حضرت شيخ سيّد صبغة الله قدس سره کي مجدّدي ۽ چشتي طريقي جي خلافت کان ممنون فرمايو. جناب حضرت پير روضي ڌڻي قدس الله تعالى سره جو فقط قادري طريق سڀني جو بيعو مرشد ڪيو هو يعني حضرت سيّد عبد القادر جيلاني قدس سره (جيلان شريف والا) باقي مجدّدي ۽ چشتي ٻن طريقن جو سندن مرشد ڪيو حضرت مخدوم محمد اسماعيل قدس سره آهي جو ڇهن واسطن کان پوءِ مريد درگاه حضرت امام رباني مجدّد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جو آهي - معلوم ٿيو ته حضرت پير روضي ڌڻي قدس سره ٽن طريقن کان مشرف هو. هي سمورو ذڪر جو لکيو ويو جناب نقابت دستگاه ولايت سيادت پناه جناب علي گوهر حسني حسيني ٻنهي جي ڪتاب متبرڪ خزانة المعرفة ملفوظات حضرت خليفة الله جي مقدمه ۾ آندو آهي اجو اختصار ڪري لکيو باقي شجره نسبت معنوي حضرات راشدن سڀني جو سڄو ڪتاب ۾ اڳتي ڪنهن ٻي جاءِ ۾ لکنداسين.

(٣٨) حضرت خواجه خواجگان مرشد دلهائي دردمندان امام رباني مجدّد الف ثاني رضي الله تعالى عنه فرمايو ته جو شخص هن طريق ۾ داخل ٿيو يا ٿيندو تا قيامت جي داخل ٿيندو بواسطه يا بي واسطه مون خواه مرد سڀ الله تعالى مونکي ڏيکاريا آهن. انهن جو نالو ۽ حسب نسب بلڪ معنوي ذات ۽ جسم جي جاءِ ۽ تڪڙ جي جاءِ سڀئي مونکي الله تعالى ڏيکاري ڇڏيا آهن تمام ... ٿيندو.

(٣٩) هند سنڌ جي نيڪن سڀني جو حقيقت ڪين معلوم ٿي ... (الانوار الاحمديه ...)

(١٣) احوال جبل جي چوٽي تي رهندڙن ۽ جيڪي زمانه فترت (جڏهن وقت ۾ رسول ڪونه هو) جي ۾ مري ويا انهن جو حساب قيامت ڏينهن ڪهڙي طرح ٿيندو (ماتريديه وٽ انهن جو دوزخ ۾ ويندا. اشعري جي مذهب ۾ انهي جي خلاف) حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کي هن طرح ڪشف ٿيو ته انهن کي جيا ري حساب جي مقام تي بيهاري، انهن جي ڪئين جي اندازي جيترو عذاب ڪيو ويندو ۽ حقن جي استيفاء کان پوءِ ٻين حيوانن غير مڪلف وانگر انهن کي معدوم مطلق ۽ محض لاشيءِ ڪيو ويندو. انهي ٻنهي امرن جي تحقيقات مڪتوب شريف نمبر ٢٥٩ ۾ سوائين دفتر اول ۾ چٽائي سان لکيل آهي. انهي پنهنجي ڪشف جي تحرير کان پوءِ لکي فرمايو اٿن ته هي عجيب مسئلو جڏهن حضرات انبياء عليهم الصلوٰة والسلام جي حضور ۾ عرض ڪيو ويو ته هنن سڀني تصديق فرمائي ۽ قبول فرمايو.

(١٤) حق تعالىٰ جل وعلا ڪئين علماء راسخين مان ڪري فرمايو ۽ اسرار متشابهات قرآني ۽ رموز مقطعات ڪلام رباني جو ماهر فرمايو جنهن لئه بيان ڪري ٿا فرمائن

تا معلوم شود اين فقير تاويل متشابهات را، الحق بجز حضرت حق سبحانه نمي ساخت و علماء را بجز ايمان را غير از ايمان متشابهات نصيب نمي يافت تاويلاتے که علماء صوفيه بيان کرده اند آن را لائق شان آن متشابهات نمي دانست و از اسرار يکه قابل استتار باشد آن تاويلات را تصور نمي کرد چنانچه بعض القضاة در تاويل بعضے از متشابهات گفته مثلاً از الف لام ميم الرخواسته است بعض ... که لازم خلق و قيام است وامثال آن آخر کار چون حضرت حق سبحانه وتعالىٰ بمحض فضل خود قيد از تاويلات متشابهات را براين فقير ظاهر ساخت و جدولے از آن درياے محيط بر زمين استعداد اين مسکين کشاده گردانيده دانست که علماء راسخان را نيز از تاويلات متشابهات نصيب وافر هست الخ. (مڪتوب نمبر ٢٧٤ مڪتوبات شريف ج ١)

له چاهي ته شريعت اسلامي جي ڪن حڪمن جو تعلق اعتقاد سان هوندو آهي انهن حڪمن کي احڪام اصلي يا اعتقادي چوندا آهن مثلاً ايمان، توحيد، رسالت، حساب، ڪتاب، عذاب ۽ ثواب وغيره ۽ ڪن حڪمن جو تعلق عمل سان هوندو آهي انهن کي احڪام فرعي يا عملي چوندا آهن مثلاً احڪام نماز، زڪواة روزا ۽ حج وغيره. جهڙي طرح احڪام فرعي ۽ عملي جا ڄاڻو ۽ وڏا جيڪي جا عالم امام مجتهد چار ٿيا آهن جهڙوڪ حضرت امام ابوحنيفه، حضرت امام شافعي، حضرت امام مالڪ ۽ حضرت امام احمد بن حنبل رضي الله تعالىٰ عنهم، پوءِ هر هڪ جي تابع (پوئلڳ) کي حنفي، شافعي، مالڪي ۽ حنبلي چوندا آهن. اهڙي طرح احڪام اصلي ۽ اعتقادي جا ڄاڻو ۽ وڏا عالم اهل السنة والجماعة جا مشهور ٻه بزرگ ٿيا آهن. هڪ شيخ ابوالحسن اشعري ۽ ٻيو شيخ ابو منصور ماتريدي پوءِ هر هڪ جي تابع کي اشعري ۽ ماتريدي چوندا آهن. اشعري ٻين قبيلن ڏانهن نسبت آهي جنهن مان حضرت ابوموسىٰ اشعري صحابي مشهور آهي، ماتريدي سمرقند ۾ هڪ ڳوٺ ماتريد ڏانهن نسبت آهي والله اعلم بالصواب. فائده: احڪام عملي جي چئن مذهبن کي ... آهي ...

(والقضا فرموده) ومعني حروفِ مقطّعات که در اوائلِ سُوَر قرآني وارد شده اند نيز از متشابهات
اند که بر تاويلِ آنها اطلاع نداده اند مگر علماي راسخين را خيال نکنند که تاويلِ عبارت از قدرت صفت
کريمه تعبيرِ آن نموده اند و يا ذات سبحت که بوجهِ آن را معتبر ساخته بلکه تاويلِ آنها از اسرار غامض ست
که با خصوصِ خواص آن را نموده اند از حروفِ مقطّعاتِ قرآني چه نويسد که هر حرفي از آن حروف بحر ليست مواج
از اسرار خفيه عاشق و معشوق و آن ريست غامض از رموزِ دقيقه محب و محبوب محكمات هر چند
امّهاتِ کتاب اند اما نتائج و ثمراتِ آن که متشابهات اند از مقاصد کتاب الله - الخ ١ له

(٣٢) حضرت مرشد مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي حق تعالى قطبيت ارشاد ۽ قطبيت افراد
جي مرتبن جو جامع ڪري فرمايو هو ۽ هي مرتبا عالي اٿليا آهن - جنهن جو مبين آمداد مقامات ۾
ذڪر موجود آهي (مبين آمداد مطبوعه مجددیه امرتسر صفحه)

(٣٣) حق تعالى جن و علا حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي نبين سڳورن عليهم الصلوٰة
والتحيه جي ولايت جون ڪماليتون منڪشف فرمايون هيون جهڙي طرح، جو هر طالب کي (جو) هن
۾ پنهنجي قدم ۾ هو ، اهو ۾ مثل الله جلّ وعلا ظاهر ڪري ڇڏيو هو - جيئن ته پاڻ فرمايا
هوا ته خدا اوهان موسوي ولايت ۾ آهيو ۽ نقطه مرڪز جي قريب آهيو ۽ فلاڻو دائري جي قريب
آهي انهيءَ طرح گهڻن مقامات پاڻ بيان فرمائيندا هوا - جيئن ته منقول آهي ته هڪ
شخص کي پاڻ فرمايائون ته توهان ولايت ابراهيمي ۾ آهيو تنهن تي اهو بزرگ پنهنجي دل ۾
خيال ڪرڻ لڳو ته اگرچه حضور جن کي هي مقام معلوم آهي مگر جي عنايت ڪري موکي پڻ
ڏيکارن ته موکي عنايت ۽ بنده نوازي ٿيندي - جيئن ته اهي بزرگ انهي رات محاسبي ۾ ڏٺو
ته حضرت خليل الرحمان علي نبينا وعليه الصلوٰة والسلام ڪمال بزرگي ۽ نورانيت سان
تشريف فرمائي آهي ۽ حضرت شيخ مجدد الف ثاني قدس سره سندن خدمت ۾ تمام ادب
سان بيٺا آهن ۽ پيا شخص کي به پاڻ وٽ حاضر آهن جن کي ولايت ابراهيمي جي بشارت ڏني هوائون
پاڻ جي هن وقت حضرت خليل عليه الصلوٰة والسلام جي قدمن مبارڪن تي رکيائون ١

ڪيڪل سنت والجماعت وارن جا اصولي مسئلا هڪجهڙا آهن مذهب حنفي ، شافعي ، مالڪي ۽ حنبلي متفق آهن
اختلاف رڳو فروعي مسئلن ۾ آهي - ساڳيءَ طرح اشعري ۽ ماتريدي ٻئي اهل السنة والجماعة جا
مذهب آهن انهن جو اختلاف به فروعي آهي اصولن ۾ ٻئي متفق آهن جيئن عملي مذهبن کي جهڙي
طرح سڀ اهل السنة والجماعة ليکبو ٿو تهڙي طرح اشعري ۽ ماتريدي به اهل السنة
والجماعة آهن انهن جيئن عملي مذهب وارا آهن تيئن اعتقادي مذهبن کانسواءِ ٻين کي اهل حق چيو
ويندو آهي ١٢ - له مڪتوبات شريف جلد اول مڪتوب ٢٦٠ جي شروع ۾ هي عبارت آهي ١٢

قدم محترم جي پٺيان هلڻ سان انهيءَ واقعي جو راز توهان تي ته جڏهن آنحضرت جو
حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي حضور ۾ ويٺس پاڻ مرڪي مون کي
فرمايو ته تون جيڪي اسان توکي چيو هو، جا اڃان پدان ۾ توکي ڪو شڪ آهي؟ جا توکي
معلوم ناهي ته طالبن کي جڏهن حق تعالى ڪو به علم عطا ٿو فرمائي ته ڏهن ان علم
جي دقيقن احوالن ۽ مشرب جي استعداد کان به انهن کي واقف ٿو ڪري اهڙي قسم
جا علم گهڻي مدت کان پوءِ ڪن خاص ماڻهن کي الله جلّ وعلا عطا ٿو فرمائي - جا
توکي معلوم ناهي ته شيخ نجم الدين ڪبري قدس سره اگرچه زماني جي ولين کان مٿي
مڃان هو، مگر ان کي جي معلوم نه هو ته آئون حضرت انبياء عليهم السلام مان ڪهڙي
نبي جي قدم مٿي آهيان. آخر ان انهيءَ تحقيقات لاءِ پنهنجي هڪ طالب کي هڪ بزرگ
جي خدمت ۾ موڪليو جنهن کي الله جلّ وعلا انهيءَ راز کان واقف ڪيو هو، جي طالب
جڏهن ان بزرگ وٽ ويو ۽ پنهنجي مرشد جي احوال جي جاچ ڪرڻ لڳو ته ڏهن ان بزرگ
جيئن ته پنهنجو يهودي ڪهڙي حال ۾ آهي، جي طالب جي اڳ ڪري بالڪل رنج ۾ پيو ۽ جيڪي
دل تنگ ٿي پنهنجي پير جي خدمت ۾ آيو ۽ جو بزرگ کان ٻڌو هو انهن عرض ڪيائين. شيخ
نجم الدين قدس سره هن حقيقت ٻڌي تڪلم ڪري وجد ۾ آيو ۽ ڇاڪاڻ ته لڳو ته منهنجو
مقصد حاصل ٿي ويو ۽ معلوم ٿيم ته آئون حضرت موسى على نبينا عليه السلام
جي قدم تي آهيان ۽ جي اشارو ان بزرگ جو منهنجي نسبت جو اتباع حضرت ڪليم الله ڏانهن آهي.

(٤٤) حق سبحانه وتعالى حضرت امام الاولياء مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه کي اهڙي باطني
۽ تصرف عطا فرمايو هو جو پنهنجن مخلصن طالبن مان جنهن کي به لائق سمجهندا هئا ان جي
تصرف سان انهيءَ هڪ ولايت ۽ مشرب کان ٻي ولايت تي جو ان کان عالي درجي واري هئي، پهچائيندا
جيئن ته حضرت امام عروة الوثقى خواجه محمد معصوم رضي الله تعالى عنه ٿا انهن کي فرمايائون
ته اسان توکي ولايت موسوي کان ولايت محمدي تي پهچايو. هذا من اعجب العجايب ومن اعظم التصرفات.

(٤٥) حق تعالى جلّ وعزّ شانه هادي راه حق کي حضور انور امام رباني رضي الله تعالى عنه کي اسرار
معاملات قلوب خمسه کان مشرف فرمايو هو ۽ صرف ڪري ان مرتبي عظمى کان جو قلب خمسه مستحق
آهي ۽ جي مقام ۾ هڪ ... جنهن مقام آهي جنهن جو ذڪر مٿي اچي ڏنو آهي.

ك هي بيان تفصيل سان مبدأ ومعاد مكتوبات معصوميه ص ١٤-١٥ ۾ آهي.

(٤٦) حاجي بيچاري کان مقبول بارگاهه رحمان حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه کي حق تعاليٰ حقيقت قرآني ۽ حقيقت ڪعبه رباني ۽ بيت المقدس جي انوارن ۽ اسرارن کان هڪ تمام وڏو حصو مرحمت فرمايو جنهن تہ سندن مڪتوبن مان ظاهر آهي.

(٤٧) حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه کي حق سبحانه وتعاليٰ حق اليقين کان مشرف فرمايو جنهن کي پاڻ اوليائن ڪرامن رضي الله تعاليٰ عنهم حق اليقين فرمايو آهي ۽ حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه وٽ علم اليقين هو جنهن تہ پاڻ هن مضمون کي مڪتوب چوٿين جلد ٽئين ۾ چٽائيءَ سان بيان فرمايو اٿن.

(٤٨) حضور انور رضي الله تعاليٰ عنه کي بہ سبب متابعت سيد الانبياء عليه التحية والثناء جي حق سبحانه وتعاليٰ اهو مرتبو عنايت فرمايو جو مقام رضا کان مٿاهون درجو آهي ۽ انهيءَ محبت ذاتي تائين

(٤٩) ولايتون ٽي صغريٰ ، ڪبريٰ ، عليا ۽ ولايتون انبياءن ، نبين ۽ ملائڪن جون ، هي سڀ حضور اقدس مجدد الف ثاني رضي الله عنه تي ظاهر ڪيون ويون آهن ۽ هر هڪ ولايت جي ڪماليت کان پاڻ بهرو ورتيا آهن ، جنهن تہ انهن درجن جو تفصيل مڪتوبات عاليه ۾ ملندو آهي

(٥٠) حق سبحانه وتعاليٰ کين خاص پنهنجي لطف ۽ مهرباني سان رحمت جو خزينو بنايو جنهن تہ پاڻ دفتر اول ، مڪتوب ٣١١ ۾ سو پاڻهين ۾ تحرير فرمايو اٿن.

(٥١) الله تعاليٰ جل و علا جي طرف کان حضرت مجدد ومنور الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي معصوم ثبوت سندن وقت کان وٺي حضرت مهدي آخر الزمان عليه السلام جي ظهور تائين جيڪي جهڙس ڪوبہ صاحب معاملات ۽ صاحب ڪمالات باطني جو پيدا نہ ٿيندو.

(٥٢) جڏهن کين طواف خانه ڪعبه جو شوق زياده غلبو ڪيو تہ اهڙي پاڻ اڪيلو ڪعبو شريف آيان موجود آهي پاڻ طواف کان مشرف ٿيا ، جنهن تہ پاڻ تحرير فرمايو اٿن. مقصد احوال ڪڏهن آيو

(٥٣) حضور اقدس رضي الله عنه جي بالڪل وڏن خاصيتن مان هڪ وڏي خاصيت هي آهي جو پاڻ ايام وصال جي قريب فرمايو هو اٿون تہ جو ڪمال نوع بشر کي ملڻ ممڪن آهي سو بسبب حق سبحانه وتعاليٰ بوراثت ۽ تبعيت حضور سيد البشر صلي الله عليه وسلم جي مونکي عطا فرمايو آهي جي اٿون اهڙا ان تمام سڀني ڪمالات کي چڱي طرح سان بيان ڪريان تہ سگهان ٿو
ع " قلم اين جا رسيد سر بشڪست " هن ڪانسواءِ حضور اقدس رضي الله عنه بيڪ وقت

١ه هن ڪتاب جي صفحي ١٣٣ ۾ بيان تفصيلي آيو آهي.

۾ خصوصيتون ذڪر ڪري ولايت جي شان وارين ۾ مرتبا ۽ مقامات انهن جو بيان ۽ انهي ڪري آهن جو بيان ۾ اچي نٿا سگهن هت بالڪل مختصر ڪيا ويا آهن. طالبان صادق محبان واثق حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جا حضرات القدس ۾ زبدة المقامات ۾ عمدة المقامات ۾ مڪتوبات شريف ۾ مين أمحادي ۾ ملاحظو فرمائن - هت جناب سيد عبد الاحد صاحب جي تيل ڪتاب سلسلة الذهبيه جو مضمون پورو ڏنو.

هن کانسواءِ پيون به ڪيتريون خصوصيتون هن فن جي ڪتابن ۾ موجود آهن روضة القيوميه ۾ (۹۱) موجود آهن. جواهر مجدديه ۾ جو مختصر ڪتاب آهي (۲۷) آهن زبدة المقامات جي فصل پنجين ۾ (۳۴) آهن ان کانسواءِ ڪيتريون خصوصيتون فصل ٽئين ۾ لکيون اٿس. اهڙيءَ طرح عمدة المقامات ۾ جو هن فن جي ڪتابن ۾ اعلى درجي جو ڪتاب آهي ۾ حضرات القدس ۾ ذڪر مجددي وغيرها من الڪتب المعتبرة.

پر اختيار ڏڪرڻ لاءِ روضه ۾ جواهر ۾ زبدة تان ٿورڪا ٿورڪا ترجمو ڪري سعادت دارين حاصل ڪريان وهو هذا

خصوصيتون قدسي روضة اول

(۱) حق سبحانه وتعالى حضور انور کي مجدد الف ثاني جو خطاب عطا فرمايو جنهن لاءِ ڏنو
(۲) حق سبحانه وتعالى ڪين قيوم عالم جو ڪري فرمايو جو پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم جي زماني مبارڪ کان وٺي ڪو به اهڙي درجه کان مشرف نٿيو هو جنهن لاءِ ڏنو
(۳) ڪين محبوبيت ذاتي جا ڪيفيت محمدي صلى الله عليه وسلم ۾ موقوف آهي عطا ڪئي ۽ هي ڪرامت بدولت الله جي اعانت کانسواءِ نه ٿي.
(۴) حضور انور جو بدن مبارڪ جناب حضرت پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم جي طينت جي بقيه خمير مان آهي جنهن ڪري حضرت سيدنا آدم عليه السلام جي خمير طينت ۾

له هن ڪتاب جي صفحه ۱۲۳، ۱۲۲ اندر (تحقيق جي شان مطالعه جو بيان ٿيو) هي احوال تفصيل سان ڏنل آهي
ڪه هن ڪتاب جي صفحه ۳۳ اندر قيوميت جو مطالب بيان ٿيو هت شان جو تفصيل ڏنل آهي
ڪه تحقيق حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جو بدن مبارڪ حضور اڪرم صلى الله عليه وسلم جي طينت مان بڻايو ويو آهي جنهن بابت مڪتوبات شريف جي ٽئين جلد مڪتوب ۱۰۰ ۾ ارشاد فرمائن ٿا - [illegible] عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات [illegible] [illegible] آن ڪه الحمد لله [illegible] [illegible] الصلوة والسلام [illegible] [illegible]

"اَكْرِمُوْا عَمَّتَكُمُ النَّخْلَةَ فَاِنَّهَا خُلِقَتْ مِنْ طِيْنَةِ اٰدَمَ" له

(٥) کين خدمت ابراهيمي جي عطا حاصل ٿي.

(٦) ملاحت ۽ صباحت ۾ حضور انور جن مثل يوسف ڪنعاني جي ذات عطا ٿي.

(٧) الله جل وعلا کين "وَالسَّابِقُوْنَ السَّابِقُوْنَ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُوْنَ" جي جماعت ۾ داخل فرمايو.

(٨) باوجود ضعيفيءَ جي الله جل وعلا کين اصالت عطا فرمائي.

(٩) سير انفسي ۽ آفاقي ۾ جدائي ۽ ... ڪان ... طريقن کين عطا ٿيو جنهن جي باري ۾ مڪتوبات شريف ۾ اقتباس ... جي تائي سان ... ٿا.

(١٠) الله تعالى پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان حضور انور جي طريقي مجددي کي ٻين سڀني طريقن ... کان ... ڪرڻ فرمايو ۽ هن طريقي وارا ٻين طريقن جي نسبت پهريائين بهشت ۾ داخل ٿيندا.

(١١) جناب پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم جي اُمت جي ... مردن جو حصو حضرت مجدد الف ثاني جي سلسلي ۾ ... .

(١٢) قيامت تائين ... خلقت کي فيض ... ايمان ... شفا ... حضرت امام ... مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي طفيل ... نصيب ٿيندا. مفصل ذڪر ... روضه ۾ ... له

(١٣) گويا اُمت جي ولين قدس الله تعالى اسرارهم جن شرع جي خلاف ڪيترن امورن جو رواج ڏنو ... وحدت الوجود ۽ رقص ۽ سماع وغيره. حضور جن انهن سڀني ڪمن کي منسوخ ڪري ... وقت کان ... غير شرعي ڪمن ... ظاهري ۽ باطني ترقي ... نصيب نه ٿيندي.

(الذي النبي صلى ... عليه وعلى آله الصلوة والسلام ...) ... حضرت آدم ... على نبينا وعليه الصلوة والسلام ... قال عليه وعلى آله الصلوة والسلام "اكرموا عمتكم النخلة فانها خلقت من طينة آدم" ... الخ

له قال في التيسير رواه ابو يعلى ... وابن عدي وابن السني ... في الطب وابن ... عن علي رضي الله تعالى عنه ... حاشيه مڪتوبات شريف)

له ... حضرت ... شروع ڪيو ... اه

(١٤) حضرت مهدي موعود عليه السلام سندن سلسلي ۾ ٿيندو ۽ حضور انور جن جي سيتي خليفن کان ولڻ خليفن ۾ گهٽيو ويندو ۽ جن ترياق فرمايو آهي ته مهدي موعود منهنجي عزيز الوجود نسبت جي مبعوث ٿيندو.

(١٥) سندن ولايت محمدي صلي الله عليه وسلم خاص ولايت آهي.

(١٦) جناب حضرت پير دستگير غوث الاعظم رضي الله عنه جي سرهند شريف ۾ تشريف فرمائي - حضور جن جي عالي رتبي جو خلق کي بيان ڪري ڇڏيو هو.

(١٧) جناب پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم سندن مبعوث ٿيڻ جي خبر ڏني هئي جيڪا ٿي گذري.

(١٨) امت جي ڪيترن وليئن سڳورن قدس الله تعالى اسرارهم سندن وجود مسعود جي خبر ڏيئي فرمائي. جيئن گذريو.

(١٩) پاڻ تحرير فرمائي ٿا ته آئون اهڙي مقام تي پهتس جتي ازل ابد هڪ هو ۽ جي ته الي گذريل اعمال اٿين جي ڏسڻ ۾ آيا جي ڦاٽي رهيا آهن ۽ جي ڪي آئينده ٿيڻ وارا آهن اهي به هن وقت موجود آهن. گذريل ۽ ايندڙ زماني ٻنهي کي موجود لڌم.

خصوصيتون جو امجدديه تان

(١) حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي مقامات تي ڪيترن جي ۽ وجودي ظاهر

(٢) مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن ولادت صحابن سڳورن رضي الله عنهم وانگر آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي اتباع جي درجن کان سرفراز ٿيا.

(٣) حضور انور جي زيارت لاءِ ڪعبو شريف آيو جو ڪعبي زيارت نصيب ٿي ۽ سندن خانقاه شريف جي کوهه جان جو پاڻي صحن ۾ آهي) زمزم شريف جو پاڻي ذڪري ظاهر ٿيو ڪيترن ماڻهن کي حج ڪري آيا هئا ۽ جن کي زمزم جو پاڻي پير ڀريا هئا.

(٤) سندن طريقو سڀني ولين جي طريقن کان آهي سندن طريقو افضل ۽ اسهل آهي.

(٥) سندن طريقو جامع شريعت ۽ طريقت جو آهي ۽ هن طريقي ۾ مقامات ولايت کان سواءِ ڪمالات نبوت جا به شامل آهي.

خصوصيتون زبده تان آندل

(١) حضور جن بعد مڪي مولانا روايت آهي.

(٢) ڪيئن الله جو فرمايو جيئن گذريو.[1]

---

[1] هن ڪتاب ص جي خطاب جو بيان ۽ لفظي تشريح ٿي گذري.

(۳) حق سبحانهٗ و تعاليٰ سندن دنيا کي ٻين جي فضل ۽ ڪرم سان آخرت ڪري ڇڏيو، هي عجيب خاص خصوصيت آهي تفصيل زبدة ۾ آهي. (زبدة المقامات مطبوعه نولڪشور ص ۱۸۹)

(۴) پاڻ رسالہ مبدأ و معاد ۾ لکي فرمايو اٿن ته مون اوائل حال ۾ ڏٺو ته ڪڪ مقام کي جو ڏاڍي طواف ڪري رهيو آهيان ۽ مون سان گڏ ٻيا ماڻهون به طواف ڪري رهيا آهن پر منهنجي رفتار ايتري تيز آهي جو جنهن وقت ۾ هو ماڻهون ٻي قدم، تاهان آءٌ ان اوتري وقت ۾ هڪ سڄو طواف (ڦيرو) پورو ڪري ڇڏيندو هئس. معلوم ٿو ٿئي ته عرش جي مٿان اهو مقام آهي ۽ ٻيا طواف ڪندڙ ملائڪ ۽ انبيا علي نبينا و عليهم الصلوٰة والسلام آهن. واللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْم

(۵) حضور جن رضي اللّٰه تعاليٰ عنه فرمايو ته منهنجون جيڪي به خصوصيتون آهن منهنجي اولاد ۾ قيامت تائين باقي رهنديون (بحي ٽجي ٻين الف ڪالسواء ڪذا في الروضه وغيره)

(۶) حضور جن رضي اللّٰه عنه جي مناقبن ۾ زبدة عجيب خصوصيتن مان هي خصوصيت آهي ته حق سبحانهٗ و تعاليٰ کين بوجه سبقت ۽ وراثت جي وصلڪان پر نصيب ۽ حصا عطا فرمايو جنهن ته سندن مڪتوب شريف ۾ انهي تحقيقات ۽ تفصيل مذڪور آهي. هن جي تي زبدة (صاحب زبدة) جو قلم جي پيو - يعني لکڻ کان عاجز ٿي پيو -

گر بگويم شرح آن بيحد شود مثنوي هفتاد من کاغذ شود

جيڪا ڏهن ڪو عارف صاحب علم جو سندن مڪتوبات شريف کي پڙهي ته ڏهو ته ٿيو ڪي سندن خصوصيتن يا مناقبن جي بيان آهيند. جيڪي ڪري اهي مون سندن خصوصيتون جيئن بيان ڪيون آهن اهي ناظرين جي جاڻڻ ۽ سمجهڻ جي لاءِ ڪافي آهن، دل جان سان سچيءَ قبول ڪري پڙهندڙن ۽ ٻڌندڙن جو ڪم آهي.

راز را جز راز دان انباز نيست راز اندر گوش منڪر راز نيست

رضي اللّٰه عن صاحب الاحوال و رضي عنه سبحانه و تعاليٰ - اهٖ

هڪ انهن خصوصيتن جي باري ۾ جناب حضرت خواجه محمد معصوم مهاجر مڪي ادام اللّٰه فيوضاته جهڙا عجيب فرمايو آهي.

فضائل خاص تھے مخصوص ذات عالي ہيں نہيں ان ميں کوئي ہمتا مجدد الف ثاني کا

برگزيده رحمان خواجه محمد احسان قدس سره جناب مرشد مڪرم امام رباني

ف هي رسالو شريف حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي تصانيف مان آهي. مطبوعه مجددي ص ۱۲ ۾ هي بيان آهي

مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي شان مبارڪ ۾ چار بيت جيڪو فرمايو آهي جزاه الله خيرا

بملک اولیا چون او نزاده — محمد ثمرهٔ چون او نداده
زتجدیدش حدیث کهنه نو شد — کسے داند که در عشقش گرو شد
هزاران در چمن دستان گذارست — کزاین گل رونق باغ هزارست
همه پیران بخردش طفل راه اند — چون من لب تشنهٔ تیرنگاه اند

حضور جن جي مختصر متفرق حالات

حضور انور جن ؛ جو حرمين الشريفين جو سفر ڪري فرمايو آهي. انجو مفصل احوال جدا مونکي نظر ۾ نه آيو معلومات ٿي انشاء الله تعاليٰ جدا رسالو لکندس مگر ڪتاب فقط هيڏي قدر ٿا لکن: ته حرمين الشريفين جي سفر ۾ حضور انور جن علماء حرمين جي کان سند حديث شريف جون حاصل فرمايون جنھن ته حدائق الحنفيه[1] ۾ لکيو آهي. باقي هندستان جي سفرن مان حضور انور جن رضي الله عنه ڪيترا پيرا سفر ڪيا جو ڇهه پيرا سفر دهلي شريف جو ڪري فرمايو. حضرت سيد ناصر شاه خواجه محي الدين بيرنگ باقي بالله رضي الله عنه جي وفات کان پوءِ به پاڻ پيرا گهره تشريف فرمائيا آهن. هن کانسواءِ جڏهن حضور انور جن بادشاه جي نظر بندي کان آزاد ٿيا ته هن بادشاه کين پنهنجي لشڪر ۾ گڏ رهڻ لاءِ عرض ڪيو ان ڪري بادشاه سان گڏ به ملڪ ۾ کين سفر ڪرڻو پيو جنهن ۾ وڏي حڪمت هئي ته خلق عام خاص سندن صحبت کان مشرف ٿي جنھن گڏ رهيو - زياده مان معلوم نه ٿي ته ڪيتري مدت حضور جن جو لشڪر سلطاني سان رهڻ ٿيو.

---

[1] حدائق الحنفيه جي پاڙهيو تحديقه . مطبوعه نولڪشور ص ٤٢٥ ۾ اهڙي طرح لکيل آهي. باقي عام جيئن ڪتابن ۾ حضور اقدس جن جي سفر حرمين الشريفين جو ذڪر نه آيو آهي ان ڪتاب فقط هيترو لکن ته پاڻ حج جي ارادي سان دهلي پهتا. حضرت خواجه بيرنگ باقي بالله جي خدمت ۾ بيعت فرمايائون ۽ سفر جو ارادو ملتوي ڪيائون. حضرت علامه محمد صالح مهاجر مڪي الدرر المڪنونات معرب المڪتوبات جي حاشيه ۾ لکيو آهي ته "حضور اقدس جن پنهنجو والد ماجد جي وفات کان پوءِ ارادو حج جي نيت سان بعض شريفن کان روانا ٿيا جڏهن دهلي ۾ داخل ٿيا تڏهن جي دوستن جي صلاح سان حضرت خواجه باقي بالله جي صحبت ۾ پهتا ته لين عنايت ۽ عجب حالات کين پيدا ٿيا ٿاهن ۽ نه ڪيائون حج جو خيال ڪي پوري طرح مناسب سمجهائون جو ته سندن نيت ڪري طرح هئي باطن شوق تاڪي طور هئي. زيارت کان ۽ ڪجهه پوءِ ان ڪامليه نقشبنديه ۾ بيعت فرمايائون ۽ سندن تي صحبت سان بزرگي ڪي ڏرجو ملايائون. ۽ صاحب بيت ۾ سندن جهڙا دهلي جي طالب ٿي بيت ته جي مقلب ٿي ترجيح ڏنائون " الخ - عبارت مختصر هي آهي: ثم دخل بلدة دهلي ڪرسي سلطنة بلاد الهند ووصل ضالته الى صحبة شيخه الشيخ محمد الباقي بالله . بوقص ٣٢

(١) علاؤ منجهان [illegible] مرادآباد کي وقت مغل [illegible] فقط ايترو معلوم ٿو ٿئي ته آخرڪار
مدت ڪان پوءِ بادشاهه حضور جن کي نهايت تعظيم ۽ تڪريم سان وطن ڏانهن روانو ڪيو عبارت
مختصر هيٺ آهي. لكن امره بالاقامة في محبسه مدة من الزمان ثم اطلق سراحه
واعاده الى وطنه محفوفا بالاجلال والاحترام فعاد بالوف من الفتوح على ما كان
فيه اولا من الاحوال والمقامات التي يعجز عن وصفها الالسنة والاقلام الخ

(٢) آخر وقت ۾ حضور جن گهڻو ڪري خلوت ۾ رهندا هوا جنهن جو ذڪر اڳي ايندو.

اول سفر آگره جو، جو عين جواني ۾ ڪرڻ فرمايو انهي مان سنڌ جي علم جي گهٽائي، جو وقت اسلامي جوش ۽ ٻيون ڪيتريون وصفون معلوم ٿيون ٿين. ذڪر ڪيل ٽيئي [illegible] سال ٿيو هيٺ روضة القيوميه ۾ کان اول تان مختصر آثاري پوءِ مختصر سفرهن جي تاريخ لکجي ٿي.

سفر آگره جو

حضور جن جي عين جواني هئي اُن وقت ۾ اڪبر بادشاهه آگري ۾ رهندو جنهن کي اڪبر آباد ڪري چوندا هوا. جنهن [illegible] عالم نامدار اي رهندا هوا انهن جي ملاقات لاءِ حضور جن جي تشريف آگري ڏانهن ٿي. حضور جن جو علم جو پايو جنهن وقت جي عالمن کان گهڻو اوچو هو انهن بالڪل حيران ٿي ويا. سنڌ ۽ بادشاهي لشڪر سنڌ جي علميت جا عاشق ٿي پيو عالم نامدار حضور جن کي علم جي گهٽائي سبب ڏٺي جن وانگر [illegible] لڳائي پنهنجي علم کي سنڌ جي مقابلي ۾ [illegible] سمجهندا هئا. حضور جن کان سنڌ جي بناءِ تفسير جي وقت بيان لاءِ ڏاڍو فخر ڪندا هئا

---

(٢) [illegible] قدس سره بن [illegible] الهداية الاحمدية [illegible]
السرهندية [illegible] والنسب [illegible] عن [illegible] حيث [illegible]
كانت [illegible] الاشراق [illegible] من ملاقاته في الطريقة النقشبندية العلية [illegible]
[illegible] صاحب البيت عن [illegible] البيت [illegible] لهذا البيت
[illegible] ان [illegible] الى [illegible] واحجار

[illegible]

خدمت ۾ اچي سند حديث ۽ حضور ڪري سندن شاگردي ۾ داخل ٿيندا هئا ۽ ڪيئن زماني جو مجتهد مجتبيٰ
هو. ڪيترين جماعتن علماءَ جون سندن دربار ۾ حاضر ٿي ويون. ان ڪري جامانهو سندن زيارت
کي عين سعادت ڄاڻي دين ان کان مشرف اچي ٿيندا هئا. جناب حضرت شيخ سليم چشتي قدس سره
جا انهن ڏينهن ۾ آگره تشريف فرما هو حضور جن جي مجلس مبارڪ ۾ هڪ ڏينهن حاضر ٿيو جنهن
سندن پيشاني مبارڪ تي هٿ رکڻ لڳو. مجلس وارن حضرت شيخ قدس سره کان سبب پڇيو ته هن تي
حضرت شيخ فرمايو ته مون کي خواب ۾ سڀ اهڙا صورتون مبارڪ هن کان اڳي ڏسڻ ۾ آيون آهن. جو هو
شخص آهي جنهن جي عبادت امت جي ۽ ٻين ڏي آهي ۾ ايماني ظاهر جو وقت نه آيو آهي جو هن
وقت عمر مبارڪ ننڍي اٿس. حضور انور جي پيشاني مبارڪ ۾ سجدن جي جاءِ کان وٺي پيرن
جي جاءِ تائين هڪ ڳاڙهي ليڪ تاري وانگر چمڪندڙ رهي جا سندن عين الله جي علامت هوندي هئي
لاءِ حضرت شيخ سليم فرمايو ته اها ڳاڙهي ليڪ جنهن کي چانڊي ڏنو سندن بزرگي ۽ ولايت تي
ڪري. عنقريب هي بزرگ حق تعالى جي طرف کان اعتقاد ۽ لائقين کي اعلا رکندا ۽ جن زنگ ڪرڻ
وقت ۾ ڪيترن بزرگ ڪيو آهي ته اهي ان کي سگهن ۽ سندن فيض جو سلسلو مشرق
کان مغرب تائين پکڙجي ويندو ۽ قيامت تائين رهندو. انهيءَ سفر ۾ جيڪو هن ملتان مان حضور
انور جي زيارت کان مشرف ٿيندو هو ۽ اخليار چوندو هو ته عنقريب هن نوراني مرد کان اهڙا
امر عظيم ظاهر ٿيندا جو هن کان اڳ ڪنهن کان ظاهر نه ٿيا.

ابوالفضل ۽ فيضي جو خدمت ۾ اچڻ

ابوالفضل ۽ فيضي جي، بادشاهه جا وزير اعظم هو، حضور جن جي خبر ٻڌي سندن زيارت جا مشتاق ٿيا ڪيتري ڪوشش ڪئي
ته اسان کي وٽن وڃڻ نه پوي ۽ هٿ اچن مگر هنن جي ڪوشش بالڪل رائگان ٿي آخر هڪ
ڏينهن ٻئي پاڻ گڏجي خدمت ۾ حاضر ٿيا ۽ گهڻو اخلاص ظاهر ڪيائون. حضور انور جن
به سنت نبوي صلى الله عليه وسلم جي مطابق انهن جي حال تي نهايت عنايت فرمايائون. ٻئي ڏينهن
ٻنهي حضور جن کي نهايت ادب سان دعوت لاءِ عرض ڪيائون پاڻ قبول ڪري انهن جي جاءِ تي

(اندل اڳيان صـ٢٩٩ تان) تنهن ڪري پاڻ اهو سفر ملتوي ڪيائون ان لاءِ ته شخص کي معذوري جون آهن ٻيو ڪو شخص
سفر حج تي روانو ٿي مذڪوره عذر ڪري ٻڌڪي جي ٻوڙ ۽ ڪتابن فقه ۾ لکيل آهي ته ڪو شخص
سرحدي ته مون کان هن سفر ۾ هڪڙي فرض نماز قضا ٿي ويندي ته هن کي حج جي سفر تي نه
وڃڻ گهرجي. "ڪذا في مناسڪ ملا علي قاري".

تشريف فرمائيندا، تي ڏينهن تائين رهندا هئا. هو به سنڌ ۽ ٻين علائقن جي ماڻهن جي سانگي گهڻي محبت ۾ آيا هئا. حضور جن ڏانهن انهن جي گهڻي محبت هئي جيڪي به ڏينهن پاڻ اڳ ۾ هو انجام ڏيندا هئا سو کين
خدمت ۾ موڪليندا هئا، ڪين مجلسن ۾ ساڳي دل لڳائي سنڌ ۽ هوءَ جي مسئلن سمجهي دليل
وٺي لڳاءِ سنڌ جي تعريف ڪري ڪتاب جو ذڪر ڪندا هئا. انهن ڏينهن ۾ ابوالفضل ۽ فيضي جي طبيعت
بنا نقطن جي تفسير لکڻ جو شوق جاڳيو. اگرچه فيضي پاڻ وڏو عالم هو ۽ انتظار هوندي به پيا
ڪيئي علماءِ هند ستان جا، جهڙوڪ مولانا جمال لاهوري ٿي وي پيا تفسير لکڻ ۾ مدد ڪرڻ
لاءِ گهرايا ويا، پر سيبي ان ڪي ڪري ڪهڙو هو، آخرڪار فيضي پاڻ ئي پيا عاجز ٿيا. ان لاءِ ٻيا
ابوالفضل حضور جن کي اچي عرض ڪيو ته اسين پاڻ تفسير لکڻ کان ٻيا عاجز ٿي پيا آهيون. هن
ڪم ۾ حضور جن اسان کي مدد ڏيڻ فرمائين ته بالڪل احسان. حضور جن کي اگرچه بنا نقطن
جي عبارت لکڻ جو استعمال به نه هو پر هن جي المعاني قلم ڪيا ٿون ۽ نهايت فصاحت بلاغت سان
فصاحت ۽ شان نزول اهڙا لکيا ٿون جو سڀ عالم حيران ٿي ويا. هن تفسير جو اڪثر حصو پاڻ
خود حضرت مرشد مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي تصنيف آهي پاڻ سنڌ ۾ ان تصنيف ٿيو

هنا ظهر والو الفضل ۽ فيضيءَ ساحضرت مجدد الف ثاني جو

هو. ڏينهن ابوالفضل جي مجلس ۾ جو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن به تشريف فرما هوا، فلسفي علمن ۽ فلسفي
دارن جي ايتري قدر تعريف ڪئي جو دين جي عالمن جي توهين ٿيڻ لڳي. حضرت مجدد الف ثاني رضي
تعاليٰ عنه جن جو شان اسلام ڪان اها ڳالهه سهي نه سگهيا ۽ فرمايائون ته فلسفي ماڻهن جي علمن
جو پاڻ ڪي واضح ٿا سمجهن جهڙوڪ الهيات، حڪمت، نجوم، هيئت ۽ طب وغيره ۾ جي علم
ڪجهه دين ۾ به ڪم ٿا اچن اُهي سڀ علم انهن ڪمين فلاسفن ڳالهين نبين سڳورن جي
ڪتابن ۽ انهن جي ڪلام مبارڪ کان چورايا آهن ۽ جي علم انهن ڪمينن جي طبيعتن جو
نتيجو آهن جهڙوڪ رياضي ۽ طبعي وغيره هن قسم جي علمن مان دين کي ڪو فائدو نه آهي.
اهوئي سبب آهي جو حضرت امام غزالي ۽ ٻين حق جي عالمن پنهنجن ڪتابن ۾ انهن تي ڪفر جي
فتويٰ ڏني آهي. جڏهن ابوالفضل حضور جن جي تقرير ٻڌي، سخت ناراض ٿيو ۽ چوڻ لڳو ته غزالي
نامعقول چيو آهي. هيءَ ڳالهه ٻڌي حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه سخت ڪاوڙ جي
ابوالفضل کي ڪٿون ڳالهائي مجلس مان اٿي ويا. ابوالفضل سخت پشيمان ٿي معافي گهري. ٻه
ٽي ڏينهن حضور جن وٽ حاضر ٿي عرض ڪرڻ لڳو ته حضور جن جو فرمودو حق هو ۽ مان

صاحب دل مان ۽ بخشش ڪيو ڇڏيو گهڻو نياز عجز سان حضور جن کي ٻنهي جو گرويدو

حضور جن جي حق گوئي ٧٩

عيد فطر جي ڏينهن جناب حضرت خواجه مرشدنا امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن ابوالفضل جي جاءِ تي تشريف فرمايا. هو جيڪي ڏٺيون هيون، ڪيو هو اٿون آسمان ۾ ڪجهه ڪڪر هوا سواءِ بادشاهه جي. ڪرهن به چنڊ نه ڏٺو هو سو بادشاهه (اڪبر) جي چوڻ تي عيد ڪئي هوائون. حضور جن احتياطا انهيءَ ڏينهن روزو افطار نه فرمايو هو تنهن ڪري جو وقت هو جو ابوالفضل خدمت ۾ آيو سڀني نه چيو ته مبارڪ؟ روزي جا نشان ڏسي چوڻ لڳو ته شايد اوهانکي روزو آهي ياڻ فرمايائون هائو. ابوالفضل چيو ته ساري جهان عيد ڪئي آهي اوهان روزو چو رکيو. ياڻ فرمايائون ته آسمان تي اهڙا ڪڪر نه هوا جو بادشاهه کان سواءِ ٻيو ڪو به چنڊ نه ڏسي سگهي ها جي ڪئي مجي ته بادشاهه چنڊ ڏٺو ته به انهيءَ صورت ۾ جڏهن آسمان تي بالڪل ڪڪر پيون هجن، هڪ ٻن آدمين جي شاهدي منظور نه آهي بلڪ هڪ جماعت جي شاهدي جي ضرورت آهي جن جي شاهدي کي عقل ڪوڙو نه ڪري سگهي. ان سواءِ هن باري ۾ بادشاهه جي شاهدي ته مطلقاً غير معتبر آهي جو ته هو دين کان ڦريل آهي. ابوالفضل چيو ته قاضيءَ جو علم ڪافي آهي. ياڻ فرمايائون ته قاضيءَ جو علم معاملن ۾ ڪفايت ڪري ٿو نه عبادات ۾ آخر چوڻ لڳو ته اهي شڪ جڏهن ڏينهن عيد آهي روزو ڇو رکيو؟ جڏهن ته ياڻي گهڙي ڏيندا ته ۾ وڃي حضور انور جن جي چپن مبارڪن کي ڇهو. آنڌائين ياڻ پيالي جو هٿ مبارڪ جو ش کان هنيائون جنهن کان سمورو پاڻي ان جي ڪپڙن مٿان ٿي پيو جنهن ته هو بادشاهه جو وزير اعظم هو ڪپڙن جي ڪري سخت ناراض ٿيو پر حضور جن جي هيبت ڪري زبان مان ڪڇڪ به ڪڇي نه سگهيو نه "هيبت حق است، هيبت خلق نيست". ابتري ۾ وڏي جماعت جي جنا ڏسڻ جي حضور ۾ شاهدي ڏني ياڻ ان ڪري پاڻي سان روزو افطار فرمايائون.

پيهر حضور جن جو مناظرو ابوالفضل سان ٨٠

ڪن ڏينهن کان پوءِ هڪ ڀيري ابوالفضل جي گهر تي حضور جن ڏانس آيا. هو فلسفن جي تعريف ۽ علماءِ متڪلمين جي توهين ۾ شروع ٿيو چوڻ لڳو ته جڏهن ته خرق التيام محال آهي انهيءَ ڪري فرشتا آسمان مان لهي ڪونه ٿا سگهن ۽ آسمان برابر منيل آهي جنهن ۾ ڪو گهڙو ڪري فرشتن کي نازل ٿيڻ محال آهي. حضور جن عقلي نقلي دليلن سان فرشتن جو آسمان کان بنا خرق التيام جي لهڻ ثابت فرمايو هن طرح ته حڪمائي فلسفه فرشتن کي مجردات مان ڳڻائن ۽ متڪلمين انهن کي نوراني ڪري ڄاڻن

ٻڌائي ڇڏهن سان فرشتن جو آسمانن مان لنگهڻ بند ٿي ويندو ۽ خرق التيام جي ممڪن آهي جهڙو ڪ تفرقو عيسىٰ مان سواءِ ڪائي پڇڻ جي ٿي ڇڏي وڃڻ پار رٿني جو ٿيڻي مان - ابوالفضل جون ٻڌ ٿو ته ممڪن آهي ته فرشتو ان ڳالهه تي پرچيو ڪيئن معلوم ٿيو ته هڪ مغرور شخص کي ٿولهي ۽ انڪار حضرت خاتم النبيين صلي الله عليه وسلم تي ان کي کيائين حضور انور جن ان کان پڇيو ته توکي ڪيئن معلوم ٿيو ته ابونصر فارابي ۽ ابن سينا حڪيم هو - چون ٻڌو ته انهن جا ڪتاب ۽ انهن جا علم تن جي حڪمت جي دلالت ٿا ڪن - حضور جن فرمايو ته پوءِ انهي طرح ته قرآن شريف ۽ حديث شريف مان ثابت ٿو ٿئي ته جناب حضرت رسول الله صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جن نبي هوا هي حضور جن جو فرمودو ٻڌي ابوالفضل ماٺ ٿي رهيو جناب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن نهايت عادت هئي، اَلْحُبُّ لِلّٰهِ وَالْبُغْضُ لِلّٰهِ فرمائي ابوالفضل وٽان اٿيا ۽ اچي آشنائي جن کي ڏنائون ڪيئري عاجزيءَ سان معافي گهري ٻڌو ڪيئرا پيرا حضور جن کي رهڻ جي جاءِ تي اچي معافي جو عرض ڪيائين، مگر جناب رسول پاڪ صلي الله عليه وسلم جي عشق ۽ ڪمال محبت هوڻ ڪري پاڻ ڪابه نگاهه ان ڏانهن نه ڪيائون نه سلام عليڪ ڪيائون، جو رسالو اثبات نبوت جو حضور جن تصنيف فرمايو آهي اهو باعث به اهو ابوالفضل وارو مناظرو هو - انهي مناظري کي ٿورو وقت مس گذريو جو شاهزادي جهانگير جي اشاري سان ابوالفضل کي قتل ڪرايو ويو ۽ هن جي سريءَ کي دهليءَ جي ان گندي تلاءَ ۾ اڇلايائون جنهن ۾ ساري شهر جي پليتي گڏ ٿيندي هئي ۽ حضرت قيوم اول مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي ڪرامت ۽ تصرف جو ظهور ٿيو-

— قلمي نسخي ۾ هن طرح عبارت ڏنل - در مدت قليل باشارت شاهزاده جهانگير ابوالفضل را قتل کرده سراورا در تالاب نجاست خانه دهلي گذاشتند و تصرف و کرامت حضرت قيوم اول مجدد الف ثاني بظهور پيوست - ڪن شخص ابوالفضل کي قتل جي تاريخ لکي آهي

تيغ اعجاز رسول الله سر باغي بريد

— حضور جن جو ابوالفضل سان مناظرو ڪرڻ ۽ ان مردود جو ڪفر جي سرڪشي ڪرڻ حضور جن جي ٻڌايل ڪان اڳ واقع ٿيا جنهن حضور جن کي ڌڻي سفر اڪبر آباد جي مقصد ڏنو وقت گذاري ڏيوا ڏيئي ڪري حضور جن جو والد بزرگوار قدوة المقربين والابرار دليل الله السعيد جناب مخدوم عبدالاحد رضي الله عنه عند مشوق ديدار ڪان ئي قرار جي وجود پيري ۽ عزلت نشين

له يعني فرشتن جو آسمانن مان لنگهڻ آسمان جي ڦاٽڻ کان بنا ٿيڻ ممڪن آهي جهڙو تفرقو عيسىٰ مان لنگهڻ

پنڌ جي اڳرو تشريف فرمايائين. شاهي لشڪر جا آدمي سندن زيارت لاءِ آيا عرض ڪيائون ته هن پيريءَ ۾ حضور جن هيتري قدر جي لاءِ تڪليف ورتي آهي - جناب حضرت مخدوم رضي الله عنه فرمايو ته آئون پنهنجي فرزند دلبند ارجمند شيخ احمد جي ملاقات لاءِ آيو آهيان ته يوسف ني آيد برون يعقوب پيرون آمده - جناب حضرت مخدوم صاحب قدس سره جي حضرت مجدد رضي الله تعالیٰ عنه سان بالڪل گهڻي محبت هئي جدائي هڪ گهڙي به نه سهندا هوا جناب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن به سندن والد بزرگوار جي تشريف ٿيڻ شرط پنهنجي وطن حضرت دارالامان سرهند شريف ڏانهن تيار ٿيا -

حضور جن جا ٻچا پيدا ٿيا

راقم الحروف: - جناب سيدنا مرشدنا خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه کان سواءِ به جناب حضرت مخدوم قدس سره المڪتوم کي ٻيا فرزند ارجمند هوا هڪ حضور جن کان وڏا هوا ۽ ٻه حضور جن کان ننڍا هوا حضور جن وچ ۾ هوا خير الامور اوسطها - سڀني جي دائري جو مرڪز حضور جن آهن جيئن سج جو ان آسمان جو ستارو آهي جو تمامي آسماني ستارن جو بادشاه آهي، تيئن حضور جن ٻين ٽن فرزندن ۾ مثل شمس بين النجوم فلڪ ولايت جي جا آهن - حساب جي مرتبن ۾ هزار چوٿون درجو آهي ايڪا، ڏهاڪا، سوَ، هزار، حضور جن به مجدد هزار جا يعني مجدد الف ثاني آهن. حضور جن جا ٻيا ڀائر قدس الله اسرارهم فاضل، صالح ۽ صاحب امانت جا هوا

حضور جن جو پهريون ڀاءُ

حضور جن جو وڏو ڀاءُ حضرت شيخ شاه محمد قدس الله سره آهي - علم ظاهري ۽ نسبت باطني پنهنجي والد ماجد حضرت مخدوم صاحب رضي الله عنه کان حاصل فرمائي هوائون - حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه پاڻ فرمائيندا هوا ته مون پنهنجي والد بزرگوار جي وانگر ڪيترا پيدا ٿيا" شاه محمد قال ۽ حال ۾ منهنجو تلميذ رشيد آهي" افسوس جو حضرت شيخ شاه محمد سندن والد بزرگوار جي حياتي صوري ۾ وصال فرمايو رَحِمَهُ اللهُ سُبْحَانَهُ رَحْمَةً وَاسِعَةً حضرت مجدد الف ثاني جن ٿا فرمائن ته آئون پنهنجي وڏي ڀاءُ جي وفات وقت حاضر هوس، جڏهن چيتو مرڪڻ لڳا - مون ڪاڻڻ مرڪڻ جو سبب پڇيو فرمايائون ته حقيقت محمدي عليه وعلى آله الصلوٰة والسلام جو مقام مون تي ظاهر ٿيو آهي ۽ آئون انهي مشاهدي ۾ آهيان اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى اِحْسَانِهٖ -

حضور جن جو ٻيو پاءُ

ٻيو پاءُ حضور جن جو حضرت شيخ محمد مسعود رضي الله عنه آهي، هن حضرت ذڪر جي تلقين جناب حضرت خواجه باقي بالله رضي الله عنه کان ورتي هئي ۽ حضرت خواجه رضي الله عنه جي برڪات نظر جيا اثر ڪا نه خلاف ۽ مڪاشفات جي مرتبي کي پهتو هو ۽ ان ته حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه جي مڪتوبات شريف مان معلوم ٿو ٿئي جو جناب اڪابر اوليا خواجه محمد صادق رضي الله عنه کي لکيو اٿن بالڪل ٿورو ان مان هت نقل ٿو - زبدة[1] ۽ سلسله[2] وغيرهما ۾ ڏسڻ گهرجي -

مولانا محمد مسعود از کشف قبور اعتبارے دیگر و کشف صور بیمحل خطا و لغزش بہت سعی کند کہ حضور مع اللہ ظهور یابد و دوام پذیرد هرچند که عالم صاف شده باشد و معنی نورانیت نیز از نظر بصیرت اسقاط یافته الخ

حضور جن جي پاڪ جين پاڙن جو مختصر احوال

حضور جن جي ٽئين پاءُ جو نالو مبارڪ معلوم نٿي سگهيو، چوٿون پاءُ حضور جن جو جناب حضرت شيخ غلام محمد قدس الله سره آهي - پنجون پاءُ سندن حضرت شيخ مودود قدس سره آهي - ڇهين جو نالو مبارڪ معلوم نٿي سگهيو. ٻه حضرت شيخ شاه محمد ۽ حضرت شيخ محمد مسعود قدس سرهما کان سواءِ ٻين سندن سڀني پاڙن کان ڪو نه فيض ۽ فائدا باطني ورتا - جناب حضرت شيخ غلام محمد ۽ حضرت شيخ مودود قدس سرهما جي نالي مڪتوبات شريف[3] حضور جن جا مڪتوب موجود آهن.

حضور جن جو پنجون پاءُ شيخ مودود اوائل حال ۾ دنيوي اسباب جي حصول ۾ مشغول هو، ان وقت ۾ پاڻ کين هڪ ڊگهو مڪتوب شريف لکيو اٿن نموني لاءِ ڪجهه نقل ٿو -

اے برادر وَفَّقَنَا اللهُ سُبْحَانَهٗ وَاِيَّاكَ، فرصت حیات بسیار قلیل است و عذاب ابدی مترتب بران سخیف باشد که این فرصت را در تحصیل امور لاطائل صرف نماید و ملتزم آلام مخلّد گردد. اے برادر مردم از اطراف و جوانب ترک اسباب دنیوی نموده در رنگ مور و ملخ میریزند و شما قدر دولت خانگی را نا شناخته در طلب دنیاء دنیه بذوق میدوید و بشوق خواهان حصول آیند اَلْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِّنَ الْاِيْمَانِ، حدیث نبوی است عَلَيْهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِيْمَاتِ اَكْمَلُهَا اے برادر این نوع اجتماع اہل اللہ و این قسم جمعیت یشد فی الشد کالامروز در سرهند میسر است اگر گرد عالم گردید معلوم نیست که عشر عشیر این دولت پیدا آرید و شما از این با جرا اغماض کنید و شما این چنین دولت را مفت از دست داده الخ زبده و روضه وغیرهما.

---

[1] زبدة المقامات ص ٣٢٥ [2] سلسلة الذهبيه [3] مڪتوب ٢٣٣ جلد اول مڪتوبات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني

حضورجن جو ڳوٺ کان سرهند شريف موٽڻ

اڳي ذڪر ٿي آيو ته حضورجن کي سنڌ ۾ والد شريف وٺي آيو. آخر پاڻ پنهنجي والد بزرگوار قدس سره سان سرهند شريف ڏانهن روانا ٿيا. دهليءَ ۽ سرهند شريف جي وچ ۾ شهر ٿانيسر کان سندن لنگهڻ ٿيو. اتاهون جو رئيس شيخ سلطان قدس سره هو جو بادشاه جو وڏو معتبر هو ۽ انهيءَ طرف کان دهليءَ ۽ لاهور جي درمياني علائقي جو حاڪم مقرر هو. شيخ سلطان قدس سره جن پيغمبر حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم کي خواب ۾ ڏٺو جو شيخ صاحب کي فرمائي رهيا هئا ته "تنهنجي نياڻي جو اڄ وقت جي سڀني عورتن کان نيڪ آهي، تنهنجي ۽ تنهنجي نياڻي جي سعادت هن ۾ آهي ته انهيءَ جو نڪاح حضرت شيخ احمد سان ڪر جو مجدد الف ثاني ۽ خليفو اعظم آهي". جڏهن شيخ صاحب قدس سره جاڳيو جنهن پڇا ڪئي ته اهو شيخ احمد ڪير آهي جنهن جي لاءِ بشارت ٿيو آهي. ٻي پيري جناب خاتم النبيين صلي الله عليه وسلم شيخ صاحب کي صورت مبارڪ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي بيان فرمائي ته "هن حليه ۽ صفتن سان موصوف آهي". جڏهن شيخ صاحب جاڳيو اهڙي شخص جي تلاش ڪرڻ لڳو. حضورجن جڏهن ڏينهن ۾ ٿانيسر ۾ تشريف فرما ٿيا ته اهي علامتون آنحضرت صلي الله عليه وعلي آله واصحابه وسلم شيخ صاحب کي بيان ڪري ڇڏيون هيون اهي سڀ حضورجن ۾ ڏٺائين، ورڪي به شيخ صاحب اطمينان ڪرڻ لاءِ ڪجهه ڏينهن جو منتظر هو جو آنحضرت صلي الله عليه وسلم خواب ۾ فرمايس ته تون ڇا ٿو ڪرين؟ آءٌ تو کي چئي آيو آهيان ته پنهنجي نياڻي جي شادي شيخ احمد سان ڪر. تون هن ڳالهه ۾ ڇو دير ٿو ڪرين. جي هاڻي به دير ڪندين ته تنهنجو ايمان سلب ڪيو ويندو. هن ڪلام تي شيخ صاحب هن کان اڳي خواب ۾ ڏٺو هو جو ڪو مرد خدا اچي پيدا ٿيندو جنهن جي نور کان سارو جهان روشن ٿيندو ۽ هو بدعت ۽ گمراهي کي جهان مان ڪڍي ڇڏيندو. پڪ ٿيائين ته اهو مرد خدا اهو شيخ احمد آهي. ٻئي ڏينهن حضرت شيخ سلطان هي سمورو ذڪر جناب حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي حضور وارو حضورجن کي ٻڌايو. پاڻ فرمايائون ته هن معاملي ۾ منهنجو اختيار ناهي، منهنجو والد بزرگوار اهائي آهي، هو منظور ڪري ته مون کي به منظور آهي. آخر جناب حضرت مخدوم صاحب رضي الله عنه اها ڳالهه منظور فرمائي ۽ ٿانيسر ۾ ئي جناب حضرت مرشد ڪامل مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن حضرت شيخ سلطان قدس سره جي نياڻي پاڪ سان شادي ڪري پنهنجي وطن ۾ تشريف فرما ٿيا. هن شادي کان پوءِ حضورجن کي ڪافي مال ۽ دولت هٿ آئي. حضورجن پنهنجي والد بزرگوار جي حويلي مبارڪ ۾ ڪي ڏهاڙا رهيا. پنهنجي ٻانهن ياد ڪريو "جيئن ته حاجي سنڌ ۾ ... رکيو آهي". حضورجن جو ...

سڳورا قدس الله اسرارهم اڳوڻي حويلي مبارڪ ۾ رهڻ لڳا جيئن حضور جن جي پاٽرن جي اولاد جو لقب پراڻي حويلي وارا حضرات پئجي ويو.

جناب حضرت رسول خدا صلي الله عليه وسلم جي هڪ سنت ۾ حضرت مجدد الف ثاني کان ترڪ ٿي وئي جو سا اڳوانهيءَ طرح جناب سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم کي جناب حضرت ام المومنين خديجه شهزادي رضي الله عنها جي نڪاح ڪرڻ کان پوءِ ظاهري مال ۽ دولت گهڻو حاصل ٿي چڪو ته قرآن شريف ۾ حق سبحانه وتعالى فرمايو آهي. "وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ۝"

حضور جن جي شادي کان پوءِ شيخ سلطان رستمن سگهڙي جو خواب ڏسڻ

حضرت شيخ سلطان قدس سره جنهن پنهنجي نيائي پاڪ جو نڪاح حضرت مجدد الف ثاني سان ڪري ڏنو، خواب ڏٺائين ته جناب حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم منبر تي بيٺي خطبو پڙهي رهيا آهن ۽ فرمائن ٿا ته مون کي هن ڳالهه جو وڏو فخر آهي جو منهنجي امت ۾ شيخ احمد سرهندي پيدا ٿيو آهي، وري خطبي ختم ٿيڻ کان پوءِ هڪ ڪاغذ تي تحرير فرمايائون. "منهنجا چار يار آهن پنجون شيخ احمد آهي" پڻ فرمايائون ته جو شخص هن ۾ شڪ ڪندو ان جي ايمان ۾ پورو پورو فرق اچي ويندو. جناب حضرت شيخ سلطان قدس سره انهيءَ خواب جي شڪريه ۾ ڪئين اونڪيون ۽ فقيرن ۽ مسڪينن کي کيترا پيا ڏنائين ۽ هن ڳالهه جو شڪر به ادا ڪيائين ته اهڙي شخص سان منهنجي رشتيداري ٿي آهي جو امت ۾ افضل آهي. هن کان پوءِ حضور جن پنهنجي والد بزرگوار رضي الله عنه جي خدمت مبارڪ ۾ رهيا ۽ باطني ڪمالات جو فيض وٺندا رهيا ۽ حاصل ڪيائون.

جڏهن سندن والد بزرگوار رضي الله عنه جي وفات جو وقت آيو پنهنجي سڀني اولاد کي گهرايائون. سهروردي طريقي جي خلافت جو خرقو جو ڪين آباءَ اجداد کان حاصل ٿيو ۽ خرقو خلافت چشتي خاندان جو، جو حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي کان حاصل ڪيو هوائون ۽ خرقو خلافت قادريه جو، جو شاه ڪمال قادري ڪيٿلي وارن کان مليو هو، سڀ ڪجهه حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي حوالي فرمايائون پنهنجو قائم مقام ۽ جانشين ڪين ڪيائون جيئن ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن پنهنجي رسالي مبدأ ۽ معاد[1] ۾ ٿا فرمائن ته مون کي نسبت فرديت جو سرمايو پنهنجي والد بزرگوار کان مليو ۽ ان کي هڪ مرد خدا کان مليو جو تمام گهڻي جذبي ۽ ڪرامتن ۽ خوارق ۾ مشهور هو" مرد خدا کان مراد شاه ڪمال ڪيٿلي آهي پاڻ انهيءَ جاءِ تي

[1] مبدأ ۽ معاد مطبوعه مجددي جي صفحه ۾ اهو بيان آهي

تحرير ٿا فرمائن ته جن درويشن کي عبادت نفلن جي توفيق خصوصًا نماز نفلن جي توفيق پهچي والد ماجد کان حاصل ٿي هئي ۽ الڪي اها سعادت پنهنجي شيخ چشتي خاندان کان حاصل ٿي هئي. شيخ مراد حضرت عبدالقدوس گنگوهي چشتي قدس سره آهي - روضه

دهلي شريف جو پهريون سفر

صاحب برڪات احمديه جو ارقام فرمائي ٿو جناب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي طواف بيت الله شريف ۽ زيارت روضه معطر حضرت رسول الله صلى الله عليه وآله واصحابه وسلم جو ايترو ته عشق ۽ ذوق شوق رهندو هو جو رات ڏينهن بي آرامي ۾ گذاريندا هوا هميشه ڪين سفر حجاز جو شوق دل ۾ پيدا هوندو هو، مگر سندن والد بزرگوار رضي الله عنه جي پيريءَ جي سبب ڪري جيستائين مسند حيات جي ئي رونق بخش هوا، ڪين انهن بند ڇڏي سگهندا اهو خصوصًا حضور جن سان محبت ڪمال هيڻ جي ڪري ته گهڻو رهيو ته ڪجهه وقت ڪين اڳرا ۾ رهڻي ويو، ڪيترو تڪليف ڏيئي اڳرا ۾ ئي ويا انهيءَ سفر کان پوءِ اصلا باهر نه ڪري حضور جن بند ڪري ڇڏيو ۽ پوءِ مناسب به نه هو جو سندن خدمت سراپا برڪت کان اهڙي وقت دوري اختيار فرمائن. جڏهن حضرت مخدوم صاحب قدس سره جن ١٠٠٧ هجري ۾ وصال فرمايو ته ڏهن پاڻ ١٠٠٨ هجري نبوي ۾ سفر سعادت اثر حرمين الشريفين زادهما الله شرفًا وتعظيما ڏانهن متوجه ٿيا ۽ دهلي شريف تشريف آندا انهيءَ وقت جو فاضل مولانا حسن ڪشميري جو سندن مخلص صادق، سان ملاقات ٿي ۽ جو پڻ تاج سلسله عاليه نقشبنديه ۾ جهڙو حضرت ڪثير البرڪت خواجه باقي بالله رضي الله عنه جن جو وجود باجود ان ئي اهڙو وطن ولايت جي جنن طرفن ۾ ڪو به نظر نه ٿو اچي طالب سندن هڪ نظر مهر انور مان اها نعمت حاصل ٿا ڪن جو ورهين جي سخت رياضتن مان به پيا هوندي حاصل نه ٿي سگهي. غرض ته حضور جن کي ڪمال اشتياق زيارت جو ٿيو. حضرت خواجه رضي الله عنه جي خدمت فيض موهبت ۾ آيا ۽ دست بوسي کان مشرف ٿيا. حضرت خواجه صاحب مٿن گهڻي مهرباني فرمائي احوال دريافت ڪيو. حضور جن پنهنجو دلي ارادو عرض ڪيو حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه جو اگرچه هيءُ دستور نه هو ته ڪو ڪنهن کي پنهنجي طريق ڏانهن ڇڪي آڻي فرمائن پاڻ هڪ هفتو متبرڪ سفر کان روڪي خانقاه شريف ۾ رهڻ جو حڪم فرمائن. مگر جن جو استعداد بلند ۽ قابليت ارجمند ڏسي ڪين پنهنجي عادت جي ابتڙ فرمائن پيو ته "اگرچه سفر مبارڪ جو ارادو ڪنهن ڪو به ڏينهن فقراء جي صحبت ۾ اختيار ڪريو گهرجي. گهٽ ۾ گهٽ

هڪ مهينو يا هڪ هفتو ته رهو، انهيءَ ۾ ڪو فڪر ناهي". حضور جن حڪم موجب هڪ هفتي ۾ هڪ هفتو رهڻ ٿيو، ان سبب جو پهرئين ڏينهن کان ئي يا ته تصرف ۽ ڪشش حضرت خواجه عاليءَ ان جي ۽ طريقي ۾ داخل ٿيڻ جو شوق مٿن غالب ٿيو. حضور جن خدمت ۾ شوق ظاهر ڪيو. پاڻ بنان استخاري جي کين شاهي جاءِ ۾ گهرائي پنهنجن اهڙن توجهن ۽ تلقين کان مشرف فرمايائون جو انهيءَ دم ذڪر الاهيءَ ۾ قلب جاري ٿيو ۽ لذت ۽ مٺاج ۽ آرام کين معلوم ٿيڻ لڳو. پوءِ ته روز بروز بلڪ ساعت بساعت ترقيات عاليه ۽ فيوضات متعاليه ظهور ۾ اچڻ لڳا. حضور جن جيڪي ڏٺو سو ڏٺو جيئن ته سندن ڪلام مان اڳ ۾ ثابت ٿيندو. پاڻ ته حضور جن کي خانه ڪعبه جي طواف جو شوق هو يا لذات ۾ خود صاحب خانه جو ملي ويو. پاڻ ته کين روضه منوره جي نورن کان نور ۽ روشنائي حاصل ڪرڻ جي کين تمنا هئي يا ته ڇ سفر ۾ کين اقتباس انوار صاحب روضه مطهره علىٰ صاحبها الصلوٰة والتحية جو نصيب ٿيو. سبحان الله، سبحان الله. ٿورن ڏينهن کان پوءِ حضرت خواجه صاحب جن حضور جن کي خلوت ۾ گهرائي کين هيئين بشارتون ڏنيون. جو حضور جن جي باري ۾ حضرت خواجه صاحب کي ڪيترن سالن کان معلوم ٿيون هيون.

بشارت بصيرت

حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه فرمايو ته جڏهن مون کي حضرت مخدوم معظم مولانا بزرگ خواجه امڪنگي قدس سره هندستان اچڻ جو حڪم ڏنو تڏهن فرمايائون ته هن طريقي سڳوري نقشبنديءَ کي اتي جاري ڪج. مون پاڻ کي لائق انهيءَ ڪم جو نه سمجهي خدمت ۾ عذر ڪيو. فرمايائون ته جهڙو استخارو ڪر. فرمان عالي موجب استخارو ڪيم، ڏسڻ ۾ آيم ته هڪ ٽاريءَ تي طوطو ويٺو آهي. اهو ڏسي منهنجي دل تي خيال آيو ته جي هي طوطو هن ٽاريءَ تان اڏامي منهنجي هٿ تي اچي ويهي ته پوءِ گهڻو ڪري هن سفر ۾ مون کي فائدو آهي. منهنجي مٿين خيال ڪرڻ شرط اهو طوطو اڏامي اڏامي منهنجي هٿ تي اچي ويٺو ۽ مون اُن کي ڪف ۾ پاتو ۽ ڏو ءِ ان منهنجي چات ۾ کنڊ وڌي. صبوح جو انهيءَ خواب جي ڪيفيت حضرت خواجه امڪنگي قدس سره جي حضور ۾ عرض ڪيم. پاڻ فرمايائون ته طوطو هندوستان جو ڪي آهي پوءِ منهنجي دامن تربيت مان هندستان ۾ هڪ اهڙو شخص نڪرندو جنهن کان سارو جهان روشن ٿي ويندو ۽ تو کي به ان مان فائدو ملندو. پوءِ حضرت خواجه صاحب قدس سره حضور جن کي فرمايو ته اهو شخص تون آهين.

بشارت ٻي | حضور جن کي حضرت خواجه صاحب قدس سره فرمايو ته جنهن آڱر تنهنجي شهر سرهند ۾ پهتس خواب ڏٺم ته آئون تعب جي بابت پيو ته آيا آن . جو نڪي انهي صورت بدتر ڪئي ويئي - صبوح انهي حال جي در بابت لاءِ تنهنجي شهر وارن ڏسو ويٺس ۽ گوشه نشين ۾ آ جيئن مڪ ڪنهن ۾ آثار قطبيت جا ڏٺم - دل ۾ چيم ته انهي مرتبي واري ڪوهن ڪان پوءِ هن شهر ۾ پيدا ٿيندو - هاڻي جو اوهان کي ڏٺم انهي سمورا اوهان ۾ آثار ۽ نشان آهن

بشارت ٽين | حضور جن کي حضرت خواجه فرمايو ته مون کي ڏسڻ ۾ آيو ته مون هڪ وڏو ڏيو روشن ڪيو آهي جنهنجي روشني ساعت بساعت وڌندي پئي وڃي - جي ڏٺم ته ڪيترن ماڻهن مان ڏيا ٻاريندي رهي آهي ۽ جنهن شهر سرهند جي قريب پهتس ته انهن جي جهنگ کي مون روشن ٿيندي ڏٺو - جنهن تنهنجي نسبت خيال ٿو ڪريان -

حاصل ڪلام ته حضور جن کي الله تعاليٰ جي عنايت ۽ حضرت خواجه صاحب قدس سره جي نظر ۽ تربيت جي برڪت سان ٿن مهينن جي اندر ايتري ترقي ٿي جنهنجي تقرير ۽ تحرير ڪان قلم جي زبان قاصر آهي -

حضرت عبدة عالي قطب الاقطاب مرشدنا مولانا روحي فداه الانيس شريف ۾ هن جاءِ تي جيڪو تحرير فرمائن ٿا -

بالجمله بعد دو سه ماه بعنايت حضرت الٰهي و بتربيت آن خواجه باقي بالله درحق ايشان بظهور رسيد قلم زبان و زبان قلم از تحرير و تقرير آن قاصر است که سالکان را بسالها بدست نيايد که آن حضرت را بسرعت محبوبي و مرادي بحصول پيوست -

مجمل طور انهي ڪيفيتن جي حضور جن کي حضرت خواجه صاحب جي توجهه ڪان بالڪل ٿوري وقت ۾ حاصل ٿيون آهن ، حضور جن هڪ طالب جي ترغيب ۽ ترغيب لاءِ مڪتوبات شريف ۾ بيان فرمايون آهن - تبرڪا جي قدر راقم الحروف هت ٿو ڏئي ۽ نقيل يدل علي الڪثير بل عمدة ۽ زبدة ۽ منتخب ۽ روضه ۽ برڪات ۽ حضرات ۽ مڪتوبات شريف ۾ ڏسڻ گهرجي

اين درويش را چون جوس اين راه پيدا شد عنايت خداوندي جل و علا هادي کار او گشته بخدمت ولايت پناه حقيقت آگاه هادي طريق اندراج النهايه في البدايه والدال علي السبيل الموصل الي

ته حضرت عبدة ابو سعيد قدوة الڪاملين مرشدنا خواجه محمد حسن جان قدس سره تنهنجي ڪتاب انيس المريدين جي باب ۾ هن طرح لکيو آهي - ٻه عمدة المقامات ٿه زبدة المقامات ڪ منتخب ۽ زبدة ٥ روضة القيوميه ڦ برڪات احمديه ڦ حضرات القدس ڦ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره

در بیانِ الولایتِ مؤیّدِ الدّینِ المرضیّ شیخنا و مولانا و امامنا الشیخ محمد الباقی
قدّس الله تعالیٰ سرّه که یکی از خلفائے کبار خانوادهٔ حضرات اکابر نقشبندیه قدّس الله
تعالیٰ اسرارهم فقط بوده اند رسانید (الیٰ ان قال) و این درویش را این نسبت عزیز الوجود
بعد از دو ماه و چند روز از ابتداء زمان تعلیم ذکر حاصل شده بود و بعد از تحقّق تمامی این نسبت
فنائے دیگر که آن را فنائے حقیقی میگویند حاصل گشت و دل را آن قدر وسعت پیدا شد که تمام عالَم
را از عرش تا مرکز زمین در جنب آن وسعت مقدار خردل قدرے نبود و بعد از آن خود را و هر فرد
عالَم را بلکه هر ذرّه را حق مے دیدم جلّ و علا بعد از آن هر ذرّهٔ عالَم را افراداً افراداً عین خود
دیدم و خود را عین همه اینها تا آنکه تمام عالَم را در یک ذرّه گم یافتم بعد از آن خود را بلکه هر ذرّه را
آن قدر منبسط و وسیع دیدم که تمام عالَم را بلکه اضعاف عالَم را در آن گنجائش باشد بلکه خود
را و هر ذرّه را نورے یافتم منبسط که در هر ذرّه ساریست و صور و اشکال عالَم در آن نور مضمحل و
متلاشی بعد از آن خود را بلکه هر ذرّه را مقوّم تمام عالَم یافتم چون بعرض رسانیدم فرمودند
که مرتبهٔ حق الیقین در توحید همین است و جمع الجمع عبارت ازین مقام است بعد از آن صور
و اشکال عالَم را چنانکه اوّل حق مے یافتم این زمان موهوم دیدم و هر ذرّه را حق می یافتم بے تفاوت
و بے تمیز همان ذرّه را موهوم یافتم بغایت حیرت دست داد در این اثنا عبارت فصوص که از پدر
بزرگوار علیه الرحمة شنیده بودم بیاد آمد که فرموده است ان شئت قلت انّه ای العالَم
حقّ وان شئت قلت انّه خلق وان شئت قلت انّه حقّ من وجهٍ و خلق من وجهٍ
وان شئت قلت بالحیرة لعدم التمیز بینهما این عبارت فی الجمله تسلّی آن اضطراب
گشت بعد از آن در ملازمت ایشان رفته عرض حال خود نمودم فرمودند که هنوز حضور تو صاف
نشده است بکار خود مشغول باش تا تمیز موجود از موهوم ظاهر شود و عبارت فصوص را که
مشعر بر عدم تمیز بود خواندم فرمودند که شیخ بیانِ حالِ کامل نکرده است عدم تمیز هم نسبت
بر بعضے ثابت است حسب الامر بکار خود مشغول گشتم حضرت حق سبحانه و تعالیٰ بمحض توجه
شریف حضرت ایشان بعد از دو روز تمیز در موجود و موهوم ظاهر گردانید تا موجود حقیقی از موهوم متخیّل
ممتاز یافتم و صفات و افعال و آثار که از موهوم می نمایند از حق یافتم و دیدم و این صفات و افعال و غیر
موهوم محض یافتم و در خارج جز یک ذات موجود ندیدم چون این حالت را بعرض اشرف رسانیدم فرمودند
که مرتبهٔ فرق بعد الجمع همین است و نهایت سعی تا اینجا است پیش ازین آنچه در نهاد و استعداد هر کس نهاده اند

ظاهر نے شود و این مرتبه را شیخ طریقت مقام تکمیل گفته اند الی آخر ماقال المجدد رضی الله
عنه و ارضاه - (مکتوب ۲۹۰ دفتر اوّل)

هن مڪتوب شريف ۾ پنهنجي حالات شريف جي وارداتن جو دقيق ارشاد فرمايو اٿن. جيڪي هن مڪتوب شريف ۾ احوال لکيا اٿن سي ابتداء ۾ ڪين حاصل ٿيا جي پيا ورهن جا ورهه سلوڪ ڪن ته به ملڻ مشڪل آهي چوته ڪين شان محبوبيت جو عطا ٿيل هو. جناب حضرت خواجه صاحب قدس سره جن سندن باري ۾ ڪيترا ڀيرا فرمائيندا هوا "ايشان از محبوبان و مرادان اند" هيتري قدر جلدي، سير سلوڪ جو ڪرڻ انهيءَ جو ته هئوئي آهي - اڃا حضور جن کي خواجه صاحب جي خدمت ۾ رهڻ ڪو ٿورو وقت گذريو هو ته حضور جن جي حالات ۾ حضرت خواجه صاحب ڪنهن پنهنجي مخلص ڏانهن هن طرح لکي ڏنو آهي جو جنهن سندن الفاظ مبارڪ لکجن ٿا

شیخ احمد نام مردی ست از سرهند کثیر العلم و قوی العمل روزے چند فقیر با او نشست و برخواست کرده عجائب بسیار از روزگار و اوقات او مشاهده نموده بآن ماند که چراغے شود که عالم ها از و روشن گردد الحمد لله تعالیٰ احوال کامله او مرا به یقین پیوسته و این شیخ مشار الیه برادران و اقربا دارد همه مردم صالح و از طبقه علماء چندے را دیده ام ملازمت کرده از جواهر عالیه دانسته استعدادهائے عجیب دارند. فرزندان آن شیخ که اطفال اند اسرار الٰهی اند بالجمله شجره طیبه اند اَنْبَتَهُمُ اللّٰه نَبَاتًا حَسَنًا و نقرلئے باب الله رضائے عجیب دارند انتهی کلامه الصادق اللطیف.

صاحب برڪات احمديه جو لکي ٿا هون پاڻ حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن کان ٻڌو پاڻ فرمائيندا هوا ته جڏهن ڏينهن کان مون کي حضرت خواجه قدس سره طريقت جي تعليم ڏيڻ شروع ڪئي تنهن ڏينهن کان وٺي يقين ٿيم ته عنقريب الله سبحانه وتعالى مون کي پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان هن سلوڪ جي وات جي نهايت تائين پهچائيندو. اگرچه آءٌ ان يقين جي نفي ڪندو هوس، مگر ان نفي جي صورت دل ۾ هرگز نه هوندي هئي ۽ اهو هي بيت مون جي زبان ۾ ايندو هو. ازين نورے که از تو بردم تافت ⁂ یقین دانم که آخر خواهمت یافت

هن بيان کان پوءِ بالڪل گهڻي نياز مندي ۽ استغراق سان سندن اکيون مبارڪ لڙڪن ۾ پُر ٿي آيون ۽ الحمد لله جو ڪلمو شريف زبان مبارڪ ۾ آندائون.

روضه جي رڪن اوّل ۾ جناب خواجه محمد هاشم ڪشمي نقل ڪري ٿو ته حضور جن فرمايو ته حضرت شيخ تاج الدين قدس سره حضرت خواجه صاحب جي خليفن جو سرتاج هو

حضرت خواجه صاحب ان کي حڪم ڏنو هو ته طالبن کان صلوات پڙهي موڪلي ڏئي فيض ڏيندو رهه. مگر
مشائخ جا ادب کي پاڻ پلئه ڪين ٻڌندو هو. شيخ تاج جو ڪو راسخ عقيدو هو. هڪ ڏينهن اتفاق ائين ٿيو جو شيخ تاج
موڪلي ڇيو ته اي جوان عقل ۽ سبب آهي جو تون پنهنجا احوال موڪلي ٿو ڏين، مون ان مرد کي
تواضع جي چيو ته منهنجا احوال اوهان جي پڙهڻ جي لياقت ڪانه ٿا رکن. شيخ تاج جڏهن مون کي تمام
تنگ ڪيو ته جو به تو واقعو ڏٺو هجي بيان ڪر. اتفاق سان انهن ڏينهن ۾ مون خواب ڏٺو هو ته مون
شيخ ڏانهن توجه ڪري ان تي تصرف ڪيو آهي. شيخ تاج بي هوش ٿي ڪري پيو آهي. جڏهن ان تمام
نذر پير پوري ڏهن از روئي جذب جي واقعه خواب ڏٺل بيان ڪيم. شيخ تاج جو اهو احوال ٻڌڻ کي
پيو حال ٿي ويو ساڳي خواب ۾ ڏٺل حالت ائين ئي ٿي وئي. اٿڻ مٿان آيو آهي ته حضور جن ماڻ ڪيون خواجه
صاحب جي خدمت ۾ ويٺا هوا. حضرت خواجه صاحب هڪ ڏينهن پيري ڪين فرمايو ته تون منهنجي جن
جي لون ڇو نٿو احوال ڪرين. پاڻ عرض ڪيائون ته منهنجي حالت لائق ڏٺي جي ناهي. حضرت
خواجه صاحب فرمايو ته ڪجهه ته بيان ڪر. حضور جن شيخ تاج وارو واقعو خواب وارو عرض
ڪيائون ته هن طرح ڏٺو اٿم. حضرت خواجه صاحب جن پڙهي ماٺ ۾ رهيا ۽ حضور جن به سڪوت ۾ رهيا
پهر حال حضور جن خاص پنهنجي مرشد ڪريم جي ادب جي رعايت ڪري وڏن درجن کي پهچي ويا.

—صاحب روضه جو لکي ٿو ته حضور جن کي هڪ ڏينهن حضرت خواجه صاحب گهرائي نسبت
خاص الخاص، جا پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم کان بطور امانت حضرت خواجه امڪنگي تائين
پهتي هئي ۽ حضرت شاه نقشبند رضي الله عنه حضرت خواجه صاحب قدس سره کي تاڪيد ڪيو هو
انهي امانت پهچائڻ جو ڏنو هو جنهن جو ذڪر هن بيان جي عبارتي ۾ لکندس، جنهن ڏينهن حضرت
خواجه صاحب حضور جن کي نسبت معهود خاص الخاص پهچائي، ١٥ رجب ١٠٠٩ سنه هو. جڏهن
حضور جن ڪماليت کي پهتا تڏهن حضرت خواجه صاحب جن کين خلافت کان مشرف فرمائي دارالاسلام
سرهند شريف وڃڻ جي موڪل ڏنائون ۽ طالبن صادقن جي وڏي جماعت سندن حوالي ڪيائون.

—حضور جن وڏيون نعمتون حاصل ڪري پهچي طرح ۾ تشريف فرمايا جن ترڪيا ٽاڻهاڻ: بازايم باهد ... خلعت وفتوح

حضور جن جو سرهند شريف موٽي اچڻ

غرض ته حضور جن جڏهن پنهنجي مرشد جي حڪم موجب پنهنجي وطن
پهتا، حضرت خواجه صاحب جي حڪم موجب طالبان حق جي تربيت ۾ مشغول
ٿيا. ٿوري مدت ۾ ڪيترن ئي خلق اچي کي پنهنجي فيض جي سرچشمه کان ڍاول ڪيائون.

—هن جاءِ تي نبيح اسرار واري صاحب بالڪل ڇڳون لکيو آهي، مگر هت عبارت مختصر ڪئي

سعيديه جي ٿو ڪاريان جاجناب حضرت مولانا محمد مظهر صاحب قدس سره ارقام فرمائي ٿو

حضرت ایشان با هزاران فتوحات و برکات الٰهی مراجعت فرموده در بلدۂ طیبه سرهند به تربیت طالبان و هدایت امت حضرت محمد مصطفٰے صلی الله علیه وسلم پرداختند و منصب ارشاد حضرات خواجگان نقشبندیه رحمة الله علیهم بایشان مسلم شدند و آوازۂ ارشاد ایشان بجهان و جهانیان رسید و گلبانگ هدایت بر رنگ افروزی ولها در ربع مسکون برآمد کوس قطب الاقطاب بنام ایشان زدند و حصول مدارج ولایت حواله بالتفات ایشان گشت ابدال و اوتاد را رحلت بایشان افتاد و انوار ولایت و برکات کرامت بتوجهات عالیۂ ایشان آن قدر ظاهر گردید که تحریر و تقریر بیان آن قاصر ست گم شدگان تیه ضلالت راه هدایت یافتند و فرو رفتگان بحر بعد بساحل قرب رسیدند و طلاب حقیقت و معرفت مانند مور و ملخ گرد آمدند و ملوک و صعلوک مثل پروانه بر آن شمع هدایت ریختند و در صحبت مبارک مجمع انطابان خدا انعقاد یافت که ملائک هفت آسمان بر فیوض و برکات رشک بردند از هر طرف علماء و فضلاء در واقعات بشارت یافته بطواف آستان ولایت نشان شتافته بتوجه خدا رسای آن قبلۂ راستان بحضور و آگاهی رسیدند و مشاهدۂ بے مجاهده و حصول توحید بے ترک و تجرید رواجے یافت استغراق در بحر وحدت و استهلاک در دریاے احدیت سالکان را مثل نقد وقت گشته شهود وحدت در کثرت و جذبات محبت و معرفت دلها را بمدرک التفات آنحضرت میسر گشت نسبت نقشبندیه از سر نو رونق یافت بلکه بعین همت ایشان نسبت عزیزان در اطراف عالم شیوعی دیگر پیدا کرد و نسبت ماوراے نسبت سلوک و جذبۂ متعارفه ظاهر شده کارخانۂ باطن اهل طلب با بدیع اعلی رسانید و تشددات غلات صوفیه از تواتر صوم و صال و اختیار ریاضات با شدت جوع و عطش و ترک مالوفات و عمرانات از برکات ایشان بالتوسط در اعمال و عبادات و باتباع سنت در اوراد و طاعات تبدیلی یافت و ما حصل ریاضات شاقه بیمن التفات و توجهات ایشان نقد وقت طلاب آمد - ذات کثیر الفیوضات ایشان خلیفۂ الٰهی و نائب حضرت رسالت پناهی گشت صلی الله علیه وسلم و کلید رحمت هاے نا متناهی حوالۂ ایشان گشت

جڏهن ته حضور جن جي هيبت والاخمت بالمدابر وانه هٿي عان ڳالهه جي خواهش ٿي ته ڪيا ٻن جا ماڻهن جي وهم ۽ گمان ۾ به نه اچي سگهي ايتري قدر ان عظمت جو غلبو ٿيو جو هڪڙي بيڻي طالبن کي موڪل ڏنائون ۽ گوشي ۾ وهڻ لڳا ۽ فرمايائون هي ڪيفيت ڏسي ڪن خود غرض ان مراقبه ۾ خطه جي حضرت خواجه صاحب قدس سره جي خدمت ۾ هڪ جي ڳالهه مرڪي حضرت

خواجه صاحب جن ڪجهه خفي ٿي ويا. حضور جن کي جڏهن معلوم ٿيو ته ڪن منهنجي مخالف ڪي عمر ٻڌي آهي ۽ حضرت خواجه صاحب قدس سره جو حضور ۾ هڪ جي ٻي ڳالهه ڏني حال جي برخلاف خط لکيا آهن. تڏهن حضور جن حضرت خواجه صاحب قدس سره جي خدمت ۾ عريضو موڪليو جو جلد اول جو سون هون مڪتوب آهي. انجو ڪجهه مختصر بيان ڏجي ٿو.

عرضداشت احقر الطلبه آنکه (الی ان قال) از آن روز که از ملازمت برآمده است بواسطه قبل تفوق بمقام ارشاد چندان الی مناسبت ندارد چندگاه خود همت آن بود که در گوشه خزیده شود و مرا در صحبت این ... بیرون نظر حالی در آمده عزم عزلت مصمم شده بود اما استخاره موافق نمی افتاد و هیچ در مدارج قرب بغایة الغایه هر چند غایت ندارد و بیشتر شده می شود و میسر شده می آرند که بوم طوق شان بر مقامات جمیع مشائخ الا ما شاء الله تعالی گذرانیده اند.

گلے بردند زین دهلیز نیست بدان درگاه والا دست بردست

درین میان اگر توسط روحانیات مشائخ یا اقتدار نمایم بطول انجامد تا بعد از جمیع مقامات اصل در رنگ مقامات ظل گذرانیدند از عنایات چه نویسد قُلْ مَنْ قِبَلِ بدیعه چندان وجوه ولایت و کمالات آن را نمودند که چه در تحریر آرد. در شهر ذی الحجه در مدارج نزول تا مقام قلب فرود آوردند و این مقام مقام تکمیل و ارشاد است اما هنوز چیزها از تتمه و تکمیل از برائے این مقام در کار است تا که میسر شود امر آسان نیست با وجود مرادیت چندان قطع منازل کرده میشود که مریدان را در عمر نوح هم معلوم نیست که میسر شود بلکه این وجوه خصوص بمراد نسبت مریدان اینجا قدمگاه ندارند نهایت عروج افراد تا بدایت مقام اصل است بیشتر افراد هم گذر ندارند ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ وجه توقف در مراتب تکمیل و ارشاد این است که مقام قلب را نسبت بواسطه ظهور نور ظلمت غیب است چیز دیگر نیست هرگاه در تجلیات خود چیزها می یابند اعتبار نباید کرد. در نیابد حال پخته هیچ خام پس سخن کوتاه باید والسلام

و در اندیشه این قسم ظنیات احتمال قصور غالب است آن جماعه را فرمایند که از احوال این خسته بان نظر خیالی خود ننوشته مجال نظر را مجالی دیگر بسیار است.

من گم شده ام مرا مجوئید با گم شدگان سخن مگوئید

از غیرت خداوندی جل سلطانه باید اندیشید امرے را که حق سبحانه و تعالی کمال بخواهد در تنقیص او

سخن گفتن بیاز نامناسب ست فی الحقیقت معارضہ است با رتعالی الخ

مطلب هن تہ جڏهن حضور جن کي جنهن مقام جي گهرج هوندي هئي، سو حق سبحانه وتعاليٰ کين عطا فرمايو. انهن طالبن جي خاطر ڏيڻ لاءِ درٻار واردو فيض جو ڪيو اٿن. جيئن تہ هڪ مڪتوب شريف ۾ ٿا لکن، جنهن جو خلاصو مطلب هي آهي تہ "جڏهن مون کي حضرت خواجه صاحب طريقي نقشبنديءَ ۾ مريدن ڪرڻ جي اجازت عطا فرمائي. تڏهن مون کي پنهنجي ڪمال حاصل ڪرڻ ۾ تردد هو. تڏهن حضرت خواجه صاحب از روي ڪرامت جي فرمايو تہ توکي ترددڪرڻ نہ گهرجي، مشائخن جي ڪماليت ۾ ترددڪرڻ نہ گهرجي. حڪم موجب طريقت جي تعليم ڏيڻ ۾ مشغول ٿيس، طالبن ۾ اثر ڏسڻ لڳس انهيءَ وچ ۾ ڪجهه نقص ظاهر ٿيو. تڏهن مون سڀني طالبن کي نقص کان واقف ڪيو، انهن کي موڪل ڏني مگر انهن مان هنن جي ڪي تواضع سمجهي مون وٽ اچڻ نہ ڇڏيو. پوءِ ٿورن ڏينهن کان بعد حق سبحانه وتعاليٰ مون کي انهن احوالن کان سرفراز فرمايو جنهن جو منتظر هوس."

دهلي شريف جو ٻيو سفر

مدت کان بعد حضور جن کي حضرت خواجه عاليشان حضرت باقي بالله قدس سرهما جي زيارت جو شوق دامنگير ٿيو، پاڻ سرهند شريف کان روانا ٿي سڌو دهلي شريف آيا. گهڻو وقت پنهنجي پير بزرگوار جي خدمت بابرڪت ۾ رهي سندن صحبت جي برڪتن کان مشرف ٿي ڏاڍي ترقي حاصل ڪيائون. حضرت خواجه صاحب جن قدس سره حضور جن تي ڪمال مهرباني جي نظر فرمائيندا هوا. هيءَ حضور جن رضي الله عنه جو برهيءَ حال هو جو ان جو عالي مرتبي ۽ ڪثرت فضيلت جي ڪري حضرت مرشد پير دستگير خواجه صاحب قدس سره جو ايڏي قدر ادب ڪندا هوا جو هن کان وڌيڪ ڇيڪر ڪو بہ ڪري نہ سگهي. حضرت خواجه حسام الدين قدس سره کان روايت آهي تہ حضرت خواجه صاحب جن حضرت مجدد الف ثانيءَ جي ايتري عزت ۽ تعظيم ڪندا هوا، جنهن جي حد نہ هئي. حضور جن بہ سندن ٿي انتها ادب ڪندا هوا، جو بيان کان ٻاهر مشڪل هو. جيئن تہ هڪ ڀيري مون کي حضور جن جي ڪوٺڻ لاءِ فرمايائون، مون وڃي عرض ڪيو تہ اوهان کي حضرت خواجه صاحب جن ياد فرمايو آهي، پڌڻ شرط خوف ۾ چهري جو رنگ ڦري ويو بدن سمورو ڏڪڻ لڳو. مون چيو سبحان الله! ازڪان رابطي جو درجو حضور جن جو جيڪو اخلاص ۽ عقيدو حضرت خواجه صاحب رضي الله تعاليٰ عنه سان هو ان جو مثال مبدا و معاد جي هڪ عبارت آهي، جا هن ئي جاءِ تي لکي وئي آهي. جيڪڏهن سندن

ڏنه هن ڪتاب جي صفحي ٣٢١ ۾ مبدا و معاد جي عبارت جو خلاصو لکيل آهي حاشيي ۾ اصل عبارت آندي وئي آهي.

عقيدو هو، انهيءَ ڪري کين حق سبحانه و تعاليٰ پنهنجي اهڙين عنايتن کان سرفراز ڪيو جو حضرت خواجه صاحب قدس سره جن ارشاد جو سمورو ڪارخانو حضرت مجدد الف ثاني جي حوالي فرمايائون. طالبن کي باطني تعليم ڏيڻ جو سمورو ڪم حضور جن پيءُ ڪيائون. گهڻو وقت حضور جن حضرت خواجه صاحب جي خدمت ۾ رهيا. پوءِ پنهنجي وطن مالوف حضرت سرهند شريف ۾ موٽي آيا. سالڪان الی الله کي هدايت جي رستي ڏسڻ ۾ مشغول ٿيا. سڀني خواه سندن پير ڀائن کي جي باطني حالتون ۽ ترقيون عطا ٿينديون هيون سي حضرت خواجه صاحب ڏانهن لکي موڪليندا هئا. پهريان وڏي مڪتوب شريف مطالعه ڪري عبرت وٺڻ گهرجي. جيڪي حضرت خواجه صاحب جن پنهنجا طالب سندن حوالي ڪيا هئا انهن جا احوال حضرت خواجه صاحب جن کان اُن دريافت فرمائيندا هئا. انهيءَ سواءِ جيڪي طالب حضرت دهلي شريف ۾ حضرت خواجه صاحب جن وٽ رهندا هئا انهن لاءِ به کين لکندا هئا ته اوهين سرهند شريف مان بيٺا منهنجن دهلي وارن طالبن تي توجه ڪريو ۽ هرهڪ جي ترقي ۽ قابليت معلوم ڪري لکي موڪليو. هڪ ڏينهن سندن طالب کين عاجزي سان عرض ڪري ٻڌايو ته مون تي ڪاملين طرح عنايت جي نظر فرمايو. پاڻ انکي فرمايائون ته تون پيري جڏهن حضرت شيخ احمد اسان وٽ آيو ته انکي تنهنجي پارت ڪندس جو ٿورن ڏينهن اندر توکي پنهنجي خاص توجهن جي وسيلي سان وڏن وليُن جي درجي تائين پهچائي ڇڏيندو. اهڙي طرح حضرت خواجه صاحب جن حضور جن کان طريقت جي علم جا دقيقا ۽ بعض اسرار باب معرفت جي مقامات جا دريافت ڪندا هئا. جنهن تي هڪ مڪتوب شريف حضور جن ڏانهن حضرت خواجه صاحب ارقام فرمايو آهي جنهن جي شروعات هي آهي "مسند ارشاد واسع و انوار ساطع باد" ۽ آخر ۾ لکيو اٿن محمد صادق وجميع برادران واعزه نيازمندي قبول نمايند. هن مڪتوب شريف ماهيتون مطلب مختصر لکيو ويو آهي

(١) حضرت خواجه احرار قدس سره جي احوال ۾ تفتيش فرمايو. الخ

(٢) خواجه صاحب جي ڪلام مان مون کي عصمت جي معنيٰ معلوم ٿي ته الخ

(٣) ڪن خوابن ۾ معلوم ٿيو ته حضرت خواجه نقشبند بحسب خلقت نهايت ولايت مند محمدي مخلوق ٿيا

(٤) حضرت فاروق اعظم رضي الله عنه جي مقام ۾ نظر فرمايو الخ

(٥) پڻ توجه فرمايو ته فنا في الله جي مقام کان سواءِ ٻيو به ڪو مقام آهي يا نه الخ

(٦) هڪ نظر خانه جبروت ۾ به فرمايو جو مقام نبين سڳورن جو آهي صلوات الرحمن علی نبينا وعليهم الخ

(۷) باقي احوال متوقف جا وڌڻا نڪي بهتر معلوم آهي وڌيڪ چالڪان ڪيترن مقامن جا نالا ۽ علامتون موٽڪي معلوم نه آهن - الخ

¹ متوقف مان مراد حضرت خواجه صاحب باقي آهي كذا في الروضه - سمورو مڪتوب شريف زبده ۽ سلسله ۾ ڏسڻ گهرجي - مون ڊيگهه جي ڪري نه لکيو -

² ٻيو مڪتوب شريف حضور جن ڏانهن لکيو اٿن جنهن جي شروعات هي آهي هو حق سبحانه باعلي مرتبه رسانا د. وَلِلأَرْضِ مِنْ كَأْسِ الْكِرَامِ نَصِيبٌ

³ هن مڪتوب شريف ۾ حضرت پيرانصاري قدس سره وارو قصو لکيو اٿن جو خصوصيات جي باب ۾ موجود آهي[له] - ٻئي جناب سيادت پناه سيد صالح شاه نيشاپوري جي ڪين بابت لکي اٿن ته هي شاه اسان وٽ طلب لاءِ آيو آهي ان جو وقت ضايع ڪرڻ مسلماني کان باهر سمجهي اوهان جي خدمت ۾ موڪلجي ٿو انشاء الله تعالیٰ اوهان صاحبن جي صحبت کان مشرف ٿي استعداد آهر بهره مند ٿي لطف ڪامل توجه جو حاصل ڪندو . والسلام

⁴ ٽيون مڪتوب لکڻ فرمايو اٿن جنهن ۾ اُهي اُهي جملا آهن جي خصوصيتن ۾ لکيا ويا آهن. سبحان الله! سبحان الله! ڪهڙي عالي درجي جو پير ۽ ڪهڙو عاليشان مريد حيرت جي جاءِ آهي - هن قسم جو عجز ۽ تواضع پير مريد جي وچ ۾. ظاهر آهي ته اهڙو ڪو مثال مشڪل ملي سگهندو. ٻنهي خليفن مان ڪهڙي عنايت حضرت خواجه صاحب جي حضرت مجدد الف ثاني تي هئي ڪنهن تي به نه. هميشه حضرت مجدد مهربان جا مدح خوان رهندا هوا - جيڪي فرمودا سندن مدح ۾ فرمائيندا هوا بي حساب آهن ڪي هتي لکجن ٿا ڪي خصوصيات ۾ لکيا ويا آهن.

(۱) هي ٻي چار ورهيه پيري نه ڪئي اٿم پنهنجي راند ڪيلائي التقدير الحمد لله والمنة جو هي رانده دڪان پردازي ٻي فائدي نه ٿي جواهر وهرد مون وٽ آيو.

(۲) هي ڪامل مرد ۽ محبوب خدا جو آهي جزاكم.

(۳) صحابن سڳورن ۽ ڪامل تابعين ۽ مجتهدن کان پوءِ هن درجي جو شخص الخاص نظر نٿو اچي

⁵ صاحب زبده واري کان روايت آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن ٿي فرمايو ته حضرت خواجه صاحب طالبن جي تعليم سرگرمي ۾ او ستائين رهيا جيستائين

له هن ڪتاب جي ص ۲ خصوصيت ۲۳ ۾ پيرانصاري قدس سره جو قصو بيان ٿيل آهي.

مونکي خلافت عطا نہ فرمائي هوائون - جڏهن منهنجي ڪم کان فارغ ٿيا ۽ مريد نہ ڪرڻ جو ڪو جڳو
ڏنائون ۽ سبب منهنجي حوالي ڪري فرمايائون تہ هي ٻج مون سمر قند ۽ بخارا کان آندو ۽ هن (طالب)
زمين بر ڪت آٿان هتي ۾ پوکيو - زبدة -

هڪ مڪتوب شريف حضرت خواجہ صاحب جن حضور جن ڏانهن بالڪل گهڻي شوق ۽ ذوق سان لکيو مائون جو روضہ ۾ موجود آهي - جنهن جي آخر ۾ هي بيت آهن

بس تشنہ و بس خرابم اي دوست — در حسرت يک دم آبم اي دوست
هرجا کہ ترشحي تو بينم — دار العطش آيم و بنشينم

صاحب روضہ جو لکي ٿو تہ حضور جن هي مڪتوب شريف پڙهي بي اختيار ٿي دهلي شريف ڏانهن روانا ٿيا -

دهلي شريف جو ٽيون سفر

جڏهن حضور جن دهلي کي ويجهو آيا - خواجہ صاحب جن حضور جن جي اچڻ جو ٻڌي سندن استقبال لاءِ پاءِ پيادا ڪابلي دروازي تي تشريف فرمائيا ۽ وجود ڪي پاڻ بيمار بہ هوا - ڪذا في السلسلہ - وڏي تعظيم ۽ تڪريم سان کين شهر ۾ وٺي آيا - حضور جن کي ارشاد جي مسند تي وهاري پاڻ ٻين طالبن وانگر سندن حلقي ۾ رهڻ لڳا - جڏهن حلقي يا مجلس مان پاڻ اٿندا هوا تہ ٻين پير تي هلندا هوا حضرت مجدد الف ثاني جي پٽ پراچي بزرگ پير پٽ ۾ حضور جن ڏانهن پٺ يا پيرہ ڪند هواءِ ٿيڻ طالبن کي تاڪيد فرمائيندا هوا تہ جيئن تہ منهنجو ادب نہ ڪيو ادب حضرت مجدد الف ثاني (قدس سره) جو بہ ڪندا رهو - پنهنجي باطن کي مون ڏانهن متوجہ ڪرڻ بدران حضرت مجدد (صاحب) (قدس سره) ڏانهن متوجہ ڪيو - ـــــ صاحب روضہ جو هن جاءِ تي لکي ٿو تہ جيڪي آئون لکان ٿو حضرات القدس ۽ زبدة مان آيا آهن تہ ۽ جيڪي ان کان زيادہ آهي حضرت خواجہ محمد زبير رضي الله تعالى عنه کان ٻڌم - هڪ ڀيري حضرت خواجہ صاحب رضي الله تعالى عنه طالبن کي فرمايو تہ حضرت مجدد الف ثاني جي اڳيان منهنجي هرگز تعظيم نہ ڪريو ۽ توهين سڀ سوير! حضور جن وٽ ياد الاهي ۾ مشغول رهو - جناب سيد نعمان قدس سره کي خيال ٿيو تہ اسان حضرت خواجہ صاحب جي خدمت مان ڇڏي ڪاڏي وڃون - تنهن ڪري انکي فرمايائون تہ "اي سيد نعمان شيخ احمد اهڙو درجو آهي جنهن جي مقابلي ۾ مون جهڙا هزارين تارا گم آهن هن کان لڳي اهڙو وڏو اُمت جي ولين ۾ پيدا ٿيو تہ ٿيندو - جاڻ تہ سيد نعمان قدس سره حضرت امام

مرشد مڪمل عروة الوثقيٰ رضي الله تعاليٰ عنه جي ٻاطن تان نقل ٿو ڪري ته انهن ۾ لکيل آهي
ته جناب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه بالڪل گهڻي قدر حضرت خواجه
صاحب جي حضور ۾ عرض ڪندا رهندا هئا ته منهنجي تعظيم ۾ مون سان اهڙو ورتاءُ
نه ڪيو وڃي جو آءٌ شرمندو ٿيان. حضرت خواجه صاحب جواب ۾ فرمائيندا هئا ته مون کي اهڙي
طرح هدايت جو خدا جل وعلا وٽان امر ٿيل آهي - هڪ ڏينهن حضرت خواجه صاحب رضي
الله عنه حضرت مجدد الف ثاني کي فرمايو ته مون تي هينئر ائين ظاهر ٿي رهيا آهن جيئن
جي اميد گهٽ ترس ۾ ئي اچي هن ڪانپوءِ حضرت خواجه صاحب قدس سره پنهنجن ٻنهي
فرزندن خواجه عبدالله ۽ خواجه عبيدالله کي جي اجازت کانپوءِ پيدا ٿيا هوا - ڳرائي حضور
کي فرمايو ته هنن منهنجن ٻارن فرزندن تي توجهه فرمايو. ان حڪم موجب صاحبزادن
تي اهڙي توجهه فرمايائون جو ان توجهه جو اثر حضرت خواجه صاحب تي ظاهر ٿيو. مڪتوب
۾ سو چوٿين جلد اول ۾ ٻڌايو ويو آهي[۱] جو حضور جن خواجه صاحب جي فرزندن جي نالي لکيو آهي
هن ڪان پوءِ حضرت خواجه صاحب وري حضرت مجدد الف ثاني کي فرمايو ته مون تي به
توجهه ڪريو. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جن وڏي ادب ۽ نياز سان معافي
گهري ته مان ترڪ ادب جو ڪيئن ٿيو. پر حضرت خواجه صاحب قدس سره فرمايو ته منهنجي
باطني ترقي صرف وحدت وجود جي مقام تائين آهي، الله تعاليٰ اوهان کي اُهي اُهي مقام پنهنجي
فضل سان عنايت فرمايا آهن جو امت جي وليُن ۾ ڪنهن کي نصيب نه ٿيا آهن، معارف شريعه
جا اُهي علم اوهان تي ظاهر ٿيا آهن جو خاص نبين جو حصو آهي، وڏو افسوس ٿيندو آهي
اها نعمت مونکان گهٽجي رهي آ. جنهن حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه تمام
گهڻي قدر تاڪيد فرمايو ته هن حضور جن کي خطرو ٿيو ته متان حڪم جي تعميل نه ڪرڻ
جي الزام ۾ اچان. مجبور ٿي حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه پنهنجي پير بزرگوار جي
خواهش پوري ڪرڻ فرمائي - خواجه محمد هاشم شيخ تاج قدس سره کان روايت ٿو ڪري
ته شيخ تاج حضرت خواجه صاحب کان ٻڌو ۽ جو پاڻ ئي فرمايائون ته آءٌ ته حضرت شيخ احمد

---

(۱) هن مڪتوب جو حوالو صاحب روضة القيوميه جي سان ٿيڻ ٻئي مڪتوب جي بيان ۾ آندو آهي مگر اهو ڪو
ان مڪتوب شريف ۾ نه آهي شايد ڪنهن ٻئي مڪتوب ۾ هوندو ۽ فائدو ... حضرت عبدالله بن حضرت خواجه باقي بالله
قدس سره جي نالي مڪتوب شريف ۾ دفتر ... مڪتوبات شريف ۾ ... دفتر ٽئين ۾ موجود آهن
حضرت عبيدالله بن حضرت خواجه باقي بالله جي نالي مڪتوب ... دفتر ٽئين مڪتوب نمبر ... موجود آهي

جي توجه مبارڪ جي وسيلي سان اهڙن مقامن ۾ پهتس جو پهريائين اهڙن مقامن مون ڪڏهن به نه ڏٺا هوا. انهي (حضرت مجدد) توجه مونکي توحيد وجودي جي مقام مان ڪڍي مقامات شرعيه ۾ پهچايو. حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه جن عام طرح ڪري مجلس ۾ فرمائيندا هوا ته حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي توجه جي طفيل سان معلوم ٿيو ته توحيد هڪ سوڙهي گهٽي آهي. شاهراه (وڏي سڙڪ) ڪا ٻي آهي."

"مڪتوبات شريف جي جلد اول جي پهرين مڪتوبن ۾ جي حضور جن پنهنجي پير ڏانهن لکيا آهن ڪن ۾ ياد لکيو اٿن ته "مون عزيز متوقف کي فلاڻي مقام تائين پهچايو، فلاڻي مقام کان فلاڻي مقام تائين ترقي ڪرائي." مراد عزيز متوقف مان حضور جن جو پيارو خواجه صاحب رضي الله عنه آهي. جڏهن ته هڪ ڏينهن جو ذڪر آهي ته حضرت خواجه صاحب جن ڏنا هوا اتري ۾ سندن خدمت ۾ حضرت مجدد الف ثاني جو عريضو آيو ان ۾ عزيز متوقف جو احوال لکيل هو. طالبن مان ڪنهن جرأت ڪري ڪئي عرض ڪيو ته عزيز متوقف مان ڪهڙو شخص مراد آهي. حضرت خواجه صاحب قدس سره فرمايو ته عزيز متوقف آءٌ آهيان. هن لحاظ حضور اور مجدد منور الف ثاني رضي الله عنه جن حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه جي خدمت مبارڪ مان موڪلائي دارالارشاد سرهند شريف موٽي آيا. هن ڪان پوءِ ٻي ڀيري حضور اور جن کي حضرت خواجه صاحب قدس سره جي زيارت حاصل نه ٿي.

"مرءة العالم ء مرآة جهان نما" هي ڪتاب سلطان اورنگزيب جي حڪم سان گڏ ڪيو ويو آهي. انهن ۾ ابتداءِ خلقت کان وٺي اورنگزيب جي پهرين ڏهن سالن حڪومت تائين حالات سان گڏ واقعا، حادثا ۽ نبين، وليّن، بادشاهن، عالمن، شاعرن ۽ هنرمندن جون ڳالهيون ذڪر ڪيل آهن. انهي عجائب روزگار واري ڪتاب ۾ آندل آهي ته حضرت خواجه صاحب قدس سره جن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جو ادب ڪندا هوا.

لاهور جو سفر: حضور جن ٿورو وقت سرهند شريف ۾ رهيا، حضرت خواجه صاحب جي حڪم موجب لاهور طرف سفر جو ارادو ڪري فرمايو. لاهور ۾ سندن تشريف آوري جي خبر پوڻ تي خاص ۽ عام استقبال لاءِ حاضر ٿيا. نهايت تعظيم ۽ تڪريم سان کين شهر ۾ آندائون. وڏا وڏا رئيس ۽ علماء سندن مريد ٿيا. جهڙوڪ مولانا طاهر لاهوري ۽ مولانا حاجي محمد ۽ مولانا جمال لاهوري، ان کانسواءِ عالمن جي جماعت، سندن دوست ۽ شاگرد ٿي ويا.

جي قدمن ۾ مريد ٿيا. خواجه فرخ حسين جو بدخشان ۽ ماوراءُ النهر جي وڏن مشائخن مان هو، خاص طرح پنهنجي ملڪ کان حضور جن جي زيارت لاءِ آيو ۽ لاهور ۾ مريد ٿيو.

هڪ ڀيري مولانا جمال لاهوريءَ حضور ۾ وحدت وجوديءَ جي باري ۾ عرض ڪيو. سندن سوال مان وحدت وجوديءَ جو انڪار پئي معلوم ٿيو پاڻ هڪ توجه سان مولانا جمال کي وحدت وجوديءَ جي مقام تي پهچايائون جو بي اختيار ٿي انهيءَ مقام جو قائل ٿيو هي ذڪر ۽ مولانا دهلويءَ جو احوال حضور جن جي ڪرامات ۾ نقل آهي.

حضور جن کي سلوڪ جي شروعات ۾ وحدت وجوديءَ مقام جو ايترو قدر غلبو هو جو هڪ ڀيري سندن حضور ۾ ڪنهن ماڻهو قلم کي قطائي ڪيو ته سندن آنحضرت مبارڪ وڃي پئي. حضور جن جڏهن الف ثانيءَ ۽ قيوميت جي مقام عظيم کان پوءِ توحيد وجوديءَ جي مقام کان ترقي ڪري اهڙن درجن کان مشرف ٿيا جي اصل اصول ڪمالات نبوت جي اخص خاص ماڻهن ۽ اصحابن ڪرامن کانسواءِ ڪنهن کي عطا نه ٿيا هوا. پوءِ توحيد وجوديءَ جي باري ۾ جيڪي مڪتوبات شريف ۾ لکيو هوائون يا فرمايو هوائون ان کان نادم ۽ مستغفر ٿيا. جهڙي ته پاڻ مڪتوبات شريف جي پهرئين جلد ۾ تحرير ٿا فرمائن ته "مون جو معارف توحيد وجودي وغيره جي باري ۾ هن ۾ لکيو آهي اهو محض عدم اطلاع کان لکيو ويو آهي. جن هن مونکي اصل حقيقت معلوم ٿي ته مون کان جو ڪجهه ابتدا ۽ وسط ۾ لکجي ويو ان کان نادم ۽ مستغفر آهيان." ٻئي جلد ۾ تحرير ٿا فرمائن ته "جو ڪلام مون توحيد وجوديءَ جي باري ۾ ڪيو آهي ۽ ماڻهن ۾ مشهور ٿي ويو آهي ان کان آئون توبه ٿو ڪريان." پوءِ اها ڳالهه مشهور ٿي وئي، واقعي مشهور ٿيل گناهه لاءِ توبه به مشهور گهرجي. ڪذا في الروضه (رڪن اول ص)

حضور جن جڏهن وحدت شهوديءَ جي اثبات ۾ قلم مبارڪ کنيو ته ڪن خلق حضور جن جي مخالفت ۾ ڏاڍو شور مچايو. هڪ پاسي متقلد وحدت وجودي وارا، جي صاحب دل جاهل ۽ صاحب حال جهڙي پاسي بن علي دشمن ٿي پيا، جو ته حضور جن سنت محمدي جي اتباع جي بلڪل گهڻي ڪوشش فرمائي. تنهن پاسي وري اهڙن تشنيع جا ڪن ٿي پيا.

مولانا حسين بنگالي قدس سره شروعات ۾ حضور جن جي مخالفت ڪئي سا به فقط مسئلو وحدت وجوديءَ جي انڪار سبب ڪئي آخر ڪنهن جي فيصلو جو نتيجو هو ڪو جو وقت جي بادشاهه کي جو هوا ۽ هوس مچائي حضور جن کي تڪليف ڏنائون. سبحان الله! ملڪ ۾ هيڏي فتني کي جيڪو

۾ فساد ٿي هئيو مگر حضور جن کي ڪنهن به قسم جي پرواهه نه هئي. ٻاڦ باطل عقيدي جي رد ۾ وڏا وڏا رسالا لکي شايع ڪرايا ٿون. جيئن ته مڪتوب شريف سو رهين جلد اول ۾ آهي ته ٻاڦ هڪ رسالو رقم فرمايا ٿون جنهن کي جناب رسول مقبول صلي الله عليه وسلم خوش ٿي پيشاني مبارڪ چمي ٿي ڏني ۽ پين وڏن سڳورن کي ٽڪا ڙي فخر ٿي فرمايا ٿون، اهو واقعو حضور جن ٻاڦ ڏنو ۽ ڪئين اظهار جو حڪم عطا ٿيو. جنهن مرد کي حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم راضي هجي پوءِ ان کي دشمنان دين جي ترش روئي کان ڪهڙو ڊپ رهندو.

آنکه جان در روی او خندد چو قند — از ترش روئی خلقش چه گزند

آنکه جان بوسه دهد بر چشم او — کے خورد غم از فلک وار خشم او

در شب مهتاب مه را بر سماک — از سگان وعو عو ایشان چه باک

وٻيو

حضور جن پنهنجي ڪم ۾ ته بين دين ۾ زياده ڪوشش ڪندا رهيا ۽ دين جا ويري پنهنجي حسد جي مرض کان مخالفت ۽ دشمني ۾ وڌندا رهيا.

سگ وظيفه خود بجا مي آورد — مه وظيفه خود بر رخ مي گسترد

ڪار ڪ خود ميگزارد هر ڪسي — آب نگزارد صفا بهر خسي

خس خسانه مي رود بر روي آب — آب صافي ميرود بي اضطراب

مصطفی مه مي شگافد نيم شب — ژاژ مي خايد زکينه بو لهب

آن مسيحا مرده زنده ميکند — وان جهود از خشم سبلت ميکند

حضور انور خواجه امام رباني مجدد منور الف ثاني رضي الله عنه جي صوري نظر جناب پيغمبر ڪريم صلي الله عليه وسلم جي پيروي تي هئي خلق جي طعنن ڏانهن ڪا به نگاهه نه ٿي فرمايا ٿون چو ته خلق جا طعنا پيروي وارن تي اصل کان ٿيندا آيا آهن.

پيرو پيغمبران شو ره سپر — طعنه خلقان همي باد ي شمر

آن خداوندان که ره طے کرده اند — گوش با بانگ سگان کے کرده اند

وحدت وجوديءَ وارن جي فساد جو سبب

حضور جن جي مبارڪ وقت ۾ ٻي دين پيرن جو گهڻو زور ٿي ويو هو. وحدت وجودي جي مذهب جي تقليد، ماڻهن کي الحاد جي وادي ۾ غرق ڪري ڇڏيو هو. پنهنجي باطل مذهب کي وڌائڻ لاءِ حضرات مشائخ ڪرام قدس الله تعالى اسرارهم جا ڪي جملا جن مان وحدت وجودي معلوم ٿئي ٿي سي خلق ۾ مشهور ڪري ڇڏيا، جيئن ڪ

سبب شئ حق آهي. ڇو ته وحدت وجود وارن جو مسئلو ثابت ڪندڙ اهو اندروني محبت جو مقام آهي، جنهن جي حضور جن پاڻ اوائلي حالت ۾ منڪر هئا. اهو حضور جن ڪن ڪتابن ۾ سختيءَ سان ذڪر ڪيو آهي، جو عالمن جي ڪلام مبارڪ ۾ ثابت فرمايو آهي. علامه محمد مراد مڪي جي مختصر عبارت هيٺ ڏجي ٿي.

خصوصًا المقلدين بل باب التوحيد الوجودي فانهم كانوا انتشروا في جميع الآفاق وخلعوا ربقة الشريعة عن الاعناق وكانوا ينقلون الكلمات المشعرة بظاهرها بالتوحيد الوجودي عن الجنيد وابي يزيد البسطامي واضرابهما من اكابر الصوفية لتأييد مذهبهم الباطل وترويجه بين العوام كالانعام فكان الامام الرباني قدس سره يرد عليهم باشد رد ويصرح بانهم الملاحدة والزنادقة حقًا مقصودهم ابطال الشريعة الغراء ولم يبال ايضًا من غلطة الجنيد وابي يزيد فيما العجزة تأويلها ويردونه.

حضور جن جو وحدت وجودي کان انڪار ظاهري علماء وارن تائين محدود هو، نه ڪي پاڻ وحدت وجودي جي مقام جي تصديق فرمائيندا هئا ۽ ان کي تسليم ڪندا هئا، ڇو ته پاڻ پهرين انهيءَ مقام تي هوا جتان لنگهي ويا. سندن خاص مقصد وحدت شهوديءَ جي اثبات جو هو، ڇو ته مقصود حقيقي هن مقام کان مٿي ٻيو مقام آهي. پاڻ حق جل وعلا ۽ خلق جي وچ عينيت، عجيب طرح سان ثابت ڪري ڇڏي. جڏهن ته وحدت وجوديءَ وارن جي، جو حق جل وعلا ۽ خلق جي وچ عينيت ثابت ڪن.

حضرت شيخ اڪبر محي الدين ابن عربي قدس سره جي وقت کان حضور جن جي وقت تائين چار سؤ ورهيه گذري ويا هوا، ته وحدت وجوديءَ جو مسئلو خلق جي ذهن ۾ گهڙي ويو هو، جنهن کان ويهجي ويو هو، جڏهن اوچتو هي نئون مسئلو وحدت شهوديءَ وارو ٻڌائون ته ڪن جي انڪار جي دري ٿيا، مگر انهن جي انڪار کان حضور جن کي ڪابه منيان نه لڳي.

گروهي ابله ترا منکر شوند | تلخ کي گردد چو بستي کان قند

علامه محمد مراد مکي قدس الله سره ان مقام تي فرمائي ٿو.

قال بعض الفضلاء ان اقوى سبب هيجان هذه الفتنة هو اظهار التوحيد الوجودي واثبات التوحيد الشهودي فان اسماع اكثر الناس واذهانهم كانت مملوءة بمسئلة التوحيد الوجودي منذ اربعمائة سنة يعني من عهد الشيخ الاكبر محي الدين ابن العربي الى عصره قدس سره وانكار حضرة المجدد مسئلة وحدة الوجود ليس كانكار

عليه الظاهر بل هو يصدق المقام الذي يتكلم فيه الوجودية ويسلمه ويقول ان المقصود الحقيقي فوق هذا المقام ويثبت الغيرية بين الحق والخلق الخ

"جنهن اهڙي وقت ۾ پاڻ کي صوفي ڪوٺائي شريعت مبارڪ جي احڪامن جي باطل ڪرڻ لاءِ ڪافيون بيت اهڙي قسم جا جوڙيا آهن ۽ شريعت رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جي صراحتاً مخالفت ڪئي آهي - قرآن شريف جي آيت مبارڪ جو حڪم اهڙو فرمائي ٿو ڪنهن ۽ ڪنهن بيت ۾ ڪافي جي مصراع جو جو ته انهن ڪافين ۽ بيتن ۾ سراسر شريعت جي مخالفت آهي ۽ اها ڳالهه نفس جي موافق آهي - قرآن ۽ حديث شريف ۾ اهي ڳالهيون آهن جي نفس جي مخالف آهن - ڪي اهڙي عورتون ناڻين جو جيڪا هن ان وقت ڪو اچي چوڻ ته آئون قرآن شريف تو پڙهان انهن پڙهو نه هوندي اهو نه پڙهان - جي ڪو علم جي ڳالهه ڪري ته چوندا ته "جو ڪر ۾ نواتري عشق جي چاڙهي نٿو چڙهي" بانگ ۽ نماز ڪري ۽ "وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا"[1] جي مصداق ۾ داخل ٿيا آهن. نماز ۽ نماز ڪرڻ مبارڪ ۽ نماز ڪرڻ ۽ انڪار ڪرڻ حقارت جي نظر سان ڏسڻ ۽ رمضان شريف ۾ عام طرح روزه نه رکڻ جو اعلان ڪرڻ - ڪافي بيت ۾ قلب انسان ڪعبي ڏسڻ جي دعوي ڪري بيت الله شريف کي انهن حقارت جي نظر سان ڏسڻ ۽ بيت الله شريف ڏانهن وڃڻ کي ضروري نه سمجهڻ حُسن پرستي ڪرڻ ۽ العياذ بالله چون ته هي حسن واري ۾ حق آهي ۽ مجازي عشق عبادت آهي - هن کان سواءِ حقيقي عشق ملڻ مشڪل آهي ۽ ٻي اهي هوندي چون ته اسين حق جل وعلا جا عاشق آهيون - مثنوي شريف واري فرمودي ته انهن کي نظر ۾ نه هوندو شرم مطلق ۾ هجي -

پس چرا در غير افگندي نظر | اين بود دعوي عشق اي بي هنر
عشق را اوصاف خداي بي نياز | عاشقي بر غير او باشد مجاز
عشق آن بگزين كه جمله انبيا | يافتند از عشق او كار و كيا

"هنن ملحدن ۽ جو مذهب آهي جناب رسالتمآب صلي الله عليه وسلم جي پاڪ شريعت سڳوري واري احڪامن کي رد ڪيو - جڏهن پاڻ کي نعوذ بالله الله ڪوٺايائون ۽ هن ڪان وڌيڪ ٻيو ڪهڙو ڪفر چئجي - اهو سبب آهي جو شريعت سڳوري ۽ انهن جي ڳالهين ۾

[1] پوري آيت سڳوري هن طرح آهي: ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ - ترجمه: آيت سڳوري جو هي آهي جڏهن نماز لاءِ سڏيو ٿا ته اهي ان کي کِل ۽ راند ٿا بڻائن - اهو هن ڪري جو ڪ اهي بي عقل قوم آهن - هن آيت ۾ ... بي عقلي جي علامت آهي -

جو تعجب ڪو العياذ بالله پاڻ کي الله ڪريائي سو ڪٿي رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جي شريعت متابعت ڪري، مگر يقين آهي ته جو رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي دروازي پاڪ جو غلام ناهي، ۽ شريعت جي محلات جي آستان جي جاروبي نٿو ڪري اهي مُنهن ڀر ڪِريل آهي.

محمد عربی کابروی ہر دو سراست — کسیکہ خاک درش نیست خاک برسر او

— سارو قرآن شريف ۽ حديثون ۽ اوليائن ڪرام قدس الله اسرارهم جا فرمودا انهي باطل مذهب جي پاڙ پٽي رهيا آهن. مگر هنن ڏينهن جي خدا ۽ جلّ وعلا ۽ رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي احڪامن ڏانهن ڪا نظر نه آهي ڇو ته سڀ ڪي علمي سبب آهي ۽ پيرن ڀي ٻوڙن جي شاعت آهي جن جي تقليد خلق کي خراب ڪيو آهي. مگر جي ابدال حق اولياءِ ڪرام شريعت محمدي علي صاحبها الصلواة والتحية تي بالڪل پوري طرح مستقيم آهن انهن جي صحبت عدامي ويئي. اهو ئي سبب گمراهي جو آهي.

جملہ عالم زین سبب گمراہ شد — کم کسی ز ابدال حق آگاہ شد

— حضور الوي مجدد الف ثاني جي وقت ۾ به هي ڏينهن جاهلن پيرن شريعت جي دشمن جي خلق ۾ منجهان گهڻي هئي مگر حضور جن تائيد غيبي سان سڄي عالم مان گمراهي ڪڍي بي شڪ هن ۾ جو حق بالڪل پوري طرح سان ادا فرمايائون. حضرت اعلى ته چيا ته چڱو فرمايو آهي

نہ کیوں شہرہ ہو ہوشیارانہ مجدد الف ثانی کا — عجب ساجد ہے مروانہ مجدد الف ثانی کا

نہیں جہان کی دنیا میں مجدد دوسرا کوئی — یہ ہے رتبہ جداگانہ مجدد الف ثانی کا

فلک سے باادب آتے ہیں قدسی اور کروبی — وہ ہے دربار شاہانہ مجدد الف ثانی کا

— علامه مير محمد مراد صاحب حضرت شاه عبدالعزيز قدس سره ڪان ڪي عبارت نقل ڪئي آهي جا هيٺ لکان ٿو. قال مولانا شاه عبد العزيز ابن شاه ولي الله الدهلوي رحمهما الله سبحانه وتعالى ولما استوت هذه الطريقة بحر معرفة التوحيد الى ان قال وشاع مذهب بعض الشيوخ الذي كان بظاهره واضعًا قدمه في وادي الالحاد شيوعًا تامًا وراج بين الناس رواجًا عامًا اظهر عناية الحق سبحانه حضرت الشيخ احمد السرهندي قدس سره في الوجود والقى اليه علومًا غريبة الخ [1]

---

[1] حاشيه الدرر المكنونات النفيسة يعني معرب المكتوبات الشريفة ص ٣٧، ٣٨ جلد اوّل مطبوعه مصر.

ابتدا ۾ اهل تشيع جي فساد جو سبب

ايران ۾ رفض جي مذهب ايتري قدر زور ورتو جو ننڍن وڏن ڳوٺن تائين علما شيعو مذهب رکڻ لڳا مسجدن ۾ منبرن مٿان خليفن ۽ حضرت عائشه صديقه رضي الله تعالىٰ عنهم کي گاريون ڏيندا هئا. اهل سنت جماعت جي ماڻهن کي انهيءَ خبر ٻڌڻ کان بالڪل جوش اچي ويو. خصوصاً ماوراء النهر جي ماڻهن ۽ علمائن کي مذهبي جوش ڳچو هو. هميشه پنهنجي بادشاه عبدالله اوزبک کي ايران وارن سان جهاد ڪرڻ لاءِ چوندا هوا. آخر توران جي بادشاه عبدالله اوزبک وقت جي علمائن جي خواهش مطابق حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ عريضو لکيو ته اجازت ملي ته ايرانين سان جهاد ڪجي. حضور انور جن حقيقت معلوم ڪري هڪ خط ۽ هڪ رسالو جنهن ۾ حضرت خلفاء راشدين ۽ حضرت ام المؤمنين عائشه صديقه رضي الله تعالىٰ عنهم جون ڀلايون لکيل هيون، عبدالله خان ڏانهن موڪليو. خط ۾ ارشاد هو ته هي رسالو ايران ڏانهن موڪليو جيڪڏهن اصحاب ڪرام جن جي ڀلائيءَ جو اقرار ڪن ته واهه نه ته پوءِ انهن سان جهاد ڪرڻ گهرجي. شاهه عبدالله حضور جن جي حڪم موجب اهو رسالو ايران جي بادشاه شاهه عباس ڏانهن موڪليو. ايران وارن اهو رسالو پڙهيو مگر صحابن سڳورن جي شان کان انڪار ڪيائون فقط حضرت شاهه ولايت ڪرم الله وجهه جي شان جا اقراري ٿيا. حضور جن جي دعا جي آڌار سان شاهه عبدالله ايران جي بادشاهه شاهه عباس سان لڙائي شروع ڪئي. عبدالله شاهه فتح ٿي. عبدالله خان فتح کان پوءِ شاهه ايران کي گهرائي چيو ته هي جنگ ۽ خونريزي مون خاص خدا ڪارڻ ڪئي آهي. ملڪ وٺڻ جي مون کي طمع نه هئي تنهن ڪري ملڪ توکي موٽائي ٿو ڏيان پر انهيءَ پنهنجي مذهب شيعه کان توبه ڪر. شاهه عباس خوف منافق طرح توبه ڪئي. جڏهن عبدالله خان توران موٽي ويو ته هن ايران وارن چيو ته اهل سنت جماعت (عبدالله خان) جڏهن علمي بحث ۾ اسان سان مقابلو نه ڪري سگهيو ته هن الحيف آخر الحين جي مثال موجب بچاءُ جو لاچار ٿي اسان تي تدبير ڪيائين. پنهنجي مذهب جي تقويت جي بابت ۾ هڪ رسالو لکي عبدالله خان ڏانهن توران موڪليائون. عبدالله خان فتح جي تحرير مڪي هند يا ايرانين جي رسالي سميت حضور انور مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ موڪليا ۽ ترديد ۾ لکيائين ته هن رسالي جو رد لکي فرمايو. ماوراء النهر جي علمائن پڻ جن اهو پڙهيو، حضور جن

ان رسالي جي پڙهڻ ۾ رسالو مبارڪ ڏاڍو جذبي ۾ مضامين جي معني تحقيق جو جواب. نهايت فصاحت ۽ بلاغت سان لکي ماوراءالنهر موڪليو هئائون. عبدالله خان اهو رسالو شاهه عباس ڏانهن ايران موڪليو جنهن شيعن جي علمائن حضور جن جو رسالو مبارڪ پڙهيو عجب ۾ پئجي چوڻ لڳا ته بيشڪ جواب ڪنهن کي ڪونه ٿو اچي. رسالو پڙهي ڪري هزارن جاهلن ايراني اهل سنت جماعت جو مذهب قبول ڪري، حضور جن وقت حاضر ۾ مريدي کان مشرف ٿيا. ۽ ٻين هند جي راهه ڳالهه جي ملڪن ڏکين ٻين جنهن ۾ فساد ڦهلجي ويو جو احوال مختصر ڪري آيو (روضه سالڪين مان ملخص)

مضمون ڏيکاري ٿو ته نهو مگر امين ته فائدي کان خالي ناهي. باز آمدم برسرِ مطلب خود حضور جن ايا لاهور ۾ ئي هوا ته ڪين حضرت مرشد نامدار الدين خواجه باقي بالله رضي الله عنه جي رحلت جي خبر حسرت اثر پهتي پاڻ ڏاڍا غمگين ٿيا بقادير اتا نهون ۽ واڳ سرهند شريف آيا ۽ اتي ڪجهه ڏينهن درگاهه جي پهتي پيو بزرگوار جي زيارت ۽ تعزيت لاءِ دهلي شريف جي تياري فرمايائون. ايتري ۾ هندستان جي امير خان خانان ۽ مرتضيٰ خان جي اهل حضرت خواجه صاحب قدس سره جا طالب هوا سندن وصيت موجب اهي حضور جن جي مريدي کان مشرف ٿيا

دهلي شريف جو چوٿون سفر

ٽيون سفر هي جو قيوميت جي ٽيئن سال ١٠١٢ هه ٽيون ۽ قيوميت جي چوٿين سال ١٠١٣ هه ۾ حضور جن دهلي شريف ۾ تشريف فرمايئون محمد هاشم ۽ مولانا بدرالدين پنهنجن ڪتابن زبدة ۽ حضرات القدس ۾ تحرير ٿا فرمائن ته جڏهن حضور جن دهلي شريف تشريف فرمايا ته ان وقت حضرت خواجه صاحب جي مريدن حضور جن جو گوڏن دستور موجب استقبال ڪيو ۽ سندن اڳ سر تواضع ڪيائون انهي ڪم ڪن کي شيطان بر غلو بوجي سندن قيوميت جا منڪر ٿي پيا. حضور جن اول هنن کي نصيحت فرمائي. آخر انهن جون اما المتوت سلب فرمايائون مگر پاڻ نه آيا نيٺ پاڻ موقي پنهنجي درگاهه شريف ۾ آيا اتي ڏٺو ته جناب رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم اوليائن ڪرام سان گڏ فقيرن ۽ خليفن کي خواب جي رستي سخت حڪم آيا انهن پنهنجي توبه تائب ٿي حضور ۾ عرض ڪيا لڳا ته حضور جن انهن کي معافي ڏني. حضور انور جن رضي الله عنه ته خلق کان پهريائين پڻ پاڻ ڏانهه ۽ وڏي فرحت جا ٿيڻ اهوا.

ما التصوف قال وجدان الفرح ❊ في الفؤاد عند اتيان الترح

ڪه روضة القيوميه رڪن اول قيوميت جو ستون سال ٢ زبدة المقامات.

مگر سندن طالب، خلق جي اعتراضن ۽ مخالفن جي گهرن نه سڻندا هئا ۽ ڪا فڪر ۾ نه ايندا هوا حضور جن انهن ڳالهين تاڪيد سان منع فرمائيندا هئا ۽ طالب پنهنجي ذڪر فڪر ۾ مشغول رهيو. انهن جي اعتراضن جي جوابن جي فڪر ۾ نه رهو جيئن ته جناب سيد محمد نعمان بدخشي قدس سره ڏانهن هڪ مڪتوب شريف لکيو اٿن جو مڪتوب ۲۰۴ جلد اول ۾ موجود آهي

از سخنان پريشان ارباب خذلان محنت نکشند كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ[1] لائق آن که بکلمات
وعبارات متعرض نشوند وغمي را فرو غمي نيست باعث کساوت بازار آنها کلمات حقه قضيه
نخواهد بود مَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ[2] بشغل کار خويش دارند و درآن
کوشند و از غير آن چشم پوشند قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[3] ○

آخر حضور جن جو فيض موجود دور ۽ غير موجود دور کي فروغ ڪونه ڏنو جيئن انڪار ڪندڙن بند ڪيو ويو ۽ تائيد غيبي سان حضور جن جي شهرت ۽ قبوليت روز بروز زياده کان زياده ٿيندي وئي مگر جيڪي ازلي بدبخت هئا سي مَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ جي حڪم موجب ئي نور کان محروم رهيا. هن بحث کي حضرت شاه وکيل احمد سڪندرپوري هديه مجدديه[4] ۾ بالڪل چڱو لکيو آهي من شاء فليرجع اليها.

دهلي شريف جو پنجون سفر

پنجون ڀيرو حضور امام مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن حضرت خواجه باقي رضي الله عنه جي عرس شريف ۾ تشريف فرما ٿيا. جيڪي به سند قيوميت جا منڪر ٿيا هوا ۽ جن جون امانتون ڪڻڻ جي ڏينهن هيون سمورا عمدن استقبال لاءِ آيا ۽ سڀني هٿ ٻڌي پيرن ۾ ڪري پيا ۽ بالڪل عاجزي سان خدمت ۾ اچي حاضر ٿيا. حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جي ارشاد موجب حضور جن جي وضوءَ جو پاڻي سڀني وٺي الفراديٰ پيتو ان ڪري ته منڪرن جي انڪار سبب جيڪو مرض ٿيو هو اُن نازل ٿيڻ هوا ان کان آزاد ٿيا حضور جن ان کي روبرو ئي ٻڌمعافي ڏني.

---

[1] هي قول اشاره سورة بني اسرائيل رکوع ۹ جي آيت ڏانهن آهي پوري آيت هن طرح آهي قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ○ يعني چئو اي محمد صلى الله عليه وسلم! سڀڪو پنهنجي طريقي تي عمل ٿو ڪري، پر ڪنهن کي خبر آهي ته ڪير وڌيڪ سڌي رستي وارو آهي.
[2] هي اشارو سورة النور سيپارو ۱۸ رڪوع پنجين جي آيت ڏانهن آهي يعني جنهن شخص کي الله تعالى ڏات نه ڏني ان کي ڪنهن نور جي روشني ڪان ان لاءِ ڪا روشني نه.
[3] هي اشارو سورة انعام سيپارو ۷ رڪوع ۱۱ جي آيت ڏانهن آهي يعني اي محمد صلى الله عليه وسلم! الله تعالى لاءِ تورات ڪي بڻ انهن کي ڇڏ ته پنهنجي بحث ۾ کيڏندا رهن.
[4] هديه مجدديه مطبع مجتبائي ص ۹.

[١] حضور جن اجمير شريف جو به سفر ڪري فرمايو آهي. مگر ڪيترا ڀيرا؟ تنهن جو عدد معلوم ڪونه ٿيو آهي. مجدد الف ثاني قيوميت جو مقام ڪين سنه ١٠١٠ هه ۾ عطا ٿيو. سال قيوميت سوين طئين ۾ ڪين بادشاه گمراهي تڪليف ڏني. سال ستر هين قيوميت جي آخر ۾ سنڌ ن سير جلالي پوري ٿيو. سال ارڙهين قيوميت ڪان وٺي ڪن سالن تائين يا زيادہ علي اختلاف الاقوال پاڻ لشڪر سلطاني ۾ رهيا.

حضور جن جي عجيب ڪرامت

قيوميت جي ايڪيهين سال جو ذڪر آهي ته حضور جن حضرت خواجه عروة الوثقيٰ ۽ حضرت خواجه محمد سعيد رضي الله تعاليٰ عنهما کي سرهند شريف وڃڻ لاءِ اجازت فرمايائون پاڻ لشڪر سلطاني ۾ هوا. حضرت صاحبزادن رضي الله عنهما کي واٽ جو ٿي ڏينهن وسري وئي جنهن ڪري حضرات هڪ منزل پوري ڪري اچي ڪنهن جاءِ تي لٿا، معلوم ٿين ته واٽ جو نه اسان ڪان وٺي وسري ويئي حيران رهيا، اتي ۾ خادم ڪين عرض ڪيو ته هن شهر جي ٻاهران شاهي لشڪر لٿو پيو آهي. ٻئي حضرات حيران ٿيا ته بادشاه جو لشڪر هت ڪٿان آيو. پر پوءِ سمجهي فرمايائون ته هي جناب حضرت امجد مجدد الف ثاني رضي الله عنه جو تصرف آهي ٻئي حضرات پهتا ۽ والد ماجد جي زيارت لاءِ ويا ان وقت حضور جن وضو ساري رهيا هوا. حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله عنه ڪين فرمايو ته توهان کي واٽ جو نه ڏيڻ اسان ڪان وسري وئي هو ڪئي نه وئي. حضرت خواجه امام محمد معصوم عروة الوثقيٰ رضي الله عنه جن نه وٺي پهتا جاءِ تي آيا ته اتي ۾ فوج غائب ٿي وئي. [٢] روضه ... حضور جن جيترو وقت به ڏهن سال يا زيادہ علي اختلاف الاقوال شاهي لشڪر ساڻ رهيا. جن سنڌن القاءِ ۽ پرهيزگاري هئي. حضر ۽ سفر ۾ ساڳي طرح رهي. ڪجهه ڪي وقت لاچاري جا ايندا هوا مگر پاڻ بالڪل گهٽ طرح لقمو، غيره جو احتياط فرمائيندا هوا. بلڪه پنهنجي طالبن کي به جي حضور انور ۾ رهندا هوا انهي قسم جي هدايت فرمائيندا هوا.

حضور جن جي هندن کان نفرت

جڏهن ته سال ويهين قيوميت ۾ هڪ ڏينهن شاهي لشڪر درياءَ گنگا تي پهتو پاڻ فرمايائون ته هن درياءَ جو پاڻي وضو خواه پيڻ لاءِ منهنجي لاءِ نه آڻجو جو ته هي درياءَ خاص طرح هندن جي پوڄا لاءِ مقرر آهي. ماڻهن عرض ڪيو ته هن ويجهڙائي ۾ ڪو به کوهه ڪونهي. پاڻ فرمايائون جتان به ٿي سگهي اتان هون پاڻي آڻيو گهٽي ٿو لاڪان پوءِ معلوم ٿيو ته لشڪر کان ٻن ٽن ميلن جي پنڌ تي کوهه آهي. آخر حضور جن لاءِ اتان هون پاڻي آندو ويو. جيترو

[١] روضة القيوميه رڪن اول؛ قيوميت جو ٣١ سال مترجم اردو مطبع لاهور ص ١٢٩

وقت شاهي لشڪر اُتي رهيو، اُن کي وه مان پاڻي آڻيندا هوا. پوءِ جن طالبن کي منع فرمايائون ته جيستائين سگهو ته هيٺين برهن دريا جي پاڻي کي ڪڍهن استعمال ۾ نه آڻيو (روضة القيوميه مطبوعه لاهور ص ٢٧٩)

> حضرت خواجه شاه نقشبند قدس سره جو حڪم حضرت خواجه صاحب کي وعدي ڪيل

هڪ ڏينهن حضرت خواجه بزرگ محي الدين باقي بالله رضي الله عنه حضرت خواجه بزرگ بهاءالحق والدين شاه نقشبند رضي الله عنهما جي مزار پرانوار تي وڃي مراقبو ڪري ويٺا. تڏهن حضرت خواجه باقي بالله رضي الله عنه کي حضرت شاه نقشبند رضي الله عنه فرمايو ته اي منهنجا پيارا عنقريب هندستان ۾ حضرت پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم جو نائب بالڪل پوري پيروي وارو مبعوث ٿيندو، صحابن ڪرام رضي الله عنهم کان پوءِ اُمت جي ولين سڳورن ۾ ڪو به ولي اهڙو پيدا نه ٿيو آهي نه هن کان پوءِ پيدا ٿيندو. ولين سڳورن قدس الله تعالى اسرارهم جو توجه ان ڏانهن آهي. هو هڪ اڪيلو مرد ڪامل ڪيو منهنجي طريقي ۾ آڻڻ توکي ڏجي ٿو، ته ان مرد جي وسيلي سان سندن طريقو سڄي جهان ۾ پکڙجي وڃي ۽ قيامت تائين قائم رهي. جو ته ان مرد ڪامل جي هدايت جو نور جهانن جي عرش کان فرش تائين پهچندو ۽ قيامت تائين اِئين رهندو. ۽ دستور سان رهندو ۽ اُهو وقت سندس (شاه نقشبند) جي ايئن ئي آهي ته اُهو شخص منهنجي طريقي ۾ مبعوث ٿئي، الله تعالى جي فضل ۽ ڪرم ۾ اميد غالب آهي ته منهنجي اها اميد سڀ پوري ٿيندي. پهرئين آهي ته توهان (خواجه باقي) جلد هندستان ڏي وڃو ان مرد خدا جي تلاش ۽ وعدي سان ملو. ۽ مٿان ايئن ڏنو ته توهان کان اڳي انهي ڪو به منهنجي طريقي ۾ داخل ٿيندو هو ۽ جا نسبت حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه کي اتفاءِ فرمائي هئي، اها حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه کان مون تائين بطور امانت پهتي هئي، اها مون پنهنجي خليفن جي حوالي ڪئي. هن وقت اها نسبت منهنجي طريقي جي وڏي خليفي حضرت خواجه امڪنگي رضي الله عنه وٽ آهي. پهرين ته توهان خواجه امڪنگي وٽ وڃي ان کان اها نسبت خاص حاصل ڪري، هندوستان ڏانهن روانو ٿيو، ۽ اها نسبت انهي پياري مرد جي لاءِ وعدي کي پهچايو. جڏهن حق پنهنجن حقدارن کي پهچي وڃي ٿي حڪم حضرت خواجه صاحب قدس سره پڌي پيڪدم حضرت خواجه امڪنگي قدس سره جي خدمت ۾ آيو، حضرت محمد امڪنگي به سڀ اُهو حضرت شاه نقشبند قدس سره جو حڪم فرمايو ۽ کين نسبت خاص عطا فرمايائون ته حضرت خواجه صاحب رضي الله عنه امانت سندس حقدار حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کي عطا فرمائي. (روضة القيوميه رڪن اول مطبوع لاهور ص ٢٧٩)

حضرت سيد توڪل شاه جي خليفه مولوي حافظ احمد حسين قادري نقشبندي حضور جن جي مدح ۾ چاند چگو فرمايو آهي -

تعالیٰ اللہ ہے کیا پایہ مجدد الف ثانی کا ہے برتر وہم سے رتبہ مجدد الف ثانی کا
ثریٰ سے تا ثریا شرق سے تا غرب بجتا ہو وہ نقارہ امامت کا مجدد الف ثانی کا
صدائے ہر ولی ہے گو بجتی گردوں کی گنبد میں مگر عالی ہے آوازہ مجدد الف ثانی کا
وہیں اللہ کی رحمت مری آ جاتی ہے جو لب جو لب پر نام ہے آتا مجدد الف ثانی کا
نکیرین آئے مرقد پر مری کہتے ہیں چھوڑو مت سگ در ہے یہاں سوتا مجدد الف ثانی کا
بہشتی اسکا وہ کوچہ ہیں جتا دل سے پہنچا ہے خدا کے قرب میں سیدھا مجدد الف ثانی کا
مریدوں کی مرادیں پوری کر دیتے ہیں اک دم میں رقم ہو مرتبہ کیونکر مجدد الف ثانی کا
ہیمنوں برسوں کا راستہ کرا دیتے ہیں اک پل میں ہے وجہ اللہ رخ انور مجدد الف ثانی کا
سراسر سنت بیضا ہے اونکا راستہ احمد طریقہ دیکھئے چلکر مجدد الف ثانی کا

جن سنتن کان حضور انور جن مشرف هوا
تن جو ۽ مڪتوبات شريف جو مختصر ذڪر

حضور انور کي ڪيترين سنتن نبوي (اللّٰهم صل وسلم وبارڪ عليه) عطا ٿيون هيون جو مختصر لکجن ٿيون جا هڪ وڏي ڪرامت آهي ۽ ڪجهه مڪتوبات شريف جي مدح پڻ لکجي -

(١) جيئن حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جي مبعوث ٿيڻ جي خبر اڳين سڀني انبياء على نبينا و عليهم الصلوٰة والسلام تو پنهنجي آيا ۽ اشتياق ظاهر ڪري رهيا هئا، تيئن حضور اقدس لاءِ پڻ ڪيترن وليَن سڳورن پيشگوئيون ڪيون ۽ شوق ظاهر فرمايائون جيئن گذري ويو -

(٢) جيئن حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جن بطن حوري تو طن ۾ جمعه جي رات رونق پذير ٿيا، تيئن حضور انور سن جن پڻ جمعه رات انهيءَ سنت کان مشرف ٿيا، حضرت امام مالڪ رضي الله عنه جمعه جي رات کي شب قدر کان زياده ترجيح ڏني جنهن جو سبب آهي جو حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جمعه جي رات کي وڏي عزت واري (ميلاد)

(٣) جيئن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي ولادت وقت انبياءُن جا روح پاڪ مڪه شريف ۾ اچي خوشيون ظاهر فرمايون هئا، تيئن حضور اقدس جي ولادت وقت پڻ ڪيترا ارواح اولياءُ ۽ نبين جا تشريف فرما ٿيا جن سندن حق ۾ بشارتون فرمايون جيئن گذري ويو -

(٤) جڏهن حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ولادت وقت ڪسريٰ جي محلات جا ڪنگرا ڪري پيا جو بادشاه جي رنج جو باعث ٿيو. تڏهن حضور اقدس جي ولادت وقت اڪبر بادشاه جو تخت اونڌو ٿي پيو، جو بادشاه جي تڪليف جو سبب ٿيو. جڏهن ته ڪري پيو. وَلِلّٰهِ دَرُّ مَنْ قَالَ فِيْ مَنْقَبَتِهٖ فِيْ لِسَانِ الْهِنْدِيَةِ

دمِ ولادتِ شاهنشهِ ولايتِ دين — سريرِ اڪبرِ بي دين کا هوا معکوس

(٥) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي ولادت وقت آتش پرستن جون باهيون وسامي ويون. جنهن ڪري نهايت حيران ٿيا. تڏهن حضور اقدس جي ولادت وقت بدعتي جا سامان ٻي خطائي بند ٿيا. انهيءَ حالت ۾ حيرانيءَ جو باعث ٿيڻ اهو سبب جو فرشتن آسمان ۾ خوشيءَ جو غلغلو مچايو. ڪَمَا مَرَّ فِيْ جَوَاهِرِ مُجَدِّدِيَه

ہے داب شرعِ مقدس بامرِ شرِ دین — جو خود بخود لگی بجھنے جو سازِ طبل کوس
ملائکہ نے کہا بڑھ کے خیر مقدم ہے — رسولِ پاک کا نائب ہے صاحبِ ناموس
ملائکہ نے ہر اک جگہ پکار دیا — کہ شاہِ دین نے کیا تخت معرفت پہ جلوس

(٦) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن مختون يعني توهري چاڙهيل ڄاوا. تڏهن حضرت خواجه سلطان الاولياءِ امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن پڻ مختون تولد ٿيا

جیسے کہتے ہیں شرطِ طریقت یہ ہے — ہوئے جو پیدا یہیں مختون صاحبِ ناموس

(٧) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جو ٻاراڻي وقت ۾ ڦٿو نه هو. تڏهن حضور اقدس جن انهيءَ سنت ڪان مستثنيٰ ٿيا (روضة القيوميه رڪن اول مطبوعه لاهور ص ٥٩)

ضمیرِ طینت حضرت خمیرِ طینت ہے — ہوئے خزینہ رحمت برحمت قدوس

(٨) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم کي استاذ جي مدد کان سواءِ الله جل وعلا عزه علم عنايت ڪيو جو انسان جي ادراڪ کان ٻاهر آهي. تڏهن حضور اقدس جن پڻ انهيءَ سنت کان مشرف ٿيا جڏهن ته سنڌن ورهن جي اندر علم ظاهري ۽ باطني سڀني طريقن جي لطائف کان مشرف ٿي طالبن کي سڀني طريقن ۾ داخل ڪندا هوا. انهيءَ مدت اندر قرآن شريف پڻ ياد ڪيائون انهيءَ مدت ۾ سنڌن ايتري درجي کي پهچڻ تنهن ۾ ظاهري استاذ جي مدد جو امڪان ڪونه هو. انهيءَ مان سندن مراد بيت هوڻ جي دلالت ٿي ڪري جيئن ڪرڻ چڱو فرمايو آهي.

يڪي از جان رود در راه دلدار	دگر را مي برند از جان باسرار
مريد اوّل بود آخر مراد است	ميان اين و آن فرق قوي است

(هديه مجدديه مطبع مجتبائي دهلي ص ١٣٢)

— علامه محمد مراد مکي سندن حالات ۾ لکي ٿو: وَقَدْ فَرَغَ مِنْ تَحْصِيلِ الْعُلُوْمِ الظَّاهِرِيَّةِ وَالطَّرِيْقَةِ فِيْ سِنِّ سَبْعَ عَشَرَ سَنَةً وَاشْتَغَلَ بِاِفَادَةِ الظَّاهِرِيَّةِ لِلطَّالِبِيْنَ وَ تَسْلِيْكِ السَّالِكِيْنَ .الخ

(٩) سندن نالو مبارڪ "احمد" آهي جو حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جو آهي يعني (احمد)

سندن والد سڳوري جو نالو خواجه عبد الاحد قدس سره آهي جو حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي والد شريف جو نالو مبارڪ حضرت عبد الله رضي الله عنه آهي. خدا تعاليٰ قرآن مجيد ۾ الله ۽ احد هڪ جاءِ تي آندو آهي قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۝ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝ الخ

(١٠) جيئن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن بادشاهي گهراڻي مان جدا ٿي شادي ڪئي ۽ ان مسڪين جي ڌيءَ هئي ۽ مال ۽ ثروت جا صاحب ٿيا، تيئن حضرت خواجه امام رباني قدس سره جن به اهڙي سنت کان مشرف ٿيا جيئن گذريو.

(١١) جيئن حضرت شفيع المذنبين صلي الله عليه وسلم جن کي چاليهن ورهن کان پوءِ نبوت ملي ۽ ان کان پوءِ ٻاويهه ورهه تاج نبوت جي مهري منصب ختم نبوت تي رهي ڪفر کي ختم ڪري ڇڏيائون تيئن حضرت مجدد الف ثاني کي به مجدد جو تاج چاليهن ورهن کان پوءِ عطا ٿيو ۽ تجديد جي منصب تي ٻاويهه ورهن تائين رهي ڪفر ۽ بدعت جي پاڙ پٽي ڇڏيائون.

(١٢) ۽ جيئن حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن ڪافرن کان قسمين قسمين تڪليفون ڏٺيون تيئن حضور اقدس جن پڻ رافضين کان قسمين قسمين تڪليفون ڏٺيون. رافضي لاءِ لفظ قاطع آهي "لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ" جنهن انهن جي شور سان گواليار جي قلعي ۾ رهيا جو هاڻ سنت ادا ڪئي.

(١٣) حضور جن جو تڪليفن ۾ مستقل ۽ باتحمل رهڻ رڳو حضور انور عليه الصلوٰة والسلام جي طبيعت سان مناسبت هئي جي ان وقت حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه تحية جو سجدو ڪن ها ته گوڏن مبارڪ کي نوڙائن ها يا ڌرتيءَ کان لڳائن ها ته پوءِ پاڻ سڳورن جي مبارڪ ڪرڻ ڪري قيامت تائين فاسقن ۽ شرير ماڻهن لاءِ هڪ حجت ٿي پوي ها. بت پرست بلڪ

هر هڪ شيطاني ماڻهوءَ کي وجهه ملي ٿي هان جون هان تڏهن حضرت مجدد الف ثاني جهڙي مرد ڪامل به خوف کان متو نہ ٽرايو. خصوصاً گمراهہ جماعت رافضين جيءَ جو تقيو ثابت ٿي پيو هو، جو هو ان تي (تقيو) فرض ٿا ڄاڻن.

ڪمال عشق اتباع حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي هوئي سجدو هرگز هرگز نہ ڪيائون. بادشاهہ فرعون جاه جي پڙهيل درٻارين حضرت موسوي سيرت مجدد الف ثاني رضي الله عنہ جي قتل ڪرڻ جي فتوىٰ ڏني مگر حق سبحانہ وتعالىٰ جي ڪين جي انهن عيائي درتو ”وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ط اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ٥“. حضور انور جن جان کي قربان ڪرڻ ۾ ڪو ڌرو نہ ڇڏيو پر ظاهر واهہ نہ ڪيائون سنت حبيب خدا صلي الله عليه وسلم جيءَ تي قائم رهي شرڪ ۽ تقيه خبيثه جي ڏاڍ کي پاڙان پٽي ڇڏيائون ـ

اين ڪار از تو آيد مردان چنين ڪنند (سوانح) [2]

(۱۴) حضور انور جا خلفاء بہ جناب رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي خليفن وانگر ڪامل اڪمل تيار ٿيا، جن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي پوري غلامي ڪري شريعت جي احڪامن جو ڪامل تابعداري ڪئي (سوانح) ـــــ معلوم هجي تہ سندن وقت ۾ رفض جو مذهب تمام گهڻو هو. سبب هي هو تہ ايراني اصل نورجهان بيگم، جا پهريائين شير افگن خان جي زال هئي، انجي مڙس جي وفات کانپوءِ جهانگير بادشاهہ جي نڪاح ۾ آئي ان بعد پاڻ کي گويا جو حاڪم هو. بادشاهيءَ جا سڀ ڪم نورجهان جي هٿ هوا. ايتري قدر جو سون جي سڪي تي پڻ هي بيت لکيو ۾ آيو.

بحڪم شاه جهانگير يافت صد زيور   بنام نورجهان بادشاه بيگم زر

نورجهان جڏهن تہ شيعو مذهب رکندي هئي. تنهنڪري ايران ۽ خراسان جي شيعن جو ٽولو جون هندستان ۾ اچڻ لڳو انهن مان وڏا وڏا ڪم ڪار مقرر ٿيا جن اهل سنت جي ايذاء ڏيڻ ۾ ڪا گهٽتائي نہ ڪئي قاضي نور الله شوستري جو جامع علمن جو هو ۽ شيعي مذهب جي فتوىٰ ڏيندو هوا هو بعضن سنتان ۾ آيو ـ (هديہ مجدديہ)

---

[1] هي اشارو سيپارو ۶ سورة مائده رڪوع ۱۰ جي آيت ڏانهن آهي منهنجي آيت جو هنطرح آهي ”يَا اَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ط وَاِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهٗ“ الآية يعني اي رسول تو تي جيڪي تنهنجي رب وٽان نازل ٿيو سو پهچاءِ اگر تو ايئن نہ ڪيو تہ پوءِ تو ان جو پيغام نہ پهچايو ۽ خدا تو کي ماڻهن کان بچائي وٺندو. بيشڪ خدا ڪافر قوم کي رستو نٿو ڏيکاري

[2] سوانح عمري امام رباني مجدد الف ثاني مؤلف مولانا مولوي محمد حسين صاحب ساڪن احمد آباد ضلع جهلم مطبوعہ لاهور ص ۲۳

— حضور اقدس کي اگرچه اوّل وقت ۾ نهايت تڪليفون پهتيون پر نيٺ جهان ۾ نور جو
سندن مريد پيدا ٿيا ۽ قاضي نورالله کي ياد ڪيائون حضور اقدس جي حڪم موجب هاڻي جي پيرن هيٺ
لتاڙ الي ما رأيت جڏهن نيو نئين روضه (مگر اوّل سال ۾ قيوميت جو)

(۱۵) جئن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن عرب ۾ رونق افروز ٿيا ۽ عرب جي مشرڪن
کان اگرچه اوّل وقت ۾ تڪليفون ڏٺائون - پر نيٺ انهي اڳين عادتن کان توبه ڪري پوري رستي تي آيا
۽ اهڙي ريت عرب جي مشرڪن تي اُگ ڪونه آيو ۽ پاڻ تيويهن ورهين کان پوءِ وفات ڪيائون - انهي
مُدّت اندر هر ملڪ ۾ دين محمّدي پکڙجي ويو ۽ اهڙو زبردست نبي اُگ ڪونه ٿي گذريو - تئين حضرت
خواجه امام رباني قدس سره جن هندوستان ۾ رونق افروز ٿيا - بدعتن ۽ ڪافرن کي پنهنجي
صحبت جي تاثير کان پوري طرح پيري آندائون ۽ اهڙو ولي زبردست هندستان ۾ هندستان وارن
لاءِ اُگ ڪونه ٿي گذريو - جئن ته ڪتاب سبحة المرجان ۾ مولانا محمود جونپوري جي حالات
۾ حضرت سيد غلام علي بلگرامي ٿو لکي -

لَا رَيْبَ أَنَّهُ لَمْ يَظْهَرْ فِي الْهِنْدِ مِثْلُ الْفَاضِلَيْنِ أَحَدُهُمَا فِي عِلْمِ الْحَقَائِقِ وَهُوَ
مَوْلَانَا الشَّيْخُ أَحْمَدُ السَّرْهَنْدِيُّ وَالثَّانِي فِي عُلُومِ الْحِكْمَةِ وَالْأَدَبِيَّةِ وَهُوَ الْمُلَّا
مَحْمُودٌ صَاحِبُ التَّرْجَمَةِ

— حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره جن پڻ قيوميت جي منصب تي
سنت موافق تيويهه ورهيه ويهن کان پوءِ وفات ڪيائون ۽ انهي ٿوري مدت اندر ساري
ملڪ عرب عجم ۾ سندن طريقو مجددي پکڙجي ويو - جو اڳ ڪنهن به ٻئي بزرگ کان پنهنجي
وقت ۾ اهڙو ڪم صادر نه ٿيو - حضرت خواجه محمد قدس سره سندن حق ۾ چڱو فرمايو آهي

ازو تازه دين گشت بعد از هزار — بعالم نبي گر نيامد دوبار
نبي نيست اما برنگ نبي — چو شد زو کيش هزاران ولي
نگين گشت در حلقه اولياء — چو در انبيا خاتم الانبياء

(۱۶) جئن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن کان اڳ اگرچه ڪيترا نبي گذريا
مگر پاڻ باوجود يڪ سڀني کان پوءِ ٿيا آهن ته به انهن کان الله جل وعلا کين نوازيو جو اڳ ڪنهن به
نبي تي اهڙي عنايت نه ٿي ۽ کين خداوند تعالى وٽان اهڙيون خبرون مليون جو اڳ انهن اصحابن کان
ڪو مشرف ڪونه ٿيو ۽ سندن تابعن کي الله جل وعلا جيڪا طاقت ڏني جو ڪري ڪو نه ٿيو سڀني امتن کان

حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي اُمت جو ٻاڊو شان ڪُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ الخ تنهن
حضرت امام رباني قدس سرهٗ کان اڳ ڪيترائي اولياء سڳورا قَدَّسَ سِرَّهُم گذريا - پر اُنهن سڀني کان
تمام ٻيو ڇڙو نه اهڙو نه - مگر هُنَ اهڙيون اهڙيون خبرون الهام صادق جي وسيلي ٻڌايون اهڙا
اعليٰ ادبي اخلاق اعجاز وغيره نڪالي مليا، جو اڳ ڪنهن ٻي عنايت نه ٿيا ۽ نه ڪنهن بيان ڪيا جهڙوڪ
حقيقت ڪعبه ۽ حقيقت قرآن مجيد ۽ حقيقت صلوٰة ۽ معبوديت صرفه - سندن وقت جي
گذرڻ کان پوءِ ڪنهن به انڪار ڪونه ڪيو - مگر ڪي ٿورا بدبخت جن ڪي ڪو اعتبار ڪونهي - جنهن
حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي شان خاتميت کان ڪو قادياني پارٽي انڪار ڪري ٿو ان
۾ سياه ڪي ڪنهن اعتبار ۾ نه آهي - سندن حالات مان معلوم ٿو ٿئي ته تابع حضرت مُجدّد
الف ثاني جا يعني مجدد ٿي هن اُمت مرحومه جا خيار آهن - مثال لاءِ نفائس السالڪات جي مختصر
عبارت هيٺ لکان ٿو - وهي هذه - "وبعد قرنًا بعد قرن من غير انڪار من احد الائمة

قليلة لا يعتد بهم وذلك لاجتهاده في احياء الشريعة النبوية والطريقة المصطفوية
واماتة البدعة القبيحة ونشر انواع العلوم الدينية واصناف المعارف الصادقة
اليقينية واختصاصه بالمقامات العالية والحقائق السامية التي تتعلق بذات الحق
سبحانه وصفاته وافعاله وتلبسه بالاحوال والمواجيد والتجليات والظهورات وغيرها
مما لم يتكلم بها احد من العلماء الحقصاء ولا واحد من الاولياء الكبراء مثل الكشف في
حقيقة الكعبة المعظمة وحقيقة القرآن المجيد والصلوٰة والمعبودية الصرفة
وغيرها من خصائصه مما يطول ذكرها والحاصل ان من نظر الى احواله في حال حياته
من احياء الشريعة والسنة السنية واماتة البدعة الشنيعة خصوصًا في بلاد الهند
المحفوفة بظلمة الجهل والكفر والبدعة وما حصل باجتهاده من انواع انوار الاسلام
وآثار السنة وما وقع بعد وفاته بسبب اجتهاد اولاده وخلفائه وخلفاء خلفائه
الى يومنا هذا في جميع اقطار الارض من الطول والعرض على وفق اخباره بنظر الانصاف
وابعد عن نفسه الاعتساف حصل له اليقين بان كلامه حق وصدق وانه مجدد
هذا الالف وان اتباعه خيار هذه الامة المرحومة

ڏسو پارو ٤ سورة آل عمران رڪوع ١٢ جي آيت ... [illegible]

(۱۷) جڏهن حضرت خاتم الانبياء صلي الله عليه وسلم جن الله جل و علا سان ملڪ ٿيا ته حضرت خواجه امام رباني قدس سره جن آيوت وراثت نبوي صلي الله عليه وسلم جي الله تعاليٰ منهن ڪامل حصو ڏنو ۽ مٿن خصوصيت سان ڪرم ڪيو.

سر جنت لکو ڪو ڪوريست　　　　خار وخس آن به در لو سيت

(۱۸) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي نبوت جو اقرار حيوانن ڪيو، تڏهن ورثي نبي صلي الله عليه وسلم جي حضور اقدس جي مجدديت جو اقرار حيوانن الله تعاليٰ جي عنايت سان ڪيو.

(۱۹) جڏهن قيوميت حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي بيماري جي هئي. الهيءَ طرح حضرت خواجه امام رباني قدس سره جي بيماري جي هئي ڪما في الحي وشيه

(۲۰) سنن شفتصر جو نبوت جي دور ۾ - جڏهن ته حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي ڏينهن وفات جو ڏينهن ربيع الاول جو - حضرت مجدد جن جو ربيع الاول جي ... ڏينهن حضرت اقدس جن ربيع الاول جي روضه مبارڪ ۾ مدفون ٿيا

(سوانح عمري) (روضة القيوميه رڪن اول)

(۲۱) جڏهن ته جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي دين جي پوري تقويت ٿي، تڏهن وفات فرمايائون - تڏهن حضرت مجدد الف ثاني جن جڏهن متابعت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي جڏهن دين اسلام جي پوري طرح بمصداق آيت اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ پوري ڪئي ۽ جڏهن دين ڪامل ٿيو تڏهن وصال ٿيو.

(۲۲) حضور اقدس جن جي تاثير مثل انوار نبوة جي ڪفر جي اونداهين کي ختم ڪري ٿي جي جيئن انوار سرور صلعم فرمايائون - النبي ڪالهلال في ڪيثة اهل دلالت ڪئي آهي ولاد عنايت جو آهي (سوانح)

(۲۳) جڏهن حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جن کي خضر ۽ ڀائي ... نہ پاڪ پيءُ اتهي شرف ٿيا.

(۲۴) جڏهن روضه منوره حضرت سرور المتقين صاحب قاب قوسين جي اڳ ٽانئن ڪوئي ... حضرت معاد الله ثاني رضي الله عنه کي اڳ ٽانئن ...

---

۱. ... اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ ... (سوره مائده رڪوع ۱)

ڪان مشرف ٿيو هوا آهي جنهن ۾ اتي قرآن شريف جا هزارين نسخا پڙهڻ لاءِ رکيا آهن. مسجد نبوي شريف
۽ نبي ڪريم جن جي عبادت - جڏهن جناب رسول پاڪ صلي الله عليه وسلم جي زيارت ڪان پوءِ سيد سليمان ڪا نسواءِ
راضي ٿيو، هن هيءَ مرڪز وارا حجره آهن. تڏهن حضرت مجدد الف ثاني جي درگاهه تي به اڪثر
صالح ۽ خاص ماڻهو ايندا آهن ماشاءالله اهو سبب هو، جو هند وستان ۾ مشهور آهي ته جي
ڪجهه الله وارن سان جو اجتماع ٿيندو هيو ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي مزار
تي صحن ۾ هن عارف جا هي چڱو ن فرمايو آهي.

بعد ہو آؤ کہ سرکار مجدد دیکھیں	رو کش خلد وہ دربار مجدد دیکھیں
دیکھنا ہو وسے اگر قبہ قصر جنت	روضہ پاک پر انوار مجدد دیکھیں
دیکھتے ہو وہیں اگر شوق سے الله الله	ملیں قسمت سے تو زوار مجدد دیکھیں
آئینہ دیکھنا ہو جسکو جمال حق کا	سینہ حق قسمت ہو تو دیدار مجدد دیکھیں
ہے اگر نقد ارادت تو خریداری کو ہیں	تاجرا آؤ کہ بازار مجدد دیکھیں
دیکھنے جا ہو نبی کے جو نشانات قدم	چلئے والله کہ آثار مجدد دیکھیں
خور بن کہتی ہیں مجدد کا شاگرد ہے ورد	آؤ مداح طرحدار مجدد دیکھیں

[1] جناب غوث وقت محمد حسين ولد عمدة العارفين سيد غلام بخش احمد آبادي
مجددي حضور اقدس خواجه امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي سوانح ۾ هيئن لکن ٿا
ته آخر ۾ ارقام فرمائي ته جيئن حضرت مجدد الف ثاني حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جو
وڏي شان وارو خليفو هو ته مسند سان ڪتاب جي مڪتوبات شريف خليفو قرآن مجيد جو آهي جهڙي
طرح حضرت امام رباني پنهنجي رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي پيروي ۾ ڪمال تابعداري ۾ پنهنجي
ساري زندگاني مرجان فشاني ڪئي - اهڙي طرح هي ڪتاب پڻ قرآن شريف جي پيروي ۽ تابعداري
۾ جان فشاني ڪري لاءِ هدايت ڪري رهيو آهي، جڏهن ته هڪ جاءِ تي فرمائن ٿا ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو
آزمي بابالي خشڪي ۽ تري مڪروهه مستحب مقرر ڪري ته مسلمان ٿيندا ۽ - انهي قيمت تي نه ورتو
هڪ جوڳي پرنالي - تنهن لاءِ [2] مسند ان عذاب قيامت تائين آهي وعظ نصيحت جو حق ادا ڪيو پهنجو

[3] واضح هجي ته هن مڪتوبات شريف جو مجموعو اهو ڪتاب جنهن کي حضور اقدس جن ڏنو

---

[1] تفاصيل مستورات في تذييل الباقيات الصالحات تاليف علامه محمد مراد مڪي قدس سره مڪتوب مع حضرت
عبارت بعينه هي آهي ان من عادة في الوضوء او ساعة الماء وترك شيئا من المستحبات لا قدر له
عند هل لا الطائفة مقدار شعرة -

ٿورن ٿيون جن دوستن ۽ مريدن ڏانهن بطريق نصيحت يا هن مسئلي جي آسان ڪرڻ لاءِ يا ڪڏهن ڪي
ديني ضرورت واسطي ڪن اهم امورن تي حضور جن جي خليفن ان زماني ۾ سندن مڪتوبات
شريف کي سونهري لفظن ۽ قيمتي سمجهي گڏ ڪرڻ شروع ڪيو هو ۽ ڪامل علم واري تاليف کي - انهن
جلدن ۾ ٺاهيو ويو - پهرين جلد ۾ ٽي سو تيرهن مڪتوب شريف آهن جو حضور اقدس جي ارشاد شريف
موجب شاهه يار محمد جديد بدخشاني طالقاني گڏ ڪيا جن ۾ ٽي سو تيرهن مڪتوب گڏ ڪيا جو ڪا
تعداد پاڻ فرمايائون ته انهيءَ جلد کي انهيءَ عدد تي پورو ڪرڻ گهرجي جو ته هي عدد پيغمبرن ۽
رسولن جي عدد موافق آهي ۽ بدر جي شهيدن جو به اهو ئي عدد آهي پوءِ تبرڪاً تيمناً انهيءَ
عدد تي اهو جلد پورو ٿيو - انهيءَ جو نالو "الدر المعرفت" رکيو ويو انهيءَ جو نالو "ڪشفات قدسيه" آهي عبارت ۾
في مڪتوب شريف حضور اقدس جي فرزند دلبند حضرت عروة الوثقيٰ خواجه محمد صادق رضي الله
عنه جا ڪيل مدينا منوره جي پهچڻ ۽ والد شريف ڏانهن لکيا هئا آهن - انهيءَ پهرين جلد جو نالو درالمعرفت
تاريخي آهي جو ١٠٢٥ ۾ پورو ٿيو - ٻيو جلد ٻئي حضرت قيوم ثاني عروة الوثقيٰ خواجه محمد معصوم
رضي الله عنه جي حڪم موجب شيخ عبدالحي حصاري گڏ ڪيو جنهن ۾ نوانوي مڪتوبات شريف
آهن ننڍي پاڪ عدد جي الحسنيٰ اسمائي آهن - انهيءَ ڪري انهيءَ عدد تي اهو جلد پورو ٿيو جنهن جو نالو
تاريخي نورالخلائق آهي جو ١٠٢٨ هجري ۾ پورو ٿيو ۽ ان جو اصلي نالو "اسرار قدسيه" آهي - ٽيون
جلد حضرت امام رباني قدس سره جي خليفه اعظم سيد محمد نعمان جي ارشاد موجب مير سيد
محمد هاشم گڏ ڪيو - جامع هن جلد جو ڪامل ولي الله فصيح اللسان جادو بيان هو - مير محمد
نعمان حضرت اقدس کان اجازت حاصل ڪئي هئي ته هو سيد محمد هاشم صاحب جي حوالي ڪيو
جناب مولانا محمد هاشم مڪتوبات شريف جي جلد ٽئين جي اول ۾ فرمايو ته جڏهن ته ١٠٣١ ۾ هي مجموعو
يعني جلد ٽيون پورو ٿيو هن ۾ هڪ سو تيرهن مڪتوب شريف لکيا ويا آهن جن مناسبت کي ته
باقي جي لفظ ۾ هڪ سو تيرهن عدد آهن اول کان آخر فيض حضرت خواجه باقي بالله قدس سره
کان هليو ۽ هي اشارو آهي ته هي محرر فتوح تا روز قيامت جي باقي رهندو - هن ڪتاب مڪتوب شريف
علوم جديده وارد سندن حڪم موجب ملا بديع الدين ڪري هن مڪتوب شريف هڪ سو چوڏهن ٿيا ۽
ڪلام الله شريف جون سورتون به هڪ سو چوڏهن آهن تعداد جي موافقت کي ڏسي باقي مڪتوبن شريف
کي چوٿين جلد واسطي رهايو ويو پر زياده سلسلو جاري نه ٿيڻ سبب باقي مڪتوبن کي ان جلد ۾
شامل ڪيو ويو - هن جلد جو اصلي نالو "معرفة الحقائق" آهي ۽ تاريخي نالو "عيون الراسخين" آهي ۽ عجيب

لطيفو هي آهي ته جڏهن ثالث (ٽيون) جي پوري اُٺن جي تاريخ (ثالث) جي لفظ کان ٿي نڪري، جو نهايت مناسب آهي يعني ١٠٣١ھ ـ تاريخ ڪڍڻ ۾ وڏي ڪمائيت ڏيکاري آهي - معلوم ٿيو ته ساري مڪتوبات شريف حضور اقدس جي حياتي ۾ پوريون ٿي چڪيون هيون ته سندن وفات جو سن ١٠٣٤ھ آهي.

[1] هاڻي ڏسڻ گهرجي ته هي ڪتاب ڪهڙي نظر کان (حضرت مجدد الف ثاني) جي عاليشان هجڻ جو سبب خاص طور، اولوالعزم رسول صلي الله عليه وسلم جو اولوالعزم خليفو هو- رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ڪتاب يعني قرآن شريف جو خليفو ٿيندو ۽ هي ڳالهه اعتراض جهڙي ناهي جو ته هزارين ڀيرا (مڃيون) جو مجدد ڏٺو ٿي اهڙو اولوالعزم مجدد ڏٺو نه ويو (ارشاد الطالبين و تفسير روحي) ان ڪري انهيءَ جو ڪتاب به هڪ اولوالعزم ڪتاب ٿيڻ گهرجي - جنهن ۾ ڪو شڪ نه آهي

من چه گويم وصف آن عالي جناب نيست پيغمبر ولے دارد ڪتاب

[2] جهڙي طرح انهيءَ ڪتاب (حضرت مجدد الف ثاني) مشڪواة نبوة کان انوار حاصل ڪري جهان کي فيض پهچايو- اهڙيءَ طرح هي ڪتاب انوار مشڪواة ۽ قرآنيه کان ظلي طور تي منور ٿي قرآن جو خليفو مقرر ٿيو- قرآن شريف جو لب لباب ۽ انهيءَ جا عطر مجموعه جي عبارتن ۽ مضمونن جو ست جيڪي به چئو آهي سو قرآن شريف جي طبيعت ۾ آهي- ذري ذري نازل فرمايو آهي "وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ" (يعني قرآن شريف کي جو سورة سورة ۽ آيت آيت ڪري ٽڪرن ۾ ڪري ته توهان انهيءَ ماڻهن تي آهستگيءَ سان پڙهيو - هي حڪمت آسان فهم ۽ فقه کي نزديڪ ته آهي) "وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا" ۽ انهيءَ آهستو آهستو ٽڪرن (ٽوٽڪن ٽڪرن جي مدت ۾) اهڙيءَ طرح هي ڪتاب به ٽوٽڪن جي مدت ۾ آهستي آهستي حسب ضرورت ۽ حالات دين جي حڪمن جي جاري ٿيڻ لاءِ جاري ٿيندو رهيو ۽ جيئن قرآن شريف حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي وفات کان پوءِ ساري جهان ۾ مروج ٿيو- تيئن هي ڪتاب به بعد وفات حضرت خواجه امام رباني قدس سره جي هر طرف پکڙجي ويو اگرچه سندن حياتيءَ ۾ مڪرري جيڪو هو جيئن ڳنڍ رهيو - جهڙي طرح حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جو حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کي هڪ خليفو من جمله "وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ" جي تو سگهجي اهڙي طرح هن ڪتاب کي قرآن مجيد جو خليفو حڪمن جي تبليغ ۾ چئي ٿو سگهجي - قرآن ڪريم بادشاهه آهي ۽ هي ڪتاب ان جو خليفو آهي ان جا احڪام ان جا اسرار ان جا انوار سڀني جهانن ۾ پکيڙڻ ان جو ڪم آهي جهڙي طرح

---

[1] سورة بني اسرائيل رڪوع ١٢ سيپارو ١٥ "سُبْحَانَ الَّذِي" [2] سورة الجمعة رڪوع ١ سيپارو ٢٨ "قَدْ سَمِعَ اللَّهُ" جي آيت جي هن طرح آهي "وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ" يعني ۽ ان کي ٻين ماڻهن منجهان جيڪي اڃا انهن سان مليا نه آهن ۽ اهو ئي غالب حڪمت وارو آهي - (ديباچه قرآن مجيد جو تفسير ڪري ٿو نه ته اهي ماڻهو جيڪي پوءِ ايندا)

خليفو سلطان جي نربان تو ٿيو - ان جو هڪ سلطان جو هڪ توڙي اهوئي اٿا ۽ هن ڪتاب کي نسبت
قرآن ڪريم جي محصل آهي - مطلب ته هي ڪتاب محبوب ڪتاب ناهي پر هڪ عاليشان مجموعه آهي
جو اُمت محمدي کي پنهنجو دستور العمل بنائڻ لاءِ ضروري آهي - هن ڪتاب جو خلاصه ۽ غايت هي آهي ته
شريعت جي پيروي ۽ حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جي تابعداري آهي جنهن ڳالهه کي هن ڪتاب ۾
بيان فرمايو اٿائون جو هي اهوئي مطلب آهي جنهن جي نوع نقشبندي دور ڪيو - طلب جي واٽ ۾ صرف
وڃڻ قرآن شريف ۽ سنت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي متابعت ۾ گامزن ٿيڻ ۽ ڪوشش ڪرڻ
ته هر دم ساڳي ئي حاضر آهن - ڪيڏي خدا تعاليٰ جي جدوجهد جو بيان آهي - هي اهي اوصاف جيڪي اهلا
جو ذڪر آهي - هيءُ مضمون عجيب ۽ مسئلا غريب ۽ قرآني نڪتا اهڙي طرح بيان فرمايا اٿن جو هر انهن
ڪتاب کان هي ٿي پيا هن مسئلا هڪ جاءِ تي مشڪل آهن - طريقت جو سالڪ انهيءَ ڪتاب ۾
عامل ۽ شد جو هڪ ڏول سگهي ٿو ۽ غافلن کي غفلت جي ننڊ مان جاڳائي ٿو - اوقات ۽ سنت نبوي جي
پابندي جي تاڪيد ڪئي آهي سڀ ڪتابن کان انهيءَ جو هن ڪتاب جو هڪ هڪ جملو موتين کان
سان تارڻ جي لائق آهي ۽ دل جي صفحه تي منقوش ڪرڻ جي قابل - الغرض هي هڪ خطيب في المحراب
۽ تعليم واعظ آهي جنهن جو هڪ هڪ لفظ ڳهلن لعلن سان بي ڪل قيمتي آهي - سنت جي متابعت
۽ بدعت جي مخالفت جو حضرت امام رباني قدس سره جي تبليغ جو مطلب هو هن ڪتاب جي
اشاعت سان ٿيو ۽ ثبت ٿيندو - نقشبندي خاندان وارن خصوصا هن ڪتاب جي تعليم هيءَ
آهي جو ان اهل مرشد جو ڪتاب آهي - مگر افسوس جو ان تو تقاضي اهل اسلام جي لاءِ هي ڪتاب
والتعليم ۽ قدر دانيءَ جي لائق آهي ۽ سڀني کي ان تي عمل ڪرڻ ضروري ۽ لازم آهي - نقشبندي
بزرگن ۾ حضرت خواجه عليه الرحمه قدس سره جي مريد ان سان حضرت خواجه محمد درويش قدس سره
طريقت جي سالڪن لاءِ مولانا روم جي مثنوي مان لب لباب تيار ڪيو جنهن جي مطالعي کان گهڻن
فائدو ورتو ۽ حضور مجدد جي مڪتوبات شريف مان هي هن خاندان نقشبندي لاءِ
خصوصا ۽ عوام اهل اسلام لاءِ عموما هي مجموعه هڪ ناصح في الدعوة ۽ خطيب في المحراب
جو ڪم ڏيندو - هن ڪتاب جو اگر ... جا اهل فضل ۽ اهل الله ... نهايت قدر ڪري
مگر ... جو ... اعليٰ ڪتب خانن ۾ ...
... نهايت آب تاب سان قيمتي جواهرات ... نهايت ... تعظيم ۽ ادب سان ...
... جي ... جا ... جو حصو ... جي مطالعي ...

ڪامل جي طرح ان کان فيض وٺندا هوا - جڏهن به هن کي ڇڪي نيت سان مطالعي ڪيو ويندو
ارشادن کي ياد ڪندا ۽ رهيو تنهن کي به شمار ڪندا هئا - هن بالڪل شمار ڪيو هن ڪتاب
جي مطالعي کان فيض واريا - پر جڏهن ته ڪتابن جي نظامي جوڙ مانوع سهڪنڻ جو دور آيو
آهي ته هن کري ڪن صوفين ان کي عمل ڪر ٿيڻ ۽ ڏنو ۽ اڳي مطالعي کان محروم ٿي ويا هن
کري گمراهين ۾ ڦاسي ويا ۽ ٻين کي به گمراه ڪري ڇڏيائون - ضَلُّوا فَاَضَلُّوا - دنيا طلبي جو اصلي
مقصود ڏناڻو حق جوئي ۽ حق گوئي جا هن ڪتاب جو اصل مقصد هئي پيدا ٿي ويا - توحيد
رباني ۽ اعلاءِ ڪلمة الله جو هن ڪتاب جو اصلي غرض هو، اهو گم ٿي ويو - انتهى ملخصا

حضرت مجدد جي وقت ۾ ۽ ان کان پوءِ مڪتوبات شريف جي مطالعي جا شوقين هوا لفظ
لفظ شرع جي موافق ڏسندا هوا ۽ سنڌ ۾ لکڻ کي اعلى پايه جي تصنيف سمجهندا هوا ليڪن
ڪي ته وقت جي ٻين مشائخن جي ڪتابن پڙهڻ سان ۽ ڪي ان ولايت جون گڏ ويهي ويندڙ هو
جو تڪين ڪي غير شرعي ذڪر ڏسڻ ۾ ايندا هوا ٿي انهن جڏهن مڪتوبات شريف کي ڏٺو ته هن
سلسله عظمه جي برڪت سان انهن ڪم لهي ويو ۽ دل کو راڻي ٿي پئي - جو ته مڪتوبات شريف پيا
عليه السلام جو ثبوت آهي قطعي نقت ۽ حقيقت شريعت جا جا ماڻهن - ڪتاب هي حشر
جي حق ۾ هن طرح دعائون ڪرڻ ٿا هوا اَللّٰهُمَّ مَتِّعْهُ هٰذَا الشَّيْخَ الْمُعَظَّمَ - ڪي عالم ۽ اعمل ته افسوس
سان چوندا هوا ته حضرت مجدد اگر وقت ۾ پيدا ٿي هن قسم جو ڪلام ارقام فرمائي ها ته بالڪل
ٺڪر ڪري جوته ان وقت جا عالم اهل سنت ايماني جي ... ان الغي ڪلام ... جو قدر پيچير
ڪن ها - ... جو مستورن فصل پڙهي محبت وٺ گهرجي -

يه حال جڏهن گوٺ ٻر گڏ ۽ هر هنڌ ۽ خيفن مبگون ته جڏهن ڪتاب مبگو ر ويي
پڙهڻ ۽ عشق هو - آج بالڪل گهٽ آهي ته ڪري عمر ٻور دنو ته سچي - افسوس جو اهڙي
روحاني جا کي تاني جا خلفاء الهيءَ ڪتاب سبگو ريءَ جي علمن کان ۽ ... سبب طريقت جي
مخالفت جي مرض ۾ مبتلا آهن ۽ ... مريد جا ... هوءَ جنهن ڏنگهري نهايت خوش ٿيا هن
اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ ۔۔۔۔ مخدوم محمد ... ته مڪتوبات شريف جي مطالعي ڪرڻ جو
حڪم پاڻ سلطان الاولياء امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه مڪتوب ۾ ... جلد
۾ ڪيو آهي - بجنسه عبارت مڪتوب مڪتوبات جي هيءَ آهي - (مڪتوب مڪتوبات ... مطبوعه مصر ...)
وَلْيُبْقَ اَيْضًا اِلْتِزَامُ مُطَالَعَةِ الْمَكْتُوْبَاتِ ...

"— سندن ارشاد موجب اڳين بزرگن وقت بوقت ڪيترا مڪتوبات شريف پڙهيا، جن ۾ ٿيندڙ ڳجهن
شين، اهڙي ڪنهن ٻالڪ کي ضرور ذڪر ڪري ڇڏيندا هوا. مڪتوبات شريف جي تاثير ۾ گهڻن وليّن سڳورن دفتر
پڙهيا آهن جي طالبن صادقن کان ڳجها نه هوندا. ——— ڪتاب دُرالمعارف جو ملفوظ تفسير
ترجمو پنهنجي مرشد حضرت شاه غلام علي مجدّدي دهلوي قدس سره جي ملفوظات ۾ هڪ عجيب ڪتاب
لکيو آهي تنهن مان ڪي ارشاد حضرت شاه صاحب قدس سره جا هت نقل ڪيا وڃن ٿا جيڪي شايد

(١) سومر جي ڏينهن ٢٣ جمادي الاولىٰ جي حضرت شاه غلام علي قدس سره جي حضور ۾ درس
مڪتوبات جو ٿيو پاڻ فرمايائون ته ڪي معرفتون مڪتوبات شريف جون تمام اهڙيون آهن عارفن
جي سمجهه ۽ عاقلن جي عقل کان وراء الوراء (ٻاهر) آهن تنهن کانپوءِ وري فرمايائون ته مڪتوبات
شريف ۾ ڪي آيات جي معرفتن جي سمجهڻ جي باري ۾ اهڙا بيان جو مثال فارسي ان کي نفس واڱر آهي جو
تسور ۽ جاهل اڪيلو ٿي هو، و شومساري قبله شريف کي سامهون ۾ ڪلام الله المجيد ڪوئي اڳرين
سڄن ۾ رکي ٿي پيا ٿين ته اهڙي راست ٿي گفتي ڌرتي ته ايڏي منهن ۾ جانو حيرت جيو صحيح جيو
ٿو موقعي پوتا، موقعي پوتا، جي مڪتوبات شريف جي معرفتن بابت ٻيا ڪتاب ته اهڙي سمجهڻ ۽ ان فارس
جي جاهلن واڱر آهيون.

(٢) جنجر جي ڏينهن ٢٩ رمضان شريف جي حضرت شاه صاحب قدس سره فرمايو ته مڪتوبات شريف
۾ حضرت خواجه امام رباني "مجدد الف ثاني" قدس سره جن جي معرفتون بيان فرمايون آهن جن
اُمت جي ولين مان ڪنهن به بيان نه فرمايون آهن. فرمايائون ته مقامات ۽ اسرار حضور اقدس جي
۾ اختلاف ۽ مڪشوفات ۽ مقامات کي ٻين اڪابرن جي ۾ انهيءَ خلاف مثل آهي، جو هن ترڪيب
۾ واقع ٿيو آهي. — وخالف سيبويه الاخفش.

(٣) آڱاري جي ڏينهن ٨ جمادي الاخريٰ جي ارشاد فرمايائون ته جي مقامات مڪتوبات شريف ۾
حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن تحرير فرمايا آهن، ڪنهن به عارف نه لکيا آهن ۽ هيٺ آسمان
۾ ڪتاب عرفان يزداني جي باره ۾ مثل مڪتوبات شريف مجدد الف ثاني جي ٻيو ڪونهي.

(٤) دُرالمعارف جي خاتمي ۾ جو سوانح قبل تاريخ ۽ منهنجي جي آهي. — حضرت شاه غلام علي قادري
مجددي جو جي ارشاد آهي ته مٿي اُمت جي وليّن جون معرفتون حضرت امام رباني قدس سره
جي ڪلام مبارڪ مڪتوبات شريف ۽ رسالن ۾ لکيون آهن ۽ جي معرفتون خاص ڪيون سيون آهن

فائدو: — اڳين صفحي جي ٽپ ۾ معرفت مڪتوبات جي عبارت معلوم ٿي اسرار جو عبارت جي آهي نهايت ڪتوبات بالترام لازم ڪرڻ
سو مندرجه ۽ دائم تڪرار ڪي مقصود ڏنا آهن.

ٻئي ڪنهن کي اهي عطائون ٿيون آهن سي ڳجهه سان نه ڪلام مبارڪ ۾ ٿيون ليڪن ٻئي ڪنهن جي ڪلام ۾ موجود نه آهن ـ پڻ فرمايائون ته هڪ ڀيري مڪتوبات شريف جو مطالعو ڪري رهيو هئس ـ فوق الفوق کان فيض جاري ٿيو ـ پڻ فرمايائون ته حضرت مجدد الف ثاني قلم رباني آهي ـ يعني جيڪو ڪجهه پاڻ لکيو اٿن سي رب جي طرفان آهن ـ پڻ گهڻين جاين تي فرمايائون ته مڪتوبات شريف کان مطالع ڪندڙ کي اهڙو فيض ٿو پهچي جهڙو مرشد ڪامل کان ـ انتهيٰ ملخصًا

ــ قلم رباني جي تقريظ وري ڪري ٿو ـ جناب سيد محمد هاشم صاحب [illegible] جن جو جامع مڪتوبات شريف جي خطبي ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کان نقل فرمائي ته جڏهن پهريون جلد پورو ٿيو ٻئي جلد جي گڏ ڪرڻ لاءِ طالب کان نئين اجازت گهرڻ لڳا ـ پاڻ تواضع سان جواب ڏنائون ته "آئون فڪر ۾ آهيان ته خبر ناهي ته جيڪي لکيا اٿم ۽ بيان ڪيا اٿم سو درگاهه الهيءَ ۾ پسند ۽ مقبول آهي يا نه" ـ انهن فرمائڻ بعد اشاري ۽ بشارت جي لاءِ منتظر رهيا ـ پوءِ ٿي ڏينهن پڄ فرمايائون ته مون کي ڌڻي جي طرف کان معلوم ٿيو ته "جيڪي تو لکيا آهن يا جيڪي لکندين تو سڀ مقبول ۽ پسند ڪيل آهن" ۽ منهنجي لکيل مڪتوبن ۽ رسالن ڏانهن اشارو ڪري ارشاد ڪيو پيو ته "هو اسانجو جيل ۽ اسانجو بيان آهي" ۽ ان وقت انهن عاملن کي منهنجي لفظ هيٺ رکيا ۽ هڪ هڪ جي ايجاز ۽ تفصيل تي ڪيو خصوصًا انهي علم جن ۾ مون کي تردد هو ۽ مٿن جي عملن کي ان حڪم ۾ مقبول هوڻ ۽ پسند هوڻ درگاهه باري جل وعلا جي ۾ داخل ڪيو ـ

ــ معلوم ٿيو ته جو قلم حضور اقدس سلطان الاولياءِ خواجه امام رباني قدس سره مڪتوبن ۽ رسالن جي لکڻ ۾ هلايو سو سڀ الله جل وعلا وٽ پسنديده ۽ مقبول هو ـ پوءِ ڪين انهي سبب چوڻ ۾ ٿو اچي ـ امام رباني قلم رحماني قدس سره ـ

ــ سبحان الله ! جيئن حضرت رسول انور صلي الله عليه وسلم جو گفتگو مقبول هو ۽ له وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ۝ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُّوْحٰى ۝ جو ڌڻي تعاليٰ عَزَّ نواله سندن حق ۾ فرمايو ـ تيئن حضرت خواجه امام رباني قلم رحماني قدس سره کي پوري متابعت نبوي صلي الله عليه وسلم جي سبب ڪري تبعيت وراثت نبوي الله تعاليٰ انهي سنت کان نوازيو ـ ولله الحمد ـ

ــ علامه محمد مراد مڪي "قلائد الساعات" ۾ سندن مدح خواني ڪري پوءِ فرمايو ته حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره الانوراني جي شان لکڻ جي قلمن کي توفيق ناهي جهڙي

له سپاره ٢٧ سورة النجم رڪوع ١ ترجمو :- ۽ نه ٿو ڳالهائي نفس جي خواهش سان ـ نه آهي اهو مگر وحي جو نازل ڪيو وڃي ٿو ـ

سندن شان معلوم ٿئي ٿو. جيڪو سندن مڪتوبات شريف جي مطالعي ڪرڻ سان - اي مؤمن ، جن ذوق جي گهٽتائي سبب مڪتوبات شريف لڪل آهي. سگهوئي انهن جاهلن ۽ ٺڳن جي ملامت ڪئي آهي ته اهو سج جنهن ساري زمين کي مشرق کان مغرب تائين روشن ڪيو آهي ۽ سج جي روشني کي [illegible] ڪيو آهي. توهان ٻڌو آهي ته:

ان الم تر الهلال فمسانحه ⁂ لا ناس سرو ته بالابصار نه[1]

"ليڪن سگهو ذري جو لوبي لاء اهو گهٽ ايمان آهي ۽ توهان اعتراض ڪرڻ جي ڪا ڳالهه نه پنهنجي نفس ۽ ٻين وغيره سبب ته پوءِ پنهنجي نفس کي بد بخت ، نااميد ۽ بيچارو ڪري ڪان پيءِ ٿئا ۽ محشر جي ڏينهن خوار ٿيڻ جو حقدار آهي الله جل وعلا انهي غير ڪلاڪان پناهه ڏئي - انهن ڏانهن ڪن ڪرڻ بي عقلي آهي غافل ٿا ڇوڻ ۽ حاسد ٿا بڻجن - جيڪو ڇو ما انهن جنهن شي کان ناواقف ٿيندو آهي اهو ان جو منڪر ٿي پوندو آهي - رب عزوجل جو قول آهي: "بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ" ۽ پاڻ فرمايو آهي "وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ" —— جناب حسان الهند مولانا مرحوم سيد غلام علي بلگرامي پنهنجي سبحة المرجان ۾ حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره جي تعريف ۾ لکيو آهي: "وله مكتوبات في ثلاث مجلدات هي مجمع لوامع على تحرير وتراجيح سواطع على تقرير وسمعت ان عربها بعض الطلبة ولكن ما رأيت المكتوبات المعربة الموليهة"

جنهن مطلب ته حضور جن جي مڪتوبات شريف جا ٽي جلد فارسي زبان ۾ آهن سندن ظهور بيشمار قاطع حجتون ۽ علم باطني جو مخزن ڏنيا آهن ۽ مون ٻڌو آهي ته ڪن عالمن انهن جو عربي زبان ۾ ترجمو ڪيو آهي ليڪن مون نه ڏٺو آهي —— مڪتوبات شريف کي عربي زبان ۾ آفندي شيخ محمد مراد مڪي آهي، جنهن ترڪي ۾ مڪتوبات شريف جو انتخاب ڪيو ان جو نالو "الدرر المنيفه" معلوم ٿئي ٿو ۔ ۽ ان به نهايت سليس ترجمو ڪيو آهي - حالانڪ مسند ازبا رض مبرايت

"علامه نور الدين محمد بيگ اوزبڪي قدس سره عطية الوهاب ۾ آهي مڪتوب عربي زبان ۾ لکي آهي جن ۾ خفي جا اعتراض هئا - پڻ عظ الهدايت عربي ۾ ڪيو آهي - عرب جي بي گهڻو بزرگ عالمن ۽ مڪتوبات شريف جو انتخاب عربي ۾ لکيو آهي مگر ساري مڪتوبات عربي ۾ جو شيخ

[1] [illegible]

[illegible]

[illegible]

فقط عبدهٔ محمد مراد مڪي عطا ٿيو.

"علامه محمد مراد مڪيءَ، مڪتوبات جي حاشيه واري ڇاپي ۾ مڪتوبات جي آخر ۾ لکيو آهي ته حضور اقدس خواجه امام رباني قدس الله تعالیٰ سره جي خدمتگارن ۽ آثارن مان سندن شان عالي معلوم ٿئي ٿو جنهن لاءِ هنن فرمايو آهي.

إِنَّ آثَارَنَا تَدُلُّ عَلَيْنَا ٭ فَانْظُرُوا بَعْدَنَا إِلَى الْآثَارِ[1]

"خصوصاً سندن آثار مان آهي ته هر ملڪ ۾ سندن فيض جو نور پکڙجي ويو آهي ڪن مشائخن فرمايو آهي ته حضور اقدس جن وفات کان پوءِ ٻه ڪرامتون ڇڏي ويا آهن هڪ مڪتوبات شريف ۽ ٻيو اولاد امجاد. اُنهن ٻنهي جو جوان ته مون ٽئين ڪرامت ڇڏي ٿي آهي، اها ڪرامت سندن خليفا آهن جن جا حلقا طريقه حضرت امام رباني قدس سره جي اولاد جي وسيلي سان پکڙيو. تنهن سندن خليفن جي وسيلي سان پکڙيو. اهڙي طرح حضور اقدس جي اولاد جي اولاد ۽ خليفن جي خليفن کان هن دور اسان جي زماني تائين هر شهر ملڪ ۾ ڪڏهن پکڙجي ويو بلڪه هر هنڌ ڦهلجي ويا آهن. پوءِ سندن اعليٰ شان ڪهڙو زبانن ۾ هن ۾ ڪنهن دلالت ڪري جو سندن حالات ڪنهن جي اکين اڳيان واضح آهي. بس هن کان وڌيڪ ڪو احتياج ناهي. وَلَيْسَ يَصِحُّ فِي الْأَذْهَانِ شَيْءٌ ٭ إِذَا احْتَاجَ النَّهَارُ إِلَى الدَّلِيلِ

"مطلب ته جڏهن هر ڪو جاءِ دليل تي گهري ته جي ذهن ۾ ته ڪا شيءِ صحيح نه ٿي ٿي سگهي. اهڙي طرح ڏينهن به دليل جو محتاج ناهي. جنهن سان نتيجو هي جو عربي آهي عبارت ۾ سان گڏ جي آهي.

ثُمَّ قَالَ بَعْضُ الْمَشَايِخِ إِنَّ الْإِمَامَ تَرَكَ بَعْدَهُ كَرَامَتَيْنِ الْمَكْتُوبَاتِ وَالْأَوْلَادَ وَقُلْتُ وَالثَّالِثَةُ وَهُوَ الْخُلَفَاءُ الْعِظَامُ الْكِرَامُ فَإِنَّ طَرِيقَتَهُ كَمَا انْتَشَرَتْ بِوَاسِطَةِ الْأَوْلَادِ انْتَشَرَتْ أَيْضًا بِوَاسِطَةِ خُلَفَائِهِ وَكَذَلِكَ أَوْلَادُ أَوْلَادِهِ وَخُلَفَاءُ خُلَفَائِهِ وَهَلُمَّ جَرًّا إِلَى زَمَانِنَا هَذَا إِلَخ[2]

"مفتي غلام سرور لاهوري خزينة الاصفياء ۽ حديقة الاولياءَ ۾ پڻ اهو مضمون لکيو آهي ته مڪتوبات ۽ سندن اولاد پاڪ کان پوءِ هن جهان ۾ ڪرامت ڇڏي ويا آهن.

---

[1] اسان جيئون نشانيون اسان جي ڏس ڏيندڙ آهن؛ (ترجمو)
اسان کان پوءِ اسان جي نشانين کي ڏسندا ڪريو.

[2] الدرر المكنونات النفيسة معرب المكتوبات الشريفة مطبوعه مڪه ص ٣٤٨ جلد اول.

حضور اقدس امام ربّاني مجدّدُ الف ثاني

قدس سره جي حليه مبارڪ جو بيان

- حضور اقدس جو حليه مبارڪ، جو حضرت سرورِ ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي حليي مبارڪ سان نهايت مشابهت تُوري ٿو، تنهن جو هت اختصار سان بيان ڪرڻ ضروري ٿو ڄاڻان. جو تنهن سان ئي طالبن کي وڏي ڪرامت عطائي آهي - وَلِلّٰهِ دَرُّ مَنْ قَالَ اَعْنِيْ حضرت قيوم الزمان مرشدنا شاه صفي الله قدس سره في منقبته -

رو ئي پاڪش در شمائل پا نبي	آنچنان ٻُد ڪز حسنؓ ابن عليؓ
در صدف عالم چو گوهر بود او	اندر اين اعراض جوهر بود او
بعد پيغمبر در اقليم شهود	اينچنين شاهي نيامد در وجود

- سندن حليو مبارڪ طالبن کي ياد ڪرڻ ضروري آهي جنهن مان رابطو حاصل ٿيندو جو طالب لاءِ اڪسير اعظم آهي "سايه رهبر به است از راه حق".

- صاحب حضرات القدس جو ڪي تو ته حضور اقدس جن جو حليو مبارڪ هن طرح هو: رنگ اڇو، ڳاڙهاڻ مائل، سندن نوراني پيشاني ڪشادي. ڳلن مبارڪن مان ايترو نور ٿي چمڪيو جو نظر ڪرڻ وقت اکين تي وراڻي ڇانئجي ويندي هئي، نظر پوڻ مشڪل هو. سندن ڀرون ڪشاديون ڪمان وانگر طالبن جي دلين کي شڪار ڪندڙ ڏسڻ ۾ اينديون هيون. ڪاريون ۽ سنهيون. اکيون سندن ڪشاديون ڪارا اُنهن جي تمام ڪاري ۽ اڇاڻ انهن جي تمام اڇي. نڪ سندن ڊگهو ۽ سنهو هو. جڏهن ان جو تصور ڪجي ته ان جاءِ تي ڄاڻ سنهاڻ واٽ ان وحدت جي پاسي جونئي وٺي وڃي. چپ مبارڪ ان حضرت اقدس جا ياقوت مثل ۽ بدخشان جي لال وانگر چمڪندڙ هوا. ڏند مبارڪ سندن گهاٽا ۽ ڊگهي ۽ مرتب - سندن ڳلن مبارڪن تي ڏاڙهي مبارڪ جا وار ويل نه هوا - قد مبارڪ سندن پورو ۽ نازڪ اندام - سندن بدن مبارڪ تي مک ۽ مڇر نه ويهندي - سندن پيرن جي ڪڙي پٺ ڳلن جهڙي سٺي - سندن ترين ڪي پهڪندڙ - سندن پاڪ ميڪو مشڪ وانگر خوشبودار هو - سندو حضرت جي حسن ۽ جمال جو ڪوبه بيان تي آتو آهي - سندن حسن ۽ يوسفي حُسن جي خبر ٿي تولي ۽ سندن وجاهت ۽ جامعيت ڪمال الجهن جي جنهن پڏڪن ڏٺو ٿي اختيار "مَا هٰذَا بَشَرًا اِنْ هٰذَا اِلَّا مَلَكٌ كَرِيْمٌ" جو ڪلمون زبان تي آنده.

ڏسو اختصار ليو جو آهي - سورت ٻارهين سيپاري جي سورت يوسف رڪوع ۴ جي آيت شريف جو ڪو حصو آهي. سنڌيءَ ۾ مطلب آهي ته "هي ماڻهو ناهي پر هي ته ڪو بزرگ فرشتو آهي" - جو مصري عورتن حضرت يوسف عليه السلام کي ڏسي چيو.

۾ "سُبحانَ اللهُ عنا اوليٰ الله" جو صدقو جيو اذا رُءوا ذُڪر الله" گويا سندن شان ۾ وارد ٿي آهي باوجود ڪنهن جي غلبه اسلام جي شدت جي، ليڪن هڪ ٻئي کي سندن زيارت کان مشرف ٿي مسلمان ٿيا، ڪيترا فاسق فاجر سندن حضور ۾ حاضر ٿيا، شرط توبه کان مشرف ٿي وليءَ ڪاملن ۾ داخل ٿيا۔ ڪيترا اهڙا خواب ۾ سندن صورت مبارڪ جي ديدار کان مشرف ٿي، ان بعد کان شرف لهي سندن خدمت ۾ اچي آيا۔ حاضرين ذي مبارڪ خواب ۾ ئي ڏنائون ساڳي ئي لذت ائون، گهڻن کي سندن زيارت وقت خواب ۾ ذڪر حاصل ٿيندو هو۔ هڪڙي ارادو مريد جو جو ڪري حضور ۾ حاضر ٿيو، شرط سندن ديدار تي سندن سان پنهنجي قلب کي ذاڪر ڏسندو هو۔ ٻئي جاءِ تي صاحب حضرات القدس جو سيد جان محمد تاجر بخشي کان روايت آهي ته آئون تمام گهڻو حضور قدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي خدمت ۾ رهيو آهيان۔ جڏهن به سندن صورت مبارڪ ڏانهن ڏسندو هوس، ته ڏٺم سڄي سندن پيشاني ۽ ڳلن مبارڪن تي اسم الله جو چٽو نقش ليڪيل لڀندو هو۔[1]

حضرت حاجي رهبر خلق ساعي اختفاء ذاتي صحيح جناب محمد اصطفا صاحب لکهنوي سلمه الله القوي، حضور ۾ هي جو عرض ڪيو آهي:

تیرے در پہ پڑا آکر مجھے دو تیرا دیوانہ | دکھا دو پیاری صورت لطف سے مجھ کو مستانہ
رخ روشن دکھا دیں خواب میں بھی مجھکو حضرت | جمال شمع روئے پاک کا ہو جاؤں پروانہ
خمار آیا مجھے ساقی کرم کی ہو نظر مجھ پر | چھلکتا جام دیکر بنا دے مجھکو مستانہ
غلاموں میں مجھے اپنے تصور کیجئے مولیٰ | محمد آغا عطا کیجیں نہ ہرگز مجھکو بیگانہ
چنا کرتا ہوں تکے دن کو تارے شب کو گنتا ہوں | دکھا کر چاند سی صورت بنایا مجھکو دیوانہ
میرے مولیٰ میرے آقا مجدد شیخ احمد ہیں | مجھے کیا ڈر چلا جاؤں گا محشر میں دلیرانہ
تیرے روضہ پہ حاضر ہیں تیرے عطا کے طالب | نگاہ لطف ہو سب پر ملے دیدار جانانہ
نہ جائے کوئی بھی محروم ساقی تیری محفل سے | جو پیتا ہے اسے اٹھے ہو سراپا مست دیوانہ
ملا گو گر دا محمد کی طرح مرشد مجھے کامل | زبان خلق کی جیسا سنا کرتے تھے افسانہ
نہ ہو سربلند کیونکر رشک گلزار جہاں ہمدم | میرے آقا مجدد شیخ احمد کا ہے کاشانہ
بنا دو اصطفا کو مصطفا اس شکل یوسف کا | کہ ہے دونوں جہاں جسکے خریداری کا پیمانہ

مڪتوبات شريف مان راقم الحروف جو مڪتوب شريف تي تعريف هتان ئي پيش ڪري ڏيکاري

---

[1] (تحفه صفحه ٿان ٿان) ۽ جوڙ تڪيف ٻنهي جو هڪ جي آهي ذاتي جي شڪل ڪڪ سلوڪ - ١٢

جي اسرار نه جو ٻي زبان ۾ آهي - ٻيو نماز جي ملاح ۾ جو فارسي ۾ آهي -

بانگ جي اسرار ۾ مڪتوب ٻي سوئي جلد ٽيون

حمد ۽ صلوٰة کان پوءِ ڄاڻڻ گهرجي ته بانگ جا ڪلمات ستا آهن (جهڙوڪ مڪررات) اَللّٰهُ اَكْبَرُ - يعني الله جل وعلا ڪنهن عابد جي عبادت جي حاجت ناهي - اهي سڀ معنى جي لاءِ جي جملو (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) چار ڀيرا دراز ورائي چيو ويو آهي. اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ - يعني آءٌ شاهدي ٿو ڏيان ته باوجود بيهڻ جي ڪبريائي ۽ عبادت جا لائق ٻيو ڪو معبود جي عبادت جو مستحق اڪيلو حق سبحانه وتعالىٰ آهي - اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ - يعني آءٌ شاهدي ٿو ڏيان ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم الله تعالىٰ جو رسول ۽ اُهي طرف کان عبادت جي وات پهچائڻ وارو آهي - ۽ حق تعالىٰ جي پاڪ درگاهه جي لائق به اها عبادت آهي جا آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي تبليغ جي جهت کان حاصل ٿيل هجي - حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ - ۽ پڇاڙي آهن جن جي دعوت نماز ڪي فرض نماز جي ادا ڪرڻ لاءِ سڏيو ٿو وڃي - اَللّٰهُ اَكْبَرُ - يعني ڪنهن به عبادت ان پاڪ درگاهه جي لائق نه آهي - لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ - يعني اهوئي حق تعالىٰ عبادت جو مستحق آهي - اگرچه ڪنهن کان به ان درگاهه پاڪ جي لائق عبادت ٿي نه ٿي سگهي - نماز جي شان جي بزرگي هنن ڪلمن جي بزرگي مان جي نماز جي اظهار لاءِ مقرر ڪيا آهن سمجهڻ گهرجي - سلام ڪرڻ سان انهن تي ثواب پيدا ٿيندو - اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ الْمُفْلِحِيْنَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ - اي الله جل وعلا تون مونکي انهن سڀني صلي الله عليه وسلم جي مهابي فلاح حاصل ڪندڙ نمازين مان ڪري فرماءِ -

نماز جي بابت ۾ مڪتوب ٻي سوچهاس جلد اول

خدا تعاليٰ توکي سعادت مند ڪري - حمد ۽ صلوٰة کان پوءِ واضح هجي ته مڪارت کان هن ڳالهه جو اثر ڏيکاري ته انهن عمل صالحن مان جن جي ڪرڻ لاءِ قرآن شريف جي آيتن ۾ حق سبحانه وتعالىٰ بهشت ۾ داخل ٿيڻ مرتوقف رکيو آهي جا اهو عمل صالح سڀ آهن يا ڪي بعض عمل جي سڀني عمل صالح مراد آهن ته اهو هي ته تمام مشڪل آهي جو ته سڀني عملن صالحن جي بجاءِ آڻڻ جي توفيق ڪنهن ٿو ڏئي ڪي شايد حاصل ٿئي ته ٿيو باقي آهي مشڪل - جيڪڏهن مراد بعض عملن جي ته ٻي به نامعلوم آهن - انهي مقرري جي ڪا هڪ ڪا معلوم ناهي - آخرڪار الله تعالىٰ جي فضل سان دل ۾ آيو ته عملن صالحن مان مراد شايد اسلام جا پنج رڪن آهن - يعني اسلام جو بنياد آهي - جي اسلام جا پنج اصول ۽ ٿنڀ آهن، نماز، روزو، حج، زڪوٰة ۽ عامل طور ادا ٿيڻ ته اميد آهي ته نجات ۽ فلاح يعني چوٽڪارو حاصل ٿيندو - جو ته هي

[illegible] اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ [illegible]

[illegible] مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ [illegible]

[illegible] سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ [illegible] سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ [illegible]

[illegible] سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى [illegible]

[illegible] اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوٰتُ وَالطَّيِّبٰتُ [illegible] اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ [illegible] اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصّٰلِحِيْنَ

[illegible]

پوءِ جبرئيل فرمايو اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ط = (تبيين المباني في تخريج مكاتيب امام رباني) پوءِ نماز کي گهرجي ته نماز کي پنهنجو معراج بنائي ۽ نماز ۾ نهايت قرب حاصل ڪري - حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايو آهي اقرب مايكون العبد من الرب في الصلوٰة سڀ کان زيادہ قرب، جو ٻانهي کي الله تعاليٰ سان حاصل ٿو ٿئي، اهو قرب نماز ۾ ٿو ٿئي. ۽ نمازي جڏهن ته الله تعاليٰ جي در، گاه ۾ مناجات ٿو ڪري ۽ نماز جي ادا ڪرڻ وقت حق تعاليٰ جي وڏائي ۽ جلاليت جو مشاهدو ٿو ڪري تڏهن حق تعاليٰ جو رعب ۽ هيبت ان تي ظاهر ٿئي ٿي. انهي ڪري ان نمازي جي تسلي لاءِ نماز کي ٻن سلامن تي ختم ڪرڻ جو شارع امر فرمايو آهي جو حديث نبوي علي صاحبها الصلوٰة والتحية جو حڪم آهي ته هر فرض کان پوءِ ڏهه ڏهه دفعا سُبْحَانَ اللّٰهِ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ پڙهڻ گهرجي مقرر (حضرت امام رباني مجدد الفثاني) جي علم ۾ هن جو هي راز آهي ته نماز جي ادا ڪرڻ ۾ جو قصور ۽ ڪوتاهي واقع ٿي آهي انهي تدارڪ تسبيح ۽ تڪبير سان ڪيو وڃي ۽ انهي عبادتن جي ناتمام، ان لائق نه ٿي جا اقرار ڪيو وڃي ۽ جڏهن حق تعاليٰ جي توفيق سان هن ڪان ۽ عبادت جو ادا ڪرڻ ميسر ٿيو. تڏهن انهي انهي نعمت جو حمد ۽ شڪر بجاءِ آڻڻ گهرجي ۽ حق تعاليٰ کان سواءِ ٻي ڪنهن کي به عبادت جو مستحق نه بنائڻ گهرجي - جڏهن شرطن ۽ ادبن سان ڪنهن کان نماز ادائي ڪئي پوءِ ته دل سان مٿين ڪلمن پاڪن سان تقصير ۽ ڪوتاهي جي تلافي ڪجي ۽ حق تعاليٰ کانسواءِ ڪنهن غير کي مستحق عبادت جو نه ٺهرايو وڃي تڏهن اميد آهي ته اها نماز حق تعاليٰ جي نزديڪ قبوليت جي لائق ٿيندي ۽ اهو نمازي عذاب کان ڇوٽڪارو حاصل ڪندو - اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ الْمُفْلِحِيْنَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ وَعَلٰى اٰلِهٖ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ

هن مڪتوب شريف کان پوءِ نماز جي اسرارن ۽ مبتدين ۽ عامي ۽ منتهي جي نماز جي فرق جو ذڪر ۾ هڪ عجيب مڪتوب آهي، شائق ان جو ملاحظو ڪن.

٢٦٦ ء

مڪتوب ٻه سو ڇاهٺ جلد اوّل ۾ عجيب عجيب عقيدا بيان فرمايا اٿن. جنهن ۾ نماز وضوء جي فضيلت ۽ راڳ ۽ سرود ۽ نچڻ ۽ سماع کان به سخت منع فرمائي اٿن - ارادو الله ته اهو مڪتوب شريف ته پيو "مريدن کي شيخ جا ڪهڙا ادب گهرجن" انهي بعد مڪتوب انشاءالله تعاليٰ جي حياتي ۽ توفيق ته سنڌي ۾ ترجمو ڪندس. ڏي الله تعاليٰ شان منهنجون اميدون ديني دنيوي پوريون ڪري فرمائيندو - رَحِمَ اللّٰهُ عَبْدًا قَالَ اٰمِيْنًا

حضور انور حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي عبادتن ۽ عادتن ۽ بعض عقيدن سڳورن جو بالڪل مختصر بيان

وقتش همه صرف در عبادت — هر عادت اوست غرق عادت

حضور انور قيوم رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي مسعود ۽ بالاتفاق خاص الخاص عبادات ۽ ڪرامات ۽ اخلاق آهي. حضور انور جي هر هڪ شخصيت عادت آهي. هت آئون ان بابت جي فصل جو مختصر ۽ ستين تاند ذڪر ڪيان ٿو. جيڪو ڏهن ٻن عنوانن هيٺ ڪيل مان ڪري ويندو آهي.

سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جو عشق

حضور جن جي عادت بخش سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جي تابعداري هئي. جيئن ته ان بابت ڪافي ڪري اڳ ۾ به لکيو ويو آهي ته مڪتوبات شريف ۾ ڪيل ڪلمات ۾ ڪيو ويو آهي. پر هر ڪو حق سمجهي ٿو ته خاص سنت جو فضل ٻڌايو آهي. جنهن حضرت سيد الاولين والآخرين صلي الله عليه وسلم جو اتباع ڪري جو بهانو آهي. باقي جنهن رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي سنت ۽ قدم بقدم جي بالڪل اهڙي ئي تابعداري ڪئي ٿي. ڪيترا ڀيرا ٿيو ته هر سبب ڪري اتباع سبب عطا ڪيو ويو ۽ جيڪو عطا ڪيو ويو اهو ئي سبب آهي ته مقتضاي بشريت سو ڪان اتباع سنت محمدي علي صاحبها الصلوات والتحيات جو ڪٿي به ڪو ناهي واقع ٿي هوندي باقي ٿي. جن ته ڪن ڏينهن جو ذڪر آهي ته پاڻ ڪي ڏينهن تائين ديس ٻولي ۾ پاڻ ٿيا ۽ جيڪو وقت اول مسجو ۾ ان ڪري جو ترڪ سنت نبوي آهي. انهي ڏينهن کي ڪا باطني احوال هوندي ۾ ڏٺو ويو ـــــــ حضور جن جي تڏهن مبارڪ ۾ اڳ جي جو بالڪل نور ۽ نشان هوندو هو ته ان جي صفاڪو ڪانسواءِ مسجي نشان سان پاڻ ۾ ويجهو ترڪ ادب جا نشان اهو اچي ٿو ته ڪٿان ۾ گذاري آهي.

مستحب جي محبت

هڪ ڏينهن حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله عنه حضرت مولانا العهد صالح ملتاني (صاحب ڪرامات ڪبير جيڪو تقيو آهي ۽ سلسله خانداني) کي فرمايو ته پنهنجي مان ته پاڻ لونگ ڪڍي ايج. حڪم موجب پاڻ ڪجهه لونگ ڪڍي آيو. حضور جن مٿس ڳڻي ڏٺو ته اهي بقدر سنت شريف لفظ ۽ طاق نه هئا جي جيڪي ڪري رهيو آهي. اڳي جي ريت مستحب آهي معلوم اهي ته ٿيو مستحب کي الذي ڪئي سمجهيو آهي. مستحب الله تعالي جي پسنديده آهي. جيڪو ئي آئون مستحب جي ابتداءِ رعايت ۽ ڪيا تو هو ڪو مدت ته نه ٿئي تو ڪيترو ڪا ڏينهن

ڏنل مهندي بشري سنن الهدي جي حوالي بابت ترجمو آهي.

ته اوّل سڀ ڳالهين پاڻي پيو جو ته ائين ڪرڻ به مستحب آهي ـ

حضور جن جي ڪمال پرهيزگاري[1] هڪ ڀيري حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن نفلي روزن رکڻ ۾ بالڪل گهڻو توجه فرمايو حالانڪه پاڻ تازو بيماريءَ مان اٿيا هوا ۽ بدن مبارڪ ۾ ضعيف هوا، اهڙي هيئت ۾ روزو رکڻ بالڪل ڏکيو هو، جڏهن حضور انور کان پڇيو ويو ته حضرت تاهي ڪهڙو روزو ترڪيو ـ فرمايائون ته رمضان شريف جي انهن روزن مان ڪن جي قضا احتياطي طور رکان ٿو جن ۾ استنجا ڪرڻ جو اتفاق ٿيو هو ـ پوءِ پهچي والد شريف حضرت مخدوم قدس سره جو بيان ڪرڻ لڳا ته حتي الامڪان رمضان جي روزي ۾ استنجا نه ڪندا هوا جي لاچار ڪين استنجا جي ضرورت پوندي هئي ته ان روزي جي قضا ڪندا هوا. سبحان الله نعم السلف نعم الخلف ـ

پدر نور و پسر نور است مشهور ازينجا فهم ڪن نورٌ علیٰ نورٍ

ــ منقول آهي ته هڪ ڏينهن حضور جن رضي الله عنه پلنگ تي ٽيڪ ڏئي ويٺا هوا ته اوچتو هڪ ڀيري هيبت اچي بيٺا، فرمايائون ته معلوم ٿو ٿئي ته پلنگ جي هيٺان ڪو ڪاغذ پيل آهي جنهن ۾ ڪين معلوم ته ٿيو هو ته ان تي ڇا لکيل آهي ۽ ڪٿي رکيو آهي مگر پاڻ اٿي حاجت تائين دير ڪرڻ به ادب جو ترڪ ڄاتائون

قرآن شريف جو ادب[2] سلسله ذهبيه ۾ آهي ته هڪ ڀيري سنڌ جي حضور ۾ حافظ سڳوري قرآن شريف ٿي پڙهيو ـ پاڻ خيال فرمايائون ته مٿي جي هيٺان وڇائڻ وغيره زياده آهي ۽ هن ڪلام مجيد پڙهڻ واري جي هيٺان گهٽ آهي ـ ان خيال اچڻ شرط جهٽ پٽ پهچي هيٺان پيل وڇائڻ ڏيئي ڇڏيائون ـ اهـ

رياضت ۽ ــ هڪ امير ماڻهوءَ کي حضور اقدس رضي الله عنه جي احوال ٻڌڻ جو شوق هو، هڪ ڀيري وقت جي هڪ وڏي قاضي اهل فضل، صاحب علم ۽ عمل کان پڇيائين ته حضور مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن جي اوطاقي پاڙي ۾ آهن، سنڌ جي حالات کان مونکي واقف ڪيو ته صاحب فرمائڻ لڳو ته هن جماعت (اولياء ڪرام) جي حالات انسان کان معلوم ٿيڻ مشڪل آهي مگر اُتي اقرار جوان ٿو ته مونکي سنڌ جي عادات ۽ اطوار ڏسڻ سان اڳوڻن اولياءَ سڳورن جي رياضتن ۽ مجاهدن ڪرڻ تي يقين ٿو ٿئي جو ته ڪتابن ۾ اوليائن جي رياضتن ۽ مجاهدن کي ڏسڻ وقت خيال ٿيندو هوم ته هي ڳالهيون جي مريدن اجايو وڌاءُ ڪيو آهي ـ پر جڏهن مون هن

[1] السلسلة الذهبية في احوال اكابر النقشبندية المجددية مطبع مجتبائي ص٦٥
[2] روضة القيومية رڪن اول ص٦ جمار دو مطبوعه لاهور ص٢٢٩

(مجدد الف ثاني) جي حالات الڳ سان ڏني ته تڏهن هونکي يقين ٿيو ته اهي ڪتاب لکڻ ترجيح ڏيندا
بلڪه ايتري قدر، جو ان ته انهن اڳوڻن وليڻ سڳورن قدس الله تعالى اسرارهم جي حالات پوري طرح
اڻ ڏٺي شڪ حق به آيل آهي جنهن لاءِ قاضي سڳوري فرمايو جو تذڪرن جي طاقت آهي جو پنهنجن
سڳورن جي سموري حالات لکي سگهي - واقعي اهو هيون عالم ﷺ عليه ادب جهو جزاه الله عنا خير الجزاء

حضور انور جي خدمت ۾ هڪ سعادت مند جنهن جي حوالي وضوءَ جو پاڻي پهچائڻ وغيره
هوندو هو سان ڪان روايت آهي ته انهن حضور جن کي ڪنهن وقت عبادت کان فارغ نه ڏٺو سندو وضوءَ الله
ڏينهن جو قيلولي جو وقت (ٻنپهرن جو آرام جو سنت نبوي آهي) ۽ ڪجهه حضورات جو آرام ڪندا هوا
ياد رهي ته سڄي رات جاڳڻ بدعت آهي - پاڻ پنهنجن طالبن کي هميشه ذڪر ۽ مراقبي جي تعليم ۽ ترغيب
ڏيار يندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته دنيا عمل جي جاءِ ۽ آخرت جي بدلي جو مقام آهي - انهيءَ واسطي هميشه
حضوري ۽ باطن کي ظاهري عملن ۽ ادبن جي رعايت سان محڪم ڪندا رهو -

حضرات نقشبندين سڳورن جو سڀ عمل سنت جي موافق آهي

ڪن ماڻهن حضرات خواجگان نقشبنديه جي ڪتابن مان ائين سمجهيو آهي ته عمل پوري ڪرڻ جو ارشاد ڪيو اٿن حالانڪه اها سمجهه پوري ناهي خواجگان نقشبندين جو طريقو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم جي پيروي سان بالڪل مطابق ۽ موافق آهي حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جو مقام محبوبيت ۽ علو منزلت حاصل هئڻ جي باوجود هي هو جو سندن قدم مبارڪ عبادت جي گهڻائي سبب سُڄي پوندا هوا - باقي ايتري قدر ضروري آهي ته خواجگان جي طريقي جي شروعات ۽ درميان ۾ جڏهن سڪر ۽ جذبات گهڻو تعلق ٿيو ته ان ۾ سڪر ۽ استغراق سبب ثور وغيره گهٽ ٿيندي - انهي ڪري انهن الصوالزم فرضن، واجبن ۽ مؤڪد سنتن تي اڪتفا ڪيو اٿن، جڏهن سڀني ڳالهين جي باوجود عزيمت جي رعايت کي هر حال ۾ ضروري سمجهيو اٿن - هي سندن قول ۽ ڪتابن جي ڪتبن مان آهي - خصوصاً جذبات ۽ غلبات جي حالت ۾ - پر جڏهن تلوينات جي درجي کي طي ڪري تمڪين جي درجي تي پهچن ٿا ته ان درجي ۾ انهن ڪن عبادت جي ڪا به گهٽتائي نه ٿي ۽ ترقيات عاليه تائين ٿا پهچن

حضور جن جي علم فقه سان محبت

اگرچه حضور جن کي فقه ۾ مسئلن جو پورو ڏاهپ ۽ حافظو هو ۽ ڪين اصول فقه ۾ پڻ گهڻو مهارت رکندو هو، پر پرهيزگاري جي ڪمال سبب اڪثر فقهي مسئلا فقه جي معتبر ڪتابن مان تلاش ڪندا هوا ۽ انهيءَ ڪري سفر خواه حضر ۾ اهي ڪتاب ساڻ هوندا هئا جيئن مفتي به قولن کي اختيار ڪندا هوا - جيڪڏهن جواز ۽ عدم جواز حرمت جي باري ۾ فقيهن جي درميان

له سڪر: لغت ۾ مستي، صوفين جي اصطلاح ۾ [illegible] استغراق [illegible]
[illegible] تلوينات [illegible]

تعارض ۽ اختلاف ٿيندو ۽ هونئن به عدم جواز ۽ حرمت جي طرف کي ترجيح ڏيندا هوا ۽ جيڪڏهن ڪو پيچيده مسئلو پيش اچي ها ته فقيهن جي قولن جي درميان جمع ۽ تطبيق ڪرڻ تي عمل ڪندا هوا ۽ جن مسئلن ۾ حضرت امام اعظم رضي الله عنه ۽ صاحبين رضي الله عنهما جو اختلاف آهي، جيتوڻيڪ فتوى صاحبين جي قول تي ڏني وڃي ٿي ته به هو انهن مسئلن ۾ احتياطاً حضرت امام اعظم جي قول تي عمل ڪندا هوا - جيئن ته قبرن جي زيارت وقت قرآن شريف پڙهڻ حضرت امام اعظم رضي الله عنه جي نزديڪ مڪروهه ۽ صاحبين جي نزديڪ جائز آهي - انهي سبب ڪري پاڻ قبرن تي قرآن مجيد پڙهندا هوا، بلڪه حضرت امام اعظم جي مذهب جي رعايت ڪري قرآن شريف نه پڙهندا هوا ۽ فقط فاتحه پڙهندا هوا.

امامت هميشه پاڻ ڪرائيندا هوا

امامت گهڻو ڪري هميشه پاڻ ڪرائيندا هوا - خواجه محمد هاشم قدس سره صاحب زبدة المقامات لکي ٿو ته حضور جن جي هميشه امامت ڪرائڻ جو سبب ضرور هوندو - انهي ڪري مان سمجهان ٿو ته حضرت جن پاڻ سڀني ڳالهين ۾ مذهب جي متعلق ڪريندا هئا، جيتوڻيڪ شافعي ۽ مالڪي مذهب ۾ ڪوڙ پڙهڻ يا فاتحه پڙهڻ جو مسئلو آهي ۽ صحيح حديثون به انهي ڳالهه جي دلالت ڪن ٿيون، انهي ڪري ٻين مذهبن وارن امام جي پٺيان به فاتحه پڙهڻ واجب آهي ۽ حضرت امام اعظم جي نزديڪ امام جي پٺيان فاتحه پڙهڻ مڪروهه آهي - انهن ڳالهين کي نظر ۾ رکندي حنفي مذهب ۾ امام جي پٺيان فاتحه پڙهڻ جي ممانعت آهي - هن ڳالهه تي ٽنهي فقيهن جو اتفاق آهي ته جيڪڏهن فقيهن فاتحه پڙهڻ جي اجازت ڏني آهي پر انهي جو اتفاق سڀني جو آهي - جيئن ته حتى الامكان انهي طرح عمل ڪندا هئا ته سڀني مذهبن جي موافقت ٿئي، انهي ڪري اهو ضروري هو ته پاڻ امامت ڪرائين.

حضور جن جو عمل خواهه سير ۾ هجي خواهه وطن ۾، خواهه سفر ۾ هجي خواهه حضر ۾، هن طرح هوندو هو ته هر رات تهجد پڙهندا هوا ۽ ڪمال احتياط سان وضو ڪندا هوا ۽ مستحبن جي ايتري قدر رعايت ڪندا هوا جو امڪان کان زياده، رعايت نه ڪندا هئا، هر نماز لاءِ تازو وضو ڪندا هوا - پر ڪڏهن وضو نه ڪرڻ جو ذڪر نه آهي.

حضور جن جي وضو ڪرڻ جو طريقو

قبلہ ڏانهن منهن ڪري وضو ڪندا هوا ۽ پيرن ڌوئڻ وقت ڪنهن ٻئي طرف منهن ڪندا هوا ۽ هر هڪ عضوو ڌوئڻ وقت دعا پڙهندا هوا ۽ نماز لاءِ هر وقت تازو
٩٠ وضو ڪندا هئا - جيڪي ڪتابن ۽ مسائل ۾ فقهاءِ ڪرام نماز وغيره لاءِ پڙهڻ فرمايا آهن - وضو جي مسئلي ۾
وضو جي عضوو کي ڌوئڻ وقت ٽي ڀيرا مسح ڪندا هئا ۽ ٽي ڀيرا عضوو ڌوئڻ جو طريقو پاڻ ئي ڪندا هوا.

ڇڏي ڏيندا هوا جو ڪپڙن تي جا ڇنڊا پوندا آهن، ڇو ته ڇنڊن پاڻيءَ جي بارين ۾ نجاست پيل ۽
۽ طهارت پاڪ ، ڇنڊن جو تحقيق ۾ اختلاف آهي اگرچه فتويٰ طهارت تي آهي - پر پاڻ احوط تي
عمل ڪندا هوا ۽ هر عضوي ڌوئڻ مهل اهڙا ڪلمون ۽ ماثور دعائون پڙهندا هوا جي تمام
مشڪوٰة شريف وغيره ڪتابن ، حديث ، فقه ۽ ڪتاب عوارف المعارف ۾ منقول آهن - هوا
ــ وضوءَ جي ادائگي بعد جيستائين حق تعالى جي ڪنهن آستاني تي متوجه ٿي دعا گهرندا هوا ۽ مسنون پڙهندا

تهجد نماز ۽ ليلي عبادت

تنهن کانپوءِ حضور ۽ طمانيت سان نماز تهجد ادا ڪندا هوا ۽ وڏي قرائت سان پڙهندا هوا جو عبوديت جي ڪا نسوا ادا ٿيڻ بالڪل مشڪل آهي جيئن حضرت خليفة الله خواجه محمد زبير رضي الله عنه کان روضه[ل] ۾ روايت آهي ته حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن تهجد ۾ سورة يٰسين پڙهندا هوا - نماز تهجد خواه اشراق ۽ نمازن واري ۾ سورة يٰسين گهڻو ڪري پڙهندا هوا ايتري قدر جو بعضي انهن نماز ۾ اسٽي ، اسٽي ڀيرا سورة يٰسين مبارڪ پڙهي اٿن - هي سڀ ذڪر ابتدا جو آهي - آخر عمر ۾ حضور جن تهجد کانسواءِ ٻين نفلن ۾ قرآن شريف جو ختم پڙهڻ ڇڏي ماٺيون ڪندا هوا -

خود قوي تر مي شود خمر کهن — خاصه آن خمري که باشد من لدن

ــ نماز تهجد کان پوءِ مراقبو ڪندا هوا ۽ وري صبح صادق ٿيڻ تائين مسنون طرح ٿوري دير آرام ڪندا هوا جئن ته تهجد بعد ليٽڻ جي ڏوج ۾ ٿي -

فجر نماز ۽ اشراق :- صبح صادق ٿيڻ شرط تازو وضو سان فجر جي نماز ۾ مشغول ٿيندا هوا فجر جي سنت حويلي مبارڪ ۾ پڙهي پوءِ ٻاهر نڪرندا هوا ۽ سنت ۽ فرض جي درمياني وقت ۾ تسبيح ۽ تهليل آهستي آهستي پڙهندا رهندا هوا سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيْمِ - اهڙي طرح پڙهڻ ۾ ماٺيون هوا - فرض ادا ڪرڻ کان پوءِ اشراق تائين وڏي سان مراقبو ڪري ماٺ ويٺا هوندا - صبح اڀرڻ بعد ٻه ٻه ٻيون ڪن ... اشراق جي نماز پڙهندا هوا - پوءِ تسبيحون ۽ ماثوره دعائون جي ان وقت جي متعلق ۾ وارد ٿيون آهن پڙهندا هوا - پوءِ حويلي مبارڪ ڏانهن تشريف فرمائي اهل عيال ڏانهن متوجه ٿيندا هوا ۽ خانگي امورن ۾ مشغول ٿيندا هوا - تنهن کان پوءِ خلوت ۾ ويهي قرآن شريف جي تلاوت ڪندا هوا - تلاوت کان پوءِ طالبن جي حالات دريافت ڪندا هوا ۽ انهن کي گهراڻي ڪندي

ل روضة القيومية رڪن اوّل مترجم اردو مطبوعه لاهور ص ٢٣٢ -
[illegible]

حالات پيدا ٿيندا هئا ـ خاص طالبن کي گهرائي تائين اسرار ۽ معرفتن جي بيان کان مشرف فرمائيندا هئا.

حضور جن جا اسرار عاليه ٽي قسم آهن

حضور جن کي هڪ قسم اسرار جو اهو عطا ٿيو جنهن کي پاڻ هرگز دل تان زبان تي نه آندو اٿن ـ خواه سندن ڪو محرم راز هجي يا غير محرم راز، ڪنهن سان به بيان نه ڪيا اٿن. جيئن ته خواجه حسام الدين احمد قدس سره ڏانهن هڪ مڪتوب شريف ارقام فرمايو اٿن جنهن ۾ ظاهر آهي ته ڪيئن اهو قسم اظهار ڪرڻ کان انهي منع ٿيل "وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي"[1] جو مصداق اهو قسم آهي. ٻئي قسم ۾ اسرار حقائق مقطعات قرآني متشابهات آيات قرآني آهن، جن کي اشاري سان بيان ڪرڻ بدڪان مشڪل ٿي پئي. فقط هڪ پوري متشابهات قرآني مان رکوع جي معنيٰ، سا به گهڻي ڪوشش سان پنهنجي فرزند جگر گوشه حضرت خواجه عروة الوثقيٰ رضي الله عنه کي ٻڌائي اٿن جيئن گذريو. ٻيو قسم خاص ماڻهن کي خلوتي جام ۾ گهرائي ڏي ري بندگي بابت ماڻهن بيهاري بيان ڪري ٻڌائيندا هئا جي اتفاق سان ڪو اغيار سندن مجلس خاص ۾ اچي ويهي رهندو هو ته تقرير جو رنگ ڦيرائي ڇڏيندا هئا. البته سندن اولاد مان يا خليفن مان ڪو ڪين عرض ڪندو هو ته هن قسم جا اسرار تحرير فرمايو، انهن جي عرض تي ڪي اهڙا اسرار به خاص پيرايه ۾ تحرير فرمايا اٿن، مگر انهن کي هر ڪو هرگز نه سمجهي سگهندو ـ جڏهن تقرير فرمائيندا هئا ته هن ٻڌندڙن تي هڪ عجيب حالت طاري ٿيندي هئي ڪي ان اهڙو سڪر ۽ حضوري نصيب ٿيندو هو جو لڳ ڪلاڪ ٻاهر آهي مجلس ختم ٿيڻ تي جڏهن اهي ٻاهر نڪرندا هئا ته انهن کي معلوم ٿيندو هو ته جڻ ڪ ميخاني مان بي هوش ٿي نڪتا آهن ـ

حضور جن جو اولاد امجاد قدس الله تعالى اسرارهم ۽ سندن پياسي مريد هئا، اهو ذوق ۾ رهندا هئا ته ڪڏهن وقت ايندو جو حضور جن دري ۾ گهرائي اشامشتاق کي خاص ۽ اسرار ٻڌائيندا ـ

از دل نرود لذت حرف دل او　　　　در بيست که از گوش برون نتوان کرد

ٽيون قسم اهي اسرار ۽ معرفتون آهن جي مڪتوبات شريف ۽ رسالن ۾ موجود آهن ۽ ٽيون قسم به جيڪي هن پاڻ زبان در فشان سان فرمائيندا هئا ته معرفتن جو هڪ پورو لباس ٿيندو هو. يا هن طرح چئجي ته جيڪي پاڻ زبان مبارڪ سان فرمائيندا هئا حال هو ۽ جو قلم سان تحرير فرمائيندا هئا قال هو ـ يا ائين ته جيڪي ارقام فرمايا اٿن سا معرفت آهي جيڪي زباني فرمايا اٿن سو القائي نعمت ۽ عطائي نعمت آهي جو ته جيڪي فرمائيندا هئا ته ٻڌندڙن کي انهي نعمت جو القاءِ ٿيندو هو ـ

---

[1] اشارو سيپاره ١٩ سورة الشعراء رکوع ٢ جي آيت ڏانهن آهي ... ترجمو: ۽ تنگ ٿئي ٿو منهنجو سينو ۽ نٿي هلي منهنجي زبان، پوءِ پيغام موڪلي هارون کي ـ

بہ — معرفت جا اسرار بيان ڪرڻ ۾ سنڌن طريقو هي هو ته جيستائين صبح صادق جو اثر
مٿن انجو ڪشف نه ٿيندو هو تيستائين رکو ٿو نه عنديءَ جي زور ۾ انجو بيان نه ڪندا هوا، هڪ ڀيري
اجمير شريف جي منازل ۾ حضرت شيخ عبد الحق جي فرزند شيخ نور الحق ڪان حضرت يعقوب جو حضرت
يوسف على نبينا وعليه الصلوٰة والسلام سان محبت هوڻ جو باعث پڇيو. پاڻ فرمايائون جڏهن ڪشف
صريح ٿيندو جواب تفصيل سان ڪندس. جڏهن شيخ نور الحق موٽي ويو. خواجه محمد هاشم کي فرمايائون
ته ڳجهي رمز جي جواب ڏيڻ منهنجو قاعدو ناهي. اميد ته هن مسئلي جو جلد ڪشف صريح حاصل
ٿيندو. ٻئي ڏينهن ۾ توجه جي نماز کان پوءِ مسرت ۽ قلم کڻڻ کان پوءِ فرمايائون "مونکي حق سبحانه وتعالىٰ هن
مسئلي جو تحقيقات تفصيل سان عطا فرمايو آهي". پاڻ مڪتوب ۾ شيخ موصوف ڏانهن موڪليائون.
حضور جن جي هڪ مخلص خواجه محمد هاشم کي چيو ته حضور جن هن مڪتوب شريف ۾ هن جو
خصوصيت سان خاص رمز ۽ اشاري سان ذڪر فرمايو آهي. شيخ صاحب وٽ وڃڻ وقت اهي ڳالهيون
سان آهي رهنت ٿو ٿي ڪي مبادا شيخ صاحب حضور جن جو مڪتوب شريف انهن کي پڙهي ڏيڻ ڪري طرح
قيل وقال جو دروازو کلي پوي. تنهن تي خواجه محمد هاشم حضور ۾ مٿيون مضمون عرض ڪيو. پاڻ
فرمايائون ته اهڙي ڳالهه آهي. هنن جي ظاهر ٿيڻ جي صورت ۾ دوستن کي خطرو آهي. خواجه
صاحب عرض ڪيو ته بقية النخل وارو قصو جنهن مان خمير طينت جي راز جو اشارو آهي"
پاڻ مسڪي ٿورو مسڪرائي جو ڪري مٿو مبارڪ ڪيو ۽ هي بيت پڙهيائون:

يارب آن غنچه خندان که سپردی بمنش — می سپارم بتو از چشم حسود چمنش

لب — حاصل ڪلام پاڻ انهيءَ طرف ڪو توجه نه فرمايائون. حفظ الٰهي جي برڪت سان اهو
رهيا جڏهن ته اهو مڪتوب شريف خلق ۾ شايع ٿيو جنهن ڳالهه جو خطرو هو ظاهر ۾ نه آيو. هي به
سنڌن هڪ وڏي ڪرامت آهي.

حضور جن جي طالبن کي هدايت

پاڻ طالبن کي اسرار ۽ معرفتون ٻڌائيندا هئا ۽ استعداد موافق ڪين نسبت ۽
فيض عطا ڪندا هئا. جيڪي طالبن جي دلين ۾ ارادا هوندا هئا تن
تي جو بد احوال باطني ظاهر ٿيندو هو ان کان انهن کي واقف ڪندا هئا. سيني کي سنت محمدي
صلى الله عليه وسلم جي تابعداري، ذڪر جي هميشگي، حضور، مراقبي ڪرڻ ۽ حال باطني جي نگاهه
لاءِ تاڪيد ڪندا هئا. فرمائيندا هئا ته جيڪڏهن دنيا ومافيها ۾ هڪ ذرو به جو حق سبحانه وتعالىٰ
جي رضامندي موافق معلوم ٿئي ته ان تي عمل ڪريو ته هن کي غنيمت ڄاڻو، ... جو

مثال هن طرح سمجهڻ گهرجي ته هڪ شخص جڏهن ڪنهن جي بدبوءِ کان نفرت ڪري، جو ان جي بدن تي ٿوري ڪپڙي ۽ عبادات جي
عوض ۾ روح ۾ ٿو حاصل ڪري۔

ڪلمي طيب جي تعريف

ڪلمه طيب ـ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ جي متعلق فرمائيندا هوا ته هن وجهان ۾ ڪلام محفوظ جي پاسي ۾ آهي ـ هن جي مقابلي ۾ جيڪا هن سان وجه ان ڪلمي جي اڳيان هڪ قطري جيترو به ٿي ٿو ته به غنيمت آهي پر هڪ قطرو جو هڪ سمنڊ کي ڪيئن سگهي ـ هي ڪلمو طيب ڪمالات ولايت ۽ نبوت جو جامع آهي ـ جانهن تائين ته ڪانه ڪو هن ڪلمي پڙهڻ سان بهشت ۾ ڪٿي داخل ٿيو ـ مَنْ قَالَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ۾ معلوم ٿيو آهي ته جيڪڏهن هن ڪلمي جي بدلي ۾ حق سبحانه وتعالىٰ ساري جهان کي بخشي ۽ بهشت به نصيب ڪري ته به شڪر ادا ڪري نه سگهي ٿو ـ جيڪڏهن هن ڪلمي جو ٿورو به ڪنهن کي نصيب ٿئي ته جيڪو سمورو وجهان ابد الآباد تائين آباد ۽ دائمي رهي ـ جيڪڏهن آهي ته هن ڪلمي جي برڪت ڪٿي ـ هن ڪلمي جي سنڌ ۽ ٻين جي قدر ۽ ٻئي جي جيترو قدر ۽ پڻ هن ڪلمي جي صاحب هئڻ جي ڪري جو هو اڳ ۽ ان جي برڪت پهچندي ـ پڻ پاڻ فرمائيندا هوا ته ذڪر جي اعتقاد ۽ مقصد جي ڪري جي معلوم ٿو ٿئي سگهي جو هڪ شخص گوشه نشين ٿي ويهي هيءَ ڪلمو طيب پڙهي ۽ اهڙي طرح جو ٿي ٿو ـ پر حياتي جو سمورو وقت سڌو ان حاصل ڪرڻ نه ٿيون ٿيون۔

پاڻ طالبن کي تقويٰ جي متعلق ۽ ان جي سنت جي ڪرڻ جي تاڪيد ڪندا هوا فرمائيندا هوا
ته دين جي هن شرع شريف جي احڪامن جي تحقيقات ڪئي آهي ته هيءَ حُڪم سنت ۽ ان تي عمل ڪرڻ ۽ هن تاڪيد ڪرڻ آهي جيڪي ٻئي جي رستي جو ٿئي ۽ سو محبوبِ رب العالمين صلّى الله عليه وسلّم جي وقت ۾ ان جي زمانو پيو ته جو واقعو هو ۽ هڪڙي ڏينهن بدعت ۽ فسق ڪري هن زماني ۾ ڪڏهن به اڄ آهي ـ انهيءَ ڪري سنت نبويه على صاحبها الصلوٰة والسلام جي اتباع جي سوچ رکڻ ۾ گهرجي ۽ پاڻ هن سڀ جو وقت ۾ مشغول آهي پڻ فرمائيندا هوا ته اولياءِ ڪرام قدس الله تعالىٰ اسرارهم جي ولايت جي ڪري ۽ درجي کي پهچڻ لاءِ مجتهدن جي تقليد ۾ عام مسلمانن کان جدا ناهن جو ڪشف ۽ الهام هن باب ۾ ڪو به فائدو نٿو ڏئي آهي اوليائن جو ڪشف ۽ الهام اسرار خفيه ۽ مخفيه جو آهي پر حرمت ۽ حلت شرعيه جا مسئلا ناهي جو ڪشف ۽ الهام سان سمجهيو آهي۔

ذوالنون مصري رحمة الله عليه ۽ حضرت بسطامي رحمة الله عليه ۽ حضرت جنيد بغدادي رحمة الله عليه ۽ حضرت شبلي رحمة الله عليه ۽ ٻيا اصحاب صوفي قدس الله تعالىٰ اسرارهم ان مان

مجتهدن ۾ "حضرت امام اعظم، امام شافعي، امام مالڪ، امام احمد بن حنبل جا مقلد
ٿيا ۽ انهن جا تابع رهيا آهن ۽ باقي انهن اوليائن ڪرام کي هيءَ فضيلت حاصل آهي يعني هو
ارباب ڪشف ۽ مجاهدي ۽ تجليات ۽ ظهورات جا آهن ۽ محبوب حقيقي جي ... اللهه جي ليڪ
محبت بيان عشق ۽ ما سوي الله کان جدا ٿيا ... غيرت ۽ غيريت کان آزاد ٿيا آهن جي
حاصل اٿن ته انهي ڪانڌ جي واصل آهن ... ڪانڌ عالم ۾ ... ۽ بالخصوص ... آهن
... انهن جو ... قدم نسبت ما سوي آهي ... قدم ... النفس ڪانڌ ... الهي ... نور
الهام ... انهن جو ڪلام ... آهي ... مجتهدن ... اجتهاد ... تابع آهن ...
۽ معرفت ۽ مواجيد ۾ ... الهام ۽ فراست جا تابع آهن - جناب حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رحمة الله
کان منقول آهي ته ... معرفتن ۽ اسرار بيان ڪري ... الهي ... حضرت خضر عليه السلام
جو ... ٿيو ... اسرائيل ... محمدي ... حضرت شيخ قدس سره جي
عبارت ... مذهب ... حضرت خضر ... آهي ... مذهب ...
۽ معرفتن ... امام ... خصوص ... الله ... معرفتن ته انهن جو ...
نتيجو ... آهن ... غرض ... آهي - ... موجود آهي ...
تا ... جيڪو ... خدمت ... قدر ... اصل
... مقصود ... آهي ...
شريعت ... شريعت کان ... آهي ... قياس ...
... شريعت ... صاحب معرفت جو آهي ... شريعت جي محبت زياده هوندي ...
قدر معرفت زياده ... شريعت کان ... معرفت کان ... آهي ... اهو ...
... آهي ... حقيقت ... استدلال
آهي ... آهن ... آهي ... حقيقت ...
... حقيقت ... الحقيقت ... (... ملخصا)

حضور جن جي مجلس مبارڪ ۾ ڪا ڳالهه ٿيندي هئي وغيره

حضور انور جي مجلس مبارڪ ۾ ڪڏهن ... هوندي هئي سنت
مجلس مبارڪ ۾ ... جي ... غيب جون ... طرح نه ٿيندي
هئي ... ڪهڙو ... حضور جن ... غالب
هئي ... احوال ... باوجود ... ظاهر ... ڪن

ته ڪنهن شخص جو جوتن جي کڙڪي يا ڪو آواز ڪانه ظهور ۾ نه آيو ۔

گفت پيغمبر که هر که سر نهفت　　زود گردد با مراد خويش جفت

دانها چون در زمين پنهان شود　　سر شان سرسبزي بستان شود

۱؎ حضور جن جي چهري مبارڪ تي ڪڏهن ڪڏهن آواز ڪانسواءِ صرف لڙڪ ڏسڻ ۾ ايندا هئا ۽ رقت بيان ڪرڻ وقت سندن اکين ۾ اکڙين مبارڪن تي حد ڪان زياده سرخي نظر ايندي هئي ۔ حضور جن جي گفتگو مان حاضر مجلس جي دلين تي الٰهي محبت جي گرمي ظاهر ٿيندي هئي ڪنهن فرمايو آهي

پير تابستان خلقان تير ماه　　خلق مانند شب اند و پير ماه

۲؎ جيڪڏهن ڪو اهڙو ڪري حضور جن جي مجلس ۾ ايندو هو ته انکي اهو جواب ملي ويندو هو ۽ ان جي ضرورت اهڙي نه پوندي هئي ۔

اي لقاءِ تو جواب هر سوال　　مشکل از تو حل شود بي قيل و قال

۳؎ پاڻ اشراق جي نماز خلوت ۾ پڙهندا هئا ۔ بعد ۾ مجلس کان فارغ ٿي حويلي مبارڪ ڏانهن تشريف فرما ٿيندا هئا ۔ تهجد جي ماڻي الله ڪا ٿي فرمائيندا هئا ۔ سمورن درويشن ۽ فرزندن کي، جو ڪجھ موجود هوندو هو ورهائي ان جي سر پاڻ پهچائيندا هئا ۔ جيڪڏهن ڪو به درويش يا ڪو خادم يا فرزند حاضر نه هوندو هو ته انهن جو حصو رکائي ڇڏيندا هئا ۔ ڪڏهن ڪا نوع ماڻهن ۽ دعائن جون وقتائتيون مقرر آهن پڙهندا هئا ۔ آخر عمر مبارڪ ۾ پاڻ خلوت ۾ رهڻ اختيار فرمايائون ۽ گهڻو ڪري هميشه روزي ۾ رهندا هئا ۔ ڪڏهن به خلوت خاني ۾ ڪاٿي فرمائيندا هئا ۽ ڪڏهن ڪان پوءِ سورة فاتحه پڙهڻ جو رواج مشهور آهي، پر پاڻ اهو عمل نه ڪندا هئا جو صحيح حديث ۾ اچي ڪري به جو ذڪر ناهي ۔ جڏهن ڏينهن پاڻ اتفاق سان روزو نه ڪندا هئا ته ٿي ڪان اڳ لاءِ نور و طعام تناول فرمائيندا هئا ۔ ڪذا في المسلسة ۔ ٻيو ته اصل ڪانه ڪندا هئا ۔ تمام اوريائن جي باوجود فرمائيندا هئا ته جاڪي بلڪه سرور دين ودنيا صلي الله عليه وسلم جو ڪمال اتباع ميسر ٿي نه ٿو سگهي ۔ پر پاڻ فرمائيندا هئا ته شيخ عارف کي ملڪيت کان بشريت ڏانهن آئي انهاڪا آهي ۔ روضه ۾ آهي ته حضور انور رضي الله عنه جن پن ڏينهن کان ڪجهه تناول فرمائيندا هئا ڊگريون وري ايتري قدر سنهيون جو هڪ سير مان سٺ ٿي سگهن ۔ حضور جن کي ٻڪري ريڊ ۽ دنبي جو گوشت گهڻو وڻندو هو ۔ جڏهن نه ڪباب دسترخوان تي موجود رهندو هو ۔ پاڻ بالڪل

۱؎ روضة القيوميه رڪن اول ترجمه اردو مطبوعه لاهور ص۲۲ ۲؎ المسلسة ص۹۲ مطبوعه
۳؎ روضة القيوميه رڪن اول ص۲۲۵ مطبوعه لاهور ۱۲

عجز ۽ نياز سان ڪاڌو تناول فرمائيندا هوا ۽ ٻنهي طالبن کي نياز ۽ ادب سان ڪائڻ لاءِ تاڪيد ڪندا هوا. ڪائڻ وقت وهڻ جي صورت بہ سنت نبوي موافق هوندي هئي. ٻن پهرن جو ڪاڌو کائي پوءِ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم مطابق ٿورو آرام ڪندا هوا.

نماز اڳين (ظهر) ۽ نماز زوال

حضور جن جو بانگو سڳورو اڳين نماز لاءِ بانگ اول وقت ۾ ڏيندو هو بانگ بعد شرطاني وضو سان ٻي سنت زوال جا ادا ڪندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته جناب حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جن هميشه هن جي رماني ڪان وٺي جنت جي وقت تائين اها سنت ڪڏهن بہ نہ ڇڏي آهي. اڳين نماز ۾ ڪڏهن قرأت طوال مفصل ۽ ڪڏهن قصار ڪندا هوا. سنت زوال ڪان پوءِ چار رڪعتون سنت پڙهي پوءِ ظهر جو فرض ادا ڪري بہ رڪعتون سنت پڙهندا هوا. جو اهڙو نيم آهي ته حضور جن جي درگاه شريف اڪثر صوفي عالم سڳورن حافظ ۽ سڳورن پڙهيل گهڻي طرح رهندا هوا جن کي نگرانن ڪاڌو ملندو هو آهي ته نماز ظهر کان پوءِ حافظ ڪان قرآن مجيد جو سيپارو ٻڌندا هوا تنهن بعد پڙهندڙن کي سبق پڙهائيندا هوا. اه

له هن نماز کي سنت زوال يا صلواة الزوال يا نماز في الزوال بہ چوندا آهن بعد پڙهن نماز جي ڏاڍي فضيلت ذڪر ٿيل آهي. هي نماز زوال (منجهند جي لڙڻ) کان پوءِ چار رڪعتون نماز نفل پيشيني جي جيئن رڪعتن سنت مؤڪد کان سواءِ پڙهي ويندي آهي. جونڪ عام شيخ جي ڪتابن ۾ هن نماز جو بيان مفصل نہ آهي اڪري ڪي ماڻهو هن نماز کي چار رڪعتون سنت مؤڪدہ ظهر جي سمجهندا آهن، ذالڪ خلاق التحقيق. علامه حضرت شيخ عبدالوهاب شعراني ڪشف الغمة عن جميع الامة جي جلد اول فصل في صلواة الضحي ۾ لکيو آهي: وكان صلي الله عليه وسلم يقول "صلواة الاوابين اذا رمضت الفصال" وهو مقدار ارتفاع الشمس من المشرق قدر ما يكون ارتفاعها وقت العصر من جهة المغرب. وكان كثيرًا ما يصليها صلي الله عليه وسلم في هذا الوقت ركعتين ثم يتمهل الي قريب من الزوال فيحرم بصلواة الزوال اربع ركعات وكان انس رضي الله عنه يقول "رأيت رسول الله صلي الله عليه وسلم يصلي قبل نصف النهار اربع ركعات ويصليها بعد الزوال ثم يصلي سنة الظهر." والله تعالى. كشف الغمة عن جميع الامة فصل في صلواة الضحي جلد اول

ع محقق زمان مشفق مهربان سيدنا حضرت قبله عالم شيخ محمد ٻي مدظله جي ضرورة موجب عمدة العلماء زبدة الفضلاء حضرت مولانا مولوي ٻخمد الدين صاحب ترتي ڪيو يا سي مدظله جي ترتيب ان مسئلي تي زيادہ تحقيق لاءِ جيڪو درج ڪئي وڃي ٿي.

ســـوال

چار رڪعتون زوال جون نفل جي يا رڪعتون سنت راتبه کان سواءِ ٻيو مستقل نفل آهي يا اهي چار رڪعتون سنت راتبه آهي. جيڪا آهن زوال وار وقل مستقل ٻيو آهي ته پوءِ ابردوا بالصلواة الحديث جو مقصد ڇا آهي بينوا توجروا

جـــواب

ان مسئلي ۾ اختلاف آهي پر مختار قول زوال وارن نفل جو مستقل ٻيو نفل آهي جيئن حضرت محقق شيخ عبدالحق دهلوي اشعة اللمعات شرح مشڪواة جي باب السنن وفضائلها جي فصل ثاني ۾ عن ابوب الانصاري قال قال رسول الله صلي الله عليه وسلم اربع قبل الظهر ليس فيهن تسليم تفتح لهن ابواب السماء رواه ابوداؤد باقي حاشيا

نماز وچين | وچين ۽ عصر وچين نماز پڙهڻ [illegible] اول وقت ۾ پڙهندا هوا فرض کان پوءِ چار رڪعتون سنت [illegible] پڙهندا هوا [illegible] چار رڪعتون نفل وچين يا اوابين نماز وچين کان وٺي [illegible] نماز تائين طالب سالڪ [illegible] مراقبي ۾ گذاريندا هوا. فجر ۽ وچين نماز کان پوءِ [illegible] ۾ طالبن جي احوال تي نظر متوجه ٿيندا هوا. [illegible] نماز وچين کان پوءِ حلقو [illegible] حضرت خواجه امام محمد معصوم عروة الوثقيٰ رضي الله عنه جو تابع [illegible] حلقي ۽ مراقبي جي [illegible] طالبن کي توجه ڏيندا هوا [illegible] تائين وچين کان پوءِ حلقي [illegible] جو [illegible] قاعدو ۽ حضرت مجدد الف ثاني جي مڪتوبن [illegible] مقرر ڪيو ويو. اهه — جواهر مجدديه ۾ آهي ته بعضي وچين نماز کان پوءِ طالب سالڪ ختم خواجگان پڙهندا هوا ۽ حافظ صاحب کان صحيح قرآن شريف ٻڌندا هوا. اهه

[illegible] الکمال [illegible] کان [illegible] توجه [illegible] آن [illegible] رکعت [illegible] سنت [illegible] يا [illegible] وقت [illegible] زوال [illegible] بعد [illegible] الزوال [illegible] فضيلت [illegible] الرواتب [illegible] باب ما جاء في الصلوٰة عند الزوال [illegible] عبد الله بن السائب [illegible] رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يصلي اربعا بعد ان تزول الشمس قبل الظهر وقال انها ساعة تفتح ابواب السماء واحب ان يصعد لي فيها عمل صالح [illegible] حديث حسن غريب [illegible] شيخ عبد القادر [illegible] النوافل [illegible] الصلوٰة [illegible] الزوال [illegible] غنية الطالبين [illegible] طلوع الشمس [illegible] صلوٰة الضحى [illegible] ابواب السماء [illegible] الزوال [illegible] ركعات [illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] بعد الزوال [illegible]

[illegible] نماز [illegible] رکعتن [illegible] مستقل [illegible] الصلوٰة [illegible] الحديث [illegible] هذا ما ظهر لي في هذا الباب [illegible] الفقير محمد [illegible] الدين [illegible] (هذا هو الحق [illegible] الفقير [illegible])

[illegible] مفصل [illegible] طوال المفصل [illegible] اوساط المفصل [illegible] قصار المفصل [illegible] البروج [illegible] اوساط المفصل [illegible] قرآن شريف [illegible]

نماز شام نماز شام يعني مغرب جي نماز جيڪا هن جهڙي نه ٿيندي هوندي نه اوّل وقت ۾ ادا ڪرڻ [illegible] هوا ۽ شام جي نماز کان فارغ ٿي ڏهه ڀيرا لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لَّا يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ پڙهندا هوا ۽ پوءِ ماثور دعائون به ادا ڪندا هوا ڪما في الروضة[1] سنت ادا ڪرڻ کان پوءِ ڇهه رڪعتون ٻه ٻه ڪري ڇهه رڪعتون نماز اوابين جي پڙهندا هوا هن نماز ۾ گهڻو ڪري سورة اخلاص پڙهندا هوا.

سلسلي ۾ آهي ته سنت ۽ فرض جي وچ ۾ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ[2] جي پڙهڻ کان وڌيڪ دير نه فرمائيندا هوا.

نماز سومهڻي سومهڻي جي نماز افق کان بياض لهڻ وقت پڙهندا هوا جو ته حضرت امام اعظم رضي الله عنه جي مذهب ۾ شفق مان مراد اهائي بياض آهي. اوّل چار رڪعتون سنت ادا ڪندا هوا ۽ چار رڪعتون فرض پوءِ ٻه رڪعتون سنت تنهن کان پوءِ وري چار رڪعتون سنت پڙهندا هوا ۽ انهن پوين رڪعتن ۾ هيٺيون سورتون پڙهندا هوا. الٓمٓ سجدة. سورة اِنَّا اَنْزَلْنَا. قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ. قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ. جيڪڏهن وقت سنت ۾ الٓمٓ سجده ۽ تَبَارَكَ الَّذِيْ نه پڙهندا هوا ته پوءِ وتر کان پوءِ دخان يا [illegible] سورتون ڪڏهن ڪڏهن پڙهندا هوا ۽ [illegible] ان ئي طرح پڙهندا هوا. وتر جي پهرين رڪعت ۾ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى ٻي رڪعت ۾ قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ ٽين رڪعت ۾ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ پڙهندا هوا. دعاءِ قنوت حنفي سان قنوت شافعي به گڏ ڪري پڙهندا هوا وتر کان پوءِ ويهي ٻه رڪعتون نفل به ادا ڪندا هوا. پهرين رڪعت ۾ اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ ٻي رڪعت ۾ قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ پڙهندا هوا. ڪڏهن ڪڏهن انهن ٻن رڪعتن ويهي پڙهڻ وارو ثواب اڌ ٿيندو هوا ۽ فرمائيندا هوا ته حقيقت ۾ انهن ٻن رڪعتن جي بابت ۾ اختلاف آهي ۽ وتر کان پوءِ ٻه سجدا ڪرڻ جو مشهور آهن ياڳن نه ڪندا هوا جو ته علمائن انهن جي ڪراهت جي تصريح ڪئي آهي.

---

(۱) مثل ڪتاب ص ٣ زان) سورتون قصار المفصل آهن.

(فائده) طوال طول جي زبر سان جمع طويلة جو آهي اهڙي طرح قصار قاف جي زير سان جمع قصيرة جو آهي ۽ اوساط جمع وسط جو سين جي زبر سان اهي طوال ۽ قصار جي درمياني سورتون آهن اوساط المفصل چيو آهي گهڻن سورتن جي فصل جي ڪري انهن سورتن کي مفصل چيو آهي (ڪذا في حاشيه نور الايضاح)

(حاشيه ص ٣٦٣) له روضة القيوميه رڪن اول مترجم اردو مطبوعه مطبع لاهور ص ٢٢٩

(حاشيه ص ٣٦٣) له رڪن اول مترجم اردو مطبوعه مطبع لاهور ص ٢٣٠

[2] سلسلة الذهبيه مطبوعه مطبع مجتبائي دهلي ص ٣٣ (باقي ص ٣٦٦)

[illegible]

وتر جو وقت

وتر ڪڏهن اول رات ۾ ادا ڪندا هوا ۽ ڪڏهن تهجد کان پوءِ پڙهندا هوا. جي اول رات ۾ وتر ادا ڪندا هوا ته پوءِ تهجد بعد الوتر ورري نه پڙهندا هوا. جيئن بعضي صوفين کان آهي ته جناب حضرت رسالت پناه صلي الله عليه و آله و اصحابه و سلم جن فرمايو آهي ته ڪ رات ۾ ٻه وتر ناهن. پڻ پاڻ فرمائيندا هوا ته انهي سمهڻ وقت نيت ڪري ته وتر پوئين رات ۾ ادا ڪندس. انهي نيت بعد وتر ادا ڪري ته پوءِ ڪراما ڪاتبين انهي اعمال ناميءَ ۾ جاڳڻ ۽ ٻئي نماز لکن. انهي سبب ڪري جيڪو تهجد لاءِ سگهي ته وتر پوئين رات ادا ڪرڻ گهرجي ۽ انهي سڳي تقرير مان ظاهر بعض مائٽن اهوا وتر کي اول رات پڙهڻ ۽ پوئين رات پڙهڻ ۾ حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي تابعداري ڪا فضيلت بي ڳاله نظر ۾ رکڻ نه گهرجي. جو ته ڪا به فضيلت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي متابعت سان مٽ نه ٿيڻ آهي آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن وتر ڪڏهن اول رات پڙهندا هوا ۽ ڪڏهن پوئين رات. آئون پنهنجي سعادت هن ۾ ڄاڻان ته جيڪو ٿورڙو سڀ ڪم ۾ حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي شان مشابهت حاصل ٿئي پوءِ اگرچه بحسب صورت جي هجي، مان بعض سنتن ۾ رات جي جاڳڻ وغيره جي نيت کي دخل ڏيان، انهن جي ڪو ته اهي شيءِ جي عجب ڪارخانو، آئون ته هزار راتين جاڳڻ کي ادا متابعت محمدي صلي الله عليه وسلم جي مٽ تي به

متابعت محمدي جو حد کان زياده ڪمال عشق

هڪ ڀيري پاڻ رمضان شريف جي پوئين ڏهاڪي ۾ ويٺا هوا جو پنهنجي سڀني طالبن کي هدايت ڪري فرمايائون ته هرگز سوائي تابعداري سنت آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي ٻي ڪا به نيت نه ڪريو. جو ته اسان لاءِ پاڻ جي ڏيڻ ۽ گوشه نشيني رهڻ ڪرڻ به ڪم جو ناهي هڪ متابعت محمدي کي، پوءِ اگرچه ان مان ٿورڙو پاڻ گرفتاريون شامل هجن قبول نه ڪريان ۽ جنهن گوشه نشيني ۽ لاڀ پڻ جڏهن ۾ متابعت محمدي نه ٿئي سان هرگز قبول نه ڪريان.

آنڪه در سراي نگاريست فارغست   از باغ و بوستان تماشاي لاله زار

— هڪ ڏينهن حضور انور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن کي آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي محبت ايتري قدر غالب ٿي جو جنهن مجلس ۾ فرمائڻ لڳا ته آئون الله تعالى کي هن واسطي دوست تو رکان جو محمد صلي الله عليه وسلم جو رب آهي، مجلس جا ماڻهو حيران ٿي ويا انهن کي مخالفت جي طاقت نه ٿي جو ڪجهه چئي سگهن. پوءِ پاڻ فرمايائون ته هي منهنجو قول حضرت رابعه بصريه جي ابتڙ آهي. جو ته ان آنحضرت صلي الله عليه کي خواب ۾ چيو هو ته محبت حق تعالى جي مون تي ايتري قدر غالب ٿي آهي جو اوهان جي محبت جي جاءِ دل ۾ نه رهي آهي. ورري فرمايائون ته هي جو منهنجو عين سڪر جو حال آهي

۾ ذات سان تعلق ٿو رکي - الي آخر ماقال المجدد قدس سرهٗ - (مبين أحمد، مطبوعه مطبع مجددي ص ...)

نماز سومهڻي کان پوءِ گفتگو نه ڪندا هوا

نماز سومهڻي کان پوءِ بنا دير ڀاڻ بستري استراحت تي پهچي وڃڻ ۽ سحر کان مشرف فرمائيندا هوا ۽ ماثوره دعائون پڙهي سمهي پوندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته جي آئون هن وقت ويهي رهان ته امڪان آهي ته ڪنهن سان گفتگو ڪريان جڏهن ته جاڳرت کان خالي آهي عمر بن عبدالعزيز کان منقول آهي ته هُو وقت نماز سومهڻي جي ادا ڪرڻ کان پوءِ مخفي طرح رعيت جي حال جاچڻ لاءِ نڪتو ويو - رستي ۾ جو ڪنهن ايندڙ ڪيس نه سڃاتو ۽ پڪڙي ورتو - جيئن هن ان کي ٻاهر جلو ڏي ڏنو ۽ تڏهن ٻئي رڙ ڪري چيو ته سڃاڻين ٿو ته هي اسانجو بادشاه (خليفو) آهي، جو ڪيڏانهن بي عقل ڪري عرض ڪرڻ لڳا ته اوهان جو نه فرمايو ته آئون اوهانجو بادشاه آهيان - خليفو صاحب فرمائڻ لڳو ته آئون سومهڻي جي نماز پڙهي چڪو هوس - نماز کان پوءِ دنيا جو ڪلام مکروه آهي تنهن ڪري اوهان سان گفتگو نه ڪيم

حضور جن جي درود شريف سان محبت ۽ پيار

حضور انور جن درود شريف تمام گهڻو پڙهندا هوا، خصوصاً جمعي جي رات ۽ جمعي جي ڏينهن ۾ اهڙي طرح سومر جي رات ۽ جمعي جي ڏينهن اڳي کان زياده پڙهندا هوا آخر عمر ۾ ته جمعي جي رات پنهنجي سڀني طالبن کي گڏ ڪري هزار ڀيرا درود شريف پڙهندا هوا ۽ پوءِ نهايت عاجزي سان مراقبو ڪندا هوا - اهو ئي معلوم ٿيو نه ڪين اهڙي طرح ڪرڻ جوامع الخير هوءِ رسالو صلوات ماثوره جو ڪيترا ڀيرا کان زياده آهي ۽ ٻيا ساڳيا جو جيئن حضرت شيخ الجن والانس حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله عنه جو گذريل آهي پڙهندا هوا -

نماز جمعه، نماز عيدين ۽ تراويح

نماز جمعه جي ڀاڻ جامع مسجد ۾ پڙهندا هوا ۽ عيدين جي پڙهڻ لاءِ عيدگاهه ۾ حاضر ٿيندا هوا، چار رڪعتون آخر ظهر احتياطي جمعه کان پوءِ پڙهندا هوا ۽ تراويحن ۾ قرآن شريف جا ڪيترائي ختمان پڙهندا هوا، رمضان ۾ آهي ته جا ختم قرآن شريف جا مقرر طرح پڙهندا هوا - تراويحون سفر خواه حضر ۾ جماعت سان ادا فرمائيندا هوا، تراويحن جي درميان ٻيهي چئن رڪعتن کان پوءِ ماٺ ۾ رهي مراقبو ڪندا هوا ۽ ڪڏهن ورد پڙهندا هوا نماز جمعه جي سورة فاتحه، سورة اخلاص، سورة ناس، سورة فلق رچيل ڪي ست ست ڀيرا پڙهندا هوا - ڪڏهن عيد اضحيٰ جون تڪبيرون رستي ۾ بلند آواز سان پڙهندا هوا - ڪڏهن موافق فتويٰ مضمرات جي هوريان پڙهندا هوا - ذوالحج جي پهرين ڏهن ۾ وار ۽ ننهن نه لاهيندا هوا جو مستحب ۽ حاجين جو تشبه آهي مگر حج وارن ڏينهن سڀو جيڪي تشبه اهل عرفات جو ڪندا آهن ياد نه ڪندا هوا - ڪنز في السلسلة ۽ ذوالحج جو سڄو مهينو سورة والفجر ۽ سورة عصر

له روضة القيوميه رکن اول مترجمه اردو مطبوعه مطبع لاهور ص ... - ڪي السلسلة الذهبيه ص ...

ڪجهه پڙهندا هئا - ڦيا ان کان سواءِ خصوصيت سان ٿي پارا پڙهندا هئا، لهذا هن جو قرآن شريف پڙهندا هئا جنهن ڪري ... ان کان سواءِ ٻيهر مهيني ۾ قرآن شريف جا چار ختم پڙهندا هئا ڪذا في الاصل.

تلاوت قرآن شريف حصو ٻيو جن حضرت عمدة العارفين خواجه يعقوب چرخي رضي الله عنه جي مقرر ڪيل معمولن ۾ ختم لعزابات جي ڦٽ هئا - جن ۾ ته پاڻ فرمائيندا هئا ته هڪ پاري موڙ قرآن پڙهيو آهي. حضرت خواجه يعقوب چرخي قدس سره جو هن "الرحمٰن الرحيم" ترتيب هن طرح ٻڌو آهي فاتحه القرآن وهو ارقع القرآن. عبوديت انڪري قديسي ... تلاوة القرآن

—— قرآن شريف جي تلاوت ڪرڻ وقت سنت ان جي جو عمارتن مان اهو معلوم ٿيندو ته هو ان حق سان قرآن جي آيات ڪريمه جي تلاوت ڪرڻ وقت هو آهي - هڪ دفعو هن ته وقت ڪرڻ وقت خواجه محمد ... جن جي سير ۾ ان ختم ڪرڻ جي فرمايو ته سبحان ربنا ... آهي جي حق سبحانه وتعاليٰ ڄاڻي حبيب پاڪ صلي الله عليه وسلم جي وحي جو لفظ آهي ۽ هي آهي جن ۾ بيان آهن جن کي علماء ڪرام تعليم ڏين ان سوا ڪو به ڪوٺ ڍڳي ٿي جو سڳالي تي قائم هئا ته تعظيم ... آيتن پڙهندي وارين کي راضي ڪرڻ لاءِ نفس نفيس هو ... اهڙن ٻڌن ۾ آهن جي ترتيب حاصل جو اهي وقت جو انهن ۾ تاثير سڳوري - ڦيا ان کان سواءِ ڪان پاڻ جڏهن به تلاوت ڪندا هئا خوف واريون آيتن کي خوف جي سبب تعجب جي آيتن کي تعجب جي طرح ۽ استفهام جي آيتن کي استفهام جي طرح پڙهندا هئا ۽ ... جي خوف جي آيتن ۾ خوف غالب ٿيندو هو ۽ اميد جي آيتن پڙهڻ سان اميد غالب ٿيندي هئي - ڪذا في الروضة - سفر جي حالت ۾ جيڪا آهن سڀني سواري جي ماڻهن تي مشڪل ٿي ماڻهن کي ياد ڪرڻ کان پوءِ ڪا به ٻڌندا هئا، جڏهن راستي ۾ ڪو غير ماڻهو نظر نه ايندو.

مراقب الحروف - عرض ڪيو ويو ته حضرت ڪنهن وقت ۾ حضرت ... رضي الله عنه جي مولا جي ... هر قرآن جو ختم ڪري ته ... جي پڙهڻ تلاوت شروع ڪندا هئا - جڏهن سجدو ايندو هو ته ماڻهن کي سجدو ڪرڻ ۽ ٻي جي ڪندا هئا.

نماز جا آداب جماعت کان سواءِ ڪا به نماز سنتون ۽ نفل جن پڙهندا هئا، قرآن جي مطابق سنت ڪرڻ ۽ نماز پڙهڻ جو طريقو هو پڙهندا هئا ۽ پاڻ فرمائيندا هئا ته ڪي شرم ڪرڻ جي شرط ڪڻ ته ان ... موجود آهي جون تسبيحون ڪرڻ ۽ نماز اماميت جي سوا ... جماعت جي جماعت فرض جي آهي - ڦيا ان کان سواءِ مسلمان ۽ حسن ۽ ... ڪان وغيره جي ٻين طرح ... ڪندا هئا ۽ فرمائيندا هئا ... ڪجهه ... ڪري ... ۽ ... جون ... ڪري ... جي

ڪا ... جون ... ڪندا ... جي ... طرح ... ايڪ ...

مستحبن جي رعايت کان وڌيڪ ٻي ڪا به رياضت ۽ مجاهدو ڪونهي - خصوصاً نماز فرض جي واجب ۽ سنت ۾ ادبن جي رعايت ڪرڻ . حقيقت ۾ نماز هن طرح ادا ڪرڻ ته مستحبن ۽ رڪنن (رڪوع، سجدو قومه، جلسه) ۾ آرام سان نماز ادا ڪرڻ نهايت مشڪل آهي - انهيءَ سبب آهي جو حق تعاليٰ فرمايو آهي - "وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ"[1] نماز بالڪل مشڪل آهي مگر خوف وارن تي نه . فرمائيندا هئا ته گهڻا ماڻهو ڏاڍا رياضتي ۽ پرهيزگار ڏسڻ ۾ ٿا اچن جي سنتن کي ڪمن ۾ ۽ احتياط کي مد نظر ٿا رکن پر نماز ۾ سستي ٿا ڪن - تحية الوضوء ۽ تحية المسجد جي نماز به پابندي سان ڪندا هئا نه ڇڏيندا هئا ۽ مراتب (مؤڪد) سنتون ۽ ٻيون غير مؤڪد سنتون (ٻي نفل) به سفر خواه حضر ۾ بلا تڪليف جي ادا ڪندا هئا ۽ تراويح جي نماز کانسواءِ ڪو به نفل جماعت سان نه پڙهندا هئا - عاشوراء ۽ شب قدر جي نفلن کي جماعت سان پڙهڻ کان منع فرمائيندا هئا جن ته هن باب ۾ هڪ مڪتوب شريف تي جي معتبر روايتن سان ارقام فرمايو اٿن .

نقشبندي طريقي جا بعض متاخرين جي نماز تهجد جي جماعت سان پڙهندا هئا ان تي گهڻو عجب ڪري فرمائيندا هئا ته هن طريقي نقشبندي جو بنياد ڪمال اتباع سنت نبوي عليٰ صاحبها الصلوٰة والسلام والتحية تي آهي پوءِ انهن کان اهڙو ڪم سنت جي مخالف ڇو ٿو صادر ٿئي -

استخارا پاڻ هر ڪم جي نماز استخارا ڪرڻ کان پوءِ شروع ڪندا هئا ۽ ڪڏهن ڪڏهن شهادت قلب ۽ دعا مسنون تي اڪتفا ڪندا هئا - ڪڏهن گهڻن ڪمن لاءِ ستن ڏهاڙن جو استخارا ڪندا هئا جي اتفاق سان اول ۾ استخارا نه ڪندا هئا ته وچ ۾ يا آخر ۾ ضرور انجو تدارڪ ڪندا هئا - التحيات ۾ شهادت آڱر جو اشارو نه ڪندا هئا ۽ فرمائيندا هئا ته اگرچه ظاهر ۾ بعض حديثون انهيءَ فعل تي دلالت ٿيون ڪن ۽ پڻ بعضي روايتون حنفين جون پڻ انهيءَ جواز تي آهن مگر جڏهن جيڪي طرح غور ڪيو ويو ته ڏٺو ويو ته احوط ۽ مفتيٰ به ان جو ترڪ معلوم ٿيو - گهڻن علماءن ان اشاري کي حرام ۽ مڪروه به چيو آهي - جو شبهه هن ڪري فعل حل ۽ حرمت جي درميان ۾ واقع ٿئي ته انهيءَ جو ترڪ اوليٰ آهي ۽ پڻ حنفين جو عمل روايات اصل ۽ ظاهر الرواية تي آهي ۽ امام محمد به جو ادا ڪرڻ جو ذڪر اصل ۾ نه ڪيو آهي بلڪ نوادر ۾ ڪيو اٿس (جنهن اول مڪتوبات شريف جي ۾ پڻ مفصل نه مڪتوب شريف انهي تحقيق[2] آهي) باقي حضور جن ڪن نفلن ۾ بنظر احتياط ۽ احتمال سنت جي شهادت آڱر جو اشارو به التحيات ۾ ڪيو اٿن - ۽ فرضن جي ادا ڪرڻ کان پوءِ گهڻو

---

[1] القرآن وعملوا ... آلم سورة بقره رڪوع ٥ جي آيت سڳوري جو ٽڪرو آهي
[2] مڪتوب ٣١٢ اشاري سبابه (شهادت آڱر جي اشاري) جي تحقيق ۾ مير محمد نعمان ڏانهن لکيل آهي

اڳ واڻن جي نيت ياد ڪرڻ مشڪل ٿي ويندي آهي، پر ان جو فائدو هي آهي ته اهو حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جي نماز جو پيروي ڪندڙ هوندو. حضرت ابن عباس رضي الله عنهما هوا ته ڦقيرن هنن کي مڪرو ڪري ڇڏيو آهي۔ فجر ۽ عصر جي نماز ڪانپوءِ هٿ کڻي دعا گهرندا هوا مگر ٻن نمازن ۾ هٿ نه کڻندا هوا. حضرت پيرن جي پيرائن نماز پڙهندا هوا ته امام جي پٺيان الحمد نه پڙهندا هوا.

هن ڏانهن هوا الاصح ۔ جڏهن في المسند ۔ عبد الجبار بن ابي رواية جي صحت معلوم ٿي ٿي ۔ سو جڏهن شخص جي پٺيان نماز پڙهڻ جائز جاڻندا هوا، پر امامت ڪرائيندي ته فاسق هجي جو اوهان ڪو دڪو جي هر نيڪ بد جي جنازي جي نماز پڙهندا هوا. پاڻ بيمار ڪان پڇڻ ويندا هوا ۽ عيادت وقت حديث ۾ آيل دعائون پڙهندا هوا. بعضي بيمارن جي دفع ڪرڻ لاءِ توجهه فرمائيندا هوا. سندن دعا ۽ توجهه جي برڪت سان هزارين بيمار شفاياب ٿي ويندا هوا. جنهن ڪرامت جي باب ۾ ڪجهه مثال آيا آهن.

زيارت قبور | قبرن جي زيارت لاءِ پاڻ ويندا هوا ۽ ماثور دعائون پڙهندا هوا ۽ انهن تي توجهه ڪندا هوا ۽ صاحبن قبر وارن لاءِ دعا ۽ استغفار گهرندا هوا.

شروع زماني ۾ جڏهن پاڻ پنهنجي پير غالي مقدار ۽ پنهنجي والد بزرگوار رضي الله عنهما جي مزارن پر انوار جي زيارت لاءِ تشريف فرمائيندا هوا ته انهن مرقد اطهر تي هٿ رکندا هوا جو ته فقيرن انهي اجازت ڏني آهي ۽ آخر عمر ۾ پاڻ اهو هٿ رکڻ به ڇڏي ڏنائون جو ته ڪن فقيهن انهيءَ منع به ڪئي آهي ۔ بهرحال قبر جي چمي ڏيڻ کي مڪروه تحريمي ڄاڻندا هوا.

اولياءُ ڪان مدد گهرڻ ۽ دعوت قبول ڪرڻ ۾ احتياط | اولياءُ اهل صفا جي وارن کان مدد گهرڻ جائز سمجهندا هوا ۽ جو دعوت ڪندو هو قبول ڪندا هوا جيستائين ڪنهن محفل ۾ راڳ، سرود ۽ نانچ ۽ راڳ يا ٻيو ڪو غير شرعي ڪم هوندو هو ته هرگز دعوت قبول نه ڪندا هوا ان ۾ حضور ٿيندا هوا ۽ مدد وجد اهڙن جو شرع ۾ ثبوت آهي مثلاً ايام تشريق جون تڪبيرون ۽ بانگ وغيره ۽ اسماءُ ۽ اوراد ۽ ذڪر جائز سمجهندا هوا ۽ پنهنجي سلسلي ۾ انهن کي ترڪ ڪرائيندا هوا جو پر ۽ جو حال باطني شريعت ۾ جيڪو اهل سنت جي مذهب کان مٿي جي وارن ۽ مخالف هوندو هو، پاڻ ان کي قبول نه ڪندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته احوال باطني شريعت جو تابع آهي نه شريعت تابع احوال باطني جي جو ته شريعت قطعي ۽ يقيني آهي جا وحي سان ثابت ٿي آهي ۽ احوال باطني ظني ۽ غير يقيني آهي جو ڪشف ۽ الهام سان ثابت ٿيو آهي جي ڪي بعض بزرگ مائيندا هوا ته عجب آهي انهن خام ۽ ناقص درويشن جو جيڪي پنهنجن ڪشفن تي اعتبار ڪري هن شريعت جي انڪار ۾ مخالفت ڪن ٿا جو پيا آهن حالانڪ حضرت موسيٰ عليه السلام وٽ ذميت جي باوجود جو مشهور ڪتاب آهي تي اولوالعزم هو ۽ صاحب

ڏي تعاليٰ ڪلام ڪيو جيڪو هن اسان جي پيغمبر رسول مقبول صلي الله عليه وسلم کان پوءِ حيات هجي ها ته ضرور هو شريعت محمدي علي صاحبها الصلوٰة والتحية جي تابعداري ڪري ها، حضرت موسيٰ عليه السلام کان وڌيڪ انهن درويشن ٻين سڀني سڪڻ کي ڇڏي رتبو مليو آهي جو شريعت جي اتباع ضروري فرمودو. حضرت موسيٰ عليه السلام جي اُمتي ٿيڻ جو حديث شريف ۾ آهي. پاڻ علماء ماتريديه جي راءِ کي علماء اشعريه جي راءِ تي مقدم رکندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته جي بزرگوار جو اخلاق فلسفه کان دور ۽ نور نبوت جي اقتباس کي ڀالڪل وڌيڪ آهن. خاص انسان کي خاص ملڪن کان ۽ نبوت کي ولايت کان افضل بيان فرمائيندا هوا اگرچه ولايت ڪنهن نبي جي هجي. هوش کي بي هوشي تي ترجيح ڏيندا هوا ظاهر آهي ته بمصداق "مَا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُوْنٍ"[1] هوش هڪ وڏي نعمت آهي ۽ ليڪن عشرت وارن ڏکوئي ۾ نه رهڻ ٿيون، ڪي ليڪن عزلت وارن ڏکوئي ۾ رهڻ ته کان پلو ڇڏ جاڻندا هوا - ظاهر آهي ته گوشي ۾ رهڻ ٿي پاهر نه نڪرندا ته ڪيترين ڀلاين حاصل ڪري نٿو سگهي، مثلاً دعوت قبول ڪرڻ بيمارن کان پڇڻ جنازي ۾ حاضر ٿيڻ عيال گاهه ۾ دسڻ وغيره وغيره - جي سنت محمدي صلي الله عليه وسلم آهن جن ترڪ مڪاتيب ۾ دليل موجود آهن. "سمورن اصحابن ڪرامن رضي الله عنهم کي امت جي مڙني اولياءَ قدس الله اسرارهم کان اعليٰ ۽ تمام پيو جاڻندا هوا ۽ جي اصحابن ڪرامن رضي الله عنهم جا پاڻ ۾ اختلاف ٿيا آهن انهن کي اجتهاد ۽ نيڪ نيتي تي محمول ڪندا هوا نه حرص هوا ۽ هوس تي - جو ته سندن خواهش نفساني کان پاڪ هوا ۽ هميشه هڪ ٻئي سان محبت رکندا هوا - رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ[2] جوش مودت انهن جي اعليٰ شان تي دلالت ٿو ڪري رُحَمَاءُ صفت مشبه جو صيغو آهي جو دوام ۽ هميشگي تي دلالت ٿو ڪري - (جواهر علويه)

حضور جن انهي بابت ۾ ڪيترا مڪتوب شريف اهتمام فرمايا آهن -

سڀني طريقن کان نقشبندي طريقي کي ڀلو ڄاڻندا هوا

نقشبندي طريقي کي سڀني طريقن کان ڀلو ڄاڻندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته هي طريقو بعينه اصحابن سڳورن جو طريقو آهي" بوجه اندراج النهاية في البداية " ۽ فرمائيندا هوا ته هن طريقي جي بزرگن فرمايو آهي اسان جي نسبت مڙني نسبتن کان مٿي آهي - جو ته هي طريقو جنهن ته سنت جي متابعت ۾ ٻين طريقن کان مٿي آهي ته پوءِ هن جي نسبت ٻين کان مٿي هوندي ۽ طريق حق جي برخلاف جي اجازت نٿو ڪري

[1] يعني - تون پنهنجي رب جي فضل سان ديوانو نه آهين - پارو ٢٩ [2] يعني - مهربان آهن هڪ ٻئي تي - سورة الفتح

متاخرين مثلاً خواجه بزرگ، خواجه علاؤالدين عطار، خواجه محمد پارسا ۽ خواجه عبيدالله قدس الله اسرارهم، ڪري فرمايو آهن، ياد پسند ڪري رهيا آهن. سڀ اسرار جي ڀيٽ ۾ حضرت شاه محمد معصوم مهاجر مدني ارقام ٿو فرمائي ته باوجود ان جي ته حضور انور محبوب سبحاني قطب رباني قيوم زماني امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره السامي جن سڀني خاندانن جي خلافت ۽ ڪمالات ڪا نمشتي فهوا انجا گاله مسلم النبوت ۽ اظهر من الشمس آهي. تنهن هوندي به مڪتوبات شريف ۾ ٿا فرمائن ته جو طريقو اقربُ، اسبقُ، اوفقُ، احڪمُ، اسلمُ، اصدقُ، اولىٰ، اعلىٰ، اجلُ، ارفعُ، اڪملُ ۽ اجمل آهي سو طريقه عاليه نقشبنديه قدس الله اسرارهم اهاليها آهي. هن طريقي جو نهايت اوچو شان هن سبب ڪري آهي جو هن طريقي ۾ التزام ۽ بدعت ناموضعيه کان اجتناب آهي، هن طريقي جي مشائخن جي عادت اصحابن ڪرامن رضوان الله عليهم وانگر آهي ۽ ٻين مشائخن جي نهايت هنن مشائخن نقشبنديه جي ابتدا ۾ داخل آهي. هنن مشائخن نقشبنديه جو حضور دائمي ۽ جي جماعتن کي پهتل آهي. الخ

جواهر معصوميه ۾ جناب سيد احمد حسين ٿو فرمائي ته طريقت جي اصول ۾ هي ڳالهه داخل آهي ته سڀ پنهنجي پير کي سڀني کان زور ڀانئي ته فيض کان محروم رهجي. هن طريقي جو پير اعلى سيدنا ابوبڪر صديق رضي الله عنه آهي جنهن جو شان هي آهي افضلُ البشرِ بعدَ الانبياءِ بالتحقيقِ. يعني نبين کان پوءِ حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه آهي پوءِ طريقي نقشبنديه کي ٻين طريقن کان زور ڀلو سمجهن، نه ته ڪو طريقت جي حڪمن جي ادائگي نه سگهي ٿو. الخ

اولياءَ الله سڳورن جي تمام گهڻي تعظيم ۽ ادب ڪندا هوا

اولياءَ الله سڳورن قدس الله اسرارهم جي تعظيم تمام گهڻي ڪندا هوا ۽ انهن جي ادب جي رعايت نهايت گهڻو ڪري فرمائيندا هوا، جيڪڏهن ڪنهن ولي جو ڪو ڪلام شريعت جي مخالف ڪن ڏسڻ ۾ ايندو هو ته ان جو تاويل ڪندا هوا، عقلي، نقلي ۽ ذوقي دليلن سان انهن بزرگن جي علو حال ۽ صدق مقال جو بيان ڪندا هوا. جنهن ته توحيد وجودي جي

له تمام ڏيکو. ڪه تمام اڳرو ڪه رسڻ نيوي سان. ڪه تمام موافق ڪه تمام مضبوط ڪه تمام سلامتي وارو ڪه تمام سچو. ڪه تمام ڀلو ڪه تمام مٿاهون ڪه تمام وڏو ڪه تمام مٿاهون ڪه تمام ڪمال وارو ڪه تمام سهڻو ڪه جيئن طرح صنعتي بوڻ ته اليسن ڪه ۾ هيئر تي (آثار ٽي ثاني) ۽ صوفيائن جي اصطلاح ۾ قرب جو مقام ۽ حقيقت جي مشاهدي کي طريقت جي اهلن جا جيئرو آهي.

ٻڌائي ٿو ته محققن وٽ انهيءَ وحدت الوجود جي تاويل سان شريعت سان پوري طرح منطبق فرمايو اٿن. جيڪڏهن ڪو ظاهري علم وارو چوي ته وحدت وجودي جو مسئلو باطل آهي ته پاڻ ان کي سخت رنج ٿيندو هو. سخت جواب ڏيندا هئا ۽ فرمائيندا هئا ته باطل سان اهي اولياءُ ڪرام جي جماعت جو ڪهڙو حشر ٿيندو. الخ. ٻي هڪ جاءِ تي تحرير فرمايو اٿن ته وحدت وجودي وارا بزرگ محبت الاهي جو، تڏهن قوي ٿا ڪن ته ماسوا جي محبت کي مطلوب حقيقي ۾ فنا ٿا ڪن. الخ. البت جي ڪنهن بزرگ جي ڪا ڳالهه اوليائي ۾ ظاهر ٿي هجي ته اهو ٻڌو ويندو سان تحرير ڪندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته هي ڪلام جي هو ته جي ظاهري علم وارو ٿيو آهي پاڻ ته ان ۾ ڪنهن ڪشف جي خطا ڪئي آهي ۽ خطا اجتهادي وانگر بخشيل خطا آهي. پاڻ کي حق ٿا ڄاڻن ته انهن بزرگن جي قول کي دليل ورڻي مجتهدن ۽ محققن جي قول جي برخلاف عمل ڪن. ۽ جيڪڏهن ڪو انهي ڪوڙي دعويٰ ڪندو ته ان کي غلط جو باطل بزرگن جي غير شرعيه قولن تي ٻڌل ۽ مزور ٿيندو هو ته انهن پاڻ ۾ نهايت مستحق غلو ۽ دين ۾ ڪمال اتباع سيد المرسلين عليه افضل الصلوات والسلام سبب ان لاءِ کي نهايت سختي سان رد ڪندا هوا. جڏهن آنحضرت سيد الطائفه جنيد بغدادي جو قول آهي ته ”جڏهن حادث قديم کي اوڏو ٿو ٿئي ته انهن جو اثر باقي نه ٿو رهي“ ان ۾ ئي پوي ٿو. ان متعلق تحرير فرمايو اٿن ته ڪين متابعت محمديه جي ڪمال کان آگاهه ٿيندي هئي ته جيئن اولياءُ ڪرام سان جائي انهيءَ محبت هوندي ڏٺي ڪري جيڪي پڻ ظاهر ڪندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته وڏي ڳالهه قوي شريعت جي ڪمال محبت جو هڪ نمونو آهي ته ڪري هو شريعت جي محبت جو قلب شريعت جي اتباع آهي. تو انهن کي مشهور مثال حضرت ڪليم الله عليه الصلوات والسلام جو آهي جو ڪڏهن ستجدني إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا ”ان مان جي ته ڏٺائين مگر ظاهر جو حڪم موافق شرع جي نه ڏٺائين ته صبر ڪري نه سگهيو ۽ اعتراض ڪري ڇڏيائون. آخر حضرت خضر علي السلام کي چوڻو پيو هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۽ ظاهر آهي ته حضرت موسيٰ عليه الصلوات والسلام حضرت خضر عليه السلام کان شان ۾ افضل ۽ اعليٰ هو. فهم من فهم. ۽ پاڻ فرمائيندا هوا ته اڪثر اولياءُ

ن معنيٰ برابر، موافق. ٢ سورة ڪهف. ٣ آيت جو ترجمو: پاڻ انهن اشارو آهي حضرت موسيٰ نبي عليه الصلوات والسلام ۽ حضرت خضر عليه السلام جي واقعي جو قصو آهي. جيو انهن جي وچ ۾ سفر ۾ ٿيو ... جي ڪنهن ٻئي جي ... ۾ ...

هيڪوڙ نه ٿيا حقن ۾ سمورو غرق آهيان ۽ انهن جو خوش جيئن آهيان ۾ چاڪري ڪرڻ جي پوڄا
جَلَّ وَعَلاَ جا حق مٿن حقن کان وڌيڪ آهن خصوصًا اُهي امور جي ذات ۽ صفات حق تعاليٰ
۽ تنزيه سان تعلق ٿا رکن ــــــ حضور انور جن باري تعاليٰ جي حڪم ۽ حضرت رسول
صلي الله عليه وسلم جا ارشاد صحابه ڪرام رضي الله عنهم جي ارشاد ڪا انسواءِ تڪ تائين ۽ قدر بالڪل
ٿيڪ ٿيو هو - پوءِ انهن تڪڙ شروع ڪئي مذاهب اللحق سڳورن عليهم الصلوات والسلام کان ٻئي شيطان جي
لوڏيندو هو ۽ اولاد ۾ اڳيان لاءِ پيدا ٿيو - حضرت شيخ ابن عربي قدس سره جي گهڻي تعظيم ڪندا
هوا پر گهڻن وقتن ۾ انهن کان خير بيان ڪندا هوا جنهن اڳ پيدا هوا ته باوجود يڪ منهن جي ان سان
محبت آهي ته انهن ساڻي عن ڪشفن کي پسند نه ٿو ڪريان پر ته حق انهي بر خلاف ڏسان ٿو ۽ قولي
پيو چئي هئن ته اهڙا خطا ڪشفي خطا آهي انهن ڪري مواخذي کان پاڪ آهي اهڙا خطا اجتهادي
مقطا والڪر آهي - انهي طرح مقلد مجتهدن مختلف پر مواخذو کان پاڪ آهي پر جيڪي ته مقلد
صاحب ڪشف جو آهي ۽ اهڙان خطا ڪشفي جي نقلين ڪري اهڙو مواخذي کان پاڪ
جو نه ڪنهن شخص جو ڪشف ٻئي تي حجت ناهي.

ـــ ٻيو پڻ وقت جي فاضلن عوارف المعارف جو شيخ شهاب الدين قدس سره جو ڪيل
آهي ان جي شرح اڳ لاءِ ڪيترن عربن ڪيو ٿيا سندن گهڻي استعدادي شرح تڪ شروع ڪيائون
عربي زبان ۾ هڪ حصي جو نهايت فصاحت بلاغت سان شرح لکيائين ٿيو - جو خواجه محمد
هاشم کي فرمايائون ته بس هيترو قدر ڪافي آهي ۽ ڀانءِ بس ٿو ڪريان مباد الاذڪار ۽ اولاد
جي تحقيقات ۽ تدقيقات ۾ ڪا هڙي ڳالهه کان نظر ڪري جي حضرت شيخ شهاب الدين جي
رعايت ادب جي ڪمال کان ايترو ته لوي ٿي لاءِ ته ڪا انهن بزرگن جي ڪمترين مخلص
مان آهيان - معاصر ڪلام پاڻ ته نگاه ڏين جو ڪمال ادب ڪندا هوا باقي جو ڪجهه
پنهنجن خصوصيات ۽ وڏن وڏن مقاصن جو اظهار فرمايو آهي پنهنجي ان ظاهر سان
علو شان، افضليت ۽ ڪمليت ۽ افضل الاولياء اُمت هوڻ معلوم ٿو ٿئي ته انهن لاءِ
پاڻ فرمايو اٿن ته جي اُهو ان اظهار نعمت حق سبحانه و تعاليٰ جو ٿو ڪريان ته پاڻ کي پين
کان پير سمجهڻ ٿو ڪريان - ته ان جي وڏائي جي معرفت ان جي هر آهي جو پاڻ کي ڪافرن کان
بهتر ڄاڻي. ۽ جيئن شعرا برداشت ڪرنگ سر در گريبان راتم سر بافلاک
۽ اقعه المعروف - سبحان الله چا ته متابعت محمدي صلي الله عليه وسلم جو زور آهي جناب

رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جن ڪڏهن نه فرمائيندا هوا ته اِنَّ اللهَ فَضَّلَنِي عَلَى الْاَنْبِيَاءِ وَفَضَّلَ اُمَّتِي عَلَى الْاُمَمِ (ترمذي) ۽ ڪڏهن نه نبوت سڳوري جي تعظيم ۽ ادب جي رعايت ڪري تواضعًا فرمائيندا هوا — لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى ۽ فرمائيندا هوا — لَا تُفَضِّلُوا بَيْنَ الْاَنْبِيَاءِ (بخاري) ۽ ڪڏهن عجب ۾ اچي نه ڪي فرمائيندا هوا ته قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ فَقَدْ كَذَبَ (بخاري، نبراس) —

حضرت مجدد الف ثاني جي مڪتوبات شريف ۾ مدارج النبوة مضمون ڏنل آهي جنهن ۾ هيءَ جاءِ ۾ فرمايو آهي نُورُ الْقَمَرِ مُسْتَفَادٌ مِنْ نُورِ الشَّمْسِ ۽ ايءِ جملو پڙهيو ادب بجا ... مايا انهن ۾ پنهنجي مقامن جو به اظهار ڪيو آهي جو اڳ ڪو به ولي الله کا مشرف تذڪرين وغيره ۾ — حضور جن ڪي ديني ڪتاب پڙهائيندا هوا جهڙوڪ بيضاوي شريف بخاري شريف، مشڪواة شريف، عوارف، قدوري، هدايه، مواقف وغيره علم دين پڙهڻ لاءِ طالبن کي گهڻي ترغيب ڏيندا هوا ۽ علم ظاهر جي تحصيل کي باطني سلوڪ ۾ واڌ لاءِ تي مقدم رکندا هوا ۽ مسنون ڏينهن ۾ سفر ڪندا هوا ۽ جمعي ساعتن جو نهوندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ته جناب حضرت سرور ڪائنات عليه الصلوة والتحيات جي ولادت جي ڏينهن جي عزت ڪئي وئي — حديث شريف ۾ آهي ته اَلْاَيَّامُ اَيَّامُ اللهِ وَالْعِبَادُ عِبَادُ اللهِ — سفر ڪرڻ کان اڳ استخارو ڪندا هوا ۽ پيون ماثور دعائون پڙهندا هوا. جهڙوڪ ... جي جاءِ ۾ به اهي دعائون ڪندا هوا ۽ ... طرح ... يعني، ... وقت به ماثوره دعائون پڙهندا هوا —

راقم الحروف عرض ڪري ٿو ته حضرت مولانا محمد صالح ڪولابي قدس سره جن به رسالو خصوصي طور جن جي ... ۾ هداية الطالبين نالي لکيو آهي جنهن جو ... سنڌي ۾ ترجمو ڪيو آهي وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ —

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

حمد ۽ استغفار وغيره

حمد ۽ استغفار سان گهڻو واسطو رکندا هئا ته هر نعمت تي به گهڻو شڪر ڪندا هئا جي ڪا ننڍي ترڪ اوليٰ جو صادر ٿيندو هو ته بالڪل گهڻو استغفار پڙهندا هوا ۽ ڪا هر ڪا به مصيبت ايندي هئي ته پاڻ فرمائيندا هوا ته هي انهيءَ عمل جي شامت آهي الغرض ڪ خير خيرات سان ڪندا هوا - ڪثرت اعمال جي باوجود مٿن قصور اعمال جو تصور غالب هو ۽ پنهنجن طالبن کي به اهڙي ايئن ڏسيندا رهندا هوا ته پاڻ کي عمل دار سمجهڻ ۽ پاڻ ڏانهن نگاهه ڪرڻ جي ۽ فرمائيندا هوا ته عمل صالح کي عُجب ائين نابود ڪري ڇڏيندو آهي جيئن باهه ڪاٺ کي - عُجب جي معنيٰ آهي ته عمل ڪندڙ جي نظر ۾ پنهنجو عمل چڱو ۽ مقبول ڏسڻ ۾ اچي - طالب کي گهرجي ته جڏهن وقت پنهنجا عمل ڪيس وٺي ان وقت پنهنجن عيبن کي ياد ڪري ۽ چڱاين کي ان سان تهمت وارو بڻائي ۽ شرمندو ٿئي ۽ فرمائيندا هوا ته هڪ جماعت اهڙي به آهي جن تي پنهنجن عملن کي ڪجهه نه سمجهڻ واري حالت ايتري قدر غالب آهي جو اهي پنهنجي سڀني ڪمن واري ڪاتب کي به عاجز ٿا سمجهن ۽ ڪي عملي واري ديڳ تي اين ڪندڙ کي هميشه ڪمن ۾ مشغول ٿا ڄاڻن - پاڻ مصيبتن مشڪلاتن ۽ خلق جي ملامت کي باطن جي ترقي لاءِ ڏاڍو ڪارگر سمجهندا هوا - هن جاءِ تي به مڪتوب صاحب تربت جي ڪيترا ئي قابل ديد آهن -

جواهر مجدديه ۾ لکيل آهي ته بهرحال سندن خُلق سراپا محمدي هو - صبر ۽ شڪر حلم، تواضع، زهد، ورع ۽ قناعت، تسليم، رضا ۽ توڪل سندن عادات ۾ داخل آهن

پوشاڪ وغيره

روضه ۾ آهي ته حضور انور جو لباس بجنسه اصحابن سڳورن جهڙو هو - پاڻ دستار مبارڪ مسنون ٻڌندا هوا ڏند ۾ مبارڪ، دستار مبارڪ جي ور ۾ هوندو هو شملو (ترو) مسنون ٻن ڪلهن جي وچ ۾ لڙڪيل هوندو هو قميص جي گريبان جو شگاف ٻن ڪلهن مبارڪن وٽان - سٿڻ گوڏن (ٽڪين) کان مٿي ٻلڪ اڌ پني تي - لڪ مبارڪ هٿ ۾ ۽ مصلو ڪلهي مبارڪ تي رکندا هوا جمعي ۽ ٻنهي عيدن جي ڏينهن تي مسنون عمده لباس پهريندا فرمائيندا هوا -

حضور جن جي طريق تعليم ۽ ٻين طريقن جي تعليم ۾ فرق

صاحب روضه جي ته بالڪل گهٽ لکيو آهي مگر آئون هت جواهر مجدديه تان ڪانٿ جو سيادت پناهه عرفان آگاهه احمد حسين امروهوي نور الله مرقده آبادي ارقام فرمايو آهي ته اڳين اوليائن سڳورن جو سلوڪ هيٺين طرح آهي -

(١) سير الي الله - هن ۾ عالم خلق، عالم امر ۽ لاحديت جو سير ٿئي ٿو -

(٢) سير في الله: - هن ۾ احديت جو سير ٿو ٿئي - جنهن کي حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن پنهنجي تحقيق ۾ فرمائن ٿا ته هي سير حقيقت اسماء ۽ صفات ٻنهي ۾ آهي (سير عن الله بالله: هن ۾ احديت کان ڪثرت خلق جي طرف نزول جو سير ٿو ٿئي -

نوٽ: - مراد عالم[1] خلق کان مخلوق تحت العرش، عالم[2] امر مان مراد مخلوق فوق العرش وغيره - واحديت[3] مان مراد مفصل صفات الاهي - وحدت[4] مان مراد مجمل صفات الاهي احديت[5] مان مراد ذات بحت (صرف) آهي، جو هر قسم جي اعتبار کان پاڪ آهي - هيئن هر ٻئي ۽ هڪ مرتبو انسان جامع جنهن کي مراتب ستهه چيو ٿو وڃي ۽ هي سڀ تمام محض اعتباري آهن ته ته اها ڪا ذات آهي جا قدم ۾ کان امڪان تائين موجود آهي - حضرت الور امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي سلوڪ جو سير هن طرح آهي 1. ولايت صغرى يا ولايت اولياء هن ۾ سير الى الله ٿو ٿئي پڻ اهو سير جنهن کي پيا اولياء ڪرام سير في الله ٿا سڏين هن حقيقت ۾ اهو سير ظلال آهي 2. ولايت ڪبرى يا ولايت انبياء: - هن ۾ اصل اسماء ۽ صفات جو سير ٿو ٿئي - اهو سير ٻين طريقن ۾ ڪو نهي هن ڪالسواءِ ٻيا سورهن[12] يا سترهن[17] هن مقام مفصل هيٺان آهن جو ذات بحت کان اڳي هن سلوڪ ۾ طئي ٿا ٿا وڃن -

(١) ولايت عليا يا ولايت ملائڪ (٢) ڪمالات نبوة (٣) ڪمالات رسالت (٤) ڪمالات اولوالعزمي هن کان پوءِ يا (٥) قيوميت اشياء يا (٦) حقيقت ڪعبه (٧) حقيقت قرآني (٨) حقيقت صلوات (٩) بعض سالڪن جي روزه جي حقيقت (١٠) معبوديت صرف (١١) عبديت يا (١٢) خلت حقيقت ابراهيميه (١٣) محبيت حقيقت موسويه (١٤) محبوبيت ممتزجه حقيقت محمديه (١٥) محبوبيت ساذج حقيقت احمديه (١٦) تعين حبي (١٧) تعين وجودي هن کان پوءِ دائره لا تعين بحيي ذات بحت مع الصفات الثمانية الحقيقية

قصيدو لاڏن شان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني، از جناب مولانا حافظ محمد صاحب ذاهر دقي دهلوي قادري چشتي نظامي: -

ہوا ہوں جب سے دیوانہ مجدد الف ثانی کا — میں ہوں مشہور مستانہ مجدد الف ثانی کا
پلائے تشنگانِ بادۂ وحدت کو جو حل کر — رواں ہے فیض پیمانہ مجدد الف ثانی کا
وہ فاروقی نسب ہیں مشرب ان کا نقشبندی ہے — طریقہ ہے شریفانہ مجدد الف ثانی کا
وہ شمع دین احمد ہیں اور احمد نام ہے ان کا — دلِ عالم ہے پروانہ مجدد الف ثانی کا

محبت جن کو ہے اللہ سے ہوگی دیتا ہے / سنا کرتے ہیں افسانہ مجدد الف ثانی کا
مسلماں جتنے ہیں جس کے سب آپس میں یگانہ ہیں / نہیں ہے کوئی بیگانہ مجدد الف ثانی کا
خودی سے دور جو ہو کر رہا ہے وہ بے خود / پیا ہے جس نے پیمانہ مجدد الف ثانی کا
خدا اور مصطفیٰ کا ورد ہے جس کی پیرو / بجا لاتے جو فرمانا مجدد الف ثانی کا
حقیقت ان قیامت سب کہیں گے دیکھ کر مجھ کو / وہ دیکھو آیا دیوانہ مجدد الف ثانی کا

حضور جن جون پيشگوئيون پنهنجي رحلت جي باري ۾

حضرت سلطان العارفين سيد السالڪين قيوم زمان مرشدنا خواجه حاجي صاحب ڪلان (خواجه شاهه فضل الله جان) رضي الله عنه جن عمدة المقامات ۾ تحرير فرمائن ٿا ته حضور انور مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي عمر مبارڪ، موافق اعداد احمد ٿيو ڄاڻ ڏيندي جو اصحابن واقف الاسرار کي فرمايائون ته مونکي الهام ٿيو آهي ته قضاء[1] مبرم ۾ منهنجي عمر ٽيهٺ سالن تائين آهي. پاڻ انهي الهام کان پوءِ بالڪل گهڻو قدر خوش ٿيا هئا ڇاڪاڻ ته جو اها عمر ۾ حضرت سيد المرسلين عليه و على آله الصلواة و السلام جي متابعت کين حاصل ٿي، پڻ حضرت صديق اڪبر ۽ حضرت عمر فاروق اعظم ۽ حضرت علي مرتضيٰ رضي الله عنهم سان به سن عمر جي موافقت ٿي. وري سنه ١٠٣٢ هجري ۾ حضور انور رضي الله عنه جن اجمير شريف ۾ هوا جو پاڻ فرمايائون ته منهنجي رحلت جا آثار ظاهر معلوم ٿا ٿين ۽ پنهنجن صاحبزادن بزرگوارن رضي الله عنهما ڏانهن هن شريف مڪتوب ۾ هيٺين عبارت لکي هو:- "ايام افتراض نزديڪ و فرزندان دور" هن مڪتوب شريف پهچڻ شرط ٻئي صاحبزادا حضرت خواجه محمد معصوم ۽ حضرت خواجه محمد سعيد رضي الله عنهما سرهند ۾ خدمت ۾ اچي حاضر ٿيا. پاڻ کين خلوت ۾ گهرائي فرمايائون ته منهنجي لاءِ هاڻي ڪنهن به طرح ڪولاڳاپو ڪنهن به طرح سڪو ڳانڍاپو هن جهان سان نه رهيو آهي آئون هن جهان ۾ وڃڻ گهران ٿو. مگر جڏهن پنهنجن صاحبزادن بزرگوارن کي گهڻو غمگين ڏٺائون ته پوءِ اهيا ڳالهه به کين معلوم ڪرائي ته وصال جي ڏينهن ۾ هڪ سال باقي آهي ته هن

[1] قضا لغت ۾ فيصلو ۽ حڪم ڪرڻ جي معنيٰ ۾ آهي [illegible] اصطلاح ۾ ازلي حڪم الهي کي چئبو آهي [illegible] [illegible] ۽ مخلوقات جي سڀني حالتن جي متعلق [illegible] جيڪو حقيقت ۾ [illegible] اصطلاح موجب قضا [illegible] [illegible]
قضا ٻن قسمن آهي هڪ مبرم ۽ ٻيو معلق [illegible] [illegible] [illegible]

وري ڪيئن خلوت ۾ گهرائي فرمايائون ته ٿوري مدت لاءِ هڪ ٻئي ملڪ جي پوري مرتب
واسطي موڪلي ڇڏيا ۽ ڪيو ويو آهي انهيءَ خوشخبري ڪان ٻئي حضرات صاحبزادا رضي الله
عنهما تمام خوش ٿيا ۽ هي خوشخبري سندن خاطر مبارڪ جي تسلي جو باعث ٿي پيئي.

٣- هڪ ڀيري پاڻ حضرت خواجه معين الدين چشتي قدس سره جي روضه مقدس
جي زيارت لاءِ تشريف فرما ٿيا هوا درگاه جي مجاورن حضور انور جي حد کان زياده
تعظيم ۽ تڪريم ڪئي ۽ روضي مبارڪ جو غلاف سندن حضور ۾ پيش ڪيائون ته پاڻ
نهايت ادب سان ان جو حضور انور جن جو وجود مبارڪ سراسر ادب هو، قبول فرمائي
دل مان هڪ سرد آه ڪري هيئين جملا زبان مبارڪ تي آندائون - جن مان سندن
رحلت جي خبر معلوم ٿي - "لباسے از اين نزديڪتر بحضرت خواجه نبود لاجرم آنرا بالطف تمام
براے تڪفين نگهداريد" - جڏهن پاڻ اجمير جي هن سفر کان موٽي گهر سرهند شريف
رونق افروز ٿيا ته هن خلوت ۾ رهڻ اختيار فرمايائون - جمعي جي نماز کان سواءِ
باهر نه نڪرندا هوا ۽ پنجن وقتن جي نماز به اندر خلوتخاني ۾ مخصوص جماعت سان
پڙهندا هوا - جي مخصوص سندن حضور ۾ ويندا هوا - صاحبزادن سڳورن
۽ ٻين ڪن خاص خليفن کان سواءِ ٻيو ڪو به اندر نه ويندو هو - آخر عمر شريف ۾ سلسلي
ابتدائي قدس عالي مشرب ٿي ويو هو جو ذوق ۽ حال ماڻيائون، جي باوجود ڪثرت قوت عالي
جي ۽ سندن مذاق جي آشنائي کان به مشرف هوا، تنهن هوندي به سندن ڪلام مبارڪ
ذات صفاتي جي ڪري اهو حال ٿي پيو هو - جيئن مڪتوب ۾ بار ٻيهي ۾ پڙهندا آهيون - انهيءَ
وقت ۾ پاڻ جڏهن به پنهنجي محبت وارن کي مڪتوب شريف لکندا هوا ته پڇاڙي طرح
لکندا هوا ته "هاڻي وقت نزديڪ اچي ويو آهي ۽ سڀني ڏي سلام پيش اچي" -

٤- مولانا محمد هاشم ڪشمي زبدة المقامات ۾ تحرير فرمائي ٿو ته خلوت وارن ڏينهن
۾ هڪ ڀيري حضور جن کان ٻي موڪلائڻ وقت عرض ڪيو ته حضرت دعا فرمايو ته
وري جلدي بابرڪت آستانه ملجأ خلائق تي حاضر ٿيان پاڻ اندر روان
آهڪي فرمايائون ته اسان دعا ڪريون ته اوهان ۽ اسان ٻئي آخرت ۾ هڪ جاءِ گڏ هونداسين
سون - جڏهن خواجه محمد هاشم موٽي آيو ته حضور جن جو وصال فرمائي ويا هوا.

٥- قال احمدي ۾ مولانا بدر الدين قدس سره حضرت خواجه محمد معصوم

۽ خواجه محمد معصوم کان روايت ڪري ٿو ته جنهن سال پاڻ وفات فرمايائون ان سال برات
جي رات پاڻ حويلي مبارڪ ۾ تشريف فرمايا. حضرت عصمت پناه ام المريدين رضي الله تعاليٰ
عنها جن مصلي تي تسبيح پڙهڻ ۾ مشغول هوا حضور جن کان پڇڻ لڳا ته اوهان ڇهه جن
پڙهيو آهي فرمايائون ته ايمان ڪونه پڙهيو اٿم جو ڪجهه بدن ۾ تڪ مدام ٿو ٿئي لحظو آهي
پوءِ ٿو پڙهان. حضور جن لحظو ڪن پاسو مبارڪ ڪوٺڙي ور ڪي ويا. پاڻ تعرافي وضو ڪيائون
حضرت عصمت پناه رضي الله عنها جي زبان مبارڪ مان اوچتو هي اکر نڪري ويو ته خدا جاڻي
اڄ ڪهڙن جو نالو هستي جي صفحي تان ميٽيو ويندو ۽ ڪهڙن جو قائم رکيو ويندو
پاڻ فرمايائون ته اوهين ته شڪ جي طرح ڳالهه ٿا ڪريو پر ڪهڙو حال هوندو ان شخص جو جيڪو
ڏسي رهيو آهي ته منهنجو نالو حياتي کان ميٽيو ويو آهي. پاڻ ڏانهن اشارو فرمائڻ لڳا جو ڪري
ٻڌي حضرت عصمت پناه رضي الله عنها کين عرض ڪيو ته اوهين اهل عيال ۽ خلق کان هيترو
سبب لڳا پيا آهيو جنهن فرمايا آهن تنهن جو ڪهڙو باعث آهي پاڻ فرمايائون منهنجي وفات جو
وقت تمام قريب ۽ تمام قريب آهي سو جنهن کي وفات جي قرب جي خبر معلوم ٿئي تنهن کي ڳالهه
بالڪل سهڻي ۽ لائق آهي ته پاڻ کي گهڻي قدر خدا جلّ وعلا جي عبادت ۾ مشغول ڪري ۽ تسبيح
۽ استغفار ۽ درود ۽ قرآن مجيد جي تلاوت ۽ ذڪر وغيره کان پاڻ کي هڪدم به غافل نه ڪري
۽ غير حق کان بالڪل لاڳاپا ٽوڙي ڇڏي اٿين نه ته هو غفلت ۾ پيو رهي. توهين به مون کي خدا
جلّ وعلا جي حوالي ڪريو. اهه ملخصًا

حضور جن جي بيماري شروع ٿيڻ ۽ وصيتون ۽ پيشگوئيون ۽ ضروري ڳالهيون

— جنهن ته روز گار ناپائدار جو مدار بي وفائي تي آهي ۽ فلڪ غدار ڪج رفتار
جي وضع بي بقائي تي آهي. مجدد الف ۽ قيوميت جي ٻيو يهين سال جي آخر ۾ پاڻ نماز
عيد الاضحيٰ کان فارغ ٿي ماڻهن کي خطاب فرمايائون ته مون اوهان کي اڳ به خبر ڏني آهي ته
مان سگهو ئي دنيا مان سفر ڪرڻ وارو آهيان ۽ قضا مبرم کان اٿين معلوم ٿيو آهي ته منهنجي
عمر ٿيهٺ ورهه حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي سنت موافق ٿيندي. هاڻي
ورهه پورا ٿيڻ تي پهتو آهي. قريب آهي ته اوهان کان موڪلائي ديدار پروردگار جو ڪندس
اي الله جا ٻانهو جو ڪجهه مون کي خدا جلّ وعلا ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم کان
پهتو سو مون اوهان کي پهچائي ڇڏيو. اوهين جاڻو ٿا ته مجدد الف جي خدمت ۽ ملت

محمديءَ جي رواج لاءِ مون ڪيترائي ڪوششون ڪيون ۽ دين جي دشمنن جون سختيون
سٺيم. وقت جي بادشاهه جي قيد ۾ رهيس ۽ لشڪر سان گڏ رهڻ جي پاڻ تي بندي قبول
ڪيم. مگر پنهنجي ڪم کي نه ڇڏيم. هاڻي توهان کان جدا ٿيڻ وارو آهيان. توهان کي خدا
تعاليٰ جي حوالي ٿو ڪريان منهنجي ملاقات اوهان سان قيامت جي ڏينهن حضرت رسول اڪرم
صلي الله عليه وسلم جي تنبوءَ ۾ حساب وقت ٿيندي. توهين شاهد رهجو ته مون پنهنجن
فرضن جي ادا ڪرڻ ۾ ڪا ڪوتاهي نه ڪئي. آنحضرت صلي الله عليه وسلم اوهان کان پڇندو ته
مجدد الف ثاني اوهان سان ڪئن حياتي گذاري. سڀني جواب ۾ عرض ڪيو ته اي امام الاولياءِ
نائب خاتم الانبياءِ، تحقيق اوهان شريعت نبوي ۽ عقيده ملت جي رواج ڏيارڻ ۾ گهڻي ڪوشش
فرمائي. اسان کي اوهان سڌي واٽ ڏيکاري. دنيا کي گمراهيءَ کان ڪڍي سڌو رستو ڏيکاريو ۽
۽ دين جي دشمنن جون سڀ تڪليفون سٺيون. شريعت ۽ طريقت کي اوهان زيب زينت
ڏني اوهان وقت جي مسلمانن کي اصحاب رسول جي وقت سان مشابهت پوري طرح ڏيارڻ
الله جل وعلا اوهان کي جزاءِ خير ڏئي. اسين مٿين شاهدي ڏيون ٿا اسون هن کان پوءِ حضور
اقدس جن مريدن جي حق ۾ دعا گهري ته الله جل وعلا اوهان کي نهايت صفائي تائين پهچائي ۽ دنيا
جو گذران پڻ عيشاو ڪري. ۽ فرمايائون ته توهان کي وصيت ٿو ڪريان ته قرآن ۽ حديث جي
حڪمن تي قائم رهجو ۽ مجتهدن جي فرمانبرداري ڪجو جنهن ۾ مٿين جي دارجيل ۽ بدرق
نه ٿئي. متان دين ۽ ايمان ۾ خلل نه پوي ۽ اِي دين پهرين کان پرهيز ڪجو جي شيخ وحدت
الوجود جا ڳجهن ۽ سرود ۾ مشغول آهن اهي ڪوڙي دعويٰ ڪندڙ آهن. انهن ڳالهين
هوندي جي احوال سالڪن تي ظاهر ٿيندا هوا مون حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم
جي درگاهه مان عرض ڪري انهن جو انڪشاف بند ڪرايو آهي. اهڙا ذما انهن تي آئينده اهڙ
احوال ظاهر نه ٿيندا. ڪنهن ڪنهن کي فائدو ٿيندو، مگر اهڙا اُهڃا گمراهيءَ ۾ پيل هوندا
توهين شريعت تي پڪو ڪجو ۽ طريقت تي ثابت قدم رهجو عزيمت تي عمل ڪرڻ جو تاڪيد
ڪجو، ڪراهت ۽ رخصت کي ڇڏي ڏجو، ذڪر ۽ شغل ۽ مراقبو گهڻو ڪجو عبادت ۾
ڪوشش سان رهجو پنهنجي سارين عمر فڪر الاهي ۾ آباد رکجو. جتي باطن جا احوال ڪشادا
رهن. اڄ کان قيامت جي ڏينهن تائين باطن جي ترقي ٿيڻ شريعت شريف جي متابعت ڪانسواءِ
مشڪل آهي. جا الله ته جو شريعت جي تابعداري نه ڪري ٿيهن هوندي ۽ ان کان ڪرامتون

ياسر ٻين ڏنجي حالتن ڦيرائڻ جو ڪه ٿي ته ٻيو انهن ڪرامت نه ڇڏيو بلڪ استدراج آهي
يعني انهن حالتن انهن کي درجي بدرجي دوزخ ۾ نيندڙ آهي - حقيقت ۾ انهن الاهي معرفت
ڪان ٻي نصيب هوندو، ٻڌڪ دين ۽ ايمان ۾ خلل هوندس - ظاهر آهي ته دين ۽ ايمان
ٻي معرفت الاهي بدران آهي - مون انهي قسم جون گهڻيون نصيحتون پنهنجي ڪلام ۾
ڪيون آهن انهي سبب آهي جو منهنجو ڪلام ٻيگانو ٿي ويو - آئون توهان ۾ پنهنجو
ڪلام يعني مڪتوبات ۽ رسالا ڇڏي ٿو وڃان جي انهي تي عمل ڪندئو جو ٺڳي ۽
زهد ۽ علم باطني کان حصو وٺندؤ - حق جل و علا مون کي پنهنجن سڀني مريدن
جي حالتن ظاهر ڪري ڏني آهي جيڪي به قيامت تائين منهنجي طريقي ۾ داخل ٿيندا هون
اُمت جا صالح اڪثر پنهنجي طريقي ۾ ڏنا آهن، جي حساب ڪريان ته اُمت جا اڪثر
زيادو ٿيڪ ماڻهو اڪثر پنهنجي طريقي ۾ ڏٺا اٿم - مون علم ۽ معرفت فضل ۽ قطبيت
۽ فرديت پنهنجي طريقي ۾ قيامت تائين ڏني آهي ۽ آئون وصيت ٿو ڪريان ته منهنجي
اولاد جي پوري طرح عزت ۽ تعظيم ڪجو ۽ سختي ۽ مصيبت جي حالت ۾ ٿن کان
دعائون گهرجو - الله تعالى منهنجي فرزندن کي پوري معرفت ۽ قرب الاهي سان مخصوص
ڪيو آهي ۽ ساري جهان ۾ انهن جي بزرگي ۽ سڳوري قائم فرمائي آهي - مون
سان الله جل و علا وعدو فرمايو آهي ته منهنجي امانت خاص ۽ ساري جهان جي قطبيت
منهنجي اولاد ۾ رهندي ۽ انهي هميشه هر وقت علم ۽ فضل، ولايت ۽ معرفت الاهي جي
ڪان پنهنجي وقت ۾ افضل ۽ اعلى هوندا انهن کان پوءِ حضرت معصوم فرمائي عروة
الوثقى رضي الله عنه ڏانهن خطاب ڪري فرمايائون ته تنهنجي فرزند اطرف وصفن
وارا ۽ منهنجي امانت خاص جا وارث ۽ زماني جا قطب هوندا انهي تنهنجي اولاد
مان هوندا - وري فرمايائون اي محمد معصوم تنهنجا فرزند هون جهڙا اٿيندا
خصوصا جو نينگر هن سان مون کان پوءِ پيدا اٿيندو يعني مروج الشريعة حضرت خواجه
حجة الله قدس سره گهڻي تقرير کان پوءِ فرمايائون ته ٻيرهين صدي ۾ گهڻا ن
فساد ڪرڻ اٿيندا ان وقت سنت نبوي صلى الله عليه وسلم کي لاڙو ڪري ويندو شريعت
۽ طريقت ۾ قائم رهندو - طاقت آهيان فساد جي هٽائڻ ۾ ڪوشش ڪجو ۽ بدعت کي دفع
ڪجو حق تعالى انهن کي بدعتن تي غالب ڪندو ۽ توهان کي ڪوهن ۾ قسم جي تڪليف

تنهن هوندي به اٺين ڏينهن جو جڏهن ڪي ٻه مٿن جي خانقاهه ۾ اچڻ جي جرئت نه ٿيندي هئي ته مٿن جو
اٺين ڏينهن دنيا ۾ ڪنهن جي ويندڙ جو روڳ ۾ ميان جعفر هڪ شهر ۾ جي ويندو هو اوسطا
هن ڇهه ست سؤ مٿن جي طريقي جا مريد هوندا. باقي مون ڏانهن ارادو ڪندڙ هوندا. پيا
طريقا الطيب ۾ پيوندا. گهڻي مدت کان پوءِ امام مهدي پيدا ٿيندو ۽ اهو ئي هن طريقي ۾ مريد
ٿي سلوڪ حاصل ڪندو ۽ سلوڪ کان پوءِ جي سڀ ڪماليون امام مهدي جي ظاهر ٿيندا
اهو به مٿن جي ڪمالات جو اقرار ڪري هن نسبت يعني طريقي مجددي جو رواج ڏيندو ۽
الملڪ جا ڳالهه پنهنجي امامت جي بار ۾ مان سان ڪن مٿن ڪمالات جو اقرار ڪندو ۽ ٻي
دنيا اعظم جو نالو شيخ احمد هوندو ۽ جو مٿن اولاد مان هوندو ۽ پوءِ اوهان هن طريقي يعني مجددي
جي ڪمال جي تعريف ڪريو ۽ ان جو پهريون ته اوهان آهيو ۽ ميان محمد معصوم ۽ ان جو اولاد
عيلو اهو حضرت امام مهدي هڪ روايت ۾ آهي ته پاڻ فرمايائون ته حضرت مهدي موعود
عليه السلام مٿن جي ڏهن اولاد مان هوندو ۽ جو احسن ٿي بزرگ حضرت امام مهدي جو
وزير هوندو ۽ تنهن لاءِ حضرت خواجه امام محمد معصوم رضي الله عنه جو وجود آهي
ته اهو مٿن جي اولاد مان هوندو ۽ پوءِ گهڻي تقرير کان پوءِ فرمايائون ته اي يار وهاڻي توهان کان
سو ڪلايان ٿو. هي خبر سڻندي مخلوقات ۾ شور برپا ٿيو. تنهن کان پوءِ خلوت خاني ۾ تشريف
فرمايائون. اتي ئون حقيقتون فرمائي پنهنجي اهل حرم ۽ فرزندن کي فرمايائون ته ٽن مهينن کان
پوءِ منهنجي جي موت ايندو آهي ان وقت اوهان هن گهر ۾ نه هوندا. حاضرين عرض ڪيو
ته شايد اوهين انهيءَ گهر ڇڏي اٿڻ لاءِ ارادو ڪيو. پاڻ فرمايائون ته نه.

— ان حال ۾ مولانا بدرالدين ٿوري ته حضرت جن کي هر سال ۾ ضيق النفس جي بيماري
جو دورو ٿيندو هو. خلوت نشيني جي ڳڻ رات پيهرين ستين مهيني ستين ذوالحج ڌاري
ڪن ڏينهن سال کان زياده سخت ساڳيو دورو ٿيو. — ذوالحج جي وچ ۾ ڪين سنو جي بيماري
سخت ساڳي ڪيفيت ڏيکاري ٿي. انهن ڏينهن ۾ حضرت سيدنا و مرشدنا غوث الاعظم
سيد عبدالقادر جيلاني قدس الله سره العزيز وقت ظاهر ٿي فرمايو ته ماڻهون سمجهي جهڙي
بيت جي معنيٰ ۾ حيران آهن.

أفلت شموس الأولين وشمسنا — أبدا على أفق العلى لا تغرب

[illegible]
[illegible]

اُن ڏينهن هن بيت جو شرح لکيو ويو انهي صحت نصيب ٿيندي، مگر حضور اقدس جي تحرير مان پئي لڳو ته جو شوق غالب هو بيماري جي حالت ۾ ديدار جي وصال شوق سبب گهڻو گهڻو بيقرار هوا ۽ هي دعا هر وقت ڪندا رهندا هوا. اَللّٰهُمَّ اَلْحِقْنِيْ بِالرَّفِيْقِ الْاَعْلىٰ ۽ فرمائيندا هوا ته جيڪڏهن طبيب چوي ته تنهنجو مرض لاعلاج آهي ته هو ڏاڍو خوش ٿيندو. پيا الله جي واقع ۾ ڏينهن مرض جي سختي ۾ پاڻ حضرت خواجه عروة الوثقىٰ قدس سره کي وصيت ڪيائون ته اوهين هن بيت جو شرح لکجو ۽ انهي سخت بيماري جي حالت ۾ پاڻ حضرت ممدوح کي بيت جو شرح بيان ڪري ٻڌايائون. حضرت خواجه عروة الوثقىٰ قدس سره جن سندن وفات کان پوءِ حضرت غوث الاعظم قدس سره جي بيت جو شرح ڪري مڪتوبات شريف جي ٽين جلد جي آخر ۾ شامل ڪيو. انهي جلد جا مڪتوب هڪ سو ڇويهه آهن. جڏهن گذاري پوءِ ٻن ڏينهن کان پوءِ چڱا ڀلا ٿيا پوءِ فرمائيندا هوا ته مون مرض جي سختي ۾ ايتري قدر ترقي ڏٺي جا صحت ۾ ممڪن نه سگهي. انهن ڏينهن ۾ اڪثر خيرات ڪندا هوا. ماڻهن عرض ڪيو ته شايد هن بلا ٽارڻ لاءِ فقيرن کي صدقو ڏنو. پاڻ فرمايائون ته نه بلڪ وصال جي شوق ۾. عاشوري جي ڏينهن وري ٻيو ڀيرو ساڳيون اڳيون ڪيل وصيتون ٻڌايائون.

محرم جي ٻارهين تاريخ پاڻ خلق کي خبر ڏنائون ته اڄ مون کي واقف ڪيو ويو آهي ته چاليهه پنجاهه ڏينهن اندر هن جهان مان منهنجو لاڏاڻو ٿيندو ۽ مون کي منهنجي تربت به ڏيکاري وئي آهي. اها خبر ٻڌي سڀ روئڻ لڳا. انهن ڏينهن ۾ پاڻ به گهڻو روئندا هوا. حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره کان روئڻ جو سبب پڇيو. فرمايائون ته حضرت ذوالجلال جو شوق غالب آهي. تنهن تي حضرت خواجه صاحب عرض ڪيو ته اوهان کي هن جهان جي جاني جو طفيل ڏنو آهي. ڪي ڏينهن هن جهان ۾ رهڻ قبول فرمائيو. فرمايائون ته توهان کي وفات کان پوءِ بنسبت هيترن جي گهڻي مدد ڏيندس. چونڪ هت بشري لاڳاپا بعض وقت رڪاوٽ آهن. انهي ڏينهن قبرستان ڏانهن به تشريف فرمايائون. تفصيل وار ذڪر روضة القيوميه ۾ آهي. تنهن کان پوءِ حويلي مبارڪ ۾ تشريف فرمايائون ۽ وفات جي ڏينهن لاءِ منتظر هوا هتان اچي باويهين رات صفر جي هئي. پاڻ مريدن کي مجلس ۾ فرمايائون ته اڄ چاليهه ڏينهن پورا ٿي ويا آهن. هاڻي ڏسجي ته هفتو ستن اٺن ڏينهن ۾ ڇا ٿو ٿئي. پاڻ پنهنجن فرزندن حضرت عروة الوثقىٰ ۽ خواجه محمد سعيد قدس سرهما کي فرمايائون ته هن صحبت جي

ڏينهن اهڙا سڀئي ڪمالات، جيڪي انسان لاءِ ممڪن آهن، مونکي الله جل وعلا عطا ڪيا. هو حضور جن جي صاحبزادن سڳورن کي ارمان ٿيو، جو ته انهيءَ مهيني ۾ جڏهن ته آيت سڳوري "اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ" جي نازل ٿيڻ ۾ هڪ ڪجهه به مرض جنهن کان حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه جي دل کي ارمان ٿيو هو. اهو سنت ۽ مقبول اختيار حيات ۽ ممات واري سنت ٻئي ڪين عطا ٿيون. ٿيو ڇهين تاريخ خميس جي ڏينهن پنهنجي بدن ۽ جاڪيٽ پاڻي ور ڇڏيو ڏنائون ۽ سندن بدن مبارڪ تي عبا وار ورد گرم ڪو ڪپڙو ڍڪيو. هوا جي سردي بدن شريف تي اثر ڪيو جنهن ڪري ڪين تپ ٿي پيو. پوءِ بيماري جي بستري تي زيب افروز ٿيا. جڏهن حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جن جي پڇاڻي ڏي وري ٿوري ڏينهن بيمار ٿي وفات فرمائي هوائون. حضور جن کا اهو سنت بمقتضائي. انهن ڏينهن ۾ يقين حسي جو بيان ڪيو اٿئون جو يقين علمي ۽ يقين وجودي کان به مٿاهون درجو آهي. ٿوري انهن مرضن جي تڪليف ۾ مشغول هوا. انهيءَ ٻي جي ڇهين ڏينهن تي رحلت فرمايائون

بيماري جي سختي ۽ سندن وصال پيارا ذوالجلال

حضور جي ٿيو ڇهين تي وري ڪين بيماري عود ڪري آئي. ايتري قدر سندن بدن مبارڪ تي گرمي ظاهر ٿي جو سندن بدن مبارڪ تي هٿ لائي نٿي سگهيو. هن پيري بيماري تپ کان اڳي هڪ خادم کي فرمايو هوائون ته هيترا ڏينهن اچي ٿي کان پوءِ وري فرمايائون ته جيترا مون چيا آهن اعواذ ونيون اچو. پوءِ فرمايائون ته غيبي فرشتو مونکي آواز ٿو ڏئي رهيو آهي ته ايتري قدر ڪو لان ساٿ ٿي جي فرصت کانه رهندي پوءِ فرمايائون ته چڱو ايتري قدر رهڻي اچ. جڏهن خادم ڪو ٿلهو آيو ته انهن حضور جن کي قدر پاڻ وٽ رکيا ۽ هي قدر پنهنجي فرزندن سڳورن ڏانهن موڪليائون. سبحان الله! جيتري قدر پنهنجي لاءِ جدا ڪري رکيا هوائون وفات جي ڏينهن تائين اهي پورا ٿي آيا. جمعه جي ڏينهن ڪمال هيڻائي جي باوجود نماز لاءِ جامع مسجد ۾ تشريف فرما ٿيا نماز کان فارغ ٿي جماعت کي فرمايائون ته هي منهنجو پويون جمعو آهي هن کان پوءِ مونکي جمعي جي ڏينهن جي نماز پڙهڻ نصيب نه ٿيندي. هي فرمائي وري ڏه ٻارهن گهڙيون وصيتون فرمايائون ۽ انهيءَ کان زياده تاڪيد ڪري فرمايائون ته سنت نبوي صلي الله عليه وسلم تي قائم رهجو

ضرور بالضرور خيال ڪندا رهجو - سنت محمدي جي باري ۾ سخت تاڪيد آهي - پڻ فرمايائون
ته منهنجي جهيڙي ۾ تڪفين سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جي موافق ٿيڻ گهرجي ڪو به فضيلت جي
اڳهن ڪي نه ڏسي - منهنجي تي ڏيارڻ وقت منهنجين قبر نندڻ ۽ بي وقت خيفن ڪاڻ سواءِ ٻيو ڪوبه
موڙ ونه ڏرجي ۽ منهنجي قبر کي هن گمنام جاءِ ۾ ڪجو - فرمائون قدس الله اسرارهم خدا منهم عن
ڪيو ته حضور جن اڳي اساڻي دڏي ۾ لاءِ نظرايل رضي جي شرافت بيان ڪندي پنهنجي مدفن لاءِ
انهي جڳه کيو هو - پڻ اهو به فرمايو هو ته منهنجي مرقد اڳي قيلن ۾ دفن جي جاءِ برادرهان مقرر
ڪري ڏي ڇڏي - پاڻ فرمايائون ته واقعي مون اڳين جيوهو - مگر هاڻي منهنجو اهو شوق ئي پيو آهي
جيڪو جيءُ ۾ هيو آهيان - جڏهن ته ناڻون ته فرمائين ڪري ۾ راضي نه آهن ته هن پاڻ فرمايائون
ته منهنجي والد بزرگوار جي قريب مونکي دفن ڪجو ياشهر جي باهران باغ ۾ مونکي جاءِ ڏجو مگر ٻئي
ڏينهن ئي انهيءَ جا توري وقت ۾ رهي وڃي جنهنجو نالو نشان نه رهي - خواجه محمد هاشم برڪات احمد
يعني ۾ بدنام ۾ لوڪي ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جيڪو پون فرمودهن بڪاهرج ولايت
لوڪي ته پاڻ الوهيت جي بي نيشاني جا مظاهر انه هوا -

نقل عبرتناڪ: - وري خواجه صاحب لوڪي ته جناب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کي
خواب ۾ ڏٺو ته پاڻ وصال ڪري ويا آهن - آئون رشد وراثت ته ... ڏاڍو حيران ٿي ويو
ڏٺو تان ڪنڌ هن ابن احمد پيو چوان - ڪنڌ هن ابن الله - جو اڪرحق پيو ڪاري پان ايغري ۾ ڪري
مونکي جيو ته هن ڏڏي مسجد ۾ اڄي ٿيو آهي - جڏهن آئون مسجد ۾ آيس ڏٺم ته ڦيرو
نيشان ته آهي پر زمين جي برابر آهي - اهڙي خواب جناب سيد شيخ محمد قدس سره کي ڏنو

نقل ٻيو: - انهن ڏينهن ۾ هڪ عارف سرهانپوري خواب ڏٺو ته هڪ وڏو وڻ آهي جنهن جو
ٿاڦو آسمان تائين پهچي ويو آهي گويا ساري جهان ۾ ان وڻ جو پاڇو آهي - اوچتو انهي
وڻ زمين ۾ ڪري پيو - ساري مخلوقات ۾ رڙ پئجي ويو -

شور برخاست که واماند ز گلشن گر به زد جوش مگر آب زدل اشکست

جڏهن هي خواب خواجه محمد هاشم قدس سره کان سرهانپوري بزرگ کاڻ ٻڌو
ته هن دل ۾ ڏاڍو خوف ۾ پئيس - هن خواب کان پوءِ ٿوري ڏينهن بعد حضور جن
جو وصال ٿيو - پوئين خواب ۾ آيت شريف جي موافق آهي "ڪَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ
أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ" - جنهن حضور جن به شريعت نبوي صلي الله عليه وسلم

جاوڻ هو انهيءَ ڪري انهي قسم جا خواب سٺن وصال جي ڏينهن تائين ڪي ڏسڻ ۾ آيا۔ عود بطرف وصايا۔ غرض ته جڏهن حضور جن ڏٺو ته پڻ جايون پنهنجي دفن لاءِ بيان ڪيم مگر منهنجن پيارن فرزندن جو انهيءَ ڳالهه تي پورو رضامند ڪونه هئا۔ تهن تي پاڻ فرمايائون ته چڱو جيئن توهين راضي هجو اتي مونکي دفن ڪجو۔

— هنن وصيتن کان پوءِ خلق جو هيانءُ ڦٽي پيو ۽ زار زار رئڻ لڳا۔ پاڻ سنت محمدي على صاحبها الصلوات والتحية جي تابعداري جو بالڪل گهڻون تاڪيد ڪندا رهيا ۽ تاڪيدي پڻ فرمايائون ته سنت محمدي کي ڏندن سان مضبوط ڪري وٺجو۔ عنقريب گهڻا اختلاف پيدا ٿيندا گهڻا فرقا شر ٻيت جا مخالف ٿيندا۔ اوهين سواد اعظم کي نه ڇڏجو جو بدعتن کان پري رهجو۔ سبحان الله! جناب حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه وصيت ڪري ٿا ته جناب حضرت رسالتپناه صلي الله عليه وسلم جي سنت جي رعايت فرمائي۔ جنهن ته ترمذي ۽ ابو داؤد ۾ بروايت عرباض بن ساريه جي حديث شريف آهي۔

قَالَ وَعَظَنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَوْعِظَةً بَلِيْغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُوْنُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوْبُ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ كَأَنَّ هٰذِهٖ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا فَقَالَ أُوْصِيْكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا فَإِنَّهٗ مَنْ يَّعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِيْ فَسَيَرٰى اخْتِلَافًا كَثِيْرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ عَضُّوْا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُوْرِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ كَذَا فِي الزُّبْدَةِ ۞

۽ انهن مضمون مان ثابت ٿي ٿو ته [illegible] لوح محفوظ آهي۔ قضاء معلق ۽ [illegible] آهي۔

قضاء معلق ٻن قسم آهي۔ هڪ جنهنجو معلق هجڻ لوح محفوظ ۾ ظاهر ڪيو ويو [illegible]

[illegible] ٻيو جنهنجو معلق هجڻ فقط الله تعالى جي علم ۾ آهي لوح محفوظ ۾ [illegible]

[illegible] مڪتوبات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني [illegible]

ل هن خواب جي تعبير [illegible] صفحي ۾ [illegible] اول هي طرح آهي۔ "الرتر [illegible] ضرب الله مثلا كلمة طيبة كشجرة طيبة الآية۔ ترجمو۔ [illegible] سورة ابراهيم رڪوع [illegible] حضور صلي الله عليه وسلم [illegible] رسول الله صلي الله عليه وسلم [illegible]

"حضور جن جي ڪٿي لوڪن وصيت ڪري ٿن، سا ڪا ڪانه هئي - توهه پاڻ خلوت خانه ۾ ڪن
تقرير فرمائيندا هئا ڪان پوءِ خلق کي ڪسن ن ڏيندا هئا، جوڻ حيات جا ٻي ڪڏهن به ڪانه ڏيو - جو ته
خلوت ۾ جيڪي مخصوص هئا انهن کانسواءِ ڪنهن کي به حضور جي اجازت نه هئي - تن بعد ڪجهه
مهل سنڌ ن پنهنجي ڏيءَ نماز پڙهندا هوا - ڪذا في المسند. - ان کان پوءِ حضور ﷺ جن
عنه پنهنجي حرم پاڪ کي خلوت واري جاءِ ۾ گهرائي وصيت طور فرمايو ته منهنجو ڪفن
پنهنجي مهر جي پئسن مان ڪجو - فقط ايتري قدر فرمائي حضرت عصمت پناه رضي الله عنها
کي موڪل ڏنائون - هن کان پوءِ عورتن جو حضور ۾ اچڻ ڪونه ٿيو. باوجود سخت هيڻائي
جي پنهنجي فرزندن کي حقائق ۽ علوم معرفت کان مشرف فرمائيندا هوا.
"هڪڙي ڏينهن حضرت خازن الرحمة (خواجه محمد سعيد) رضي الله عنه کين
عرض ڪيو ته حضور ان هن وقت ضعف آهي ڪنهن ٻي وقت ۾ معرفتون بيان فرمائجو - پاڻ
فرمايائون اي منهنجا پيارا فرزند هيءُ وقت ڪوته ملندو ٿوري دير کان پوءِ گفتگو جي طاقت به
نه رهندي" انهي پنهنجي رحلت جو اشارو فرمايائون - انهي بيماريءَ ۾ پاڻ فرمائيندا هوا ته
"هن درجه جا ڪمال ۽ مرتبا جي مونکي مليا آهن - سي قرآن شريف جي وسيلي مليا آهن، مونکي
قرآن شريف جو هر حرف سنيڊ ٿو معلوم ٿئي جو ڪعبي مقصود ڏسان مثل آهي"-
"صاحب روضة القيوميه لکي ٿو ته کان پوءِ مڪتوبات شريف معصومي جي ٽئين
جلد جو مڪتوب ۱۳۳ اتارِ لڪايو آهي پاڻ ڏسو گهرجي - بيماري جي ڏينهن ۾ حضور اقدس کان
گهڻيون ڪرامتون ۽ ڪشف صادر ٿيا جي روضة القيوميه ۽ ارمغان احمدي وصال محجوري
موجود آهن - ارمغان احمدي ۾ خاص اهو بيان ڏنل آهي جو پوئين بيماري جي وقت ۽ وقتمات واسطو
رکندڙ آهي - اهو - حضور اقدس کي اگرچه سخت بيماري هئي مگر جا اصل صحت جي حالت ۾ عبادت
ڪندا هوا ان کان بيماري جي وقت ۾ ڪجهه نه گهٽايائون جهڙوڪ تهجد ۾ سورة يٰسين پڙهڻ
۽ اشراق ۾ ختمون قرآن شريف جو ختم ڪرڻ، ٻيا ٻيا نفل ۽ دستور قائم رکيائون - انهن
صفرالڪاري جي رات پنهنجي ابندڙ ڏينهن جي سنڌ ۾ وصال ٿيو هو، پاڻ پنهنجي مددگاري

اڳيان صفحه ۴ باب آيل ۾ ڪيا ويا آهن ته وصيت کي تقويٰ جي وصيت ڪيو ته رضي الله تعاليٰ کان ۽ جنهن جو بيان ۱۳۱
جي ڏيڻ ۾ بيان لڪيو - جن ۾ وصيت توڪل ۽ ان جو پنهنجي وصيت جي پنهنجي ان اولاد کي وصيتنامو
جو ته مرون کان پوءِ حيات رهي سو گهڻا اختلاف رسند ۽ ته پنهنجي سنت ته هيو ۽ نهي سنت تي ۽
خلفاءِ الراشدين جي سنت تي قائم رهجو ۽ ان کي چنبڙي ڏاڙهن سان ڏنو ۽ بدعت کان پاسو ڪجو ڇالاءِ
ته سڀ ڪا بدعت گمراهي آهي ۽ هر گمراهي ڪنهن گمراهي جي ڪاڻ آهي -

کي فرمايائون ته ھاڻي اوھانجي لوڏڻ رات آھي، اڌ ماڻي گھڙي تڪليف ھئي، سياڻي اوھين
محنت کان آزاد ٿيندا. پاڻ ڪھڙو ڪري رات جو ھڪ ھندي شعر پڙھندا ھوا جنھن جي معنيٰ
ھيءَ آھي[1]: "اي ھمنشين قوم اڄ وصال جو ڏينھن آھي، آئون انھيءَ خوشيءَ تي ساري جھان
جي دولت قربان ڪري ڇڏيان." جي مسنون دعائون بخاري شريف ۽ مسلم ۾ وارد ٿيون آھن
ساري رات ئي پڙھيائون. رات جو ھڪ ڀيرو ھٿ جوڙي وضو ڪري تهجد جي نماز پڙھيائون ۽
فرمايائون ته ھي منھنجو پويون تهجد آھي ڏٺو ڇا ٿو ٿئي. اڌ رات باقي ھئي جو فرمايائون
اصل اصبح ليل؟ آھي اگر صبح تائين فرمائيندا رھيا. جڏھن صبح ٿي نماز جماعت سان ادا
ڪري عادت موجب مراقبو ڪيائون پوءِ اشراق جي نماز نهايت آرام سان پڙھي ماثوره دعائون
پڙھيائون. پوءِ فرمايائون ته پيشاب لاءِ چلمچي آڻيو واري وجھڻ کان سواءِ جلدي ڪئي آيا
پاڻ فرمايائون ته واري وجھي اچو، جو بستري تي قطرو نه پوي، جو احتمال آھي، جنھن ڪري
شريف جي خيال ۾ آندائون "اِسْتَنْزِهُوا مِنَ الْبَوْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ" جڏھن
واري وجھي ڪئي آيا، فرمايائون ته ھاڻي وقت تنگ آھي، ايتري فرصت ناھي جو پيشاب ڪري ٻيهر
وضو ڪري سگھان، مٿان وضوءَ سان وفات ڪرڻ جي پوئي کان مشرف ٿيان عذابي وصال.
تهن ڪري ھاڻي مونکي بستري تي سڌو ڪريو. حڪم جي تعميل ڪئي وئي پوءِ پاڻ مسنون طريقي
تي منھن مبارڪ اتر ڏانھن ۽ منھن قبلي شريف ڏانھن ڪري سڄو ھٿ ڳل ھيٺان ڪري ذڪر ۾
مشغول ٿيا. حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره تڪڙ سان ڪمري ۾ اچي عرض ڪيو ته مزاج
مبارڪ ڪيئن آھي؟ فرمايائون ته چڱو آھي ڪي ٻه رڪعتون نماز جون پڙھي چڪو آھيان
ڪاڻي آھن اھو سنت نه پوي ته ڪلام مبارڪ ھو ٻي سواءِ ذڪر الاھي جي ڪنھن سان به ڳالھ
نه ڪيائون پويون ڪلام ھيئن جو نماز جي بابت پڇيو ھو. پوءِ حضرت ربانيءَ جن الله الله
چئي رب جل وعلا جي ديدار کان مشرف ٿيا. إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۞

فغان از عالم بالا بر آمد — خروش از عرصه غبرا بر آمد[2]
غبار از ساحت آفاق برخاست — بپائے قبہ خضرا بر آمد[3]
لپٹ موجہائے آتش بار از غم — بجائے موج از دریا بر آمد[4]

---

[1] ترجمو:- پيشاب کان پاڪ ٿيندا رھو ڇو ته عام طرح قبر جو عذاب انھيءَ ڪري ٿيندو آھي.
[2] ته عالم بالا کان دانھون نڪتيون ـ عرش واري زمين جي راڙو جو آواز بلند ٿيو.
[3] ۽ جھان جي [illegible] جا سمات تائين ... ھيءَ ھڪ
[4] ۽ موجن جي جاءِ تي ... درياءَ مان ... نڪتا.

وآن وقتے کہ احمد شد زعالم   غریوا ز یثرب و بطحے برآمد[۱] مجدد الف ثاني

قطعات تاريخ: - حضور انور جي وصال جون تاريخون بي شمار آهن. جناب حضرت خواجه محمد هاشم قدس سره عمر مبارڪ جي تعداد موافق ٽيهه تاريخون لکيون. ان سواءِ بيون ٻه جگر سوز رباعيون ۽ ڪيترا تاريخ جا قطعا ارقام فرمايا آهن. حضرت خواجه صاحب جي هڪ تاريخ لکجي ٿي.

يَا أَيُّهَا الْآنَامُ لَقَدْ سَافَرَ الْإِمَامُ   مَنْ كَانَ ذِي رَأْفَةٍ عَزُّ الْقَبُولِ[۲]
قُطْبُ الَّذِي تَفَوَّضَ رَبُّ اشْيَاءِ لَهُ   حَالُ الَّتِي تَحَيَّرَ فِي شَانِهِ الْعُقُولُ[۳]
مَا الْمَوْتُ كَانَ بَدْرٌ كَمَالٍ قَدْ انْطَلَقَ   مِنْ مَشْرِقِ الظُّهُورِ إِلَى مَغْرِبِ الْأُفُولِ[۴]
لَمَّا أَصَابَ ارِثُ رَسُولٍ بِحَقِّهِ   اَلْكُتُبُ بِجَامِ جُمْلَةِ وَارِثِ الرَّسُولِ[۵]

سائي مثيئن خواجه صاحب قدس سره آهن آيت مان وفات جو مادو ڪيو آهي: "اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ." خواجه محمد صادق قدس سره العزيز هيٺيان مضمون سڳوري مان مادو ڪيو آهي: "اَلْمَوْتُ جِسْرٌ يُوْصِلُ الْحَبِيْبَ اِلَى الْحَبِيْبِ." جناب سيادت پناه سيد محمد نعمان قدس سره ٻه خواجه ڪشمي ٽيهه تاريخون لکيون آهن. حضرات القدس ۾ گهڻا مادا ڪيا ويا آهن جن مان هڪ "رفيع المراتب" آهي. صاحب حدائق الوردية جي انهي مادي کي نظم ۾ آندو آهي.

تَنَا تَوَفِّي الْاِمَامُ الرَّبَّانِي   جَاءَ تَارِيْخُهُ رَفِيْعُ الْمَرَاتِبِ

جان شريعت. شهباز طريقت. معرفت مرد. ظل محمد بود. عطر الله عز وجل مثواه وجعل بِذِي الْخُلْدِ مَاوَاهُ. همه آئين صحابه سيد الثقلين بود. والحب شيخين بود. مهر عثمان وعلي بود. محبت اهل بيت نبوي بود. اقتباس نبوت بود. ابر ليسان رحمت بود. شهسوار محبت بود. خديو عارفان بود. فرخ صابر بود سرور اهل تمکين بود. منور آداب خواجه بهاء الدين بود. ادراک خواجه باقي بود. رواج محبت رسول الله بود. برگزيدہ خواجه عبيد الله بود. از خواجه عبيد الله وعبد الله قدس سرهما. مات ولم يبت بزجي ابدا. ماتم صفان کيشان. افسوس فتاده برج اسلام.

---

[۱] ترجمو: - جنهن وقت مجدد الف ثاني جن جهان کان سفر ڪيو ... [illegible]
[۲] : - اي انسانو! امام ... [illegible] ... جنهن جي ... [illegible]
[۳] : - اهو قطب جنهن ... [illegible] ... عقل ... [illegible]
[۴] : - اهو موت ... [illegible] ... ڪمال جو چنڊ ... [illegible]
[۵] : - ... [illegible] ... ۱۰۳۴

—— مولانا ڪرلعي صاحب فرمائي

شہ ملک ولایت شیخ احمد | کہ مثلش مادر ایام کم زاد
ازین راہ خطرناک پرآشوب | قدم در شاہ راہ خلد بنہاد
پے سیدم زہاتف سال تاریخ | بگفتا ساکن خلد بریں باد

—— سندن خليفن، پنجن سون جي قريب تاريخون نظم ۾ لکيون آهن - حضرت شيخنا شاه فضل الله قدس سره عمدة المقامات ۾ هي تاريخ لکي آهي

زیں جہان پر بلا چون شاہ عرفا نقل کرد | ظل را بگذاشت ورو سوئے اصل الاصل کرد
جستم از تاریخ نقل او ز دانا لا ابتلا | گفت بالف احمد الثانی باول وصل کرد

—— زياده تاريخون هن فن جي وڏن عالمن ۾ سي ڳالهه جون - وصال الحمديءَ ۾ حضرت مولانا بدرالدين ارقام فرمائي ٿو ته حضور انور مجدد الف ثاني جو وصال ڳي جي وقت تاريخ ٢٩ صفر جي ٿيو - جي ڏينهن حضرت سرور ڪائنات عليه الصلوٰة والسلام جي وصال کان اڳي رحلت فرمايائون جو تڏا ڪثر عالمن جو قول آهي ته جناب حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جو وصال پڻ تاريخ ربيع الاول جي ٿيو - گويا ادب جي رعايت ڪيائون، جڏهن جناب سرور عالم صلي الله عليه وسلم جي متبرڪ سنت جي ڪمن ۾ برابري لازم ڄاتي - سندن بيماري جا ڇهه ڏينهن پڻ عمر جي تعداد موافق ٿيا بحڪم حديث شريف - "حُمَّى يَوْمٍ كَفَّارَةُ سَنَةٍ" سيڪڙن ڏينهن جو مرض ڏهه جو ڪفارو آهي - انهيءَ حديث شريف جو مضمون حضور انور جي عمر مبارڪ تي صادق آيو - جڏهن ڏينهن حضور جن جو وصال ٿيو - ان ڏينهن آسمان جا چارئي طرف بالڪل ڳاڙها ٿي ڄهرا اڀي ويا - عالمن سڳورن جو فرمودو آهي ته ڳاڙها ٿيڻ انهيءَ رُت جو نشان آهي - جو دوستان حق جل وعلا جي وفات جي ارمان ۾ روئي ٿو - جڏهن ته شرح الصدور ۾ علامه جلال الدين سيوطي لکي ٿو - "وَبَلَغَنِيْ اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ يَبْكِيَانِ عَلَى الْمُؤْمِنِ اَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا

ايضا

وَبُكَاءُ السَّمَاءِ حُمْرَةُ اَطْرَافِهَا وَفِيْهِ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ قَالَ كَانَ يُقَالُ هٰذِهِ الْحُمْرَةُ الَّتِيْ تَكُوْنُ

---

١ اليو صفحو جو حاشيو ڪ ڏهون ۾ ڪوشش ڪئي ته شعر لاءِ پاڻ ولايت ۾ ڪئي آهي ۽ هو سگهي ٿيڻ لاءِ موت اطلاع آهي جو حبيب کي حبيب سان ملائي ٿو - اهڙي صفحي جو حاشيو ٻيو ولايت جي ڏيهه جو ان شاه حضرت شيخ احمد جو زمان جي ماءُ ان جامعن ڪئي ته ڇا جيئان آهن ۲ م طبع مقطعي ۽ داري ۽ تڪليفن پيري ڪان ڪاڏا ڪئي ۽ ڪسٽ جي وات ۾ رکيا اٿن - تڪلف تڪان سندن تاريخ جو سال جڏهن هون چيو ته چيائين ته "ساڪن خلد برين باد" يعني متاهين جنت جو رهاڪو ٿي شال - اهڙين معنيٰ ۾ پڻ

فِي السَّمَآءِ بُكَآءُ السَّمَاءِ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ - الخ [له]

حضور انور رضي الله عنه جي غسل ۽ تجهيز ۽ تڪفين جو ڪرامتن ڀريل مختصر ذڪر

روضه مطهره ۾ آهي ته جڏهن حضرت قيوم اوّل مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي وجود مسعود جي شرف کان غسل جو تختو مشرف ٿيو - تڏهن مسعود خاصين ڏٺو ته حضور انور رضي الله عنه جن جا هٿ مبارڪ نماز واگر ٻڌل آهن يعني ٻنهي هٿ مبارڪ جي ابهام (آڱوٺن) ساڄي هٿ مبارڪ جي ڪاراين ۾ ٻڌل هئي حالانڪ حضور انور رضي الله عنه جي وصال کان پوءِ حضرت خازن الرحمة ۽ حضرت عروة الوثقى رضي الله عنهما جن سڳورن هٿ مبارڪ سڌا ڪري ڇڏيا هوا - غسل وقت پاڻ مرڪڻ فرمايائون - دفن جي وقت تائين مرڪڻ ۾ فرمايائون - ماڻهو غسل وقت حضور جو مرڪڻ ڏسي سڳورن وصيت وساري هيٺين طرح شعر چوڻ لڳا

يادداري ڪه وقت آمدنت	همه خندان بدند تو گريان [له]
آنچنان زي ڪه وقت رفتن تو	همه گريان بوند تو خندان [له]

حضور انور جا هٿ مبارڪ کولي سڌا ڪيائون اول سڄي پاسي کي غسل ڏنائون ان بعد کٻي پاسي کي غسل ڏيڻ لڳا ته جيئن پاسو ڦيرائي هٿ ڇوڙڻ لڳا ته انگلين طرح نماز جي صورت ٻانهون ٻڌل جي ويون گويا نماز شروع ڪيل آهي - حالانڪ حضور جن جو پاسو ڦيرايو ويو - انهي صورت ۾ ٻئي هٿ ٻڌل بلڪل آهي ڪري حاضرين هٿ مبارڪ کوليا پر حال ۾ پيرا هٿ مبارڪ کوليائون - تڏهن پيرا انهي طرح وري نماز جي صورت وانگر ٿيا - جڏهن جڏهن پيرو هٿن مبارڪن کي جدا ڪرڻ گهريائون، ڪيترو ڪوشش ڪيائون پر جدا ڪري نه سگهيا - حالانڪ سڳورا هٿ مبارڪ نهايت لطيف

(لکين صفحه تان آندل) رضيا مان جڏهن عربن جي بادشاه [illegible] هن [illegible] جي واٽ ۾ [illegible] اصل الفصل ڏاڙهي ورخ مهرڪي [illegible] امتحان جي [illegible] جڏهن موندر [illegible] ڀائين [illegible] احمد ثاني جو احمد اوّل سان وصال ٿيو -

[له] اسان جي روايت ۾ آهي ته آسمان جو مومن تي روئڻ ۾ [illegible] ڪتاب ۾ آهي ته آسمان جي [illegible] جي شرح [illegible] طرح حضرت سفيان [illegible] روايت آهي ته [illegible] مشهور آهي ته آسمان [illegible] سو مومن تي آسمان [illegible] آهي [illegible]

[له] [illegible] طرح [illegible] ڪتاب [illegible] وقت [illegible]

ٻوگڻ جي پڻ ڪان بہ نان ڪڍيا - جنهن مان معلوم ٿيو ته اهو ئي ڇوڪرو اهڙي آهي - تنهن
حضرت عروة الوثقىٰ رضي الله عنه روضات الاحمديه ۾ ۽ انهي حضرت خازن الرحمة رضي الله
عنه جو مرقوم آهي جن فرمايو ته حضور جن جي مرضي مبارڪ هٿن کولڻ جي نه هئي - ڪفن
ڏيڻ وقت ۽ دفن ڪرڻ وقت به حضور جن جا هٿ مبارڪ ساڳئي دستور سان ٻڌل هوا
آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي حديث شريف جي مضمون کي حضور جن رضي الله
عنه پنهنجي طرح ثابت ڪري ڏيکاريو - كَمَا تَعِيشُونَ تَمُوتُونَ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝ (١)

ڪفن :- حضرت قيوم ثاني خواجه محمد معصوم ۽ حضرت خازن الرحمة خواجه
محمد سعيد رضي الله عنهما جي پنهنجي وقت جي عالمن ۽ فقيهن جا سر تاج هوا
۽ وفات جا پيارا ڪيترائي علماء ان وقت حاضر هوا - حضور جن کي مسنون طرح ڪفن
ڏنائون - لفافو، قميص، ازار - قميص کي ٻنهي طرفن کان ڦاٽل نه هو ته مرجب جا ڏنائون
دستار :- ۽ ڪن دستار مبارڪ به ڏنائون جو اتفاق محدثن ۽ فقيهن جو آهي ته جيئن
حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم ۽ اهڙي طرح حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه
کي دستار مبارڪ نه ڏني هوائون - صحاح ۽ اصول مان به اها ڳالهه ڄاڻي معلوم ٿئي - جامع
زاهدي کان نقل ڪيو آهي ته اصح هن طرح آهي ته دستار ڪفن ۾ مڪروه آهي - امام
ابن الهمام شرح هدايه ۾ پڻ اها ڳالهه ثابت ڪئي آهي الي آخر ما قال صاحب الوصال (٢)

دفن :- جنازي جي نماز حضرت سيدنا خواجه خازن الرحمة رضي الله عنه پڙهائي
نماز کان پوءِ دعا جي لاءِ توقف نه ڪيو ويو ۽ حضور جن جو جسم اطهر ان روضه مبارڪ
۾ "جنهن جي زمين بمنسبت حضور جن جنتي زمين هئڻ جي خوشخبري ڏني هئي،
جنهن جو مفصل ذڪر روضه ۾ آهي" - سندن وڏي فرزند حضرت اڪابر اولياء خواجه
محمد صادق رضي الله عنه جي مزار شريف کان قبلي جي طرف دفن ڪيو ويو - هي
روضه مبارڪ حضور جن پنهنجي وڏي صاحبزادي جي مزار مقدس تي پاڻ ٺهرايو

---

(١) ترجمو :- اوهين جهڙي طرح جيئرا گذاريندا موت به ان طرح ايندو - هي الله تعاليٰ
جو فضل آهي جنهن کي چاهي ان کي ڏئي ۽ الله سبحانه وتعاليٰ وڏي فضل وارو آهي

(٢) صاحب الوصال مان مراد ... مجددي ... حضرت مولانا بدرالدين سرهندي آهي - تصنيفات
ڪيتريون آهن حضرات القدس ... تصنيف آهي - حضرت جن جو وڏو خليفو مان آهي

جتاهن حضور الور مجدّد الف ثاني جو جنازو مبارڪ آندو ويا ٿون - ته اتي حضرت خواجه محمد صادق رضي الله عنه جي مزار شريف اوڀر ڏانهن طرف ادب جي ارادي سان ٿورو هٽي ڪري راقم الحروف - عرض ٿو ڪري ته حضور الور جن جي روضي مبارڪ ۾ چار تربتون آهن - هڪ حضور الور جن رضي الله عنه جي قبلي طرف ٿوريون - ٻي اڀرندي طرف ٻئي درجي ۾ حضرت اڪابر اولياء رضي الله عنه جي - اتي اڀرندي طرف حضرت خواجه محمد سعيد خازن الرحمة رضي الله عنه جي - اتي اڀرندي طرف حضرت خواجه محمد يحيٰ رضي الله عنه جي - جناب رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جي روضي پاڪ ۾ به قبلي جي طرف حضرت رسول پاڪ صاحب لولاڪ خير البشر صلي الله عليه وسلم جي مرقد مطهر جو محل آهي - لاڳيتو ان ۾ ٻئي طرف سنڌن ٻن يارن سڳورن حضرات شيخين حضرت صديق اڪبر ۽ حضرت عمر فاروق رضي الله عنهما آهن - چوٿين مزار شريف جي جاءِ رهيل آهي جا سيدنا عيسيٰ عليه الصلوٰة و السلام جي مدفن ٿيڻ جي ڳالهه ٿيندي جيئن ته اهو مشهور قول صحيح طور ثابت آهي - بهر حال جيئن مزارن کان زياده حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي روضي مبارڪ ۾ ڪا مزار ٿيڻ ناهي -

سبحان الله ! - حضرت امام رباني مجدّد الف ثاني رضي الله عنه جن چار سنت محمدي علىٰ صاحبها الصلوٰة و التحية جي اداڪرڻ جي پوري پوري خدمت ادا ڪري رهيا آهن - واقعي اڪثر سنڌن روضي پاڪ نوراني جي زيارت لاءِ پڻ اچي ٿا جن جي سنت نبي خير الانام عليه الصلوٰة و السلام جا عاشق آهن -

حضرت سيادت پناه فخر اولاد امجاد مصطفوي چراغ خاندان مرتضوي حضرت سيد احمد حسين قادري نقشبندي مظهري روضي مبارڪ جي زيارت جي اشتياق ۾ چانهه چڱون فرمايو آهي -

دکھادے اے خدا روضہ مجدّد الفثانی کا	کہوں مدّت سے ہیں شیدا مجدّد الفثانی کا
امام عالم ربّانی علیم سرّ پنہانی	بیاں کس منہ سے ہو رتبہ مجدّد الفثانی کا
بشر کیا ہیں ملک کیا ہیں پیمبر خود ثنا خواں ہے	حدیثوں میں لقب آیا مجدّد الفثانی کا
جناب غوث اعظم نے کہا اک دن یہ خود کا	مجدّد الف ثانی کا مجدّد الفثانی کا
خدا کے دوست ہیں وہ اور رسول اللہ کے نائب ہیں	نبی نے خود لقب بخشا مجدّد الفثانی کا

شہنشاہوں کو کیا نسبت اس در کے گداؤں سے | کہ ان کے سر پہ ہے سایہ مجدّد الف ثانی کا
خودی کے نشہ کو کھو کر خدا کو پالیا اس نے | کہ جس نے پی لیا پیالہ مجدّد الف ثانی کا
شریعت اس پہ کامل ہے طریقت اس پہ حاصل ہے | طریقہ ہے در بیضا مجدّد الف ثانی کا
انا الحق کہہ اٹھے بعضے مشائخ جوشِ وحدت میں | کسی نے ظرف کب پایا مجدّد الف ثانی کا
بیانِ ختم کی ختم اس نے کیا سنت السنت آخر | نہ ہوگا کوئی متوالا مجدّد الف ثانی کا
مدارِ حق وہی ہیں جو رکھے اسرار سربستہ | یہی ہے راستہ سیدھا مجدّد الف ثانی کا
طریقہ احمدی ہے احمدِ مرسل نے بخشا ہے | اویسی مشرب ہے رتبہ مجدّد الف ثانی کا
ہوئے وہ مسند آرائے محمد ظاہر و باطن | الم نشرح بنا سینہ مجدّد الف ثانی کا
ملا شجرہ طریقت کا بھی صدیق شہیدوں سے | نسب فاروق اعظم کا مجدّد الف ثانی کا
حیا و حلم عثمان کا لیا حق نے عطا ان کو | بنام احمد مسمّٰی کیا مجدّد الف ثانی کا
دقائق سے ہوئے واقف حقائق کے ہوئے کاشف | تفیر عہدہ رب حضور مجدّد الف ثانی کا
جھلکا ہے اک تجلی کی ہوئے موسیٰ ازخود رفتہ | ہے ذات بحت نظارہ مجدّد الف ثانی کا
نگاہِ فیض سے دیتے ہیں وہ جذب سلوک کرام | ہے سکر و صحو سب یکجا مجدّد الف ثانی کا
کہے احمد نہ کیوں جب بلند وہ اسی کا ہو چکا | کہ جلوہ ہے احمد کا یا مجدّد الف ثانی کا

سندن وفات کان پوءِ ٻڌهن گهڻن جا واقعا ڏسڻ

حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره سندن وفات کان پوءِ ڪيئن واقعي (تني ۽ جانب جي وچ ۾) ۾ ڏٺائون ته هٿن الهي لحمتون گهٽيون نازل ٿيون ٿيون ته هنن کي خوشي خوش ۾ آهن اها بشارت (خوشي) هئي بيحد ظاهر آهي ته هن جي خدمت ۾ عرض ڪيائين ته قبله عالم شڪر جي مقام کان ڪڏهن جي حصو مليو آهي يا نه؟ فرمايائون ته مونکي الله جل وعلا شاڪرن مان ڪيو آهي ور ٻي عرض ڪيائين ته قرآن شريف ۾ "وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ" آيو آهي معلوم ٿو ٿئي ته اهي ٿي هوندا يا وڏا اصحابي - جهڙوڪ حضرت صديق اڪبر رضي الله عنه ڀاڻ جواب ۾ فرمايائون ته هائو ايئن آهي مونکي ٻڙ پنهنجي فضل سان انهي جماعت ۾ شامل فرمايو اٿس

واقعو ٻيو | حضرت قيوم ثاني خواجه محمد معصوم عروة الوثقيٰ قدس سره جن فرمائن ٿا ته موڻ واقعي ۾ ڪين ڏٺو ته ڪيو ته اوطاق منهنجي ڪيئن جو احوال ڪهن ڳڻ ڙبو - ڀاڻ جواب ۾ فرمايائون ته اول حق جل وعلا مونکي الهام

جي اجازت ڏيڻ ننڍي ٻي منلڪ ته آهن موڪليا وڃن، مون عرض ڪيو ته جناب العالي ملڪ حضور الوهيت
۾ رهن ٿا مون وٽ نه ايندا - الله تعالى پنهنجي فضل ڪرم سان اهي ٻي ته موڪليو - ورهن سنڌ ۾
حضور ڪيترو ضعيف، بدن گهڻو پيا پر [illegible] حالت ڪيئن گذري، فرمايائون ڪجهه به نه ٿيو -

واقعو ٽيون: - حضرت حاجي الرحمان خواجه محمد سعيد قدس سره جن نقل ڪيو ته حجره مسجد روضه مبارڪ کان
اوڀر طرف آهي ۾ ڪين ڪجهه ڪڏهن [illegible] تلقين فرمايائون آهن سامهون ويٺا هوندا هئا پاڪر
پاڻ جنهن وقت ڪجهه ٻڌ ڏيڻ [illegible] پيءُ پاڻ موڪلي ڏيندا - اهڙي طرح سڀئي جنهن ڪجهه ٿيو ته
الله تعالى جن حضور جن جي روضه مبارڪ جي گهرن ۾ سنڌ ۾ هيبت کان [illegible]
گهڻي تي [illegible] ڪين پيءُ پاڻ موڪلي ڏيندا هئا -

واقعو چوٿون: - سيد محمد نصير الدين جو حضور جن جو نهايت پيارو هو ته ڪو ته ڪجهه پريشان حضور
[illegible] طاهري الدين سڏ ڏيڻ ته پاڻ ملڪ ۾ برابر پيدا آهن جن حضور اقدس ۾ هن جي
ڏينهن صف جو سنڌ ۾ موڪلي هڪ ڏيڻ پاڻ ماڻهن، پاڻون سان پوءِ تائين حضور اقدس جن
ڪري ڏئي، ڪين سالن جا ڏينهن سندن دستار مبارڪ ڪين تائين، وصال جان ڪري ڏهن هو پيءُ
جو پيار مون هو، ڪين سبب منتقل نه ٿيو، پر جي ڪري ڪيو ته سو ته
شب جي پاڻ هو - اهي صورت مبارڪ جا پيار ۾ سنڌ هو جنهن [illegible] ته حضور پيءُ

واقعو پنجون: - حضور اقدس جي وفات جي حالت مشهور ٿي ته ڪي سنڌ ۾ هڪ سڀئي مريد جو
پيار پيو - پيءُ مخلص پنهنجي پٽ کي ته حضرت امام رباني قدس سره جي صورت مبارڪ پنهنجي اکين سان
ان ئي نگاه سان صورت مبارڪ پنهنجي اکين حاضر ٿي ته هن حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره جي
پنهنجي سامهون بيٺا ڏٺائين - پاڻ فرمايائون ته بابا الله جل وعلا پنهنجو اهي اعلى بهشت ۾ داخل
ٿيو آهي، هو پاڻ سڄو بهشت ۾ رکيو - ور ته هن کي پوءِ ٻيو پاڻ رکيو ۽ الله جل وعلا جي پيار کان مشرف ٿيس
ته هن پيءُ عرض ڪيو ته موڪلي الله جل وعلا جو پيار ڪرڻ پاڻ فرمايائون ته پنهنجي اولاد جو وقت ڪيا
ڪيو آهي - جڏهن پيار جا ڪيو شفا ياب ٿيو ته هن کان پوءِ سندن وفات جي خبر آئي هئي -

واقعو ڇهون: - مولانا بدر الدين صاحب ارتحال لحمدي ۾ لکي ٿو ته حضور اقدس جي وفات کان پوءِ
ڪين ڏينهن پاڻ خواب ۾ ڏٺائون ته جنهن جو عنوان هي عبارت آهي - "اڳون پاڻ هن جهان جو
نگهبان آهيان، هن جهان کان وري هن جهان ۾ ويو آهيان" إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ ۝

واقعو ستون: - حضرت سيد آدم بنوري قدس سره فرمائي ٿو ته حضور اقدس خواجه امام رباني قدس سره جي مزار
شريف ۾ سال رهيس - ان کان پوءِ پاڻ ظاهر ٿي موڪل ڏنائون - جيڪو منهن جو مطلب هو اهو
پڻ پورو ٿيو آهي پر سالن ۾ موڪل کان عنايت اڳين منزل ٿي وٺائون، حيات ۾ سند هو -

واقعو اٺون: - صاحب روضة القيوميه جو مثيان ست واقعا ڪي فرمائي ٿو ته هي ڳالهه بالڪل صحيح
آهي جڏهن به آئون سندن مزار شريف تي وڃي هو ته هن موڪلي ڪري فيض عطا ڪيو ٿو ته ڪجهه ڪرامت جي حضور

(حاشيه اڳين صفحه جو) له سورة السبا سيپارو ٢٢ ٻيو رڪوع آيت ڏانهن اشارو آهي ترجمه "اي داؤد جي
اولاد شڪر ادا ڪريو، ۽ ٿورا آهن منهنجي ٻانهن مان شڪر گذار" -

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

نُوْرٌ عَلٰى نُوْرٍ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُوْرِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ط[1]

نور نيون

حضرت امام الاولياء امام رباني قدس سره کان پوءِ جي وليءَ سڳوري سنڌ نالفوا ٿيا آهن تن مان ڪن جي مدح جام مختصر جملو ۽ ڪن جي محبت جو مختصر بيان هت ڏجي ٿو باقي حضور اقدس جي ٿالفواڻي ۾ سنڌ ڌ خليفن ۽ عاشقن ، جو ڪجهه لکيو آهي اهو سڀ هن مختصر ڪتاب ۾ لکڻ نهايت مشڪل آهي . ساڳيءَ وقت طالبن کي انهي نور کان محروم ڪرڻ چڱو نه سمجهيم ته هن ڪري انهي نور جي حصي کان هن مختصر ڪتاب کي مشرف ڪيان ٿو .

اذ پيالش ميدهم تزئين کتاب خويش را　　　ورنه هرگز نيست او را حاجت توصيف ما

سيدنا و مرشدنا عروة الوثقيٰ قيوم ثاني محمد معصوم رباني رضي الله عنه

هن حضرت رضي الله عنه جي حالات عمدة المقامات ، زبدة المقامات جواهر علويه ، حديقة المديه ، مواهب السرمديه ، مقامات حضرات مشائخ مجدديه ، حضرات القدس ، ڪواڪب دريه ، روضة القيوميه جن يقة المحموديه ۽ ٻين مختلف زبانن جي ڪتابن ۾ موجود آهي .

راقم الحروف :- سنڌ جا احوال ، قدري تفصيل سان نور حيٽبن ۾ گهڻون ڪري عمدة المقامات تان آندا آهي ، هتي ۾ قدري حصو ٽرقي الحنفيه تان ، جو علامه فقير محمد قادري لکيو آهي ليا. ته هن کان سواءِ جو ڪجهه ٻئي ڪتاب تان لکندس انجو حوالو ڏيندس

مختصر حالات حضرت عروة الوثقيٰ خواجه محمد معصوم قدس سره

حضرت شيخ محمد معصوم بن حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني بن مخدوم عبد الاحد سرهندي رضي الله عنهم ظاهري باطني علمن جو جامع هو ۽ فروع ۽ اصول جو حاوي - قطب الوقت ، مرشد عصر ۽ صاحب ڪرامات هو ۽ سندس خطاب عروة الوثقيٰ هو - علم ظاهري پنهنجي والد ماجد حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کان پڙهيائون سورهن ورهين جي عمر ۾ سمورو علم ظاهري کان فارغ ٿي علم باطني ۾ مشغول ٿيا ۽ پنهنجي والد ماجد رضي الله عنه جي خاص توجه سان ٿورڙن مهينن ۾ انهن کان گوءِ کڻي ويا ڪين دنيا وارن

---

[1] ترجمه :- نور تي نور آهي - الله (تعالى) ذات ڏي ڪاري ٿو پنهنجي نور ڏانهن جنهن کي گهري -
سيپارو ارڙهون سورة نور رکوع ۵

۽ بادشاهن جي صحبت کان بالڪل گهڻي نفرت هوندي هئي - ايتري قدر جو شاهجهان بادشاهه سندن مصاحبت جي خاص رغبت رکندو هو جا انکي ميسر ٿي نه سگهي - اورنگزيب عالمگير بادشاهه سندن مريد ٿيو ته هن به حضرت عروة الوثقى رضي الله عنه جي صحبت کين هميشه نصيب نه ٿي - جڏهن پاڻ هندستان کان حرمين الشريفين جي زيارت جو اراده ڪيائون - ته هن عرب عجم جا ماڻهو سندن مريد ٿي کان ايتري قدر مشرف ٿيا جن جو حساب ۽ شمار ڪو نه هو - باقي جيڪي سندن توجه خاص کان مشرف ٿي ولين جي درجي تي پهتا تن جو حد ڪا ڪونه - زياده شمار ڪيو ويو آهي - الخ ـــ ـــ روضه ۾ آهي ته حضرت امام عروة الوثقى رضي الله عنه جن رمضان شريف ۾ تيح نه پڙهندا هوا - جڏهن ڳالهائڻ شروع ڪيائون ته اوّل توحيد فناء بقا جي باري ۾ ڳالهيون شروع ڪيائون ۽ تجلي ذات جي حقيقت جامع بابت خبرون ڏي ته ناڻون ۽ عرفان ماڻين اهوا ته آئون آسمان آهيان ۽ آئون زمين آهيان آئون عرش آهيان آئون ڪرسي آهيان آئون لوح آهيان آئون قلم آهيان وغيره

ـــ ايجا پاڻ ٽن سالن جا هوا ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه کين ذات بحت جي منزل طئي ڪرڻ جي بشارت ڏني ۽ بار اهي وقت ۾ سلام عليڪ جي بجاءِ السالڪ السلوڪ جو لفظ ڪم آڻيندا هوا - ستن ورهن جي عمر ۾ قرآن شريف حفظ ڪيائون - ٻارهن ورهن جي عمر ۾ علم ظاهري حاصل ڪري ٻين ۽ پڙهائڻ لڳا - ٽيهن ورهن جي عمر ۾ کين قطب الاقطاب جو درجو عطا ٿيو - بلوغت کان پوءِ ٢ ذوالحج ١٠٤٦هه ۾ جناب سيد مير صغير احمد جي نياڻي ساڻ شادي ڪيائون ١٠٣٣هه ۾ حضور امام مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن کين پنهنجو قائم مقام فرمايو - قيوميت جي ڇهين سال ۾ آخوند موسى ننگرهاري قدس سره سندن اچي مريد ٿيو - انهي ملڪ جا اٺ هزار ماڻهو پڻ سندن مريدي کان مشرف ٿيا -

حج جو ارادو ۽ - قيوميت جي چوٿين سال ۾ حضور جن حرمين الشريفين جو ارادو ڪيو سرهند شريف کان وٺي سمنڊ تائين چاليهه هزار آدمي حج جي ارادي ساڻ سندن خدمت ۾ اچي گڏ ٿيا - اورنگزيب بادشاهه حضور جن کي ڏهه هزار سنڌ مريدن لاءِ ڏنا جن جا پاڻ حضور جن ڪرائي ڏي ڪيا ۽ مسڪينن کي اهن ۾ جهاز ڀيائون - هندستان جا ڪي هزار امير، رئيس، سوداگر ۽ مشهور ماڻهو حضور جن ساڻ هوا باقي عالم ۽ وقت جا پير پڻ ڪي هزار هوا - انهن مان پنجسو آدمي ته اهڙا هوا جن جا هزارين مريد ۽ شاگرد هوا - قيوميت جي حڪم

سال ۾ جڏهن حرمين الشريفين کان موٽي سمنڊ جڏي سورت بندر تي پهتا. سندن حضور ۾ ايتري قدر خلق اچي مريد ٿيڻ لڳي جو هر روز تقريباً ڏهه هزار سندن حلقي ۾ شامل ٿيندا هوا. انهيءَ سال هڪ ڀيري پاڻ خانقاه ۾ ويٺا هوا ته جناب حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جن آسمان جي طرف کان ٿي سرهند شريف ۾ رونق افروز ٿيا. نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جي نورانيت سان سارو جهان منور ٿي ويو. پاڻ نهايت لطف ۽ ڪرم سان حضور انور امام محمد معصوم رضي الله عنه جي مٿي مبارڪ ۽ چهري مبارڪ تي چمي ڏنائون ۽ وري آسمان ڏانهن هليا ويا. انهيءَ سال هڪ ڀيري ڪنهن مراقبي ۾ معلوم ٿيو ته جناب اشرف انبيا سرور ڪائنات خلاصه موجودات صلي الله عليه وسلم جن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي روضي مبارڪ ۾ ويٺا آهن ۽ حضرت امام رباني رضي الله عنه جن به اتي ويٺا آهن. جناب حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم ٻنهي پيءُ پٽ يعني حضرت امام رباني ۽ حضرت امام محمد معصوم رضي الله عنهما جي باري ۾ ثنا فرمائي. "سبحان الله! اهڙن شهر سرهند ۾ حق تعاليٰ ٻنهي جناب بانهن اهڙا پيدا ڪيا آهن جن جي زيارت لاءِ ملائڪ آسمان کان ٿا لهن مگر هو انهن ڏانهن ڪو توجه نه ٿا ڪن."

٢- قيوميت جي چاليهين سال ۾ اتي ته حج جي سفر کان موٽي اچڻ تي مريدن ۽ طالبن جو حضور انور ۾ ايترو اجتماع ٿيو جو بادشاهن ۽ اميرن کي به زيارت ڏاڍين تڪليفن ۽ ڏکن سان نصيب ٿيندي هئي. حضور انور تي خلق جي آمداني هيئن هئي جو ماڻهن پيرو ڪرڻ گهرجي. هڪ ڏينهن ڪنهن سائل حضور انور خواجه امام محمد معصوم رضي الله عنه جي حضور ۾ ڪا نذر نه عرض ڪيو. جڏهن ۾ لکيا هئا ته هو نيٺ انهن جي اناري آهي هينئر وصال ۽ سامان گهرج ۾ ملن. حضور انور جن خادمن کي فرمايو ته صبح جيڪي به نذرانا اچي سو سڀ هن جي حوالي ڪجو. ٻئي ڏينهن جي وچين ڪچي وقت اهو سائل موٽي آيو. پاڻ فرمايائون ته توکي سڀ ڪجهه مليو يا اڃا باقي آهي. عرض ڪيائين ته سڀ ڪجهه مليو آهي مگر ميندي رهجي وئي آهي. پاڻ فرمايائون ته ميندي به بابا آڻي هوندي پاڇ ڪريو. آخر معلوم ٿيو ته ميندي به نذراني ۾ آئي هئي مگر اها ڪو ٻئي کان ڏيڻ وسري وئي هئي. سائل جو بيان آهي ته انهيءَ هڪ ڏينهن جي آيل نذراني مان مون تمام گهڻي ڌام ڌوم سان شادي ڪئي. پيو به ڪيترو سامان جي پيو جو ڪجهه ايتري قدر رهيو جو گهر جي مونجهي سڄي عمر لاءِ

ڪافي هوا. هن نقل مان عبرت وٺڻ گهرجي ته هر بزرگ کي ڪيترو قدر ڀاڳ ٿيندو هو - هي ڳالهه هو باقي نقل ته هن کان سواءِ هو. جڏهن ته صاحب ڪوڪب دري جو لکي ٿو ته اسان جي جهڙن جي صلاح ڪئي ته اڄ جيڪو ديڳ تيار ٿي آهي اهو اسان کي ڏيڻ گهرجي، جڏهن ته اسان کي ثواب جي ضرورت جو نقد جو اندازو ڪري ٻڌائون سي ڪنهن نذراني جي عوض هڪ ٻڪري رکندا، اهو سون صبح کان وٺي وچين تائين ايترين پڙين گڏ ڪيو سون جو ڏيڍ ديڳ ڪي وڌيو انجو شمار ڪرڻ اسان لاءِ مشڪل ٿي پيو ۽ هي به معلوم ٿيو ته سيڪڙن نذرانه سڀ پيهو پيالا، گهڻون ڪري ڏنا سون سون ريءَ جو اينداهو. صبح شام ٻه وقت پنج هزار آدمي سندن خانقاه تي کاڌو کائيندا هوا - هر هڪ کي ڏوڏي ٽڪڙ جي ماني ٻڪري يا ڪڪڙ جو گوشت ملندو هو. ڏڏڻ ڏڏ خليفن لاءِ به هزار خاص خرچ الڳ ٿيندا هوا - جنهن ۾ طرح طرح جا کاڌا حلواءِ ميوا هوندا هوا - سندن خليفن ۽ فرزندن جي مريدن کان سواءِ خاص سندن مريد ٻه لک آدمي هوا سندن ڏهن خليفن جو تعداد ست هزار آهي، جي وڏا صاحب ڪماليت جا هوا.

قيوميت جي ايڪٽيهين سال ۾ آهي ته اورنگزيب کي حضور جن مولانا معصوم جي دعا ڪئي جو حڪم فرمايو جنهنڪري ان وقت ڪي شمار ڪافرن مقابلو ڪيو ۽ بادشاهي جي قتل ڪرڻ جو حڪم ڏنو. انهيءَ ڪري ڪافر به تيار ٿي ويا - پاڻ هزارين ڏاڍا اباڻا غازي ٿي جي تيار اسان جهنم ۾ داخل ٿيا - جڏهن ڪافرن کي شڪست پهتي ته هن اسلام مند جي دعا ۾ ياد ڪرڻ شروع ڪيو ۽ هڪ هندو شخص پڃن سڀ ڄڻن جو لوڪ پيرجو بادشاه وٽ ڪڏي آيو جو ٿوڪ بگو ته هي. وٽ ۾ اسان جو بت خانو ٺهيل هو - بادشاهه اهو ڊاهي ڇڏيو ۽ دريا ۾ اڇلايو ۽ بت خاني کي ڊاهي عاليشان مسجد شريف ٺهرائي ۽ ان جو نالو مسجد اسلام آباد رکيو هڪ ٻه هندو شاعر هن مسجد شريف ۽ بت خاني جي باري ۾ هيٺيون شعر ناهيو

ببین کرامت بتخانه مرا ای شیخ　　　که چون خراب شود خانه خدا گردد [1]

مسلمان شاعر جو دهي تخلص هو، انهي جواب ۾ هي شعر چيو -

ببین کرامت شیخ مرا که بتخانه　　　بہ حسن پیر مغش خانه خدا گردد [2]

هن نقل آڻڻ جو مطلب هي آهي ته وقت جي بادشاهن کي به حضور جن جي توجه جي برڪت ايتري قدر پابند رکيو هو الخ - جواهر علويه ۾ آهي ته سندن خوارق ۽ ڪرامتون بي انتها

[1] معنيٰ: - اي بزرگ، اسان جي بتخاني جي ڪرامت ڏس ته ڪيئن اهو بت خراب ٿي ته خدا جو گهر ٿيو ٿو -
[2] - منهنجي بزرگ جي ڪرامت ڏس ته بت خانو اهي ڪيئن جي بهشت مان ... الله جو گهر ٿيو.

ڪرامت: - هڪ ڀيري سنڌ ن خليفو خواجه محمد صديق جو سفر ۾ هوا ن جي جهٽ مان انجي ٽهار نڪري وئي ۽ ڪري پيو - سنڌن هڪ پير رڪاب ۾ اٽڪي پيو - حضور جن کي سڌ پيائين پاڻ تشريف فرمائي ان کي ان تي سوار ڪيائون

ڪرامت: - هڪ ڀيري خواجه محمد صديق درياه ۾ ڪري پيو ڪيس ترڻ ڪونه ايندو هو انهي ڪري غوطا کائڻ لڳو - حضور جن کي سار پيئي اوچتو پاڻ تشريف فرمائي ۽ کيس درياه مان ڪڍيائون

ڪرامت: - هڪ ڀيري ٻيڙي کي درياه ۾ طوفان لڳو سيني کي پنهنجي ساه جي پئي - حضور جن جو خليفو محمد محسن به ان ٻيڙي ۾ هو - حضور جن کي سار پيئي سار پئڻ شرط حضور جن کي ڏنائين جن کيس فرمايو ته توهان سلامت پهچندا - آخر سڀئي خيريت سان ڪناري تي پهتا -

ڪرامت: - هڪ ڀيري سرهند شريف ۾ جادوگر آيو - ان کي جادو جا سانگ ڪري انهن ۾ ويهي بت پرستي ڪندو هو - عام ماڻهو ان کي ڪمالات وارو سمجهي سنڌس عقيدتمند ٿيا - حضور جن حڪم ڪيو ته وڏي باه ٻاريو ويو آيت - "قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ" [1] پڙهي باه ۾ داخل ٿيا ۽ ڪجهه دير کان پوءِ هڪ مريد کي فرمايائون ته اندر باه ۾ ويهي عبادت الاهي ۾ مشغول ٿيو جنهن مريد سنڌن حڪم موجب باه ۾ گهڙي ويو باه باغ ٿي پئي -

ڪرامت: - هڪ ڀيري پاڻ خليفي محمد محسن کي ڪلمه طيبه جي معنيٰ ٻڌايائون ته ذات پاڪ کانسواءِ ٻيو ڪو به مقصود ناهي - خليفي صاحب کي دل ۾ خطرو پيو ته لفظ ڪو به ٻڌ آهي پاڻ سنڌس خطري کان واقف ٿي فرمايائون ته نفي ۾ نڪره عموم جي لاءِ مفيد آهي

ربيع الاول جي اٺين تاريخ هڪ ڀيري سرهند شريف جي هڪ درويش پنهنجي دل سان چيو ته وقت جا قيوم صبحاڻي هن جهان فاني مان دار البقا ڏانهن ڪوچ ڪندڙ آهن جنهن کي سندن جمال باڪمال جو اشتياق هجي اهو جلدي وڃي سندن ديدار ڪري پوءِ جهان کي سٽ ڪري

عيني نمرای شمع وصل پروانه ڪه اين معامله تا صبح دم نخواهد ماند

سبحان الله! لاهور ۽ پشاور ۾ حضور انور جي مخلصن به اهو آواز ٻڌو ۽ ٻين ڪيترن ولايتن جي ماڻهن جن هن اهو آواز ٻڌو ۽ اها تاريخ لکي ڇڏيائون ته هن آواز ڏيندڙ شخص ڪير آهي انجو نتيجو ظاهر ٿيندو - جڏهن هن ولايت ۾ حضور جن جي وفات جي خبر پهتي وڃي ته هن انهن کي حقيقت معلوم ٿي - انهي ڪري هن حضور جن تمام ممڪنات کي ماڻهن جي خلعت پهچائي -

---

[1] هيءَ آيت مباڪ ۾ حضرت ابراهيم عليه الصلوٰة والسلام لاءِ باه ٿڌي ٿيڻ بابت آهي - معنيٰ: اسان چيو اي باه ٿي وڃ ٿڌي ۽ سلامتي واري ابراهيم تي - سيپارو سترهون سورة انبياء رڪوع ۵

— ۹ ربيع الاول ۱۰۳۴ھ ۾ السلام عليك يا نبي الله صلى الله عليه وسلم فرمائي جان حق تسليم ڪيائون ان ڏينهن نهين تمام سخت ٿڌ پئي هئي ڪري جيئي مغز سڄا شيشا ٽٽي ٽڪر ٽڪر ٿي پيا هئا سبب پئي پئي

بيمدا ري ڪرجان را رانگان داد — فروغ روئي جانان ديده جا داد

— ناصر علي شاعر تاريخ جو هي مادو ڪڍيو آهي - نه آمد ز عالم رفت معصوم - اورنگزيب عالمگير بادشاه جي ڪهين تاريخ جو مادو هي آهي - رفت ز جهان امام معصوم - هن ڪانسواءِ ٻيون به ڪيتريون تاريخون آهن جهڙوڪ - بجهت خواهيد - نقشبند ثاني بود - خديو ولايت بود - نهم ربيع الاول بود - شيخ جنت از وي پرنور شد - نه ومخفي اجن؟

هن حضرت ربانيءَ جي والد بزرگوار جن مڪمل مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي تالوانءِ مجيئي ۾ هي مڪتوبات شريف جي ٽن جلدن ۾ ارقام فرمايا آهي ان ۾ عقل حيران آهي هن وقت ان ڪتاب جو وقت مڪتوبات مختصر جي جلد ٻيون ۽ ٽيون موجود آهن اهي مان بالڪل مختصر تبرڪا ڪلمات لڳ - القليل يدل على الكثير

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي تربيت مبارڪ جو ذڪر	حضرت شريعة الوثقا جن ، مڪتوبات مجددي جلد ٻئين جي مڪتوب شريف ۾ ٻچڙي ان بزرگوار حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي صاحبزادن جي خواجه محمد معصوم جن جي تاريخ لکيل آهي جيڪي ان جا ڏيڻ ۾

تربت مبارڪ حضور جن جو هونئي خاص طرح عطا فرمائي هئي - ان ڪانسواءِ حضور جن جي تربت مبارڪ هون وقت موجود هئي ۽ پيشنگوئي ڪئي جو شيخ جي دفن وقت اها تربت مبارڪ ڪٻس مٽي ۾ ڍڪايو - ڇو ته اها شرط بالڪل ڪانه پوءِ حضور جن جي خاص عالي نسبت ان ۾ جلوه گر ٿي پوري طرح منڪشف ڪرڻ واري ٿئي ڪان پوءِ ڏسڻ ۾ آيو ته جا نسبت شيخ مرحوم کي عطا ٿي ان سڄي قبرستان کي ته مشرف ڪيو بلڪ سڄي گرد نواح ان نور ڪان مالامال ٿي ويو - قيل من قبل بلاء عله ——— مڪتوب ۸۷ ۾ حضرت مجدد الف ثاني جي مڪاشفه جو بيان فرمايو اٿن - حاصل مطلب اهو جي آهي ته جنهن جي ذمي دنيا ۾ حقوق العباد (ٻاهرين) قرض يا ڪو ٻيو حق رهجي ويو هوندو ته هن دنيا ۾ سندس روح کي ترقي نه ٿي هوندي پر ان روح کي آسمان تي ترقي ڪانه ٿي - جيڪو هن انهي روح هن جهان ۾ ترقي ڪئي هوندي ته انهي روح انهي وفات ڪان پوءِ آسمان تي نه ٿي ته انهي ترقي بند ٿي - بلي ان جي حقوق العباد رهجي ويا هجن ——— مڪتوب ۱۲۴ ۾ حضور جن حضرت مجدد الف ثاني

رضي الله عنه جي هڪ عجيب مڪاشفه جو بيان فرمايو آهي.

ـــ مڪتوب ستاويهه ۾ حديث شريف "القبر روضة من رياض الجنة" جي معنيٰ ۽ حديث شريف "ما بين قبري و منبري روضة من رياض الجنة" جو حاصل مطلب ڪي پوءِ ارشاد ٿا فرمائن ته "مخفي نه رهي ته حضرت مجدد الف ثاني حضرت ايشان را از غايت رعايت سرور دين و دنيا عليه افضل الصلوات والتسليمات نيز بشر شده بودند. پڻ هن بشارت کان مشرف ٿيا هوا روضه متبرڪ جيڪو هن حضور جن (امام رباني مجدد الف ثاني) جي مزار شريف آهي ۽ اهو ان روضه مقدسه جو صحن جيڪو بهشت جي رياضن (باغن) مان روضه (باغ) آهي پاڻ (حضرت مجدد الف ثاني) گهڻو ڪري فرمائيندا هوا ته جيڪا ٿاهن انهي روضه مبشره مان ڪا جاءِ هڪ مُٺ جيترو ٿا مخصوص جي قبر ۾ ڪو وجهي ته انکي دفن ٿيڻ اميد وان آهن فڪيف من دُفِنَ فيها. پوءِ جيڪو هن عزيز ان روضه مبشره ۾ دفن ٿيو ته اهو بطريق اولى وڌيڪ اميدوار جو حقدار آهي الخ ـــــ بهشت جي روض (باغ) مان قبر جو روضه (باغ) هجڻ بابت جا معنيٰ ڪي اٿئي ڪجهه ترجمو ڏڪاڻ ٿو.

مراد از روضه بودن قبر آنست ڪه حجب و مسافت ڪه ميان قبر و جنت بوده بحث مرتفع ميگردد و هيچ پرده و مانعه درآن بين و متعدم نمي ماند گويا بقعه قبر را اتفاق دخان جنت حاصل مي شود فافهم و بهذا معنى قوله صلى الله تعالى عليه و آله وسلم "ما بين قبري و منبري روضة من رياض الجنة" بايد دانست ڪه اين قسم روضه مراخص خواص است هر مؤمن را ميسر نيست.

ـــ مڪتوب اسي[٨٠] جلد اول ۾ حضرت مجدد الف ثاني جي روضه مبارڪ ۽ شهر سرهند شريف جي مدح گهڻي قدر فرمائي اٿن. جاءِ فرمائن ٿا ته ولايت جون سڀ کان اٿئون وڌ فائض الانوار قدوة ڪبار حضرت پير دستگير (مجدد الف ثاني) قدس الله سره سبحانه بسره الحرام جي زيارت مان معلوم ۽ مستفاد آهن ۽ انهي روضه منوره جي مجاورن ٿيا گڏ انهي طالب جي هر طرف کان سچائي ۽ صدق سان ٿا اچن ۽ تيار مان انهي جائن مبارڪ ۾ ملتو ٿا گسائن ولايت جي انهي دولت کان مستفيض ۽ مستفيد ٿا ٿين ۽ هڪ نوش سان سوچو ته ۽ خروش ۾ اچي پنهنجو پاڻ ترڪ ڪري ۽ مطلب ۽ مقصود حقيقي کي ٿا پهچن اڄ ڪلهه سرهند شريف جو شهر فيوض انوار ۽ اسرار جي ظهور جي گهڻائي سبب

له اصل عبارت مڪتوب شريف جي هي آهي "ميفرموده ڪه بشر شده ام بالڪ يڪ مشت از خاڪ آن روضه مبشره و در قبر شخص و بالشا آنرا ميشود بهاي عظيم است فكيف من دفن فيها الخ

هنن ۾ غير هنن لاءِ رشڪ جو باعث آهي. هن شهر سرهند کي هنن مان سُبحان الله ڪهڙي ملڪ ولايت جو درجو آهي. هنن جي خاڪ ولايت جي پاڻي سان يڪجاءِ آهي ۽ محبت جو شراب افيون جي ملاوٽ سان انهي طينت ۾ مخلوق ٿي، شان انجي ميخاني جو آهي. لاچار سڪر جي جوش کان عين ۽ اثر کي انهي طالب کان ڪسي در تو انس ۾ سر ۽ دستار کي ان جاءِ مان ڪيئن ڪڍڻ ڇاڪاڻ چڱو ن چيو آهي -

از آن افیون که ساقی در می افگند — حریفان را نه سر ماند نه دستار [1]

مڪتوب ايڪانوي ۾ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه سان ڪمال محبت جو اظهار فرمايو اٿن ۽ جن بحضرت مجدد الف ثاني جي صحبت جو شرف حاصل ڪيو هو تن سان هنن جي محبت جو شوق ڏيکاريو اٿن - جنهن جو مضمون ڪجهه هن طرح ارقام فرمائن ٿا ته جا جماعت حضرت قطب المحققين قدوة الطالبان حضرت ايشان ما مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي پاڪ خدمت ۽ پاءِ بوسي کان مشرف ٿيل آهي فقير (حضرت امام محمد معصوم) کي انهن سان هڪ عجيب محبت آهي نظر ۾ عالم کان جدا آهن ۽ ڪنهن سان به مناسبت نه ٿا رکن جو ته اها جماعت محبوب جي ديدار کان مشرف ۽ ان جي نشان کان نشان ڏيندڙ کي مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي دروازه جا ديوانا انهي جماعت جو حد کان زياده قدر ٿا رکن خدمت ۽ محبت انهن جي اسان تي لازم آهي - دعا ڪندا آهيون ته صبحاني قيامت جي ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني جي عاشقن ۽ خادمن جي جماعت مان اٿون ۽ ان حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي جهنڊي جي مبارڪ هيٺان جاءِ حاصل ڪيون الخ ملخصاً

مڪتوب هڪ سو ستوانجاهه - حضرت مجدد الف ثاني جي محبت ۽ سندن صحبت کان مشرف ٿيڻ جي اظهار ۾ لکي فرمايو اٿن - هي وڏو مڪتوب آهي - ڪجهه ان مان مختصر ڪري لکان ٿو وهو هذا - جا جماعت حضرت قبله حقيقي جي شرف خدمت ۽ پاءِ بوسي جي سعادت کان مشرف ٿي آهي اها نهايت پيارا محبوب آهن، نهايت شريف ۽ مرغوب آهن ڇو ته انهن محبوب جي ڪمالات جو ديدار ڪيو آهي ۽ ان جمال پاڪ جو يادگار آهن جن جن اها نسبت جماعت تو ٽن مان تن هنن اهڙي حالت ظاهر ٿي ٿئي گويا ان قبله خدا طالبان مجدد الف ثاني جي جمال مبارڪ جو مشاهدو ٿو ڪريان ۽ جڏهن طالبن جو محبت في الله اجتماع جي هنن جهڙو ڪي نه ٿيو آهي

---

[1] معنى: - اهڙي جو ساقي شراب ۾ گڏيو آهي انجي ڪري دوستن جو نه سر سلامت رهندو ۽ نه پڳ

يعني حضرت مجدد الف ثانيءَ جي وقت وارو ويلو ياد اچي ٿو. اکين مان آب ۽ جگر ڪباب ٿو ٿئي. آهو هي افسوس آهي ته جن حضورن مجدد الف ثاني رضي الله عنه جي صحبت جو شرف حاصل ڪيو هو انهن مان هو حرف ۽ حڪايتون بيان ڪري. افسوس جو هي جماعت روز بروز گهٽ ٿيندي پئي وڃي يعني وفات ڪندا ٿا وڃن. باوجود انهيءَ خلق جي وڏي هڪ پئي ڪان پري پري آهن جو ته فيض مجددي جي اشاعت لاءِ پري پري ولايتن ۾ رهن ٿا.

زهجر دوستان خون شد درون سينه جان من — فراق همنشينان سوخت مغز استخوان من [1]

حالات حضرت محبوب الخلائق والخالق حضرت خواجه محمد صادق قدس سره

هي اولياءَ جو برگزيده ۽ وڏي هستيءَ وارن مان آهي. علماءِ جو خلاصو، صالحن جو عمدو واقف الحقائق والدقائق حضرت خواجه حافظ محمد صادق آهي قدس الله تعاليٰ سره الاقدس. هن حضرت جا احوال حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي ذڪر واري ڪتابن ۾ ڏنل آهي. هت عمدة المقامات تان مختصر ذڪر ڪجي ٿو.

پاڻ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جا وڏا فرزند آهن رضي الله تعاليٰ عنهما. علم ظاهري جي تحصيل کان سواءِ ڪمالات باطني ۾ پڻ پنهنجي والد بزرگوار جا صاحب وارث ٿيا هوا. سندن ولادت سنه ۱۰۰۰ ۾ ٿي. ڪين ٻارائپ وقت کان پيشانيءَ ۾ ذڪا جا آثار ظاهر هوا. انهيءَ ۾ سندن ڏاڏي بزرگوار حضرت مخدوم عبدالاحد قدس سره ڪين تعليم ڏيندو هو. حضرت مخدوم صاحب قدس سره فرمائيندو هو ته هي ننڍڙو ٻار ڪاڻ عجيب شيون پڇي ٿو. حقيقت ۽ ڪيفيت تو ڏي جنهن جو جواب ڏئي سان ڏکيو ٿو. جڏهن حضرت مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جي خدمت ۾ مشرف ٿيا ته هن حضرت خواجه صاحب يعني خواجه محمد صادق اکابر اولياء قدس سره جن پڻ حضرت خواجه باقي بالله قدس سره کان ذڪر جي تلقين ورتي. باوجود احوالن جي غلبي ۽ ذوق جي علم ظاهري جي تعليم ۾ پڻ وقت ڏيندا هئا. ڪلام الله شريف ياد ڪيائون. باقي علم منقول ۽ معقول جي پڙهائي ڪيو هوائون. سندن طبع نهايت تيز هئي. هڪ پيري وقت جي عالمن جي صحبت لاءِ شهر آيا. جو عالم هندستان ۾ آيو هو ان کي علم عقلي ۽ نقلي ايترو قدر هو جو ان سان ڪو به برابري ڪري نٿي سگهيو. حضرت خواجه صاحب پنهنجي طبع مان لوڻ هڪ مسئلو جو هي ان اڳ ويش ڪيا. جڏهن گفتگو پوري ڪيائون ته هن ان شيرازي عالم چيو ته جيستائين هن جوان کي ڏٺو نه هو تيستائين اها ته خيمه ڪو هندستان جي طالبن ۾ ڪو هن عقلي ۽ نقلي دقيق مسئلن ۾ هڪ جي قوت ۽ ڪي هوندي جنهن قوت ادراڪ

---

[1] معنيٰ: — دوستن جي جدائيءَ جي ڪري سيني جي اندر منهنجي جان خون ٿي پئي آهي ۽ ساٿين جي وڇوڙي منهنجي هڏن جو مک به ساڙي ڇڏيو آهي.

جو حق آهي، پر پيو اهو مشهور آهي ته بزرگ زادو جو ٿيو جو حضرت خواجه صاحب جن کي بار اٿئي، جن صاحبن هڪ ايڏي وڏي بزرگ عالم ۽ ماهر ڏنا ٿيو. سندن باري ۾ حالت ۽ ننڍپڻ ۾ سندن نسبت ايتري ته وڌي وئي جو ٻين عام ماڻهن ۽ بزرگن جي نسبت کان مٿانهين آهي. بيان ٿو ڪن ته هڪ ڀيرو بزرگ وقت جي مشائخن کان سفر ڪري خلافت وٺي حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جي خدمت ۾ آيو. جنهن جا احوال حضور اقدس ۾ عرض ڪري ٻڌايو. انهن مراد مان ظاهر ڪيو ته پاڻ جي ڪماليت ۽ ان جي مرشد جي ڪماليت ظاهر ٿيا. جيڪا ڳالهه حضرت خواجه صاحب باقي بالله قدس سره جن منهن جن ته انهن احوالن جي انتها جا اهي ته ڀولي فيض وٺڻ جي وڌيڪ تکيف ته هيا ته سندن حضور ۾ زياده فائدو وٺن. حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جو مخدوم زاده خواجه محمد صادق قدس سره کي گهرائي فرمايو ته بابا پنهنجو احوال ڪر. تڏهن ويٺي مهمان ٻڌي حضرت مخدوم زاده پنهنجو احوال بيان ڪيو، جو ويٺي جي اهو انهن کان پٺ ڦيرائي هو. جڏهن بزرگ ٻڌو ته سڀ ڪجهه ڇڏي ڏنائين ۽ انهن جي سامهون سلوڪ طئي ڪيا آهن سو مون جي پنجاهه ورهين جي محنت ڪري جيڪي حاصل ڪيو اٿم، ان کان ڏهه ڀيرا وڌيڪ هن ٻار پاڻ ۽ ٻين ڏسڻ ۾ ڏنا اٿين.

حضرت مخدوم زاده قدس سره جي نسبت ۾ ايترو غلبو هو ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن انهن جي تخفيف لاءِ ڪيترن جي سالن کان ان جو علاج ڪندا رهيا هئا. ته حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن هڪ مڪتوب ۾ بيان ڪيو آهي.

حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن حضرت مخدوم زاده ڏانهن هيٺيون لکيو آهي ته "قرة العين محمد صادق برخوردار ظاهر. باطن گردد احوال او چنانچه ظاهر است مستوجب حمد است بريمان شعور خود را شيداز غيبت و استغراق اند يشم نيست. انشاء الله العزيز از سکر بصحو آيد و فنا در شعور اندراج يابد. نعم علامة التعريف"

سندن عشق قبر تمام صحيح ۽ سالم هو جنهن ڪري حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن پاڻ اعتبار رکندا هوا، ڇاڪاڻ ته گهر ڀاتي ڪاٿي غيبي ڪمن بابت جنهن هو پاڻ ۽ ٻين جي ڪاٿن مٿان جو احوال عيش فرمائيندا هوا. جڏهن حضرت خواجه صاحب جن پنهنجي حياتي ۾ پنهنجن سڀني طالبن کي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي حضور ۾ حوالي ڪيو هوائون، تڏهن حضرت مخدوم زاده خواجه محمد صادق قدس سره پڻ انهن جا داخل هو. ترتيب سلوڪ جي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني وٽ تفصيل سان حاصل ڪيائون. سندن خاص نسبت کان بعد ڪامل ۽ حظ وافر وٺي مٿاهين مدرقي ۽ مقام سنگو ڪي پهتا. سندن نظر اکسير هئي جنهن جي وجود کي سون خالص بنائي ڇڏيو ۽ سندن ڪلام حضرت عيسى وانگر مخلصن ۽ مريدن کي نئين حياتي بخشي.

— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني شهباز لامڪاني رضي الله تعاليٰ عنه جن
مڪتوبن ۾ جي جملا سندن مدح ۾ فرمايا آهن - اُهڙي قدر ناهن جو سڀ هتي بيان ۾ آڻي
سگهجن ڪي جملا تبرڪاً لکجن ٿا - مڪتوب ۲۱۱ دفتر اول مڪتوبات شريف ۾ لکيل آهي ته "فرزندي
اعزي ارشدي ... سابق تقرب است و ... مقامات سلوڪ و جذبه ... پڻ اهڙي مڪتوب ۾ آهي ته "فرزندي ارشدي
والرحلة ... محفوظا" ... مڪتوب ۲۲۱ ۾ تحرير ٿا فرمائن "و اين مقام را بفرزندي ارشدي
عنايت فرموده اند و داخل ولايت ايشان ساخته اند فقير انجا در رنگ مسافران در ولايت ايشان تشريف برده است"
پڻ مڪتوب ۲۳۰ ۾ جو حضرت خواجه محمد سعيد رضي الله تعاليٰ عنه ڏانهن لکيو اٿن ۾ فرمايو
آهي ته "استفادهٔ اين حقير از آن ولايت نموده است ازراه اجمال آن ولايت است و استفادهٔ فرزندي اعظمي
عليه الرحمة از راه تفصيل آن ولايت بوده." حضرت خواجه محمد صادق جن پنهنجي والد بزرگوار
حضرت مجدد الف ثاني ڏانهن پنهنجي احوالن جي ڪيفيت ۾ گهڻا عريضا لکيا آهن جن مان ٽي عريضا
جن ۾ حضرت حاجي قدس سره ... عمدة المقامات ۾ آندا آهن ان ڏانهن رجوع ڪيو.
... وفات - حضرت مخدوم زاده خواجه محمد صادق اڪابر اولياء قدس سره کان ...
عجيب ڪرامتون ظاهر ٿيون جو ... حالات مشائخ مجددية نقشبنديه ۾ آهي ته ...
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ... خيال کان مسافر ... ڏسو ...
... حضرت خواجه محمد صادق قدس سره ... سنڌ ... حضرت
مخدوم شيخ عبدالاحد قدس سره جي ... بارگاه ۾ ... فرمايائون ته ...
جي ... کان ... وقت ... آهي ... سنڌ جي ...
... حضرت خواجه محمد صادق قدس سره جي ...
جو ... ۾ ... اسباب ... ٿي ... اهڙي طرح ...
... آهن ... سبب ...
... سبب ... فرمايائون - ... هندوستان ۾ ... طرح
بيان ۾ ... فرمايائون "... " ...
...
دبلا ... احوال ڪتاب ... طرح تفصيل سان ...
... ترجمو ڪيو آهي ... ڪتاب جي ص ۲۰۹ ...
... واقعا ... حضرت اڪابر ... خلق ... مصيبت خلق الله ...
دفع ٿي - ... وفات ... هڪ شخص ... حضرت خواجه
اڪابر اولياء قدس سره جي ... مصيبت ... مقرر ...
... فرمائي ... مصيبت ...
... خواب ۾ ... حضرت خواجه اڪابر اولياء محمد صادق قدس سره ...
... ڪان ... سنڌ ... مبارڪ ...

آخر جو سبب ٿي پيو. اڄ تائين انهيءَ وهابي لاءِ مصلحت دار اسڱوري سندن لفظ مبارڪ تي نالي سان يعني ٿو امير ٻيا ذڪر
ڪيا قمر الحق ۽ ٻيا. اهي سڀ سندن پر حضرت امام ربانيءَ مجدد الف ثانيءَ قدس سره جي ولاد امجاد ٿي سو
بيان ڪيو ته فاضل النبي نالي مبارڪ جي ڪئي پڙهيو جنهن جو ترجمو نالي مبارڪ جو ٽيڪا ظاهر ڪري ٿي جي
ڪتاب مصباح المفتاح ۽ درد دل جي شرف جو بيان ڏني سندن پر بيان ٿيو ته ڏمون تڪين ٿو آهي. حضرت
سراج الاولياء وارث الانبياء حضرت مرشد نا مولانا حضرت حاجي صاحب حضرت خواجه عبدالرحمان صاحب
قدس سره جي مقامات ۽ ملفوظات جي ڪتاب انيس المريدين ۾ ٻڌايو ويو آهي ته انهيءَ تي جو ذڪر به
ڪيو ويو. لڪ ___ حضرت مجدد الف ثانيءَ قدس سره جن حضرت خواجه محمد صادق رحمة الله عليه
سره جي وفات کان پوءِ ڪي ٻنهي جي محبت ڪري فرمايو. "هي ٻئي جگر پارا رضي الله تعالى عنه
پٺيان ٻيا ڀائر يعني محمد فرخ ۽ محمد عيسى سميت آخرت جو سفر اختيار ڪيو. إنا لله وإنا إليه راجعون
منهن جي ٻن ٽن جو ذڪر آهي جو بلڪل ٻاليپڻ ۾ پيدا ٿيا جي وقت عطا فرمايائين ۽ سندن ٻالڪپڻ
ڪي ڏٺايون ڪرامتون چڱيءَ طرح ظاهر ٿيون آهن.

من الله و درود بي نظير ڪرم ۽ آزادي — چو خوش بود عزيزان تحمل خواري دل

مطلب هي ته ٻارڙا جو الله جل جلاله جي نشانين مان نشانيون ۽ رب العالمين جي رحمت جا مظهر هئا،
جيڪي ٻارڙن ۽ رهڻ جي عمر ۾ جيڪي حاصل ڪيائون سو ٻين کي حاصل ٿيڻ ۽ ولايت جي مرتبي تي
پهچڻ واري علمن جي ترتيب ڪمالن جي نائين پهچڻ جو آهي. ٻنهي قدس سرهما جي سندن ۽ طالب علمي ۾
شرح مواقف پڙهيا هئا. ڪتاب صرف نحو سان پڙهايائين. معرفت ۽ عرفان جي ڪيترن ئي
ڳالهين ۾ ڪشف ۽ شهود جا خاص بيان جا محتاج نه آهن. انهن ٻالڪن محروم آهي ته انهن ٻرڻ جي عمر ۾
ابتدائي قدس سره مغلوب الحال ٿيا هوا جو حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن سندن حال جي تسڪين
لاءِ پاڻ ارجي مشڪوڪ طرح تائين سان علاج ڪيائون ۽ فرمايائون ته ان منهن جي محبت پڇڻ سان
سان آهي سا ڪنهن سان ڪنهن به نه آهي ۽ انهيءَ طرح جا محبت انهيءَ مون سان آهي ۽ ڪنهن سان نه آهي
مطلب هي ته ٻئي سڀ ٻار جي محروم ڪري گهرجي. ولايت موسوي ۽ ولايت محمدي جي پيچيدگين کي هوا لوڻ ۾
ان ولايت عاليه جا عجائب ۽ غرائب بيان ڪري فرمايائون. هميشه خشوع ۽ خضوع سان رهندا هوا
۽ فرمائيندا هوا ته حضرت حق سبحانه وتعالى کان سڀ ڪنهن کي ڪانه ڪا شيءِ گهرڻ گهرجي. آخر تائين
مزاج ۾ عجز ۽ تضرع ٿو گهران. ___ محمد فرخ جو ڪم ۽ احوال ڏيکاري ۽ ٻارهن ورهين جي عمر ۾ طلب
هو ۽ ڪافيه پڙهي ٿو مشغول هو آخرت جي عذاب کان ڊڄندو هو ۽ ڏڪندو هو ۽ دعا ڪندو هو ته
يا الهي مون کي اهڙي ڏنڊ کان جو ڪلاين کي آخرت جي عذاب کان بچائين. مرض موت ۾
سنگت جي ولي ۽ خدمت ۾ رهندي ڏٺو جو اهي عجائب ۽ غرائب ڏسندا هوا. ___ ان وقت جي
عمر ۾ محمد عيسى وفات ڪيائين جي ڪرامتون ڏيون ان جو احوال ڪيو جي. بوجهل ولد
هواءِ امانت سان حوالي ڪيل هوا. نيون مرڻ وقت ڪنهن ڏٺو ته امانت ڪيو آپ هوا الله جل جلاله جو
جهان ۾ ماڻهن جو امانت جي مالڪ کي ڪنهن سمجهي ڪانه ان امانتون حوالي ڪيون هئين. "

اللهم لا تحرمنا اجرهم ولا تفتنا بعدهم وجعلنا سبيل المرسلين عليه وعليهم الصلوات والتسليمات

ل عمر ۾ تو ڪري هن ٻنهي ٻارن کي ڏٺو ته ٻنهي سان ڪو موٽ ان جو ٻين ڪان تعليف برداشت ڪري
بعد ڪري وفات ٿي وئي آهي.

۱۰ـ حضرت خواجه محمد صادق قدس سره کي ھڪ فرزند عطا ٿيو جنھن جو نالو شيخ محمد ھو ھن حضرت جون مثنويون الله جل جلاله محبت متعلق منظوم ھيون - ٻيا فرزند ٿيا: ۱ شيخ ابراهيم جنھن حضرت کي ٻين ڪا اسواءِ اولاد ڪونه ٿيو ۲ شيخ رشيد: - ھن حضرت کي اولاد ڪونه ٿيو ۳ شيخ عابد. ھن حضرت کي شيخ بدرالدين نالي ھڪ فرزند عطا ٿيو جنھن کي ٣ فرزند ٿيا جن کي صاحب ڪماليت ھوڻ ڪري سڏيو ويندو ھو: ۱ شيخ محمد شجاع ۲ شيخ ابوبڪر ۳ شيخ اظهرالدين.

۱۱ـ راقم الحروف: - اولاد جون باقي تفصيلون ڪتاب حضرات احمديه ۾ ابوالخير مڪي آندي آھي

۴ـ حضرت شيخ عروة الكاملين زبدة العلماء الراسخين مظهر ڪمالات خازن الرحمة خواجه محمد سعيد قدس الله سره الاقدس

۱ـ ھو حضرت بزرگوارن سخن عدالتن کي وات لاٿيندڙ ۽ ڪبار ڏند علماءَ کي ھڪ گهڙي ۾ موصل ڪريا ڪري پهچائيندڙ، خدا جي رحمت جو خزانچي ۽ وارث سچائي، عابد ۽ زاهد ۽ جو مشهور لقب خازن الرحمة وقت جو وحيد سندن نالو مبارڪ خواجه محمد سعيد قدس الله تعالى سره الاقدس - ھن حضرت جو احوال مبارڪ سندن والد بزرگوار امام رباني مجدد الف ثاني جي احوال مبارڪ وارن ڪتابن ۾ ڏنل آھي - آئون ھت عمدة المقامات تان سندن ذڪر ڪريان ٿو.

۲ـ ھي حضرت ٻيو فرزند حضرت مجدد الف ثاني جو آھي، ولادت سندن رمضان مبارڪ سن ھڪ ھزار ڏھين ۾ ٿي - حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن فرمايو ته محمد سعيد جڏهن ٻن ورهين جو ھو جو سخت بيمار ٿيو - بيماري جي شدت ۾ ڪا آس ڪانه رھي ته ان وقت دل ۾ گذريو ٻي الحقيقت جواب ڏنائين ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره کي ٻي ڪهڙي مون ۾ ها گاله حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جي خدمت ۾ عرض ڪئي - حضرت خواجه صاحب فرمايو ته محمد سعيد جن کي ٻئي ڪري جو شاھد نسبت باطني ڪئي آھن - حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جن ھڪ مڪتوب ۾ اول حضرت مجدد الف ثاني جي تعريف ڪندي پوءِ سندن فرزندن جي تعريف ھن جملي فرمائي آھي: فرزندان ايشان که اطفال اند اسرار الٰهي اند استعداد عجيب دارند بالجمله شجره طيبه اند انبته الله نباتا حسنا - يعني فرزند ھن شيخ جي حضرت مجدد الف ثاني جا ٻار آھن سبب الٰهي اسرار آھن عجيب استعداد وارا آھن حاصل ڪلام شجره مبارڪ آھن الله جل جلاله ان کي سٺو ڪري اڀاريو - جڏهن ھن حضرت خازن الرحمة جن سمجهه جي عمر کي پهتا تڏهن ظاهري علم جي تحصيل ڪرڻ لاءِ مشغول ٿيا ڪجهه پڙهڻ ۽ ڏاڍي ڪم حضرت خواجه محمد صادق رحمة الله عليه ۽ ڪجهه شيخ طاهر لاهوري وٽ پڙهيائون ۽ باقي پنهنجي والد بزرگوار حضرت مجدد الف ثاني قدس سره الاقدس کان علم معقول ۽ منقول حاصل ڪيائون اهڙي طرح ھن طريقي جي باطني نسبت ۽ سلوڪ مقامات ھن حالت ۾ باطني معرفت سان پنهنجي والد بزرگوار کان حاصل ڪيائون - سترهن ورهين جي عمر ۾ ظاهري ۽ باطني تحصيلن کان فارغ ٿيا - ٻي شڪ منجهن بخشش الٰهي اصل ھئي جو مادرزاد ولي ھوا - پنهنجي ساري عمر سلوڪ جي طالبن ۽

گذاريائون - ڪن بعد لڪنا بن في حاشيه ۽ تعليقات لکندا رهيا جن ۾ مشڪواة المصابيح جي تعليقا
جن ۾ انهن حديثن جي تقويت ۽ ترجيح جيڪي حنفي مذهب ۾ قابل آهي جيڪي دليلن ۽ معتبر
ڪتابن جي شاهدن سان ڪيا آهن. وقت جا علماء ان جي عظمت کان نهايت متاثر ٿيا. حضرت مولانا عبدالحق
هاشم قدس سره لکي ٿا ته هڪ ڏينهن عالمن جي مجلس ۾ آيون ۽ حضرت خازن الرحمة جي خدمت ۾ ويٺاسون
فقه جو هڪ ڏکيو مسئلو پيش ڪيو آئون. حضرت جن انکي اهڙو جواب ڏنائين جو سوال ڪندڙ
عالم مطمئن ٿي ويا. جوش بلڪ قوت علمي ۾ حضرت خازن الرحمة قدس سره جهڙو ۽ اڄ ڪيا وقف ڪو ڏٺو
راقم الحروف. صحبت الاشائخ مجدد ۾ لکيو آهي. حضرت خازن الرحمة قدس سره جن قرآن شريف تجويد
جي قاعدي موجب پڙهيا آئون. حديث شريف ۾ مستقل جيڏو ... فقه ۾ اهڙا ماهر هوا جو حضرت
امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کي جيڪڏهن ڪڏهن ڪو مسئلي ۾ تحقيق جي ضرورت پوندي هئي ته حضرت
خازن الرحمة کان پڇندا هئا. حضرت خازن الرحمة جن اهڙي [illegible] محبوب الاثاني
لامڪاني حضرت امام رباني قدس سره کي انهن ... ٿيندو هو. اهـ

منقول آهي ته هڪ ڀيري ظهور ۾ ڪيترن مشتمل [illegible] جي علماءَ ۽ مشائخن کي دعوت ڏني
حضرت خازن الرحمة قدس سره جن ۾ پڻ جي ياء حضرت خواجه محمد معصوم قدس سره جي
شان آلتو ... فرمائيو ته وقت لاهور ۾ هوا. مجلس ۾ سجدن تحيه يعني تعظيمي ۽ سجدي عبوديت
يعني ڪتب جي ... گفتگو شروع ٿي. هڪ طرف ۽ پاسي عالمن جي طرف هوا هن
حضرت اصول ۽ ... جي دعوي کي اهڙي طرح ثابت ڪيو جو سڀ حيران ٿي ويا ... سندن
فضيلت جا قائل ٿي ويا. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن کي اهڙا ... الهي
... ولايت جي سڀ مقامات جي ... ٿين ... ۽ مذهب
مختيار حنفيه جي ... ۾ ... سالڪ ... معلوم ٿيو
... جي ... آهي ... علماءَ ... ٿي
هوا. ان مسئلي جو جواب ڏيڻ ۾ ... حضرت خازن الرحمة قدس سره جي فضيلت جي
مختصر رسالي ۾ ... آهي. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن ڏانهن جيڪي مڪتوب شريف لکيا
آهن انهن مان سندن فضيلت معلوم ٿئي ٿي. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جا فرزند
فرزند، حضرت خازن الرحمة ۽ خواجه محمد معصوم هوا قدس سرهما جن حضرت مجدد الف ثاني
جو هڪ مڪتوب ... نسبت ۾ ... المقامات ۾ آندل آهي. حضرت مجدد الف ثاني
قدس سره جن سندن نسبت ۾ فرمائيندا هوا ته محمد سعيد علماءِ راسخين ما آهي. ٻيا فضلات
جي مرتبي ... جهڙوڪ فرديت، قطبيت، غوثيت، ... ڪان ...
راقم الحروف. ... مشائخ نقشبنديه ۾ سندن تمام ڏکيو احوال مبارڪ آيل آهي انهن ما ڪجهه
مختصر لکان ٿو. حضرت مجدد الف ثاني فرمائيندا هوا ته قطب واسطي ۾ امام آهن. محمد سعيد ۽ محمد معصوم
قدس سرهما انهن جا امام آهن. نقل آهي ته هڪ ڏينهن حرم نبوي ۾ تحية المسجد نفل پئي پڙهيائون ته

حجري مبارڪ مان آواز آيو: اُخْرُجْ اُخْرُجْ فَاِنَّا مُشْتَغِلٌ عَنْكَ بِرَبِّكَ. يعني نڪري وڃ نڪري وڃ ته اسين تنهنجي رب سان مشغول آهيون. [illegible] جو
اسين تنهنجي ايذي لاءِ ويندڙ [illegible] هئاسون - [illegible] المجدد [illegible] جو
مذهب جي نسبت حضرت مجدد الف ثاني جي نسبت جهڙي آهي. پاڻ حضرت رحمة الله عليه جن هيءَ ڳالهه فرمايو ته
مون هن ظاهري اکين سان جناب سرور صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جي زيارت ٿي ڪئي آهي
[illegible] ڪشف ۽ ڪرامت [illegible] گهڻي [illegible] ظاهر ٿيا [illegible] ظاهري ٿيندا هئا
نقل آهي ته هڪ ڀيري هڪ عورت سندن حضور ۾ عرض ڪيو ته اولاد جي لاءِ [illegible] مشهور آهي [illegible] خرق عادت
[illegible] مخالف عادت جي [illegible] حضرت جن فرمايو ته انشاء الله تعالي اوهان کي فرزند عطا ٿيندو
جيئن ته ان ڀيري [illegible] تصرف [illegible] فرزند عطا ٿيو. نقل آهي ته هڪ شخص جو پٽ سڪرات جي حالت ۾
هو، حضرت جن جي حضور ۾ [illegible] عرض ڪيائين ته حضرت عيسيٰ عليه السلام مُردن کي جيئرو ڪندا
هوا [illegible] حضرت جن [illegible] توجه فرمايو. حضرت جن فرمايو
انشاء الله تعالي تنهنجو فرزند [illegible] سندن دعا ۽ فضل الٰهي [illegible]
نقل آهي ته هڪ شخص [illegible] عاشق [illegible]
[illegible]
نقل آهي ته حضرت جن [illegible] عاشق [illegible] مشغول [illegible]
ڪيائين [illegible] حضرت جن جي شڪل مبارڪ ظاهر [illegible]
[illegible] آيو. [illegible]
[illegible] روضة القيوميه ۾ حضرت خواجه محمد زبير قدس سره کان منقول آهي ته هڪ [illegible] جوان [illegible]
آدمي حضرت خازن الرحمة قدس سره وٽ [illegible] عرض ڪيائين ته منهنجي باغ جي [illegible]
فرمايائون ته [illegible] باغ جو [illegible]
عجيب غريب باغ آهي [illegible] باغ جو [illegible] حضرت [illegible]
ان [illegible] وقت هو. نقل آهي ته هڪ شخص [illegible] خدمت ۾ حاضر ٿيو. [illegible]
[illegible] مطلب [illegible] خدمت ۾ حاضر ٿيو. پاڻ فرمايائون [illegible]
[illegible] حاضر [illegible]
[illegible] ۾ [illegible]
مشرف ٿيو. [illegible] ارشاد [illegible] ڪرامات [illegible] مشائخ نقشبنديه [illegible]
[illegible] اختصار جي [illegible] المقامات [illegible] رجوع ڪرڻ گهرجي.
سندن وصال سنه ۱۱۰۰ هجري ۾ ٿيو. سندن مزار مبارڪ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي روضه انور
۾ آهي [illegible] سندن وڏو پٽ حضرت خواجه محمد صادق اڪبر اولياء قدس سره پٽ آهي. [illegible]
[illegible] احوال گذري آيو. سندن خلف ارشد حضرت خواجه عبد الاحد
قدس سره وصال جي تاريخ هن طرح نظم ۾ آندي آهي.

از پئے تاریخ سال [illegible] بود از هجرت نبی مرسل
[illegible] گوهر [illegible]

یعنی از لطف خاص ربانی — در عنایات لم یزال ازل
پسرے شد عطا بہ قطب زمان — مجتبائے حضرات عزّ و جل
شیخ احمد مجدد ملت — حافظ شرع از زوال و زلل
آن شہ دین کہ ملک عرفانش — نپذیرد ز دست دیو خلل
نے بسر آفتاب کرد طلوع — با ہزاران شرف ز برج حمل
کرد پرواز تا ازین زندان — مرغ روحش بمرغزار اجل
نہ مثالش کسی بود بعلم — نہ نظیرش کسی بکوئی عمل
شد ز اقطاب او بجنس مانند — شد ز ابدال او بعینش بدل
خازن رحمت خدائے کریم — وارث دولت رسول اجل
نام او کرد ازل صحیبہ آمد — بر سعادت بود دلیل اول
خاک پایش چو ماہ چو خورشید — جبہ سایش چو مشتری چو زحل
گر بسویش رسد صبا گردد — عارف آید کوئی مرد دغل گوئی
آن امام زمان ز طاعت حق — نشد یک زمان ز راہ کسل
... ساقیان عالم قدس — برکشیدند بادہ یا سئے اجل
ہمہ در کار آن ولی کردند — جمع کردند با شراب و عسل
جام وحدت کشیدہ کوتہ ساخت — قصہ ہر دراز طول امل
شیون لیش کردہ ملک با ملکوت — ماتمش ساخت ماہ تا بزحل
سال میلاد او فیوض حق ست — گر نباشد شہور و حسن عمل
سال عمرش نماید مت یجتبہ — گر عدد خواہی از حساب جمل
سال رحلت بیابی ار خوانی — رفت قطب زمان صحیبہ ازل[1]

[illegible]

[1] ھن جا ولي حضرت حاجي صاحب کلان (حضرت خواجہ شاہ فضل اللہ جان) رضي اللہ تعالیٰ عنہ جن ڏانھن تہ مون ... حضرت شيخ عطاء اللہ دھلوي جي بابا الہام ترجمو کيو ... ڏيکاريو ... جو تمام گھڻو ... ڏٺو ... روضي مبارڪ ... خازن الرحمۃ جي تربت مبارڪ ... جي ... ٽي ... سمورو ... ڪفن شريف ... طرح ... تازو ... ھو ... ڪفن مبارڪ ... مبارڪ ... آرام فرمايا آھن ... وفات مبارڪ ... ٿي ... رضي اللہ عنہ اللّٰھُمَّ ارْحَمْنَا وَاغْفِرْ لَنَا وَاَدْخِلْنَا فِيْ عِبَادِكَ الصَّالِحِيْنَ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ آمين ـــــ ھي تبرڪ مخصوص جو ... حضرت جن ... جي ... قريب ... شريف ... دار الارشاد سرھند شريف ... حضرت عروۃ الوثقیٰ رضي اللہ تعالیٰ عنہ ... حضرت عروۃ الوثقیٰ

رضي الله تعاليٰ عنه جن خط جي مطالعي کان پوءِ مقصد کي معلوم ڪري پنهنجي پاڻ سڳوري جي جواب ۾ شوق انگيز خط لکيو
جو بجنسه عمدة المقامات ۾ موجود آهي - تنهن کان پوءِ سفر جي تياري ڪري سرائي عنوتائيف آيا اها منزل دارالارشاد
سرهند شريف کان ٢ ميل آهي ان منزل تي الهام ٿين ته اوهان جي وڃي پاڻ ڏهي مان نڪرڻ کان پوءِ سبب ڪري
سرائي ۾ رحلت ڪئي آهي پاڻ انهي الهام پهچڻ کان پوءِ سرهند مبارڪ ڏانهن موٽيا ۽ ڏينهن کان پوءِ قاصد
خبر وحشت اثر اچي پهچائي ـــــ راقم الحروف :- ڪتاب حالات مشائخ نقشبنديه ۾ لکيل آهي ته جڏهن پاڻ
تاريخ ٢ ربيع الثاني سنه ١٠٤٠ منزل سرائي ۾ وفات ڪيائون ته ان ڏهن غسل ۽ ڪفن بدن ڪين ڪري پالڪي
۾ سرهند شريف ڏانهن کڻي هليا حضرت جن جي فرزند جوٽين شيخ محمد الدين کان منقول آهي ته مون بيقراري
جي حالت ۾ هٿ رکي حضرت جن جي جنازه مبارڪ جي چاچ ڪندو هوس - هڪ پيري هٿ جڏهن ته اڳي
چادر پئي آهي جسم مبارڪ ڪونه آهي انهي حقيقت ڏسڻ سان نهايت پريشاني ٿيم، حضرت جن جي طرف سان
عرض ڪيم ته مون کي يقين آهي ته اوهان جو جسم مبارڪ بهشت ۾ روانو ٿي ويو آهي امر کان مون کي نهايت شرم
۽ شرمندگي ٿيندي هئي پر ڏسان ته چادر ۾ ڏنو ته جسم شريف موجود هو - جنهن وقت سرهند شريف ۾ جنازه مبارڪ
پهتو ته ان تي حضرت محمد معصوم صاحب رضي الله تعاليٰ عنه کي نهايت غم ٿيو ۽ فرمايائون ته ڪين حضرت امام رباني
مجدد الف ثاني جي روضه انور ۾ رکيائون جڏهن ڪين تربت ۾ رکيائون اڪثر ڪوليءِ حضرت خواجه محمد معصوم
رحمة الله عليه ڏانهن ڏسڻ لڳا جڏهن حضرت خواجه محمد معصوم رحمة الله عليه جن اک سان اشارو
فرمايون ته اک بند ڪيون ته ان بند ڪيائون ۽ پوءِ ڪين دفن ڪيائون - گهڻن ورهن کان پوءِ سندن تربت
مبارڪ مينهن سبب جهمي وئي هئي جڏهن کوليائون ته جسم مبارڪ ڪفن سميت بجنسه سلامت
۽ تازو رکيو هو، جنهن مان خوشبوءِ پئي نڪتي - اهـ ـــــ سندن ان فرزند هوا مرتي ظاهري ۽ باطني
جا صاحب فيض ۽ ڏيڻ ۾ عالي درجو رکندڙ هوا ، هر هڪ جي مختصر حالات عمدة المقامات ۾ آهي ۽ هر هڪ جي
اولاد جو بيان پڻ ان ۾ ڏنل آهي - پيءُ ٻين ڪتابن ۾ ته ٿورو احوال ڏنل آهي - هر هڪ فرزند مبارڪ جو نالو
عمدة المقامات تان سواءِ احوالن جي لکان ٿو - پهريون فرزند حضرت عبد الله شاه قدس سره - ٻيو فرزند
شاه لطف الله قدس سره - ٽيون فرزند علامة الوريٰ نور الهديٰ ميان فرخ شاه قدس سره - هن حضرت
جي عمر ٿوري ورهه کان زياده ٿي - گهڻا ڪاملن فيض وارا ٿيا - سنه ١١٠٨ھ ۾ وفات ڪيائون - فرزند چوٿون
حضرت شيخ محمد الدين قدس سره - پنجون فرزند جناب مقبول احمد شيخ عبد الاحد قدس سره - هن حضرت
اول پنهنجي والد بزرگوار کان فيض ورتو ۽ پوءِ حضرت خواجه عروة الوثقيٰ قدس سره و تا مشرف ٿيا ۽ پنهنجن سڀني ڀائرن
کان زياده سرفراز ٿيا - هن حضرت جو احوال حالات مشائخ مجدديه ۾ تمام ڏنل آهي - فرزند ڇهون قدوة
اهل الله حضرت شيخ خليل الله قدس سره - فرزند ستون شيخ محمد تقي قدس سره - اٺون فرزند شيخ محمد يعقوب
قدس سره هئا ، هر هڪ حضرت جي اولاد جو احوال هديه احمديه ۾ ڏسڻ گهرجي - مٿين ڪتاب ۾ مولانا
شيخ احمد ابو الخير مکي قدس سره آندو آهي ته حضرت خازن الرحمة قدس سره کي پنج ڌيئرون ٿيون جن ۾ ٻه هڪ حرم
تا ٻين ٻي وارن ۽ ٽين ٻين حرم مان هوا ان مان ڪين تي فرزند ۽ هڪ نياڻي ٿي - فرزند جا نالا مبارڪ هي آهن - شاه عبد الله
شاه لطف الله ، مولوي فرخ شاه قدس سرهم - سندن ٻيو حرم پڪ حضرت محبوب سبحاني سيد شيخ عبد القادر جيلاني
قدس الله سره الاقدس جي اولاد مان هو - ان مان پنج فرزند ۽ چار نياڻيون پاڪ ٿيون - پيان ڪيل نالن مبارڪن مان ٽين
نالن کان سواءِ باقي فرزندن جا نور پريل نالا آهن - ٽيون حرم پڻ حضرت غوث الثقلين جي اولاد مان هو شهر اسکندريه

جاري ٿيل هوا ۔ اھ ملخصًا ــــ ٻيون فرزندن ارجمند حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرہٗ النوراني جو حضرت خواجه محمد معصوم عروة الوثقيٰ قدس سرہٗ آهي ، جو حضرت مجدد الف ثاني کان پوءِ قيوميت جي مسند تي ويٺو ۔ سندن احوال مبارڪ اڳتي خلاصي طرح ايندو ۔ هت بہ سندن هڪ عجيب ڪرامت جا مناسب کان پوءِ سرزدٿي آهي ، عمدة المقامات ، حالات حضرت وحدت خواجه عبد الاحد معروف بہ شاه گل فرزند ابن حضرت خازن الرحمة قدس سره تان لکان ٿو ۔ حضرت حاجي صاحب ڪلان جيڪي مرشد ناشاه فضل الله قدس سرہٗ جن جي ناني حضرت سيد عطاء الله شاه دهلوي قدس سره کان ٻڌو ۽ جنهن پنهنجن وڏن کان ٻڌو هو ته هڪ ڏينهن حضرت عروة الوثقيٰ رضي الله تعاليٰ عنه پنهنجي پٽ حضرت وحدت جي خواجه عبد الاحد ولد خازن الرحمة قدس سرہ کي فرمايو ته توکي وعدو ٿو ڏيان ته چاليهه توجهه توکي عنايت ڪندس ، سيڪڙهن توجه شاتهرجي حال ۾ ايتري زيادتي ٿيندي جو مدت مديد ۾ ايترو حصول ڏکيو هوندو ۽ تنهن مليو نه . توجه وعده موجب حضرت خواجه وحدت قدس سره کي عنايت ڪيا هوا ٿون جو حضرت خواجه عروة الوثقيٰ قدس سره جن وفات فرمائي ۔ انهي واقع کان پوءِ هڪ ڏينهن حضرت خواجه وحدت قدس سره حضرت خواجه عروة الوثقيٰ قدس سرہٗ جي تربت انور تي وڃي عرض ڪيو ته وعده موجب ڇهه توجه باقي رهيل آهن اوهان جي لطف ۾ اميد آهي ته مونسان جو وعدو ڪيو اٿو سو پاڙيو ۔ تربت مبارڪ مان حڪم معلوم ٿيو ته فقير جي تربت ڏانهن متوجه ٿي ويهه ته وعدو پورو ڪيو ويندو ۔ حضرت خواجه وحدت قدس سره عرض ڪيو ته وعدو ته حال حياتي ۾ هو ، هاڻي بہ حياتي واري شڪل ۾ مون تي توجه عنايت ٿئي ۔ حضرت خواجه وحدت قدس سره کي حڪم ٿيو ته خلوت ۾ ايندو رهه ۔ جنهن وقت پيو تربت تي حاضر ٿو ٿئين ۔ پوءِ حضرت خواجه وحدت قدس سرہٗ جن وقت جي رعايت ڪري تربت مبارڪ تي ويٺا هوا حضرت عروة الوثقيٰ قدس سرہٗ جن حياتي واري شڪل ۾ تربت مبارڪ مان نڪري کين توجه ڏيندا هوا ـ جنهن ڏينهن توجهن پوري ٿيڻ جو وعدو هو ـ حضرت خواجه وحدت قدس سرہٗ جن ان ڏينهن مسرقلم ڪري آيا هوا ـ توجه جي فراغت کان پوءِ عرض ڪيائون ته پنهنجي دستخط ڪري ڏيو جي عنايت ٿئي ته "جيڪي عبد الاحد سان وعدو ڪيو ويو هو ته ڪيس چاليهه توجه ڏيندس ان مان چونٽيهه توجه حال حياتي ۾ ڏنا ويا هوا باقي ڇهه رهيل توجه حياتي جي شڪل ۾ ڏئي وعدو پاڙيو ويو ." ــــ حضرت عروة الوثقيٰ قدس سرہ جن پنهنجن هٿن مبارڪن سان انهي مضمون جي عبارت لکي ڏنائون ـ حضرت خواجه وحدت قدس سرہٗ جن لکيل مضمون پنهنجن سونن جي ڏيکاري مٿي محض دم زادن پنهنجي والد بزرگوار جا اڪبر سڳا ڀاءُ حضرت حجة الله قدس سرہ جن ان ڪاغذ جي پٺ تي هي مضمون لکيو ـ "هذا الحق اليقين بلى الا ان اولياء الله لا يموتون بل ينقلون من دار الى دار ." [له]

راقم الحروف کي هن وقت شوق ٿيو ته حضرت خواجه وحدت جي خواجه عبد الاحد قدس سرہٗ جي پنهنجا مختصر عمدة المقامات تان اُتاري سعادت دارين جي کان مشرف ٿيان ـ

حالات حضرت شيخ خواجه عبد الاحد دليل الله الصمد قدس سرہٗ

ــــ هي حضرت پنهنجن سڀني ڀائرن سڳورن کان ظاهري باطني فضيلتن ۾ ممتاز هوا ـ پنهنجي والد بزرگوار حضرت خازن الرحمة قدس سرہٗ کان نسبت حاصل ڪري جي بلوجود پنهنجي چاچي عالي مقدار حضرت عروة الوثقيٰ قدس سرہٗ کان پڻ فائض ٿيا آهن ۽ گهڻا مراحل سلوڪ باطن جو ڪسب فرمايائون ـ سندن والد بزرگوار جي نالو محمد سعيد وارو هئي ـ پاڻ اُهو ۾ حضرت ميان گل جي لقب سان مشهور هوا ـ جنهن ته طبع موزون هيئي ۽ شعر نگين فرمايا اٿن ، پنهنجو تخلص وحدت رکيائون ـ سندن اهو تخلص ايتري قدر ته مشهور ٿي ويو جو گويا سندن لقب مبارڪ بنجي پيو ـ پاڻ پيدا جناب رسول الله صلى الله عليه وسلم جي زيارت ۽ بيت الله الحرام زادهما الله شرفا و تعظيما جي

[له] معنيٰ :- هي حق اليقين آهي هائو بيشڪ الله تعاليٰ جا ولي مرندا نه آهن، ڪي ته هڪ گهر کان ٻئي گهر ڏانهن منتقل ٿيندا آهن

طرفان ڪامشرف ٿيا. ٻئي پيري حضرت خواجه حجة الله قدس سره سان همراه ٿي وياهوا. ٻهرين پيري سندن عمر مبارڪ ارڙهن ورهه کن هئي ـــــ ڪتاب لطائف مدنيه، پنهنجي والد بزرگوار جي احوالن وارد ن بابت عربي زبان ۾ نهايت فصاحت ۽ بلاغت سان لکيو اٿن. سندن ڪتاب گهڻا جڙيل آهن جن مان ڪن تولن موجب تفسير بيضاوي تي سندن حاشيه چڙهيل آهي ۽ سلسلة الجواهر، شرح چهل حديث، خزائن المودة، منثور الدر في فضائل السور، صحائف تسع، برهان جلي، بدائع الشرائع، جنات ثمانيه، سبيل الرشاد، اسرار الجمعة، رسالة منح سبابه، شرح رباعيات حضرت خواجه بزرگ رضي الله تعالیٰ عنه، شواهد التجديد، خير الڪلام، مناجات ڪبير، مناجات صغير، قصص برحق، نشر الحطر ۽ رسالو شرح بيت مثنوي معنوي، اهو بيت هي آهي. علم حق در علم صوفي گم شود :: اين سخن کے باور مردم شود ـ ۽ ڪتاب فيض عام ۽ شرح ڪلمه تسبيح ۽ شرح ڪلمه تهليل ۽ شرح ڪلمات قدسي آيات مڪاتيب مجددي ۽ اسرار الفقر ۽ چهار چمن وغيره. چهار چمن مان ايڪيهه بيت عمدة المقامات ۾ تبرڪ لاءِ موجود آهن جي سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي مدح ۾ لکيل آهن ـ مون اختصار جي سبب ڇڏي ڏنا ـــــ حضرت خواجه محمد قدس سره جن پنهنجي والد بزرگوار جي وصال کان پوءِ چاليهه ورهه فيض ڏيڻ جي گادي تي ويٺا ۽ ماڻهو ڳچ زياده فائدا حاصل ڪرڻ لاءِ حضرت عروة الوثقيٰ قدس سره جي خدمت ۾ سلوڪ حاصل ڪري ٿي شمار فائدا ورتائون سندن باقي رهيل ڇهن توجهن جو الڳ بيان ٿي گذريو

وفات ۽ ستهتر ورهين جي عمر شريف ۾ وفات ڪيائون، خواجه اعظم ڪشميري، جو سندن خاص مريد ۽ فيضياب مان هو، ڪتاب اشجار الخلد ۽ اثمار الاشجار ۾ سندن تاريخ وفات تي ڏگهو قصيدو لکيو آهي جن مان ڏهه بيت عمدة المقامات ۾ موجود آهن ۽ ٻيون پڻ پنجن پنجن بيتن ۾ تاريخون انهن ۾ لکيون آهن، جيڪي مون اختصار سبب ڇڏي ڏنيون ـ سندن فرزند سڳورا جي ڪماليت ۽ اڪمليت کي پهتا چڪا آهن، حضرت شيخ ابوحنيفه قدس سره، جي حضرت پنهنجي والد ماجد جي وفات کان پوءِ پنج ڇهه ورهه خانقاه عالم پناه جي زينت ٿيو پهرين تاريخ صفر ۱۱۰۲ سن ٻارهن سو ٻن ۾ اسهال جي بيماري ۾ وفات ڪيائون ـ هن حضرت کي ٻه فرزند ٿيا هڪ عارف الولي خواجه محمد زڪي قدس سره، جو ٻيهر بيت الله جي طواف ۽ روضي مبارڪ رسول الله صلي الله عليه وآله واصحابه وسلم جي زيارت کان مشرف ٿيو ـ ٽئين ڀيري جو حج جو ويو ته سفر ۾ سندن هٿان ڪيترا عالم فاضل مريد ٿيا ـ حضرت خواجه محمد جو ٻيو فرزند حضرت شيخ محمد تقي قدس سره ـ ٽيون فرزند رهنما ارشاد حضرت شيخ محمد مراد قدس سره چوٿون فرزند شيخ نور الحق قدس سره آهي ـ هر هڪ حضرت جي حالات ڏيگهه ٿي گهري ـ مختصر حالات عمدة المقامات ۾ موجود جي تر الحروف ۽ـ حضرت خواجه محمد قدس سره جو اولاد سڳورو جو هن وقت تائين آهي ڪتاب هديه احمديه ۾ تنهنجي سلسلي جو ذڪر ڏنل آهي ـ اهو ـــــ جو ٿون فرزند حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جو، حضرت محمد اشرف رحمة الله عليه رحمة واسعة آهي ـ هن حضرت شيخ پيءُ جي ڏيهاڙن ۾ رحلت ڪئي ـــــ فرزند پنجون ۽ ڇهون حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جو شيخ محمد فرخ ۽ شيخ محمد عيسيٰ قدس سرهما آهن ـ ٻئي صاحبزادا سڳورا پنهنجي وڏي ڀاءُ حضرت خواجه محمد صادق اڪابر اولياء قدس سره سان گڏ وبا جي عارضي ۾ وفات ڪيائون ـ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن هڪ مڪتوب ۾ اهو احوال لکيو آهي جو حضرت خواجه محمد صادق قدس سره جو احوال

۾ گذريو آهي. ڪمالا تخفي عند ناظريها ـــــ فرزند ستون: حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو حضرت شيخ محمد يحيٰ معروف به شاه جيو قدس سره آهي. ننڍپڻ ۾ والد بزرگوار حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي وفات وقت سندن ارڙهن سالن جو هو. پنهنجن ڀائرن بزرگوارن وٽ علم ظاهري جي تحصيل کان فارغ ٿي ڪسب سلوڪ طريقه عليه نقشبنديه جو پڻ وٽائن ڪيائون. ڪمال ۽ اڪمليت جي مقامن ۾ جن کان فائض ٿيا ۽ مشاهدن مڪاشفات ۽ معرفتون بزرگوارن کين حاصل ٿيون. ڪن معرفتن جو بيان حضرت عروة الوثقيٰ قدس سره ڏانهن لکيو اٿن صحت ۽ سقم جي باره ۾ کين جواب مليل آهن. جئن ته مڪتوبات معصوميه ۾ لکيل آهن حرمين شريفين جي سفر ۾ پنهنجن ڀائرن بزرگوارن شاهد ڪبار هوا متبرڪ جاين کان فيض ۽ فائدا اوريتا ئون. حضرت خواجه خورد ولد حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جي نيائي پاڪ سندن گهر ۾ هئي. سنه ۱۰۹۸ ڌهه سو اٺانوي ۾ وفات ڪيائون. حضرت خواجه محمد قدس سره جن سندن وصال جي تاريخ هن طرح نظم ڪئي آهي.

آن عارف باالله تبارک و تعاليٰ — جبرئيل صفت رفت سوي عالم بالا [1]
تاريخ وصالش چه پرسيد عزيزان — گوبود ولي شيخ محمد يحيٰ [2]

[3] کين ٻه فرزند ٿيا. حضرت شيخ محمد ضياء الدين ۽ حضرت شيخ فقير الله قدس سرهما هي ٻئي مخدوم زادا ڪمالات ظاهري ۽ باطني کان مشرف هوا.

[4] حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي هڪ نيائي پاڪ هئي جا پنهنجي ڀائٽي قاضي عبد القادر ولد شيخ عبد الرزاق جي عقد نڪاح ۾ ڏنا ئون. حضرت شيخ عبد الرزاق حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو سڳو ۽ حقيقي ڀاءُ هو. حضرت قاضي عبد القادر قدس سره کي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي نيائي پاڪ مان هڪ فرزند ٿيو جنهن جو نالو مبارڪ شيخ فضل الله رکيائون. آنحضرت حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن پنهنجن فرزندن سڳورن کي وصيت ڪئي هئي ته سنت نبوي صلي الله عليه وسلم جامع ٿي مرتبا موڪلن کان جاءِ ٿيا آهن. انهي واسطي جڏهن پنهنجي نيائي کي فرزند عطا ٿئي ته هن ان کي منهنجي تربيت ۾ ڪُلهي جي برابر وهارجو ته اها سنت نبوي پڻ پوري ٿئي. ڇالاءِ جو جناب نبي عليه الصلوٰة والسلام جن حضرت فاطمه الزهرا رضي الله عنها جي فرزند کي ڪلهي مبارڪ تي چاڙهيو هئائون. حضرت شيخ فضل الله قدس سره کي ٻه فرزند عطا ٿيا شيخ حسام الدين ۽ شيخ احمد قدس سرهما. شيخ عبد اللطيف، شيخ عبد الحي، شيخ زين الدين قدس اسرارهم سندن اولاد آهن. حضرت ميان فضل احمد، جو وڏو فياض ٿي گذريو آهي سو به سندن اولاد آهي. جئين فضل احمد ولد نياز احمد ولد سيف احمد ولد حضرت شيخ فضل الله قدس الله تعاليٰ اسرارهم.

راقم الحروف :- اولاد امجاد جو تفصيلوار بيان هديه احمديه مطبوعه مطبع مجتبائي ۾ آهي.

---

[1] معنيٰ :- الله تبارڪ و تعاليٰ جو اهو عارف حضرت جبرئيل جي طرح عالم بالا ڏانهن ويو آهي.
[2] دوست پڇڪنا هن انجو صالاحي تاريخ ڇين ته پوءِ چئو ته هو ولي شيخ محمد يحيٰ.
مادہ تاريخ وفات جو ''بود ولي شيخ محمد يحيٰ'' آهي ۱۰۹۸